

FRANCOIS RABELAIS

GARGANTUA și PANTAGRUEL

CARTEA ÎNTÎI • PREAÎNFRICOȘATA VIAȚĂ • A MARELUI
GARGANTUA • TATĂL LUI PANTAGRUEL • AȘA CUM A FOST
ALCĂTUITĂ MAI DEMULT • DE DOMNUL ALCOFRIBAS •
ABSTRĂGĂTOR DE CHINTESENȚĂ • SCRIERE PLINĂ DE
PANTAGRUELISM

CĂTRE CITITORI

*Prieteni, răsfoind această carte
Venin și scîrbă-n ea n-o să aflați;
Lăsînd orice mîhnire la o parte,
De scrisul meu să nu vă rușinați.
N-o să ieșiți de-aici mai înzestrați,
În schimb veți învăța să rîdeți bine;
Mai drepte gînduri n-am purtat cu mine.
Văzînd cum v-a cuprins tristețea hîdă,
N-am stat să plîng, am rîs cum se cuvine,
Căci numai omului i-e dat să rîdă.*

CUVÎNTUL ÎNAINTE AL SCRITORULUI

*Băutori străluciți și preasfrînțite fețe - căci nu altora, ci vouă vă-nchin aceste
scrieri - în dialogul lui Platon, din cartea care se cheamă Ospățul, lăudînd Alcibiade
pe învățătorul său Socrate, prințul de toți recunoscut al înțelepților, îl aseamănă
între altele cu silenele.*

*Silenele erau, pe vremuri, niște cutioare ca acele ce se mai văd încă prin unele
dughene ale spițerilor, avînd zugrăvite pe ele tot soiul de chipuri vesele și
deșucheate, ca scorpii, satiri, cerbi înhămați, iepuri încornorați, gîște împiedicate,
rațe cu samarul în spate, precum și alte încondeieri meșteșugite, dinadîns
închipuie spre-a stîrni hazul lumii necăjite (cum făcea Silene, dascălul bunului
Bachus). Înăuntru se aflau însă numai mirodenii și balsamuri alese; ambră și tămîie;
mosc și chihlimbar; smirnă și ienibahar; pietre nestemate și alte daruri de preț.*

*Aidoma fusese Socrate căci privindu-i înfățișarea și văzîndu-l cum arată pe
dinafară, n-ai fi dat pe el nici o ceapă degerată, atît era de pocit la trup și de
caraghios în apucături. Avea nasul turtit și căutătură de taur; față de om nebun,
purtări necioplite și îmbrăcăminte grosolană. Era sărac lipit pămîntului, iar noroc la
femei n-avea nici pe-atît. Nevrednic de a îndeplini vreo slujbă în Republică, se ținea
numai de șotii; bea oricînd, cu oricine și de toate rîdea, păstrînd cu grijă sub lacăt
dumnezeiasca lui înțelepciune. Dar dacă ridikai capacul, găseai în cutioară numai
odoare nebănuite și de neprețuit: minte mai pătrunzătoare decît a oricărui muritor,
cinste neînchipuită, vitejie de neînfricat, cumpătare fără seamăn, deplină împăcare
cu sine, gîndire neșovăitoare și un dispreț vrednic de uimire față de toate cîte îi
îndeamnă pe ceilalți oameni să-și lase odihna, să alerge, să se trudească, să
străbată mările și să poarte războaie între ei.*

Și ce tâlc socotiți că ar putea să aibă această întâmpinare cu sămînță de vorbă, cînd dau să pornesc la drum ?

Voi toți, bunii mei învățăcei, ca și ceilalți împătimiți ai lenei, văzînd numele poznaș al cărților ce-am scris: Gargamela, Pantagruel, Bucă-Groasă, Mîndria prohabului, Slănină pe fasole cum commento¹ altele, lesne ați putut crede că citindu-le veți găsi în ele numai glume hazlii, snoave pipărate și minciuni șugubețe; fiindcă nu v-ați ostenit să le cercetați mai adînc, ci le-ați judecat după înfățișarea lor, adică după denumirea cărții, care stîrnește îndeobște batjocură și rîs. S-ar cuveni însă a privi cu mai puțină pripeală rodul stăruințelor omenești de vreme ce voi singuri spuneți că nu haina îl face pe călugăr; că se arată unul în anterior de monah, dar în el nimic duhovnicesc nu are, iar altul își azvîrlă pe umăr o mantie spaniolească, dar vitejia lui n-a văzut Spania niciodată.

Iată de ce, deschizînd această carte, să cumpăniți cu multă luare-aminte cuprinsul ei. Veți vedea astfel, că miezul pe care îl ascunde are cu totul alt preț decît chipul zugrăvit pe deasupra, iar gîndurile din adînc nu sînt atît de ușuraticе, după cum ar putea să arate învelișul lor. Iar dacă veți afla în toate aceste cuvinte încredințate tiparului acea veselă pierdere-de-vreme pe care numele cărții v-o făgăduiește, să nu vă opriți aici, ca și cum ați asculta vrăjiți cîntecul sirenelor, ci să tălmăciți într-un înțeles mai cuprinzător ceea ce vi se pare că izvorăște dintr-o inimă lipsită de griji.

N-ați destupat niciodată butelcile? Gîl! Gîl! Vă mai aduceți aminte cam cîte ați deșertat? Văzut-ați vreodată cum face cîinele, cînd dă peste un os cu măduvă? Platon, în cartea a III-a despre Republică, spune că e dobitocul cel mai înțelept din lume. Uitați-vă mai bine la el și o să băgați de seamă cu cîtă evlavie miroase osul, cu cîtă grijă îl păzește, cu cîtă patimă îl prinde, cu cîtă luare-aminte îl pipăie, cu cîtă poftă îl zdrobește și cu cîtă grabă începe să-l sugă. Ce-l îndeamnă să se poarte astfel? Ce nădăjduiește și ce bunătate așteaptă? Nimic mai mult decît puțină măduvă. E adevărat că această fărîmă de hrană e

¹ Cum commento - cu tâlcuri (lat.)

mai dulce decît toate celelalte, fiindcă așa cum spune Galenus în Fa.cu. natural. III și în De usu parti.¹, XI, măduva e tot ce a plăsmuit firea mai desăvîrșit.

Fiți dar înțelepți după pilda cîinelui și vă bucurați, adulmecînd și gustînd aceste cărți sățioase, de preț deosebit și de mare cinste: ușurele dacă le frunzărești în pripă, dar pline de cugetare dacă zăbovești la sfat cu ele. Apoi, sfărîmați osul și sugeți-i măduva hrănitoare! Nu mă îndoiesc nici o clipă că, după citirea acestora, veți fi mai înțelepți și mai pricepuți; veți simți un gust cu totul nou și veți dobîndi o învățătură ascunsă, care vă va ferici cu înalte daruri și minunate taine; nu numai în privința credinței, dar și a treburilor obștești și a schimbului de bunuri dintre oameni.

Socotiți oare cu tot dinadinsul, că Homer scriind Iliada și Odiseea s-a gîndit la acele parabole, pe care i le-au pus în cîrcă, mai tîrziu, Plutarh, Heraclit, Eustațiu, Fronțiu și Polițian? Dacă vă închipuiți așa ceva, sînteți la o poștă departe de gîndul meu. După cum zic de asemenea, că nici Homer, nici Ovidiu în Metamorfozele lui, n-au putut să prevestească duhul Evangheliei, așa cum numitul călugăr Lubin, cap de dovieac, a încercat s-o dovedească unor nebuni care aveau vreme să-l asculte. (Vorba aceea: cum e sacul, așa-i și peticul!)

Dar dacă nici dumneavoastră nu dați crezare unor asemenea năzbîtii, binevoiți a primi tot astfel și hronicul meu, vesel și proaspăt-scris, pentru care nu m-am trudit

mai mult decât domniile-voastre, care zăboviți cu mine la un pahar de vin. Căci pentru întocmirea acestei cărți împărătești n-am folosit mai mult răgaz decât îi e trebuincios omului să-și întărească puterile trupului, adică să mănânce și să bea. Acestea sînt ceasurile cele mai prielnice pentru scrierea marilor întîmplări și a cugetărilor adînci, după cum obișnuia însuși Homer, dascălul tuturor grămăticilor, ca și Enius, părintele poezilor latini, despre care ne aduce mărturie Horațiu; deși un mîrlan a spus o dată, că stihurile acestuia din urmă miroseau mai mult a vin, decât a ulei de lampă.

Tot astfel ar putea să vorbească despre cărțile mele oricare scamator de bîlci, dar să-i fie în nas, lui acolo ! Cît de minunată, de veselă și de îmbietoare e mi-reasma vinului! Cît de dulce și de dumnezeiască e, pe lîngă izul de ulei ! Eu unul mă voi simți nespus de mîndru, dacă se va spune despre cărțile mele că miros mai mult a vin, decât a ulei; nu cum s-a întîmplat cu Demostene, despre ale cărui Cuvîntări s-a zis că miros mai mult a ulei de opaiț, decât a vin.

E o cinste și o laudă pentru mine să fiu prețuit ca un bun prieten, iubitor de petreceri, cu bucurie primit în toate adunările ucenicilor lui Pantagruel.

Un cîrcotaș găsisese cusur acelor cuvîntări ale lui Demostene, spunînd că puteau mai rău decât șorțul murdar al unui vînzător de uleiuri. Oricum ar fi,

¹ *De facultaHbus naturahbus și De usu partium corporis kumani - 1 și Despre funcțiile părților trupului omenesc (lat.), lucrări în care celebrul med (131-201) își expune teoria celor 4 temperamente.*
- Despre însușirile firești "ic și anatomist Galenus

voi să alegeți partea cea mai bună din tot ce-am îndeplinit cu vorba ori cu fapta; să cinstiți cum se cuvine creierul covăsit care v-a dăruit aceste plăcute fleacuri, iar mie să-mi dați voie să fiu mereu vesel.

Așadar, bucurați-vă, dragii mei, și citiți cu inimă rîzătoare cele ce urmează, spre desfătarea voastră trupească și folosul răunchilor. Și ascultați, capete de măgari mîncate de sfrinție, nu uitați să ridicați un pahar în sănătatea mea; pe urmă n-o să mai avem nimic de împărțit împreună.

CAPITOLUL I

Despre obîrșia și vechimea neamului lui Gargantua

Dacă doriți să cunoașteți, așa precum a fost, vechea obîrșie a neamului lui Gargantua, v-aș îndruma să cercetați vechile hronici pantagruelice. De acolo veți afla cum s-au ivit pe lume ivrjașii aceștia și cum, coborînd de-a dreptul din spița lor, s-a născut Gargantua, tatăl lui Pantagruel. N-o să vă supărați, însă, dacă din capul locului, în ceea ce mă privește, mă voi lăsa pă-gubaș; cu toate că e o poveste pe care aș putea s-o reiau mereu de la început, pentru sporita plăcere a înălțimilor voastre. Cel puțin așa spune Platon în *Philebo* și *Gorgias*, iar după el *Flaccus*¹, că scrierile de felul acestora, cu cît le citești mai des, cu atît ți se par mai desfătătoare.

Bine-ar fi, dacă fiecare dintre noi ar putea să-și numească strămoșii, începînd cu cei care au încăput în corabia lui Noe și pînă în zilele noastre. Mă gîndesc uneori, că mulți dintre împărații, regii, ducii, prinții și papii zilelor noastre, nu sînt decât urmașii unor strîngători de petice sau cărători de gunoaie; după cum e tot atît de adevărat, că destui cerșetori în zdrențe, care întind mîna pe la ușa bisericii, prăpădiți și nevoiași, poartă în vinele lor

sîngele unor regi și împărați, care au ținut odinioară puterea în mîini și au scăpat-o, potrivit minunatei treceri a domniei și a măririi, de la asirieni la mezi, de la mezi la perși, de la perși la macedoneni, de la macedoneni la romani, de la romani la greci și de la greci la francezi.

Iar ca să vorbesc despre mine însumi, mult îmi vine să cred că sînt coborîtor dintr-un crai bogat, sau dintr-un prinț al trecutelor vremi, căci rar am întîlnit pe unul mai dornic de a fi bogat și de a fi prinț: să mănînc zdravăn, să nu fac nimic și să n-am altă grijă decît să-mi pricopsesc toți prietenii, pe oamenii de ispravă și pe învățați. Mă mîngîi cu gîndul că pe lumea cealaltă voi fi mai puternic și mai avut decît ar putea să-mi treacă pe la poarta minții în clipa de față. Dacă vă cercetează aceleași gînduri sau vreunul asemănător, îmbărbătați-vă în restriște și beți din carafa brumată, de cîte ori se ivește prilejul.

¹ Poetul latin *Quintus Horatius Flaccus* (Horațiu).

Întorcîndu-ne acum la oile noastre, se cuvine să adaug, că din mila cerului ne-au rămas cu privire la vechimea neamului lui Gargantua mărturii mai depline decît asupra oricărui muritor, afară bineînțeleas de Mesia, despre care nu mi-e îngăduit să vorbesc, fiindcă nu-mi dau voie diavolii (clevetitorii și fățarnicii). S-a întîmplat așadar, ca în [...]

Îngă Bolta rece din Gualeau, (mai jos de Olive, cum mergi spre Narsay), săpînd niște oameni pămîntul mai adînc, să dea peste un sicriu de aramă uriaș, atît de ascuns sub stăvilarele rîului Vienne, încît nu i se zărea nici unul din capete. Anevoie deschizîndu-l, pe latura însemnată dinadins deasupra unei ulcele, pe care era scris în limba etruscă: *Hic bibitur*¹, săpătorii au găsit nouă butelci așezate în cruce, ca popicele din țara Gasconiei; iar sub talpa popicului din mijloc era o cărticică plăcută la vedere, pîntecoasă, unsuroasă, durdulie, cenușie, bine împlinită și puțin mucegăită, dar frumos mirositoare, ca un trandafir în floare.

Aici s-a găsit însemnarea mai sus amintitei obîrșii, scrisă pe de-a-ntregul cu slove de pisanie, dar nu pe hîrtie, și nici pe piele de vițel, ori pe table de ceară, ci pe scoarță de ulm; iar literele erau atît de șterse din pricina vechimii lor, încît anevoie se puteau desluși trei din ele la șir.

Deși nevrednic de-o asemenea lucrare, am fost chemat să-i descurc ițele, și ajutîndu-mă cu mai multe perechi de ochelari, folosind mijlocul de a citi semnele ascunse (după cheia pe care ne-a lăsat-o Aristotel), am izbutit, așa cum vedeți, să tîlmăcesc amintita scriere, pantagruelizînd, adică citind cu paharul în mînă minunatele fapte ale lui Pantagruel.

La sfîrșitul cărții am dat peste un mic adaos, intitulat *Farafastăcurile doftoricești*. Șoarecii, nevăstuicile și alte rozătoare (ca să spun drept) făcuseră ferfeniță începutul. Cu toată cinstea cuvenită vechiturilor, aștern pe hîrtie partea care a mai rămas.

CAPITOLUL II

„Farafastăcurile doftoricești” găsite într-un mormînt străvechi

+ *Cimbrilor îmblînzitor temut*

-----*ni în zbor, căci se ferea de roită;*

☐ buțile deodată s-au umplut
000 sîndu-i unt în cismele-amîndouă².

¹ Aici se bea (lat.). Literele „etrusce” subliniază cripticismul inscripției. ¹ Posibilele completări: + -
Al,-----Ve, ☐ - lar, 000 - Văr.

Iar altul, cînd văzu că valul crește Răcni:
- „Seniori, hai, scoateți-l afară!
Păcat de barba lui, că se mînjește;
Sau cel puțin întindeți-i o scară.”
Spun unii, că mai bine-ți lingi papucul,
Decît să ceri iertare stînd pe brînci.
Atunci în lacrimi s-a sculat flaimucul
Ce pescuia obleți în ape-adînci,
Și-a zis: - „Cinstiți boieri, nu vă lăsați!
Tipării sînt pe masă la casap,
Iar dacă mai cu grijă vă uitați,
O să vedeți o pată pe potcap.”
Dar cînd a fost în cărți să citească,
Găsiră numai coarne de vițel.
- „Tiara a-nceput să se răcească,
Mi-a înghețat creierul!” spuse el.
L-au încălzit cu iz de baraboi
Și l-au lăsat tihnit să stea pe vatră,
Punînd bine-nțeleș hulube noi
Pizmașilor ce la răspîntii latră.
De gaura lui sîn-Patriciu-au zis,
De Gibraltar și alte borte-o mie;
Să fi putut, pe toate le-ar fi-nchis,
În lume guturai să nu mai fie.
Iar toți spuneau: - „Auzi obrăznicie,
Să vrea să-ncuie vîntul pintenog,
Să-l țină strîns sub lăcat în robie,
Ba poate să-l mai pună și zălog!”
Aici fu corbul jumulit în lege
De Hercule din Lybia barbară.
- „Cum? zise Miloși, ce sînt eu? Nu-s rege?
De ce să mă lăsați pe dinafară?
Vreți voi, să-mi uit durerea mea amară,
Să vă hrănesc cu broaște pe curechi?
Mai bine mort, decît așa ocară,
Să fiu vîndut de voi la haine vechi!”
Veni atunci Q. B. șontic și hop!
Ca stihurile lui calcînd cu pasul.
Morarul, văr de-al marelui Ciclop,
I-a măcinat pe toți, suflîndu-și nasul;
Căci tuturora le sosise ceasul
Să se prefacă-n pulbere și scrum.
Sunați din trîmbiți și vestiți cu glasul,
Erau destui: sînt și mai mulți acum!
În scurtă vreme, pasărea lui Joe
Făcu prinsoare c-o să fie rău;

Iar el rămase trist și fără voe,
Văzînd că-i fiert și copt regatul său;
Și s-a pornit s-aprindă focu-n hău,
Decît scrumbii să taie de nevoe,
Robind văzduhul, ca un nătărău,
Profeților corăbiei lui Noe.
Dar va veni o vreme-ncondeiată,
Cu șapte fusuri și c-un arc turcesc;
Un rege cu spinarea pipărată
Se va ivi în strai călugăresc.
Și cum? Pentr-un fățarnic mișelesc,
Noi să lăsăm pogoanele să piară?
Ajunge! Măscăriciul boieresc
În gaură de șarpe să dispară!
Apoi, un altu-n pace-o să domnească,
De bunii lui prieteni sfătuit,
Toți cei curați vor ști să se-nsoțească,
Cu hulă nimeni nu va fi lovit;
Iar fericirea care s-a vestit
Se va sui-n clopotnița cea mare,
Cînd herghelia ce s-a răvășit
Va birui ca regele călare.
Cu hocus-pocus lumea va trăi,
CU timp lui Marte piedică-i vor pune;
Dar unul fără seamăn va veni,
Voios, frumos, glumeț, cu gînduri bune.
Sus inima! La masă să se-adune
Flăcării mei, că nu s-a mai văzut
Să dai cu tifla la așa minune
Și să nu blestemi vremea ce-a trecut.
Iar mai la urmă cel turnat în ceară
Va fi-ncuiat sub clopotul din ornic;
Și mare-măre, cîți o să mi-l ceară
Pe clopotarul de ulcele dornic.
Ar ține-n loc norocul nestatornic
Cine-ar putea de limbă să mi-l prindă,
Înfășurînd cu brîu de mare vornic
Hambarul plin de rele pînă-n grindă!

CAPITOLUL III

Cum a fost purtat Gargantua unsprezece luni în pîntecele maică-si

Grandgousier era chefliul cel mai vesel al vremii sale și băutorul cel mai harnic din cîți a cunoscut lumea. Îi plăcea să mănînce sărat, de aceea în cămărilor lui se aflau puse la păstrare, pentru oricînd, grămezi întregi de șunci de Baiona și de Maiența, nenumărate limbi afumate, belșug de caltaboși în lunile de iarnă, felurite cărnuri ținute în muștar și în saramură, icre de păstrugă în untdelemn și cîtime de cîrnați, dar nu de Bolonia (căci se temea de otrăvurile italienilor), ci de Bigorre, de Lonquaulnay, de Brena și de Rouerg. În anii bărbăției sale s-a însoțit cu Gargamela, fata regelui Parpaioților, o femeie chipeșă și plină de nuri. Atît și-au frecat șoriciurile

și de-atâtea ori s-au strâns în brațe, jucându-se de-a dobitocul cu două spinări, pînă ce Gargamela a rămas grea, zămisbind un fecior pe care l-a purtat în pîntecele ei unsprezece luni.

Căci atît, ba chiar mai mult, se întîmplă să țină sarcina femeii, cînd e vorba de nașterea unui prunc cu stea în frunte, sortit să îndeplinească isprăvi mari la vremea lui. Așa povestește Homer că s-a petrecut cu nimfa care, împreunîndu-se cu Neptun, a născut abia după un an împlinit, adică la douăsprezece luni. Așa zice A. Gelu¹ (cartea sa a III-a), că sămînța marelui zeu nici nu putea să rodească într-un timp mai scurt, pentru a da la iveală o făptură cu adevărat desăvîrșită. Tot din această pricină, lui Jupiter i-a trebuit o noapte de patruzeci și opt de ceasuri ca să facă dragoste cu Alcmena. Cum s-ar fi plămădit mai în grabă unul ca Hercule, care a mîntuit lumea de balauri și de tirani?

Dumnealor, pantagrueliștii mai vechi, au întărit cele ce vă spun, arătînd lămurit că orice prunc născut de-o femeie pînă în unsprezece luni de la moartea bărbatului ei, se cuvine, potrivit legii, să fie socotit al aceluia. Hipocrat în cartea *Di alimento*², Pliniu în cartea VII, capitolul 5, Plaut în *Cistellaria*³, Marcus Varo în satira numită *Diata* (punînd temei pe spusele lui Aristotel), Censorius în cartea *De die natali*⁴, Aristotel însuși în *Natura animalium*⁵, Gellius în cartea III, capitolul 16, Servius, pornind în *Eglo* de la un vers al lui Virgiliu:

*Matri longa decern...*⁶

și o mie de alți nerozi, al căror număr a mai sporit de-atunci cu oamenii legii, au statornicit că femeile văduve, timp de două luni după moartea bărbatului, pot să-și dea poalele peste cap în toată voia. Eu v-aș ruga, așa-dar, dacă știți vreuna din acestea (pentru care face să te ostenești) să mi-o aduceți de-a călare pînă aici. Și dacă pînă în a treia lună se va întîmplă să rămîna grea, plodul pe care îl va naște va fi, în bună rînduială, vlăstarul legiuit al răposatului. Sarcina, bine întetită, își umflă foalele și crește. Întindeți pînzele, băieți, că burta corăbiei e plină! Așa făcea și Iulia, fata împăratului Octavian, care nu se întindea cu ibovnicii ei decît în lunile cînd era grea, după cum cîrmaciul nu se suie pe punte, pînă ce nu-i corabia smolită cu grijă și încărcată cum se cuvine.

Iar dacă vreunul dintre dumneavoastră le-ar ține de rău pe văduve că fac dragoste cu burta la nas (cînd nici iepele nu se mai lasă la armăsar după ce-au prins), dumnealor vă vor răspunde că nu sînt iepe, ci femei, și că înțeleg să se folosească de plăcuta îngăduință, care le dă voie să se înfrupte fără teamă din ce prisosește; așa a răspuns odinioară și Populia, după cum zice Macrob în cartea a III-a din *Saturnalii [...]* *pai grele*, n-are decît să le pună astupuș și să le coasă gura.

¹ Aulus Gellius, gramatic și critic latin (sec. II e.n.), autorul lucrării *Noctes atticae*.³ Despre hrană, (lat.).

³ Coșulețul (lat.), comedie prelucrată după Menandru,

⁴ Despre ziua nașterii (lat.).

⁵ De natura animalium - Despre firea animalelor (lat.).

• *Matri longa decern tulerunt fastidia menses* - Zece luni i-au adus mamei îndelungi grețuri (lat.) (Virgiliu, *Bucolice*, IV, 61).

CAPITOLUL IV

Cum a mâncat Gargamela o porție zdravănă de tuslatna înainte de a naște

Să vă istorisesc acum în ce chip a născut Gargamela; iar dacă nu mă puteți crede, înseamnă că aveți pe undeva o scăpăciune.

Dumneaei s-a scăpat, să iertați, după prînz în a treia zi a lui februarie, după ce gustase dintr-o porție zdravănă de tuslama. Tuslamaua e o mîncare făcută din măruntaie de bou gras. Boii se îngrașă în staul, cu fîn proaspăt adus de pe imaș. Imașul e o pășune care se cosește de două ori pe an.

Tăiatu-s-au în ziua aceea trei sute șazeci și șapte de mii paisprezece boi de-aceștia grași, care au fost puși la sărat în cîșlegi, ca să fie pastrama din belșug toată primăvara, știut fiind că, la orice ospăț cumsecade, sărătura stîrnește băutura.

Bucătarii gătiseră tuslama pe săturate, și o brodiseră atît de gustoasă că toți se lingeau pe degete. Dar tuslamaua, vedeți dumneavoastră, dacă o lași să stea, se strică, ceea ce e lucru de rușine. Așa fiind, Grandgousier a poruncit să se mănînce toată, ca nimic să nu se irosească; și mai ales să nu se arunce! A poftit la ospăț pe toți tîrgoveții din Saingais, din Suille, din Roche-Clermaud și din Vaugaudray, la care s-au mai alipit megieșii lor din Coudray, din Montpensier, din Guy de Vede, precum și alți buni băutori, frați de pahar și strașnici jucători de popice. Cumătrul Grandgousier i-a primit pe toți cu mare bucurie, poruncind să i se dea fiecăruia cîte o strachină. Iar pe femeia lui a sfătuit-o să nu înfulice prea lacom, aflîndu-se în preajma nașterii și fiind tuslamaua un fel de mîncare anevoie de mistuit: „I s-a făcut mititelului poftă de borhot; nu-l lăsa, că-l papă tot!” Gargamela n-a ținut însă seamă de nici o opreliște și a zvîntat singură șaisprezece banițe, două ciubere și șase vedre. Ah, ce mai mîndrețe de băligar creștea și dospea în ea!

După ce s-au ospătat bine, au luat-o cu toții pe Sub-Sălcii, și-acolo în crîng, la iarbă verde, s-au prins la joc și au săltat, în cîntec vesel de oboaie și ison dulce de cimpoaie, cu atîta foc și-atîta pară, că inima ți se umplea de primăvară, văzîndu-i cu cîtă voie bună petrec și la ulcele se întrec.

CAPITOLUL V

Vorbe de pahar

Au pornit să bea și să se veselească, pe pajiștea unde se aflau. Și numai ce începură butelcile să gonească, șuncile să dănțuiască, băutorii să se avînte și paharele să cînte.

- Scoate vinul nou din bute și toarnă-l în clondire, iute!
- Fără apă, fîrtate, fără apă!
- Toarnă-aici, cu ochii-nchiși!
- Uite cum plînge paharul, lacrimă de porfiriu!
- Să cinstim sfînta Sete!
- Ce arșiță!
- Aș vrea și eu, cumătră, să-ncep odată să beau!

- Te cam ia cu frig, drăguț?
- Puțințel.
- Sfântul Petru așa zice: bea vinul, să nu se strice! Să cuvîntăm despre băutură, fraților!
- Eu beau la ceasuri anumite, ca măgarul papei.
- Eu beau aghiasmă, ca părintele stariț.
- Ce-a fost mai întâi: băutura sau setea?
- Setea! Nici copilul de țîță nu bea pînă nu-i e sete.
- Să vă spun eu, că sînt diac: „La început a fost Băutura!" *Privatio praesupponit habitum.*¹ Scrie la carte: *Fecundi calices quem non fecere diser.*
- Noi, cei fără prihană, bem numai cînd ni-e sete.
- Eu, păcătosul, fără. Dacă nu mi-e sete acum, mîine o să-mi fie. Beau, ca să mă feresc de setea ce m-așteaptă. Beau pentru setea viitoare! Beau la nemurire! Beția mea e veșnică și veșnicia mea-i beția.
- Să cîntăm, să ne rugăm și să bem. Domnul să ne țină harul!
- Cine mi-a luat paharul? Dat-am împluternicire cuiva, să bea în locul meu?
- Udă-te și te vei usca; usucă-te și te vei uda!
- Eu nu mă pricep la vorbe; mă ajut cum pot cu fapta.
- Să nu pierdem vremea în zadar! Eu mă stropesc și beau de frica morții.
- Bea mereu și n-ai să mori niciodată!
- Stropește-mă, că mă usuc și mor cu zile! Iar duhul meu, după moarte, o să-și caute mîntuirea în balta broaștelor. Sufletul omului nu poate viețui în uscăciune.

¹ Lipsa presupune obiceiul (lat.).

² Pe cine nu l-au făcut limbut cupele pline? (lat.). (*Horațiu, Epistole, 1.5,19.*)

- Pivniceri și voi chelari, dătători de viață vie! Veniți-mi în ajutor, să pot să beau în veacul-veacurilor, amin!
- Vezi, să nu-ți rămîină mațele neudate!
- Cine nu simte că bea, degeaba bea.
- Vinul care îți intră în sînge, nu se pierde în scaldătoare.
- Ia să clătim puțin măruntaiele vițelului pe care l-am încălțat azi-dimineață.
- Dacă hîrtia zapiselor mele ar suge atît vin ca mine, zarafii care m-au împrumutat, tot ar mai storce ceva în ziua plății.
- Ai ridicat mereu mîna și ți s-a înroșit nasul.
- Cît vin o să mai încapă în mine, pînă îl voi da afară pe cel pe care l-am băut?
- Nu bea cu țîrîita, că-ți face rău la lingurică! Parcă-ai trage vinul din butoi cu șipul!
- Știi ce deosebire e între un șip și un clondir?
- Mare deosebire! Clondirului îl pui dop, iar șipului, șurub.
- Bunicii noștri erau mai harnici: beau cu oala.
- A ieșit bine ce-a dat din tine. Hai să bem!
- Nu te duci să stai puțin de vorbă cu gîrla? Vecinul meu a plecat să-și spele mațele.
- Eu mai mult decît un burete nu sug.
- Eu ca un bun templier.

- Eu sorb *tanquam sponsus*¹.
- Eu, *sicut terra sine aqua*².
- Ce-i şunca?
- Un cărător de băutură. Cu scripetele cobori vinul în pivniţă, cu şunca îi dai drumul pe gît.
- Aia e! Toarnă să beau !
- Nu mai am încărcătură.
- Dacă aş putea să mă înalţ, aşa cum coboară vinul în mine, de mult aş pluti prin văzduh.
- „Astfel cîniva Jacques Coeur s-a-mbogăţit.
Astfel lăstarii-n crîng au înverzit,
Astfel în Indii Bachus a pătruns
Şi filozofi, melinzii au ajuns.”
- Ploaia mică goneşte vîntul mare, iar băutura lungă trăsnetele-alungă.
- „Ia vericule şi bea Cît mai e vin în ulcea!”

¹ Precum un mire (lat.). Joc de cuvinte între *sponsus* - *spongia*: Ca ţarina fără apă (lat.).

- Am să chem în judecată setea pentru silnicie şi prigoană. Să vie un copil de casă să-mi scrie plângerea după dreptul legii.
- Asta zic şi eu băutură! Mai demult goleam paharul întreg, acum nu mai las pe fund nici o picătură!
- S-o luăm cu chibzuială, nimic să nu se piardă.
- Uite colea în strachină, burtă drăgălaşă de bou gras şi măruntaie fripte după pofta inimii. Să le ţesălăm puţin, pentru bucuria pîntecelui.
- Bea, sau te... Ia nu te mai codi şi bea...
- Nu, mulţumesc.
- Bea, cînd te rog!
- Păsările nu mănîncă pînă nu le mîngîi pe coadă; eu nu beau pînă nu mă pofteşti: *Lagona edatera*¹!
- Vinul ăsta îmi culege setea de prin toate încheieturile.
- Mie mi-o stîrneşte, de mi-e mai mare dragul!
- Teamă mi-e, fraţilor, să nu rămîn fără sete!
- Daţi de veste lumii, în sunet de şipuri şi clondire, să se ştie că cine şi-a pierdut setea să nu se ostenească s-o caute la noi: am dat-o afară cu clistirul băuturii!
- Dumnezeu a pus un soare pe cer, să lumineze pămîntul, iar mie pe gît unsoare, să alunece vinul!
- Eu port pe limbă cuvîntul lui Dumnezeu: *Sitio*! Mi-e sete !
- Nici lava nu se stinge mai anevoie decît setea pe care am moştenit-o de la tata.
- Pofta vine mîncînd, zicea popa Angest din Mans; setea o pui pe goană, bînd.
- Cum scapi de sete?
- Ca de muşcătura cîinelui. Dacă alergi în urma cîinelui, cîinele nu te muşcă; dacă bei înainte de a-ţi fi sete, setea nu te mai ajunge.

- Drept ai grăit! Spune mai departe. Adu vin, vierule, cît mai sîntem vii. Argus avea o sută de ochi și cu toți vedea; chelarul ca să răzbească cu turnatul ar trebui să aibă o sută de mîini, ca Briareu.
- Ce plăcut lucru, să te zvînți după ce te-ai udat!
- Mie dă-mi din cel alb. Toarnă, toarnă! Cu vîrf, păcătosule, cu vîrf! Simt că mi se jupoaie limba de arșiță!
- Să bem, fraților! În sănătatea ta, prietene, din toată inima, tot paharul !
- Ha! Ha! Ha! Să bem pe săturate! 0, *lacrima Christi!* îl cunosc. Țasta-i vin de Devinire, din struguri bășicați.
- E un vin ca o mîngîiere. Catifea, nu altceva!
- Nu face nici o cută, e frumos țesută, din lînă bătută.

¹ Noroc, frate! (în lb. bască).

- Haide, prietene, eu joc cîstit: am toate cupele ! Uitați-vă la mine, cum amestec paharele. Nu-i nici o scamatorie, e numai iuțea de mînă.
- Ce mai bețivi! Ce arși de sete ! Toarnă aici, paj drăgălaș!
- Cu vîrf!
- *Natura abhorret vacuum.*¹
- Cine-ar zice, că din vinul ăsta au băut și muștele?
- Umple paharul și dă-l pe gît. E doftorie!

CAPITOLUL VI

În ce fel neobișnuit a venit pe lume Gargantua

În vreme ce băutorii schimbau între ei aceste fărîmituri de cuvinte, Gargamela a început să se vaite de dureri în pîntece. Socotind că i-a venit ceasul de a naște, Grandgousier s-a ridicat de pe iarbă și, ca s-o îmbărbăteze, a sfătuit-o să se lungească la umbra sălciei, spunîndu-i în glumă că în curînd o să-i mai crească două picioare. A îndemnat-o să-și țină firea și să aștepte cu răbdare sosirea pruncului. Chinurile facerii sînt grele, dar mult nu țin; după aceea femeia simte o bucurie mare și de durere nu-și mai aduce aminte.

- Adevărat îți vorbesc. Mîntuitorul nostru spune în Evanghelia de la Ioan cetire: „Muierea în dureri va da naștere, dar după ce va fi născut, suferința ei va uita-o”.

- Of, a răspuns Gargamela, frumos știi să grăiești! Mai bucuroasă ascult cuvintele Evangheliei, decît povestea sfintei Margareta, sau altă trăsnaie.

- Curaj, mielușico! i-a strigat Grandgousier. Dă-i drumul ăstuia, că pe urmă mai facem unul.

- Ai! s-a văitat ea. Ce vă pasă vouă, bărbaților? Eu, cu ajutorul lui Dumnezeu, o să mă chinuiesc, dacă așa ți-a fost pofta; dar ar fi fost mai bine - Doamne ! - să ți-o fi tăiat!

- Ce să tai? a sărit de colo Grandgousier.

- Ah, ce bărbat de treabă te-ai făcut; numaidecît ai priceput.

- Să mi-o tai! Adu încoace cuțitul, afurisite, dacă așa ți-e voia!

- Ba să ferească Dumnezeu de una ca asta! Iartă-mă, Doamne, că n-o spusei într-adins. Să nu-ți faci nici dumneata sînge rău. Azi o să am de furcă, după mila cerului, și numai din pricina bărbăției dumitale, s-o porți sănătos!

¹ Natura are oroare de vid (lat.).

- Curaj, curaj! zicea Grandgousier. Nu-ți fie teamă, lasă boii dinainte să tragă. Eu mă duc să mai ciocnesc o oală. Am să stau pe-aici, pe-aproape, dacă te vei simți rău, să mă strigi; sînt înapoi cît ai bate din palme.

Puțin după aceea, Gargamela a început din nou să se vaite, să plîngă și să țipe. Moașele s-au strîns în jurul ei și s-au apucat să-i pipăie pîntecele. Cercetînd-o cu de-amănuntul, au dat peste niște cărnuri, care nu arătau tocmai bine. Moașele au crezut că e copilul. Nu. Era mațul gros, care i se întorsese pe dos. Mîncase Gargamela prea multă tusalma, după cum parcă v-am spus.

Atunci s-a desprins din ceata moașelor o babă răpănoasă, căreia îi mersese faima de felceriță mare, și care, cu vreo șaizeci de ani în urmă, se pripășise pe-acolo, venind din Brisepaille, de lîngă Saint-Genou. Baba i-a pus o catapasmă atît de cumplită, încît toate lărxurile i s-au strîns deodată, strîmtîndu-se atît de tare, că nici cu dinții nu le-ai fi putut desface; (așa cum diavolul, voind în timpul slujbei sfîntului Martin, să însemne în catastif cleветirile unor muieri din Galia, cu dinții s-a apucat să întindă pielicica pe care nu mai avea loc să scrie).

Lărgindu-se boabele mitrei din pricina acelei tulburări, fătul a intrat în vîna cea mare, a ajuns prin diafragmă pînă sub umăr, unde sus-numita vînă se desparte în două, apoi a cîrmit-o spre stînga, ieșind afară prin ureche.

De îndată ce-a văzut lumina zilei, plodul n-a început să miorlăie ca alți copii abia-născuți: „Miau ! Miau !”, ci a strigat limpede și deslușit: „Dați-mi să beau!”, ca și cum ar fi îndemnat la pahar pe toți cei de față, cu un glas atît de puternic, că s-a auzit pînă în țara Beussei și dincolo de Bibarois.

Știu bine, că nu veți da crezare acestei nașteri puțin obișnuite. Mie unuia prea puțin îmi pasă; dar un om de ispravă, cu mintea sănătoasă și cu scaun la cap, nu se îndoiește niciodată de ceea ce i se spune, sau vede cu ochii că e scris. Nu zice înțeleptul Solomon în *Proverbiorum*², XIV: „*Innocens credit omni verbo* ?”³ Iar sfîntul Pavel în *primo Corinthio*⁴, XIII: „*Charitas omnia credit*?”⁵ Adică, pentru ce n-ați crede? Pentru că întîmplarea nu seamănă să se fi petrecut cu adevărat? Dar eu spun că se cuvine s-o primiți cu deplină încredere, tocmai fiindcă vi se pare de necrezut. Dascălii Sorbonei așa ne învață, că numai prin credință se adevărește a fi tot ceea ce parecă nu este. Găsit-ați ceva împotriva legii? Împotriva dreptei credințe? Împotriva Sfintelor Scripturi? În ceea ce mă privește, nu văd unde spune Biblia altminteri? De ce să vă îndoiiți că lucrul s-a întîmplat, dacă așa a fost voia lui Dumnezeu?

¹ *Beusse (Beuxe)* - sat în regiunea Deviniere, vestită prin podgoriile sale. *Bibarois* - toponimic fictiv, derivat din *bibere* - a bea (lat.).

² *Proverbiorum liber* - Cartea proverbelor (lat.) (*Vechiul Testament*).

³ Omul prost crede orice vorbă (lat.) (Prov. XIV, 15).

⁴ *Prima epistola către Corintieni* (lat.) (*Noul Testament*). 'Dragostea toate le crede (lat.) (*Corint. XIII, 7*).

Nu vă tulburați mintea cu gânduri deșarte: la Dumnezeu toate sînt cu putință ! Și dacă ar hotărî el astfel, toate femeile ar naște, de azi înainte, pe urechi.

Bachus nu s-a desprins din coapsa lui Jupiter?

Sfarmă-Piatră n-a ieșit din călcîiul maică-si, iar Neghiniță din papucul doicii?

Minerva nu s-a născut din capul lui Jupiter? (Tot prin ureche.)

Adonis nu s-a întrupat din scoarța unui mirt?

Castor și Pollux din coaja oului pe care l-a ouat (și l-a clocit) Leda?

Ați rămîne cu gura căscată, dacă v-aș arăta aici întregul paragraf în care Pliniu' vorbește despre nașterile ciudate sau împotriva firii. Și vă rog să mă credeți, că eu nu-s nici pe departe atît de meșter în minciuni ca el. Citiți *Istoria naturală* a lui (cartea VII, capitolul 3) și nu-mi mai bateți capul!

CAPITOLUL VII

Ce nume i-au dat lui Gargantua și cum a început el să tragă la măsea

În vremea aceasta, cumătrul Grandgousier bea și petrecea cu prietenii. Auzind pe fiul său cum a răcnit de grozav la venirea pe lume: „Dați-mi să beau!” a spus:

- Cu vin vrea să-și facă feciorul meu gargara-ntîia!

La aceste cuvinte, cei de față și-au dat cu părerea că, după obiceiul vechilor evrei, numele noului-născut ar trebui potrivit după cele rostite de tată la ivirea pe lume a băiatului, adică mai pe scurt:

Gargantua.Grandgousier nu s-a împotrivit, Gargamela s-a arătat foarte bucuroasă, iar pentru ca pruncul să se liniștească, i-au dat să bea cîteva vedre. Apoi, ca pe-un bun creștin, l-au dus în fața cristelniței și l-au botezat cu apă.

Șaptesprezece mii nouă sute treisprezece vaci de la Pautille și de pe pășunile din Brehemond au fost alese să-l alăpteze; nici n-ar fi fost cu putință să se găsească în toată țara o doică avînd atîta lapte ca să-l poată hrăni. Totuși, unii filozofi ca de-alde Scott (nu știu nici eu de unde o scot) spun că pe Gargantua l-ar fi alăptat chiar maică-sa, din țîța căreia țîșneau, la fiecare supt, o mie patru sute nouă vedre de lapte, ceea ce e aproape de necrezut. (Această susținere a avut darul să-i scoată din fire pe învățații Sorbonei, care au socotit-o drept o cumplită batjocură pentru bietele lor urechi, zicînd că miroase a erezie cale de-o poștă !)

Pruncul a fost crescut și hrănit astfel pînă la vîrsta de un an și zece luni. Doftorii și-au dat învoiala, ca în acest răstimp să fie scos la plimbare, iar

meșterul Jean Denyau i-a întocmit un car frumos cu juguri pentru boi, în care slujitorii îl purtau toată ziua de colo pînă colo, spre marea lui desfătare. Îți creștea inima văzîndu-l! Era chipeș la față, avea una peste alta nouăsprezece bărbii, iar de urlat, nu urla decît atunci cînd avea poftă. Nu

prea stătea mult pe un loc, fiindcă mereu avea ieșire-afară, atît din pricina nevoilor firești cît și a obiceiului pe care și-l luase de a-și uda neconținut gîtjelul cu zeamă de ciorchine. Nu bea niciodată fără rost, numai cînd era supărat sau mîniat, cu arțag sau cu pîrțag; și de cîte ori pornea să scîncească, să răcnească sau să tropăiască, îi dădeau să bea și pe loc se potolea, rîdea și se înveselea.

Una din slujitoarele care i-au purtat de grijă în vremea aceea mi-a jurat pe ce-avea dumneaei mai scump că atît de bine se deprinsese să tragă la măsea, încît era de-ajuns să audă clondirele gîlgîind și paharele cîntînd, ca să rîdă fericit, de parcă ar fi intrat de-a dreptul pe poarta raiului. Ținînd seamă de această dumnezeiască meteahnă, cu care firea îl dăruise, femeile îl trezeau dimineața în desfătare, dînd glas potirelor de cleștar cu muchea cuțitului și cîntînd din pîlnie pe pîntecul damigenelor. Iar plodul, auzind acea muzică plăcută, zburda și se zbenguia, clătina din cap și se legăna singur-singurel, plimbîndu-și degetele pe strună și ținînd isonul cu șezutul.

CAPITOLUL VIII

Ce fel de veșminte purta Gargantua

La vîrsta de un an și zece luni, tatăl lui Gargantua porunci să i se pregătească băiatului veșminte de culoarea pe care el însuși o hotărîse pentru oamenii de la curtea lui: adică alb cu albastru. Meșterii s-au pus pe lucru și în scurtă vreme hainele au fost gata tăiate și cusute, după croiala care se purta pe timpul acela.

Cercetînd vechile condici, care se mai păstrează la Curtea de Socoteli din Montsoreau, iată cum am aflat că era îmbrăcat:

Pentru cămașă s-au folosit nouă sute coți de pînză țesută la Chatellerault, iar alte două sute coți pentru buzunarele de la subsuori. Buzunarele nu făceau cute, fiindcă abia mai tîrziu au fost născocite cămășile cu falduri, după ce cusutoresele și-au rupt vîrfurile acului și au început să coasă cu dosul.

Pentru pieptar au fost tăiați opt sute treisprezece coți de mătase albă, iar pentru eghileți o mie cinci sute nouă piei și jumătate, de cîine. De atunci au început oamenii să-și lege nădragii de pieptar, iar nu pieptarul de nădragi, ceea ce era împotriva iegilor firii, după cum a dovedit cu prisosință învățatul englez Ockam, în *Exponibilele* domnului de Izmană-Lungă.

Nădragii i-au fost croiți din o mie o sută cinci coți și o treime de postav de lînă albă, ferestruți în chip de turnuri crestate, iar la spate crenelate, ca nu cumva să se înfierbînte răunchii. Nădragii erau de ajuns de largi, iar pulpanele fluturau în voie pe sub despicăturile tăiate din damasc albastru. Trebuie să vă mai spun, de-asemeni, că i s-a dat băiatului o mîndrețe de brăcinar, potrivit pe măsura întregii lui făpturi.

Pentru prohab, adică pentru buzunarul dintre picioare, s-au folosit șaisprezece coți și un sfert din același postav, croit în chip de seceră. Cele două capete erau prinse frumușel în două verigi de aur, cu copcii smălțuite, iar în fiecare din ele era încrustat cîte un smaragd de mărimea unei rodii. Fiindcă (cum spune Orfeu în *libro de lapidibus*¹ și Pliniu în *libro ultimo*²),

smaragdul e piatra care sporește bărbăția și dă putere mădularului. Deschizătura prohabului avea lungimea unei prăjini și era împodobită ca și nădragii cu fișii de damasc albastru. Minunata ei lucrătură în fire de argint, cu plăcute înfloritură bătute în aur și împodobite cu puzderie de diamanturi mărunte, rubine, peruzele, smaragduri și mărgăritare persiene, semăna aidoma, cu faimosul corn al belșugului cum îl știm de pe vremea când Rhea l-a dăruit nimfelor Adrastea și Ida, doicile lui Jupiter: cornul mereu-zîmbitor și roditor, veșnic înverzit și înflorit, plin de viață și de dulceață, încărcat de flori și de comori. Te uita la el și - Doamne! - nu te mai saturai privindu-l! Dar despre toate acestea voi vorbi mai pe îndelete în cartea mea *Despre cinstea prohabului*; pînă una-alta pot să vă spun că era măreț și croit din belșug, frumos împodobit și bine împlinit, spre deosebire de prohaburile altor domnișori, care sînt umplute cu vînt, spre marea supărare a frumoaselor doamne.

Încălțările, pentru care s-au tăiat patru sute șase coți de catifea de un albastru strălucitor, erau croite în fișii egale, rotunjite pe măsura piciorului. Pentru tălpi s-au tăbăcit o mie și o sută piei de vacă neagră, croite în chip de coadă de pește.

Pentru pelerină s-au folosit o mie opt sute coți de catifea albastră, cu picățele. Marginea era cusută cu înfloritură alese, iar mai sus, către umeri, una lîngă alta, butelci țesute în fir de argint și înșirate pe un drug de aur cu boabe de mărgăritar, voind să arate în acest fel că pruncul va ajunge un vrednic vecin de pahar în ceata băutorilor.

Cingătoarea (dacă nu mă înșel) i-a fost croită din trei sute coți și jumătate de mătase, jumătate albă, jumătate albastră.

La cingătoare nu i-au atîrnat nici spadă de Valencia, nici jungher de Saragosa, căci tatăl său nu putea să sufere pe cavalerii spanioli și nici pe arabi; ci i-au pus la șold o sabie frumoasă de lemn și un baltag tăiat în piele arsă, toate poleite și suflate cu aur, cum oricare dintre dumneavoastră ar fi doritor să aibă.

¹ în cartea *Despre nestemate* (lat.). * în *Cartea ultimi* (lat.). Ambele referiri sînt fictive.

Punga i-au croit-o din fuduliile unui elefant, primite în dar de la her Pracomtal, proconsulul Libiei.

Pentru haina cu poale lungi s-au tăiat nouă mii șase sute coți, mai puțin două treimi, de catifea albastră (ca mai sus), cu dungi piezișe de aur, închipuind o culoare încă nenumită, pe care numai la gîtul turturelelor ați mai văzut-o, și pe care n-ați fi putut s-o priviți fără să vi se umple ochii de încîntare.

Pentru pălărie au fost folosiți trei sute doi coți și un sfert de catifea albă; pălăria era largă și rotundă, pe măsura capului. Tatăl său spunea că acele scufii, răsucite ca niște foi de plăcintă, care ne-au venit din țara arabilor, aduc nenoroc celor ce le poartă.

La pălărie i-au pus să fluture, lîngă urechea dreaptă, o pană mare, albastră, smulsă din coada unui onocrotal din Ircania-Sălbatică.

Iar drept emblemă, o placă de aur, care cîntărea șaiszeci și opt de funzi și

purta pe ea un chip smălțuit, înfățișînd un trup de om cu două capete întoarse unul spre altul, cu patru brațe, patru picioare și două șezuturi. Așa spune Platon în *Symposio*, *Ospățul*, că arăta făptura omenească în veacurile de la început; iar de jur împrejur era scris cu litere grecești: ΑΦΑΙΟΗ ΟΤ ΖΗΤΕΙ ΤΑ ΕΑΤΤΗΣ (IUBIREA ADEVĂRATĂ NU CERE NICI O RĂSPLATĂ).

La gît i-au atîrnat un lanț de aur, cîntărind douăzeci și cinci de mii șazeci și trei de funzi, alcătuit din boabe grele, despărțite prin pietre mari de jasp verde, șlefuite și tăiate în chip de balaur, cu nimb de raze și scînteii, cum purta pe vremuri regele Necepsos. Lanțul acesta îi atîrna pînă la buric, și toată viața s-a bucurat de puterea făcătoare de minuni cu care medicii greci ziceau că e înzestrat.

Mănușile i le-au cusut din șaisprezece piei de spiriduși și alte trei de vrăjitoare, după sfatul cabaliștilor din Sainlouand, care astfel au hotărît.

Tatăl său i-a dat să poarte inelele care păstrau semnul vechii lor obîrșii: pe arătătorul mîinii drepte, un rubin mare cît un ou de struț, încrustat cu măiestrie în aur egiptean; pe cel mijlociu, un inel făurit din patru metaluri felurite, topite laolaltă în chipul cel mai minunat ce s-a văzut vreodată, fără ca oțelul să se împotrivească aurului și fără ca arama să întunece argintul. Inelul acesta era lucrarea căpitanului Chappuis și a vrednicului său faur, Alcofribas. În degetul mijlociu al mîinii drepte purta un inel încolăcit în chip de șarpe, pe care străluceau un rubin fără seamăn, un diamant crestat în vîrf și un smaragd de Physon, de un preț neînchipuit. Hans Carvel, șlefuitorul de nestemate al regelui din Melinda, ca și frații Fourques din Augsburg¹, îl prețuiseră la șazeci și nouă de milioane opt sute nouăzeci și opt de mii cu lîna creată.

¹ Giuvaergii vestiți.

CAPITOLUL IX

Despre culorile vesmintelor lui Gargantua

Așa cum ați văzut, culorile alese pentru îmbrăcămintea lui Gargantua au fost: albul și albastrul. Tatăl său a voit să arate în acest fel dumnezeiasca bucurie care cuprinsese inima lui. Căci, după cum le tălmăcea el, albul înseamnă veselie, încîntare, plăcere și desfătare, iar albastrul, înălțimile cerești.

Nu m-aș mira dacă, citind aceste rînduri, veți rîde pe socoteala bătrînului băutor, zicînd că un asemenea tîlc dat culorilor e greșit și fără nici o noimă; fiindcă, după închipuirea dumneavoastră, albul înseamnă credința, iar albastrul statornicie. Dar, fără să vă tulburați, să vă mîniați sau să vă înfierbăntați (fiindcă afară cam bate vîntul), o să vă rog, dacă vă vine la îndemîină, să răspundeți la o întrebare. (Nu vreau să silesc pe nimeni; nici pe cei de față, nici pe alții, oricare ar fi; voi rosti numai cîteva cuvinte din adîncul paharului.)

Cine v-a zăpăcit și v-a întors pe dos? Cine v-a spus că albul arată credință, iar albastrul statornicie? V-ați luat, știu eu, după o carte care se

cheamă *Blazonul culorilor*, pe care o vînd negustorii de mărunțișuri prin bîlciuri, dar pe care prea puțini au citit-o? Nu știu cine s-a încumetat s-o scrie, dar a făcut bine că nu și-a dat în vileag numele. Că n-aș putea să spun ce mă uimește mai mult: neobrăzarea sau neghiobia lui?

Neobrăzarea, fiindcă fără nici un rost, fără nici un reazim de gîndire și fără nici un fel de mărturie, a îndrăznit, cu de la sine putere, să hotărască el singur, ce anume tîlc are fiecare culoare; așa fac samavolnicii, care vor ca bunul-lor-plac să țină loc de lege, pe cînd înțelepții și învățații se străduiesc să lumineze pe cititori cu dreapta judecată a minții.

Neghiobia, fiindcă și-a închipuit, că fără nici un temei și fără nici o judecată, cavalerii or să înceapă să-și întocmească blazoane le după neroziile lui. E iarăși adevărat (vorba aceea: multe muște la coada calului), că s-au găsit destui zezzeci din tagma veche a marilor dregători, care, luînd drept bune cele scrise în acea carte, după ele și-au ticluit sentințele și hrisoavele lor, și-au înhămat catîrri și și-au îmbrăcat copiii de casă, și-au croit nădragii, și-au înflorit mănușile, și-au pus ciucuri la așternut, și-au vopsit flamurile, au născocit cîntări și, ceea ce-i mai urît, au împuiat cu tot felul de minciuni și năzbîtii capul cucoanelor evlavioase.

În șirul acestor nepricepuți se cuvine să fie puși toți acei fuduli mărginiți și schimonositori de cuvinte, care mîzgălesc pe blazonul lor o *sferă*, ca să ne arate că *speră*, scriu alune cu *A mare*, ca să știm că sînt *amare*, fac dintr-un *pat olog* așternutul unui *patolog*, își așază pe blazon capul *în cepe*, ca să se laude că neamul lui de la el *începe*, și așa mai departe.

¹ *Orus Apollo (Horapollo)* - gramatic grec (sec. IV -III î.e.n.), autor al unei lucrări despre hieroglife.

² *Polifil* - personaj al cărții *Visul dragostelor*, scrisă de venețianul *Franciscus Columna* (1449 - 1527).

Aceste potriviri de cuvinte sînt atît de idioate, de nesărate și de grosolane, încît acum, după ce *scrisul-frumos* a reînviat în Franța, ar trebui să-i strîngem grămadă pe toți cei care mai îndrăznesc să le folosească, să le atîrnăm de gît o coadă de vulpe și să le spoim fața cu baligă de vacă.

Dacă m-ar bate gîndul să mă iau după asemenea potriveli (sau aiureli, cum să le zic?), aș putea să pun o *spadă* lîngă un *asin*, ca să arăt un *spadasin*, să încep scrisoarea cu un *a mic*, fiindcă o trimit *unui amic*, să așez pe pernă un *scul lat*, ca să arăt că m-am *sculat*, să scriu un *f* lîngă o *cioară*, ca să vorbesc despre o *fecioară* și să vă cînt cu *cetera*, ca să închei *corscaetera*.

Vechii egipteni se dovediseră mai înțelepți, scriind cu hieroglife, fiindcă acestea erau bine înțelese de cei ce cunoșteau firea, însemnătatea și însușirea adevărată a lucrurilor pe care semnele le arătau. Orus Apollo¹ a vorbit despre acestea în două cărți în limba greacă, iar Polifil² în *Visuri de iubire* de asemeni. La noi în Franța, veți întîlni cîteva crîmpeie pe stema domnului d'Admiral, ce-a fost odinioară a împăratului Octavian August.

Cred însă că ar fi vremea să întorc cîrma bărcii mele înapoi, părăsind aceste vîrtejuri de apă și vaduri înșelătoare, pentru a reveni pe țărmul de unde am plecat. Într-o bună zi, după cum nădăjduiesc, mă voi învrednici să

vorbesc despre acestea mai pe îndelete, arătându-vă cu temeiuri de filozofie și cu mărturii demne de crezare întărite de cei vechi, câte și de ce fel sînt culorile, precum și tîlcul ce se cuvine să fie dat fiecăreia din ele; bineînțeles, dacă nu mi-oi lăsa pînă atunci potcoavele și dacă s-o îndura Dumnezeu să-mi mai dăruiască vreo cîțiva ani pe deasupra, cum spunea răposata mama.

CAPITOLUL X

Despre ceea ce arată culorile alb si albastru

Va să zică, albul înseamnă bucurie, mîngîiere și voie-bună; dar nu fără rost, ci după toate temeiurile dreptei judecăți. Despre aceasta vă puteți încredința lesne, dînd supărarea la spate și ascultînd cele ce vă spun.

Aristotel ne arată, că punînd față în față două lucruri potrivnice prin firea lor - cum ar fi binele și răul, cîntea și păcatul, frigul și căldura, albul și negrul, plăcerea și durerea, bucuria și întristarea -- și dacă apoi, despărțindu-le, împerechem ceea ce e potrivit unui lucru cu ceea ce e potrivit altuia, se vede lămurit că acestea din urmă se potrivesc între ele. De pildă: cîntea și păcatul sînt potrivnice prin firea lor; tot astfel binele și răul. Dacă cîntea și binele se împacă împreună (căci, fără îndoială, cîntea e un lucru bun), tot astfel se întîmplă cu răul și păcatul, fiindcă păcatul e un lucru rău.

Pornind de la această lege a dreptei judecăți, să alegem două lucruri potrivnice: bucuria și întristarea, apoi alte două: albul și negrul, care sînt de asemeni, prin firea lor, potrivnice. Dacă negrul înseamnă întristare, albul, pe bună dreptate, înseamnă bucurie.

Acest înțeles n-a fost hotărît sau impus de voința omului, ci e întărit de acea învoire a tuturor, pe care filozofii o numesc *jus gentium* (*dreptul neamurilor*), recunoscut pretutindeni și în oricare țară.

Știți de asemeni, că toate popoarele (afară de siracuzi și de unii argieni cu mintea întoarsă pe dos), voind să-și arate întristarea, au purtat în toate vremile veșminte negre, iar culoarea morții a fost totdeauna cea neagră. Această învoire a tuturor nu ia ființă decît atunci cînd natura însăși ne impune un anumit fel de a gîndi și o anumită judecată, pe care oricine o înțelege, fără să aibă nevoie de a mai fi îndrumat și dăscălit de alții. Noi îi spunem: dreptul natural.

Potrivit aceluiași fel de a cugeta, toată lumea înțelege că albul înseamnă: bucurie, mîngîiere, voie bună, plăcere și desfătare.

În vremurile vechi, tracii și cretanii însemnau zilele prielnice și norocoase cu o piatră albă, iar pe cele rele și fără noroc, cu una neagră.

Noaptea, jalnică și apăsătoare, nu-i neagră și întunecată? Lumina nu înveselește oare întreaga fire? E mai albă decît orice pe lume! Ca să vă mai dau o dovadă, aș putea să vă îndemn să citiți cartea lui Laurentio Valla împotriva lui Bartolius¹; dar mărturia Sfintelor Scripturi va fi de ajuns. Evanghelistul Matei zice că Isus Cristos, în ziua schimbării la față: *vestimenta ejus facta sunt alba sicut lux: (veșmintele lui s-au făcut albe ca lumina zilei)*; iar această albă strălucire le-a dat celor trei apostoli, care erau de față, o icoană a veșnicei desfătări, căci lumina e născătoare de bucurie pentru toate inimile

omenești.

Vă aduceți aminte, de asemeni, povestea acelei babe știrbe, care zicea: „*Bona lux!*” (*Lumina este bună*). După cum Tobie (*cap. V*), după ce pierduse vederea, întâlnind pe Rafael, care-i dăduse bună ziua, a răspuns: „Ce zi bună să mai fie pentru mine, când am ajuns să nu mai văd lumina cerului!” Înveșmîntați în alb s-au arătat arhanghelii să vestească lumii întregi învierea din morți a Mîntuitorului și înălțarea lui la ceruri. Așa a văzut sfîntul Ion Evanghelistul îmbrăcămîntea de sărbătoare a credincioșilor în cerescul și preafericitul Ierusalim.

¹ E vorba de pamfletul italianului *L. Valla* (1406 - 1457), *Ad candidum decembrem*, îndreptat împotriva lucrării juriconsultului *Bartolius* (1314 - 1357), *De insignis e armis*.

Citiți istoria veche a grecilor și a romanilor, și veți afla că orașul Alba (prima matcă a Romei) a fost zidit și numit astfel după povestea unei scroafe albe.

Veți mai vedea, cum generalii Romei, de cîte ori se întorceau acasă biruitori, erau purtați în triumf prin cetate într-un car tras de boi albi. Iar cei cărora li se făcea cinstea ovațiilor erau primiți la fel, căci bucuria reîntoarcerii lor nu se putea tălmăci mai nimerit decît prin semne albe.

Veți mai afla că Pericle, cîrmuitorul Atenei, îngăduia ostașilor care trăgeau la sorți boabe albe, să-și petreacă ziua în tihnă și desfătare, pe cînd restul oastei rămînea mai departe pe cîmpul de luptă. Aș putea să vă mai dau alte o mie de pilde, dar nu e locul.

Înțelegînd toate acestea, veți fi în măsură să dezlegați și întrebarea pe care Alexandru din Afrodisias a socotit-o fără răspuns: „De ce leul, al cărui răcnet înspăimîntă toate dobitoacele, se teme și se ferește de un cocoș alb?” Fiindcă - spune Proclus în cartea sa *De sacrificio et magia*¹ - fața soarelui, izvorul de lumină al cerului și al pămîntului, seamănă mai mult cu un cocoș alb, decît cu un leu. Și tot Proclus mai zice, că diavolii au fost zăriți adeseori umblînd în chip de leu, iar cînd întâlneau un cocoș alb, se făceau nevăzuți.

Pentru același cuvînt, galii (francezii numiți astfel fiindcă sînt de felul lor albi ca laptele, căruia grecii îi spun *gala*), poartă de obicei la cap pene albe. Ei sînt voioși din fire, curați la suflet, sprinteni și cu purtări plăcute; pe steagul lor au zugrăvit un crin, care-i floarea cea mai albă din toate.

Dacă mă veți întreba pentru ce firea însăși ne dă să înțelegem că albul înseamnă bucurie și desfătare, vă voi răspunde că e o potrivire statornic hotărîtă. Căci, după cum albul strălucitor vă ia văzul, topind în lumină toate înfățișările lumii dinafară, cum zice Aristotel în *Problemele* lui (iar despre aceasta puteți să vă dați seama privind îndelung munții acoperiți de zăpadă: strălucirea lor vă orbește, cum Xenofon povestește că s-a întîmplat ostașilor lui și cum Galen arată pe larg în *De usu partium*), tot astfel o bucurie mare face ca inima să sufere și să-și destrame puterile de viață. Iar dacă această bucurie e prea puternic simțită, inima poate să înceteze de a mai bate, cum spune Galen în *Lib. XII, Method., lib. V De locis affectiss, lib. De symptomaton causis*². Așa mărturisesc Marcu Tulliu, *lib. I Questio Tuscul*, Verrius, Aristotel,

Titu Liviu, după bătălia de la Canae, Pliniu *lib. VII, A Gellu, lib. III*, și alții, amintind că Diagoras din Rhodos, Chilon, Sofocle, Denis, tiranul Siciliei, Philipide, Filemon, Polycrat, Filiston, M. Juventi și alții ca ei au murit din pricina unei bucurii prea mari.

¹ *Despre jertfa și magie* (lat.), lucrare a filozofului mistic neoplatonician *Proclus Diadochus* (412-igS).

³ *Liber XII, De method modena; liber V, De locis affectis, lib. 11, De symptomaton causis - Cartea a XII-a, Despre metoda de a lecu; Cartea a V-a, Despre locurile bolnave; Cartea a 11-a, Despre cauzele simptomelor* (lat).

Căci, așa cum arată Avicen, bucuria e ca șofranul, întărește inima, dar dacă întreci măsura, o ucide.

Dar m-am luat cu vorba și am lungit-o mai mult decât făgăduisem la început. De aceea voi strânge pînzele și voi spune în două cuvinte că, albastrul înfățișează, fără îndoială, lumea cerului, după cum albul înseamnă bucurie și plăcere.

CAPITOLUL XI

Copilăria lui Gargantua

De la trei pînă la cinci ani, Gargantua a fost hrănit și crescut cum se cuvine, după bunele îndrumări ale tatălui său, petrecîndu-și timpul ca toți ceilalți copii ai țării, adică mîncînd, bînd și dormind; dormind, mîncînd și bînd; bînd, dormind și mîncînd.

Se bălăcea prin noroi, se mînjea pe nas, își zgîria obrazul, strica încălțărilor, căsca gura la muște și alerga toată ziua după fluturii din împărăția tatălui său. Făcea treaba mică pe ghetete și treaba mare în izmene; își ștergea nasul cu mîneca și lăsa să-i pice mucusul în ciorbă, tropăia prin toate odăile, bea dintr-un papuc și se freca pe burtă cu un fund de paner. Își ascutea dinții cu pila; își spăla mîinile în hîrdăul cu lături; se pieptăna cu paharul; se așeza cu fundul în două luntre; dormea pe burtă și se învelea cu șezutul; bea sorbind din ciorbă; mîncea plăcintă cu pîine; rîdea mușcînd și mușca rîzînd; scuipa în cutia milelor; plesnea de gras ce era; se ușura împotriva vîntului; se vîra în apa ca să nu-l plouă; închidea ușa în nasul oamenilor; credea că tot ce zboară se mîncîncă; [...] se răstema la lighean; ținea Paștele cailor; trimitea gîștele la păscut; bătea șaua ca să priceapă iapa; punea boii în urma plugului; se lega la cap fără să-l doară; trăgea oamenii de limbă; se întindea mai mult decât îi era plapuma; punea colacul peste pupăză; avea sticleți în cap; se gîdila ca să rîdă; umbla cu doi bani în trei pungi; vindea castraveți la grădinar; aștepta să-i pice mura în gură; vindea pielea ursului din pădure; își fura căciula singur; tocea cartea; scria cu picioarele și iscălea cu laba gîștei; bătea cîmpii și tot el țipa; credea că vîrcolacii mîncîncă luna; fugea după doi iepuri și dădea în gropi; își făcea gura pungă și mulgea capra trăsirii; împletea din coada mîței sită de mătase; căuta calul de dar la dinți; cosea nod la ață; căuta sămîntă de vorbă; făcea gaură în cer și păzea iarna să n-o mînce lupii. Cînd se căina aștepta să cadă potîrnichile gata firipte; postea cînd n-avea ce să mînce; juca de nevoie, ca ursul, și puțin îi păsa, ori de-i tunsă, ori de-i rasă. Ducea calul la apă în fiecare dimineață și mîncea dintr-o strachină cu cîinii din curtea lui taică-său; le mușca urechile și ei îl zgîriau pe nas; le sufla sub coadă, iar potăile îl lingeau pe buze.

Ștregarul pipăia slujnicele, pe o parte și pe alta, prin față și pe la spate, începuse de timpuriu să se joace pe sub burtă cu ursulețul, iar îngrijitoarele

lui i-l împodobeau în fiecare dimineață, punându-i buchețele de flori, panglicuțe frumoase și cercei, ciucuri-ciucurei. Îl rotunjeau în palme ca pe un săpunel, iar când vedeau că ciulește urechile, rîdeau și se veseleau, ca de-un joc plăcut, cu care își treceau vremea. Una îi spunea „cepulețul meu”, alta „cercelușul meu”, alta „crenguța mea de mărgean”, altele „ceparul meu”, „sfredelușul meu”, „burghiul meu”, „dopșorul meu”, „sulișoara mea”, „ciucurelul meu” și așa mai departe. - „Al meu e tot !” zicea una. - „Ba e al meu !” răspundea alta. - „Și mie ce-mi rămîne? Să știți că eu i-l tai !” - „Auzi! Să i-l tai? O să-l doară ! Așa faci dumneata, cucoană? Tai ursulețul copiilor, să rămînă bieții de ei fără coadă?”

Ca să aibă o jucărie, ca toți copiii din partea locului, i-au făcut o morișcă de vînt, cu aripi, după chipul și asemănarea morilor din Mirebalais.

CAPITOLUL XII

Caii de lemn ai lui Gargantua

Ca să se deprindă a fi în viață un bun călăreț, Gargantua a primit în dar un cal mare și frumos, de lemn care necheza, sărea, se încura, se rotea, zburda și zvîrlea cu picioarele înapoi, mergea la pas, în trap, în buiestru, la galop, în pas spaniol, împiedicat, cruciș, în pas de cămilă și pas de catîr. Tot așa cum îmbracă popii odăjdii felurite de la o sărbătoare la alta, calul lui Gargantua schimba culoarea părului; din negru ori murg se făcea roib, sur, bălan, șarg, bălțat, pintenog, înstelat, rotat, porumbat și așa mai departe.

Dintr-o bîrnă groasă, Gargantua și-a cioplit singur un fugar de vînătoare; dintr-o bute de teasc, un cal pentru toate zilele; iar din trunchiul unui stejar bătrîn și-a potrivit un catîr, cu teltie și cu șa, pentru plimbările prin casă. Afară de aceștia, mai ținea vreo zece-doisprezece cai de schimb și șapte cai de poștă. Pe toți îi culca cu el.

O dată, domnul de Pîiensac a venit cu mare alai să-l cerceteze pe tată-său; și tot în aceeași zi s-a potrivit să pice și ducele de Frigepui cu contele de Prindevînt. Puteți să mă credeți pe cuvînt, că nici odăile, nici grajdurile nu erau destul de încăpătoare pentru a adăposti atîți musafiri. Așadar, stolnicul și artelnicul numitului domn de Pîiensac porniră să cerceteze, dacă nu mai sînt și alte acareturi ale casei, unde ar putea să așeze caii. Socotind că adevărul iese totdeauna din gura copiilor, l-au întrebat pe Gargantua, băiețașul drăgălaș, să le spună la ureche, încotro erau grajdurile pentru caii mari?

Gargantua i-a purtat pînă la scara cea mare a palatului, apoi în iatacul al doilea, de unde au trecut într-o încăpere mai lungă, care dădea spre turn.

Artelnicul zise postelnicului:

- Mie îmi pare că băiatul ăsta își bate joc de noi; cine-a mai pomenit grajduri în podul casei?

- Te înșeli, i-a răspuns postelnicul. Eu am văzut multe case, la Lyon, la Basmette, la Chinon și în alte locuri, unde grajdurile se află sub acoperiș. Trebuie să mai fie undeva, pe sus, o ușă care dă de-a dreptul în curtea din dos. Să mergem să vedem cu ochii noștri cum stau lucrurile.

- Drăguțule, i-au spus băiatului, unde ne duci?

- La grajdurile cailor mei cei mari, a răspuns Gargantua. Ajungem numaidecît. Avem de urcat cîteva trepte.

Apoi, după ce mai trecură printr-o sală lungă, i-a poftit în odaia lui și a închis ușa:

- Aici sînt grajdurile pe care le căutați; uite roibul, șargul, murgul și bălțatul.

Dîndu-le apoi o bîrnă mare de lemn, le-a spus:

- Primiți din partea mea acest bidiviu, care mi-a fost trimis de curînd de la Francfurt. Vi-l dăruiesc. E un căluț cuminte și inimos. Cu un șoim bine-învățat, cu șase copoi și cu doi ogari sînteți stăpîni toată iarna pe iepuri și pe potîrnichi.

- Drace! a spus unul din ei, bine-am mai nimerit-o! Mi se pare, că ne-am păcălit.

- A fost și Păcală pe-aici, acum trei zile, a răspuns Gargantua.

Cei doi au priceput că băiatul își bătea joc de ei, dar nu știau ce să facă; să-și ascundă rușinea, sau să rîdă, prefăcîndu-se că nu bagă de seamă.

Gargantua i-a întrebat:

- De un căpăstru cu zăbală n-aveți nevoie?

- Dar asta ce mai e?

- Sînt cinci felii de baligă uscată, să vă faceți botniță din ele.

- Dacă nici acum nu ne-am ars, să știi că putem să trecem prin foc și pîrjol fără frică. Băiețașule, tu îți bați joc de noi .O să ajungi papă .

- Așa cred și eu. Dumneata o să fii papălapte, iar acest papagal frumos o să se facă paparudă.

- Auzi, auzi! s-a mirat artelnicul.

- Ia să-mi spui, dacă știi, cîte găurele sînt la cămașa mamei.

- Șaisprezece, a răspuns artelnicul.

- Mai e și una pe dinapoi, a spus Gargantua. Nu le-ai numărat bine.

- Cînd le-am numărat?

- Cînd ți-ai făcut nasul cană, să tragi baliga din butoi, iar gîtul pîlnie, ca s-o treci în alt vas, fiindcă butoiului i se stricase fundul.

- Mă, să fie al naibii! a înjurat stolnicul. Am dat peste unul, căruia nu i-a tors maică-sa pe limbă. Domnule Gurăslobodă, să te ție Dumnezeu, că ai stupit la furcă!

Coborînd treptele cîte patru, au lăsat să cadă sub bolta scării bîrna cu care îi încărcase Gargantua. Iar el le-a strigat:

- Sînteți niște călăreți nepricepuți! Nu știți să stăpîniți calul. De-ați avea de mers de-aici pînă-n Cahusac, ce-ați alege: să călăriți pe un boboc de gîscă, sau să mînați o scroafă înhămată?

- Am vrea să bem ! a răspuns artelnicul.

Spunînd vorbele acestea, au intrat amîndoi în odaia de jos, unde se aflau ceilalți prieteni ai lor, care auzind cele întîmplate au rîs cu poftă, ținîndu-se cu mîinile de burtă.

Cum și-a dat seama Grandgousier despre istețimea fiului său, aflînd despre ștergătoarea pe care o născocise

Către sfîrșitul celui de-al cincilea an de la nașterea lui Gargantua, întorcîndu-se Grandgousier din războiul norocos pe care-l purtase împotriva canarienilor, a făcut un popas ca să-și vadă băiatul. Mult s-a bucurat, ca orice bun părinte, în fața unei asemenea odrasle. Sărutîndu-l și îmbrățișîndu-l, i-a pus o sumedenie de întrebări potrivite cu mintea unui copil; apoi, zăbovind puțin să bea cu el și cu îngrijitoarele lui, le-a luat la rost pe acestea, dacă l-au spălat și l-au primenit la vreme. Gargantua a răspuns, că din partea lui și-a dat toată silința și a izbutit să fie flăcăul cel mai curat din țara întreagă.

- Cum așa? s-a mirat Grandgousier. Gargantua a spus:

- În urma multor încercări ce-am făcut, am găsit un mijloc de-a mă șterge la fund, cel mai domnesc, mai plăcut și mai grabnic din cîte s-au pomenit vreodată.

- Care? a întrebat Grandgousier.

- Îți voi spune. Am folosit într-o zi masca de catifea a unei domnișoare, și pot să spun că mi-a plăcut. Apoi am încercat o glugă, tot de-a domnișoarei aceleia, rămînînd la fel de mulțumit. Am luat altă dată o năframă de-a ei; pe urmă o scufiță de mătase roșie, dar firele de argint cu care era țesută mi-au julit pielea. Focul sfîntului Antonie să-i ardă mațele giuvaergiului care a lucrat-o, și domnișoarei cu scufița, de asemeni. Nu mi s-au alinat durerile, pînă n-am mîngîiat locul cu pana de la pălăria unui paj elvețian.

Pe cînd mă aflam o dată în dosul unui stufig, am pus mîna pe un pui de jder, dar mi-a zgîriat cu ghearele tot perineul. M-am tămăduit a doua zi, folosind mănușile, cu miros de apoponax, ale mamei.

Am ales după aceea flori de salvie și de maghiran, foi de varză și de sfeclă, frunze de viță, de nalbă, de mărar, de coada-șoricelului, de lăptucă și de spanac. Toate mi-au făcut bine la picior; dar cele de brei, de pătrunjel, de tătănească și de urzici mi-au bășicat pielea, înfierbîntîndu-mi sîngele; și numai ștergîndu-mă cu trandafirul meu m-am potolit.

Am încercat, rînd pe rînd, cearșafuri, pături, perdele, perne, covoare, fețe de masă, ștergare, batiste, halaturi, simțind aceeași plăcere, ca rîioșii cînd se scarpină.

- Adevărat? s-a mirat Grandgousier. Și care-i ștergătoarea cea mai ni-merită, pe care ai aflat-o?

- Ai puțină răbdare, și vei afla care sînt minunatele ei însușiri. M-am șters cu fîn, paie, mațe de bou, cîlți, lînă, hîrtie, dar vorba aceea:

După-un petic de hîrtie, Tot rămîne murdărie...

- Așa ? a spus Grandgousier cu uimire. Ai început să faci stihuri de pe acum?

- După cum vezi, măria ta. Și dau din mine, vers cu vers, de-mi pare că le vărs. Ascultă, te rog, această urare, pe care am închinat-o spîrcîiților:

*Mîncăcios,scăpăcios,
pîrțîit,cufurit,
cu miros necăcios*

de din jos, ne-ai trăsni!
Băligos, găunos,
urdinos -
arde-mi-te-ar foc sfințit,
dacă-n dos lași prisos
puturos
și cu fundul pleci mînjit!
Mai dorești și altele?

- S-auzim!

- Poftim!

RONDEL

Pe oală stînd azi-dimineată,
Mă îmbătasem de miros;
Veneau miresme pe din dos
Și mă lua, puțin cu greață.
Chemasem una vorbăreață
Și-o așteptam politicos, Pe oală.
Aș fi dorit să-i suflu-n față
Aroma unui iz duios,
Și s-o poftesc, năbădăios,
Cu mine-alături călăreață, Pe oală!

Să mai zici că n-am învățat nimic ! Maica Domnului mi-e însă martoră, că stihurile acestea nu-s făcute de mine. Am auzit pe unul spunîndu-le cinstitei doamne, aici de față, și le-am băgat la cutie să le țiiu minte.

- Să nu-ți uiți povestea, i-a tăiat vorba Grandgousier. Spune mai departe.

- Despre mîncăcioși?

- Nu, despre ștergătoare.

- Dai un butoi de cidru breton, dacă te-oi întrece?

- Mă învoiesc.

- Mai întîi de toate, n-ai nevoie să te ștergi dacă nu ești murdar. Iar murdar nu poți să fii, pînă nu te ușurezi. Așadar, trebuie mai întîi să te ușurezi, și abia după aceea să te ștergi.

- Judeci bine, băiețașul tatii, a spus Grandgousier. Nu mă îndoiesc, că în curînd vei fi primit la Sorbona. Anii tăi sînt puțini, dar mintea ta e coaptă. Du mai departe aceste șterg-gînduri ale tale, atît de prețioase, și jur pe toate firele din barbă, că-ți voi da, nu un butoi, ci șazeci de vedre din cidrul cel mai bun, care însă nu în Bretania se face, ci în binecuvîntatul ținut al Veronului.

- Am încercat mai întîi, a zis Gargantua, o scufie, apoi o față de pernă, un papuc, o tolă, un coș de răchită - a naibii ștergătoare ! - apoi o pălărie.

Trebuie să știi, că unele pălării sînt netede, altele păroase; unele de catifea, altele de mătase; cea mai bună din toate e pălăria păroasă. Mai tîrziu am folosit o găină, un cocoș, un pui de găină, o pielică de vițel, un iepure, un porumbel, un cormoran, o geantă de avocat, o glugă de călugăr, o broboadă și un șoim împăiat. Dar, ca să închei, zic și susțin că nu-i pe lume o ștergătoare-mai minunată decît un boboc de gîscă pufos, dacă ai grijă să-i ții capul între-picioare. Te încredințez, pe cîntea mea, că vei simți o plăcere

dumnezeiască; atît sînt de mîngîietori fulgii bobocului și atît de blîndă e atingerea lor, încît bucuria pe care o simți, înviorîndu-ți mațul gros și altele mai mărunte, îți pătrunde pînă în inimă și în creieri. Te-aș ruga să crezi, că eroii și semizeii din Cîmpiile-Elizee nu sînt senini și fericiți fiindcă se hrănesc cu asfodel, nectar și ambrozie, cum spuneau cei vechi, ci fiindcă se șterg numai și numai cu boboci de gîsca. (Tot așa spune, de-altminteri, și meșterul învățat John, din Scoția.)

CAPITOLUL XIV

Cum a învățat carte Gargantua de la un teolog care știa latinește

Auzind acestea, tata-Grandgousier a rămas uimit de judecata sănătoasă și de mintea ageră a fiului său. El a vorbit slujitoarelor astfel:

- Filip, regele Macedoniei, și-a dat seama de istețimea fiului său Alexandru, după îndemînarea pe care a dovedit-o izbutind să îmblînzească un cal neînvățat. Era un fugar atît de aprins și de sălbatic, încît nimeni nu îndrăznea să-l încalece. Pe toți călăreții îi trîntise, zdrobindu-i unuia grumazul, altuia picioarele, unuia falcile, altuia țeasta capului. Alexandru, privindu-l cu luare-aminte cum se încura pe cîmpul de alergare, a înțeles că acel cal năvălaș se speria de umbra lui. Încălecîndu-l, l-a îndreptat cu ochii spre soare, în așa fel ca umbra să-i rămîină în urmă, și a izbutit să-l stăpînească. Văzînd tatăl lui Alexandru dumnezeiasca înțelepciune care îi lumina mintea, l-a încredințat învățăturii lui Aristotel, filozoful cel mai prețuit din toată Țara Grecească, pe timpul acela. Iar eu va voi spune, că cele cîteva cuvinte ce-am schimbat cu fiul meu Gargantua, mi-au fost de ajuns să înțeleg, că mintea lui i-a fost dăruită de-o zeiță a cerului, atît mi s-a arătat de ageră, de iscoditoare, de limpede și de adîncă. Sînt pe deplin

încredințat, că avînd parte de o bună îndrumare se va ridica pînă la cea mai înaltă treaptă a înțelepciunii. Iată pentru ce voiesc a-l da în grija unui învățat, care să-l crească potrivit însușirilor pe care le arată. Pentru aceasta nu voi cruța din partea mea nici o osteneală.

I-a adus, într-adevăr, un dascăl vestit, pe magistrul Thumbal Holofern, doctor în teologie, care l-a învățat atît de bine abecedarul, încît știa să-l spună întreg pe de rost, de la început pînă la sfîrșit, și de-a-ndoaselea. Pentru aceasta i-au trebuit cinci ani și trei luni. I-a dat apoi să citească pe Donatus și pe Facetus, *Teodoletul* și *Alanus in Parabolis* (*Gîlceava în Parabole*), ceea ce i-a mai luat treisprezece ani, șase luni și două săptămîni.

Să ții seama, că în acest răstimp a mai învățat și scrierea gotică, copiindu-și singur toate cărțile, fiindcă pe vremea aceea tiparul nu fusese născocit încă.

Purta cu el o călimară cîntărind peste șapte mii de chintale; condeiul cu care scria era mai gros decît stîlpii cei mari ai cupolei de la Enay, iar sticla cu cerneală îi atîrna legată în lanțuri grele de fier, cuprinzînd mai bine de două mii de livre.

A citit după aceea *Modis significandi* (*Cum să cugeti*), cu toate însemnările lui Hurtebise, Fasquin, Troptideux, Gualehaul, Jehan zis Vițelul, Billonic,

Brelinguandus și mulți alții; învățătura aceasta i-a mai luat încă optsprezece ani și șase luni, la capătul cărora știa cartea atît de bine, încît o spunea pe deasupra, de-a-ndăratelea, cu ochii închiși, dovedind maică-si, pe degete, că „*De modis significandi non erat scientia*”¹.

După aceea a venit la rînd *Compostu*², pentru care i-au mai trebuit încă șaisprezece ani și două luni; pînă cînd, prin anii o mie patru sute douăzeci, magistrul s-a molipsit de vărsat și-n scurt timp a răposat.

Murindu-i dascălul, Gargantua a încăput pe mîna unui bătrîn răpciugos, meșterul Jobelin Bride, care i-a dat să citească pe Hugutio; *Grecisme*le lui Hebrard; *Doctrinalul*; *Părțile*; *Quid est*³ și *Supplementum*; pe Marmotrat: *De moribus in mensa servandis*⁴; pe Seneca: *De quattuor virtutibus cardinalibus*⁵; pe Passavantus *cum commento*, *Dormi secure*⁶, cu toate sărbătorile; și altele, plămădite din același aluat. Învățîndu-le din doască în doască pe dinafară, a ajuns cu mintea mai răscoaptă decît a tuturor învățaților din lume.

„*Despre modurile de cugetare nu era știință*” (lat.).

E vorba de un almanah popular.

Ce-i asta? (lat.).

Cum să te porți la masă (lat.).

Despre cele patru virtuți cardinale (lat.).

Dormi liniștit (lat.).

CAPITOLUL XV

Despre alți dascăli ai lui Gargantua

Tatăl său văzuse bine cît de silitor la carte se dovedise Gargantua și cum își petrecea toate ceasurile din zi învățînd; dar nu era nicidecum mulțumit, fiindcă băiatul nu culegea din toate nici un folos, ba dimpotrivă se stricase la cap, vorbea în bobote cu gîndul aiurea și se năucise de tot.

Plîngîndu-se lui don Filip de Baltă, viceregele Papeligoșilor, acesta i-a spus că decît să aibă asemenea dascăli, ar fi fost mai bine să nu fi învățat băiatul nimic. Știința acelora era o nerozie curată, iar așa-numita lor înțelepciune, o vorbărie goală, făcută să tulbure frumusețea minților alese și să ducă la stricăciune lamura tineretului nostru.

- Pentru a te încredința despre aceasta, alege la întîmplarepe oricare din tinerii vremii acesteia, care să nu fi zăbovit la învățătură mai mult de doi ani. Dacă n-o dovedi o judecată mai sănătoasă, dacă n-o găsi cuvinte mai potrivite și n-o avea o purtare mai cuviincioasă decît fiul tău, să nu-mi dai mai multă cinste decît unui cîrnățar din Brena.

Propunerea i-a plăcut lui Grandgousier și a poruncit ca așa să se facă.

În aceeași seară, la cină, don Filip de Baltă a chemat la el pe-un paj al său din Villegongis, numit Eudemon un băiat atît de frumos pieptănat, atît de bine dichisit, cu atîta grija penat și atît de plăcut la înfățișare, încît semăna mai mult a hieruvim decît a om. Don Filip de Baltă îi spuse lui Grandgousier :

- Privește pe-acest copilandru: n-are încă șaisprezece ani. Vei vedea, și să nu te superi, cîtă deosebire e între știința mincinoasă a învățaților năuci din

alte vremuri și purtarea tinerilor noștri de azi.

Grandgousier a rămas încântat și i-a făcut semn pajului să vorbească.

Eudemon a cerut mai întâi învoirea viceregelui, stăpînul său. Apoi, cu pălăria în mînă, cu fața zîmbitoare, cu gura rumenă și cu ochii senini, îndreptîndu-și privirile spre Gargantua cu o tinerească bună-cuviință, s-a sculat în picioare și a început să-l laude și să-l preamărească, ridicîndu-i în slavă, mai întâi cîstea și bunele deprinderi, apoi știința, noblețea și frumsețea trupească. Cu vorbe plăcute, l-a îndemnat să cinstească pe tatăl său, care își dădea atîta silință să-l învețe carte; iar la urmă, l-a rugat să-l socotească printre cei mai puțin însemnați dintre slujitorii lui. S-a închinat cerului, rugîndu-l să nu-i dăruiască altă bucurie decît pe aceea de a-i fi de folos lui Gargantua în orice împrejurare.

A rostit aceste cuvinte cu mișcări ale mîinii atît de potrivite, cu o zicere atît de limpede, cu un glas atît de cald, într-o vorbire atît de frumos împodobită

și atît de latinească, încît semăna mai degrabă cu Grachus, cu Cicero sau cu Emiliu, decît cu un tînăr al veacului în care trăim.

Gargantua a început să plîngă ca un vițel și și-a ascuns fața în scufie; mai lesne ai fi scos un pîrț dintr-un măgar mort, decît o vorbă din gura lui.

Tatăl său s-a mîniat atît de tare, încît s-a năpustit asupra meșterului Jobelin, dascălul, gata-gata să-l spintece. Dar numitul don Filip de Baltă l-a dojenit cu atîta asprime, încît s-a potolit. A poruncit să-i plătească dascălului simbria cuvenită, să-i mai dea să bea un pahar la botul monacalului, iar pe urmă să se ducă la mama-dracului.

- Cel puțin, a spus el, n-o să apuce să mai facă vreo pagubă, dacă s-o întîmpla să moară pînă diseară beat ca un englez.

După plecarea meșterului Jobelin, Grandgousier a ținut sfat cu viceregele, pentru a cerceta ce alt magistru să-i aleagă lui Gargantua. Au hotărît să încredințeze această sarcină lui Ponocrat, dascălul lui Eudemon, apoi să-i trimită pe tustrei la Paris, unde Gargantua avea să primească învățătura din care se înfruptau tinerii acelor vremuri.

CAPITOLUL XVI

Cum a fost trimis Gargantua la Paris, purtat de o iapă uriașă, și cum această iapă a stărpit bondarii din pădurea Beauce

Cam în aceeași vreme, Fayol al IV-lea, regele Numidiei, i-a trimis lui Grandgousier o iapă uriașă, cum nu se mai pomenise vreodată; după cum prea bine știți, lucrurile nemaivăzute la noi, din Africa vin totdeauna.

Iapa, o namilă cît șapte elefanți, avea copita despicată în două ca armăsarul lui Iuliu Cezar, urechile pleoștite ca ale caprelor din Languedoc, și un corn sub coadă. Părul îi era roib-aprins, rotat cu pete sure. Dar ceea ce avea mai grozav era coada: o coadă groasă, ca turnul în patru colțuri al bisericii sfîntului Marcu din Langeais.

Mai vrednici de mirare nu fuseseră decît berbecii din Sciția de-odinioară, a căror coadă cîntărea mai bine de treizeci de ocale; sau cei din Siria, care

dacă Tenaud nu minte, își purtau coada pe-un căruț, atât era de lungă și de grea. (Măcar de-ați avea-o și voi la fel, desfrânaților!)

Iapa a fost adusă pe mare, în trei corăbii și-un caic, pînă la țărmul Olonei, în Thalmondois.

Văzînd-o, Grandgousier a spus:

- Aceasta e iapa de care aveam nevoie ca să-mi poarte băiatul la Paris. Slavă Domnului, toate merg cum se cuvine, și fiul meu, în scurtă vreme, va ajunge un mare învățat. Dacă n-ar fi pe lume dumnealor învățați, am trăi cu toții ca niște dobitoace !

A doua zi, după ce au băut zdravăn, cum lesne vă puteți închipui, Gargantua a pornit la drum, însoțit de dascălul său Ponocrat și de ceilalți, printre care Eudemon, pajul cel tînăr. Fiind vremea frumoasă și cerul senin, tatăl său i-a dat să poarte niște încălțări ușoare din piele de căprioară, cărora cizmarul meu Babin le spune botfori.

Pînă dincolo de Orleans, călătoria a fost plăcută și mîncarea gustoasă. Tot glumind și ospătîndu-se, au ajuns la o pădure mare, lungă de vreo treizeci și cinci de leghe și lată de vreo șaptesprezece, nespus de frumoasă, dar plină de muște și de bondari. Bieții cai, catîrii și măgarii de asemenea, sufereau cumplit din pricina lor. Atunci iapa lui Gargantua, văzînd cu mîhnire chinurile pe care le îndurau frații și surorile ei, i-a răzbunat cu vîrf și îndesat, printr-o ispravă cu totul neașteptată.

De cum a intrat în pădure, bondarii s-au năpustit asupra ei, dar iapa a scos coada din teacă, și-a învărtit-o cu atîta putere asupra gîngăniilor vrăjmașe, încît a doborât în jurul ei, de-a lungul și de-a latul, în sus și în jos, la dreapta și la stînga, ici și colea, toți copacii din pădure, la fel cum cosește cosașul iarba cîmpului, cu coasa. Așa se face, că de-atunci și pînă azi, pe locurile acelea n-a mai rămas țipenie de bondari, dar nici copaci, numai șes cît vezi cu ochii și cîmpie netedă ca în palmă.

Gargantua s-a arătat foarte mulțumit de această ispravă, și fără să-și aducă sieși vreo laudă a spus:

- Bună treabă a făcut iepșoara mea! Mă bucur, că de-acu înainte, nu va mai bîzii pe meleagurile acestea nici un bondar scîrbos. *Bos !* a repetat ecoul, și *Beauce*¹ a rămas pînă în zilele noastre numele aceluia ținut. S-au așezat apoi la ospăț și au așteptat cu răbdare să se rumenească fripturile. În amintirea aceluia popas, cavalerii din Beauce se hrănesc și astăzi cu răbdări prăjite.

În cele din urmă au ajuns cu bine la Paris. Aici au stat să odihnească vreo două-trei zile, căutînd să știricească mai întîi care erau învățații cei mai de seamă și ce fel de vinuri se găseau în oraș.

¹ Pronunțați: *Bos* (n. trad.).

CAPITOLUL XVII

Cum a mulțumit Gargantua parizienilor pentru primirea ce i-au făcut și cum a dus cu el clopotele de la Notre-Dame

După ce s-au odihnit cîteva zile, Gargantua a pornit să dea o raită prin oraș, fiind întâmpinat pretutindeni cu mare uimire și cu nemăsurate ploconeli; căci atît sînt de nerozi locuitorii Parisului, atît de nătărăi și de rău-năvăliți, încît verice coțcar, fitece vînzător de acatiste - un măgar cu clopoței sau un scripcar de răspîntie - strînge în jurul lui mai mulți gură-cască decît ar fi în stare să adune unul care vine să predice cuvîntul Evangheliei.

Atîta lume s-a ținut scai după el și-atîți nepricopsiți s-au îmbulzit să-l vadă, încît, ca să scape de liota lor, Gargantua s-a oprit din mers și s-a așezat cu fundul pe turnurile bisericii Notre-Dame; iar de-acolo, de pe creasta lor, a rostit, cu glas limpede și pătrunzător, aceste puține cuvinte:

- Mi se pare, cioflingarilor, că așteptați să vă mulțumesc pentru primirea ce-mi faceți. Aveți toată dreptatea! Stați să vă botez puțin cu apă galbenă de răsfug, de-i zice pe latinește *paris*!

Apoi, rîzînd cu mare poftă, a scos stropitoarea și aplecînd-o asupra lor i-a udat atît de amarnic, încît s-au înecat două sute șazeci de mii patru sute optsprezece, afară de femei și de copii.

Numai vreo cîțiva, mai iuți-de-picior, au izbutit să scape de valul cutropitor care-i potopise. Și cînd, cu sufletul la gură, tușind și scuipînd, udați și asudați, au ajuns sus pe dealul Universității, au început să blesteme și să înjure în tot felul.

- Unde ești, Dumnezeuule? - Doamne, rău îți mai bați joc de noi! - *Vez tu ben* !- Spurcăciunea spurcăciunilor! - Ptiu! - *Pro cab de biouf* - *Das dich Gott leiden schend* ! - *Pote de Christo I* - Papucii Maicii Domnului! - Păcatele mele! - Sfîntă Butcă! - Mîntuiește-ne, sfîntă Născătoare!- M-a luat dracu!- Nu ne lăsa, tată Noe! -Sfinte Gudegrine, scapă-ne! - Patruzeci de mii de mucenici, îndurați-vă! - Pastele și grijania voastră! - Crucea și parastasul! - Maică Cristoase! - Auleo, ne prăpădim! - Fugiți, că vă potopește răsfugul! - Ne-a botezat cu apă de *paris* !

Astfel fu Parisul botezat a doua oară, căci, așa cum ne arată Strabon, mai demult îi zicea Luteția, care în grecește înseamnă *nalbă*, iar acest nume i s-a dat fiindcă femeile au, prin partea locului, pielea albă. Aflînd despre schimbarea numelui orașului, mulțimea a început să înjure de toți sfinții, ceea ce nu trebuie să vă mire, deoarece poporul Parisului, alcătuit din oameni de tot felul, se pricepe să jure și să înjure, știe după lege limba să-și dezlege, iar Joanninus de Barango așa zice, că *Parrhesian*, pe limba greacă înseamnă gură-slobodă.

¹ Exclamații scîlciate, pe tonul limbii latine, germane etc.

După ce mulțimea s-a risipit, Gargantua s-a uitat la clopotele cele mari din mai-sus-amintitele turnuri și, jucîndu-se cu ele, le-a pornit să cînte. Apoi i-a venit în gînd, că ar putea să facă din ele zurgălăi și să le-atîrne la gîtul iepei, pe care și-altminteri voia s-o trimită acasă, tatălui său, cu brînză de Brie și scrumbii proaspete.

Așa fiind, a luat clopotele cu el. Tocmai atunci trecea pe-acolo starostele cîrnășarilor din Saint-Antoine, în căutare de porci. Ca să fie auzit de departe,

și ca să-și frăgezească șuncile în cămară, s-a gândit să șterpelească clopotele, dar fiind om cinstit, s-a lăsat păgubaș, nu că ar fi fost prea fierbinți, dar erau prea grele să le care cu el. Trebuie să spun că nu era cîrnătarul din Bourg, care mi-e prea bun prieten pentru a-l da în vileag.

În acest timp s-a iscat o răzmeriță în oraș. Totdeauna le-a plăcut parizienilor să pună la cale astfel de petreceri, iar popoarele lumii au ajuns să se mire de răbdarea regilor Franței, care (pe bună dreptate) nu încearcă să le pună frîu, socotind că ar putea să aibă, din pricina aceasta, o mulțime de neplăceri, de pe o zi pe alta. Dacă mă va ajuta Dumnezeu, o să dibuiesc eu o dată urma cuiburilor de unde pornesc aceste schisme și răscoale, și n-o să am liniște pînă nu le-oi dezvălui pe toate în fața enoriașilor din parohia mea.

Închipuiți-vă acum, că mulțimea aceea, zăpăcită și asmuțită deopotrivă, s-a năpustit asupra Sorbonei, unde fusese altădată (dar nu mai este) oracolul Luteției. Iar învățații Parisului, luînd în cercetare toată întîmplarea, au dovedit cu prisosință pierderea clopotelor care lipseau de la locul lor. Tăind cu luare-aminte firul de păr în patru, cu temeieri pro și contra, au hotărît în *baralipton*, *îngaimaripton* de silogismuri, ca bătrînul cel mai cu vază al Facultății de teologie să fie trimis la Gargantua, pentru a-i spune marele necaz pricinuit de răpirea clopotelor. Și, împotriva susținerilor altor dascăli ai Sorbonei, care ziceau că pentru o asemenea însărcinare mai potrivit ar fi un bun vorbitor, decît un teolog, a fost împuternicit să ducă solia meșterul nostru Janotus de Baligardo.

CAPITOLUL XVIII

Cum a fost trimis Janotus de Baligardo să ceară înapoi lui Gargantua clopotele cele mari

Meșterul Janotus, tuns ca un împărat roman și cu pălăria de teolog în cap, după ce s-a împărtășit cu anafura la frigare și cu agheasmă din butoi, a pornit spre locuința unde trăsesese în gazdă Gargantua. Înaintea lui mergeau trei paracliseri rotofei, iar în urmă veneau, înșirați ca gîștele, alți cinci-șase diaci, țepeni și jegoși mai mult decît se poate. În pragul casei a ieșit să-i întîmpine Ponocrat, care s-a înspăimîntat văzîndu-i astfel smoliți, ca niște măscărici culeși de pe gîrlă. Dascălul lui Gargantua a întrebat pe unul din diacii răpănoși ce rost avea acel vicleim? Iar diacul i-a răspuns țîfnos că s-au înfățișat să ceară clopotele înapoi.

Auzind plîngerea acelor, Ponocrat porni în grabă să-i dea de știre lui Gargantua. Împreună au ținut sfat, spre a hotărî ce să răspundă jegoșilor. Alături de dascălul său, Gargantua a chemat pe Filotim, mai-marele bucătarilor, pe scutierul Gimnast, care era căpetenia grajdurilor, și pe pajul Eudemon. Laolaltă au stat să chibzuiască ce-i de făcut și toți au fost de-o părere, ca oaspeții să fie duși într-un loc ferit, unde să li se dea de băut după canoane; iar ca să nu se laude răpciugosul, că la cererea lui s-au înapoiat clopotele, Gargantua s-a folosit de rîvna cu care diacii deșertau paharul și a trimis după judele orașului, după mai-marele Sorbonei și după vicarul bisericii, cărora le-a încredințat clopotele, mai înainte ca meșterul Baligardo

să apuce să arate *per longum et per latum*¹ pricina pentru care venise. Ceea ce s-a și făcut, iar după ce sus-numiții au sosit, solul fu poftit să vorbească. Și a început, tușind, după cum urmează.

CAPITOLUL XIX

Cuvîntarea meșterului Janotus de Baligardo către Gargantua pentru înapoierea clopotelor

- Hm! Hm! Hîc! *Mna dies*², domnul meu, *mna dies*. Și dumneavoastră, domnilor, așijderea. Ați face o faptă bună dacă ne-ați da înapoi clopotele, că ne sînt de mare trebuință. Hm! Hîc! Hapciu! Mulți au venit la noi din Londras-Cahors și din Bordeaux-Brie să le cumpere cu preț bun, din pricina însușirii lor firești și a alcătuirii lor substanțiale, fiind înzestrate cu puterea telurică, esențială și elementară, intronificată în natura lor quidativă de a feri de negură și de furtună nu numai viile noastre, ci și pe cele vecine;

¹ în întregime și pe larg (lat.).

² Pentru: *bona dies* - bună ziua (lat.), rostit repede.

ne-au ispitit cu bani grei, dar nu ne-am îndurat să le dăm clopotele, căci de-am lăsa viile fără apărare, am rămîne lipsiți de sîngele Domnului și ne-am pierde deopotrivă simțurile și legea. De veți ține seamă de rugămintea mea și ne veți înapoia clopotele, voi primi drept răsplată zece perechi de cîrnați și una de nădragi, de care bătrînele mele oase au mare nevoie. O pereche de nădragi sînt, *Domine*, un lucru foarte folositor, *et vir sapiens non abhorrebit eam*¹. Hîc! Hapciu! O pereche de nădragi nu se găsește pe toate drumurile, vă rog să credeți! Gîndiți-vă, *Domine*, că sînt optsprezece zile de cînd mă silesc să compun această frumoasă cuvîntare. *Reddite quae sunt Caesaris, Cesari, et quae sunt Dei, Deo. Ibi jacet lepus*². Aveți cuvîntul meu, *Domine*, că ne vom ospăta împreună *in camera*, dacă doriți; voi tăia *unum porcum* și vă voi pune dinainte *bon vino*. Iar dacă vinul va fi bun, la fel va fi și latineasca.

Așadar, *departe Dei, date nobis clochas nostras*³. Vă dăruiesc aci din partea Universității noastre aceste *Sermones* de Utino, nădăjduind că ne veți da înapoi clopotele, care sînt de folos pentru toată lumea. Iapa dumneavoastră să fie sănătoasă și Facultatea noastră de asemenea! Dar clopotele va trebui să ni le dați! Fiindcă: *Omnis clocha clochabilis, in clocherio clochando, clochans clochativo, clochare facit clochabiliter clochantes. Parisius habet clochas. Ergo gluc*^h. Ha! Ha! Ha! așa e că am adus-o bine? Toate aceste le găsiți în *tertio primo*⁶ în *Darii*⁷ și în alte cărți. Era o vreme cînd mă îndeletniceam și eu cu Logica; acum mă mulțumesc cu gîndurile mele, și nu mai rîvnesc altceva decît un vin bun, un așternut moale, să stau cu șezutul la căldură, cu burta pe masă, și cu o strachină cît mai adîncă dinainte.

Domine, vă mai rog o dată *in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*⁸, dați-ne înapoi clopotele. Dumnezeu să vă aibă în paza lui, iar Maica Domnu-

lui să vă țină sănătoși. *Qui vivit et regnat per omnia secula seculorum, amen*⁹. Hm! Hapciu! Hîc!

¹ Și bărbatul înțelept n-o va urî pre dînsa (lat.).

² Dați cezarului cele ce sînt ale cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu (*Luca*, XX, 25). Asta e tîlcul (lat.).

³ *Bon vino*, greșit, pentru: *bonum vinum* (lat.) - vin bun. * Pe Dumnezeu, dați-ne nouă clopotele noastre (lat.).

⁴ Orice clopot bun de clopoțit clopoțitor în clopotniță, clopoțit în chip clopotarnic, face să clopoțească pe clopotarii buni de clopoțit. Parisul are clopote. Așadar nimic (lat.). ⁹ Al treilea [mod] al primei [figuri] (lat.).

⁷ *Darii* - Termen mnemotehnic scolastic desemnînd una din figurile silogismului (lat.).

⁸ în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh (lat.). ' Care-i viu și împărătește în veacul veacului, amin (lat.).

Un oraș lipsit de clopote e ca un orb fără toiag, ca un măgar fără căpăstru și ca o vacă fără talangă. Pînă nu vă veți hotărî să ne dați înapoi clopotele, vom plînge ca orbul care și-a pierdut toiagul, vom zbiera ca un măgar fără căpăstru și vom mugi ca o vacă fără talangă! Taponnus, adică nu Taponnus, ci poetul, laic Pontanus amintește despre un grămatic, care locuia lîngă biserică, și ar fi dorit ca toate clopotele să fie făcute din cîlți, iar limba lor din coadă de vulpe, ca dangătul să nu-i mai tulbure măruntaiele creierului și să-l lase să-și ticluiască în liniște rimele lui rimătoare. Dar noi ne-am pornit asupra lui cu puteri unite, l-am scărmanat cum i se cuvenea și l-am înfierat ca pe un eretic. L-am făcut harcea-parcea! Și cu aceasta am încheiat. *Vaiete et plaudite*. Aplaudați!

CAPITOLUL XX

Cum a primit meșterul Janotus o bucată de postav și cum s-a judecat cu sorbonarii

Abia sfîrși teologul vorba, că Ponocrat și Eumedon au început să rîdă atît de tare, încît mai-mai să-și dea sufletul; ca altădată Crasus, cînd a văzut un măgar fudul pascănd scaieți, sau ca Filimon, care a murit de rîs, cînd un alt măgar i-a mîncat smochinele puse deoparte pentru prînz.

Cu ei împreună, pe întrecute, s-a pornit să rîdă și meșterul Janotus: rîdea cu lacrimi, căci rîzînd i se zguduiau creierii, iar umoarea lacrimală din ei i se scurgea prin nervul ochilor. Văzîndu-l cum rîdea cu lacrimi, ai fi zis că tristul Heraclit s-a apucat de pozne, ca Democrit, iar pe veselul Democrit l-a podidit plînsul, ca pe Heraclit.

După ce se saturară de rîs, Gargantua s-a sfătuit din nou cu oamenii săi în privința celor ce trebuiau să urmeze; Ponocrat a fost de părere să i se mai toarne un pahar priceputului vorbitor, și fiindcă îi făcuse să petreacă și să rîdă cu atîta poftă, cum nici Păcală n-ar fi fost în stare, să i se dăruiască cele zece perechi de cîrnați despre care amintise în vesela lui cuvîntare, o pereche de nădragi, cinci stînji de lemne, douăzeci și cinci de vedre de vin, un pat cu trei saltele, una de lînă și două de puf, iar pe deasupra o strachină adîncă; adică tot ceea ce rîvnea teologul pentru tihna bătrînețelor sale.

Totul s-a îndeplinit după cum fusese hotărât; dar fiindcă Gargantua se cam îndoia că se vor găsi nădragi cusuți gata pe măsura picioarelor vorbitorului, și neștiind ce croială i-ar plăcea mai mult (cu chingă la spate, ca să-i vie mai ușor fundului să răsuflă; marinărești, pentru ușurarea mai lesnicioasă a rărunchilor; elvețieni, ca să-i țină cald la pîntece, ori în coadă de pește, ca să nu-i înfierbînte șalele) - a poruncit să i se taie din bucată șapte coți de postav negru, iar pentru căptușeală alți trei coți de lînică albă.

Lemnele i le-au cărat pălmașii, iar ceilalți, paracliserii și diacii, s-au încărcat cu cîrnații, strachina și așternuturile. Postavul și căptușeala le-a luat însuși meșterul Janotus, deși unul din diaci i-a spus, că nefiind o treabă cuviincioasă pentru un teolog, ar trebui să lase pe unul din ei să i le ducă pînă acasă.

- Urecheatule! i-a răspuns meșterul Janotus, nu judeci bine *in modo-et figura*¹. Postavul mi-a fost dat *pro tibiis meis*, pentru picioarele mele, prin urmare se cuvine să-l port eu însumi: *sicut suppositum portal adpositum*.²

A înșfăcat postavul repede și a plecat cu el subsuoară, ca Patelin din poveste.

Dar hazul cel mai mare a fost cînd răpciugosul, mîndru de biruința lui, s-a înfățișat înaintea Sorbonei, cerînd să i se dea cîrnații și nădragii la care avea dreptul. Sorbonarii nici n-au vrut să audă, deși Janotus le-a dovedit că darul pe care îl primise din partea lui Gargantua nu-i dezlega de făgăduiala dată. Aceia i-au răspuns să-și atîrne pofta în cui, iar făgăduiala s-o pună la păstrare și s-o țină minte.

- Să nu vorbiți despre minte, a spus Janotus. Așa ceva pe-aici nu se găsește. Trădători nefericiți! Nu faceți nici cît o ceapă degerată! În veacul veacurilor nu s-au prăsit pe pămînt oameni mai ticăloși decît voi! Vă cunosc și știu că de neputincioși nu vă e frică. Răutatea, de la voi am deprins-o. Dar vă jur pe țîța Maicii Domnului, că voi înștiința pe rege despre toate fără-delegile voastre, și să mă mănînce lepra, dacă n-o să vă ardă de vii pe toți, ca pe niște tîlhari și înșelători ce sînteți ,vînzători, eretici, dușmani ai cinstei și ai lui Dumnezeu!

Pentru rostirea unor astfel de cuvinte, mai-marii Sorbonei l-au trimis, pe meșterul Janotus în judecată; dar el a luat-o cătinel pe calea amînărilor. Pricina a ajuns în fața înaltei Curți, unde se află și astăzi. Sorbonarii au făcut legămînt să nu se mai spele, pînă nu s-o sfîrși judecata, iar meșterul Baligardo cu ai lui au jurat să nu-și mai sufle nasul. Așa s-a făcut, că unii au ajuns jegosi, iar ceilalți răpciugoși, fiindcă înalta Curte n-a avut vreme pînă acum să ia spre cercetare pricina. Hotărîrea va fi dată la calendele grecești, adică niciodată. Fiindcă, vedeți dumneavoastră, (judecătorii sînt în stare să facă ceea ce natura însăși nu se pricepe) învățații Parisului spun că numai Dumnezeu singur e stăpîn peste veșnicie. Firea n-a plămădit pînă acum nimic fără moarte, și tot ce sînul ei rodește are o durată și un sfîrșit: *omnia orta cadunt*³, *et caetera*. Numai zăbav-nicii din Palatul Dreptății, cărora le place să bată apa în piuă, lungesc judecățile la nesfîrșit și pînă la nemurire, îndreptățind pe deplin vorba lui Chilon Spartanul, care zicea, cu privire la oracolul din Delfi că judecata te sărăcește, iar advocații toți sînt niște

potlogari. Mai bine își pun lațul de gît, decît să lase să le scape din gheare așa-numita lor dreptate.

¹ După modul și figura (silogismului) (lat.). ' Precum substanța poartă accidentul (lat.). * Tot ce se naște piere (lat.).

CAPITOLUL XXI

Rînduiala la care a fost ținut Gargantua după chibzuință dascălilor săi sorbonari

Mai trecură cîteva zile, în răstimpul cărora clopotele au fost așezate la locul lor. Cetățenii Parisului, voind să-și arate recunoștința pentru fapta cea bună a lui Gargantua, s-au legat cu jurămînt să-i hrănească iapa cîtă vreme va avea plăcere. Gargantua a primit darul cu multe mulțumiri. Iapa a fost dusă la păscut în pădurea Bievre, unde nu cred că se mai găsește în clipa de față.

În ce privește învățătura, Gargantua s-a învoit să asculte întru totul de îndrumările dascălului său Ponocrat; dar acesta, pînă una alta, hotărî să nu schimbe nimic din obiceiurile învățăcelului, voind să-și dea el însuși seama în ce fel, de-a lungul anilor, foștii lui dascăli izbutiseră să-l facă atît de neștiutor și de îngîmfat.

Gargantua se scula dimineața între ceasurile opt și nouă, fie că se lumina de ziuă, sau nu: așa statorniciseră foștii lui învățători învățați, luîndu-se după spusele lui David: *Vanum est vobis ante lucem surgere*¹. Se mai hîrjonea oleacă în pat, tropăia și se da de-a tumba, chipurile pentru a-și limpezi mintea; apoi se îmbrăca, după cum era vremea afară, de obicei cu o haină lungă de lînă păroasă, căptușită cu blană de vulpe; se pieptăna cu pieptenele lui Mîină-Lungă, adică cu cele cinci degete; așa îi spusese dascălii lui, că spălatul, pieptănatul și orice îngrijire a trupului e, pe lumea aceasta, vreme-pierdută degeaba.

Apoi se ușura, își lăsa udul, vărsa puțin, rîgîia, se pîrțîia, căsca, scuipa, tușea, sughița, strănuta și își sufla mucii ca un arhidiacon. Ca să nu-l bată bruma și să nu-l ofilească vîntul, se ospăta din belșug cu măruntaie bine prăjite, cu fleici de vacă rumenite pe cărbuni, cu friptură mustoasă de căprioară și cu fel de fel de trufandale în zeama lor.

¹ De prisos vă este vouă să vă treziți înaintea zorilor (lat.) (*Psalmi* 127,2).

Ponocrat l-a muștrat pentru acest obicei, zicînd că nu-i sănătos să te așezi la masă de cum te scoli din pat, fără să-ți miști puțin mădulele. Gargantua răspundea:

- Nu m-am mișcat destul? Nu m-am tăvalit de șapte ori în așternut înainte de-a mă scula? Nu-i de-ajuns? Papa Alexandru tot așa făcea, după sfaturile unui doftor evreu, și a trăit, slavă Domnului, în pofida răuvoitorilor, pînă în ceasul morții sale. Așa m-au învățat dascălii pe care i-am avut, că mîncînd gospodărește, ținerea de minte sporește; de aceea, ei mînceau (și beau) cei dintîi. Mă simt cum nu se poate mai vesel, și cu cît mi-e prînzul mai

îndestulat, cu atît mai bine îmi cade cina. Meşterul Tubal, cel dintîi dascăl al Sorbonei, îmi spunea, că e mai cuminte să porneşti la drum din vreme, decît, zăbovind, s-o iei pe urmă la goană. Omenirea nu se va mîntui decît obişnuindu-se să bea dis-de-dimineaţă, şi nu aşa cîte un pic, ca raţele; *unde versus :*

De vrei sa-ţi meargă bine-n viaţă, Să-ncepi să bei de dimineaţă.

După ce se ospăta din belşug, Gargantua se ducea la biserică, purtînd după el, într-o căruţă cu coviltir, cartea lui de rugăciuni, frumos înfăşurată în cearşafuri, cîntărind, cu încuietori şi pergamente, nici mai mult nici mai puţin de unsprezece chintale şi şase livre. Stătea să asculte douăzeci şi şase de liturghii, iar în răstimp sosea şi popa înfăşurat în odăjdii ca o pupăză, după ce avusese grijă să deşerte cîteva clondire, ca să prindă ghiers. Cu el împreună, Gargantua îşi depăna rugăciunile, vînturîndu-le cu grijă, să nu pice nici o buche pe jos.

La ieşirea din biserică îl aştepta, într-un car cu boi, un maldăr de mătănii, cu boabele mari cît capul omului. Apoi pornea la plimbare în jurul chiliilor, prin pridvoare şi prin grădină, spunînd de-atîtea ori Tatăl-Nostru, cît şapte călugări la un loc.

Învăţa apoi o biată jumătate de ceas, cu ochii în carte şi cu gîndul la bucătărie.

După ce îşi mai golea o dată băşica, se aşeza la masă. Nefiind pripit de felul lui, o lua agale, începînd cu vreo cîteva zeci de şunci, limbi afumate, tobă de creieri, cîrnaţi de purcel şi alte ştafete ale vinului. Patru ajutoare îi azvîrleau muştar în gură cu lopata, după care dădea pe gît o duşcă grozavă de vin alb, ca să-şi răcorească pipota. Iarnă, vară, înfulica tot soiul de cărnuri şi fripturi, cît îi cerea pofta, iar cînd simţea că-l taie la burtă, se oprea puţin şi făcea un popas, ca orice drumeţ de cale lungă.

În ce priveşte paharele, nu le ţinea socoteală şi nici răgaz prea mult nu-şi lua, fiindcă băutorul adevărat nu se opreşte, pînă nu simte că i-a crescut talpa încălţărilor măcar cu o jumătate de picior¹.

¹ Unitate de măsură: 33 om.

CAPITOLUL XXII

Jocurile lui Gargantua

Mormăind printre dinţi un crîmpei de rugăciune, Gargantua se spăla pe mîini cu vin rece, se scobea în dinţi cu un ciolan de porc şi zăbovea la un vesel taifas cu prietenii. Slujitorii aşterneau pe jos un covor, şi aduceau cu ei o mulţime de zaruri, cărţi de joc, tăblii de şah şi altele. Jocurile lui Gargantua erau cam acestea:

Rişca; Soţ ori făr' de; Țintarul; Concina dreaptă; Concina oarbă; Concina prădată; Tabinetul;

Toci; Popa-prost; Titirezul; Arşice; Uite-l, nu e; Poşta pleacă!; Zboară, zboară; Inelul pe sfoară;

Scriitorul; V-aţi ascunselea; Table; Dame; Ghiulbahar; Şah; Leapşa pe

ouate; Musca;

Musca-n gaură; Musca la miere; Zece degete; Popiei; Uite-o lungă, uite-o scurtă;

Mama și copiii; De-a prinselea; Sfoara în două; Lupul și oile; Barbut; Cine pierde - câștigă;

Treizeci și unu; Șaizeci și șase; Douăzeci și unu; Dardăr; Coarda; Pas, pasărea; Bile;

Tot rondul și ce-oi lua; Mingea de perete; Mingea-n gaură; Nasturi; Poarca; Oglinda;

Iepurele și vînătorul; Coadă vulpei; Țurca; Capra; Abiolanul; Sarea și piperul; Alb și negru;

Care dă mai tare; Pietricelele; Iadeș; Armașul; Maica și călugărul; Ceasul; Cine s-a mișcat?;

Ghici cine a dat?; Bîz! Bîz!; Fă ca mine!; Puia-gaia; Panțarola; Pichet; Macaua; Tablele pe dos;

Burtă peste burtă; Prinderea celui de-al treilea; Baba-oarba; Pe cine-oi lovi, vina mea n-o fi!;

Septica; Șapte jumătate; Fripta ; Șotron; Șoarecele și pisica; Scaunul șchiop; Surorile gemene;

Ținta mișcătoare; Unde-i fluierul? ;Ursul somnoros; Vama; Vînătoarea; Suveica; A cui e umbra?;

Cumperi ovăz?; Da și nu ; Ferește picioarele!; Pajura sau coroana ;De-a dopurile ;Du-te, vino!;

Lumînarea; Ineluș-învîrtecuș; Întrebările; Mingea în cuc; Mingea la colț; Năfrămuța; Oină; Ogoiul;

Pîndirea cerbului; Pipăitul; Prinde-l dacă poți; Porcarul; Spînzurătoarea ;Cald și rece; Scaunul care fuge ; Scara; Ultimul câștigă; Eu nu văd ce nu vezi tu; Găsește papucul; Vînătoarea oalei;

Micul purceluș; Cocostîrcul.

După ce se saturau de joc, cernind bine timpul și trecîndu-l prin ciur, hotărau să mai bea puțin: cam unsprezece oale de fiecare gît. Pe-o bancă din grădină sau în mijlocul patului, Gargantua așipea vreo două-trei ceasuri, fără gînduri urîte și fără vorbe rele.

Cînd se trezea își freca oleacă urechile și cerea vin rece, din care bea mai mult ca în restul zilei. Zadarnic a încercat Ponocrat să-i spună că nu-i sănătos să bei cum te deștepți din somn.

- Aceasta-i adevărata viață a părinților noștri, răspundea Gargantua. Eu de felul meu dorm somn sărat și pe mine somnul mă îngrașă.

Pe urmă se apuca să mai citească puțin în cărți și să-și rostească rugăciunile ; iar ca să meargă mai repede încăleca pe un catîr bătrîn, care slujise sub nouă regi. Bolborosea din buze și clătina din cap, mergînd să vadă dacă nu s-au prins ceva iepuri în capcană.

La întoarcere dădea o raită pe la bucătărie, întrebînd ce fel de cărnuri s-au pus în frigare. Pot să vă spun cu mîna pe inimă că se ospăta zdravăn, poftind la masă totdeauna cîțiva băutori de soi, prieteni de-ai lui mai vechi sau mai noi.

Slujitorii săi cei mai de-aproape erau seniorii de Nebunar, de Godac, de Mestecat și de Marigny. După cină jucau șah, zaruri și dame, sau porneau pe la fetele din împrejurimi, în cinstea cărora se întindeau alte mese cu prelungire; apoi se culca și dormea cu pumnii strînși, pînă a doua zi de dimineață la opt.

CAPITOLUL XXIII

Cum l-a îndrumat Ponocrat pe Gargantua, învățîndu-l să nu piardă nici un ceas din zi

Văzînd Ponocrat felul cu totul necugetat în care își petrecea ziua Gargantua, a hotărît să-i dea de-aici încolo o altă îndrumare. Socotind însă, că firea omului nu se lasă întoarsă de la o zi la alta decît cu mare silnicie, s-a arătat la început mai îngăduitor.

Așadar, pentru a porni mai departe cu chibzuială, a rugat pe un doftor învățat din acea vreme, meșterul Teodor, să caute un leac, cu ajutorul căruia să-l readucă pe Gargantua pe calea cea dreaptă. Meșterul Teodor, după toată rînduiala canoanelor doftoricești, i-a dat un clistir cu fiertură de spînz, iarba nebunilor, curățîndu-i creierii de stricăciune și de toate deprinderile rele. Folosind aceeași curățenie, Ponocrat l-a făcut să uite tot ce învățase de la foștii lui dascăli, așa cum îi lecuia și Timotei pe învățăceii lui, ce-și începuseră ucenicia pe la alți cîntăreți.

Pentru a izbîndi mai lesne în cele ce-și pusese în gînd, Ponocrat l-a dus pe Gargantua în mijlocul învățaților, din partea locului, ca după pilda lor să-și ascută mintea și să-și întărească dorința de o învățătură nouă, mai potrivită cu însușirile lui.

Îndrumat astfel, Gargantua s-a dedat învățaturii cu atîta rîvnă, încît, nelăsînd să se irosească nici un ceas al zilei, își petrecea tot timpul cu citirea cărților și adîncirea științei adevărate despre lume.

Se scula în fiecare zi la ceasurile patru de dimineață. În vreme ce slujitorii îl frecau cu ștergarele, Gargantua stătea să asculte cîteva verseturi din Sfînta Scriptură, spuse limpede și cu glas tare, după rostirea convenită unei asemenea citiri. Pentru treaba aceasta fusese ales un copil de casă tinerel, numit Anagnoste, născut și crescut în palme, la Basche¹. Potrivit cu înțeleșul și pilda acelor învățăături, Gargantua își îndrepta gîndul cu închinăciuni și rugi evlavioase către bunul Dumnezeu, a cărui mărită strălucire și minunată înțelepciune o mărturisea cuvîntul Evangheliei.

Se îndrepta apoi spre un loc mai ferit, unde se ușura de rămășițele firești ale bucatelor ce mistuise. Acolo, pe îndelete, dascălul său venea să-i reamintească pildele ce ascultase, tălmăcindu-i cu de-amănuntul părțile mai adînci și mai greu de înțeleș. Iar la întoarcere se oprea să cerceteze dacă cerul s-a schimbat peste noapte și ce vreme prevestesc, pentru ziua aceea, luna și soarele.

După aceasta îl îmbrăcau, îl pieptănau, îi potriveau părul în bucle, îl dichiseau și-l stropeau cu miresme, în care timp se mai întorcea o dată cu gîndul la cele învățate în ajun. Își rostea lecțiile pe dinafară, căutînd să

desprindă învățăminte privitoare la firea oamenilor. Uneori se mai lăsa odihnei vreo două-trei ceasuri; dar de îndată ce slujitorii sfârșeau să-l îmbrace, se smulgea din așternut și vreme de trei ceasuri împlinite stătea să asculte ce spune înțelepciunea cărților.

Gargantua cu dascălul său ieșeau după aceea împreună și se îndreptau spre răspîntia de drumuri de la Bracque, ori la iarbă verde, unde băteau mingea, jucau ogoiul, înviorîdu-și trupurile cu mișcări dibace, după ce mințile și le ascuțiseră cugetînd. Se desfătau astfel în toată voia și după bunul lor plac, ducînd jocul mai departe pînă ce asudau leoarcă sau se simțeau osteniți. Se ștergeau de nădușeală și își frecau bine tot trupul, schimbau cămășile, și pornind agale, se opreau să vadă dacă prînzul e gata. În așteptarea bucatelor, mai rosteau o dată, răspicat și limpede, învățătura desprinsă din lecția zilei aceleia.

Între timp, sosind și doamna Poftă-Bună, se așezau la masă fără zăbavă. Pînă să vină șelarul cu vinurile, Gargantua asculta cu plăcere cîteva povestiri vesele despre marile isprăvi ale trecutelor vremi. Apoi, după cum avea bună-plăcere, cerea să i se citească și altele; zăbovea la un plăcut taifas cu dascălul său, vorbind despre bunătatea, folosul și alcătuirea osebitelor mîncăruri și băuturi aduse pe masă, adică pîinea, vinul, apa, sarea, carnea, peștele, fructele, legumele, rădăcinoasele de unde vin și cum se pregătesc? Astfel în scurtă vreme a ajuns să cunoască de-a fir a păr toate scrierile unde se pomenește despre acestea, ale lui Pliniu, Ateneu, Dioscoride, Iuliu Pollux, Galen, Porfir, Opian, Polib, Heliodor, Aristotel, Elian și ale altora. Pentru a se lămuri mai bine, porunceau adeseori să li se aducă acele cărți la masă. Gargantua învățase pe de rost tot ce scria în ele, așa că nu se afla doftor în lume, care să știe măcar pe jumătate cît el.

Satul Basch⁶ din ținutul Chinnanois, unde după un vechi obicei, răspîndit pe atunci, se trăgeau palme copiilor ca să nu uite anumite evenimente la care au fost martori (n. trad.).

După ce mai vînturau o dată cele învățate în dimineața aceea, după ce sfârșeau cu dulciurile, după ce Gargantua se scobea în dinți cu o tulpină de lemn de mastic și se spăla pe ochi cu apă rece, înălțau amîndoi rugăciuni de mulțumire lui Dumnezeu, preamărindu-l în frumoase cîntece de laudă pentru bunătatea și dărnicia lui.

Li se aduceau pe urmă cărți de joc, dar nu pentru a-și încerca norocul, ci pentru a învăța, mînuindu-le, o mulțime de născociri plăcute și istețe dibăcii, cu înțelesuri luate din știința numerelor. Aritmetica îi plăcea lui Gargantua și în fiecare zi, după masa de prînz și după cină, își petrecea vremea cu această îndeletnicire, găsind în ea mai multă desfătare a minții decît altă dată în jocul de cărți ori de zaruri. Atît de bine învățase să socotească în gînd și pe hîrtie, încît englezul Tunstal, care a scris multe despre acestea, mărturisea că, dacă ar fi să se măsoare cu Gargantua, abia s-ar pricepe să deosebească cifrele. Dar, în afară de numere Gargantua cunoștea tot atît de bine și celelalte ramuri ale matematicii: geometria, astronomia și muzica, iar în timp ce așteptau să se rumenească fripturile, ori să se mistuiască bucatele, cei doi se

apucau să înjghebe tot felul de instrumente ale cîntecului, însemnau figuri de geometrie și căutau să deslușească legile științei despre stele. După care, alegînd o melodie cu cinci-șase părți, se porneau să-i dea viers din adîncul bojocilor. Gargantua învățase să cînte din liră, din lăută, din spinetă, din harfă, din flautul nemțesc (cu nouă găuri), din violă și din trombon.

Petrecînd astfel cam un ceas din zi, după ce mistuia mîncarea și deșerta rămășițele, Gargantua se așeza din nou la învățat, și timp de alte trei ceasuri - cîte o dată mai mult - lua de la capăt cărțile de dimineață, ori mergea cu cititul mai departe, scriind și înșirînd una după alta, fără greșală, vechile litere latinești.

După aceea plecau la plimbare, însoțiți de un tînăr cavaler din Turena, scutierul Gimnast, care îl învăța pe Gargantua arta călăriei. Schimbîndu-și îmbrăcămintea, încăleca pe rînd un buiestraș voinic, un cal spaniol, un fugar arăbesc, un armăsar de luptă ori o iapă ușoară. Făcea de o sută de ori ocolul cîmpului de alergare, călărea fără scări, sărea peste șanțuri, peste casă, se rotea în cerc, pe dreapta și pe stînga. Apoi lua în mînă lancea, dar nu ca s-o frîngă, căci nu-i neghiobie mai mare decît să te lauzi: „Am rupt zece lănci într-o întrecere de luptă !” (Și un potcovar ar fi în stare de o asemenea ispravă.) Adevărata vitejie e să rupi cu lancea ta zece de-ale potrivnicului. Gargantua, purtînd în mînă sulita lui puternică și bine ascuțită, putea să dărîme o poartă, să străpungă o platoșă, să reteze un copac, să culeagă din goană un inel, să ia în vîrf o șa de călărie cu călăreț cu tot, un coif sau o mînușă de fier. Iar toate acestea le făcea înzăuat și înarmat din creștet pînă la călcîie.

Cît privește frumusețea pasului de paradă și nenumăratele mișcări pe care le făcea călare, nimeni nu-l întrecea. Față de el, faimosul călăreț din Ferrara nu era decît o maimuță. Se deprinsese să sară în goană de pe un cal pe altul într-un chip cu totul uimitor, fără să atingă pămîntul! (Caii aceștia se numeau cai de schimb.) Sărea în șa pe dreapta ori pe stînga, cu lancea în mînă, fără să pună piciorul în scară, și purta calul după voie, fără frîu. Toate aceste deprinderi erau foarte folositoare pentru pregătirea unui bun ostaș.

Cu aceeași dibăcie știa să mînuiască securea, să azvîrle sulita, să poarte cu amîndouă mîinile spada grea de luptă, ca și sabia spaniolă, baltașul și pumnalul, înveșmîntat în zale sau fără, cu scut, cu coif sau cu pavăză.

Vîna cerbi, căprioare, urși, țapi sălbatici, mistreți, iepuri, potîrnichi, fazani și dropii.

Se juca cu mingea cea mare și o zvîrlea în aer, atît cu piciorul, cît și cu pumnul.

Lupta, alerga și sărea, dar nu ca alții, la fiecare trei pași o săritură într-un picior - sau în salt nemțesc - fiindcă, după spusa lui Gimnast, aceste țopăieli n-aveau nici un rost și nu foloseau în luptă; - ci dintr-un singur avînt sărea peste șanțuri, zbura peste garduri și atingea fereastra la înălțimea unei lănci. Înota în apă adîncă, pe spate, pe burtă, pe-o coastă, cu tot trupul, numai cu picioarele sau cu un braț afară din apă. Trecea Sena cu o carte în mînă, fără s-o ude și, ca Iuliu Cezar, își purta hainele în dinți. Ajutîndu-se cu o singură mînă sărea în luntre dintr-o dată și se azvîrlea din nou în apă cu capul în jos,

pînă la fund; ocolea stîncile și nu-i păsa de ochiuri și de vîrtejuri. Ducea luntrea în toate chipurile, mai repede sau mai domol, pe unda valului sau împotriva apei, o sucea și o purta din cîrmă, o ținea pe loc pe creasta stăvilarului, o îndruma cu o mînă, iar cu cealaltă mînuia vîsla; întindea pînzele, se urca pe frînghii pînă în vîrful catargului, alerga peste vîntrele, cerceta acul busolei, întindea odgoanele și lega cîrma.

Ieșind din apă suia în fugă coasta munților și cobora sprinten la vale; se cățăra prin copaci ca un cotoi; sărea de pe o cracă pe alta, ca veverițele, și frîngea crengile cele mai vînjoase, ca un al doilea Milon Crotonul; cu ajutorul a două pumnale tăioase și-a două sule cu vîrf ascuțit, se ridica pînă pe acoperișul casei, fără să-i fie teamă că o să-și frîngă oasele. Arunca săgeata, drugul de fier, piatra, sulița, țepușa, halebarda; trăgea cu arcul, încorda pe-un șold arbaleta grea de luptă; ochea la semn cu archebuza, așeza tunul pe roate, țintea în parapet și la catarg, de sus în jos, de jos în sus, pe dinainte și pe dindărăt, ca vechii sciți. Lega o frînghie de vîrful turnului lăsînd-o să atîrne pînă la pămînt, apoi urca și cobora în mîini, cu o iuțea și o îndemînare, pe care dumneavoastră n-ați fi în stare s-o dovedeți, nici pe o pajiște netedă ca în palmă. Se agăța cu mîinile de o prăjină groasă, sprijinită de-a lungul

între doi copaci, și se plimba dintr-o parte în alta fără să atingă pămîntul, cu o repeziciune despre care nu vă puteți face închipuire.

Pentru a-și întări coșul pieptului și plămîinii, răcnea de parcă s-ar fi strîns în sobor toți diavolii din iad. L-am auzit o dată cum îl striga pe Eudemon de la poarta Sfîntului Victor în Montmartre. Nici faimosul Stentor nu dovedise un asemenea glas în războiul Troiei. Pentru a-și întări brațele, poruncise să i se toarne două greutăți de plumb, cîntărind fiecare opt mii șapte sute de chintale. Le ridica de jos în cîte o mînă, le sălta deasupra capului și le ținea astfel trei sferturi de ceas și mai bine, cum nimeni altul n-ar fi fost în stare. Biruia la trasul prăjinii pe cei mai tari. Cînd ajungea la semn, se proptea în picioare cu atîta dîrzenie, încît nimeni nu izbutea să-l urnească din loc; la fel făcea și Milon, după pilda căruia Gargantua prindea în mînă o rodie, făgăduind-o în dar celui care va putea să-i desfacă pumnul.

Astfel trecîndu-și vremea, după ce slujitorii îl frecau, îl spălau și îl îmbrăcau în veșminte curate, Gargantua o lua înapoi spre casă. Trecînd pe lîngă o luncă sau un alt ungher de verdeață, se oprea să cerceteze copacii, se apleca asupra ierburilor, reamintindu-și ce-au scris despre ele Teofrast, Dioscoride, Marinus, Pliniu, Nicandru, Macer și Galen. Se întorcea acasă cu brațele pline de ramuri și de flori, dîndu-le în seama unui tînăr paj numit Rizotom, care avea în grija lui hîrlețurile, tîrnăcoapele, sapele, lopețile și celelalte unelte trebuincioase grădinarului.

Așteptînd să li se pregătească cina, mai răsfoiau o dată, cu coatele pe masă, cîteva pagini din cărțile citite. Trebuie să vă spun că prînzul lui Gargantua era cumpătat și cu măsură: mîncă numai ca să-și potolească foamea. Cina, însă era darnică și îmbelșugată, iar el se ospăta din plin, ca să-și hrănească trupul și să-și păstreze puterea, așa cum ne sfătuiește cinstitul și binechibzuitul doftoricesc meșteșug, deși unii negiobi, zăpăciți la cap de vracii arabi, spun tocmai dimpotrivă.

În răstimpul mesei, dacă socoteau de cuviință, reluau lecția începută la prînz, iar restul ceasurilor treceau în alte convorbiri, pe cît de folositoare, pe-atît de plăcute. După ce își rosteau rugăciunea, cîntau din gură, sau din diferite instrumente armonioase, jucau cărți, dădeau cu zarurile, ospătîndu-se cu prisosință pînă la culcare. Alteori mergeau să cerceteze adunările cîrturarilor și ale celor care călătoriseră prin țări străine.

În toiul nopții, înainte de a se îndrepta fiecare spre odaia lui, alegeau dinadins locul cel mai îndepărtat și mai descoperit al locuinței, pentru a privi de-acolo înfățișarea cerului, urmărind mersul cometelor (dacă erau), mărimea și așezarea astrilor, apropierea sau depărtarea lor.

Apoi, împreună cu dascălul său, Gargantua își reamintea pe scurt - după pilda lui Pitagora - tot ceea ce văzuse, citise, auzise și făcuse în ziua care se încheia. Se rugau și se închinau lui Dumnezeu, preamărindu-i necuprinsa bunătate, mulțumindu-i pentru cele ce sînt cerșindu-i milă și îndurare pentru cele ce vor fi. După care se lăsau în voia somnului.

CAPITOLUL XXIV

Cum își petrecea ziua Gargantua pe vreme de ploaie

Dacă se întîmpla să plouă, sau să fie vreme rea, ceasurile dinaintea prînzului păstrau aceeași întrebuințare ca de obicei, cu deosebirea că în cămin ardea un foc vesel, pentru a mai împlînzi răceala aerului; după prînz, dascălul și învățăcelul rămîneau acasă.

Ca să le treacă de urît și să înlocuiască jocurile de afară, împleteau mănunchiuri de paie, tăiau și despicau lemne, băteau snopii în hambar, pictau pe pînză, ciopleau în piatră, sau încercau să reia vechiul și frumosul joc de arșice, pe care îl descrie Leonicus și pe care bunul nostru prieten Lascaris atît de bine îl cunoaște. Iar în timp ce jucau, rosteau pe dinafară părți din scrierile care pomeneau despre acest joc.

Se duceau să vadă cum se lucrează fierul, cum se toarnă puștile, cercetau pe șlefuitorii de pietre scumpe, pe giuvaergii, pe alchimiști, pe topitorii de bani, pe țesătorii de covoare, de postavuri și de catifea, pe ceasornicari, pe tăietorii de oglinzi, pe tipografi, pe organiști, pe vopsitori și pe alți lucrători, îmbiindu-i cu cîte un pahar de vin. Se minunau de lucrurile frumoase care ieșeau din mîinile lor dibace și căutau să deprindă taina fiecărui meșteșug.

Alteori mergeau să urmărească prelegerile cu lume multă, desfășurarea adunărilor sărbătorești, pregătirea actorilor, declamările lor, cuvîntările drăguților de advocați și predicile propovăduitorilor Evangheliei. Trecînd apoi în sălile de luptă cu sabia, Gargantua încerca pe rînd toate loviturile istețe împotriva celor mai faimoși meșteri spadasi, dovedindu-le cu prisosință că știa tot atît, dacă nu mai mult decît ei.

Neputînd, pe vreme rea, să strîngă ierburi și flori, cercetau dughenile spițerilor, ale băcanilor și ale grădinarilor, privind cu luarea-aminte fructele, rădăcinile, frunzele și semințele, apoi alifiile și unsorile de tot felul, precum și cele cu care se pot înlocui. De acolo plecau să privească la scamatorii de bîlci și la măscărici, urmărindu-le iuțeala mîinilor, șiretlicurile, tumbele și felul lor

dibaci de a învîrți vorba. Le plăcea cu deosebire îndemînarea șarlatanilor din Picardia, care sînt buni de gură și știu să spună cîte-n lună și în stele, despre cîini cu covrigi în coadă și cai verzi pe pereți.

Întorcîndu-se la cină, se ospătau, mai cumpătat decît în celelalte zile, cu mîncăruri scăzute și sățioase, pentru a lupta împotriva umezelii care îi pătrunsese și îi împiedicase să facă obișnuitele lor mișcări de înviorare.

Astfel îndrumat și mergînd înainte pe calea cea bună, Gargantua s-a ales cu mult folos de pe urma învățăturilor primite, așa cum se cuvenea unui tînar de vîrsta și de istețimea lui. La început, lucrurile n-au mers atît de lesne, dar, cu răbdare și cu stăruință, a ajuns să prețuiască plăcuta îndeletnicire a învățăturii, părăindu-i a fi mai mult o petrecere regească, decît truda silnică a unui școlar.

Totuși, pentru a-l lăsa să se mai hodiească puțin după atîta încordare a minții, Ponocrat alegea o dată pe lună o zi frumoasă, cu cer senin, și porneau amîndoi dis-de-dimineață afară din oraș, la Gentilly sau la Boulogne, la Montrouge, pe podul Charenton, la Vauvres sau la Saint-Cloud. Petreceau acolo ziua întreagă, ospătîndu-se bine, glumind, rîzînd, jucînd, cîntînd (cu băutură din belșug), tăvălindu-se pe pajiștea unei livezi minunate, umblînd după cuiburi de păsări, prinzînd potîrnichi, pescuind raci și broaște.

Deși nu duceau cu ei cărți în ziua aceea și legaseră de gard învățătura, ziua nu trecea fără folos, căci la umbra crîngului cu iarbă verde rosteau pe dinafară plăcute versuri din *Georgicele* lui Virgiliu, din Hesiod și din *Rustica* lui Polițian. Își aminteau unul altuia epigrame latine, preschimbîndu-le în rondeluri și balade franțuzești. În timpul ospățului, din vinul amestecat cu apă scoteau afară apa cu o frunză de iederă - cum arată Pliniu și Caton în *De re rust*¹. Clăteau vinul într-un vas, de unde îl trăgeau cu pîlnia; apoi lăsau să curgă apa, dintr-un căuș în altul, pe spițele unei mașinării care mergea singură, ca roata morii.

CAPITOLUL XXV

Cum s-a iscat sfada dintre plăcintarii din Lerne și oamenii din țara lui Gargantua, și cum a pornit de aici un război cumplit

Era pe la început de toamnă și se apropia vremea culesului. Ciobanii de prin împrejurimi păzeau viile, să nu se abată graurii asupra lor și să mănînce strugurii.

¹ **De re rustica** - *Despre viața la țară* (lat.), lucrare a lui M. Porcius Calo, zis cel Bătrîn (239 - 149 î e.n.).

Tot cam pe-atunci, plăcintarii din Lerne au plecat într-o zi la oraș cu douăsprezece care de plăcinte. Ciobanii le-au ieșit în cale și i-au rugat să le vîndă și lor mai multe tăvi pe prețul din tîrg. E adevărat, că nu se poate închipui ceva mai gustos decît un prînz cu plăcintă caldă și struguri bășicați, razachiesau tămîioși. (Iar pentru cei încuiați: țîța-vacii sau must de aguridă.)

Plăcintarii nici n-au vrut să audă. Ba mai rău, s-au pornit să le arunce ciobanilor în obraz ocări grele și vorbe de rușine, numindu-i derbedei, cara-

ghioși, pistruiți, știrbi, golani, cacă-vacă, pilă-n pungă, puturoși ,mîncăcioși, bețivani, lăudăroși, secături, bătărași, zgîrie-brînză, cioflingari, neciopliți , moșici, slăbănogi, sărăntoci, pierde-vară, păcătoși, vâcari de poiată - baligă uscată, ciobani de paie-căcățiș de oaie și alte asemenea drăgălașii, adăugînd totodată că plăcintele nu-s de nasul lor; să se mulțumească cu pîine uscată și cu covrigi.

La toate aceste sudalme, unul din ciobani, anume Forgier, băiat de ispravă în felul lui și fruntaș între flăcăi, a răspuns fără răutate:

- Dar de cînd ați prins la rană, de v-ați făcut atît de arțăgoși? Pînă mai ieri-alaltăieri erați prea bucuroși să ne vindeți plăcintele, iar acum, hodoronc tronc, nu mai vreți? Asta-i purtare de buni vecini? Așa vă răspundem noi cînd veniți să cumpărați făină cernută pentru colaci și plăcinte? V-am mai fi dat și struguri pe deasupra. Naiba să vă ia! O să vă căiți într-o zi cînd veți avea nevoie de noi; o să facem la fel, să țineți minte!

Starostele cel mare al breslei plăcintarilor, Marquet, i-a răspuns:

- Ți-ai luat nasul la purtare, dis-de-diminează. Se vede că ai mîncat aseară prea mult mălai. Ia fă-te încoa', să-ți dea neica plăcinte!

Forgier, crezîndu-l pe cuvînt, s-a apropiat scoțînd un ban din chimir și așteptînd ca Marquet să-i dea plăcinta făgăduită, dar plăcintarul l-a plesnit atît de tare cu biciul peste fluierul picioarelor, că i-a rămas semn. Apoi a luat-o la fugă. Ciobanul a strigat ca din gură de șarpe: „Săriți, că mă omoară !" și, aruncînd după el de-a azvîrlita cu bîta pe care o purta subsuoară, l-a atins la încheietura frunții, peste vîna tîmplei pe partea stîngă. Marquet, care umbla călare pe-o iapă, s-a răsturnat din șa, căzînd jos mai mult mort decît viu.

În vremea aceasta, niște zileri care dezghiocau nuci s-au năpustit asupra plăcintarilor, lovind în ei, ca la fasole. Ceilalți ciobani și băcițe, auzind răcnetele lui Forgier, s-au repezit cu praștiile, de zburau pietrele asupra plăcintarilor, ca grindina. Alergînd după ei i-au ajuns din urmă și le-au luat vreo patru sau cinci tăvi cu plăcinte (pe care le-au plătit cîștit, după prețul pe care [...] dîndu-le pe deasupra și trei coșuri pline cu struguri albi). Plăcintarii l-au ajutat pe Marquet să încalice pe iapă, că fusese pălit, ce-i drept, destul de rău. Nu și-au mai urmat însă drumul spre Pareille, ci s-au înapoiat acasă, la Lerne, suduind și amenințînd pe toți ciobanii, vâcarii și zilierii din Seuille pînă-n Sainnais.

Văzînd că plăcintarii au dat bir cu fugiții, ciobanii și băcițele s-au ospătat după poftă cu plăcinte gustoase și cu struguri de soi; au petrecut în cîntec de fluier și oboaie, bătîndu-și joc de vitejii plăcintari, care o pățiseră fiindcă, pasămite, se închinaseră de diminează cu mîna stîngă. I-au spălat picioarele lui Forgier cu must proaspăt de băbească, și în scurtă vreme rănile i s-au vindecat.

CAPITOLUL XXVI

Cum au năvălit fără veste locuitorii din Lerne asupra ciobanilor lui Grandgousier, la porunca regelui Picrocol

Făcînd cale-întoarsă la Lerne, și nemaigîndîndu-se la mîncare ori la băutură, plăcintarii au dat buzna în palat, unde față de regele lor, Picrocol, al treilea cu acest nume, au povestit ce-au pățit, arătînd panerele rupte, scufiile boțite, hainele sfîrtecate, plăcintele lipsă și, mai cu seamă pe Marquet, care avea o rană cumplită la cap. Vinovații, după spusa lor, erau ciobanii și zilerii lui Grandgousier, iar ticăloșia se săvîrșise pe drumul de țară care duce la Seuille.

Auzind cele petrecute, Picrocol a fost cuprins de o vajnică mînie și, fără a mai căuta să afle pricina sfadei, a poruncit să se strîngă gloatele din toată țara, dînd de știre ca fiecare să se găsească înarmat, la ceasul prînzului, în piața cea mare din fața palatului: cine va lipsi va fi spînzurat! Pentru a întări porunca a pus să bată toba la toate răspîmțiile cetății, iar el însuși, lăsînd bucatele să se răcească, s-a dus să așeze tunurile pe roate, și să desfășoare steagurile, supraveghînd cum se încarcă ghiulelele, armele, hamurile și merindea.

Întorcîndu-se la masă, a împărțit cuvenitele porunci pentru pornirea războiului. Cavalerul Trepăduș avea să ducă la luptă vîrfurile armiei, care număra nu mai puțin de șaisprezece mii paisprezece arcași și treizeci și cinci de mii optsprezece ostași de strînsură. Marele spătar Taielemne a luat pe seama lui tunurile cu o țeava și cu două țevi, șoimii, bombardierele, șopîrlele și celelalte guri de foc, fiecare după mărimea și denumirea ei. Călărimea era sub porunca ducelui de Labălungă, iar regele și prinții se păstrau pentru toiul luptei.

Astfel pregătiți în mare grabă, înainte de a se urni la drum, au trimis trei sute de iscoade, călări, sub ascultarea căpitanului Păpăludă, spre a cerceta drumurile, nu cumva să fie, pe undeva, vreo capcană. Cercetînd împrejurimile cu de-amănuntul, s-au încredințat că pretutindeni era liniște și nu se arătau semne de primejdie de nicăieri. În așteptarea bătăliei, Picrocol a poruncit ostașilor lui să pornească înainte cu toată graba, fiecare lîngă steagul cetei sale. Astfel, fără nici o împiedicare, gloatele au luat-o de-a valma peste cîmp, prădînd și jefuind în calea lor, necruțînd nici pe cel avut, nici pe cel sărac, nici casele oamenilor, nici locașurile sfinte, luînd cu ei boi, cai, vaci, tauri, iepe, viței, oi, miei, capre, țapi, găini, claponi, pui de găină, gîște, gînsaci, rațe, porci, scroafe, godaci. Au scuturat nucii, au dijmuțat viile, au retezat butucii, au despuțat pomii de fructe, pricinuind pretutindeni o învălmășeală cum nu se poate spune.

Nimeni nu se încumeta să le stea împotriva. Cei prădați se rugau de jefuitori să se poarte mai omenește, ținînd seama că trăiseră pînă atunci în bună vecinătate și niciodată nu se întîmplase să le pricinuiască vreun rău sau să le aducă vreo ocară, ca să se răzbune acum cu atîta urgie și prăpăd. Dumnezeu care le vede pe toate o să-i pedepsească într-o zi pentru fapta lor.

La toate aceste rugăminți și dojeni, năvălitorii răspundeau că au venit să-i învețe cum se mănîncă plăcintele.

dușmanilor

Prădînd, stricînd și răvășind tot ce întîlneau în cale, jefuitorii au ajuns la Seuille. Dezbrăcau pînă la piele pe bărbați și pe femei, ducînd cu ei tot ce puteau să care. Nu lăsau nimic neluat și nici o povară nu li se părea prea grea. Nețînînd seama că cea mai mare parte din case erau atinse de ciumă, au dat buzna unii după alții, au pus mîna pe tot ce-au găsit, fără ca vreunul din ei să se molipsească. A fost o întîmplare întrutotul ciudată, căci toți ceilalți: popii, duhovnicii, doftorii, felcerii și spițerii, care veniseră să oblojească, să tămăduiască și să spovedească pe cei atinși de boală, muriseră ca muștele; numai prădalnicii și ucigașii nici un rău n-au suferit. Cum de s-a putut întîmpla una ca asta, fraților? Stați puțin, rogu-vă, și cugetați.

După ce-au jefuit cum au vrut, dușmanii s-au îndreptat, val-vîrtej spre mănăstire. Aici au găsit porțile încuiate și liniște pretutindeni. Grosul oastei a trecut mai departe, spre Vadul-Vedei; numai șapte sute de pedestrași și două sute de lăncieri au rămas din urmă, dărîmînd zidurile împrejmuirii cu gînd de a prăda via.

Călugării, vai de sufletul lor, nu știau la ce sfînt să se mai închine! Și atunci, la noroc, s-au gîndit să scoată prapurii, să țină slujbă mare, cu cîntări și litanii, afurisind pe năvălitori și dînd acatiste pentru pace.

Se afla în acea vreme la Seuille un tînăr călugăr legat de mănăstire, anume fratele Ioan zis Spintecătorul. Era isteț, voios, îndemînatic, îndrăzneț, răzbătător și descurcăreț. Înalt și zvelt, cu gura frumos încondeiată, nasul potrivit, mare meșter ciripitor de rugăciuni, bun vînturător de liturghii și priceput cărator de parastase. Adică, pentru a nu mai lungi vorba, era călugărul cel mai bine călugărit din toată tagma călugărească, iar pe deasupra, tobă de carte sfîntă.

Ajungînd pînă la urechile lui zarva stîrnită de dușmani în vie, a ieșit afară să iscodească ce se întîmplă. A văzut cu ochii lui cum jefuitorii dăduseră iama prin strugurii cei frumoși, în care călugării își puseseră toată nădejdea; apoi s-a întors în biserică, unde i-a găsit pe ceilalți frați adunați în fața altarului. Călugării s-au uitat la el nedumeriți, ca și cum i-ar fi stingherit de la vreo treabă. Auzindu-i cîntînd, fratele Ioan le-a spus:

- Stați, cîntați și pe voi va scăpați! Să vă ia naiba! Mai bine ați cînta: „*N-a rămas în deal la vie, nici un bob de razachie...*” Să fiu al ciorilor, dacă nu ne calcă via dușmanii! Taie coardele, rup ciorchinii și fac atîta prădăciune, încît, cu ajutorul lui Dumnezeu, patru ani de-acum încolo n-o să mai rămînă un bob pe rod! Sfîntă Născătoare, ce-o să bem, bieții de noi, pînă va crește via la loc? Of, Doamne!

Starețul s-a răstit la el:

- Ce caută aici bețivul ăsta! Băgați-l în beci, să se învețe minte să mai tulbure sfînta slujbă! Cinstește, păcătosule, măritul har divin!

- Să nu uităm, părinte stareț, nici cinstea paharului de vin! După cît cunosc, nici sfîntia ta nu disprețuiești vinul și, ca orice om doritor de bine, îl alegi pe cel mai bun. Vinul curat se cuvine inimilor curate, spune înțelep-

ciunea călugărească. Martor mi-e Dumnezeu, că nu-i acum vremea potrivită pentru rugăciuni.

De ce, rogu-te, zilele culesului și ale secerișului par atât de scurte, iar ale iernii și ale postului Crăciunului, atât de lungi? Fie-iertatul frate al nostru Maceu Pelosse, binecuvîntată-i fie amintirea, că era suflet credincios și creștin cucernic (dracu' să mă ia dacă mint), așa îmi spunea și n-am să uit, că vinul trebuie să-l tragi și să-l pui la butoi toamna, dacă vrei să ai ce bea în lunile de iarnă.

Ascultați, fraților! Toți cîți sînteți aici buni creștini și iubitori de vin, veniți cu mine! Focul sfîntului Anton să mă ardă, de-o mai pune o picătură de vin pe limbă cel care n-o sări în ajutor să mîntuim via! Dumnezeule mare, nu-i avutul mănăstirii? Sfîntul Toma Englezul¹ n-a pierit apărîndu-l?

De-i vom urma pilda, ajunge-vom și noi în rîndul sfinților.

¹ *Thomas Becket*, episcop de Canterbury, apărător al privilegiilor ecleziastice, asasinat (1170) din ordinul lui Henric al II-lea.

Ba nu, eu n-o să pier: am să-i omor!" În timp ce rostea aceste cuvinte, fratele Ioan și-a scos anteriorul și a prins, în mînă, zdravăn, crucea cea mare, tăiată în inimă de gorun, lungă cît o sulită și înflorită ici-colo cu crini, care abia se mai deosebeau din cioplitura lemnului. Apoi s-a năpustit afară așa cum se găsea, numai în cămașă, încins peste brîu cu anteriorul făcut sul; și învîrtind crucea ca pe un buzdugan a început să izbească în dușmani. Aceștia, rămași fără căpetenii, fără steaguri, fără toboșari și fără trîmbițe, culegeau via de zor. Stegarii își rezemaseră flamurile de zid, toboșarii își desfundaseră tobele ca să le umple cu struguri, iar pe trîmbițe atîrnau ciorchini spînzurați. Toți forfoteau de colo pînă colo.

Călugărul, fără să-i pese, bătea în ei de mama focului, doborîndu-i la pămînt ca pe niște porci și plesnind în grămadă cu măciuca lui Hercul. Unora le zbura creierii, altora le zdrobea mîinile și picioarele; cîtorva le-a rupt oasele grumazului, multora le-a frînt șalele; le-a turtit nasul, le-a umflat ochii, le-a crăpat fălcile, le-a sfărîmat dinții, le-a mutat din loc umărul, le-a retezat gleznele, le-a scos din țîțîni șoldurile și i-a lăsat fără braț.

Dacă vreunul căuta să se ascundă sub un butuc mai gros, îi făcea țeasta țandări, pocnindu-l drept la încheietura lambdoidală. Pe cei care încercau să se cațare prin copaci, închipuindu-și ca astfel or să scape, îi trăgea în țeapă, vîrîndu-le un braț al crucii prin șezut. Cîte unul care îl cunoștea striga: - „Stai, frate Ioane, cruță-mă că mă dau prins!” Dar fratele Ioan îi răspundea: „Te dai, că n-ai încotro, dar de luat, o să te ia dracu'!” Și se repezea cu crucea, snopindu-l. Dacă se întîmpla ca vreunul să încerce să i se împotrivească, abia atunci își dovedea toată puterea, străpungîndu-i într-o clipă pieptul prin inimă și prin plămîni. Pe alții îi pocnea la lingurică zdrobindu-le stomacul și ucigîndu-i pe loc. Pe unii îi pălea în buric cu atîta înverșunare, încît le scotea măruntaiele afară; pe alții îi străpungea prin boase și le rupea gura mașului gros. O priveliște mai înspăimîntătoare nici nu s-ar putea închipui!

Unii chemau în ajutor pe sfînta Varvara, alții pe sfîntul Gheorghe, pe sfînta

Nitouche, pe Maica Domnului din Cunault, din Laurette, din Bonne-Nouvelle, din Lenou și din Riviere. Unii pomeneau pe sfântul Iacob, alții își aduceau aminte de sfintele moaște din Chambery (care de altminteri au și luat foc, trei luni mai târziu, de n-a rămas din ele nici un petic). Alții se rugau sfântului Ion din Angery, sfântului Eutrop din Saintes, sfântului Martin din Candes, sfântului Clouaud din Sinais, moaștelor din Jaurezay și altor sfinți de treabă, dar mai mărunți. Unii mureau fără să se vaiete, alții se văietau fără să moară, unii se văietau murind, alții mureau văietându-se. Vreo câțiva strigau cât îi ținea gura: „Vreau să mă spovedesc! Vreau să mă spovedesc! *Confiteor! Miserere! In manus* ¹”.

¹ Mărturisesc! Indurare! în mîinile (tale, Doamne, îmi pun sufletul) (lat.).

Nefericiții urlau atît de amarnic, încît părintele stareț a ieșit din biserică , tîrînd pe toți călugării după el. Văzînd atîta omenire căzută printre araci, și cum unii trăgeau să moară, s-a îndurat ca pe cei care mai trăiau să-i spovedească, în vreme ce părintele stareț se îndeletnicea cu spălarea păcatelor, călugărașii alergară la fratele Ioan, întrebîndu-l cum i-ar putea veni în ajutor.

Fratele Ioan le-a dat poruncă să-i înjunghie pe toți cîți zăceau la pămînt. Atunci, agățîndu-și comanacele pe bolta viței, frații s-au năpustit asupra celor doborîți și i-au trimis pe lumea cealaltă, tăindu-le beregata. Știți cu ce? Cu niște cosoare, asemeni cuțitașelor cu care copiii din partea locului curăță nuci.

Învîrtind buzduganul lui cu cruce, fratele Ioan a trecut mai departe pe pîrtia ce-o deschisese în rîndul dușmanilor. Călugărașii au pus mîna pe steaguri și și-au făcut din ele obiele. Unii din tîlharii spovediți au încercat să scape pe la spatele fratelui Ioan; dar acesta, cum prindea de veste, îi pocnea în moalele capului, zicîndu-le: „V-ați spovedit și v-ați pocăit; sînteți spălați de păcate și vrednici să porniți pe drumul cel mai scurt, spre împărăția cerului”.

Așa s-a făcut că, mulțumită vredniciei fratelui Ioan, au fost răpuși toți tîlharii care pătrunseseră în vie, adică treisprezece mii șase sute douăzeci și doi, fără să socotim, bineînțeles, pe femei și pe copii. Nici pustnicul vrăjitor Maugis n-a luptat mai vitejește cu toiagul lui împotriva Sarazinilor (după cum scrie în *Povestea celor patru fii ai lui Aimon*), decît călugărul nostru cu prăjina crucii împotriva plăcintarilor jefuitori de struguri.

CAPITOLUL XXVIII

Cum a luat Picrocol cu asalt La Roche-Clermaud și cu cîtă părere de rău a pornit Grandgousier la război

În vreme ce fratele Ioan îi zvînta astfel pe mîrlanii care năvăliseră în via mănăstirii, Picrocol a trecut în grabă mare cu oamenii lui prin Vadul-Vedei și a luat cu asalt Roche-Clermaud neîntîmpinînd nici o împotrivire. Și fiindcă între timp se înnoptase, a hotărît să poposească în oraș, lăsînd să se mai potolească puțin mînia care îl muncea. În zorii zilei următoare a pornit și a cuprins meterezele și castelul, pe care l-a întărit adunînd acolo armele ce

strînsese, ca să aibă un adăpost ferit, de va fi cumva el însuși lovit din altă parte .Locul acela, prin așezarea lui firească și prin ceea ce mîna omului adăugase, era o cetate lesne de apărat.

Dar să-i lăsăm pe aceștia, și să ne întoarcem la bunul nostru Gargantua, care se află la Paris, plin de rîvnă pentru învățătura minții și pentru îndemînările trupului; apoi la bătrînul cumătru Grandgousier, tatăl lui, care după cină își încălzește pîntecele la flacăra unui foc cuminte, limpede și liniștit; așteaptă să se coacă castanele, scrie pe albul căminului, cu vîrfurile al bățului cu care ațîță focul, și istorisește alor lui minunate întîmplări din vremile de altădată.

Unul din ciobanii care păzeau viile, anume Pillot, a venit spre seară să-i povestească de-a fir-a-păr toate fărădelegile și jafurile pe care Picrocol, regele din Lerne, le abătuse asupra pămînturilor sale ; cum a prădat și a răvășit toată țara, afară de mănăstirea din Seuille, pe care fratele Ioan Spintecătorul a ferit-o de prădăciune; pentru care faptă, cinste mare i se cuvine. Numitul rege Picrocol se găsea acum cu oastea lui la Roche-Clermaud, unde se întărea.

- Vai! Vai! a oftat Grandgousier. Ce înseamnă una ca asta, oameni buni? Visez sau e adevărat ce aud? Picrocol, vechiul meu prieten de totdeauna, cu care de cînd mă știu am trăit în bună vecinătate, a pornit cu război împotriva mea? Cine l-a stîrnit? Cine-l ațîță? Cine l-a îndemnat? Cine îl sfătuiește? Of, of, of, of ! Isuse Cristoase, Mîntuitorule, vino-mi în ajutor, luminează-mă și arată-mi ce trebuie să fac. Spun și jur în fața ta, cerîndu-ți ocrotire, că niciodată nu i-am cășunat vreun rău și nici oamenilor lui vreo pagubă; nu m-am gîndit nicicînd să-i calc sau să-i jefuiesc pămînturile; ba dimpotrivă, l-am ajutat cu oameni, cu arme, cu bani, cu înlesniri și cu sfaturi, de cîte ori am putut, spre folosul lui. Ce duh rău îl stăpînește, de-a pornit asupra-mi cu o astfel de ocară? Dumnezeu mare ! Tu care le cunoști pe toate, știi că țaria inimii nu-mi lipsește. Iar dacă i-a fost dat să fie cuprins de nebunie; dacă pentru a-l aduce în simțiri mi l-ai trimis să-l vindec, dă-mi putere și luminează-mă, să-l îndrum spre ascultare, sub stăpînirea sfintei tale voințe.

Of, of, of! buni prieteni ai mei și credincioși slujitori, veniți-mi întru ajutor și dăruți-mi sprijinul vostru în acest ceas de grea cumpănă. Toată viața am fost dornic de pace; bătrînețele mele au nevoie de odihnă, și iată-mă-s nevoit să port pe umerii mei slabi și osteniți platoșa de luptă, să prind cu mîinile mele firave sulita și ghioaga, pentru a ocroti și a ajuta pe supușii mei izbiți de urgie. Așa cere judecata cea dreaptă: căci prin munca lor mi-am ținut zilele și din sudoarea lor ne-am hrănit, eu, copiii mei și tot neamul. N-aș dori, totuși, să pornesc la război, pînă nu voi încerca toate căile, pentru a ajunge la înțelegere. Astfel m-am gîndit și așa găsesc cu cale.

Grandgousier a chemat pe sfetnicii săi și le-a înfățișat lucrurile așa cum erau. Toți au hotărît într-un glas să fie trimis la Picrocol cu solie unul dintre bărbații cei mai chibzuiți și să-l întrebe: de ce stricase pacea și încălcase pămînturile asupra cărora n-avea nici un drept să poruncească. Au mai hotărît de asemeni, să plece cineva să-l caute pe Gargantua și pe oamenii lui, chemîndu-i să apere țara.

Grandgousier a întărit cu voie bună aceste hotărîri și a poruncit ca așa să se facă. Apoi, fără zăbavă, a trimis pe unul din slujitorii lui, anume Basque să-i ducă lui Gargantua scrisoarea de mai jos.

CAPITOLUL XXIX

Scrisoarea lui Grandgousier către fiul său Gargantua

Cunoscînd silința cu care te-ai dedat învățăturii, nu mi-aș fi îngăduit multă vreme de-aici înainte să tulbur tihna înțeleptelor tale gînduri, dacă tocmai acei prieteni în care îmi pusesem toată încrederea, vecinii cu care aveam vechi învoieli de viețuire pașnică, nu mi-ar fi răpit în aceste zile liniștea bătrîneților mele. Dar fiindcă așa mi-a fost scris, ca supărările să-mi vină tocmai de la cei pe care mă bizuiam mai mult, iata-mă nevoit să te chem întru apărarea oamenilor și a bunurilor de care ești legat prin însăși legea firii; căci armele luptei rămîn neputincioase, dacă lipsește din casă sfatul chibzuinței, după cum, de asemeni, învățătura se dovedește zadarnică, iar sfatul de prisos, cînd nu sînt folosite la timpul potrivit.

N-am de gînd să ațîț războiul, ci să-l înlătur; nu vreau să lovesc pe nimeni, ci să mă apăr; nu rîvnesc la bunul altuia, ci doresc să rămîn ca și pînă acum ocrotitorul supușilor mei credincioși și al pămîntului strămoșesc, asupra căruia Picrocol s-a năpustit vrăjmășește, fără nici o pricină sau temei, stăruind în pornirea lui bezmetică și săvîrșind ticăloșii, pe care nici o ființă iubitoare de dreptate nu le poate îngădui.

Am socotit de a mea datorie să încerc să-i astîmpăr trufașa mînie, făgăduindu-i tot ceea ce, după judecata mea, s-ar cuveni să-l mulțumească. I-am trimis în mai multe rînduri solie prietenească, rugîndu-l să-mi spună cine și cu ce l-a vătămat. Dar el, în loc de orice alt răspuns, a pornit cu război împotriva-mi, închipuindu-și pesemne că are drept să poruncească în țara mea, după bunul lui plac. Așa fiind, am înțeles că Dumnezeu cel veșnic l-a părăsit, lăsîndu-l să-și poarte cîrma după cum l-o ajută mintea și l-o povățui cugetul, care, așa se vede, numai la rele îl îndeamnă. Voia cerească, pe care el a nesocotit-o, mi l-a trimis mie în aceste împrejurări atît de supărătoare, pentru a-l aduce la dreapta judecată.

Așadar, fiul meu mult iubit, de îndată ce îți va fi la îndemîină, după ce vei fi văzut aceste rînduri, grăbește-te și vino să ne dai ajutor; nu numai mie, față de care ai o fiiască îndatorire, ci tuturor alor tăi, pe care ești ținut să-i ocrotești și să-i mîntuie de la pierzare. Vom duce treburile noastre la bun sfîrșit cu cît mai puțină vărsare de sînge și, după cum se va putea, cu arme cît mai repezi, cu istețime și dibăcie de luptă. Vom avea grijă de mîntuirea tuturor sufletelor, trimițîndu-le să se așeze liniștite în sălașul ce li se cuvine.

Preaiubitul meu fiu, pacea lui Cristos, mîntuitorul nostru, să fie cu tine. Spune vorbe bune din parte-mi lui Ponocrat, Gimnast și Eudemon.

În a douăzecea zi a lui septembrie,

Tatăl tău,

GRANDGOUSIER

CAPITOLUL XXX

Ulric Gallet duce solie lui Picrocol

După ce și-a întocmit scrisorile și le-a însemnat cu pecetea lui, Grandgousier a chemat la sine pe marele dregător al jalbelor, Ulric Gallet, un

bărbat chibzuit și de toată încrederea, a cărui cinste o prețuia și ale cărei sfaturi cuminți îi fuseseră de folos în multe împrejurări anevoioase. Acestuia i-a poruncit să meargă la Picrocol, acolo unde se află, pentru a-l înștiința despre cele hotărâte. Jupîn Gallet a pornit fără tocmeală, iar după ce a trecut vadul cu bine, s-a oprit la o moară, să știricească locul unde l-ar putea găsi pe Picrocol. Morarul i-a spus că oamenii regelui, după ce i-au zvîntat toate găinile (fără să cruțe cocoșii), s-au închis în cetatea Roche-Clermaud; dar nu l-a sfătuit să pornească într-acolo, din pricina străjerilor care sînt foarte înverșunați; lucru pe care Gallet l-a crezut fără greutate, și de aceea a cerut morarului să-l găzduiască la el peste noapte.

A doua zi de dimineață a pornit să sune din trîmbiță la poarta castelului, cerînd paznicilor să-l lase să vorbească regelui, spre binele acestuia. Regele, fiind înștiințat, a poruncit să nu i se deschidă porțile, apoi, arătîndu-se pe creasta zidului, i-a pus solului două întrebări:

- Ce vești aduci și ce-ai venit să-mi spui?

Solul i-a împărtășit cele ce urmează:

CAPITOLUL XXXI

Cuvîntarea lui Gallet către Picrocol

„Nu-i prilej de mîhnire mai mare pentru oameni decît atunci, cînd, așteaptă cu gînd ascuns milă și îndurare de la alții, primesc în schimb numai supărări și paguba. Nu fără pricină întemeiată, mulți din cei care au ajuns să sufere asemenea ocară, au socotit-o mai greu de îndurat decît viața, și neputînd s-o înlăture nici cu puterea, nici prin alt mijloc, și-au făcut seama singuri.

E de minune, cum regele Grandgousier, stăpînul meu, văzînd năvala ta nestăpînită și vrăjmașă, nu s-a lăsat cuprins de mînie și nu și-a pierdut cum-pătul. Ar fi fost însă și mai ciudat, dacă ar fi rămas nesimțitor față de neînchipuitele răutăți pe care tu și oamenii tăi le-ați săvîrșit asupra țării și supușilor săi; atîtea nelegiuiri, din care ați avut grijă să nu lipsească nici una ! Toate acestea l-au mîhnit nespus, căci el iubește din inimă pe supușii săi, după cum ei îi dau, la rîndul lor, mai multă cinste decît a avut vreodată parte un muritor pe pămînt.

Punînd în cumpănă greșelile fiecăruia, regele nostru a văzut cu adîncă mîhnire, că tu și cu ai tăi sînteți cei vinovați; tocmai voi, care din adîncul vremilor, de cînd ne știm, ați avut legămînt de prietenie cu el și cu părinții lui. Nu numai el și cu ai lui, dar chiar neamurile barbare din Poitou, Bretania și Marceau, pînă dincolo de Insulele Canare, socoteau că ar fi fost mai lesne să se dărîme bolta cerului sau să se înalțe prăpăstiile dincolo de nori, decît să se smintească acea legătură a noastră, care atît de cumplit i-a înfricoșat pe dușmani, încît în năvălirile lor n-au îndrăznit niciodată să lovească sau să prade pe vreunul din noi, de teama celuiilalt.

Mai mult decît atît. Faima acestei prietenii dintre noi s-a răspîndit pe întreg pămîntul, și puțini erau aceia, de aici pînă în ostroavele Oceanului, care să nu fi rîvnit să vi se alăture vouă și să nu îndeplinească orice le-ați

cere, socotind prietenia voastră mai scumpă decît neamul și decît pămîntul lor. N-a fost pe lume, de cînd ne-am pomenit, un prinț atît de trufaș sau o putere atît de lacomă, care să cuteze a călca, nu numai ținuturile voastre, dar nici pe ale prietenilor voștri. Iar dacă, nestînd prea mult să cugete, ar fi încercat, totuși, să-i lovească pe aceștia, repede și-ar fi schimbat gîndul, știind bine că le veți sări în ajutor.

Ce mînie oarbă te-a cuprins deodată, de-ai pornit să sfărîmi această legătură, să calci în picioare jurămintele de prietenie, să treci dincolo de dreptul tău și să cotopești pămînturile regelui meu, fără ca vreunul dintre ai lui să te fi supărat, să te fi înfruntat sau să-ți fi pricinuit vreo pagubă?

Unde ți-e credința? Unde ți-e legea? Unde ți-e judecata? Unde ți-e omenia? Unde ți-e teama de Dumnezeu? Crezi tu, că nelegiuirile tale nu sînt știute de duhurile cerului și de Domnul, stăpînul lumii, care ne răsplătește pe toți după faptele noastre?

Dacă astfel îți închipui, greșești, căci toate vor veni odată în fața dreptății sale. Te-a ajuns cumva blestemul morții sau ți-a fost ursită zodia să-ți pierzi liniștea și odihna? Toată puterea își are sfîrșitul ei; și chiar de-ajunge pe culmile cele mai de sus, se prăbușește odată și se dărîmă, fiindcă multă vreme să se țină deasupra, nu poate. Așa sfîrșesc toți aceia care prin felul lor de a fi și de a gîndi nu se pricep să pună o măsură norocului și nici stavilă lăcomiei lor.

Dar dacă așa ți-a fost scris, ca tihna și mulțumirile tale să se încheie, de ce te-ai năpustit să tulburi tocmai liniștea regelui meu, care el însuși te-a înscăunat? Dacă neamului tău i-a fost dat să cadă, de ce, prăbușindu-se, să se abată asupra căminului celui care l-a înzestrat? E o faptă atît de necugetată și de respingătoare pentru orice om cu mintea întreagă, încît rămîne aproape de neînțeles. Străinii nu-i vor da crezare, pînă în clipa cînd vor pricepe cu adevărat, că nu-i nimic sfînt și neprihănit pentru cel care uită de Dumnezeu și de dreapta judecată, lăsîndu-se purtat de pornirea lui ticăloasă.

Săvîrșit-am vreo nelegiuire pe pămînturile tale sau împotriva supușilor tăi? Ocrotit-am pe cei ce-ți vor răul? Nu te-am fi ajutat în treburile tale? Adus-am vreo vătămare numelui și cinstei tale? Dacă ponegririle care au căutat să te ducă în greșeală prin cuvinte mincinoase sau închipuiri înșelătoare, ți-au strecurat bănuiala că am fi urzit împotriva ta uneltiri nevrednice de vechea noastră prietenie, ar fi trebuit mai întîi să le cercetezi temeinicia și să ne dai de știre. Te-am fi lămurit cum se cuvine și ai fi rămas pe deplin mulțumit. Dar tu, Dumnezeu să te înțeleagă! Ce-ai de gînd? Vrei, ca un viclean cotropitor, să prădezi și să pustiești regatul stăpînului meu? Îl socotești atît de fricos și de becisnic, lipsit de bani și de sfetnici, de oameni și de pricepere la luptă, încît să nu poată răspunde lovirii tale nedrepte?

Să părăsești cît mai în grabă aceste locuri; iar pînă mîine la asfințitul soarelui să te găsești înapoi acasă, fără zarvă și prădăciuni în calea ta. Pentru stricăciunile ce-ai săvîrșit, vei plăti regelui meu o mie de ducați de aur: jumătate mîine, iar jumătate cel mai tîrziu în a cincisprezecea zi a lunii viitoare. Ne vei lăsa pînă atunci, drept ostateci, pe ducii de Piuamorii, de

Bucălată și de Ceapămică, dimpreună cu prinții de Scărpiniș și de Rîiaveche."

CAPITOLUL XXXII

Cum a dat Grandgousier plăcintele înapoi, ca să aibă pace

Isprăvind ce-avea de spus, jupîn Gallet a tăcut, iar Picrocol, la toată cuvîntarea, n-a răspuns decît atît:

- Poftiți de-i luați! Poftiți de-i luați! Au bucele frumoase și moi: o să vă dea să păpați plăcinte !

Gallet s-a întors la Grandgousier. L-a găsit în genunchi, cu capul descoperit, într-un ungher al odăii, bătînd mătănii și rugîndu-se lui Dumnezeu să astîmpere mînia lui Picrocol și să-i redea mințile, fără să mai fie nevoie de război.

Văzînd pe Gallet intrînd în iatac, l-a întrebat:

- Prietene, ce vești aduci?

- Veștile mele, a răspuns solul, nu sînt bune. Omul nostru nu mai are mintea întreagă; Dumnezeu l-a părăsit.

- Spune, prietene, a mai întrebat o dată Grandgousier, care-i pricina grozavei lui mîinii?

- Nu mi-a arătat nici una. Mi-a pomenit, furios, despre niște plăcinte. Atît. După cît am înțeles, e vorba de supărarea unor plăcintari.

- Înainte de a lua vreo hotărîre, a spus Grandgousier, vreau să cunosc cele ce s-au petrecut.

Cercetînd, așadar, cum stau lucrurile, Grandgousier a aflat că ciobanii săi luaseră cu puterea cîteva plăcinte de la oamenii lui Picrocol, iar unul din ei, anume Marquet, se alesese cu o lovitură zdravănă de băț în cap. Plăcintele au fost însă plătite cu bani peșin, iar acel Marquet se năpustise el însuși asupra lui Forgier, plesnindu-l cu biciul peste picioare. Sfetnicii au spus că Forgier, fiind cel dintîi lovit, era îndrituit să-și apere pielea.

- Dacă e vorba numai despre plăcinte, a chibzuit Grandgousier, voi încerca să-l mulțumesc, căci nu mi-ar plăcea să port război pentru un lucru atît de neînsemnat.

Întrebînd cîte plăcinte fuseseră luate și aflînd că numărul lor nu trecea de cincizeci de bucăți, a poruncit să se scoată din cuptor chiar în noaptea aceea cinci care de plăcinte; un car întreg de plăcinte cu unt proaspăt, gălbenuș de ou, șofran din cel mai bun și mirodenii alese, să-i fie dus în dar lui Marquet ; iar ca să-l despăgubească și să-i înlesnească plata felcerilor care îl oblojiseră, a hotărît să-i numere în palmă șapte sute de mii de scuzi. l-a mai dat pe deasupra pămînturile de la Pomardiere, în veșnică și deplină stăpînire pentru el și urmașii lui.

Gallet fu însărcinat să ducă darurile. În drum s-a oprit la lunca dintre sălcii și a poruncit însoțitorilor lui să culeagă fire de trestie, cu care au împodobit căruțele. Căraușii au luat în mînă cîte un fir, iar solul însuși s-a înfățișat purtînd o trestie, spre a arăta că dorea pace și venise s-o răscumpere.

Ajungînd încă o dată la poarta castelului, a cerut să-i vorbească lui Picrocol, ca din partea lui Grandgousier. Picrocol n-a voit să-l lase să intre, si

nici nu s-a mai ostenit să vie să-l asculte. I-a trimis vorbă că are alte treburi și să spună ce are de spus căpitanului Taielemne, care tocmai își rînduia puștile pe metereze.

Căpitanul Taielemne s-a arătat și jupîn Gallet a vorbit astfel:

- Căpitane, pentru a pune capăt neînțelegerii noastre și pentru a nu vă lăsa nici o îndreptățire de a rupe vechea prietenie dintre noi, am adus cu noi plăcintele care au fost pricina supărării voastre. Ciobanii au oprit cincizeci de bucăți, plătind pentru ele prețul convenit; noi, doritori de pace, vă înapoiem cinci care pline; unul pentru Marquet, ținînd seamă că el a avut de suferit mai mult. Pe lîngă aceasta, pentru a-l despăgubi cu prisosință, îi dăm șapte sute de mii trei scuzi, pe care i-am adus cu mine. Iar ca să nu mai fie vorbă, îi mai dăruim de veci și pămînturile de la Pomardiere, pentru el și urmașii lui, fără nici o sarcină: iată aici hrisovul de danie. Iar acum, cinstind numele lui Dumnezeu, să trăim împreună în pace. Întoarceți-vă cu bine la căminurile voastre și părăsiți această cetate, asupra căreia, cum singuri recunoașteți, nici un drept nu aveți. Și să rămînem prieteni cum am fost.

Taielemne a dus aceste vorbe lui Picrocol, dar în așa fel, încît mai mult l-a îndîrjit, spunîndu-i:

- Li-e frică, mîrlanilor! Grandgousier s-a scăpat în nădragi, bețivul; bietul de el nu se pricepe la războaie, știe numai să deșerte paharele. Eu așa zic, să le luăm plăcintele și banii. Să ne întărim în grabă și să ducem mai departe ce-am întreprins. Dumnealor își închipuiesc că au de-a face cu nerozi, pe care să-i momească cu plăcinte. Iată ce ai folosit, dacă te-ai purtat bine cu ei. Își bat joc de tine. Vorba aceea: dacă-i dai obraznicului un deget, îți ia mîna toată !

- Bine, bine, a zis Picrocol, o să le dăm ceea ce li se cuvine. Fă așa cum ai spus.

- Vreau să te mai înștiințez de ceva, a lungit vorba Taielemne. Stăm rău cu merindele; de-ale gurii avem prea puține. Dacă Grandgousier ne silește să ne închidem în cetate și nu ne dă răgaz, nu ne mai rămîne decît să ne scoatem măselele din gură, ca să nu mai avem cu ce mânca.

- Mîncare aveți destulă, a spus Picrocol. Pentru ce am venit aici? Să mîncăm sau să ne batem?

- Să ne batem, fără îndoială, a răspuns Taielemne, dar cu burta goală nu faci mare scofală, iar cine flămînzește, puteri nu dovedește.

- Nu mai lungi vorba, l-a scurtat Picrocol. Pune mîna pe tot ce ne-au adus dușmanii.

Așadar, au luat banii, boii și carele, trimițînd la plimbare pe Gallet și pe însoțitorii lui, urmînd ca răspunsul, după ce vor lua-o din loc, să-l primească altădată. Trimiișii lui Grandgousier s-au întors cum au venit și, arătîndu-i cele întîmplate, au mai adăugat, că dinspre pace nu-i nici o nădejde, ci, dimpotrivă, vor trebui să se pregătească de un război aprig și greu.

CAPITOLUL XXXIII

Cum unii din sfetnicii lui Picrocol l-au adus în mare primejdie prin indemnuri necugetate

După ce au luat în primire plăcintele lui Grandgousier, trei cavaleri: ducele de Ceapămică, contele de Baltag și căpitanul Baligă s-au înfățișat lui Picrocol și i-au spus:

- Măria ta, te recunoaștem și te slăvim ca pe cel mai viteaz și mai înțelept dintre toți regii care au fost pe lume de la Alexandru Machedon pînă în zilele noastre.

- Pune-ți pălăria în cap, a spus Picrocol.

- Mulțumesc. Îți aducem închinarea noastră, stăpîne, și iată ce zicem noi. Să lași aici un căpitan cu un pîlc de ostași să păzească cetatea, pe care o socotim destul de tare, atît prin așezarea ei, cît și prin întănturile pe care le-ai ridicat. Oastea să se împartă în două. Jumătate să pornească fără zăbavă asupra lui Grandgousier și a oamenilor lui, pe care, cu putere lovindu-i, îi va răpune lesne. Vei găsi la el bani destui, fiindcă bădăranul e putred de bogat. Bădăran îi zicem, fiindcă un prinț adevărat n-are niciodată o lescaie; numai bădăranii pun bani la ciorap. În vremea aceasta, cealaltă jumătate a oastei se va îndrepta spre Aunis, Saintonge, Angoumoys și Țara Gasconiei; iar de aici, spre Perigord, Medoc și Lande. Vei cuprinde fără împotrivire toate orașele, castelele și cetățile. Ajungînd la Baiona, la Saint-Jean-de-Luz și la Fontarbie, vei pune mîna pe toate corăbiile aflate acolo; urmînd apoi țărmul Spaniei și al Portugaliei, vei prăda toate porturile pînă la Lisabona, unde vei găsi marinari destui ca să-ți duci cuceririle mai departe. Nici o grijă să nu-ți faci. Vei cuprinde Spania lesne, fiindcă spaniolii sînt niște pierde-vară. Vei trece prin strîmtoarea Gibraltarului, unde vei ridica două columne mai mărețe decît ale lui Hercule, ca să rămînă în veacul veacurilor faima numelui tău și a strălucitelor tale fapte. Strîmtoarea se va numi de-aici înainte Marea Picrocolină. Trecem dincolo de Marea Picrocolină și iată-l pe Kair-Edin, Barbăroșie, care vine să ți se închine.

- Voi lua sub ocrotirea mea pe Barbăroșie, a spus Picrocol.

- Mai întîi să se boteze! Urmîndu-ți cuceririle începute, vei lovi pe regii Tunisului, Hiponiei, Algerului, Bonului, Cyrenei și ai întregii Țări a Berberilor. Trecînd mai departe, vei lua în stăpînire ostroavele Majorca, Minorca, Sardinia, Corsica, Balearele și toate celelalte din cotul Genovei. Vei domni peste Galia narboneză, Provența, Genova, Florența, Luca, și vei intra triumfător în Roma. Bietul domnu' papă tremură de frică de pe-acum !

- Vă dau cuvîntul meu că n-am să-i pup papucul!

- După ce vei cuprinde toată Italia, vei lovi cu folos Neapolul, Calabria, Apulia și Sicilia, cu Malta dimpreună. Vreau să-i văd pe-acei cavaleri cara-ghioși, pe unde vor scoate cămașa?

- Mai bucuros aș fi luat-o spre Loretta, a spus Picrocol.

- Nu, nu, las-o la întoarcere, au spus aceia. Trebuie să cuprindem mai întîi Candia, Cipru, Rhodosul și Cicladele, după care vom trece în Moreea. E în mîna noastră! Sfinte Anton, Dumnezeu să ocrotească Ierusalimul! Sultanul nu-și poate măsura puterile cu tine.

- Voi ridica un templu mai măreț decît al lui Solomon, le-a făgăduit Picrocol.

- Așteaptă puțin. Nu te pripă. „*Festina lente*”, „grăbește-te agale”, a spus Octavian August. Trebuie să cuprindem mai întâi Asia Mică și țările pînă la apa Eufratului.

- Vedeai voi Babilonul și Muntele Sinai? a întrebat Picrocol.

- Nu-i nevoie deocamdată, au răspuns sfetnicii. E de ajuns să străbatem Marea Hircană, cele două Armenii și Țările Arabe, care sînt în număr de trei.

- Dumnezeu, Doamne, sînteți nebuni? Vreți să-mi pierd ostașii?

- Cum adică?

- Unde vom găsi apă de băut, în mijlocul deșertului? N-a murit Iuliu August de sete în pustie cu oastea lui întreagă?

- Am avut grijă. În Marea Siriei ne așteaptă nouă mii paisprezece corăbii, încărcate cu cele mai bune vinuri care se află, iar la lafa vom găsi două milioane două sute de mii de cămile, afară de cei o mie șase sute de elefanți pe care i-ai vînat în Libia. Vom avea băutură îndeajuns.

- Fără îndoială, numai atît că vinul n-o să fie tocmai rece.

- Un viteaz cuceritor - împăratul lumii! - nu trăiește numai în huzur. Mulțumește lui Dumnezeu că vei ajunge teafăr la apa Tigrului.

- Și ce va face în timpul acesta cealaltă jumătate de oaste, care a rămas să-i vie de hac mîrlanului, bețivului de Grandgousier?

- Nu-ți fie teamă, că n-o să stea cu mîinile în sîn ! Ne vom întîlni cu ea în curînd. Căpitani tăi vor cuprinde Bretania, Normandia, Flandra, Brabantul, Artois, Olanda și Noua Zeelandă. Vor trece Rinul, zdrobind pe nemți și pe elvețieni; o parte din ei vor supune Luxemburgul, Lorena, Ciam-pagne și Savoia, pînă la Lyon, unde se vor întîlni cu cei întorși după cucerirea Mării-de-Mijloc. Se vor aduna din nou laolaltă în Boemia, după ce au trecut prin foc și sabie ținuturile Suabiei, ale Wiirtembergului, ale Bavariei, Austriei, Moraviei și Stiriei. De-aici, fără nici o împiedicare, se vor îndrepta spre Liibeck, Norvegia, Suedia, Dania, Țara Goților, Groenlanda, Estonia, pînă la Oceanul înghețat. După care vor cuceri Scoția, Anglia, Irlanda și, străbătînd Marea Nisipoasă și Marea Sarmată, vor cuprinde Prusia, Polonia, Lituania, Rusia, Valahia, Transilvania, Ungaria, Bulgaria și Turcia. Iată-i la Constantinopol!

- Să mergem întru întîmpinarea lor, a spus Picrocol. Voi fi împăratul Trebizunde! Nu mai încapă vorbă ca pe toți cîinii de turci și de musulmani îi vom tăia!

- Dar ce nu vom face? Pămînturile necredincioșilor le vei împărți celor care te-au slujit cu credință.

- Așa spune mintea înțeleaptă și așa cere buna dreptate. Îți dăruiesc Siria, Carmania și toată Palestina.

- Măria ta, ce darnic ești! Îți mulțumesc din toată inima. Dumnezeu să te țină.

La acest schimb de cuvinte înflăcărate mai era de față și un bătrîn cavalier hîrșit în lupte, anume Echefron, care pășise în viață multe și adunase oarecare brumă de înțelepciune. Auzind acele planuri mărețe a spus:

- Teamă mi-e ca toate aceste isprăvi de vitejie să nu semene cu povestea cizmarului care se îmbogățise, în vis, dintr-o oală cu lapte, iar cînd s-a trezit din somn a găsit oala spartă, și a rămas flămînd. Ce aveți de gînd să faceți

cu atâtea țări cucerite? Care va fi răsplata atîtor osteneli și atîtor căi umblate?

- Întorcîndu-ne acasă, a răspuns Picrocol, ne vom putea odihni în voie.

Echefron a întrebat din nou:

- Și dacă n-o să vă mai întoarceți nicicînd? Drumurile sînt anevoioase și pline de primejdii. N-ar fi mai bine să treceți la odihnă de pe-acum, decît să porniți razna pe unde nu puteți ști ce v-așteaptă?

- Ah ! a strigat Baltag. Fie-ți milă, Doamne, de un biet nebun care aiurează. Cum adică? Să stăm la gura sobei și să ne trecem vremea cu muierile laolaltă întorcînd frigarea sau torcînd ca Sardanapal? „Cine nu îndrăznește, nici cal, nici măgar nu găsește”, a zis înțeleptul Solomon.

- Iar cine merge cu îndrăzneala prea departe, a răspuns Echefron, își pierde potcoavele pe drum.

- Ei! a zis Picrocol. Să ne vedem de treabă. Mie de-un singur lucru mi-e teamă, ca nu cumva cetele lui Grandgousier să ne cadă în spate, tocmai cînd ne vom găsi în Mesopotamia. Cum am putea să le tăiem drumul?

- Foarte lesne. Trimite o solie moscoviților, și cît ai bate din palme vei aduna într-o singură tabără patru sute cincizeci de mii de ostași de mîna întîi. Dacă te vei gîndi să mă numești locțiitorul tău, mă leg să fac moarte de om pentru un fir de păr, să rup cu dinții, să vărs sînge, să izbesc, să cio-pîrțesc, să prăpădesc...

- Ajunge, ajunge ! a zis Picrocol. Să ne grăbim. Cine mi-e credincios, mă urmează!

CAPITOLUL XXXIV

Cum a părăsit Gargantua Parisul pentru a-și apăra țara și cum s-a întîlnit Gimnast cu dușmanul

De îndată ce-a primit și a citit scrisoarea tatălui său, Gargantua a pus șaua pe iapa lui cea mare și a pornit la drum. Se găsea acum dincolo de podul din Nonnain. Ponocrat, Gimnast și Eudemon îl urmau pe cai de poștă; ceilalți veneau iavaș-iavaș, ducînd cu ei cărțile și celelalte calabalîcuri ale învățăturii.

Ajungînd la Parille, Gargantua a aflat de la un plugar din Gourguet, în ce chip cuprinsese Picrocol orașul La Roche-Clermaud și cum trimisese pe căpitanul Mațegoale, cu multă oaste, să împresoare pădurea de la Vede și Vaugaudry; a mai aflat că dușmanii ajunseseră pînă la crama din Biliard, săvîrșind pretutindeni prădăciuni și omoruri de neînchipuit. La auzul acestora, Gargantua a rămas atît de tulburat, încît nici ce să zică, nici ce să facă nu mai știa.

Ponocrat l-a sfătuit să meargă la seniorul din Vauguyon, care, ca prieten și binevoitor al lor de totdeauna, va putea să-l lămurească mai bine cum stau lucrurile. Așa făcură. Îl găsiră pe prietenul lor hotărît să le vină în ajutor.

Pentru a cunoaște ce se întîmplă în țară, pentru a afla ce gînduri are dușmanul și pentru a lua hotărîrile cele mai potrivite, Gargantua s-a gîndit să trimită în cercetare pe unul din însoțitorii săi. Gimnast s-a arătat gata să ia asupra lui această sarcină; iar pentru a fi mai liniștit, Gargantua i-a dat o

călăuză, care cunoștea ca în palmă toate drumurile, potecile și văile din împrejurimi.

Gimnast a plecat, așadar, însoțit de Prelungan, scutierul seniorului din Vauguyon și a cutreierat netulburat tot ținutul. În vremea aceasta, Gargantua și-a îmborsărit puterile, ospătându-se cu oamenii săi. Lepei i-a pus dinainte un ciubăr cu ovăz, în care au intrat cam șaptesprezece măji și trei banițe.

Gimnast și însoțitorul său au mers călare pînă au întâlnit o ceată răzleață de ostași dușmani, care umblau în neorînduială, prădînd și jefuind în calea lor fără cruțare. Zărind de departe pe cei doi călăreți s-au repezit asupra lor să-i dezbrace. Gimnast le-a strigat:

- Fie-vă milă, domnilor, sînt un biet drac, care a rămas fără cămașă. Mai am la mine vreo cîtiva scuzi de aur, buni de băut: *aurum potabile*. Am să vînd după aceea calul, ca să am cu ce plăti aldămașul. Sînt omul vostru, fraților ! Să mă bată Dumnezeu, dacă vă pricepeți vreunul să tăiați, să împănăți, să frigeți și să rumeniți o găină mai bine decît mine, așa cum mă vedeți. Beau în sănătatea voastră, fraților, bine v-am găsit!

Și destupînd șipul, de care nu se despărțea niciodată, a tras o dușcă bună cu ochii închiși.

Mîrlanii se uitau la el, căscînd o gură cît o șură și scoțînd limba ca niște ogari. Așteptau să le vină rîndul. Căpitanul Mațegoale a venit în grabă să vadă ce se întîmplă. Gimnast i-a întins șipul:

- Poftește, căpitane, dă-l pe gît, că i-am făcut proba. E alb de La Fay-Moncau.

- Ce vorbești? s-a răstit Mațegoale. Măscăriciul ăsta își bate joc de mine. Cine ești tu?

- Sînt un diavol sărman, care a rămas fără cămașă.

- Aha ! a spus Mațegoale. Dacă ești drac, vezi-ți de cale. Voi, diavolii, umblați peste tot și nu plătiți vamă. Dar, după cît știu, băieții lui Scaraoțchi nu obișnuiesc să călărească pe cai atît de buni. Ia fă bine și descalecă, jupîn diavole, că tocmai aveam nevoie de un bidiviu ca ăsta. Și dacă n-o fugi bine, meștere împielit, am să pun șaua pe tine, că de multă vreme mi-e poftă să mă ducă dracul în spinare !

CAPITOLUL XXXV

Cum a ucis Gimnast pe căpitanul Mațegoale și pe ceilalți oameni ai lui Picrocol

Auzind aceste cuvinte, unii dintre ostașii dușmani s-au înfricoșat, închipuindu-și că ar putea să aibă în fața lor pe însuși diavolul în chip de călăreț. Scurpînd în sîn, au început să-și facă cruce cu amîndouă mîinile. Unul dintre ei, anume Bon-loan, căpitan de glotași, a scos cartea de rugăciuni din nădragi (unde o ținea) și a început să strige cu glas învîrtoșat:

-*Agios ho Theos !* Dacă ești trimisul lui Dumnezeu, vorbește ! Dacă ești de-al Celuilalt, pleacă!

Văzînd că Gimnast nu se clintește din loc, vreo cîtiva s-au desprins din rînduri ca să-l privească mai de aproape. Gimnast s-a ridicat din scări, ca si

cum ar fi voit să descalice; dar săltându-se dinspre stînga, s-a învîrtit ca o sfîrlează, cu spada la șold, pe deasupra scărilor, a sărit peste oblînc și s-a avîntat în aer, căzînd în picioare pe șa, cu spatele înspre capul calului.

- Merg de-a-ndaratele! a strigat.

Apoi, așa cum se afla, a sărit într-un picior, și răsucindu-se spre stînga, s-a lăsat cu șezuta în șa.

Mațegoale a zis:

- Eu n-aș putea să fac la fel; nu mă mai întreba de ce.

- Ptiu, drace ! a scuiat Gimnast, cu un fel de supărare. Nu mi-a plăcut săritura. Am s-o mai încerc o dată.

Smucindu-se din șa cu o iuțea și o putere neînchipuită, Gimnast a făcut o altă săritură, răsucindu-se acum pe dreapta. S-a proptit cu degetul cel mare al mîinii drepte pe oblînc și s-a săltat în sus, sprijinindu-și tot trupul numai pe vinele degetului. S-a învîrtit astfel de trei ori, iar a patra oară s-a dat peste cap, fără să atingă calul, și i s-a lungit între urechi, cu tot trupul în aer, sprijinit numai pe degetul cel mare de la mîna stînga. S-a mai răsucit o dată ca un titirez, apoi, lovind cu palma dreaptă mijlocul șeii, s-a azvîrlit înapoi cu atît meșteșug, încît a căzut pieziș pe coapsa calului, cam în felul cum călăresc domnișoarele.

Pe urmă, fără nici o sforțare, a trecut piciorul drept de deasupra șeii și a rămas la coada calului, călărind bărbătește.

- Parcă mi-ar sta mai bine în șa! a spus el.

Sprijinindu-se numai cu două degete pe spinarea calului, s-a mai dat o dată de-a tumba, și a rămas înfipt în oblînc. Apoi, ridicîndu-se din nou în picioare și ținînd călcîiele alăturate, s-a învîrtit de vreo sută de ori cu brațele încrucișate, strigînd în gura mare:

- Diavolilor, simt că turbez! Țineți-mă, diavolilor, nu mă lăsați! în vreme ce sărea și se răsucea astfel, mîrlanii zăpăciți spuneau:

- Doamne, apără-ne ! Țsta ori e un spiriduș, ori e dracul gol. *Ab haste maligno, libera nos, Domine* ¹

Și toți s-au împrăștiat, uitîndu-se mereu înapoi, cum fuge cîinele cu găina în dinți.

Văzînd că lucrurile iau o întorsătură prielnică, Gimnast a descălecat și, trăgînd sabia, s-a năpustit asupra lor, aruncîndu-i la pămînt unii peste alții, aiuriți și învălmășiți, tăiați și însîngerăți. Nici unul nu îndrăzni să se apere.

¹ Sfinte Dumnezeule! (Grec). De vrăjmașul cel viclean izbăvește-ne, Doamne! (lat.).

Zăpăciți de giumbușlucurile pe care le făcuse călărețul și tulburați de vorbele rostite de Mațegoale, își închipuiau că au de-a face cu însuși dracul.

Aruncîndu-se asupra lui cu gînd viclean, Mațegoale a încercat să-i sfărîme țeasta capului cu lancea; dar Gimnast era bine apărat și n-a simțit lovitura; întorcîndu-se asupra lui Mațegoale l-a pălit din zbor cu un jungher, și pe cînd căpitanul își ferea fața, i-a retezat dintr-o singură lovitură de spadă stomacul, mațul gros și jumătate din ficat. Mațegoale a căzut la pămînt, vărsînd din el mai bine de patru străchini cu zeamă neagră, în care se găsea amestecat și

sufletul lui.

După această ispravă, Gimnast a părăsit în grabă câmpul de luptă. Știa că nu e bine să înfrunți pînă la capăt norocul armelor, și că orice războinic chibzuit își cinstește biruința fără s-o pună prea mult la încercare. Sărind în șa, a dat pîteni calului și a luat-o de-a dreptul spre Vauguyon, cu Prelungan după el.

CAPITOLUL XXXVI

Cum a dărmăt Gargantua castelul de la Vede și cum au trecut ai lui prin vad

La întoarcere, Gimnast a povestit cum s-a întîlnit cu dușmanii și prin ce dibăcie făcuse harcea-parcea toată haita. Erau, spunea el, oameni fără căpătii, jefuitori și tâlhari, neștiind să asculte de nici o rînduială ostășească. L-a îndemnat pe Gargantua să pornească cu hotărîre mai departe, întrucît nu-i va fi greu să-i căsăpească pe toți, ca pe niște vite.

Gargantua a pornit călare pe iapa lui cea mare, însoțit de prietenii lui bine-știuți. În cale a ochit o tulpină de arin. Oamenii din partea locului îl numesc pomul sfîntului Martin, fiindcă, după cum se spune, a crescut dintr-un ciomag sădit în pămînt de cuviosul mai-sus-pomenit. Zărindu-l, Gargantua a strigat:

- Iată ce-mi trebuie ! Această tulpină îmi va sluji în luptă, drept sulită și buzdugan.

Scoțîndu-l din pămînt ca pe un fulg, a curățat copacul de crengile mărunte și l-a potrivit cum îi venea la îndemînă. În vremea aceasta iapa își făcuse nevoile, și lăsîndu-și udul a revărsat asupra întregului ținut un puhoi de șapte leghe. Prisosul iepei, curgînd în șuvoaie spre vadul Vedei, atît de mult a umflat apele, încît toată hoarda de dușmani s-a înecat fără scăpare, afară de cîtiva, care apucaseră să urce coasta dealului pe malul stîng al gîrlei.

Ajungînd în pădurea de la Vede, a întîlnit pe Eudemon, care venea să-i dea de veste, că mai rămăseseră cîteva cete de vrăjmași sub zidurile castelului. Pentru a se încredința despre aceasta, Gargantua a strigat cît a putut:

- Care sînteți acolo? Sînteți ori nu sînteți? Dacă sînteți, luați-o din loc; dacă nu sînteți, n-am ce să vă mai spun.

Un lefegiu, tunar din pedestrimă, care se găsea pe metereze, a tras asupra lui o ghiulea, pocnîndu-l în tîmpla dreaptă, fără să-i facă mai mult rău decît un sîmbure de prună.

- Ce v-a găsit? s-a răstit Gargantua. Zvîrliți în oameni cu sîmburi de struguri? O să plătiți scump culesul ăsta !

Gargantua își închipuia că ghiuleaua fusese un bob dintr-un ciorchine. Ostașii dușmani din castel, care prădau și chefuiau, auzind larmă au alergat la tunuri pe creasta zidurilor, și ochind asupra capului lui Gargantua, i-au trimis peste nouă mii douăzeci și cinci de încărcături de tun și de archebuze. Ploaia de plumbi și de ghiulele era atît de deasă, încît Gargantua, crezînd că sînt muște, a strigat:

- Ponocrat [...], m-au chiorît muștele ! Dă-mi o ramură de salcie să le

gonesc !

Ponocrat a încercat să-l lămurească, spunându-i că nu-s muște, ci puștile care trag de pe zidurile cetății. Atunci Gargantua, strângând în mîna dreaptă tulpina de arin, a dărimat turnurile și meterezele de-a rîndul, făcînd praf și pulbere pe toți cîți se găseau acolo.

Pornind mai departe, au ajuns la podul morii și au găsit tot vadul plin de leșurile pe care le adusese puhoiul apei. Se strînsese atîta grămadă de stîrvuri, încît gîtuiseră cu totul albia rîului. Oamenii stăteau pe loc și se întrebau, cum o să treacă rîul? Gimnast a spus cel dintîi:

- Dacă au putut să treacă diavolii, o să trec și eu !

- Diavolii, a răspuns Eudemon, au trecut ducînd cu ei și sufletele lor blestemate.

- Sfinte Antoane! a spus Ponocrat. Trebuie să treacă flăcăul, fiindcă altă cale nu-i!

- Firește, firește, a spus Gimnast. Din două una: sau trec sau aici rămîn!

A dat pîteni calului și a trecut pe malul celălalt, fără ca fugarul să fi arătat cel mai mic semn de teamă. Gimnast (după pilda lui Elian) îl deprinsese să nu se sperie nici de arme, nici de leșuri; dar nu ucigînd oameni, cum ucidă Diomed pe traci, și nici ca Ulise, care după spusele lui Homer arunca pe dușmanii înfrînți sub copitele cailor; ci ridicînd o momîie în vîrfurile unei căpițe de fîn și învățînd calul să sară peste ea după grăunțe.

Ceilalți trei îl urmară fără poticneală, afară de Eudemon, al cărui cal, pășind peste stîrvul unui țopîrlan borțos înecat cu fața în sus, intrase pînă la genunchi cu un picior în burta mortului și nu mai putea să-l scoată. Acolo ar fi rămas, dacă Gargantua cu vîrfurile parului, n-ar fi împins în apă ce mai rămăsese din mațele mîrlanului, ajutînd calul să-și tragă piciorul afară. Și, lucru nemaipomenit în toată hipologia, acel cal, călcînd peste mațele înecatului, s-a vindecat ca prin minune de un os mort pe care îl avea la chișîță.

CAPITOLUL XXXVII

Cum i-au căzut lui Gargantua ghiulelele din păr, pieptănîndu-se

După ce au trecut fără necaz prin valea Vedei, au ajuns în curînd la palatul lui Grandgousier, care îi aștepta cu nerăbdare. Au fost primiți cu mare alai și purtați pe brațe; de cînd e lumea-lume, nu se mai văzuse atîta voie bună între oameni! Un adaos din *Supplementum supplementi Chroni-corum*¹ spune că Gargamela ar fi murit de bucurie (în ceea ce mă privește nu știu nimic, și la drept vorbind nici nu-mi pasă.)

Ceea ce știu e că Gargantua, schimbîndu-și hainele și netezindu-și părul cu pieptenele lui, lung de treizeci de prăjini și tăiat dintr-un dinte de elefant, a adunat de pe jos vreo șapte grămezi de ghiulele, din cele ce-i rămăseseră în păr, pe cînd doborîse pădurea din Vede.

Văzîndu-le și crezînd că sînt păduchi, tatăl său, Grandgousier, i-a spus:

- Bine, fiule, veniși acasă cu șoimi din ăștia, crescuți la școala din Mointagu? Puteai să nimerești la altă gazdă!

Ponocrat a răspuns:

- Măria ta, cum ai putea să crezi, că l-aș fi lăsat în acea păducherniță? Mai bine l-aș fi dat pe mîna răpănoșilor de la Sfîntul Inocențiu, cu toată nemaipomenita cruzime și cu toată ticăloșia pe care am văzut-o la ei. Nici maurii și nici tătarii nu se poartă mai neomeneste cu robii lor; nici tîlharii în temniță și nici cîinii din ograda ta n-o duc mai rău decît topîrlanii oploșiți în școala aceea! Dacă aș fi regele Parisului, ptiu, drace! aș da foc șandramalei și aș arde de vii pe toți dascălii, mari și mici, care îngăduie să se săvîrșească sub ochii lor acele sălbăticii.

Prinzînd apoi în mînă o ghiulea, i-a spus lui Grandgousier:

- Acestea sînt loviturile de tun, pe care dușmanii trădători le-au tras asupra fiului tău Gargantua, pe cînd se afla în marginea pădurii de la Vede. Dar ei au fost pedepsiți cu vîrf și îndesat pentru îndrăzneala lor, căci au pierit cu toții sub zidurile cetății dărîmate, precum altădată filistenii răpuși de puterea lui Samson, sau necredincioșii zdrobiți de turnul din Siloe, despre care amintește Luca Evanghelistul, în cartea a XIII-a.

¹ *Supliment du supliment la Cronici* (lat.).

Eu aș zice să nu întîrziem a porni din nou asupra lor, acum cînd împrejurările ne sînt prielnice; fiindcă norocul numai o dată îți iese în cale, iar dacă nu-i pui mîna în gît, în zadar alergi în urma lui, după ce ți-a întors spatele.

.- E foarte adevărat, a spus Grandgousier, dar aș dori ca seara aceasta s-o petrecem împreună și să bem în cinstea întoarcerii voastre. Bine ați venit sănătoși!

S-au așezat cu toții la masă-întinsă, iar pentru acel ospăț s-au fript șaisprezece boi, trei văcuțe, treizeci și doi de viței, șaiszeci și trei de iezi, nouăzeci și cinci de miei, trei sute de purcei de lapte, două sute douăzeci și două de potîrnichi, șapte sute de becașine, patru sute de claponi (de Laudunois și Cornouailles) șase mii de pui (și tot atîți porumbei), șase sute de găinușe, o mie patru sute de iepuri, trei sute trei dropii și o mie șapte sute de alte orătării puse la îngrășat.

În privința soiurilor de vînat, au fost nevoiți să se mulțumească cu ce s-a găsit: unsprezece mistreți trimiși plocon de starețul din Turpenay, optsprezece cerbi, căprioare și capre negre (din partea cavalerului Grandmont), șapte sute douăzeci de fazani, cu care venise cavalerul Essarts, cîteva zeci de perechi de porumbei sălbatici și păsări de apă, ca lișițe, gîște, rațe, sitari, stîrci, bîtlani, flamanzi, găini de India ș.a.m.d. (Fără să mai socotim cîtime de aluaturi și prologurile de ciorbe.)

Drept vorbind, mîncărurile au fost din belșug, potrivite cu tot meșteșugul cuvenit, de bucătarii lui Grandgousier, numiții Frigepui, Bagănoală și Zeamădulce. Despre ale băuturii au avut grijă chelarii: Janet, Michel și Verenet.

CAPITOLUL XXXVIII

Cum a mîncat Gargantua șase pelerini în salată

Povestea adevărată îmi cere să vă spun acum întâmplarea celor șase pelerini, care venind de la Saint-Sebastien, de lângă Nantes, se ascuseseră noaptea aceea în grădină, de frica dușmanilor, printre verze, lăptuci și cui-burile de mazăre. Fiind Gargantua cam însetat, a dorit o salată de lăptuci; și auzind că în grădina tatălui său cresc lăptucile cele mai mari și mai frumoase din toată țara, cât nucii și cât prunii, a coborât să le aleagă cu mîna lui. A cules după pofta inimii cîteva grămezi de salată-verde, iar o dată cu frunzele și pe cei șase călători, care, de frică, nu îndrăzneau nici să vorbească, nici să tușească. S-a dus apoi să spele lăptucile la fîntînă; și pe cînd le clătea în mai multe ape, pelerinii înspăimîntați șopteau între ei:

- Aici o să pierim toți, înecați în salată... Ar trebui să strigăm și să dăm de veste; dar dacă pun mîna pe noi, o să ne ia drept iscoade și o să ne spînzure.

În timp ce sporovăiau astfel și se sfătuiau ce să facă, Gargantua i-a azvîrlit de-a valma cu salata într-o strachină (mare *cît* butoiul care se păstrează la mănăstirea din Citeau) și i-a amestecat cu sare, oțet și untdelemn. Pînă să se așeze la masă înfulecase vreo cinci din ei, cînd ieși la iveală, afară din strachină, toiagul celui de-al șaselea, care stătea pitit, mai mult mort decît viu, după un sfîrc de lăptucă.

- Mi se pare că e un corn de melc, a spus Grandgousier, zărind toiagul. Nu-l mîncă!

- De ce nu? a întrebat Gargantua. Melcii sînt buni toată luna.

A apucat între degete toiagul, l-a tras afară cu călător cu tot și l-a supt cu poftă, stropindu-l cu o dușcă grozavă de tămîios, în așteptarea ospățului.

Pelerinii, pomenindu-se fără veste în gura căpcăunului, s-au strecurat cum au putut prin rîșnița măselelor, închipuindu-și că au fost aruncați într-un adînc de temniță. Iar cînd Gargantua a dat vinul pe gît (dintr-o înghițitură) erau mai-mai să se înece, purtați de puhoiul care se revărsase peste ei, tîrîndu-i în prăpastie. Sărint în toiag și într-un picior (așa cum obișnuiesc plozii noștri să țopăie de ziua Sfinților Arhangheli), s-au adăpostit cum au putut, pe după gardul dinților. Din nefericire unul din ei, căutînd să dibuiască drumul prin beznă cu vîrful toiagului (ca să-și dea seama cam pe unde se află), a pătruns într-o măsea găunoasă, și lovind destul de tare firul nervului din falcă, i-a pricinuit lui Gargantua o durere atît de simțită, încît a început să urle. Ca să se ușureze, a luat o scobitoare și scormonind în gaura măselei cu tulpina unui nuc bătrm, i-a scos afară, unul cîte unul pe toți cei șase. L-a apucat de picioare pe cel dintîi, de umeri pe cel de-al doilea, de desagi pe cel de-al treilea, de mîneacă pe cel de-al patrulea, de brăcinar pe cel de-al cincilea, iar pe cel din urmă (care îl atinsese la măsea) l-a înșfăcat de fundul nădragilor. Adevărul e că, bietul de el, îi făcuse un bine fără să știe, spărgîndu-i o coptură, care îl necăjea grozav încă de cînd plecase din Ancenis.

Văzîndu-se descoperiți, pelerinii s-au făcut nevăzuți, iar durerea lui Gargantua s-a potolit ca și cum i-ar fi luat-o cu mîna. Atunci s-a arătat și Eudemon, vestind că ospățul era gata.

- Adăstați puțin, să mă duc să-mi deșert durerea.

Atîta durere a deșertat, încît udul care a curs din el, revărsîndu-se, a tăiat calea pelerinilor, făcîndu-i să se lupte cu valurile. Iată însă, că ajungînd cu chiu, cu vai la marginea unui crîng, toți afară de unul (anume Fournillier) au căzut într-o capcană, ascunsă în iarbă pentru lupi. N-au scăpat decît mulțumită lui Fournillier, care a izbutit să taie lațul și sforile unde tovarășii săi de drum se prinseseră. Au petrecut restul nopții într-o colibă din apropiere de Coudray. Găsind acolo adăpost s-au mai liniștit puțin, iar unul dintre ei, anume Lasdaler, le-a spus că ceea ce li s-a întîmplat fusese prorocit mai demult în Psalmii lui David: „*Cum exsurgerent homines in nos, forte vivos deglutissent nos*¹ (cînd au fost mîncăți în salată, cu untdelemn și oțet); *cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos*² (cînd a dat vinul peste noi); *torrentem pertransivit anima nostra*³ (cînd ne-a năpădit potopul pe cîmp); *forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem** (a udului cu care ne-a tăiat drumul). *Anima nostra, sicut passer erepta est de laqueo venantium*^h (cînd am căzut în capcană); *Laqueus contritus est*^e (de Fournillier); *et nos liberați sumus?*

CAPITOLUL XXXIX

Cum l-a primit Gargantua cu cinste pe fratele Ioan și ce vorbe frumoase a spus acesta ospătîndu-se

Așezîndu-se Gargantua la masă, în timp ce se înfrupta din primele feluri de bucate, Grandgousier a început să spună despre pricina războiului ce se iscase între el și Picrocol, povestind printre altele biruința pe care fratele Ioan Spintecătorul o dobîndise întru apărarea avutului mănăstirii. Mult l-a lăudat pentru fapta sa, socotind-o mai vitejească decît toate isprăvile lui Camil, Scipio, Pompei, Cezar și Temistocle. Drept aceea, Gargantua a poruncit să fie chemat acel călugăr, ca împreună să chibzuiască asupra celor ce mai aveau de făcut. Un vătășel a pornit să-l caute și s-a întors cu bine, însoțit de fratele Ioan, care venea călare pe catîrul ce-i trimisese Grandgousier, purtînd prăjina cu cruce în vîrf.

Cînd se ridicară oamenii împotriva noastră, poate că ne mîncău de vii (lat.).

Cînd s-a învolburat mînia lor împotriva noastră, poate că apa ne-ar fi înghițit (lat.).

Sufletul nostru răzbi prin puhoi (lat.).

Poate că sufletul nostru ar fi străbătut potopul de nesuferit (lat.).

Sufletul nostru s-a smuls, precum pasărea din lațul vîntătorilor (lat.).

Lațul a fost rupt (lat.).

Și noi fost-am izbăviți (lat.).

Toți l-au întîmpinat cu bucurie și l-au îmbrățișat, dîndu-i binețe din toate părțile.

- Fii blagoslovit, frate Ioane !

- Să trăiești, frate Ioane !

- Lasă-mă să te pup, frate Ioane !

- Dumnezeu să te ție, frate Ioane !

- Vino să te strîng la pieptul meu, frate Ioane !

Fratele Ioan rîdea și nu mai prididea să-și arate mulțumirea către fiecare.

Nicicînd nu s-a văzut pe lume un bărbat mai vesel și mai prietenos.

- Ei! a poruncit Gargantua, aduceți un scaun și așezați-l aici lîngă mine, în capul mesei!

- Facă-se cum ți-e voia, a spus călugărul. Copile, te-aș ruga pentru un pahar de apă. Toarnă, băiețaș, toarnă ! să-mi răcoresc ficații cu puțină udeală.

- *Deposita cappa!* Scoate anteriul, a spus Gimnast.

- Doamne ferește ! a răspuns călugărul. Nu mă lasă rînduiala scrisă în *Statutis ordinis*¹: nu ne e îngăduit să scoatem anteriul.

- Îmi bag picioarele în *Statutis ordinis*, a spus Gimnast. Anteriul ăsta ți-e prea greu în spinare, ia fă bine și leapădă-l.

- Nu, iubittle, că-mi ține cald la șale, iar de la băut nu mă ține. Dacă m-aș potrivi și l-aș scoate, domnișorii paji s-ar repezi numaidecît să-i scurteze poalele și să-și croiască din ele calțavete; am mai pățit-o o dată, la Coulaines, de mi-a pierit toată pofta de mîncare ! De aceea, îngăduie-mi să stau la masă cu straiile mele de-acasă. Nu voi pregeta - cu ajutorul Celui-de-sus - să închin din toată inima un pahar, pentru dumneata și iapa dumitale. Cerul să-i păzească de rele pe toți cei de față! Eu-unul, ca să mărturisesc drept, am mîncat pe ziua de azi, ceea ce nu mă împiedică să mai cinez o dată, fiindcă Dumnezeu s-a îndurat să-mi dăruiască o pipotă bine argăsită, largă ca cizmele sfîntului Benedict și totdeauna deschisă, ca o geantă de avocat. Decît toți peștii (afară de plătică) mai bună e o aripă de potîrniche sau o pulpă de măicuță tînră. Nimic nu-i mai vrednic de jale decît să te găsească moartea cu pofta în cui! Starețului nostru îi place la nebunie pieptul de clapon: carne albă!

- În privința aceasta, a spus Gimnast, se deosebește de vulpe, care nu mănîncă niciodată pieptul claponilor, al găinilor și-al puilor pe care-i vînează.

- Și de ce? a întrebat călugărul.

1.în statutele ordinului (lat.).

- Fiindcă n-are cine să i-l frigă. Pieptul de pasăre, dacă nu-i pătruns bine, nu se albește ! Carnea care nu-i friptă de-ajuns rămîne roșie. Afară de raci și de stacoji, care tocmai la fiert se roșesc.

- Mari sînt minunile tale, Doamne! Va să zică de aceea are subfirurgul mănăstirii noastre ochii roșii ca două găvane de arin, fiindcă nu i-am fiert capul îndestul? Pulpa de iepure face bine la podagră. Și pentru că veni vorba: ai putea să-mi spui, de ce domnișoarele au totdeauna pulpele răcoroase?

- Despre aceasta nici Aristotel, nici Alexandru din Afrodisia, nici Plutarh nu pomenesc nimic, a răspuns Gargantua.

- Să te lămuresc eu, a spus călugărul. Întîi, fiindcă sînt stropite mereu; al doilea, fiindcă nu le bate soarele și al treilea, fiindcă le face vînt cămășuța ! Toarnă, băiețaș, că mi s-a uscat gîtul. Gîl! Gîl! Lădat să fie Domnul, care a lăsat pe lume vinațurile ! Martor mi-e unul Dumnezeu, că de-aș fi trăit pe vremea lui Isus, nu l-aș fi lăsat să-l prindă saducheii pe Muntele Măslinilor. Să fiu al naibii, dacă nu le-aș fi rupt oasele domnilor apostoli, care au spălat

putina ca niște mișei, după ce s-au îndopat bine, lăsînd pe învățătorul lor în primejdie. Urăsc mai rău decît otrava pe omul care fuge, cînd trebuie să pună mîna pe cuțit! Ah, de ce nu sînt eu rege al Franței, măcar pe vreo opt-zeci-o sută de ani. I-aș jugăni pe toți vitejii care au dat dosul în lupta de la Pavia, slei-i-ar frigurile cele rele ! Mai bine să fi murit pînă la unul, decît să-l lase singur pe regele lor în primejdie ! Nu-i oare mai cinstit să cazi luptînd cu sabia în mîină, decît să-ți pui pielea la fereală, spălînd putina mișelește? Gîștele n-au scos boboci în ăst-an. Prietene, dacă mă iubești, omenește-mă cu o felioară de purcel. Ptiu, drace ! S-a isprăvit tulburelul! *Germinavitradix Jesse*.¹ Mă las păgubaș de viață, mor de sete ! Vinul ăsta nu e rău. Ce fel de vin ați băut pe la Paris? Șase luni am ținut casă deschisă pentru oaspeți, să fiu al naibii dacă mint. Îl cunoașteți pe fratele Claudiu de la mănăstirea Saint-Denis? Ah, ce prieten de ispravă! Dar nu știu ce l-o fi găsit de la o vreme? Stă toată ziua cu nasul în carte. Mie unuia învățătura îmi face rău. La noi la mănăstire nu învățăm, ca să nu cădem în ispită. Răposatul nostru stareț spunea că nimic nu-i pricinuiește mai multă silă decît un călugăr-cărturar. Iubite prietene, Dumnezeu să mă ierte, dar *magis magnos clericos non sunt magis magnos sapientes*². Niciodată n-au fost atîți iepuri ca anul acesta, în schimb, n-am văzut nicăieri nici șoimi, nici ulii. Domnul de Belloniere mi-a făgăduit un erete, dar deunăzi, mi-a scris că s-a îmbolnăvit de țîfnă. Potîrnichile or să ne mănînce și urechile anul ăsta. Nu-mi place să stau la umbră, că mă ia cu frig. Dacă nu alerg, dacă nu mă mișc, nu mă simt în apele mele. E drept, că sărind peste garduri și luînd-o prin stufiguri, mi-a cam chelit anteriorul. Am făcut rost de un ogar acătării. Dracii să aibă grijă să-i tăbăcească pielea, de-o scăpa vreun iepure!

¹ Dete rădăcina lui Jesse (lat.).

² Cei mai de seamă monahi nu sînt și cei mai de seamă înțelepți (lat.).

M-am întîlnit deunăzi cu un slujitor, care îl ducea domnului de Prostogar: i l-am șterpelit ! Rău am făcut?

- Nicidecum, frate Ioane, bine-ai făcut, a spus Gimnast. Iadul să mă înghită, bine-ai făcut!

- Ei, în sănătatea dracilor, cîtă vreme mai sînt. Anafura și grijania lui de șchiop, la ce i-o fi trebuit lui ogar? Pentru el ar fi fost mai potrivită o pereche bună de boi.

- Cum, frate Ioane, sfinția ta înjuri? a întrebat Ponocrat.

- Ca să-mi împodobesc vorbirea, a răspuns călugărul. Așa obișnuia și Cicero.

CAPITOLUL XL

Pentru ce lumea nu vede cu ochi buni pe călugări și pentru ce unii oameni au nasul mai mare decît alții

- Mărturisesc ca un bun creștin, a spus Eudemon, că mă simt cuprins de o adîncă smerenie, văzînd cugetul curat al acestui călugăr, care pe toți ne-a

încântat; și mă întreb: de ce oare, din toate adunările oamenilor aleși, călugării sînt izgoniți, ca niște oaspeți nepoftiți și stricători de bucurie, asemeni trîntorilor netrebnici, pe care albinele îi alungă din stupul lor? *Ignavum fucos pecus*, zice Maro, *a praesepibus arcent*.¹

Gargantua a răspuns:

- E foarte adevărat că toți purtătorii de glugă și de anteriu, numai hulă, batjocură și ocară stîrnesc în jurul lor, așa cum vîntul de la miazăzi, căruia îi zice Cecias, strînge norii grămadă, întunecînd bolta cerului. Știți de ce? Din pricină că acești călugări se hrănesc cu spurcăciunea pămîntului, care sînt păcatele noastre. Drept aceea, noi ca pe niște mîncători de scîrnăvie îi trimitem la haznaua lor, în schiturile și mănăstirile, care departe de sfatul treburilor obștești sînt zidite, ca privățiile în spatele casei. Dacă veți sta să judecați pentru ce, între oameni, maimuța are parte totdeauna de rîs și de chelfăneală, n-o să vă mirați nici de ce călugării sînt rău văzuți, de oamenii tineri ca și de bătrîni. Căci maimuța nici ograda n-o păzește precum cîinele, nici la jug nu trage precum boul, nici lapte și lînă nu dă precum oaia, nici poveri nu poartă precum calul. Nici o ispravă nu face, decît stricăciuni și murdărie, din care pricină numai cu sudălmii se alege și cu bețe la fund.

¹ Izgonesc din stupuri roiul leneșilor trîntori (lat.) (*Virgiliu, Georg. IV, 168*)

Asemeni și călugării (vorbesc despre cei leneși). Ei nici pămîntul nu-l ară ca plugarii, nici hotarul țării nu-l apără ca ostașii, nici pe bolnavi nu-i tămăduiesc ca doftorii, nici predici nu țin ca învățătorii Scripturii și nici nu pun la îndemîna republicii, ca negustorii, lucrurile ce sînt de trebuință. Iată de ce sînt huliți și urgisiți în lumea întreagă.

- Ei se roagă totuși pentru mîntuirea noastră, a spus Grandgousier.

- Nici aceasta nu-i adevărat, a răspuns Gargantua. Asurzesc pe vecini cu zarva clopotelor. Atîta fac.

- Așa e, a recunoscut călugărul, dar o liturghie, o utrenie sau o vecernie, frumos cîntată din clopote, e ca slujită pe jumătate.

- Dumnealor îndrugă psalmi și bolborosesc din viețile sfinților, fără să priceapă o iotă din ce bolborosesc. Înșiră la Tatăl-Nostru cu tocătură de Ave-Maria, gîndindu-se aiurea și neînțelegînd ce spun. Nu se roagă: își bat joc de Dumnezeu! Iar dacă se ostenesc să mai țină cîte o slujbă, n-o fac de dragul nostru, ci de teamă să nu-și piardă colacii și ciorba grasă. În toate țările și în toate timpurile, bunii creștini s-au rugat lui Dumnezeu pentru sufletul semenilor lor, iar Dumnezeu, în necuprinsa lui milostenie, s-a îndurat să-i asculte. Adevărat, că și bunul nostru frate Ioan, aici de față, se cheamă că e călugăr, dar pe acesta îl dorim cu toții în mijlocul nostru, fiindcă nu-i nici fățarnic și nici răpănos, ci e vesel, cinstit, hotărît la faptă și bun tovarăș de petrecere. Muncește și își dă silința, ocrotește pe cei năpăstuiți, ajută pe suferinzi, iar avutul mănăstirii îl apără.

- Mai mult decît atît, a spus călugărul. După ce, cu inima curată, îndeplinesc rugăciunile utreniei, mă apuc să tai coarde pentru arbalete, cio-plesc și încrestez săgeți, împletesc capcane pentru iepuri, și multe altele. Nu

stau pe loc, nici cît stă un cîine în coadă. Ei, toarnă în pahar și hai să bem ! Adu și poamele, dacă sînt. Hm, astea-s castane de Estroc, le cunosc! Stropiți-le cu puțin turburel de soi și o să vă minunați singuri cîte vînturi o să trageți! Nu prea sînteți vorbăreți, după cum bag de seamă. Domnul fie lăudat, eu beau la toate vadurile, ca un cal-înaintaș!

Gimnast a spus:

- Șterge-ți mucusul, frate Ioane, că ți-e nasul learcă!

- Hi, hi! a rîs călugărul. Vrei să spui că mi-a ajuns apa pînă la gură și ți-o fi teamă să nu mă înec? Nu-i nici o primejdie. *Quare! Quia.*¹

Din apa care crește, un strop nu intră-n mine,

Că mi-e smolită gura ,cu zeamă de ciorchine.

De-și va face careva la iarnă cizme din pielea nasului meu, poate să intre cu toate picioarele în baltă și să culeagă scoici, că nu se udă.

- De ce are fratele Ioan nasul atît de frumos? a întrebat Gargantua.

¹ De ce? De aia (lat.).

- Fiindcă așa i l-a plămădit Cel-de-sus, a răspuns Grandgousier. Dumnezeu e meșterul-olar, care frămîntă lutul mădurelor noastre, potrivindu-le după atotputernica lui voință.

- Ba eu cred, a spus Ponocrat, că fratele Ioan a ajuns cel dintîi la bîlciul nasurilor și l-a ales pe cel mai mare și mai frumos.

- Nu-i nici așa, l-a îndreptat călugărul. Judecînd după dreapta știință mănăstirească, pricina e alta. Doica la pieptul căreia am supt avea țîțele moi. Intram cu nasul în ele cînd sugeam, iar nasul meu creștea și se umfla, ca aluatul pe care îl dospești în covată... Copilul care suga la sînul unei doici cu țîțe tari are nasul cîrn... Veseli să fim și paharul să-l golim ! ... *Ad formam nasi cognoscitur ad te levavi*¹... Eu nu mănînc lucruri dulci niciodată. Toarnă aici, băiețaș ! Și nu uita nici castanele!

CAPITOLUL XLI

Cum l-a adormit călugărul pe Gargantua și ceva despre cartea lui de rugăciuni

După ce zvîntară bucatele s-au așezat cu toții la sfat, hotărînd ca pe la miezul nopții să iasă la pîndă pentru a iscodi unde se află dușmanul și ce gînduri are; iar pînă atunci au zis să se lase puțin odihnei și să-și întărească puterile. Dar Gargantua se sucea cînd pe-o parte cînd pe alta și nu ajungea să ațipească. Călugărul i-a spus:

- Eu nu dorm niciodată mai cu spor decît în timpul predicii sau cînd îmi spun rugăciunea. Drept aceea te-aș îndemna, dacă n-ai nimic împotriva,, să începem cu cei șapte psalmi. Vei vedea cît de repede o să te fure somnul.

Gargantua s-a arătat bucuros de o asemenea încercare, și pornind la drum cu psalmul întîi, pînă să ajungă la *beati quorum*, dormeau amîndoi buștean. Călugărul n-a uitat însă a se trezi înainte de miezul nopții, fiind obișnuit cu veghea utreniilor mănăstirești. Deșteptîndu-se din somn, s-a

grăbit să-i scoale din așternut și pe ceilalți, cîntînd cu tot glasul:

Haide, frate, și te scoală, Nu mai zăbovi...

După ce i-a trezit pe toți, le-a spus:

- Cavalerilor, o vorbă înțeleaptă a noastră zice, că trebuie să începi să tușești înaintea slujbei de dimineață, iar de băut, să bei înainte de a te așeza la masă.

¹ După forma nasului se cunoaște cît de tare „*ad te levavi*” (lat.). - înțeles obscen.

Noi o să facem altminteri: o să bem acum, iar de tușit, o să tușim diseară. La care Gargantua a spus:

- Doftorii așa ne învață, că nu-i sănătos să te grăbești a bea numaidecît după ce te-ai trezit din somn. Se cuvine mai întîi să-ți cureți pipota de prisosuri, și de celelalte.

- Așa o fi după doftoricescul meșteșug, a spus călugărul, dar să mă ia naiba, dacă nu-s pe lume mai mulți bătrîni bețivi, decît doftori bătrîni. Eu am cu setea o învoială: să nu ne despărțim niciodată ! Împreună ne culcăm, laolaltă ne sculăm. Ia-te, dacă vrei, după sfatul felcerilor. Eu rămîn la sertărașul meu.

- Care?

- Sertărașul unde îmi țin cartea cu rugăciuni, a răspuns călugărul.

Asemenea șoimarilor, care înainte de-a da eretelui să mănînce, îi azvîrlă cîte o labă de găină, ca să-i curețe creierii și să-i ațîțe pofta, eu iau dis-de-dimineață această drăgălașă carte de rugăciuni și îmi limpezesc inima ca să pot să beau.

- Și cum împărți rugăciunile? a întrebat Gargantua.

- Așa cum spune Fecamp: trei psalmi și trei parabole, nici mai mult, nici mai puțin. Eu nu sînt un rob al rugăciunilor. Rugăciunile sînt pentru oameni, nu oamenii pentru rugăciuni. În ce mă privește, le scurtez sau le lungesc după voie, ca scările la șaua de călărie. *Brevis oratio penetrat coelos, longa potatio evacuat scyphos.*¹ Unde scrie?

- Naiba să mă ia, dacă știu, a răspuns Ponocrat. Dar bine le mai po-trivești, mînzule !

- Îți semăn dumitale, a răspuns călugărul. *Venite apotemus.*² Hai să bem!

Le-au pus dinainte fel de fel de ciorbe drese cu mirodenii și cărnuri rumenite pe cărbuni încinși; iar călugărul n-a băut nici un strop mai mult decît și-a turnat.

Unii au rămas să-i țină isonul, alții s-au ridicat de la masă mai în grabă; dar pînă la urmă toți s-au dus să-și aleagă armele și să se îmbrace în zale de luptă. Mai cu voie, mai fără voie, l-au înarmat și pe fratele Ioan, deși lui i-ar fi fost de-ajuns anteriorul înfășurat peste burtă, prăjina cu cruce în vîrf și puterea pumnului. Ca să le facă celorlalți pe plac, s-a lăsat înzăuat din creștet în călcîie, a pus șaua pe unul din fugarii cei mai iuți ai regelui, și și-a aninat un paloș la cingătoare.

¹ Rugăciunea scurtă ajunge la ceruri, băutura lungă usucă paharele (lat.). Veniți să bem în loc de: *venii! adoremus* - veniți să ne închinăm (lat.)

Gargantua, Ponocrat, Gimnast, Eudemon, cu alți douăzeci și cinci de războinici dintre cei mai viteji ai lui Grandgousier, înarmați pînă în dinți, au plecat împreună cu călugărul, călări ca sfîntul Gheorghe purtînd cîte-un pușcaș la coada calului.

CAPITOLUL XLII

Cum i-a îmbărbătat călugărul pe tovarășii lui și cum a rămas spînzurat de un copac

Porniră, așadar, în cercetare vitejii cavaleri, hotărîți să adulmece urma dușmanului și să ocolească primejdiile, așteptînd ceasul cel mare al cumplitei bătălii. Călugărul, ca să-i îmbărbăteze, le spunea:

- Copii, să n-aveți teamă și să mă urmați cu încredere. Domnul să fie cu noi, și sfîntul Benedict de-asemenea ! Dacă aș avea atîta putere pe cît sînt de hotărît, vi i-aș jumuli pe toți ca pe niște boboci de rață. De nimic nu mi-e teamă, decît numai de puști. Cristelnicul mănăstirii noastre m-a învățat o rugăciune care te ferește de plumbi; din păcate nu-mi va fi de nici un folos, fiindcă nu cred în puterea ei. În schimb, crucea mea o să facă minuni! Să-l ferească pe oricare din voi să dea bir cu fugiții, că-l călugăresc în locul meu, lua-m-ar naiba! Îi pun anteriorul în spinare și-l vindec de boala fricii. Nici ogarul domnului de Meurles Mierloiul, după cum știți, nu era bun de nimic, dar după ce i-au legat la gît un anterior, nu mai scăpa nici o vulpe, necum vreun iepure. Cu toate cățelele din împrejurimi își făcea de lucru, deși fusese pînă atunci vlăguit *et de frigidis et maleficiatis*¹.

Rostind de-a călare aceste vorbe cam aspre, călugărul a trecut pe sub un nuc din marginea drumului spre Sălcii; și, fără să bage de seamă, deschizătura coifului i s-a aninat de ciotul unei crengi mai joase. Fratele Ioan a înfipt cu putere pintenii în burta calului, iar acesta, simțitor de felul lui, a țîșnit ca o săgeată. Încercînd să desprindă coiful, care rămăsese agățat, călărețul în goană a dat drumul frîului, și s-a apucat cu amîndouă mîinile de cracă; dar simți cum șaua fuge de sub el, și rămase spînzurat în nuc. A început să strige după ajutor, văitîndu-se că moare și că a fost trădat. Eudemon, care l-a zărit cel dintîi, i-a spus lui Gargantua:

¹ *Despre cei neputincioși și fermecați* (lat.), capitol al unei lucrări privind drepturile și îndatoririle papilor.

- Stăpîne, vino să vezi pe Avesalom spînzurat.

Gargantua s-a oprit, s-a uitat mai de aproape la călugăr, și văzînd cum stătea atîrnat de cracă, a spus:

- Asemănarea cu Avesalom nu-i potrivită, căci fiul lui David a rămas spînzurat de chică, pe cînd călugărul nostru, fiind ras în creștet, s-a agățat de urechi.

- Ajutor ! Dracu m-a luat! striga călugărul. Acum v-ați găsit să trîncăniți? Sînteți ca predicatorii papei, care cînd văd pe aproapele lor în primejdie de

moarte, în loc să-i vină în ajutor, îl îndeamnă sub afurisenie, să se spovedească și să se spele de păcate. Când i-o vedea și eu căzînd în rîu gata să se înece, în loc să le întind mîna să-i scap, o să le țiiu o predică lungă, pînă i-o vedea că s-au dus la fund.

- Nu te mișca, îngerelule , l-a îmbărbătat Gimnast, că viu să te slobod din ștreang. N-o să las eu să piară spînzurat un *monachus* atît de drăgălaș!

*Monachus in claustro Non valet ova duo: Sed quando est extra, Bene valet triginta.*¹

Am văzut, de cînd sînt pe lume, pe puțin cinci sute de spînzurați, dar nici unul nu arăta atît de frumușel cu lațul de gît. Dacă aș ști că îmi stă și mie tot atît de bine, m-aș învoi să rămîn spînzurat pînă la adînci bătrîneți.

- Lasă predica ! a strigat călugărul. Ajută-mă, pentru numele lui Dumnezeu, dacă de numele *Celuilalt* nu vrei să știi. Jur pe poalele anterului, că o să-ți pară rău, *tempore et loco ftrelabitis*².

Gimnast a descălecat, și suindu-se în nuc l-a înșfăcat pe călugăr cu o mîna de subsuori, iar cu mîna cealaltă i-a desprins coiful agățat de cracă. Fratele Ioan s-a lăsat binișor la pămînt, iar Gimnast a sărit din copac alături de el.

Cum s-a văzut pe picioare, călugărul și-a desprins platoșa, a aruncat coiful pe cîmp, apoi, una după alta, toate părțile armurii, păstrînd în mînă numai crucea cu prăjina; a încălecat din nou pe calul pe care Eudemon îl strunise din fugă, și a pornit mai departe, alături de soții lui de luptă, de-a lungul drumului spre Sălcii.

Călugărul în mănăstire / Nu prețuiește nici două ouă; Dar cînd e afară / Prețuiește chiar treizeci (lat.).

La timpul și locul potrivit (lat.).

CAPITOLUL XLIII

Cum s-a întîlnit Gargantua cu vîrful oastei lui Picrocol și cum călugărul a răpus pe căpitanul Tragevînt, fiind apoi prins de dușmani

Aflînd din spusele celor scăpați cu fuga felul cum Mațegoale fusese măcelărit, Picrocol fu cuprins de o strașnică mînie, auzind că o ceată de diavoli tăbăriseră asupra oamenilor lui. Sfatul căpitanilor a ținut toată noaptea. Căpitanii Repezel și Taielemne au ajuns la încheierea că puterea lui Picrocol era atît de cumplită, încît lesne va răpune pe toți dracii din iad, ceea ce Picrocol nu prea credea, și de aceea nici liniște n-avea.

A trimis sub ascultarea contelui de Tragevînt o poteră de șase sute de călăreți iuți, cu arme ușoare, stropiți toți cu agheasmă și purtînd fiecare un patrafir în spinare, ca prin puterea apei sfințite și a binecuvîntatelor odăjdii, dracii să se împrăștie, chiar dacă le-ar ieși cumva în cale.

Cercetașii lui Picrocol au ajuns într-o goană pînă la Vauguyon și Maladerye, dar neîntîlnind țipenie de om, au trecut mai departe și, luînd-o la deal, au ajuns la un sălaș de ciobani. Aici au dat peste cei cinci pelerini, pe care, batjocorindu-i și legîndu-i ca pe niște iscoade, i-au mînat din urmă, cu toate țipetele, plîngerile și jurămintele lor. Apoi au coborît spre Seuille.

Gargantua, care le auzise pașii, a spus oamenilor lui:

- Prieteni, în curînd vom da față cu dușmanii. Sînt de zece ori mai numeroși decît noi. Ce spuneți? Să pornim asupra lor?

- Și ce naiba alta am putea face? a zis călugărul. Oamenii nu prețuiesc după numărul, ci după vitejia lor.

Apoi a strigat:

- Pe ei, diavolilor! Pe ei!

Auzind această chemare la luptă, dușmanii n-au mai stat la îndoială că au de-a face cu dracii, și-au luat-o toți la sănătoasa, afară de Tragevînt, care cu lancea în cumpănire s-a aruncat asupra călugărului, izbindu-l în piept. Fierul, lovindu-se de platoșa fermecată a anteriorului, s-a sfărîmat în bucăți ca o lumînare frîntă pe nicovală. Năpustindu-se la rîndul lui asupra potrivnicului, călugărul l-a pălit cu prăjina crucii în spate, drept între gît și umăr, dar atît de fulgerător și de vîrtos, că Tragevînt și-a pierdut cumpătul și s-a prăbușit împleticindu-se, sub picioarele calului.

Zărind patrafirul pe care căpitanul îl purta de gît, călugărul i-a spus lui Gargantua:

- Țștia-s popi, iar popii sînt numai jumătăți de călugăr. Sfinte loane, eu sînt călugăr pe de-a întregul, și am să-i omor pe toți ca pe niște muște !

A pornit în goana mare asupra fugarilor și ajungîndu-i din urmă, a început să izbească în grămadă, secerîndu-i ca pe-un lan de secară.

Gimnast a întrebat dacă trebuie să intre și el în luptă, dar Gargantua i-a spus:

- Nicidecum. Buna socoteală a luptei cere să nu împingi pe dușman pînă la deznădejde, fiindcă îi întărești puterile și-i sporești curajul. Învînșii n-au decît o scăpare, să nu mai nădăjduiască în ea. Multe biruințe le-au fost smulse biruitorilor, fiindcă nu s-au mulțumit cu ce-au dobîndit, ci au vrut să treacă totul prin foc și sabie, nelăsînd în viață nici măcar un războinic dintre cei învinși, care să ducă acasă vestea înfrîngerii. Lasă dușmanului tău porțile deschise și întinde-i mai degrabă o punte de aur pe drumul lui de întoarcere.

- Așa e, a spus Gimnast, dar călugărul îi gonește din urmă.

- Cu atît mai amarnică le va fi soarta, a spus Gargantua. Pentru orice împrejurare, noi să nu ridicăm tabăra și să așteptăm în liniște. Cunosc apucăturile vrăjmașului. El nu se călăuzește după nici o judecată, ci orbecăiește la împlinire.

Au rămas, așadar, în așteptare sub nuci, în vreme ce călugărul urmărea pe fugari, pocnind pe toți cîți îi ieșeau în cale, fără să cruțe pe nici unul; pînă cînd a întîlnit un călăreț, care purta la coada calului pe unul din cei cinci pelerini din salată. Acesta, văzînd că fratele Ioan se pregătea să-l pălească, a strigat:

- Domnule stareț, părinte, sfinția ta, nu mă lăsa, scapă-mă! Auzind aceste cuvinte, dușmanii s-au oprit din fugă, și văzînd că un singur călugăr dezlănțuise acel iureș, au tăbărit asupra lui și au început să dea în el ca într-un măgar de lemn. Dar fratele Ioan avea pielea tare și nimic nu simțea. Lăsînd pe călugăr în paza a doi arcași, dușmanii s-au reîntors la luptă, și nemaivăzînd pe nimeni venind asupra lor, și-au închipuit că Gargantua a

luat-o la fugă cu toată ceata lui. S-au îndreptat spre nuci în goana mare, cu gândul de a-i prinde din urmă, lăsând pă călugăr în seama celor doi arcași.

Gargantua, deslușind de departe tropotul și nechezatul cailor, a spus oamenilor săi:

- Fraților, aud cum dușmanul se apropie și zăresc pe câțiva venind asupra noastră. Să ne ascundem pe aproape și să le aținem calea. Vom ști să-i primim cum se cuvine, spre cinstea noastră și spre pieirea lor.

CAPITOLUL XLIV

Cum a doborât fratele Ioan pe cei doi arcași și cum a fost înfrântă puterea lui Picrocol

Călugărul, văzînd pe călăreții vrăjmași pornind în goană, și-a închipuit că vor năvăli asupra lui Gargantua și-a oamenilor săi, și era nespus de mîhnit că nu le putea sări în ajutor. A privit cu luare-aminte la cei doi arcași lăsați să-l păzească, și care se arătau foarte supărați că n-au pornit dimpreună cu ceilalți, pentru a mai prăda ce-a rămas. Mereu își întorceau ochii spre vîlceaua pe unde se lăsau la vale călăreții. Călugărul chibzuia așa în gândul lui: „Oamenii aceștia nu se pricep să lupte; nici jurămînt nu mi-au cerut, nici buzduganul nu mi l-au luat”.

Mai înainte ca arcașii să prindă de veste, a apucat în mîini crucea și l-a pocnit pe cel din dreapta, retezîndu-i în întregime vinele jugulare, arterele sfagicide ale gîtului și gargareonul pînă la cele două adene; apoi izbindu-l încă o dată, i-a fărîmat măduva spinării între a doua și a treia vertebră. Arcașul a căzut mort. În aceeași clipă, călugărul a întors calul spre dreapta și s-a năpustit asupra celui de-al doilea, care, văzîndu-și soțul răpus și primejdia morții deasupra capului, a început să strige din adîncul bojocilor:

- Stai, domnule părinte, nu da! Nu da, sfinția ta, iartă-mă! Călugărul i-a răspuns:

- Domnule fiu, pînă aici ți-a fost! Ți-ai găsit nașul.

- Nu da, cuvioșia ta! Să dea Dumnezeu să ajungi vlădică!

- Să n-am parte de haina pe care o port, dacă nu te-oi face cardinal?

Îndrăzniți voi să luați ostatic pe-un om al bisericii? Am să-ți pun pălărie roșie în cap, cu mîna mea!

Arcașul striga și mai amarnic:

- Domnule călugăr, domnule vlădică, domnule cardinal, domnule ce vrei să fii... Vai de mine! aoleo! hîc! Nu da, sfinția ta, mă predau...

- O să te prea-dau eu, dracului! a spus călugărul, și dintr-o singură lovitură i-a scurtat capul, retezîndu-i scăfîrlia sub osul petrux, zdrobindu-i. cele două oase bregmatice, legătura sagitală și cea mai mare parte din osul coronal; i-a tăiat cele două meninge și i-a despicat în adîncime ventricolele dinapoi ale creierului. Țeasta îi atîrna pe umăr, prinsă numai în pielea pericranului, ca o scufie de doftor: neagră pe dinafară, roșie pe dinăuntru. Arcașul a căzut fără suflare la pămînt.

Călugărul a dat pîteni calului, pornind pe urmele vrăjmașilor, care între timp se întîlniseră în drum cu Gargantua și însoțitorii săi. Gargantua, cu

trunchiul lui de arin, Gimnast, Ponocrat, Eudemon și ceilalți cu armele, îi cășăpiseră atât de cumplit, că rîndurile lor se răliseră, iar cei rămași fugeau care încotro, zăpăciți, aiuriți, îngroziți, ca și cum le-ar fi ieșit moartea în față. Văzut-ați vreodată un măgar, căruia i s-a vîrît o muscă sub coadă, cum o zbughește la fugă, rupe căpăstrul, zvîrlă povara din spinare, nu mai răsuflă și nu se mai oprește, nimic nu mai vede și de nimic nu mai ține seamă, gonind bezmetic în lungul drumului, fără să știe încotro pornește și cine îl mîna de la spate? Așa goneau oamenii aceia, ca niște ieșiți din minți, fără să știe unde fug, mînați dinapoi de spaima care le pătrunsese în oase.

Văzînd călugărul, că fugarii nu se mai gîndeau decît să-și scape pielea, a descălecat, s-a suit pe un prag de stîncă la marginea drumului și prinzînd în mîna ciomagul cu cruce, s-a pornit să izbească în dreapta și-n stînga, fără milă și fără cruțare. Atît de mulți a ajuns să doboare și să ucidă, încît prăjina i s-a rupt în două. Atunci, socotind în gîndul lui că măcelărise destui, i-a făcut scăpați pe ceilalți, ca să poată spune acasă ce-au pățit.

Apucînd securea din mîna unuia care zăcea mort, s-a întors pe muchea de stîncă, privind în urmă cum fug dușmanii, și fără a uita, călcînd printre leșuri, să adune sulițele, săbiile și archebuzele celor căzuți. A dat drumul celor cinci pelerini, lăsîndu-le caii dușmanilor care îi duceau legați; iar pe Taielemne l-a luat ostatic.

CAPITOLUL XLV

Cum i-a însoțit călugărul pe pelerini și ce vorbe frumoase le-a spus Grandgousier

Potolindu-se dîldora bătăliei, Gargantua cu toți oamenii săi (mai puțin călugărul) a întins-o spre casă, iar pe la revărsatul zorilor i s-a înfățișat lui Grandgousier, pe care l-a găsit în pat, rugîndu-se la icoane pentru viața și biruința alor lui. Văzîndu-i pe toți teferi și nevătămați, i-a îmbrățișat fierbinte și le-a cerut vești despre călugăr. Gargantua i-a răspuns, că fratele Ioan rămăsese în mîna dușmanilor.

- N-o să le meargă bine! a spus Grandgousier. Așa crede lumea că se întîmplă cînd îți iese un popă în cale.

Grandgousier porunci să se pregătească pe seama luptătorilor un ospăț strașnic, pentru înprospătarea puterilor și bucuria inimii. Cînd s-au adus bucatele, l-au poftit pe Gargantua la masă dar Gargantua se simțea atît de îngrijorat de lipsa călugărului, încît n-a voit nici să mănînce, nici (mai ales) să bea. Deodată, fratele Ioan s-a arătat în carne și în oase, începînd să strige de la poartă:

- Un ulcior de vin rece! Gimnast, prietene, am sosit!

Gimnast a ieșit în curte și l-a văzut pe fratele Ioan venind cu cei cinci pelerini după el, și cu Taielemne prins. Gargantua și ceilalți prieteni i-au ieșit înainte, întîmpinîndu-l cu bucurie mare și l-au dus în fața lui Grandgousier, care l-a întrebat despre cele întîmplate. Călugărul i-a povestit cum l-au încolțit dușmanii, cum i-a răpus pe cei doi arcași, ce măcel făcuse în calea lui, cum a scăpat viața pelerinilor și cum l-a luat cu el pe Taielemne. Apoi s-

au așezat la masă și s-au ospătat cu voie bună laolaltă.

Grandgousier a chemat apoi la sine pe cei cinci călători, întrebându-i de unde au venit și încotro se îndreptau. Unul din ei, anume Lasdaler, a răspuns pentru toți:

- Măria ta, eu sînt din Saint-Genou-Berry; ăsta e din Pallau; dumnealui din Onzay; ăstălalt din Argy; cel de colo din Villebrenin. Venim de la Sfîntul-Sebastian, de lîngă Nantes, și ne întoarcem acasă fără grabă: două poște și-un popas.

- Bine, bine, a spus Grandgousier. Și cu ce treburi ați fost la Sfîntul-Sebastian?

- Am dat acatiste pentru ciumă, a răspuns Lasdaler.

- Așa? Bieții oameni! Credința voastră e că ciuma vine de la Sfîntul-Sebastian?

- Popii noștri așa spun.

- Profeți mincinoși, care vă bagă în cap fel-de-fel de eresuri și pîngăresc numele sfinților cei drepți ai Domnului, punîndu-i în rînd cu duhurile răului! Homer zice că ciuma a fost trimisă în rîndurile oștilor grecești de Apollo; așa își închipuiesc poeții o puzderie de zei răzbunători. Venise o dată un fățarnic de popă să predice la Sinais, spunînd că Sfîntul Anton ologeste picioarele, sfîntul Eutrop stîrnește dropica, sfîntul Gidas tulbură mințile, iar podagra vine de la Sfîntul-Genunchi. L-am certat aspru și l-am pus la popreală. S-a burzului și m-a numit eretic, dar de-atunci nici un negustor de acatiste n-a mai îndrăznit să calce pe pămînturile mele. Mă mir, cum regele vostru îngăduie la el acasă asemenea predicatori lipsiți de rușine, mai ticăloși decît vrăjitorii, care prin farmece și blesteme ar răspîndi molima în țară. Ciuma nu ucide decît trupul oamenilor, dar acești semănători de minciuni otrăvesc sufletele.

Rostind Grandgousier aceste cuvinte, a intrat în vorbă și călugărul:

- Voi de unde sînteți, prăpădiților?

- Din Saint-Genou¹, au răspuns aceia.

- Ce face părintele Deleu? Tot atît de strașnic bea? Dar ceilalți călugări? Ce feluri de mîncare au învățat să mai gătească? Sfinte Dumnezeule, voi pornirăți să vă închinați la sfinți, iar în lipsa voastră, sfințiile lor vă încălecă muierile.

¹ Mica localitate. *Saint-Genou* - Sfîntul-Genunchi, în lb.fr.

- Hî, hî! a rîs Lasdaler. Despre a mea nu-mi fac nici o grijă. Cine o vede ziua, nu-și mai primejduiește oasele să sară noaptea pîrleazul.

- Să nu zici vorbă mare! a răspuns călugărul. Mai urîtă să fie decît Proserpina, tot găsește, cu ajutorul lui Dumnezeu, unul care să-i umble pe sub fuste. Călugărașii de primprejur ce păzesc? Meșterul bun nu lasă nici o roată neunsă. Lepra să mă mănînce, dacă n-o să vă găsiți acasă nevestele cu burta plină! Pămîntul e rodnic la umbra mănăstirii.

- Ca apa Nilului în Eghiptet, cum arată Straboniu și după el Pliniu, în cartea a VII-a, cap. 3, care se revarsă pentru îndestularea trupului cu hrană, a spus

Gargantua.

Iar Grandgousier a încheiat:

- Umblați sănătoși, oameni buni. Dumnezeu-ziditorul să vă aibă în paza lui. Dar de-acum înainte să nu mai porniți cu atîta ușurătate pe drumuri primejdute și fără folos. Aveți grijă de casă. Munciți fiecare pe seama, voastră, creșteți-vă copiii și trăiți după cum ne învață bunul apostol, sfîntul Pavel. Urmînd această cale vă veți bucura de ocrotirea lui Dumnezeu, a îngerilor și a sfinților, și nici ciurma, nici altă năpastă nu vă va ajunge.

Gargantua i-a luat cu el și le-a dat să mănînce, dar aceia nu mai conteau cu oftările spunînd:

- Ce fericită e țara asupra căreia domnește un bărbat ca acesta! Vorbele pe care le-a rostit ne-au luminat și ne-au întărit inima mai mult decît toate predicile pe care le-am auzit în orașul nostru.

- Așa zice Platon în cartea a V-a despre *Republică*: fericite sînt republicile unde regii filozofează și filozofii domnesc.

Le-a umplut straițele cu de-ale gurii și ulcioarele cu vin bun. Le-a dat la fiecare cîte un cal să le poarte povara pe drum și cîtiva bănuți să aibă de cheltuială.

CAPITOLUL XLVI

Cum s-a purtat de omenește Grandgousier cu prinsul său Taielemne

Taielemne fu adus înaintea lui Grandgousier, iar acesta l-a întrebat despre cele puse la cale de Picrocol, voind a cunoaște cu ce gînduri anume dezlănțuise atîta învălmășeală. La care Taielemne a răspuns, că dorința lui Picrocol și pofta lui ar fi fost să cuprindă țara întreagă, dacă se putea, drept răzbunare pentru ocara ce-o suferiseră plăcintarii.

- E o pornire mult prea cutezătoare, a spus Grandgousier. Să nu te întinzi niciodată mai mult decît ți-e pătura! A trecut leatul năvălitorilor, care răsluiau pămînturile altora, jefuind pe semenii lor frați creștini! Să mai încerci în zilele noastre să calci pe urmele unora ca Hercule, Alexandru, Anibal, Scipio, Cezar și alții ca ei, e o faptă potrivnică duhului Evangheliei, care ne poruncește să păstrăm, să ocrotim și să muncim ogoarele noastre, iar nu să tăbărim cu vrăjmășie asupra altora, asuprindu-i. Sarazinii și varvarii de-altădată numeau aceasta vitejie; dar noi spunem că e răutate și prădăciune. Stăpînul tău ar fi făcut mai bine să fi rămas la el acasă, văzîndu-și de regeasca lui gospodărie, decît casa mea să mi-o calce, jefuindu-mă ca un dușman; căci o țară cîrmuită cu înțelepciune sporește, pe cînd jaful și tîlhăria numai pagube și pustiire lasă în urma lor. Du-te cu Dumnezeu și apucă-te de treburi folositoare; arată stăpînului tău greșeala de care acum îți dai seama; gîndește-te la binele tău și nu-l îndemna la primejdie, căci dacă avutul obștii se prăpădește, pierdute sînt și ale noastre ale fiecăruia. Nimic nu-ți cer a-mi plăti pentru răscumpărarea ta și voi da poruncă să ți se înapoieze armele și calul. Așa se cuvine să se poarte vecinii și prietenii vechi între ei. Neînțelegera ce între noi s-a ivit, eu nu pot s-o numesc război. Tot astfel zice și Platon în *Republica* lui, că grecii, cînd ridicau armele unii împotriva altora, nu se războiau, ci se

răzvrăteau; iar dacă, din păcate, aceasta se întâmplă uneori, cuvine-se a cântări lucrurile cu măsură și chibzuială. Dar chiar război de i-am spune, nu-i decît o sfadă fără însemnătate, care nu din adîncul inimii pornește, căci nici unul din noi lovit în cinstea lui n-a fost, iar dacă bine judecăm, nu-i vorba de altceva decît de îndreptarea unor greșeli săvîrșite de oamenii noștri, de-ai noștri și de-ai voștri vreau să spun, greșeli pe care, cunoscîndu-le, ați fi putut să le treceți cu vederea, de vreme ce pîrîtorii erau mai vrednici de mustrare decît de ocrotire, după ce m-am arătat gata să-i despăgubesc. Dumnezeu va judeca după dreptate neînțelegerea dintre noi. Dar mai bine să-mi pierd viața și să văd cum mi se prăpădește avutul, decît numele lui să fie hulit de mine sau de vreunul din ai mei!

Spunînd aceste cuvinte a chemat la el pe călugăr și înaintea tuturor l-a întrebat:

- Frate Ioane, iubite prietene, dumneata ai fost acela care l-ai prins în luptă pe acest căpitan Taiellemne?

- Măria ta, a răspuns călugărul, dumnealui e aci de față, are vîrsta legiuită și pare întreg la minte. Mi-ar veni mult mai lesne, dacă ar spune-o el însuși, decît să mă laud singur.

Căpitanul a mărturisit:

- Într-adevăr, măria ta, omul acesta m-a prins în luptă și mă recunosc a fi ostaticul lui.

- Îi îngădui să se răscumpere? a întrebat Grandgousier pe călugăr.

- Nici nu mă gîndesc.

- Cît ceri să-l lași în voia lui?

- Nimic! Nimic... Altele m-au îndemnat în luptă.

Grandgousier a poruncit ca în fața lui Taiellemne să i se numere călugărului șazeci și două mii de scuzi, ca răsplată pentru fapta sa. Precum s-a și făcut, iar în timp ce Taiellemne se ospăta, Grandgousier l-a întrebat dacă primește să rămînă pe lîngă el sau ține să se întoarcă la regele său.

Taiellemne a răspuns că așa va face cum îl va sfătui.

- Dacă e așa, i-a spus Grandgousier, atunci întoarce-te la regele tău și Domnul să te-ajute!

I-a dăruit o sabie frumoasă de Vienne, cu teaca de aur și minerul întrețesut în filigran, precum și un colan, tot de aur, cîntărind șapte sute două mii de mărci, încrustat cu pietre nestemate și prețuite la o sută șazeci de mii de ducăți. Iar pe deasupra o danie cuviincioasă de zece mii de ducăți.

În sfîrșit, Taiellemne a încălecat pe calul lui, iar Gargantua i-a dat treizeci de călăreți și o sută douăzeci de arcași sub ascultarea lui Gimnast, să-l păzească pe drum, însoțindu-l la nevoie pînă în porțile cetății Roche-Clermaud.

După plecarea lui Taiellemne, călugărul a înapoiat lui Grandgousier cei șazeci și două de mii de scuzi, spunînd:

- Măria ta, nu-i acum vremea să faci asemenea daruri. Așteaptă sfîrșitul luptei, că nu se poate ști ce se mai întâmplă. Războiul purtat fără bani își pierde răsufarea degrabă. Banii sînt puterea războiului.

- Fie! a răspuns Grandgousier. La încheierea războiului, vă voi răsplăti

regește, pe tine și pe toți cei care mă veți sluji cu credință.

CAPITOLUL XLVII

Cum și-a strîns Grandgousier oștile sale, cum a răpus Taielemne pe Repezel și cum a fost ucis la rîndu-i, din porunca lui Picrocol

În zilele acelea început-au să sosească împuterniciții din Besse, Marche-Vieux, Saint-Jacques, Trainneau, Parille, Riviere, Roches Saint-Paoul, Vaubreton, Pautille, Brechemont, Bourdes, Villeau-Mere, Huymes, Segre, Husse, Saint-Louant, Panzoust, Couldeaux, Verron, Coulaines, Chose Varennes, Borgueil, Ile Boucard, Croulay, Nassay, Cande, Montsoreau și alte locuri vecine, spre a-i da de veste lui Grandgousier, că aflînd despre prădăciunile lui Picrocol hotărîseră, în temeiul vechilor legături de prietenie, să-i vină în ajutor, din toate puterile, cu bani, cu oameni și cu arme.

Banii, după socotelile ce-i trimiteau, însumau din partea tuturor, de șase ori douăzeci și paisprezece milioane și doi și jumătate scuzi de aur. Oamenii erau în număr de cincisprezece mii lăncieri, treizeci și două mii călărime mai ușoară, optzeci și nouă mii pușcași, o sută patruzeci mii glotași de strînsură, unsprezece mii două sute puști, bazilice, spirole, precum și patruzeci și șapte mii săpători: toți oștenii cu leafă plătită înainte și cu hrană pusă la păstrare pentru șase luni și patru zile.

Acest ajutor, Grandgousier nici nu s-a grăbit să-l nesocotească și nici pe de-a întregul nu l-a primit; ci mulțumind din toată inima trimișilor. le-a spus că va purta războiul în așa fel, ca să nu mai fie de trebuință să pornească la drum atîți oameni cumsecade. A dat unuia dintre ei împuternicire să vină cu oștile pe care le ținea sub arme la Deviniere, la Chaviny, la Gravot și la Quinquenais, adică două mii cinci sute de călăreți înzăuați, șizeci și șase de mii pedestrime, douăzeci și șase de mii tunari, două sute guri de foc, douăzeci și două de mii săpători și șase mii călărime ușoară, toți împărțiți în cete bine întocmite, avînd socotitorii lor, potcovarii, artelnicii, armurierii și celelalte ajutoare trebuincioase pentru purtarea războiului. Ostașii erau atît de dibaci în mînuirea armelor și atît de bine înzestrați; atît de strîns uniți în jurul fiecărui steag și răspunzînd atît de grabnic la poruncile căpitanilor; atît de repezi la fugă, atît de tari în bătălie și atît de isteți în primejdie, încît, dacă ar fi să caut o asemănare pentru rînduiala cu care se avîntau la luptă, m-aș gîndi mai degrabă la niște tuburi de orgă, ori la rotițele unui ceasornic, decît la o oaste de lefegii.

Întorcîndu-se Taielemne acasă, i s-a înfățișat lui Picrocol și i-a povestit cu de-amănuntul ce văzuse cu ochii și ce pătimise el însuși. L-a sfătuit ră cadă la învoială cu Grandgousier, care după socotința lui era omul cel mai bun din lume. I-a mai spus, că nici un rost n-avea să dea năvală cu atîta înverșunare asupra unui vecin din partea căruia nu avusese nicicînd vreo supărare. Toate acestea numai pagubă și nenorocire îi vor aduce, nefiind puterea lui atît de mare, încît Grandgousier să n-o poată răpune.

Nici n-a sfîrșit bine vorba, că Repezel a strigat:

- Nefericit e regele care ajunge să fie slujit de asemenea oameni lesne de

năimit, cum îl cunosc acum pe Taielemne. Atît de puțin seamănă vitejia lui cu ceea ce a fost, încît după cum văd, s-ar fi dat bucuros de partea vrăjmașilor, și ca un trădător ar fi luptat împotriva noastră, dacă dușmanii s-ar fi învoit să-l primească în slujba lor; dar după cum cinstea e de toți prețuită, fie prieteni ori dușmani, tot astfel ticăloșia se dă pe față lesne și e zvîrlită la o parte, ca o zdreanță. Vrăjmașul se slujește bucuros de mișei și de vînzători dar cu aceeași scîrbă îi disprețuiește.

Auzind aceste vorbe de ocară și neputînd a se mai stăpîni, Taielemne a scos sabia și l-a străpuns pe Repezel, puțin mai sus de țîța stîngă, ucigîndu-l pe loc. Apoi a tras fierul din pieptul celui mort și a spus liniștit:

- Așa să piară toți cei care pe slujitorii credincioși îi hulesc!

Picrocol a fost cuprins dintr-o dată de o cumplită mînie, și văzînd în mîna lui Taielemne sabia cea scumpă și teaca atît de frumos împodobită, a răcnit:

- Ticălosule, ai primit în dar acest fier ca să ucizi în fața mea, mișelește, pe cel mai iubit prieten al meu, pe Repezel?

Apoi a poruncit arcașilor să-l rupă în bucăți, ceea ce s-a săvîrșit cu atîta cruzime, încît toată încăperea s-a înroșit de sînge. Pe Repezel l-au îngropat cu mare cinste, iar trupul lui Taielemne a fost zvîrlit într-un șanț, dincolo de zidurile cetății.

Vestea despre această cruntă ucidere s-a împrăștiat în rîndurile oastei întregi și mulți au început să mîrîie împotriva lui Picrocol, pînă cînd căpitanul Cotoi i-a spus:

- Măria ta, nu știu în ce fel se vor sfîrși toate acestea. Oamenii au început să șovăie. Rîndurile lor se răresc și merindele se împutinează. Vrăjmașii s-au întărit. Dacă vor porni să ne lovească, ne vor prăpădi cu totul.

- Pîrț ! a răspuns Picrocol. Țipi ca un țipar de apă dulce înainte de-a fi jupuit. Lasă-i să vie!

CAPITOLUL XLVIII

Cum l-a împresurat Gargantua pe Picrocol și i-a nimicit toată oastea

Gargantua a luat sub porunca lui întreaga oaste. Tatăl său a rămas în cetate, îmbărbătînd pe oșteni cu vorbe bune, el a făgăduit daruri bogate tuturor celor care vor fi săvîrșit fapte de vitejie.

Ajungînd la vadul Vedei, oastea a trecut pe malul dimpotrivă, în luntre și pe poduri plutitoare, fără să mai facă popas. Ținînd seamă de așezarea cetății, care era zidită pe-o înălțime priicioasă, Gargantua a hotărît să aștepte căderea nopții. Dar Gimnast a spus:

- Măria ta, știi cum sînt francezii; dacă vrei să faci o ispravă cu ei trebuie să-i iei repede. Atunci se dovedesc mai aprigi decît diavolii; dar dacă-i lași pe tînjală, se moleșesc mai rău ca muierile. De aceea, eu aș zice să nu mai zăbovești, ci, după ce oamenii își vor astîmpăra foamea și vor mai răsufla puțin, să-i pornești la luptă de îndată.

Gargantua a găsit sfatul bun și și-a rînduit oastea de-a lungul cîmpului de bătălie, lăsînd ajutoarele în partea dinspre deal. Călugărul a luat cu el șase cete de pedestrași dimpreună cu două sute de lăncieri, și cu multă băgare de

seamă a trecut prin mlaștini, pînă mai sus de Puy, pe drumul Loudon-ului.

Între timp s-a dezlănțuit bătaia. Oamenii lui Picrocol nu știau ce să facă: să iasă din bîrlog în întîmpinarea dușmanului? sau să stea cuibăriți în cetate, așteptînd? Dar Picrocol, în fruntea cîtorva pîlcuri de lăncieri, s-a repezit furios dincolo de ziduri, fiind primit ca la nuntă, cu o grindină de ghiulele, care se abăteau dinspre coasta unde Gargantua așezase tunurile. Cei din cetate răspundeau cum puteau mai bine, dar fără nici un folos, căci împușcăturile lor băteau prea sus și nu ajungeau la țintă. Vreo cîțiva din ceata lui Picrocol, scăpînd de sub bătaia puștilor, s-au aruncat valvîrtej asupra alor noștri, dar s-au pomenit împresurați și azvîrliți la pămînt. Au încercat să dea înapoi, dar călugărul le-a tăiat calea, risipindu-i în neorînduială. Cîțiva din oștenii lui Gargantua au pornit asupra lor să-i căsăpească, dar fratele Ioan i-a oprit de teamă să nu se resfire prea mult pe cîmp în urmărirea fugarilor, iar cei din cetate să nu tabere asupra lor zărindu-i împrăștiați. Așteptînd o bucată de vreme și văzînd că dușmanul nu se mai arată, călugărul a trimis pe ducele Frontist la Gargantua, îndemnîndu-l să cuprindă coasta din stînga dealului, pentru a-l împiedica pe Picrocol să se întoarcă pe poarta cea mare în cetate. Ceea ce Gargantua a îndeplinit în grabă, trimițînd într-acolo patru companii din garda lui Sabast; dar nici n-au atins bine creasta și s-au întîlnit față-n față cu Picrocol și cu lăncierii care îl urmau în retragere. Oamenii lui Gargantua s-au aruncat asupra lor lovindu-i cu toată puterea; dar ghiulelele și săgețile zvîrlite de pe ziduri le pricinuiau alor noștri pierderi grele. Văzînd aceasta, Gargantua n-a mai zăbovit și a pornit în ajutorul lor, bătînd vîrtos cu toate puștile acea parte a cetății și silind întreaga oaste dușmană să se strîngă în apărarea locului primejdut.

Iar călugărul, dîndu-și seama că zidurile sub care se găsea rămăseseră fără pază și fără apărare, s-a năpustit cu o mînă de oameni asupra meterezelor și le-a cuprins lesne; fiindcă orice oaste care izbește fără veste, mai multă spaimă stîrnește în rîndurile dușmanului, decît aceea care nu se bizuie decît pe puterea ei. S-a ferit fratele Ioan să facă cel mai mic zgomot, pînă cînd toți ai lui au ajuns pe creasta zidului; numai cei două sute de lăncieri au rămas în vale, pentru a face față oricărei împrejurări neașteptate.

Înfiorînd întreg văzduhul de strigăte, fără a mai întîlni vreo împotrivire, călugărul cu cei din ceata lui se năpustiră asupra străjerilor din poartă omorîndu-i pe toți. Au deschis poarta și au dat drumul în cetate celor două sute de lăncieri; apoi au pornit în goana mare către poarta de la răsărit, unde era învălmășeala cea mare; izbind pe dușman din spate l-a dat peste cap.

Cei din cetate, văzîndu-se copleșiți și împresurați, de toate părțile, de ostașii lui Gargantua, s-au dat prinși în mîna călugărului, cerîndu-i îndurare. Fratele Ioan le-a poruncit să lepede armele, după care, gonindu-i din urmă, i-a grămădit și i-a încuiat prin biserici, avînd grijă să strîngă de peste tot crucile de lemn și să pună pază la uși, ca nu cumva vreunul să fugă.

Deschizînd poarta de la răsărit, călugărul a ieșit afară din cetate în ajutorul lui Gargantua. Picrocol, crezînd că sînt ai lui, a prins curaj și și-a mai strîns o dată rîndurile, pînă ce Gargantua a strigat:

- Frate Ioane! Prietene! Bine-ai venit!

Atunci, dîndu-și seama că e pierdut, Picrocol a luat-o la goană ca un desmetic, cu toată ceata după el. Gargantua i-a fugărit pînă aproape de Vaugaudry, tăind la ei și ucigîndu-i. Apoi a poruncit trîmbițașilor să sune sfîrșitul luptei.

CAPITOLUL XLIX

*Cum a fugit Picrocol, ce nenorociri l-au ajuns și ce-a hotărît
Gargantua după
sfîrșitul luptei*

În prada deznădejdiei, Picrocol a încercat să răzbată spre Ile-Bouchard, dar pe drum, aproape de Riviere, calul i s-a poticnit și s-a rostogolit în șanț. Cuprins de furie, Picrocol a tras sabia și l-a înjunghiat. Neavînd alt fugar la îndemînă s-a repezit să încalece pe măgarul care trăgea la moară, dar morarii au prins de veste, l-au luat la bătaie, l-au dezbrăcat, gol-goluț și i-au aruncat pe umeri în batjocură un sac zdrențuit.

Regele becisnic a plecat ca vai de el mai departe. Trecînd gîrla la Port-Huaulx, a întîlnit o babă-vrăjitoare, căreia i-a povestit prin ce-a trecut; iar zgripturoaica i-a profețit că va ajunge din nou rege, cînd vor face plopii pere și răchita micșunele. De la această întîmplare nu se mai știe ce s-a ales din Picrocol. Am auzit deunăzi că ar fi ziler la Lyon și că e tot atît de negru la suflet ca și altădată. Umblă sarta-ferta și întreabă pe unii și pe alții, dacă plopii vor face pere în ăst-an, nădăjduind ca la culesul lor să-și redobîndească domnia.

După ce a curățit locul de dușmani, Gargantua și-a numărat oamenii, aflînd cu bucurie că prea puțini căzuseră în luptă, printre care vreo cîțiva din pedestriimea căpitanului Tolmer. Ponocrat se alesese cu o lovitură zdravănă în platoșă. Gargantua a împărțit hrană ostașilor pe căprarii, poruncind socotitorilor să plătească tot ce cumpără cu bani peșin. Ținînd seama că cetatea era acum a lui, nu voia să pricinuiască nicăieri nici o pabugă. Oamenii, după ce se vor fi ospătat, să fie chemați în piața cea mare a orașului și să i se dea fiecăruia leafa pe-o jumătate de an.

Acestea îndeplinindu-se, Gargantua a strîns resturile oastei lui Picrocol, cu prinții și căpitanii în frunte, vorbindu-le după cum urmează:

CAPITOLUL L

Cuvîntarea lui Gargantua către învinși

„Părinții și strămoșii noștri așa s-au deprins și mintea astfel îi povățuia, că voind a preamări amintirea bătrănilor cîștigate, mai bucuroși înălțau prin bunătatea lor porți și altare în inima potrivnicilor, decît ziduri de piatră pe pămînturile ce le-au cuprins. Ei prețuiau mai mult recunoștința pe care dărnicia lor o sădea în cugetele vii, decît epitafurile fără grai, scrise pe columne, pe arcuri de triumf ori pe piramide, supuse măcinișului vremii și pizmei oamenilor. Vă aduceți aminte de bunăvoința pe care înaintașii noștri au arătat-o bretonilor, după ce i-au înfrînt la Saint-Aubin-du-Cormier și cînd fu dărimată

cetatea Parthenay. Ați aflat de asemeni, și aflînd n-ați putut să nu vă minunați de îngăduința ce-au dovedit-o față de păgînii din Spania, care prădaseră, pustiiseră și trecuseră prin foc și sabie întreg țărmul Mării, de la Olonne la Thalmontois. S-a umplut cerul de laudele și mulțumirile pe care părinții voștri și voi înșivă i le-ați adus, cînd Alfarbal, regele Canariei, pornit în nesățioasa lui poftă de avere să jefuiască ostroavele Armoricii și toate ținuturile vecine, a fost biruit într-o luptă pe apă și prins de tatăl meu, Dumnezeu să-l apere și să-l ocrotească. Oricare alt rege ori împărat, chiar dintre cei care se numesc pe sine creștini, l-ar fi pedepsit fără cruțare, azvîrlindu-l în temniță și silindu-l să se răscumpere cu bani grei. Tatăl meu s-a purtat cu el blînd și prietenos. L-a găzduit în palatul său și, alduindu-l cu negrăită milostenie, i-a dat răvaș de drum și l-a trimis acasă încărcat de daruri, de vorbe bune și multe alte dovezi de prietenie. Ce s-a întîmplat după aceea? Reîntors în țara lui, Alfarbal a adunat pe toți prinții și pe toți dregătorii, arătîndu-le omenia de care s-a bucurat și cerîndu-le sfatul, pentru a da în fața lumii întregi o dovadă a inimii lor voitoare-de-bine, drept răspuns la cinstita noastră bunăvoință. Într-un singur glas au hotărît să ne îmbie toate pămînturile și moșiile lor, întreg regatul, lăsîndu-ne puterea deplină de-a hotărî asupra lor, după bunul nostru plac. Alfarbal însuși s-a înapoiat curînd în fruntea a nouă mii treizeci și opt de corăbii încărcate, aducînd cu el nu numai bogățiile sale și ale neamului său regesc, ci avutul mai tuturor țărilor stăpînite de el; căci pe țărmul de unde pornise și oriunde a poposit în drumul său, s-au strîns mulțime de oameni, aruncînd în corăbii aur, argint, inele, giuvaeruri, mirodenii, balsamuri și miresme, pelicani, maimuțe, arici și alte vietăți. N-a rămas nici un urmaș de neam mai înstărit, care să nu aducă în dar ce-avea la casa lui mai de preț. Sosind la noi, Alfarbal s-a închinat înaintea tatălui meu și a vrut să-i sărute picioarele; dar tatăl meu nu l-a lăsat ca astfel să se umilească, ci l-a îmbrățișat față de toți ca pe un prieten, iar darurile aduse nu s-a învoit să le primească, fiind din cale-afară de scumpe. Alfarbal s-a legat să-i fie rob pe viață cu întreg neamul lui, ceea ce de asemeni tatăl meu n-a primit, socotind că nu era lucru drept.

Alfarbal a întocmit atunci un hrisov, prin care ne-a lăsat nouă toate pămînturile și întregul lui regat, dînd pentru aceasta învoire scrisă, iscălită cu mîna lui și întărită de mărturia celor îndrituiți a o face. Nici această danie n-a fost primită; pergamentul a fost aruncat în foc, iar tatălui meu i-au lăcrimat ochii de bucurie, văzînd cinstea minunată și cugetul drept al canarienilor. Prin vorbe potrivite și cu grijă alese i-a încredințat, că purtarea lui nu era vrednică de atîta răsplată, iar binele pe care li-l făcuse nu prețuia mai mult ca podoaba unui nasture; dacă le-a arătat oarecare îngăduință, era de datorie lui s-o facă. Dar Alfarbal cu atît mai mult stăruia să-și arate mulțumirea și să-și ridice în slavă bunătatea. Și sfîrșitul sfîrșitului care a fost? În loc de o răscumpărare smulsă prin silnicie, pentru care am fi putut să cerem de douăzeci de ori o sută de mii de scuizi luînd ostatici pe fiii lui vîrstnici, Alfarbal s-a legat singur să ne plătească, an de an, un tribut de două milioane, aur curat de douăzeci și patru de carate, pe care ni l-a numărat, din primul an, fără amîinare. În al doilea an, canarienii ne-au plătit, de bună-voia lor,

douăzeci și trei de sute de mii de scuzi, în al treilea, douăzeci și șase de sute de mii, în al patrulea, trei milioane, și tot astfel pînă cînd ne-am văzut siliți noi înșine să-i rugăm a nu se mai socoti datori cu nimic. Aceasta e puterea recunoștinței, căci vremea care șterge și macină totul, face să crească și să sporească fapta frumoasă; iar binele pe care l-ai dăruit o dată unui om cu mintea sănătoasă, neconținut rodește în sufletul lui curat și în dreapta lui amintire. Nevoină, așadar, să trec peste bunătatea moștenită de la străbunii mei, vă las în voia voastră, nesupărați și stăpîni pe viață ca și pînă acum. Mai mult decît atît, la plecare veți primi fiecare simbria pe trei luni, ca să vă puteți reîntoarce acasă, în mijlocul alor voștri. Șase sute de lăncieri și opt mii de pedestrași vă vor însoți și vă vor apăra, sub ascultarea scutierului meu Alexandru, ca să nu fiți cumva supărați pe drum de țărani. Dumnezeu să vă ajute! Îmi pare rău din toată inima, că Picrocol nu se află printre voi. L-aș fi făcut să înțeleagă, că n-am voit acest război; nici să-mi măresc avutul, nici să-mi sporesc renumele. Dar, fiindcă s-a făcut el însuși nevăzut și nu poate fi aflat nicăieri, voiesc ca regatul să rămîna fiului său, care nevrîstnic fiind, căci n-a împlinit încă cinci ani, va sta sub îndrumarea și privegherea prinților mai bătrîni și a învățaților țării.

Și fiindcă regatul, lăsat în părăsire, s-ar destrăma cu totul dacă ar cădea pradă lăcomiei unor cîrmuitori nesățioși, vreau și hotărîsc ca Ponocrat să privegheze asupra lor cu toate drepturile, rămînînd alături de regescul prunc, pînă cînd acesta va fi în stare prin priceperea lui să cîrmuiască singur țara. Socotesc, de asemeni, că a ierta cu pripită și neprevăzătoare ușurință pe răufăcători, ar însemna să-i îndemnăm mai departe la jaf și ticăloșie prin îngăduința pe care le-am arătat-o. Tot astfel Moise, care a fost în vremea lui cel mai blînd dintre oameni, pedepsea cu strășnicie pe toți cei din neamul lui Izrael care se răzvrăteau. Împăratul Iuliu Cezar, cel atît de darnic, despre care Cicero spunea că puterea îi dăduse bogăție ca să poată s-o împartă altora, știa în mărinimia lui să ierte pe cei greșiți ajutîndu-i să se întoarcă pe calea dreaptă, dar lovea fără cruțare pe ațîțătorii la răscoală. Avînd în fața noastră aceste pilde, vă cerem ca înainte de plecare să ne dați pe drăgălașul Marquet, care prin purtarea lui neobrăzată a fost pricina acestui război; apoi pe ceilalți plăcintari, care s-au făcut vinovați de a nu-l fi ținut în frîu, și în sfîrșit pe acei sfetnici, căpitani și dregători ai lui Picrocol, care l-au ațîțat, l-au lingușit și l-au îndemnat să treacă dincolo de hotarele dreptului său pentru a tulbura liniștea noastră."

CAPITOLUL LI

Cum au fost răsplătiți luptătorii după biruință

Aceasta a fost cuvîntarea lui Gargantua, după care i s-au adus toți răsculații ce-i ceruse, afară de Baltag, Ceapămică și Baligă, care, cu șase ceasuri înainte de luptă, se făcuseră nevăzuți, fugind val-vîrtej, fără să mai privească înapoi și fără să răsufle, unul pînă pe valea Laignal-ului, altul pînă la pasul Vyre, iar al treilea pînă în Longroine. Mai lipseau doi plăcintari, care între timp muriseră. Celorlalți nu le-a făcut Gargantua nici un rău, ci i-a trimis

să învîrtească la teascurile tiparniței, pe care tocmai în zilele acelea o pornise. Pe cei căzuți în luptă i-a îngropat cu toată cinstea cuvenită; pe unii în valea Noirette-i, pe ceilalți în cîmpul de la Bruleveille. Răniții au fost adăpostiți în Spitalul cel Mare. Socotind pagubele pricinuite orașului și locuitorilor lui, le-a plătit pe toate cu bani numărați, după mărturia făcută sub jurămînt de fiecare. Apoi a întărit cetatea, punînd străji pretutindeni, pentru a feri orașul de alte tulburări.

Despărțindu-se de oștenii lui, a mulțumit tuturor celor care luaseră parte la luptă, trimițîndu-i să ierneze în taberele lor. A oprit numai pe cîtiva din Legiunea de Fier, a X-a, precum și pe căpitanii de steag, ducîndu-i laolaltă în fata lui Grandgousier. La vederea lor, unchiașul s-a bucurat cum nu se poate spune și i-a adunat pe toți la un mare ospăț; cel mai minunat din cîte s-au pomenit de pe vremea regelui Assur. Ridicîndu-se de la masă, Grandgousier a împărțit vitejilor întreaga zestre a sufrageriei sale, în greutate de opt sute de mii paisprezece bizași de aur: tăvi mari, castroane, talere întinse și talere adînci, potire, căni, sfeșnice, pocaluri, blide și căldări de argint, cutii pentru cofeturi și alte vase, numai de aur curat și de argint, nemaipunînd la socoteală pietrele nestemate, giuvaierurile smălțuite și alte podoabe, prețuind prin frumusețea lor mai mult decît aurul și argintul din care erau lucrate. Nu numai atît. A numărat în mîna fiecăruia, din visteria lui, cîte douăsprezece sute de mii de scuzi, iar pe deasupra le-a dăruit pe veci (dacă nu mureau fără urmași) pămînturile și castelele vecine, după cum le era mai la îndemînă. Pe Ponocrat l-a așezat la Roche-Clermaud, pe Gimnast la Couldray, pe Eudemon la Montpensier, pe Tolmer la Rivau, pe Ithybol la Montsoreau, pe Acames la Cande, pe Sabast la Gravot, pe Alexandru la Quinquenais, pe Sofronie la Ligre și așa mai departe.

CAPITOLUL LII

Cum a ctitorit Gargantua mănăstirea din Telem pentru fratele Ioan

Mai rămăsese nerăsplătit numai fratele Ioan. Gargantua voise să-l facă stareț la Seuille, dar călugărul n-a primit. I-a îmbiat apoi mănăstirea Bourgueil sau pe cea de la Saint-Florent, care i-o plăcea din ele sau pe-amîndouă de-ar fi dorit. Fratele Ioan a răspuns însă hotărît, că nu vrea să-și facă de lucru cu călugării; nici să le poarte de grijă, nici să le poruncească. „Cum aș putea (zicea el) să cîrmuiesc pe alții, cînd nu-s în stare să mă stăpînesc nici pe mine. Dacă socotești că ți-am fost de folos - și aș putea să-ți mai fiu - îngăduie-mi să înalț o mănăstire după gîndul meu.”

Rugămintea aceasta i-a plăcut lui Gargantua, care i-a dat în seamă întreg ținutul Telemei, pînă la apa Loarei, cam două leghe depărtare de pădurea din Port-Huault; iar călugărul s-a legat să întemeieze o așezare mănăstirească, fără asemănare în toată lumea.

- Mai înainte de toate, a spus Gargantua, să nu ridici împrejurul ei ziduri de cetate, cum sînt celelalte mănăstiri, dinadins întărite și de restul lumii despărțite.

- Drept ai vorbit! Zidurile despărțitoare sînt rău-sfătuitoare. În țarcul

închis cu muruială se-aude numai mîrîială; cei de dincolo de poartă, pizmă și necaz ne poartă, iar noi, din chilii tînjim și unii pe alții ne bîrfim.

Fiindcă la unele tagme călugărești e obiceiul, ca de cîte ori pătrunde în mănăstire o femeie (vorbesc despre cele cucernice și rușinoase), să se spele cu leșie locul pe unde a călcat, fratele Ioan a hotărît, la rîndu-i, ca treaba aceasta să se facă temeinic și cu băgare de seamă, ori de cîte ori s-ar strecura în mănăstire (din întîmplare) un călugăr sau o maică. Și, pentru că în celelalte mănăstiri din lume toate trebile sînt socotite, și orînduite de la ceas la ceas, fratele Ioan a statornicit ca în mănăstirea lui să nu fie, nicăieri, nici cadran, nici ornic, ci toate să se îndeplinească după nevoie și la vremea lor.

- E adevărat, a spus Gargantua, că ținînd socoteala ceasurilor, pierzi vremea degeaba. Ce folosești? Nu se poate închipui o neghiobie mai mare decît să-ți rînduiești viața după bătaia clopotului și nu după simțul cel bun și judecata minții.

Pe vremea aceea nu se călugăreau decît femeile chioare, șchioape, gheboase, strîmbe, zălude, pocite sau betege, ca și bărbații ologi din naștere, răpciugoși, nerozi sautrîndavi. (- „La drept vorbind, a spus fratele Ioan, cînd femeia nu-i nici harnică și nici frumoasă, ce faci cu ea?" - „O trimiți la mănăstire", a răspuns Gargantua. - „Să facă umbră pămîntului", a spus călugărul.) Așadar, s-a hotărît ca în mănăstirea fratelui Ioan să fie primiți numai bărbați întregi, zdraveni și frumoși, iar femeile să fie tinere, plăcute și, mai ales, bine făcute.

Fiindcă în mănăstirile de maici, bărbații nu puteau să pătrundă (decît fără voie și pe ascuns), s-a statornicit ca în mănăstirea fratelui Ioan femeile să n-aibă drept de intrare în lipsa bărbaților, precum nici bărbații, dacă nu s-ar afla pe-acolo nici o femeie.

Și pentru că, atît maicile cît și călugării, o dată intrați în mănăstire, erau legați, după un an de încercare, să rămîna monahi și călugărițe toată viața, s-a hotărît ca din mănăstirea fratelui Ioan, atît bărbații, cît și femeile, să poată pleca oricînd vor pofti, în plină și desăvîrșită voie.

Și fiindcă, îndeobște, călugării făceau trei legăminte: de înfrînare, de sărăcie și de ascultare, s-a hotărît ca în mănăstirea fratelui Ioan fiecare să-și poată lua femeie, să aibă avere și să trăiască după bunul său plac.

Vîrsta legiuită pentru a intra în mănăstire s-a statornicit după cum urmează: femeile de la zece la cincisprezece ani, bărbații de la doisprezece la optsprezece.

CAPITOLUL LIII

Cum a fost zidită și înzestrată mănăstirea telemiților

Pentru zidirea și înzestrarea mănăstirii, Gargantua a dat, bine numărați, douăzeci și șapte de sute și opt mii treizeci de miei cu lînă creță, plătiți în fiecare an pînă ce întreaga lucrare va fi sfîrșită; a mai pus la o parte, din dările de la Divemille, șase sate șazeci și nouă de mii de scuzi însoriți și tot atîția înstelați.

Pentru a întregi avutul și gospodăria mănăstirii, i-a dăruit de veci două-

zeci și trei de sute nouă mii cinci sute paisprezece roze de aur englezești în scrisuri de pământ, fără nici o sarcină și pe de-a întregul răscumpărate, urmînd ca dobînzile să fie numărate în fiecare an, la poarta mănăstirii. A iscălit și a întărit cu pecetea lui toate aceste danii.

Mănăstirea era o zidire în șase laturi. La cele șase unghiuri ale ei se ridica șase turnuri înalte și rotunde, întru totul asemenea, avînd fiecare o grosime de șaizeci de pași.

Apa Loarei curgea pe lîngă turnul numit Arctic. Spre răsărit se înălța turnul Căleor, apoi celelalte patru: Anatol, Mesembrin, Hesper și Crier. Depărtarea de la un turn la altul era de o sută de pași. Clădirea întregă avea șase caturi, socotind și pivnițele. Catul al doilea era boltit ca o toartă de paner, iar celelalte caturi se arcuiau în brîuri de piatră, cioplite după chipul unor crengi de vîsc, cu sprîncene încondeiate deasupra ferestrelor. Acoperișul era din țigle arse, îmbrăcate în cămașă de plumb, iar sub marginea lui erau rînduite tot felul de chipuri bine potrivite și frumos aurite. Olanele pentru scurgerea ploii, zugrăvite cu aur și în albastru, erau prinse de zid între ferestre și dădeau în șanțurile care purtau apa pe sub temeliile casei pînă la rîu.

Clădirea se ridica de o sută de ori mai măreață decît castelele din Bonivet, Chambord sau Chantilly, căci cuprindea nu mai puțin de nouă mii trei sute treizeci și două de locuințe, avînd fiecare iatac, cămară, odaie de lucru, altar de rugăciune și ieșire spre sala cea mare. Înăuntrul clădirii, străbătînd fiecare turn, suia o scară răsucită în chip de melc, cu trepte tăiate în porfir, piatră arabă și marmură însîngerată; lungimea fiecărei trepte era de douăsprezece picioare, iar grosimea ei de trei degete. Doisprezece stîlpi sprijineau scara de la un cat la altul.

Lumina pătrundea pe locurile de odihnă ale scării prin două arcade frumoase de templu vechi, care mărgineau o încăpere cu ferestre înalte, de aceeași lărgime ca și scara. Treptele urcau pînă sub aripa acoperișului, răspunzînd, de fiecare parte, într-o sală mare de unde se despărțeau celelalte odăi.

De la turnul Arctic pornind și pînă la Crier se înșirau rafturi mari cu felurite cărți în limba greacă, latină, ebraică, franceză, toscană și spaniolă, rînduite după cuprinsul lor.

Drept la mijloc se desfăcea o scară minunată, prin care, intrînd de-afară, treceai pe sub o boltă largă de treizeci și șase de coți. Scara era atît de cuprinzătoare, încît șase ostași înarmați cu sulite în cumpănire puteau să urce, umăr la umăr, pînă în vîrfurile ei.

Turnul Anatol era legat de Mesembrin prin mai multe săli mari și frumoase, pe care se vedeau zugrăvite fapte de vitejie din vremurile vechi, întîmplări deosebite și priveliști din toate ținuturile lumii. De aici pornea altă scară, asemenea celor care coborau pînă pe țărmul rîului. Pe ușa de la intrare se aflau scrise, cu slove vechi, cele ce urmează:

CAPITOLUL LIV

Pisania scrisă pe poarta cea mare a mănăstirii din Telem

Să nu intrați, fățarnici și bigoți,
Maimuțe rebegite, ipocriți,
Gămani coborîtori din ostrogoți,
Cu gît sucit și capete de goți,
Călugări desfrînați și urgisiți,
Țircovnici păduchioși și nărăviți,
Gîlcevitori, măsluitori de cărți,
Mutați-vă năravu-n alte părți!
Fapta voastră rea în grădina mea
De s-ar oploși,
M-ar înăbuși
Și m-ar îneca
Fapta voastră rea.
Să nu intrați, clănțai nesățioși,
Jălbari și scribi ce jăcmăniți norodul,
Ticluitori de pîre, mincinoși,
Juzi ucigași, ce ne vînați cu codul
Mai rău decît pe clinii cei rîioși,
În ștreang, de gît să vi se strîngă nodul!
Zbierați aiurea, că-n această casă
De pricini și de certuri nu ne pasă.
Cu pricini și ceartă
Nimeni nu ne ceartă,
Viețuim în pace;
Numa-n voi mai zace
Ura ce vă poartă
Cu pricini și ceartă.
Să nu intrați, voi lacomi cămătari,
Pleșcari de pantahuze, lipitori,
Cotoi vicleni, mișelnici dobîndari,
Zgîrciți îngropători de bani murdari.
Scuipați-vă spurcatele comori,
Ați supt destul, flămînzi socotitori,
Lingăi cu mațul spart și chip pocit,
Aici ospățul vostru s-a sfîrșit!
Față otrăvită
De fiară lihnită,
Piei din calea mea,
Du-te, piază-rea,
Moartea să te-nghită,
Față otrăvită!
Să nu intrați, nerozi și gugumani,
Irozi bătrîni, zăluzi și cîrcotași,
Semănători de vrajbe, bătărași
Din ceata lui Tîndală, țopîrlani,
Greci sau latini, la fel de pătimași
Nici voi, rîioși, betegi și năvălași,
Urlați pe cîmp cu lupii răpănoși,
Huliți de lume, scîrnavi și buboși!

*Cinste și plăcere
Inima ne cere,
Bună mulțumire,
Veselă-nvoire,
Trupuri în putere,
Cinste și plăcere.
Intrați, cinstiți și vrednici cavaleri,
Bine-ați venit și bine-ați revenit,
Tovarăși buni de jocuri și plăceri!
În orice vreme, ca pe niște veri,
Pe oamenii de cinste i-am cinstit,
Oricât au fost de mulți, i-am mulțumit,
Glumeți și sprinteni, veseli și vioi,
Prietenii multdoriți, poftiți la noi!
Prietenii iubiți,
Oaspeți străluciți,
La inimă darnici,
La pahare harnici,
Fiți bineveniți,
Prietenii iubiți !
Intrați, toți cei ce-n lume, cu dreptate
Cuvântul din Scripturi îl talmăciți.
Veți fi păziți la noi ca-ntr-o cetate,
Feriți de răzbunări și strîmbătate
Și de otrava celor rățăciți.
Aici, credința dreaptă s-o zidiți.
Să biruiți înilde și-n cuvinte
Pe stricătorii legii cele sfinte.
Din sfînta Scriptură,
Dreaptă-nvățătură
Veniți să vă dăm
Și toți să luăm
Cuminecătură
Din sfînta Scriptură.
Intrați de voie, tinere domnițe,
Veniți la noi cu suflet liniștit,
Sfioase și sprințare porumbițe,
Frumoase doamne, nobile mlădițe,
La han de bun renume-ați poposit.
Stăpînul care-aici ne-a ctitorit,
Om milostiv și vrednic Gospodar,
Spre cinstea voastră ni l-a dat în dar.
Darul dat în dar,
Nu-i dat în zadar,
Fiecare plată
Culege răsplată,
Și se-ntoarce iar,
Darul dat în dar.*

Cum era împărțită clădirea mănăstirii din Telem

În mijlocul curții celei mari se ridica o minunată fîntînă de alabastra - trei zîne albe purtau pe brațe cornurile încărcate ale belșugului, iar apa le țîșnea prin sîni, prin gura, prin urechi, prin ochi și prin celelalte despicături ale trupului. Partea de clădire care dădea spre curtea cea mare era înălțată pe stîlpi groși de casidoniu și de porfir, alcătuiind frumoase bolți romane, înăuntru se despărțeau de-a lungul mai multe săli încăpătoare, zugrăvite cu picturi frumoase și împodobite cu coarne de cerb, de inorog, de rinocer, de hipopotam, dinți de elefant și alte trofee rare.

Odăile femeilor cuprindeau aripa care se întindea de la turnul Arctic pînă la poarta Mesembrinei. Bărbații erau așezați de cealaltă parte. Între cele două turnuri în fața iatacurilor destinate femeilor, se afla, spre desfătarea lor, locul de alergare al cailor numit *hipodrom*; apoi un teatru și un șir de minunate băi, înzestrate cu toate cele de trebuință; coborai în apă pe trei trepte, iar apa avea mireasmă de mirt.

Lîngă țărmul rîului se întindea o pajiște pentru jocuri, brăzdată de cărări, pe care se pierdeau pașii trecătorului. Între celelalte două turnuri mai era un loc, dinadins potrivit pentru bătutul mingii. Înspre partea turnului Crier se afla o livadă plină cu pomi de tot felul, frumos rînduiți în mănunchiuri de cîte cinci. La capătul livezii începea un crîng, în care hălăduia o puzderie de vînat cu păr și cu pene. Între celelalte turnuri erau așezate ținte pentru tragerea cu arcul, cu arbaleta și cu archebuza. Cămarile se aflau dincolo de turnul Hesperiei, la catul întîi; grajdurile, sub cămări; tot acolo se aflau, șoimii-vînători și celelalte păsări de pradă: vultani, acvile, ulii și ereți, aduși de departe, din Creta, din Veneția și din Sarmația, bine învățați de meșteri pricepuți, să se abată peste cîmp și să aducă la poruncă sălbăticiunile ce le ieșeau în cale. Odăile cu cele trebuincioase pentru vînătoare se găseau mai departe în drumul spre crîng.

Toate sălile, încăperile și cămarile aveau pereții zugrăviți cu felurite chipuri, înfățișînd timpurile anului. Podelele erau acoperite cu postav verde; așternuturile minunat împodobite cu horbotă și brodate pe margini cu iglița. În fiecare odaie se afla o oglindă de cleștar, prinsă în chenar de aur curat cu mărgăritare, destul de înaltă ca un om stînd în picioare să se privească în apa ei, întreg. La capătul sălilor ce duceau spre odăile femeilor, se găseau bărbierii, care pieptăneau frumos și stropeau cu parfumuri pe bărbații veniți la taifas. Tot bărbierii aceia aduceau în fiecare dimineață la iatacul femeilor apă de trandafiri, de năramze și de mirt, precum și un vas de mare preț, în care ardeau miresme îmbălsămate.

CAPITOLUL LVI

Cum erau îmbrăcați călugării și călugărițele din Telem

În primii ani de la întemeierea mănăstirii, femeile își croiau rochiile după pofta și plăcerea lor. Apoi, la buna lor voie, au hotărît să se îmbrace toate la fel.

Purtau izmeneuțe roșii și scurte, care le veneau pînă aproape de genunchi. Marginea de jos a izmeneuțelor era împodobită cu horbotă aleasă. Calțavetele aveau aceeași culoare ca și brățărilor, strîngînd piciorul deasupra și dedesubtul genunchiului. Încălțările, botforii, condurii și papucii erau de catifea roșie sau viorie, cu vîrfurile crestate ca o coadă de rac.

Sub cămașă purtau un pieptar ușor de mătase și un jupon de tafta albă, roșie sau sură; iar pe deasupra o fustă țesută în fire de argint, cu frumoase cusături de aur și rîuri împletite din beteală; după cum se arăta vremea, mai caldă sau mai răcoroasă, fusta era de mătase, de damasc ori de catifea (portocalie, verde, argintie, albastră, galbenă, roșie sau albă), de postav auriu, de brocart sau de horbotă. Rochiile, după timpurile anului, erau din pînză cu urzeală de aur și ițe împletite în fire de argint; de satin roșu împodobit cu rîuri de beteală; de tafta albă, albastră, neagră ori castanie; de borangic, de lînică ușoară, de catifea sau de satin țesut cu fire de aur și cusături în fel de fel de fețe.

În unele zile calde de vară purtau, în loc de rochii, mântălute frumoase, potrivite după giuvaerurile cu care se găteau, ori pelerine ușoare de catifea viorie, glugă, ciucuri de aur cu tiv de argint și un șnur împletit din fire aurite, prins la capete în copci de mărgăritare.

Iarna îmbrăcau rochii de tafta, în culorile mai sus amintite, căptușite cu blănuri scumpe, de rîs, de vidră, de lutru calabrez, de zibelină și altele.

Mătăniile, inelele, brățărilor, colanurile erau alcătuite din pietre prețioase: rubine roșii, rubine trandafirii, diamanturi, safire, smaralduri, peruzele, granade, agate, topaze, mărgăritare și altele, de toată frumusețea.

Podoaba capului și-o schimbau după starea timpului: iarna se pieptăneau ca toate celelalte femei din Franța; primăvara, ca cele din Spania, vara, ca cele din Țara-turcească. Duminica și sărbătorile, fără osebite, își potriveau părul după obiceiul franțuzesc, mai plăcut și mai cuviincios decît toate celelalte.

Bărbații erau îmbrăcați în felul lor. Purtau ciorapi lungi de lînică sau de mătase roșie, cu alb și negru. Nădragii erau de catifea din aceeași culoare, brodați și ferestruți după același tipar. Eghileții erau de mătase și armătura lor de aur smălțuit.

Hainele de sărbătoare erau croite din postav țesut cu aur și argint, sau din catifea de culori potrivite după dorință. Hainele bărbătești erau tot atît de scumpe ca și ale femeilor. Cingătoarele aveau aceeași culoare ca și pieptarul; fiecare bărbat purta la șold o sabie frumoasă cu mîner aurit; teaca, îmbrăcată în catifea de culoarea nădragilor, avea vîrfurile de aur. Jungherul era împodobit la fel. Scufia de catifea neagră, era prinsă în nasturi și inele de aur; împodobită cu o pană albă și presărată cu fluturi de aur și cu mici mănunchiuri de rubine, smaralduri și altele.

Bărbații și femeile se înțelegeau atît de bine între ei, încît în fiecare zi se îmbrăcau la fel și purtau podoabe asemănătoare. Ca să nu se întîmple vreo greșală, cîțiva cavaleri aveau îndatorirea să treacă în fiecare dimineață pe la odăile bărbaților pentru a le spune ce rochii și ce giuvaeruri vor purta femeile în ziua aceea. Căci toate se îndeplineau după dorința femeilor.

Să nu vă închipuiți însă că unii sau altele pierdeau prea multă vreme cu îmbrăcatul acelor veșminte atît de bogate. Cămărașii le pregăteau găteli în fiecare dimineață, iar o seamă de fete-în-casă fuseseră atît de bine învățate, încît într-o clipă femeile ieșeau îmbrăcate din cap pînă-n picioare.

Pentru pregătirea acelor veșminte și găteli, se aflau în jurul pădurii din Telem mai multe acareturi înșirate pe vreo jumătate de leghe, unde se țineau giuvaergii, șlefuitorii de nestemate, ceaprazarii, croitorii, țesătorii de postavuri, de catifea, de covoare și de velințe; fiecare era priceput în meșteșugul lui și toți lucrau pentru frații și surorile mănăstirii.

Seniorul din Naziclet le pune la îndemînă ștofele, căptușelile și celelalte podoabe, iar în fiecă an șapte corăbii se întorceau din ostroavele Perlate și Canibale, încărcate cu drugi de aur, mătăsurii, mărgăritare și alte mărfuri de preț. Cînd giuvaerurile începeau să îmbătrînescă și își pierdeau strălucirea, le dădeau unui cocoș frumos să le înghită, și ieșeau din el, cu găinațul o dată, mai strălucitoare decît înainte.

CAPITOLUL LVII

Cum trăiau telemiții în mănăstirea lor

Viața în mănăstire nu era supusă nici unor legi, rînduieli ori porunci, întrucît fiecare trăia după voia lui nestingherită și după bunul lui plac. Se ridica din așternut cînd se sătura de somn, bea, mîncă, își vedea de treburi, și se culca din nou, cum și cînd găsea de cuviință. Nimeni nu-l trezea, nimeni nu-i porunca să se așeze la masă ori să se scoale; nici o silă și nici o constrîngere nu-l zorea. Așa hotărîse Gargantua. Întreaga lege a mănăstirii se cuprindea în aceste patru cuvinte:

FA CE-ȚI PLACE!

Oamenii liberi și de neam bun, doritori de plăcută însoțire, au din firea lor înclinări cumiști și cuviincioase, ferindu-se de orice rele deprinderi; dar atunci cînd sînt supuși prin silnicie să sufere umilințele robiei, ei pierd rîvna de a trăi în cinste, căutînd să sfărîme jugul ce-i apasă. Căci așa ne-a fost dat: să ne ispitească lucrurile oprite și să poftim a face ceea ce nu ne e îngăduit.

Lăsați în voia lor, telemiții se împăcau între ei atît de bine, încît, dacă unul singur arăta o dorință, toți ceilalți se grăbeau a-i face pe plac. Era de ajuns ca oricare din ei să spună: - „Hai să bem!” și toți se apucau de băut. Dacă altul zicea: - „Hai să jucăm!”, toți veneau să joace. - „Hai să ne plimbăm în pădure!”, toți porneau la plimbare. Cînd ieșeau la vînătoare, femeile călăreau pe cai buiestrași, frumos înșeuăți, ținînd în pumnul lor mic, înmănușat, un uliu ori un erete; bărbații purtau șoimii.

Erau toți deprinși numai în cele alese; nu se afla printre ei nici unul care să nu știe a citi, a scrie și a cînta din cele mai plăcute instrumente; fiecare vorbea cinci-șase limbi, pricepîndu-se să alcătuiască povestiri și să potrivească stihuri.

Nu se mai pomeniseră nicicînd cavaleri atît de viteji și atît de chipeși, mai îndemînatici și mai iscușiți în mînuirea armelor, călare și pe jos. Niciodată nu se văzuseră femei mai curate, mai drăgălașe, mai puțin mofturoase și mai

meștere la lucrul mâinilor, la cusut sau orice altă îndeletnicire potrivită unei femei cinstite și stăpînă pe voia ei.

De aceea, cînd se întîmpla ca vreun tînăr din cuprinsul mănăstirii, fie la îndemnul părinților, fie din altă pricină, să părăsească într-o bună zi așezările Telemei, de foarte multe ori lua cu sine pe femeia căreia îi fusese prieten credincios și se însura cu ea; și după cum la Telem, în mănăstire, trăiseră cu credință și prietenie unul față de altul, tot astfel rămîneau și în căsnicie uniți pînă la sfîrșitul vieții lor, ca și în ziua cea dintîi în care s-au luat.

N-as vrea acum să uit a vă împărtăși prevestirea ce s-a găsit la temelia mănăstirii, scrisă pe o tablă mare de aramă. Stihurile ei sunau astfel:

CAPITOLUL LVIII

Profeția găsită la temelia mănăstirii telemiți lor

*Sărmani muritori ce norocul rîvniți,
Cu inimă tare cuvîntu-mi primiți.
De e cu puțință ca omul, văzînd
Mulțimea de stele pe cer luminînd,
În cartea cu semne să știe-a citi,
Puțînd să ghicească ce vremi vor veni,
De-l poartă cu gîndul știința cerească
A veacului taină din timp s-o cunoască,
Și-apoi să despice cu minte-nțeleaptă
Ce soartă în drumul vieții-l așteaptă,
Voi spune eu însumi, cui vrea să m-asculte,
Că-n iarna aceasta - și nu-n zile multe -
Pe locul în care ursita ne paște,
Un alt soi de oameni curînd, se vor naște;
Sătui de ședere, stricați de tînjală,
Stîrni-vor de-a dreptul și fără sfială,
În lumea întreagă, de sus pînă jos,
Mînie și ceartă și gînd dușmănos.
Iar cei ce prealesne le-or da ascultare,
Oricît va fi-n urmă osînda de mare,
Prietenii și rude porni-vor grămadă,
Morțiș să se-nfrunte cu hulă și sfadă.
Uita-va rușinea copilul semeț,
În bunul lui tată lovind cu dispreț.
Iar cînd fi-va ceasul să cadă sus-pușii,
Porni-vor la luptă cumplită supușii.
Nici semn de cinstire, nici loc după nume
Ci toți vor fi una, o singură lume,
Și vrînd fiecare destinul să-și schimbe,
Pe culmi să se-nalțe și-n văi să se plimbe,
Va fi atît umblet și-atîta-mbrînceală,
Atîta mișcare și-atîta-mbulzeală,
Cum alta mai mare n-a fost, nici nu este
Minune cuprinsă-n a lumii poveste.
Vedea-vor puzderii de oameni vestiți*

în anii lor tineri de poftă-mboldiți,
Gustînd din plăcerea vieții cu jînd,
Murînd fără vreme și-n goană trăind.
Și toți laolaltă, bocînd în litanii,
Porniți spre gîlceavă și roși de zîzanii,
Veni-vor să umple, haini și pizmași,
Văzduhul de glasuri, pămîntul de pași.
Găsi-vor crezare cei răi și netrebnici
Aceeși cinstire ca oamenii vrednici,
Și toate vor merge pieziș, fără rost,
Așa cum le-ndrumă, de-a valma, cel prost,
Cînd prăul ajunge înalt dregător;
Potop de rușine atotstricător!
Potop, spus-am bine, căci reaua-ntocmire
Va merge-nainte și fără oprire,
Precum nici pămîntul robît n-o să scape,
Decît năpădindu-l noianul de ape.
Zadarnic lupta-vor voinicii-oțeliți
Vîltoarea-i va duce, în val înveliți.
Pe bună dreptate, căci inima lor,
Ce-acum se cufundă, cu mult prea ușor
Sărmanele vite pune să le taie,
Vărsînd sînge proaspăt, spurcînd măruntaie,
Și nu pentru jertfe pe-altare cerești,
Ci pentru flămînde nevoi pămîntești.
Așa veți pricepe, cu duhul gîndirii,
Cum toate se-așază în cumpăna firii,
Ce dor de odihnă din hău va pătrunde,
În larma nebună-a drăciei rotunde.
Iar cei ce pămîntu-l cuprind, înrăiți,
Cu mîna lor strînsă, stăpînii zgîrciți,
De teamă de-a-l pierde, veni-vor cu lege
Să-l țină-n robie și-n lanțuri să-l lege.
Și iată că robul va fi mîntuit,
De-acela ce însuși cîndva l-a zidit.
Iar soarele tînăr, în volbura mare,
Pe valuri apune și nu mai răsare.
O grea-ntunecime purcede să crească,
Cu mult mai grozavă ca noaptea firească.
Pămîntul se-afundă în beznă deplină,
O temniță-adîncă și fără lumină,
Lipsită de viață, ca-ntinsa pustie!
C-un ceas mai-nainte de-această urgie,
Veni-va pe lume un semn lămurit:
Un groaznic cutremur, cu mult mai cumplit
Ca-n ziua cînd Etna, uriașul vulcan,
În luptă trîntise pe-un fiu de Titan.
Va fi un răsunet ca-n clipa aceia
Cînd grecul Tyfeos în Iramineia
Lovit ca de trăsnet de-un zeu nevăzut,

*Cu munții de-a valma în mare-a căzut.
O altă-ntocmire, născută deodată,
Va pune-n mișcare o lume schimbată,
Și-n starea cea nouă, stăpînii-nvechiți
Cu alții mai vrednici vor fi-nlocuiți.
Atunci va să vie o vreme mai bună,
Grozavei primejdii un capăt să-i pună,
Iar apele toate, de care-am vorbit,
Curînd se vor trage în vad liniștit,
Apoi, fără veste, țîșni-va din zare,
Umplînd tot văzduhul, o flacăra mare!
Veni-va pe ape o undă fierbinte
Și iar va fi totul la fel ca-nainte,
Cumplita-ncercare ce-n lume-a trecut
Lăsa-va pămîntul cel bun renăscut.
Belșugul prielnic va prinde să crească
Prisos de bucate și mană cerească,
Răsplată cinstită și roade-mplicate;
Iar unele locuri, de-or fi mai lipsite,
Așa e-ntocmită întreaga lucrare,
Să-și poarte destinul menit, fiecare.
E bună-ntocmirea.
Iar lumea cinstește
Pe cel ce, spre țintă mergînd, stăruiește!*

Ascultînd aceste stihuri, Gargantua le-a spus celor de față, oftînd adînc:

- Prigoniți au fost totdeauna cei cu dreaptă credință. Fericit va fi însă acela care nu se va înfricoșa, ci, fără să fie ispitit de plăcerile trupului, se va îndrepta spre limanul mîntuirii.

Călugărul a întrebă:

- După înțelegerea voastră, ce-ar putea să însemne această prevestire?
- Ce-ar putea să însemne, a răspuns Gargantua, decît lupta și biruința sfintei dreptăți?

- Pedeapsa cuviosului Goderan să mă ajungă, dar eu cred altminteri. Am recunoscut în aceste stihuri felul de a scrie al prorocului Merlin; puteți să-i tălmăciți și să-i răstălmăciți scrisul cu pilde cîte veți voi; în ceea ce mă privește, am înțeles că zugrăvește în vorbe ocolite jocul cu mingea, care se cheamă oină.

Dezbinatorii de oameni sînt cei care strîng de o parte și de alta cele două tabere ale jocului; cei care joacă în aceeași tabără sînt prieteni, iar după ce au sîrșit jocul, intră alții în locul lor. Se feresc toți deopotrivă să nu fie loviți. Drăcia rotundă e mingea cu care joacă, croită din piele de vițel și umplută cu cîlți. Apele sînt năduseala jucătorilor. Încetînd jocul, se hodinesc toți la un foc mare și își schimbă cămășile; după care petrec și beau cu voioșie, mai ales cei care au cîștigat. Poftă bună !

CARTEA A DOUA • PANTAGRUEL • REGELE DIPSOZILOR •
ÎNFĂȚIȘAT AȘA CUM A FOST • CU • FAPTELE ȘI ISPRĂVILE LUI
ÎNFRICOȘATE • DE • FIE-IERTATUL ALCOFRIBAS • ABSTRĂGĂTOR DE

CHINTESENȚĂ

Dizen

ALCĂTUIT DE MEȘTERUL HUGES SALEL ÎN CINSTEA **SCRIITORULUI ACESTEI CĂRȚI** -

Dacă-mpletind folos și desfătare,

Un scriitor de toți e lăudat,

Nu te-ndoi, vei fi la cinste mare;

De-aceasta poți să fii încredințat,

Căci scrisul tău, pe glumă-ntemeiat,

Bogate-nvățătură ne-a dăruit,

Ca-n vremuri, înțeleptul Democrit

Rîzînd de întîmplările-omenești.

Tu stăruie, și fi-vei răsplătit,

De nu aici, în lumile cerești.

TRĂIASCĂ TOȚI BUNII UCENICI AI MARELUI PANTAGRUEL!

CUVÎNTUL ÎNAINTE AL SCRIITORULUI

Prealuminați și preadestoinici luptători, cavaleri, gentilomi și așa mai departe, care bucuroși vă dedați plăcutelor și cuviincioaselor îndeletniciri de tot felul, văzut-ați, citit-ați și învățat-ați pe de rost frumoasele și bogatele cronici despre grozavul uriaș Gargantua; și ca niște buni creștini ce vă aflați, crezut-ați în ele aidoma ca-n cuvîntul Bibliei și-al Sfințelor Scripturi. Petrecîndu-vă timpul vostru de răgaz cu cinstitele jupînițe și jupînese, multe din întîmplările însemnate în acea carte le-ați povestit, de cîte ori altceva mai bun n-aveați a le spune; lucru pentru care vrednici sînteți de laudă și de neistovită amintire.

Gîndul meu a fost că fiecare dintre dumneavoastră, lăsînd la o parte orice trebi, să nu-și mai bată capul cu ele, ci uitînd necazurile, să folosească fără altă grijă sau împiedicare toate ceasurile din zi cu cititul acelor pagini pînă va ajunge a le ști pe dinafară în așa fel, că dacă meșteșugul tiparului s-ar pierde, sau toate cîte au fost scrise s-ar irosi, să poată a o da drept învățătură copiilor și moștenire celor ce vor veni după el, trecînd-o astfel din mîină în mîină, ca pe-o știință de taină; căci din cuprinsul ei mai mult folos vor culege, decît își închipuiesc toți acei lăudăroși, înfoiați și scorțoși, care nu pricep dintr-o glumă nici cît moș-Greblă din Institutele lui Justinian.

Cunoscut-am sumedenie de mari și puternici seniori, aflați la vînătoare de fiare sau la pîndă de rațe, care văzînd că salvătăciunea s-a pierdut în hățîș sau eretele nu s-a ridicat destul de grabnic să apuce prada, se mîniau foarte, după cum lesne vă puteți închipui, și nu le trecea supărarea decît citind din carte faptele fără de seamăn ale sus-amintitului Gargantua.

Mai știu pe alții (și vă poftesc să credeți că nu-s basme) mai știu pe alții, care suferind cumplit de măsele, după ce au cheltuit fără folos o avere întreagă cu felcerii, s-au tămăduit înfășurînd într-o cîrpă curată acele cronici, și punîndu-le fierbinți pe partea dureroasă, cu oblojeală de muștar și puțin praf de rugăciune.

Ce să vă mai spun despre bieții bolnavi de sfrînție ori de podagră? De cîte ori nu i-am privit în ceasul lor din urmă, unși cu sfîntul mir și parcă umflați cu țeava? Fața lor strălucea ca broasca ușii; făceau spume la gură ca niște vieri prinși în capcană și încolțiți de copoi, iar dinții le clănțăneau asemeni clapelor de orgă cînd încep să cînte. Ce puteau să mai aștepte, sărmanii? Altă mîngîiere n-aveau în clipa aceea,

decît să asculte cîteva citiri din cartea mai sus-pomenită. Am auzit pe mulți jurîndu-se, cu un picior în groapă, că simțeau tot atîta ușurare, ca o femeie în durerile facerii cînd îi citești din viața sfintei Margareta, îndrăznește cineva să spună, că e un lucru de nimic? Pun rămășag pe-o burtă de vin că nu-mi veți putea numi altă carte, în orice limbă ar fi scrisă și despre orice știință ar vorbi, care să aibă aceleași însușiri și să dovedească aceeași putere. Nu, cînstite fețe, nu ! E fără asemănare, una singură și neîntrecută ! O spun sus și tare: puteți să mă ardeți pe rug, că nu-mi iau înapoi vorba. Iar cei care altfel spun, sînt niște coțcari, potlogari, înșelători, amăgitori, măsluitori, și nimic altceva. E drept, că s-au mai tipărit vreo cîteva cărți de mare preț, înzestrate cu anumite însușiri tainice, cum ar fi Bucăgroasă, Orlando-furiosul, Robert Diavolul, Fierabras, Vilhelm-fără-frică, Huon Bordelezul, Montevielle și Babarada¹, dar nu se pot asemăna cu aceea despre care am amintit. Oamenii au ajuns să se încredințeze singuri despre folosul și rodnicia acestor cronici gargantești, iar tipografii au vîndut în răstimp de două luni mai multe din ele decît se vor cere cele patru Evanghelii, de azi în nouă ani.

Dorind, așadar, preaplecata dumneavoastră slugă, să vă sporesc din parte-mi clipele de plăcut răgaz, vă dăruiesc aci-de-față o altă carte, plămădită din același aluat, poate mai cumpănită și mai vrednică de crezare decît cealaltă. Și să nu ziceți (de nu vreți să cădeți dinadins în greșală) că aș vorbi despre scrisul meu precum evreii despre Legea lor. Eu sînt născut într-o altă zodie.

¹ *Bucăgroasă* și *Babarada* - Personaje fictive ale altor romane cavalierești. *Montevielle*, de fapt Mandeville, cunoscut autor al unor istorisiri de călătorie.

Nu mi s-a întîmplat nici să mint, nici să încerc a vă încredința despre lucruri neîntemeiate. *Agentes et consentientes*¹ Cine nu are cugetul curat, nu are nimic. Cum spune în Apocalips, sfîntul Ioan Evanghelistul: Quod vidimus testamur. (Mărturisesc ce-am văzut!).

Vă voi povesti, așadar, grozavele fapte și marile isprăvi ale aceluia Pantagruel, căruia i-am fost slujitor de cînd am ieșit din pruncie și pînă în zilele noastre, cînd m-am întors la coada vacii, să văd cîte rude mi-au mai rămas în viață. Și ca să pun capăt acestui cuvînt-premergător, zic: Blestemat să fiu și o mie de diavoli să mi se bage în suflet și în oase, în pipotă și în rărunchi, de voi rosti un singur neadevăr de-a lungul acestei povestiri; iar pe voi așijderea, focul sfîntului Anton să vă ardă, ducă-se pe pustii să vă apuce, buba neagră să vă roadă, damblaua să vă lovească, un coș în șezut să vă iasă (subțire ca firul de păr și iute ca argintul-viu), în genune de foc și pucioasă, ca Sodoma și Gomora să vă prăbușiți, de veți pune la îndoială cele scrise în paginile care urmează.

¹ Cei ce făptuiesc și cred (lat.).

DIZEN

SCRIS DE CURÎND ÎN CINSTEA DUHULUI VESEL AL SCRIITORULUI CĂRȚII ACESTEIA

Cinci sute de dizene și rondeluri,
Și alte stihuri, cel puțin o mie,
Încondeiate în alese feluri,
Marot și Saint-Gelais de-ar sta să scrie,
Plătiți și răsplătiți cu dărnicie,
Încununați de zînele-Oreade
Și celelalte Nimfe și Driade,

*N-ar prididi, nici ei, nici Saint-Alais,
Să preamărească-n ode și-n balade
Pe micul și-nvățatul Rabelais.*

CAPITOLUL I

Despre obârșia și vechimea neamului marelui Pantagruel

Nu va fi vreme cheltuită degeaba, și nici lucru fără folos, întrucât ne aflăm laolaltă, să vă amintesc vechea obârșie și spița cea dintâi din care se trage bunul nostru Pantagruel. Căci după câte știu, așa pornesc cu povestirea lor toți cronicarii cei mari, nu numai grecii, arabii și băștinașii, ci înșiși scriitorii sfintei Evanghelii, ca Luca și Matei.

Cuvine-se de aceea să știți, că la începuturile lumii (vorbesc despre cele întâmplate demult, sînt de-atunci de patruzeci de ori câte patruzeci de ncpti, dacă stăm să socotim ca vechii druizi¹) - după ce Abel a fost ucis de fratele său Cain, pămîntul stropit cu sîngele celui drept, *din sînul lui a zămislit și rod bogat ne-a dăruit;*

mai cu seamă moșmoane, rămînînd de pomină acel an, în care moșmoanele crescuseră atît de mari, că numai trei tufe laolaltă făceau cît o livadă, în anul acela, martie a căzut afară din post, iar toamna a început la mijlocul lui mai în octombrie (sau poate în septembrie, căci n-aș dori să mă înșel) s-a pe menit acea săptămînă năzdrăvană, în care, din pricina bisextilelor încălecate, a fost joi de trei ori. Soarele s-a aplecat puțin spre dreapta, luna s-a abătut din drumul ei cu mai bine de zece coți, iar stelele zise mișcătoare au prins să se fugărească pe bolta cerului în așa fel, că Pleiada mijlocie, părăsindu-și suratele, a luat-o pieziș spre echinox, pe cînd steaua numită Espi s-a despărțit de Fecioară, pătrunzînd în aria Cumpenei. Acestea sînt nepotriviri atît de grozave și întîmplări atît de încurcate, încît astrologii n-au cutezat să se atingă de ele. Nici unul n-avea degete atît de lungi ca să se-apuce să descurce, din depărtare, ițele.

¹ Vechii gali (ai căror preoți erau druizii) „măsoară toate răstimpurile nu cu numărul zilelor, ^{ci} cu al nopților; zilele de naștere, începutul lunilor și al anilor le socotesc astfel înțit ziua să înceapă cu noaptea" (Cezar, *Gal.* VI,18).

Nici nu vă puteți închipui, cu cîtă poftă s-au apucat oamenii să mănînce moșmoane; atît erau de frumoase la înfățișare și de plăcute la gust. Dar așa după cum Noe, omul sfînt (a căruia amintire veșnic vom slăvi-o), sădind mai întîi vița de vie (de unde culegem suc dumnezeiesc, dulce ca nectarul și nespun de vesel, căruia i s-a dat numele de vin), necunoscînd puterea băuturii a întrecut măsura, tot astfel bărbații și femeile din vremea lui, înfruptîndu-se cu nesaț din poama plină și gustoasă care atît le plăcea, multe au avut de pătimit și cu multe betesuguri s-au ales.

Unora le-a crescut pîntecele: *ventrem omnipotentem*,¹ dînd la iveală o burtă cît un poloboc. Aceștia au fost oameni cumsecade și buni prieteni de petrecere. Din neamul lor se trage Marțea grasă și Lăsatul secului.

Altora li s-a umflat spinarea, ajungînd toți atît de gheboși, încît li s-au dat

tot felul de porecle, ca Traistănspace, Cocoșilă, Mușuroi și altele; din aceștia ne-au mai rămas destui, de toate tagmele, bărbați și femei. Din spița lor s-a născut Esop, ale cărui frumoase pilduri le cunoașteți.

Altora li s-au lungit picioarele, de-ai fi zis că sînt berze, cocostîrci sau niște călători pe catalige; în cărțile de citire ale școlarilor poartă numele de *iambi*.

Altora li s-a umflat nasul, ajungînd să semene cu țeava cazanului de fierț rachiu: aveau un nas lucitor și strălucitor de bube, presărat din belșug cu coșuri stacojii; înmugurit, smălțuit și cu mărgelile roșii tivit. Nas ca acela puteți vedea oricînd doriți la canonicul Panzoult sau la felcerul din Angers, căruia îi mai spune și Piciordelemn. Prea puțini din neamul acestora au gustat apă de fîntînă, fiind obișnuiți a-și uda gîtlejul numai cu zeamă septembrală, de butuc. Ovidiu-Nazone din sămînța aceasta s-a prăsit, ca și toți aceia despre care s-a scris: *Ne reminiscaris*².

Altora li s-au lățit urechile, crescînd atît de mari, că dintr-una își făceau surtuc, nădragi și scurteică, iar pe cealaltă o azvîrleau peste umăr în chip de mantie spaniolească. Zice-se că unii coborîtori din neamul acestora s-ar mai afla în Țara Burbonilor, de unde a rămas și vorba aceea: urechi de burbon !

Altora le-a crescut trupul întreg, în înălțime, dînd naștere uriașilor din care se trage Pantagruel. Cel dintîi a fost Calbrot, din care s-a născut Sarabrot; din care s-a născut Faribrot; din care s-a născut Hurtali, marele mîncător de cioite, cel ce-a domnit pe vremea potopului;

¹ Pîntece atotputernic, în loc de: *Patrem omnipotentem* - Tată atotputernic (lat.)- (*Crezul*).

² Să nu-ți aduci aminte (lat.), gluma se bazează pe rostirea identică, în limba franceză, a cuvîntului *ne* din acest citat biblic și a lui *nez* - nas, din cognomenul *Naso* al poetului latin.

din care s-a născut Nembrot;
din care s-a născut Atlas, cel ce ținea pe umerii lui cerul, să nu cadă;
din care s-a născut Goliat ;
din care s-a născut Erix, cel ce-a jucat mai întîi în zaruri;
din care s-a născut Titu;
din care s-a născut Erion;
din care s-a născut Polifem;
din care s-a născut Caciuz;
din care s-a născut Etion, cel ce s-a îmbolnăvit mai întîi de pojar, fiindcă
n-a pus vinul să se răcească;
din care s-a născut Encelad;
din care s-a născut Ceea;
din care s-a născut Typhoe;
din care s-a născut Aloe;
din care s-a născut Anete;
din care s-a născut Qeogh;
din care s-a născut Briareu, cel cu o sută de mîini;
din care s-a născut Porfirios;
din care s-a născut Adamastor;
din care s-a născut Anteu;

din care s-a născut Agatho;
 din care s-a născut Por, împotriva căruia a purtat război Alexandru cel Mare ;
 din care s-a născut Aiantus;
 din care s-a născut Gabara, cel ce ne-a învățat să bem cu hurta;
 din care s-a născut Goliat Filistinul;
 din care s-a născut Ofot, care avea nasul frumos, fiindcă bea cu balerca;
 din care s-a născut Aratheu;
 din care s-a născut Oromedon;
 din care s-a născut Gemagog, cel ce-a născocit botforii cu vârful răsfrînt în sus;
 din care s-a născut Sisif;
 din care s-au născut Titanii, părinții lui Hercul;
 din care s-a născut Enay, cel ce curăță mîinile de negi;
 din care s-a născut Fierabras, cel ce-a fost biruit de Olivier, pair al Franței și soțul de luptă al lui Roland;
 din care s-a născut Morguan, cel dintîi care a jucat în zaruri cu ochelarii;
 din care s-a născut Fracasus, cel pomenit în cronica lui Merlin Coceaie;
 din care s-a născut Prindemuște, cel ce ne-a învățat cum să afumăm limbile de bou în hornul sobei, fiindcă pînă la el oamenii le puneau la sărat, ca pe șunci;
 din care s-a născut Bolivorax;
 din care s-a născut Longis;
 din care s-a născut Roadeîn;
 din care s-a născut Batefier;
 din care s-a născut Înghitevînt;
 din care s-a născut Bubădulce, născocitorul butelcilor;
 din care s-a născut Mirlangu;
 din care s-a născut Galafru;
 din care s-a născut Roboast;
 din care s-a născut Sortibrant din Conimbru;
 din care s-a născut Brayer, cel ce-a fost biruit de Ogier Danezul, pair al Franței;
 din care s-a născut Mabrun;
 din care s-a născut Fotanon;
 din care s-a născut Hachelbac;
 din care s-a născut Prăsilă;
 din care s-a născut Grandgousier;
 din care s-a născut Gargantua;
 din care s-a născut stăpînul meu, Pantagruel.

Știu bine că citind aceste rînduri veți fi cuprinși de-o îndoială, pe care o socotesc întemeiată. Vă întrebați, desigur, cum e cu puțință să fi fost astfel, de vreme ce în grozăvia potopului au pierit toți oamenii, afară de Noe și de cei șapte pe care i-a luat cu el în corabie, și printre care despre acel Hurtali nu se pomeneste? Întrebarea își are rostul ei, dar răspunsul cred că vă va mulțumi; iar dacă nu, înseamnă că n-am mintea destul de bine smolită. Și

fiindcă, ce-i drept, n-am apucat acele vremuri pentru a vă spune ce-am văzut cu ochii, mă voi întemeia pe mărturia *masoreților*¹, iscusiți tălmăcitori ai scripturilor evreiești, care spun că Hurtali, într-adevăr, nu se afla în arca lui Noe (unde nici n-ar fi încăput pe cît era de uriaș), ci s-a suit pe ea călare, cu picioarele răscrăcărate, cum gonesc în loc copiii pe caii lor de lemn. (Sau ca marele-trîmbițaș, care a sunat din corn începerea bătăliei de la Marignan și a pierit călare pe-o bombardieră; fugarul cu nasul cel mai bine cumpănit din cîți a pomenit lumea.)

¹ *Masoreți* - comentatori ebraici ai Bibliei.

În felul acesta Hurtali, al doilea după Dumnezeu, a mîntuit corabia din volbura apelor, făcîndu-i vînt cu piciorul și îndreptînd-o, cînd într-o parte, cînd în alta, cum ar fi purtat-o din cîrmă. Cei din corabie l-au hrănit cu îndestulare prin deschizătura unui horn, dovedindu-se recunoscători pentru bunul ajutor ce li-l dădea. Din cînd în cînd, veneau să stea cu el de vorbă, ca odinioară Icaromenip¹ cu Jupiter, dacă aveți timp să-l credeți pe Lucian.

Lămuritu-v-ați acum? Dați pe gît o dușcă de vin (fără apă) iar dacă veți pune la îndoială ce v-am spus, paguba va fi a dumneavoastră.

CAPITOLUL II

Despre nașterea preatemeului Pantagruel

La vîrsta de patru sute patruzeci și șapte de ani împliniți, Gargantua a avut parte de un fiu, pe care i l-a născut nevastă-sa, Badebec, fata regelui amorușilor din Utopia; dar femeia a murit în durerile facerii. Pruncul era atît de mare și de greu, cum nu se mai pomenise, încît n-a putut să vie pe lume, fără să nu curme viața mamei sale.

Acum, pentru a înțelege de ce i s-a dat la botez numele pe care îl poartă, se cuvine să aflați, că în anul acela a domnit o secetă atît de amarnică prin ținuturile Africii, încît treizeci și șase de luni, trei săptămîni, patru zile, treisprezece ceaiuri, ba chiar mai mult, n-a căzut un strop de ploaie; iar arșița soarelui era atît de fierbinte, că tot pămîntul rămăsese pustiu.

Nici în vremea prorocului Ilie nu bîntuise un pojar atît de cumplit. Copacii pierduseră veșmîntul frunzelor, cît despre flori, nici nu mai amintim. Pășunile rămăseseră fără un fir de iarbă, rîurile secaseră, fîntînile se istoviseră, peștii lipsiți de apă vieții lor se zbăteau pe uscat și urlau cumplit, păsările însetate cădeau din văzduh ca plumbul, lupii, vulpile, cerbii, mistreții, ciutele, iepurii, nevăstuicile, dihorii, bursucii și celelalte sălbăticiuni piereau pe cîmp, cu dinții rînjiți.

Cît despre oameni, ți se rupea inima văzîndu-i cum scoteau limba de-un cot, ca niște ogari după șapte ceasuri de goană la vînătoare. Unii se aruncau în fîntînă, alții se culcau sub burta vacii, căutînd un petic de umbră. (Pe toți aceștia, Homer i-a numit *alibanți*, adică: uscături.)

Icaromenip, lucrare a scriitorului grec *Lucian din Samosate* (125 - 190 e.n.).

De-a lungul și de-a latul pământului nu se mai zărea mișcînd țipenie de om. Le plîngeai de milă bietelor viețuitoare, cum dădeau din colț în colț, încercînd să-și astîmpere setea. Cu multă anevoință a fost pusă la fereală apa sfințită din biserică. Poruncile date de sfatul cardinalilor și de sfîntul-părinte au fost păzite cu strășnicie și nimeni nu cuteza să soarbă din agheasmă mai mult de o înghițitură. De-ați fi ajuns pînă în fața altarului, ați fi văzut de-a valma, unii peste alții, douăzeci de însetoșați, îmbulzindu-se în jurul aghesmătarului și căscînd ciocurile să nu piardă nici o picătură. Fericiți au fost aceia care în anul acela au putut să stea la răcoare, în pivniță, la umbra butoiului.

În acest fel ne-au lămurit filozofii, pentru ce apa de mare e sărată. Lăsînd adică, în vremea aceea, Febus-Apolo frînele carului de lumină pe seama fiului său Faeton, iar Faeton, ageamiu în acel meșteșug, neștiind să urmeze calea ocolită care desparte cele două tropice de discul soarelui, s-a abătut din drum și s-a apropiat de pămînt atît de mult, încît a secătuit toate ținuturile dedesubtul lui și a dat foc acelei fișii din văzduh, căreia învățații îi spun Calea Laptelui, pe care bețivii o numesc Poteca sfîntului Iacob și despre care poeții cei mai de seamă cred că e locul stropit cu laptele Junonei, pe cînd îi dădea lui Hercule să sugă. Pămîntul s-a înfierbîntat, deci, atît de tare, încît din pricina căldurii a asudat, iar sudoarea lui vărsîndu-se în mare a sărat-o, fiindcă sudoarea, după cum se știe, e sărată. Despre adevărul celor spuse de mine puteți să vă încredințați gustînd sudoarea dumneavoastră sau a unui bolnav de sfrinție, ceea ce e totuna.

Astfel s-a întîmplat și în anul acela. Într-o zi de vineri, pe cînd toată obștea credincioasă pornise cu alaiul rugăciunilor și dădea acatiste, cerînd atotputernicului Dumnezeu să coboare asupra oamenilor mila și îndurarea lui mîntuindu-i de năpastă, s-a zărit țîșnind din pămînt cîtiva stropi mari de apă, ca din trupul unuia care asudă greu. Bieții oameni au prins să se bucure, ca și cum le-ar fi venit alinare, închipuindu-și că apa, care nu mai pica din cer, începuse să izvorască din pămînt! Învățații spuneau că era ploaia antipozilor, asemenea aceleia despre care pomenește Seneca în cartea a IV-a din *Questiorum naturalium*, vorbind despre obîrșia și izvoarele Nilului; dar oamenii s-au înșelat, fiindcă după sfîrșitul slujbei, cînd au voit să culeagă rouă și s-o toarne în pahare, și-au dat seama că nu era decît o apă sărată, mai rea și mai amară decît apa din mare. Născîndu-se Pantagruel în aceeași zi, tatăl său i-a dat numele acesta ; fiindcă *panta* în grecește înseamnă *tot*, iar *gruel* în limba arabă înseamnă *însetat*. Gargantua a vrut să arate că în ceasul nașterii lui Pantagruel lumea întreagă era însetoșată, profețind totodată că fiul său va ajunge, într-o zi, mai marele băutorilor. Ceea ce s-a arătat, tot atunci, printr-un semn și mai lămurit. În clipa cînd maică-sa, Badebec, îl aducea la viață, și în vreme ce moașele se ațineau să-l primească, au ieșit din pîntecele lăuzei șaiszeci și opt de catîri încărcăți cu droburi de sare, după care au urmat două cămile cărînd șunci și limbi afumate și alte șase, cu pește sărat; apoi douăzeci și cinci de căruțe cu praz, usturoi, ceapă și cimbru. Moașele s-au speriat foarte, dar una din ele a spus: „Iată, suratorilor, gustări îndeajuns, n-aveți ce zice. Să nu ne pripim, și să bem

cu socoteală. Semnul pare a fi prielnic, fiindcă, după cum se știe, sărătura stârnește băutura".

Apoi, pe când schimbau între ele aceste fărîmituri de cuvinte, Pantagruel a ieșit la lumină păros ca un urs, iar altă moașă a strigat cu glas de prorocită: „S-a născut cu păr pe el! Va săvîrși fapte mari și va ajunge la adînci bătrîneți, dacă va avea zile !"

CAPITOLUL III

Despre jalea care l-a cuprins pe Gargantua la moartea soției sale

Nimeni n-a fost mai tulburat și mai răvășit la nașterea lui Pantagruel decît tatăl său, Gargantua. Căci, văzînd de o parte pe Badebec, soția lui moartă, iar de partea cealaltă pe fiul său Pantagruel, atît de frumos și de voinic, nu știa nici ce să spună, nici ce să facă. O îndoială cumplită îi sfîșia sufletul, nepricepînd dacă trebuie să jelească moartea nevastei sau să rîdă de bucurie pentru nașterea fiului său. Simțăminte potrivnice îi sugrumau judecata și, prins în cleștele a două întrebări, nu găsea nici o ieșire. Se zbătea printre gîndurile lui, ca un șoarece lipit de clei sau ca un sticlete în laț.

- Să plîng ! zicea Gargantua. Cum n-aș plînge? Nevasta mea cea bună și cuminte a răposat. Era, așa și pe dincolo, o femeie cum nu s-a mai aflat pe lume. N-o voi mai vedea niciodată, și alta ca ea nu voi mai găsi curînd. Am pierdut o ființă de neprețuit. O, Doamne, cu ce ți-am greșit de m-ai lovit atît de greu? De ce nu m-ai chemat la tine pe mine mai întîi? Viața fără ea, chin și osîndă îmi va părea. Ah, Badebec, drăguța mea, iubita mea, gurița mea dulce (de trei stînji și un cot) mîngîierea inimii mele, haina trupului meu, papucul meu scump, nu te voi mai vedea niciodată! Vai, Pantagruel, bietul de tine, ai pierdut pe măicuța ta, pe nana ta dulce, pe regina ta mult-iubită! O, moarte vicleană, rău m-ai lovit, răpindu-rni pe aceea, care în veci ar fi trebuit să trăiască.

Astfel se bocea și plîngea ca o vacă; după aceea începea să rîdă ca un vițel, aducîndu-și aminte de fiul său:

- O, prichindelul meu, cît e el de vesel, de zburdalnic și de frumușel ! Ah, cît mă simt de fericit! Hai să bem ! Să lăsăm mîhnirea la o parte. Scoate vin din cel mai bun, clătește bine paharele, pune masa, gonește cîinii, aprinde focul, adu lumînările, închide ușa, prăjește pîinea, dă-le săracilor de pomană și spune-le să plece, dă-mi haina cea nouă și pieptarul albastru, vreau să mulțumesc cumetrelor...

Apoi, auzind rugăciunile și prohodul popilor care îi petreceau nevasta la groapă, lăsa vorba neisprăvită și, întorcîndu-se la durerea lui, striga:

- Doamne-Dumnezeule, de ce trebuie din nou sufletul meu să se întristeze? Nu mai sînt tînăr, am început să îmbătrînesc, vremea e a ploaie și ar putea să mă apuce frigurile. Sînt nemîngîiat! Poate că aș face bine, oricum, să vărs mai puține lacrimi și să deșert mai multe pahare. Mi-a murit nevasta... Ei, Doamne-sfinte, plînsul meu n-are s-o învie! A ajuns în rai, poate mai departe, se roagă lui Dumnezeu pentru noi, e fericită, nu mai poartă povara grijilor și a nevoilor noastre. Cu atît mai mult n-o vom putea uita!

Dumnezeu să ocrotească pe cei care au rămas ! Trebuie să încep să mă gîndesc să-mi iau alta.

- Voi ce faceți? le-a spus moașelor. Unde sînteți? Să nu vă văd în ochi. Duceți-vă la înmormîntare. O să legăn eu copilul. Mă simt însetat și mi-e teamă să nu mă îmbolnăvesc. Beți și voi un pahar,osă vă simțiți mai bine...

Moașele s-au supus și au plecat la îngropăciune.Bietul Gargantua a rămas acasă și a scris acest epitaf pentru piatra de pe mormîntul răposatei:

*Muri născînd, preabuna Badebec,
N-aș fi gîndit că dintr-atîta moare,
C-avea, sărmana, frunte de berbec,
Un piept voinic și burtă-ncăpătoare.
Aicea zace trupul ei curat,
S-o ierte Dumnezeu, blagoslovitul,
Că i-a fost viața fără de păcat,
Și-a răposat, cînd i-a venit sfîrșitul.*

CAPITOLUL IV

Despre copilăria lui Pantagruel

După spusele vechilor cărturari și scriitori de cronici m-am învrednicit a ști, că mulți oameni au venit pe lume într-un chip neobișnuit; dar pomelnicul lor ar fi prea lung. Citiți cartea a VII-a din Pliniu,dacă aveți vreme de pierdut. Nu veți afla însă nicăieri o naștere mai minunată decît a fost aceea a lui Pantagruel. Nici pe la poarta minții nu vă trece, cît a crescut de repede, în trup și în putere. Se pomenește despre Hercule că fiind încă în leagăn ar fi ucis doi șerpi; dar isprava lui a fost floare la ureche, căci acei șerpi erau destul de firavi. Pantagruel a săvîrșit isprăvi mult mai grozave. Aș dori mai întîi să vă spun, cum sorbea de trei ori pe zi mulsul a patru mii șase sute de vaci și cum s-au strîns toți ca haram din Saumur-Anjou, Villedieu-Normandia și Bramont-Lorena, să meșterească un ceaun în care să-i fiarbă terciul. Îi dădeau să mănînce dintr-un cazan mare, care se mai vede și acum lîngă patul din Bourges ; dar atît de puternici îi crescuseră dinții, încît într-o zi a mușcat din el o bucată zdravănă, asa cum a rămas semnul pînă azi.

Într-o dimineață, pe cînd sugea la țîța vacii (cronicarii spun toți la fel, că n-a avut doică), pruncul s-a desprins din legăturile care îl țineau în leagăn, și înșfăcînd vaca de glezne i-a înfulecat ugerul și jumătate de burtă (cu ficați și rărunchi cu tot). Ar fi hăpăit-o toată, dacă vaca n-ar fi mugit o dată atît de cumplit, ca și cum ar fi sfîșiat-o lupii. Argații au venit într-un suflet și au scos-o din mîinile lui Pantagruel; dar o ciozvîrtă din pulpă tot i-a rămas. A mîncat-o ca pe un cîrnăcior, iar cînd au încercat să-i ia osul din mîna, l-a înghițit dintr-o dată, cum ar ciuguli cormoranul un oblet.

Deși nu învățase încă să vorbească, a strigat: „Bun! Bun!" voind să spună astfel că i-a plăcut bucățica, și că ar mai fi gustat bucuros încă una. Ceea ce văzînd slujitorii săi, l-au legat cu un odgon zdravăn, asemeni celor care se împletesc la Tain pentru căratul sării pînă la Lyon, sau pe care le folosesc corăbiile franțuzești pe țărmul Normandiei, la Havre-de-Grace.

În vremea aceea s-a întîmplat să scape din lanț un urs pe care îl creștea

tatăl lui Pantagruel. Fiara s-a apropiat de leagăn, și fiindcă dădacele n-avuseseră grijă să spele copilul pe bot, ursul a început să-l lingă. Pantagruel a rupt odgoanele, mai lesne decât Samson frînghiile cu care îl legaseră filistinii, a pus mîna pe moș-Martin, l-a rupt în bucăți ca pe un pui de găină și s-a ospătat cu șuncă proaspătă.

Gargantua, temîndu-se pentru viața fiului său, a pus să-l lege cu patru lanțuri de fier, zidind împrejurul leagănului patru bolți zdravăn întărite. Unul din lanțurile acestea se mai păstrează încă în cetatea La Rochelle, legînd în timpul nopții cele două turnuri de pe țarm. Al doilea lanț se află la Lyon, altul e la Angers, iar pe-al patrulea l-au dus diavolii, ca să-l pună în fiare pe Scaraoțchi, pe care îl apucaseră năbădăile, din pricina durerii de burtă ce l-au ajuns, fiindcă mîncase fript sufletul unui sergent de jandarmi. (Așadar, puteți da crezare și celor scrise de Nicolas din Lyon în psalmul *Et Og regent Basan*¹, arătînd că acel Og fusese atît de puternic și de voinic în pruncia lui, încît a trebuit să fie legat cu lanțuri de fier.)

Pantagruel, astfel pironit, s-a mai astîmpărat, căci nu putea să sfărîme lanțurile atît de lesne, după cum rupsesse odgoanele, și nici n-avea, în leagăn, destul lărgămint pentru a-și mișca în voie brațele.

Dar iată că s-a ținut, în timpul acela, un mare ospăț la curtea tatălui său. Gargantua poftise la o masă bogată pe toți prinții din țara lui. Căpitanii de oaste, zorind cu pregătirea celor convenite ospățului, au uitat de grija bietului Pantagruel și l-au lăsat, *reculorum*², singur-singurel, de capul lui. Și ce socotiți că a făcut băiatul?

Ce-a făcut? Oameni buni, să vedeți! A încercat, mai întîi, să sfărîme în mîini lanțurile cu care era legat de leagăn; dar n-a izbutit, că prea erau groase. Atunci a început să frămînte cu picioarele capătul leagănului și l-a rupt, măcar că era cioplit dintr-un trunchi lat de șapte coți. Scoțînd picioarele afară prin spătură, s-a întins bine-bine, pînă a atins pămîntul. Apoi, opintindu-se încă o dată, s-a ridicat cu toată puterea în călcîie, purtînd leagănul în spinare, ca o broască țestoasă care s-ar sui pe un perete sau ca un butoi de-o mie de vedre, cu fundul în sus. A pătruns astfel în încăperea cea mare unde se ținea ospățul, înfricoșînd pe toți cei de față. Avînd însă brațele în lanțuri, Pantagruel nu se putea atinge de bucate; abia dacă a izbutit, aplecîndu-se asupra mesei, să ia în gură o înghițitură-două. Tatăl său, văzîndu-l, și-a dat seama că îl uitase flămînd și, ascultînd rugămintea celorlalți seniori și prinți care se aflau la ospăț, a dat poruncă să i se dezlege lanțurile; cu atît mai mult cu cît și doftorii spuneau că, ținut în leagăn peste vreme, băiatul era primejduit să pătimească toată viața de piatră la bășică.

Desprinzîndu-l din lanțuri, l-au așezat la masă, iar Pantagruel, izbind de necaz în talpa leagănului, cu o lovitură l-a sfărîmat în cinci sute de mii de bucăți, strigînd cît îl ținea gura, că nu se mai culcă în el, cît va trăi.

CAPITOLUL V

Isprăvile din tinerețe ale neasemuitului Pantagruel

Pantagruel creștea de la o zi la alta și se împuternicea văzînd cu ochii,

spre îndreptăţita bucurie a tatălui său. Acesta i-a pus în mână, de mic copil, arbaletă cu carp să vîneze vrăbii.

¹ *Nicolas din Lyon*, franciscan italian din sec. al XIV-lea, comentator al *Bibliei*, ironizează pe comentatorii ebraici, potrivit cărora *Og*, regele Basanului, ar fi fost un adevărat uriaş.

¹ Deoparte, stingher (lat.).

(E arbaleta cea mare, ce se mai păstrează si astăzi în topitoria de arme de la Chantelle.)

L-a dat apoi la şcoală, ca să-şi petreacă anii cei dintîi ai vieţii cu învăţătura L-a trimis pentru început la Poitiers unde băiatul a dovedit osebită tragere de inimă la carte, spre marele lui folos. Văzînd că ceilalţi şcolari nu se pricep să se bucure de răgazul ce-l aveau între ceasurile de învăţătură, i s-a iăcut milă de ei, şi într-o zi, dezghiocînd din muntele cel mare care se cheamă Passelourdin o bucată de stîncă, lungă de doisprezece stînji şi groasă de douăsprezece palme, a aşezat-o pe patru stîlpi, drept în mijlocul cîmpului. Astfel, în ceasurile cînd n-aveau altceva de făcut, şcolarii veneau aici să petreacă, suindu-se cu băutură, şunci şi plăcinte în vîrfurile stîncii, unde îşi ciopleau numele în piatră cu briceagul. Această stîncă se numeşte astăzi Masa-de-Piatră, şi, în amintirea vremilor de demult, oricine vine să înveţe carte la Poitiers, trebuie mai întîi să bea apă din Izvorul-Calului de la Croustelle şi să se urce pe Masa-de-Piatră.

Aflînd din frumoasele cronică ale străbunilor săi, că Geoffroy de Lusignac, zis Geoffroy Colţosul, bunicul vărului vitreg al surorii mai mari a mătuşii unui ginere de-al unchiului uneia din nurorile soacră-si fusese îngropat la Maillezais, a pornit într-o zi să-i cerceteze mormîntul, ca orice om care ţine la neamuri. Plecînd din Poitiers însoţit de cîţiva prieteni, a trecut prin Leguge, unde a poposit la cuviosul abate Ardillon; apoi prin Lusignan, Sansay, Celles, Colonge şi Fontenay-le-Comte, cercetînd aici pe învăţatul doftor Tiraqueau, a ajuns la Maillezais, unde se află locaşul de veşnică odihnă a suspomenitului Geoffroy Colţosul.

Un simţămînt de nedesluşită teamă l-a cuprins pe Pantagruel, privindu-şi strămoşul zugrăvit pe un perete, sub înfăţişarea unui bărbat foarte supărat, trăgînd pe jumătate din teacă sabia lui cumplită. Voind să ştie pentru ce fusese închipuit astfel, a întrebat pe călugării din partea locului, dar aceştia i-au răspuns că aşa e obiceiul zugravilor şi scriitorilor - *pictoribus atque poetis* - să-i înfăţişeze pe oameni după cum găsesc ei de cuviinţă şi le vine mai la îndemînă. Pantagruel nu s-a mulţumit cu acest răspuns şi a zis:

- Nu cred că a fost zugrăvit astfel fără un anumit înţeles. Eu bănuiesc că s-a sfîrşit din viaţă urgisit de o cumplită jignire, pentru care cere răzbunare urmaşilor săi. Voi căuta să aflu adevărul, şi voi face aşa cum voi chibzui că se cuvine.

Dorind să cerceteze şi celelalte şcoli înalte ale Franţei, Pantagruel nu s-a mai înapoiat la Poitiers, ci s-a îndreptat spre La Rochelle, iar de acolo, pe apă, a ajuns la Bordeaux, unde n-a avut prea multe de văzut; numai cîţiva corăbieri, care jucau în bile pe nisipurile de la marginea mării.

De la Bordeaux trecut la Toulouse, unde a învăţat să dănţuiască şi să

minuiască spada cu amîndouă mîinile, după obiceiul școlarilor de acolo ; dar cînd a văzut pe aceștia cum își pîrjolesc dascălii de vii ca pe niște scrumbii afumate, a luat-o din loc, spunînd: „Să mă ferească Dumnezeu să-mi sfîrșesc zilele pe jeratic ! Port destulă arșiță în mine, nu mai am nevoie de altă fierbințeală...”

A făcut apoi popas la Montpellier, unde a găsit vinuri minunate de Mirevaux și prieteni foarte plăcuți. S-a gîndit o bucată de vreme să învețe tainele doftoricescului meșteșug, dar această știință i s-a părut tristă și amărită, iar felcerii, niște diavoli boșorogi, miroseau toți a clistir. A voit mai pe urmă să învețe drepturile, dar văzînd că, dintre oamenii legii, trei erau mîncăți de molii, iar al patrulea răpănos, a făcut calea întoarsă și a plecat din acel oraș. În mai puțin de trei ceasuri, trecînd peste podul din Gard, a ajuns în fața amfiteatrului din Nîmes: o lucrare zeiască, ce nu pare a fi ieșit din mîna omului.

Abia sosise la Cvignol de trei zile, cînd dragostea l-a prins în mrejele[...] .Aici n-a găsit prea multă forfotă de lume, dar a fost cuprins de mare scîrbă, văzînd cum haimanalele orașului îi chelfăneau pe bieții școlari. Într-o zi frumoasă de duminică, pe locul unde lumea se strîngea la joc, unui școlar i-a venit pofta să dănțuiască și el; dar derbedeii l-au înșfăcat. Văzînd atîta neobrazare, Pantagruel s-a mîniat și a luat la goană pe bătauși; zor-nevoie să-i înece pe toți în apa Ronului! Norocul golanilor a fost că s-au ascuns în pămînt ca niște cîrțițe, la o jumătate de leghe sub albia rîului. (Gaura prin care au trecut se mai vede și astăzi în locul cu pricina.)

Pantagruel a pornit de la Valența mai departe, și în trei sărituri a fost la Anger unde s-a simțit foarte bine, și unde ar fi rămas mai multă vreme, dacă nu l-ar fi alungat ciurma.

S-a oprit, așadar, la [...] unde s-a dedat învățaturii drepturilor. Atît a învățat, pînă a ajuns sa spună că pravila legilor seamănă cu o haină scumpă de aur strălucitor, unsă pe poale cu baligă... Nu se află pe lume, zicea el, cărți mai frumos împodobite și mai arătoase decît Pandectele; dar răstălmăcirile adăugate pe margini, de-alde Accurus și alții, sînt atît de scîrnave, încît totul se preface în gutui și ticăloșie...

De la Bourges a trecut la Orleans, unde s-a împrietenit cu o seamă de școlari veniți de la țară; aceștia l-au luat cu ei la petreceri și l-au învățat să bată mingea, un joc pe care a ajuns să-l stăpînească mai bine decît toți. Nu se ostenea prea mult cu cititul de teamă să nu-i slăbească vederea. (N-a spus odată, nu știu cine, că nimic nu vatămă văzul mai rău decît o boală de ochi?)

Nu peste multă vreme, unul din prietenii lui, sfîrșind învățătura legilor, s-a înfățișat să-și primească patalamaua. Nu ducea cu el mai multă știință decît îi încăpuse în scăfîrlie, dar se pricepea ca nimeni altul să țopăie și să lovească mingea. În cinstea lui, Pantagruel a întocmit un blazon și o deviză, pentru toți aceia care ieșeau din acea înaltă școală a drepturilor de la Orleans:

*Cu o minge-n buzunar,
Cu lopata-n brăcinar,*

*Și cu legea în samar,
Dacă-nveți să dănțuiești,
învățat și doftor ești!*

CAPITOLUL VI

*Cum a întâlnit Pantagruel pe unul din Limoges, care stîlcea limba
franțuzească*

Într-o zi, n-aș putea să spun care, Pantagruel ieșise la plimbare cu prietenii săi spre poarta orașului, pe drumul care duce la Paris; cînd în fața lui s-a ivit deodată un școlar frumușel, care venea dinspre partea aceea. După ce și-au dat binețe, l-a întrebat:

- De unde vii, prietene?
- Din opidul unde ființează ilustra și notoria academie denumită Luteția.
- Ce zice? a întrebat Pantagruel pe unul din prietenii lui.
- Vrea să spună că vine de la Paris.
- A, vii de la Paris? a întrebat din nou Pantagruel. Și cum îți petrec

vremea domnișorii care învață la Paris?

Școlarul a răspuns:

- Traversăm Secvana¹ în dilicul și crepuscul; ambulăm prin compitele și cvadriviile urbei; expectorăm locuțiunile latine și, ca niște amatori autentici, perseverăm în captarea amabilităților omnipotentului și omnigenului sex feminin. În tranzițiile crepusculare descindem în lupanarele din Champgaillard, Matcon, Cul-de-Sac, Bourbon, Glattigny, Huslieu etcetera, și în extaz bipartit depunem laborioase ofrande zeiței Venus, generatoarea de indiciabile voluptăți afrodisiace. După care ne transferăm în abundentele taverna, denumite La Bradul Verde, La Castel, La Magdalena și La Peștele-de-Mare, îngurgitînd opulente spatule de ovine, agrementate de petroselinonul adiacent. Considerînd anemia pecuniară a buzunarelor și avînd în vedere, în general, penuria metalului feruginos, pentru a lichida obligațiunile contractate, abandonăm în garanție caietele și ornamentele noastre vestimentare, așteptînd magnificența larilor și penaiților paterni.

¹ Sena.

- Ce naiba de limbă o fi asta? a strigat Pantagruel. Nu vei fi, Doamne ferește, eretic?

- Nu, ilustrisime. De cîte ori aurora cu degetele ei de roză deschide porțile orientului, mă refugiez într-un edificiu monahal, stropindu-mă cu apă sanctificată și purificîndu-mă cu invocațiuni liturgice. În mistica rogațiunilor îmi purific sufletul de păcatele comise în libațiuni nocturne, onorez forța celestă și mă închin marelui imperator al astrelor. Ador și prețuiesc pe aproapele meu. Păzesc preceptele decalogului și în măsura puterilor mele nu mă abat de la ele, nici cît e negru sub unghie. E adevărat că Mamona refuzînd să-mi alimenteze peculiul, nu sînt în situația de a distribui donațiuni ființelor mizere, care peregrinează din poartă în poartă, solicitînd o monedă.

- Pîrț ! a zis Pantagruel. Ce spune nebunul ăsta? Îmi pare că vorbește limba diavolului, ca să ne zăpăcească dinadins cu descîntece vrăjitoarești.

Unul din cei de față a încercat să-l lămurească:

- Măria-ta, acest domnișor se căznește să maimuțărească limba parizienilor, dar nu face altceva decît s-o împestrițeze cu zdrențe latinești. Se crede mai iscusit decît Pindar și, disprețuind vorbirea obișnuită, își închipuie că e un mare orator, pe franțuzește !

Pantagruel l-a întrebat pe școlar, dacă acest lucru e adevărat, iar acela a răspuns:

- Ilustrisime, ingeniul rațiunii mele nu e apt a distinge divagațiunile acestui plebeu ignar, care își debitează insanitățile într-o franceză vulgară; ci, *a contrario*, eu îmi dau silința s-o înfrumusețez *per longum et per latum*, redîndu-i rezonanța latină.

- Să te ia naiba ! a izbucnit Pantagruel. Am să te învăț eu să vorbești ca lumea ! Dar mai întîi, ia spune-mi, din ce parte a locului ești?

Școlarul a răspuns:

- Originea primordială a bunicilor și străbunilor mei a fost în ținuturile limuzine, unde repauzează corpul sfîntului Marțial.

- Aha! a spus Pantagruel. Ești din Limoges, de la coada vacii, și ai venit aici să faci pe parizianul? Am să-ți rup urechile !

Apoi, punîndu-i mîna în gît, a strigat:

- Te-ai apucat să stîlcești limba țării, schimonositule ! Am să te stîlesc și eu, să mă ții minte !

Văzînd că se îngroașă gluma, școlarul din Limoges a început să se vaite:

- Văleleu, tăticule, mînca-ți-aș sufletul, maica ta, Cristoase, îndură-te, tălică, nu mă păli, nu mă stîlci, nu mă stropși, că n-oi mai greși, cît oi trăi!

Iar Pantagruel a spus:

- Așa? Va să zică știi să vorbești ca oamenii?

Apoi i-a dat drumul, fiindcă bietul limuzin, de frică, se scăpase pe el, iar nădragii lui, croiți în coadă de pește, fund neavînd, se spurcaseră de sus pînă jos.

- Sfinte Pafnutie! a spus Pantagruel, ce mai pupăză! Naiba să-l ia de spîrcîit, că rău mai pute!

Școlarul a șters-o, rușinat, și toată viața a suferit de-o arșiță cumplită, simțînd mereu mîna lui Pantagruel, care îl strîngea de gît. A murit de sete, cîtiva ani mai tîrziu, adevărînd prin cereasca pedeapsă ce l-a ajuns, spusele lui Aulu-Gelu, care ne învață să rămînem la graiul nostru firesc. Așijderea ne îndeamnă și Octavian August, să ne ferim de vorbele fără înțeles, așa cum ocolesc cîrmacii corăbiilor, pe mare, colțurile de stîncă.

CAPITOLUL VII

Cum a ajuns Pantagruel la Paris și despre frumoasele cărți din librăria Sfîntul Victor

Încheind cu bine anii lui de învățătură în Orleans, Pantagruel a hotărît să plece la Paris. Dar tocmai cînd se pregătea de drum, a auzit că la Saint-

Aignan din Orleans se află un clopot mare, îngropat în pământ de mai bine de două sute paisprezece ani. Clopotul era atât de greu, încît, cu toate uneltele pe care le folosiseră enoriașii, nu numai că nu izbutiseră să-l așeze din nou la locul lui, dar nici măcar cu o palmă nu-l clintiseră de la pământ. Au încercat, rînd pe rînd, toate mijloacele arătate de Vitruviu, Alberti, Euclide, Teon, Arhimede și Hero, în *De Architectura*, *De re oedificatoria* și *De ingeniis*¹, dar degeaba, că nimic n-au isprăvit.

Plecînd urechea cu bunăvoință la rugămintea oamenilor din acel oraș, Pantagruel a hotărît să ridice clopotul și să-l suie în clopotniță. S-a dus pe locul unde era clopotul și l-a săltat de la pământ cu degetul cel mic, atât de lesne, ca și cum ar fi fost clopoțelul de la gîtul unui erete. Înainte de a-l atîrna în clopotniță, a dat o raită prin cetate, ținîndu-l în mînă și făcîndu-l să sune. Poporul s-a veselit foarte, dar ce-a urmat nu i-a mai fost pe plac, fiindcă, din pricina bătăii clopotului, tot vinul cel bun din Orleans s-a tulburat în butoaie și s-a borșit. Băutorii n-au băgat de seamă decît în noaptea următoare, cînd, gustînd din acel vin stricat, au început să scuie un fel de scamă albă, strigînd:

- Ne-am umplut de Pantagruel! Ni s-a aprins gîtlejul!

¹ *Despre arhitecturi, Despre îndeletnicirea clăditului; Despre meșteșuguri* (lat.).

După această ispravă, Pantagruel a plecat cu însoțitorii lui la Paris. Aici toată lumea a dat buzna să-l vadă, căci așa sînt făcuți parizienii, totdeauna gata la îngrămădeală și nerozi din firea lor, de la *alfa* la *omega*. Se uitau la el cu gura căscată, aiuriți și oarecum înfricoșați, temîndu-se să nu ia cu el zidurile Luvrului, așa cum tatăl lui ridicase, oarecînd, clopotele de la Notre-Dame, ca să le atîrne, zurgălăi, la gîtul iepei ce-o călărea.

Zăbovind cîtăva vreme la Paris, Pantagruel a învățat temeinic cele șapte științe ale gîndirii, dar n-a voit să-și mai lungească șederea, fiindcă - după cum spunea el - în Paris e plăcut să trăiești, dar nu-i bine să mori: toți calicii orașului dau tîrcoale prin cimitirul Sfîntul Inocentiu și își încălzesc șezutul cu osemintele morților. S-a minunat în schimb de frumoasele cărți pe care le-a găsit în prăvălia librarului de la sfîntul Victor și pe care le-a însemnat după cum urmează:

*Scripetum salutis*¹.

Prohabum juris.

Papucum Decretorum.

Rodia Vitiorum.

Despre oastea Domnului.

Mătura și fârașul predicatorului, de părintele Hocus-Pocus.

Fuduliile de elefant ale vitejilor.

Mătrăguna episcopilor.

Marmotretus de bubonis et maimucis, cum commento Dorbellis.

Decretum universitatis Parisiensis super profunditate muliercurarum ad pladtum.

Cum i s-a arătat sfînta Gertruda unei călugărițe din Poissy, care sta să

nască.

Ars honeste besendi in societate, de Mortuinum.

Borcanul cu muștar al pocăinței.

Formicarum artium.

De paharorum usu et honestate chefuendi, per Silvestrem erhieratent Jacobibemus.

Concina, pe scurt.

Traista notarilor.

Aldămașul măritişului.

Ciubărul cu visuri.

Pleava și tărîțele legilor.

Gustarea vinurilor.

Diferitele mirosurile ale brânzei.

Spalatorium scholarium.

¹ Bibliografie fantezistă, în care numeroase cuvinte din titlurile „latinești” sînt de fapt cuvinte franțuzești (respectiv românești) cărora li s-a dat, în scop burlesc, aspectul latin.

Tartaretus: De modo cacandi.

Fanfarele Romei.

Bricot: De differentis ciorbarum.

Temeiul ascultătorilor.

Încălțările smereniei.

Scaunul cu trei picioare al înțelepciunii.

Hîrdăul darurilor.

Poticneala duhovnicilor.

Plesnitoarea popilor.

Reverendi patris fratris Lubini provincialii taclalia, de afumandis carnatibus, libri tres.

Pasquilli, doctoris marmorei, de Capreoliscum ciulinis comendendis, tempora papali ab Ecclesia interdicto.

Căldărușa, în șase persoane, jucată de Diaconii-Parșivi.

Ochelarii călătorilor care merg la Roma.

Majoris: De modo faciendi carnos.

Cimpoiul prelaților.

Beda: de Optimitate burtorum.

Plîngerea notarilor împotriva puținătății plăcintelor.

Coadă de cotoi a procurorilor.

Slănină pe fasole, *cum commento.*

Dulceața iertărilor.

Praeclarissimi jurisutriusque doctoris Magister Piloți. Raquedenari de bobelidandis glossae Accursiane mofturis repetitio enucidilucurisissima.

Stratagemata francacatoris, de Baignolet.

Frantopinus: De re militari, cum figuris Ștefani.

De usu et utilitate belituri equos et equas, authore Nostro de Chur.

D.N. Rostocostopiciorongus: De mustarda post prandium servienda, lib, quatuordecim, apostolati per D. Fleacus.

Jabolenus: De cosmographia purgatorii.

Questio subtilissima utrum chimera, in vacuo burtispossit comendere secundas intentiones ? et fuit debatuta per decern hebdomadas in concilio Constantiensi.

Pofta de mîncare a judecătorilor.

Cucuvaia cardinalilor.

De calcaribus removendis decades undecim per Albericum de Rosata.

Ejusdem: De castrametandis crinibus, lib. tres.

Intrarea în Brazilia a lui Antoniu de Leiva.

Marforii bacalarii, cubentis Rome de mascardiis cardinalium Mulis.

Apologia aceluiași împotriva celor ce spun că măgarul papii nu bea decît apă.

Pronosticatio que incipit Silvio Pipotamaris, balata per D.N. Aiuritus.

Bamburini episcopi, de mulgetiarum profectibus enneades novem, cum privilegia papali ad trienium, et postea non.

Fandoseala fetelor mari.

Jucăria femeilor văduve.

Guturaiul călugărilor.

Cuvioasa gîngăveală a părinților celestini.

Pomul pomenilor.

Obrăznicia calicilor.

Capcana teologilor.

Muștiucul măștrilor cîntăreți.

Leneveții lui Olcam, la prima lor tunsoare.

Magistri N. Frigepuim: De jumulitibus horarum canonicarum, lib. quadraginta.

Clevetitorium confratriarum, incerto autore.

Pantahuza măicuțelor sărmane.

Mirosul spaniolilor nespălați, hiperaromatizați de Frai Inigo.

Băuturica nevoiașilor.

Poltronismus rerum Italicarum, autore magistro Frigifer.

R. Lullius: De moftoribus principum.

De partibus secretibus hypocrisia, adore Jacobo Hocstralem, hereticomaestra.

Caldaburtis de magistronostradorumque Beutoris, lib. octo galantissimi.

Pîrțurile copiștilor, scriitorilor, pisarilor, prescurtătorilor și diacilor papali, culese de Regis.

Calendarul pe o sută de ani pentru podagroși și sfrînțiți.

Manieres maturandi cuptoris, per D. Eccium.

Frînghia negustorilor.

Plăcerile vieții mănăstirești.

Rapănul călugărilor fățarnici.

Istoria farfadetilor sau a strigoilor cerșetori.

Starea jalnică a ostașilor schilodiți în război.

Înșelătoria dregătorilor.

Cîntarul vistiernicilor.

Moftarium Sorbonifornium.

Rimele vînătorilor de rîme.

Foalele alchimiștilor.

Țintarul pantahuzelor, adunat de fratele Serratis.

- *Volth mnarbothim dai gousch pal frapin duch im scoth pruch galeth dai Chinon, min foulthrich al conin butbathen doth dai prim.*¹

- Ati înțeles ceva? a întrebat Pantagruel pe însoțitorii săi.

Epistemon a răspuns:

- Bănuiesc că ar fi limba antipozilor; naiba să mă ia dacă am înțeles o silabă!

Pantagruel a spus străinului:

- Prietene, nu știu, poate că zidurile vor fi avînd urechi, cum se spune, dar nici unul dintre noi nu pricepe ce spui.

Noul venit a vorbit atunci în italianește:

- *Signor mio, voi vedete per essemplio che la Cornamusa non suona mai s'ela non a ii venirepieno. Così io parimente non visaprei contare le mie fortune, se prima ii tribulato ventre non a la solită refectiione. A quale e adviso che le mani et li dent habbiano perso ii loro ordini naturale et del tute annichillati.*²

Epistemon a spus:

- Limba aceasta încă n-am ajuns a o cunoaște. Călătorul a vorbit pe englezește:

- *Lord, if you beso vertuous of intelligence, as you be naturally releaved io the body, you should have pity of me; for nature hath made us equal, but fortuna hath some exalted, and others deprived: nevertheless is vertue often deprived, and the vertuous men despised: for before the last end none is good.*³

- Nici atîta ! a spus Pantagruel. Panurge a dat-o pe ungurește:

- *Jona andie guaussa soussy etan beharda er remedio beharde versela ysser landa. Anbates otoy y es nausu ey nessassu gourray proposian ordine den Non-yssena batya facheria egabe gen herassy badia sadassu nouraa ssia. Ar an Hon-duan gual de cydassu naydassuna. Estou oussyc eguinan soury hin er darstura eguy harm. Genicoa plasar vadu*

- Genicoa, fă-te-ncoa! a strigat Eudemon. Iar Carpalin a spus:

- Să-mi sară ochii, dacă am priceput cît îi negru sub unghie !

¹ Cuvinte într-o limbă inexistentă.

² Vezi bine, doamne, că nici cimpoiul, bunăoară, nu răsună dacă n-are burta plină; tot asemenea nici eu nu-ți pot depăna istoria mea, dacă tulburatu-mi pîntece nu-și dobîndește o temeinică îndestulare; căci am început a cugeta că mîinile și măselele și-au pierdut slujba lor firească și sînt pe cale de a pieri cu totul (italiană diformată.)

³ Dacă ești, doamne, tot atît de tare la minte pe cît ești de voinic la trup, va să te milostivești de mine, căci firea ne-a plăsmuit deopotrivă, dar norocul a crescut pe unii și pe alții i-a scăzut. Și totuși virtutea e adesea nesocotită și oamenii virtuoși disprețuiți, căci nimeni nu este cu adevărat bun înainte de ceasul cel de pe urma, idem).

⁴ La toate relele trebuie, doamne, să fie și un leac; să trăiești cum se cade, iată anevoința. Cît m-am rugat de domnia-ta ! Fă să fie rînduială în cuvîntarea noastră; și va fi, de bună seamă, dacă vei spune să vină ce trebuie ca să mă sature. Pe urmă, întreabă-mă tot ce vei voi. Și nu vei greși dacă vei cheltui, cu ajutorul lui Dumnezeu, îndoit (bască, idem).

Străinul a vorbit apoi în limba cehilor:

- *Prug frest frins sorgmand strochdt drhas pag brlelang Gravot chavygny pomardiere rusth pkalhdracg Deviniere preş Nays. Beuille kalmuch monach drupp delmeupp Ust rincq dlrndodelb up dreht loch mine stz ringuald de vins ders cordelis bur jocst stzampenards*.^x

- Creştinească o fi limba aceasta, prietene, sau e limba lui Păcală? E o limbă pe ghiceală, a spus Epistemon.

Călătorul a luat-o prin graiul olandezilor:

- *Heere, ie en spreek anders geen taale dan kersten taele: my dunct nochtans al, en seg ie u niet een woordt mynen nood verklaart ghenonch wat ie be-gere; geef my wyt bermherticheigt yet waer van ie ghevoed maghzunch*.²

- Tot aia! a spus Pantagruel.

Străinul a vorbit spanioleşte:

- *Seignor, de tanto hablar yesoy cansado por que suplico avostra reverenda que mire a los perceptos evangelicos, para que ellos movan vuestra reverenda a lo que es de consciencia; y si ellos non bastaren para mover vuestra reverenda a piedad, yo suplico que mire a la piedad natural, la qual yo creo que le movera como es de razon, y coneso non digo mas*.³

Pantagruel a spus:

- Bine, prietene. Nu pun nici o clipă la îndoială că ştii să vorbeşti mai multe limbi: dar alege din ele una, pe care s-o înţelegem şi noi.

Călătorul a început atunci în limba daneză:

- *Myn Herre, endog ie g med inge tunge ta Iede, lygeson boeen ocg uskuulig cveatner: Myne Kleebon och my ne legoms magerhed udviser alligue klalig huuad tyng meg meest behoff girereb somder sandeligh mad och drycke: hvuarpor for-barme teg omsyder offuermeg: oc befarlat gyffuc meg nogmeth: affhvyket ieg kand styve myne groendes magher lygeruff son man Cerbero en soppe forsetthr. Soa shal tuloaffue lenge och lycksaltigth*.ⁱ

- Îmi pare că astfel vorbeau goţii, şi să mă ierte Dumnezeu, tot aşa îi zicem şi noi din şezut.

¹ Cuvinte într-o limbă inexistentă.

^a Nu mă rostesc, doamne, în grai necreştinesc; şi totuşi, chiar dacă n-aş spune un singur cuvânt, zdrenţele cu care mă acopăr ar fi singure în stare să-ţi dezvăluie ce doresc. Fii atît de milosîrdnic şi dă-mi ceva de mîncare (olandeză, diformată).

³ Sînt, doamne, ostenit de atîta vorbă; rog aşadar pe cuvioşia-ta să ia în seamă poruncile Sfintei Evanghelii, care vor îndupleca pe cuvioşia-ta la o faptă în cuget curat; şi dacă acestea nu vor fi volnice să îndemne pe cuvioşia-ta la milă, o rog să ia în seamă mila firească, aceea care, sînt încredinţat, fără greşeală, o va mişca; şi după asta nu mai zic nimic (spaniolă, idem).

⁴ Chiar dacă, precum copiii şi dobitoacele, n-aş grai, în nici o limbă, doamne, şi încă straietele şi slăbiciunea trupului meu ar arăta limpede ce-mi lipseşte: de mîncare şi de băut; milostiveşte-te aşadar şi spune să-mi dea cu ce să-mi ogoiesc lătratul stomacului, tot astfel precum aşezi un blid cu ciorbă dinaintea cîinelui Cerber. Astfel vei vieţui îndelung şi fericit (daneză, idem).

Atunci străinul a spus:

- *Adoni, scholom lecha: im ischar harob hal habdeca, bemeherah thithen ii kicar lehem, chancathule: laah al adonai cho nen ral*.¹ Iar Epistemon a răspuns:

- De data aceasta sînt lămurit. E limba ebraică și îmi dau seama că o vorbește ca un cărturar.

Călătorul a spus mai departe:

- *Despota tinyn panagathe, diatissy mi uc artodotis, horas gar limo anali-scomenon eme athlios, ke en to metaxy eme uc eleis udamos, zetis de par emu ha u chre. Ke komos philologi pantas homologusi tote logus te kerhemata perita hypar-chin, opote pragma afto pași delonesti. Entha gar anankei monon logiisin, hina pragmata (hon peri amphisbetumen) me prosphoros epiphenete.*²

Iar Carpalim, unul din însoțitorii lui Pantagruel a spus:

- Aha! Mi se pare că vorbești grecește. Ai fost în Țara Grecească?

Călătorul a răspuns:

- *Agenou dont oussys vou denaguez algarou, nou den farou zamist vou mariston ulbrou, fousquez vou brol tam bredaguez moupreton den goul houst, daguez, daguez nou croupys fost bardou noflist nou grou. Agou paston toi nalprissys hourtou los ecbatonous, prou dhouquys brol panygou den bascrou nou dous caguons goulfren goul oust troppassou.*³

- Am început să mă dumiresc, a spus Pantagruel. Asta e limba care se vorbește la noi în Utopia. Sau, după cum sună la ureche, una asemănătoare.

Dar înainte de a sfîrși vorba, străinul și-a schimbat graiul:

- *Jam toties vos, per sacra, perque deos, deasque omnis, obtestatus sum, ut, si qua vous pietas permovet, egestatem meam solaremini nec hilum proficio clamans et ejulans. Sinite quaeso, sinite, virii impii, quo me fata vocant abire, nec ultra vanis vestris interpellationibus obtundatis, memores veteris illius adagii, quo venter famelicus auriculis carere dicitur.*

- Ascultă prietene, l-a întrebat încă o dată Pantagruel. Nu știi să vorbești franțuzește?

¹ Pacea fie cu tine, doamne! Dacă voiești a face un bine slugii tale, dă-mi de îndată o coajă de pîine, căci scris este: „Cine pe săraci ajută, pe Dumnezeu împrumută” (ebr.).

² De ce, prea bunule stăpîn, nu-mi dai o bucată de pîine? Mă vezi pierind mișelește de foame, și n-ai nici o milă de mine, și mă întrebi o sumedenie de lucruri fără nici o noima. Și totuși, prietenii înțelepciunii se învoiesc cu toții să creadă că orice cuvîntare sau cuvînt sînt de prisos cînd faptele sar în ochi. Cuvintele nu sînt de trebuință decît acolo unde faptele pe care le cercetăm nu se arată cu limpezime (elină, cu pronunțare modernă).

³ Alt limbaj închipuit.

De mai multe ori te-am rugat, pe cele sfinte, pe zei și pe zeițe, să-mi alini, dacă ai un pic de milă, sărăcia, dar strigătele și jelaniile mele nu mi-au ajutat la nimic. Lăsați-mă dar, lăsați-mă, ameni fără milă, să mă duc unde mă cheamă ursita, și nu mă mai osteniți cu întrebările voastre deșarte, ci vă aduceți aminte de vorba veche, care zice că pîntecele flămînd urechi n-are (lat.).

- Foarte bine, seniore. Mulțumesc lui Dumnezeu, e limba pe care am supt-o la sînul maicii mele. Sînt născut și crescut de mic copil în grădina Franței, adică în Tourraine.

- Dacă-i așa, te rog să-mi spui: cum te cheamă și de unde vii? Căci atît de mult te-am îndrăgit, încît dacă vei asculta de dorința mea, vei rămîne lîngă mine toată viața și vom fi prieteni împreună, cum au fost Eneea și Achates.

- Seniore, numele meu adevărat, pe care l-am primit la botez, e Panurge. Acum viu din Țara Turcului, unde am fost ținut în robie de cînd pornisem la

Metalin cu război împotriva paginilor. Bucuros mă voi învrednici să-ți istorisesc pățaniile mele, care sînt mai minunate decît ale lui Ulise: dar fiindcă ți-a fost voia să mă iei pe lîngă domnia-ta (ceea ce primesc, făgăduindu-ți să te urmez pînă la mama-dracului), avea-vom destule clipe de răgaz pentru povești. În această clipă simt grabnica nevoie de a mă întrema, aflîndu-mă cu burta goală, gîtlejul uscat, iar măselele (toate) crăpate de foame. Gata sînt să mă așez la înfulecat, și te încredințez că îți va fi plăcut să mă privești mîncînd. Dă poruncile cuvenite - și Doamne-ajută !

Pantagruel a hotărît să fie dus la locuința sa și să i se dea de mîncare pe săturate. Ceea ce s-a făcut. Panurge a îmbucat din toate, ospătîndu-se pînă în fapt de seară, cînd s-a vîrît în așternut, o dată cu găinile. A dormit fără vise pînă a doua zi la ceasul prînzului, iar de cum a făcut ochi, s-a strămutat, în trei pași și-o săritură, din culcuș de-a dreptul la masă.

CAPITOLUL X

Cum a judecat Pantagruel o pricină încurcată, dovedindu-se mai înțelept decît Solomon

Amintindu-și despre sfaturile tatălui său și voind să-și încerce puterile minții, Pantagruel a chemat pe toți învățații la întrecere pe la diferitele răspîntii ale orașului, punîndu-le în față nouă mii șapte sute șazeci și patru de întrebări, toate îndoielnice.

La capătul uliței Fouarre a ținut piept cu dascălii, magistrii și retorii Parisului, lăsîndu-i pe toți cu gura căscată. Apoi s-a războit la Sorbona cu teologii vreme de șase săptămîni, de dimineață de la ceasurile patru și pînă seara la șase, lăsînd un răgaz de două ceasuri la prînz, ca să nu stingherească prea mult tabietul de odihnă și băutură al acelor. Au venit și au stat de față cei mai mulți din nobilii de la curte, președinții, perceptorii, sfetnicii orașului, advocații, socotitorii, scriitorii și atîți alții, laolaltă cu dregătorii, doftorii și popii. Unii din aceștia și-au luat inima în dinți și s-au amestecat în vorbă, dar Pantagruel, răsturnînd sofistica lor șubredă, i-a pus cu botul pe labe pe toți, dovedindu-le că nu sînt altceva decît niște vite încălțate.

Astfel s-a lătit faima despre știința lui minunată. Gura lumii a început să turuie și să poarte vorbele, încît pînă și lelițele din tîrg, precupețele, spălătoresele, vînzătoarele de plăcinte, ascuțitoarele de cuțite și codoașele își dădeau coatele și şușoteau cînd îl vedeau trecînd:

- Uite-l!

Ceea ce văzînd, Pantagruel s-a bucurat, ca altădată Demostene atenianul, prințul oratorilor, cînd îl arăta cu degetul vreo babă pricăjită, zicînd:

- Asta-i, maică !

Tocmai atunci venise spre judecată în fața înaltei curți o pricină între doi mari seniori: de o parte domnul Pupăndos ca pîrîtor și de partea cealaltă domnul Soarbezeamă, pîrîtul.

Neînțelegerea dintre ei era atît de încurcată și atît de greu de dezlegat după litera legii, încît juzii nu înțelegeau o buche. Regele dăduse poruncă să

se adune laolaltă patru din cele mai de seamă și mai învățate Parlamente ale Franței, dimpreună cu Sfatul cel Mare al Sorbonei și cu cei mai renumiți dascăli, nu numai din Franța, dar și din Anglittera și Italia, ca Jason, Filip Dece, Petrus de Petronibus și o grămadă de alți cărturari, bătrâni cititori de pravili; și cu toate că au stat și și-au bătut capul timp de patruzeci și șase de săptămîni, n-au izbutit să lămurească pricina, și nici să-i găsească o dezlegare după temeiul dreptului, rămînînd pentru aceasta atît de rușinați, încît se scăpau pe ei de ciudă și de necaz.

Pînă într-o zi, văzînd că li s-au sleit creierii de-atîta cugetare, unul, anume Du Douhet, cel mai învățat, mai priceput și mai chibzuit dintre toți, s-a ridicat și a spus:

- Domnilor, vreme îndelungată s-a scurs, de cînd ne-am adunat aici, și iată că nimic nu isprăvirăm, neputînd nici să adîncim, nici să limpezim această pricină, pe care cu cît o cercetăm mai cu luare-aminte, cu atît mai puțin o pricepem, spre marea noastră rușine și neiertată nevrednicie. După a mea părere, numai cu hulă și cu ocară ne vom alege pînă la sfîrșit, fiindcă nimic altceva nu facem decît să tăiem frunză la cîini. Iată, așadar, ce-am socotit. Ați auzit cu toții vorbindu-se despre acel mare bărbat numit magistrul Pantagrue, care, după cuvîntările ce-a ținut și după biruințele ce-a cîștigat în fața lumii asupra, tuturora, s-a dovedit a fi cel mai de seamă învățat al vremii noastre. Cred și spun că ar fi bine să-l chemăm și să-i supunem spre judecată întreaga pricină, fiind cel din urmă și singurul care va putea să-i găsească o dezlegare dreaptă.

Toți ceilalți sfetnici și dascăli și-au dat învoirea lor, și fără să întîrzie au trimis să-l caute pe Pantagrue, cu rugămintea de-a binevoi să cerceteze pricina de-a fir-a-păr, aducînd hotărîrea pe care o va găsi de cuviință. Apoi i-au pus la îndemînă dovezile scrise ale împricinaților: cîtiva saci plini pînă în vîrf, cam cît ar duce în spinare patru măgari zdraveni.

Pantagrue a întrebat:

- Domnilor, cei doi seniori care se judecă, sînt în viață?

- Da.

- Atunci, la ce naiba poate să slujească mormanul ăsta de hîrtii și de hîrțoage, pe care v-ați ostenit să mi-l puneți dinainte? N-ar fi mai nimerit să-i ascultăm pe împricinați, poftindu-i să-și dovedească dreptatea prin viu grai, decît să ne pierdem vremea cu cetania acestor bazaconii, care nu-s altceva decît minciuni ticluite dinadins, șiretlicuri diavolești de-ale lui Cepota și altor răstălmăcitori de legi? N-am nici o îndoială, că atît domniile-voastre cît și ceilalți care au luat pe seama lor această judecată, mai rău ați încurcat pricina, altminteri lesne de cumpănit, născocind singuri o puzderie de teoieiuri pro și contra, răscolind tot soiul de chichițe lipsite de noimă și luîndu-vă după susținerile prostesti ale unor nerozi ca alde Accursius, Baldius, Bartolius, Castro, Imola, Hipolit, Panormus, Bertachinus, Alexandru, Curtius¹ și alți clănțai bătrîni, care n-au fost în stare să lămurească nici cel mai prizărit paragraf din Pandecte, ca niște viței la poartă nouă, fără nici o pătrundere a legilor, neștiind nici grecește, nici latinește, ci numai limba goșilor și a altor barbari. Să nu uităm că cele dintîi legi ne-au fost lăsate de greci, după cum

Însuși Ulpian mărturisește, primind de la ei o mulțime de cugetări și ziceri elinești; aceste legi au fost scrise apoi în cea mai aleasă și mai bogată limbă din câte au vorbit oarecînd neamurile latinești. Nu voi lăsa deoparte pe Salustiu, pe Varo, pe Cicero, pe Seneca, pe Titus Livius și pe Quintilian. Cum puteau să adîncească înțelesurile dreptului bătrînii noștri iuriști-aiuriști, cînd în viața lor n-au avut sub ochi o carte latinească adevărată, după cum prea îndeajuns o dovedesc prin felul lor de a scrie, care poate fi al unui hornar, al unui bucătar sau spălător de vase, dar nicidecum al unui om de legi.

Mai mult decît atît. Legile sînt rodul firesc al unor silinți de filozofie și morală. Cum vor putea să le priceapă niște zăluzi, care n-au învățat din filozofie și morală nici cît măgarul meu? Cît privește umanioarele și știința despre așezările lumii vechi - care își au însemnătatea lor - aș putea să-i asemăn mai degrabă cu o broască rîioasă, împodobită cu pene, sau cu un gușat care și-ar agăța de grumaz o cruce, ca să nu i se vadă beteșugul. Nu numai atît, dar din tot ce-au scris acei nerozi nimic nu se poate înțelege, după cum voi dovedi într-o zi negru pe alb.

De aceea, dacă doriți cu adevărat să iau spre cercetare această pricină, aruncați mai întîi în foc toate hîrtoagele și chemați înaintea mea pe cei doi seniori. După ce îi voi fi ascultat, vă voi împărtăși judecata mea, fără aiureli și falsicării.

¹ *Accursius, Baldius etc.* - principalii glosatori ai dreptului roman, care îl aduseseră în starea de neclaritate de unde se străduiau să-l scoată oamenii Renașterii.

După cum bine știți, în orice adunare sînt mai mulți nebuni decît înțelepți. (Titus Livius adăuga, vorbind despre cartaginezi, că întotdeauna nebunii îi răpun pe înțelepți.) S-au găsit, așadar, destui care s-au ridicat împotriva celor spuse de Pantagruel; dar numitul Du Douhet i-a ținut cu dîrzenie partea, recunoscînd că toate acele condici și catastife, cercetări și încheieri, întîmpinări și îndreptări, nu sînt decît tertipuri drăcești întru măsluirea dreptății și amînarea judecății, pe care va trebui să le lase în plata Domnului, dacă vor să hotărască după măsura cinstită a înțelepciunii și după duhul Evangheliei.

În cele din urmă, toate terfeloagele au fost arse, iar cei doi împricinați au venit să se înfățișeze, în carne și oase. Pantagruel i-a întrebat:

- Dumneavoastră vă judecați?
- Da, domnule, au răspuns amîndoi într-un glas.
- Care dintre dumneavoastră e pîrîtorul?
- Eu, a răspuns seniorul de Pupăndos.
- Prea bine. Arată-mi cu de-amănuntul dreptatea domniei-tale. Dar să spui adevărul, tot adevărul și numai adevărul, fiindcă - asta mi-i crucea ! - la cea dintîi minciună îți voi lua capul de pe umeri, ca să afli odată că în fața judecății nu trebuie să umbli cu înșelăciuni. Să nu ascunzi nimic și să nu născocеști ce n-a fost. Vorbește !

CAPITOLUL XI

*Cum s-au apărat singuri cavalerii de Pupăndos și Soarbezeamă,
înaintea lui
Pantagruel*

Cavalerul de Pupăndos a început astfel:

- Domnule, adevărul adevărat este că o femeie de la curtea mea s-a dus la târg cu niște ouă să le vîndă.

- Pupăndos, pune-ți pălăria în cap, a spus Pantagruel.

- Mulțumesc. Tocmai atunci treceau șase firfirici între cele două tropice și o lescaie, mai ales că pe Munții Rifani bîntuise în vara aceea o secetă cumplită de șmecherii, din pricina răfuielii de baliverne, care se iscase între baranguini și acursieri, după răscoala elvețienilor adunați în număr de trei, șase, nouă și zece, pentru a culege vîsc de Anul nou, la zi-ntîi, cînd se adapă boii cu ciorbă și fetele mari primesc o cheie de cărbune, ca să dea ovăz la cîini. Toată noaptea ne-am trudit (cu mîna pe ulcică) să trimitem ștafete călări și pe jos, pentru a opri corăbiile, fiindcă croitorii încercaseră să taie ciucurii pe care îi șterpeliseră și să facă din ei

un pușcoci de soc,

să mute marea din loc,

care între timp se-ngroșase dintr-o oală de varză (după spusa strîngătorilor de fîn). Dar doftorii, cercetînd semnele udului, n-au putut să spună dacă

dropia, în vîrf de par,

gusta cuie cu muștar,

ci numai atît, că domnii de la curtea regelui puseseră opreliște sfrinției, să nu mai dea tîrcoale căldărarilor și să nu mai umble sarta-ferta în timpul slujbelor bisericești, întrucît mîrlanii începuseră să *joace furlana* după diapazon,

cu călcîiele în foc și cu capul la mijloc,

după cum spunea bunul nostru Bondoc. Ah, domnilor mei, Dumnezeu pe toate le întocmește după voia lui, dar a fost odată un căruțaș, care a dat cu tifla ursitei sale, pocnind din bici, ceea ce s-a întîmplat pe cînd se întorcea de la bîlci cu magistrul Anton Lăptucă, uns de curînd doftor în anafura, cum spun tîlcuitorii canoanelor. Dar ceea ce face măreția paresemilor - opt cu a brînzii, sfinte Sisoe, e că

poți s-o duci într-o mîncare,

de la Paști la înălțare,

fiindcă, după cum se știe,

buturuga mică răstoarnă carul mare.

Dar sutașul n-a așezat banul în țintă destul de sus ca să nu-l ajungă apro-dul ce-și lingea de jur împrejur degetele cu pană de gîscă, anevoindu-se să vadă de departe hornul hanului „La patruzeci de șopîrle”, vîrîte în cei douăzeci de ciorapi ai datornicului păsuit pe cinci ani. Dar dacă mai bine te gîndești, nu dai vrabia din mîină pe cioara de pe gard, fiindcă ținerea de minte se pierde dacă ți se întîmplă să îmbraci nădragii pe dos. Asta e !

Dumnezeu să aibă în paza lui pe nădrăgari!

Pantagruel l-a îmbărbătat:

- Foarte bine, prietene, foarte bine! Vorbește domol și nu te mînia. Am început să înțeleg cum stau lucrurile. Grăiește mai departe.

- E foarte adevărat ce spun unii, că omul trebuie să fie cu ochii în patru, fiindcă prevederea e mama înțelepciunii. Dar femeia despre care vă vorbesc n-a putut, sărmana, rostindu-și rugăciunea - *gaudes și audi nos*¹ - să-și pună pe umeri muchea de cuțit a diplomelor Sorbonei, fără să se stropească îngerește, acoperindu-se cu un șapte de caro și trăgînd o sabie zburătoare pe locul unde se vînd steagurile vechi, rămase în urma zugravilor din Flandra, după ce aceștia isprăviseră cu potcovitul greierilor. Și mă mir că oamenii nu s-au deprins să clocească, de vreme ce e atît de plăcut să stai pe ouă.

Seniorul de Soarbezeamă a încercat să-i taie vorba, dar Pantagruel l-a repezit:

- Ei, fire-ai tu să fii, cine ți-a dat voie să vorbești? Mă trec toate nădușelile căutînd să descurc pricina voastră, și tu vii să mă mai bați la cap? Liniște, la naiba, liniște ! Ai să dai din tine tot ce știi, cînd ți-o veni rîndul. Vorbește mai departe, Pupăndos, și nu te grăbi.

- Așadar, văzînd că în această privință Sanctiunea pragmatică rămîne enigmatică, deși papa a făgăduit fiecăruia să dea drumul vînturilor după buna lui plăcere, dacă flanelele albe n-ar fi vărgate și oamenii n-ar fi atît de săraci, făcîndu-și cruce cu mîna stingă, curcubeul măcinat de curînd la Milan pentru a face să răsară ciocîrliile, ar fi îngăduit ca femeia despre care vorbesc să-și potolească durerile de șale cu lapți de pește luați pe datorie - fără de care n-am putea să aflăm cum sînt croite cizmele vechi.

Și cu toate acestea, Ioan Vițelul, vărul ei dinspre mamă, bine scuturat într-un cazan cu scrisori tipărite, a sfătuit-o să nu spele rufele în albia ei mișcătoare, fără să dea mai întîi foc hîrtilor: soț sau făr'de, fiindcă

Non de ponte vădit

*Qui cum sapientia cădit,*²

mai cu seamă că dumnealor de la Curtea Condiciilor nu se pot înțelege la numărătorela flautelor nemțești, cu care s-a tipărit la Anvers *Ochelarii prinților*. Dar, iată, domnilor, că e de ajuns o mărturie mincinoasă, ca judecata să dea dreptate părții potrivnice ! Noi, dorind a ne supune dorinței regelui, ne-am înarmat din cap pînă în picioare cu petice de burtă, spre a vedea cum culegătorii viilor noastre și-au sfîrtecat pălăriile și s-au preschimbă în sperietoare, fiind vremea tîrgului neprielnică și o mulțime de arcași nevoind a ieși la paradă, cu toată înălțimea hornurilor (și prisosul de rapăn și de oase-moarte) ale prietenului meu Măgăreață. De altfel, anul acela se făcuseră scoici multe în ținutul Artois, spre marea bucurie a tăietorilor de lemne, care mîncau pe nespălate pînă le plesnea bîrnețul. Dacă, după pofta inimii mele, toată lumea ar avea glas frumos ca aceia, jocul cu mingea la perete ar merge mai ușor și tertipurile folosite la tălpuirea gramaticii ar luneca mai lesne pe apa Senei, sub Podul Morarilor, așa cum a hotărît regele Canarilor în diploma care se mai păstrează printre hîrțile vechi ale cancelariei acestui ținut.

¹ Primele cuvinte ale unor rugăciuni catolice (lat.).

¹ Cine cade cuminte nu merge de pe pod - parodiare a proverbului: *Non de ponte cādit iui cum sapientia vādit*: cine merge cuminte nu cade de pe pod (lat.).

...Drept aceea, domnule, vă rog să binevoiți a hotărî cele de cuviință cu despăgubiri, cheltuieli de judecată și dobânzi.

Pantagruel l-a întrebat:

- Prietene, mai ai ceva de spus? Pupăndos a răspuns:

- Nu, domnule, am spus tot ce a fost *tu autem* și nimic n-am schimbat, pe cuvîntul meu de cinste.

- Așadar, domnule de Soarbezeamă, a spus Pantagruel, e rîndul dumitale. Vorbește cît mai scurt, fără să lași deoparte nimic din ceea ce ar putea să lumineze judecata.

CAPITOLUL XII

Cuvîntarea seniorului Soarbezeamă

Seniorul Soarbezeamă și-a început astfel cuvîntarea sa:

- Domnule, domnilor, dacă dreptatea oamenilor ar ieși la iveală într-o judecată cumpănită, tot atît de lesne precum musca se zărește în lapte, lumea - naiba să mă ia! - n-ar mai fi roasă de șoareci precum este, după cum mulți care și-au pierdut potcoavele în chip mișelesc ar fi fost feriți de asemenea pacoste. Susținerile părții potrivnice ar putea să pară, pe deasupra, adevărate; în ceea ce privește însă temeiurile *de jure* și *defacto*¹, înșelăciunea, viclenia și tertipurile mărunte se ascund ca într-un ghiveci cu flori.

Pot oare să rămîn nepăsător, cînd vine unul să-mi sufle în ciorba din care mă ospătez, să-mi tulbure liniștea și să-mi zăpăcească mintea, făcînd dragoste și cîntînd:

Cine bea, mîncînd din ciorbă,

Nu mai suflă, mort, o vorbă!

Maică-precistă ! cîți viteji căpitani de oaste n-am văzut pe cîmpul de bătaie împărțind verilor lor ghionti de apă sfințită, ca să se fițîie dumnealor mai în voie, cîntînd din lăută, trîmbițînd din șezut și dîndu-se de-a tumba pe acoperiș în botfori noi, împodobiți cu mustăți de stacoji? Astăzi lumea s-a stricat la cap din pricina postavului englezesc de Leicester; unii cad în desfrîu, alții se leagă la falcă de teama iernilor geroase. Iar dacă judecata nu va face dreptate, nimic nu vom mai secera în ăst-an !

De drept și de fapt (lat.).

De cîte ori un om sărac se apropie de cazanul cu aburi să-și spele gura de baliga vacii, sau pornește la tîrg să-și cumpere încălțări de iarnă, căprarii aflați în trecere sau armașii de pază primesc pe de-a rîndul cîte o fiertură de clistir cu prisosuri de burtă, trecute printr-un scaun găurit, deasupra capului. Dar, pentru atît de puțin lucru, să se apuce unii să roadă țîțele și să facă

tocană din linguri de lemn? Oamenii gîndesc de multe ori într-un fel, iar Dumnezeu hotărăște altminteri, căci după ce apune soarele, toate dobitoacele stau la umbră. Puteți să mă credeți pe cuvînt, fiindcă vă voi aduce în privința, aceasta dovezi temeinice și limpezi ca lumina zilei.

În anul treizeci și șase, am cumpărat un dulău nemțesc cu urechile tăiate, din lînă bună, vopsit pestriț, cum mă încredințară toți giuvaergiii. S-a întîmplat însă, că notarul a mai pus de la el un et-caetera. Nu sînt destul de învățat ca să apuc soarele cu mîna, dar din strachina cu unt, în care se călesc uneltele vulcanului, am auzit că pastrama de vacă te-ar face să nimerești butoiul cu vin noaptea fără lumînare, chiar de ar fi pitit în traista unui cărbunar încălțat cu cizme și înveșmîntat cu platoșa și genunchierele ce-i trebuiesc pentru a rumeni capul de miel la tavă. De asemeni am auzit spunîndu-se, că e bine să te dai în dragoste într-o pădure care a ars de curînd, și e semn de noroc dacă îți trece o vacă neagră pe dinainte.

Am întrebat pe dumnealor cărturarii, iar aceștia, adîncind lucrurile, m-au sfătuit să secer la vară într-o pivniță cu hîrtie, cerneală, pene și bricege lioneze pescuite în Ron și adunate talmeș-balmeș; fiindcă hamurile, dacă intră la apă, rugina le roade ficații, ca să nu mai pomenim despre cîrceii care te-apucă uneori după masă, din care pricină zic unii că s-ar fi ridicat prețul la sare.

Să nu credeți, domnilor, că în clipa cînd numita femeie își ungea buricul cu clei pentru a-l lăsa drept amintire ostașului ce-și alesese, și pe cînd tocătura caltaboșului trecea în punga cămătarilor, ea n-avea altceva de făcut, pentru a scăpa de furia mîncătorilor de oameni, decît să lege un pumn de ceapă cu o sută de *Ave Maria* și cu praporul unui vițel de soi, din crescătoria alchimiștilor; apoi să-și scuture papucii și să-i prăjească puținel, tîrîș-grăpiș, cu sos de sfeclă, ascunzîndu-se în gaură de șarpe ca să ferească jumările. Dacă zarurile, cum vedeți, nu vor să cadă decît la unu-unu, la trei-trei, și iar la unu-unu, îi aștern iubitei culcuș într-un colț al patului, o giugiulesc uite-așa și iar așa, sorbind cu nesaț din gavanosul coturnurilor frumos croiți după măsură. Se vor bucura bobocii de gîscă ieșiți din găoace, care joacă fripta așteptînd să bată fierul pe nicovală și să pună ceara la fiert pe seama băutorilor de bere. E drept că, cei patru boi despre care e vorba aveau ținerea-de-minte cam scurtă; totuși, fiindcă doreau a învățasă cînte, nu se temeau nici de cormorani, nici de rațele leșești, încît oamenii de pe moșia mea spuneau plini de nădejde: „Pruncii aceștia vor crește mari și vor fi cei dintîi în știința numerelor, ceea ce va întări cu prisosință drepturile noastre”.

Noi socotim că vom putea prinde lupul, ridicînd gardurile peste moara de vînt de care pomenea partea protivnică. Dar diavolul-cel-mare s-a năpustit asupra noastră cu prigoană, a trimis pe nemți pe dinapoi, din care pricină dracii toți au început să cam bea. Și mult mă minunez, văzînd pe astrologi încurcîndu-se în astrobalurile și almuncantaridele lor, din pricina dublelor care cad la jocul de table. Nimic nu ne îndreptățește însă a spune, că pe Podul-cel-Mic, de găini împăiate, din Paris, ei s-ar fi înfoiat ca niște păuni de baltă, afară dacă nu cumva n-au risipit, într-adevăr, stropii de cerneală roșie,

căzuți din literele mari sau aplecate, ceea ce pentru mine e același lucru, câtă vreme cotorul cărților nu s-a hotărât să scrie și el stihuri. Și în presupunerea că, la coțaitul cîinilor de pe uliță, codanele au sunat din trîmbițe năvala cea mare, mai înainte ca notarul să-i fi trecut în catastif după știința Cabalei, nu urmează de aici (afară numai dacă judecata va hotărî altfel) că șase pogoane de livadă prețuiesc mai mult decît trei căldări de cerneală, fără să suflă în havuz, de vreme ce la îngropăciunea regelui Charles puteai

La tîrg să cumperi stofă foarte bună,

Cu cinci pitaci, pe cîntea mea, de lînă.

Am văzut cu ochii mei, în cele mai de seamă case, gospodari de frunte, care, plecînd la vînat de vrăbii, măturau hornul de trei ori și, așteptînd să fie puși în slujbă, își oblojeau zalele și își făceau vînt din găoază, dacă le era prea cald.

Judecata de apoi,

Să-i dea vacile-napoi!

Această hotărîre a fost dată la opritoarea anului al șaptesprezecelea de cîrmuirea vitregă a lui Luzfoagerus, despre care judecata va binevoi să țină seama.

Nu vreau să spun că după dreptate s-ar cuveni să li se oprească bunurile băutorilor de aghiasmă, cum ai înghiți undrea din care se fac de obicei săpunele pentru șezutul celor ce nu vor să se pocăiască și să joace cu cărțile pe față. *Tune quid juris pro minoribus*¹. Căci așa spune Legea Salică, după cît știu, că cea dintîi feștilă făcută să pingelească vacile bolnave de răpciugă, care își suflă botul în muzicuță fără să cînte după împunsăturile cizmarului, poate, cît e cu burta plină, să-și aburească slăbiciunea mădularelor în timpul vecerniei cu mușchi cules în pădure pentru a spînzura vinurile de Anjou, care se apucă de ceafă și își pun piedică, după obiceiul din Bretania.

Aceste zise, închei. Cu cheltuieli de judecată, despăgubiri și dobînzi.

Seniorul de Soarbezeamă a tăcut. Pantagruel l-a întrebat pe seniorul de Pupăndos:

- Prietene, mai ai ceva de zis?

¹ Așadar ce decide legea pentru minori? (lat.).

Pupăndos a răspuns:

- Nu, domnule, căci nu v-am arătat decît adevărul. În numele lui Dumnezeu, atotputernicul, vă rog să puneți capăt neînțelegerii noastre, întrucît stăm aci pe bani grei.

CAPITOLUL XIII

Hotărîrea ce-a dat Pantagniel în pricina celor doi seniori

Pantagruel s-a ridicat de la locul lui și strîngînd laolaltă pe toți președinții, sfetnicii și ceilalți învățați, le-a spus:

- Domnilor, ați ascultat pe cei doi împricinați *vive vocis oraculo*¹ și vă rog acum să-mi spuneți ce gîndiți.

- I-am auzit pe amîndoi, au răspuns aceia, dar să plesnească fierea în noi, dacă am înţeles, care din ei are dreptate. Astfel fiind, te rugăm *una voce*², să binevoieşti a hotărî după cum socoteşti cu cale.Îţi dăm de mai-nainte încuviinţarea noastră *ex nune prout ex tunc*, neavînd nici o îndoială că hotărîrea domniei-tale va fi dreaptă.

- Prea bine, domnilor, a spus Pantagruel. Fiindcă aceasta vă e dorinţa, mă voi supune; dar ţin să vă arăt de la început, că pricina nu-i atît de anevoioasă cum vi se pare. Toate paragrafurile din Caton, apoi legile: *Gallus, Frater, Quinque pedurn, Vinum, Si Dominus, Mater, Mulierbona, Si quis, Pomponius, Fundi, Emptor, Prator, Venditor**, şi atîtea altele, sînt după socotinţa mea, mult mai încurcate.

Pantagruel a făcut apoi de două-trei ori ocolul încăperii, şi părea sa cugete adînc, fiindcă icnea ca un măgar strîns în chingi, la gîndul că va trebui să facă dreptate, fără să părtinească ori să vateme pe vreunul. Întorcîndu-se la locul lui, s-a lăsat în jilţ şi a vorbit în felul acesta:

- Văzînd, ascultînd şi bine-chibzuind pricina ivită între seniorii de Pupăndos şi Soarbezeamă, judecata hotărăşte cele ce urmează:

¹ Printr-un oracol vorbit (lat.).

² într-un glas (lat.).

³ De acum, precum de atunci (lat.).

⁴ *Gallus, Frater* etc. - numele sub care sînt cunoscute în dreptul roman legile respective, pare-se cele mai greu de interpretat.

Ținînd seama de scîrba liliiecilor care înclină bărbătește spre crugul verii pentru a se hîrjoni cu cimpoaiele înnebunite din pricina băutorilor şi a vicleniilor lucifugilor nictocoracici aduşi în suferinţă sub cerul Romei pe urma unui crucifix călare purtînd la şold o arbaletă - pîrîtorul era îndrituit să smolească corabia, pe care numita femeie o umfla, cu un picior încălţat şi cu altul desculţ, răscumpărînd-o fără nici o tocmeală în cugetul ei, cu tot atîtea neadevăruri, cîte fire de păr sînt sub şaua a doisprezece armăsari sau în capul unui pungaş. În acelaşi timp, recunoaştem că nu i se poate aduce o vină pentru împrejurarea deosebită prin care se pare că a trecut, neputînd să se uşureze după voie din pricina îndărătnicieii unei perechi de mănuşi aro-mate cu pîrţuri şi mirosind a opaiţ de nucă - cum se obișnuiește în ținutul Myrebalais - şi astfel a dat drumul pînzelor cu ghiulele de bronz, ai căror bucătari plămădeau de-a-ndoaselea zarzavaturile umplute cu veveriţă din clopoşelul eretelui cusut după izvoade ungureşti, purtate de cumnatul ei, drept amintire, într-un paner alături, împodobit cu noduri în trei iţe şi bătaie de cap, din cuşca unde se vînează viermele-papagal, cu pene.

Iar în ceea ce priveşte partea pîrîtă, nu se poate dovedi că ar fi un der-bedeu mîncător de brînză sau măsluitor de mumii îmbălsămate, nici că ar fi fost văzut dîndu-se în leagăn, după cum pîrîtorul a arătat; judecata îl cheamă să plătească trei ulcele de lapte prins, prelorelitantat şi şafranizat după obiceiul pămîntului; aceasta pînă la toamnă, în luna mai, cînd numitul pîrîtor va fi ținut să dea firele şi cîlţii trebuitori pentru astuparea capcanelor din gît, împletite în pelerine bine pietruite cu rotocoale.

Amîndoi sa rămîna prieteni ca și pînă acum; fără cheltuieli, după cum am hotărît.

Isprăvindu-se judecata, cei doi împricinați s-au depărtat mulțumiți, ceea ce părea tuturor aproape de necrezut, căci de pe vremea ploilor celor mari nu se mai văzuse și nu se mai pomenise de peste șase veacuri și jumătate, ca două părți potrivnice, care s-au înfruntat cu atîta înverșunare, să rămîna deopotrivă de împăcate cu hotărîrea judecătorului.

Cît despre președinți și ceilalți cărturari care se aflau de față, atît de uimiți au fost, încît au rămas în nesimțire mai bine de trei ceasuri, zăpăciți de chibzuință supraomenească, pe care o dovedise Pantagruel lămurind o pricină atît de încurcată și de spinoasă...

...Și nici acum nu s-ar fi trezit, dacă nu i-ar fi frecat cu oțet și apă de trandafiri, ca să-și vină în fire și să-și redobîndească luminile minții, pentru care lăudat să fie numele Domnului.

CAPITOLUL XIV

Panurge povestește cum a scăpat din mîinile turcilor

Judecata rostită de Pantagruel a fost împărțită tuturor și încuviințată de întreaga obște. Ea s-a tipărit pe mai multe foi și s-a așezat spre păstrare printre hîrțile înaltei Curți; iar unul din cei de față a spus:

- Nici Solomon, care numai printr-o întîmplare a dat pruncul mamei adevărate, n-a dovedit atîta chibzuință ca înțeleptul Pantagruel, pe care spre norocul tuturor îl avem în mijlocul nostru.

Toți au fost într-un singur gînd, să-i încredințeze lui Pantagruel slujba de mare-dregător al Dreptății, dar el n-a primit, mulțumindu-ie cu următoarele prietenoase cuvinte:

- E prea multă primejdie în îndeplinirea acestei înalte slujbe, iar cei care au luat pe umerii lor răspunderile ei anevoie au izbutit să nu se molipsească de stricăciunea lumii. Dacă asemenea judecători ar sta în scaunul îngerilor, judecata din urmă nu s-ar mai ține nici peste două mii de ani, și s-ar dovedi neîntemeiată profeția lui Nicolaus Cusanus. V-o spun din bună-vreme, ca să știți. Dar dacă aveți de prisos vreo cîteva vedre de vin bun, le primesc bucuros.

Dorința i-a fost ascultată și orășenii i-au trimis vinul cel mai bun pe care îi aveau; iar Pantagruel l-a băut pre el.

Nici bietul Panurge nu s-a lăsat pe tînjală, că era slab ca un țîr și se clătina pe picioare ca o pisică flămîndă. Unul din cei de față, privindu-l cum zvîntă din două înghițituri o doniță de porfiriu, l-a mustrat în glumă:

- Ai arșiță mare, cumetre, bei de stingi!

- Să mă calce vaca-neagră, dacă aș vrea să semăn cu acei domnișori gingași din Paris, care beau cu picătura, ca puii de găină, și nu sorb o înghițitură pînă nu-i mîngîi pe coadă, ca pe sticleți. Ah, vericule, de-aș putea să mă înalț tot atît de ușor precum coboară vinul în mine, de mult aș fi ajuns în lună, cu Empedocle de mîna. Orice-ați spune, zeama asta de ciorchine e cît se poate de bună și are un buchet minunat. Din ce beau mai mult, tot aș mai

bea. Îmi vine a crede, că umbra monseniorului Pantagruel stîrnește setea, precum luna nouă guturaiul.

Cei de față s-au pornit să rîdă, iar Pantagruel a întrebat:

- De ce rîzi, Panurge?

- Măria-ta, a răspuns acesta, povesteam prietenilor mei că turcii sînt oamenii cei mai nefericiți de pe lume: nu pun în gură un strop de vin! De n-ar mai fi altă opreliște în Coran, și tot n-aș primi să mă supun legilor lui.

- Ia, istorisește-ne: cum ai scăpat din mîinile păgînilor?

- Martor mi-e Dumnezeu, seniore, că nu voi spune nici un cuvînt care să nu fie adevărat:

Blestemații aceia de turci mă vîrîseră în frigare, împănat cu bucăți de slănină, ca pe un iepure; atît eram de sfrijit, că fără grăsime, numai din carnea mea, n-ar fi scos o friptură cumsecade. Se porniseră să mă frigă de viu și începusem să mă rumenesc. Am chemat în ajutor mila cerului și duhul sfîntului Laurențiu, nădăduind că Dumnezeu mă va mîntui de acele chinuri cumplite; ceea ce s-a întîmplat într-un chip mai mult decît ciudat. În vreme ce mă rugam lui Dumnezeu din adîncul inimii mele pe jumătate fripte: „Doamne-Dumnezeule, ajută-mă, Doamne, mîntuiește-mă! Scapă-mă de chinurile la care acești cîini necredincioși mă supun fiindcă ascult de poruncile tale!” - turcul care mă frigea a ațipit; așa a fost voia cerului, sau a bunului Mercur, care a adormit oarecînd pe Argus cel cu o sută de ochi.

Cînd am băgat de seamă că nu se mai învîrtește frigarea, m-am uitat la turc și am văzut că doarme. Am apucat repede cu dinții un ciot pe jumătate ars și l-am repezit: țuști! drept în poala bucătarului care mă frigea. Am cules din foc un cărbune aprins și am ochit cum am putut mai bine patul de lîngă sobă, unde-și întinsese salteaua călăul meu. Paiele au luat foc cît ai clipi din gene, iar flăcările au cuprins așternutul, întinzîndu-se pe dușumeaua de scînduri. Ciotul pe care-l azvîrlisem în poala păcătosului de turc i-a pîrlit pîntecele și începuse să miroase a piele arsă; era însă atît de jegos și putea el însuși atît de rău, încît n-a simțit nimic pînă spre ziuă. Atunci, deodată, a sărit pe tălpi, zăpăcit, strigînd la geam cît îl ținea gura: - „Foc! Foc!” Și s-a repezit asupra mea să mă arunce pe jeratic, cît eram de mare. Tăiase frînghia cu care îmi prinsese mîinile și se silea acum să reteze legăturile de la picioare, cînd stăpînul casei, care ieșise la plimbare pe uliță cu alte pașale și niscaiva imami, l-a auzit răcnind și a zărit fumul. În goană mare a venit să stingă pojarul și să-și scoată afară buclucurile.

Năvălind în odaie, a scos frigarea din mine și-a înfipt-o în turcul care mă prăjea, ucigîndu-l pe loc, drept pedeapsă pentru negliobia lui. Frigarea a pătruns în el deasupra buricului, lîngă șoldul drept, i-a străbătut al treilea lob al ficatului, a pătruns în diafragmă, a trecut prin punga inimii și a ieșit prin umăr, între șira spinării și omoplatul stîng. În clipa cînd pașa a smuls frigarea din mine, m-am prăbușit la pămînt pe marginea grătarului, lovindu-mă oarecum, dar nu prea rău, fiindcă am căzut pe slăcina cu care eram împănat. Văzînd turcul cel mare că îi arsese casa pînă în temelii și nu mai era nici o scăpare, l-au apucat toate năbădăile și s-a pornit să înjure- de cîte nouă ori - de Frigegot, de Astarot, de Raspalos și de Arsulis. Iar eu, fript cum eram,

îngețasem de frică! Mă temeam, că dracii care vor veni să-l ducă or să mă ia și pe mine. „Sînt prăjit pe jumătate (oftam în gîndul meu) iar moartea de la slănină mi se va trage, fiindcă diavolilor grozav le place mîncarea grasă!" Am făcut semnul crucii cu limba și am strigat: *Agios athanatos, ho theos!*¹ Dar n-am văzut pe nimeni.

În vremea aceasta, spurcatul de pașă se apucase să-și străpungă inima cu frigarea, proptind-o în coșul pieptului și împingînd-o cu toată puterea. Dar frigarea nu-l pătrundea, că nu era destul de ascuțită la vîrf. M-am apropiat de el și i-am spus:

- „Domnule turc, îți pierzi vremea de haram; n-ai să izbutești să te omori, ci abia te vei schilodi, și-ai să te chinuiești toată viața în mîinile felcerilor. Dă-mi voie să te ucid eu, cum se cuvine, și n-ai să simți nici o durere. Te rog să mă crezi, că am mai omorît destui, și toți au rămas foarte mulțumiți!"

- „Ah, prietene, a suspinat el, dacă îmi faci acest bine, îți voi dăruia punga mea; iat-o, sînt într-însa șase sute de lire și o seamă de diamanturi și rubine dintre cele mai frumoase."

- Să le văd! a strigat Epistemon.

- Slavă Domnului, a răspuns Panurge, trebuie să fi ajuns departe, după cum o luaseră la goană! Unde e neaua de mai-an? Iată întrebarea, care nu-l lasă să doarmă pe Francois Villon, cîntărețul din Paris.

- Spune mai departe, vrem să auzim cum l-ai dat gata pe pașă.

- Să-mi sară ochii dacă vă mint, măcar cîtu-i negru sub unghie! s-a jurat Panurge. Iată. L-am înfășurat ca-n scutece în niște zdrențe pe jumătate arse; i-am prins mîinile și picioarele cu frînghia în care stătusem eu însumi, și l-am legat cobză. L-am vîrît frigarea prin gîtlej și l-am spînzurat între două piroane zdravene, de care atîrnau două halebarde. Apoi am aprins sub tălpile lui un foc drăgălaș, și l-am prăjit pe lordul meu ca pe-o scrumbie pusă la afumat în hornul sobei.

Ducînd cu mine punga și o sulită pe care o ochisem într-un cui, am luat-o la sănătoasa, și știe Dumnezeu, dacă mai simțeam că mi-e spinarea friptă ca unui miel la frigare. Cînd am ajuns în uliță, am zărit o mulțime de oameni care alergau la foc și azvîrleau găleți de apă ca să-l stingă. Văzîndu-mă pe jumătate prăjit, li s-a făcut milă de mine și m-au udat leoarcă, ceea ce mi-a priit de minune și m-a răcorit cumsecade; apoi mi-au dat să mănînc. N-am putut însă să mă ospățez după plac, fiindcă de băut n-am avut decît apă: așa e legea lor! Nici un rău nu mi-au făcut, afară de un turcaleț pricăjit, ghebos pe dinainte, care tot venea pe furiș să-mi ciugulească slăнина. I-am tras una cu sulita peste degete și s-a lăsat păgubaș. O grecoaică tinerică mi-a adus un gavanos cu dulcețuri grozave, uitîndu-se cu multă mirare la mădularul meu pe jumătate ars, care abia îmi ajungea pînă la genunchi. Trebuie să vă mai spun, că rumenindu-mă în frigare, m-am vindecat de o durere de șale afurisită, care mă chinuia de vreo șapte ani, tocmai în partea pe care călăul, înainte de-a adormi, mi-o potrivise pe jeratic.

¹ Sfinte Dumnezeule, sfinte fără de moarte! (grec.)

Dar în vreme ce turcii petreceau pe socoteala mea, iată că focul s-a întins atît de aprig, încît a mistuit vreo două mii de case; pînă cînd unul a băgat de seamă și a început să strige: „Alah! Alah ! Arde orașul, și noi stăm la taifas !”

Văzînd primejdia, s-au răspîndit toți pe la casele lor. Eu am apucat-o spre poarta cetății, iar cînd am ajuns pe-o colină din apropiere, m-am întors, ca femeia lui Lot, să văd orașul arzînd, așa precum altădată Sodoma și Gomora. Și atît de mult m-am bucurat, că era cît pe-aci să mă scap pe mine. Dar Dumnezeu m-a pedepsit.

- Cum așa? a întrebat Pantagruel.

- Pe cînd priveam și mă veseleam, văzînd cum ardea focul de frumos, rîdeam în mine și îmi spuneam: „Ah, bieții păduchi! Sărmanii șobolani! Grea iarnă i-a ajuns, cu focul în casă!” Cînd, dintr-o dată, o haită de cîini, mari și mici, mai mulți de șase și mai bine de treisprezece sute unsprezece, au dat buzna afară din oraș, fugind de pîrjolul focului. Adulmecînd mirosul de carne rumenită, năvăliră asupra-mi, și m-ar fi sfîșiat ca pe un cîrnat, dacă îngerul meu păzitor nu mi-ar fi suflat la ureche un leac împotriva durerii de măsele.

- Și de ce mai suferai de măsele? Durerile de șale nu-ți trecuseră?

- Maica ta, Cristoase ! a răspuns Panurge. Cum să nu te-apece durerea de măsele, cînd sar asupra ta cîinii să te rupă? Atunci mi-am adus aminte de slănina cu care eram împănat! Am ciugulit-o, am adunat-o în pumni și am azvîrlit-o în mijlocul haitei. Cîinii s-au năpustit asupra bucăților de grăsime și au început să se bată și să se muște între ei, care pe care, lăsîndu-mă să-mi văd de drum. Le-am dat și eu voie să se scarmene între ei, cît vor pofti.

Astfel am scăpat cu fața curată, vesel și voinic. Trăiască friptura la frigare, împănată cu slănină!

CAPITOLUL XV

Cum a născocit Panurge un nou fel de a întări cetatea Parisului

Dorind a se odihni după ceasurile petrecute cu cititul cărților, Pantagruel ieșise la plimbare în marginea Parisului, spre Saint-Marceau, iar de-a-colo pînă la Folie-Gobelin. Panurge îl însoțea, purtînd în buzunar, ca de obicei, cîteva felii de slănină și o butelcă; nu pornea niciodată la drum

fără străjeri, cum le zicea. Alte arme nici nu purta cu sine, iar cînd Pantagruel a încercat o dată să-i atîrne o sabie la brîu, a mulțumit, dar n-a voit s-o primească, spunînd că-i înfierbîntă răunchii.

- Așa o fi, a spus Epistemon, dar dacă îți caută vreunul gîlceavă, cu ce te aperi?

- Cu încălțările, a răspuns Panurge, întrucît lupta cu spada grea e oprită.

La întoarcere, privind Panurge zidurile care împrejmuesc Parisul, i-a spus lui Pantagruel, în derîdere:

- Ia uite, ce mai mîndrețe de ziduri! Zdravăn sînt întărite, și tocmai bine întocmite ca să păzească niște gîscani ieșiți din găoace. Să-mi razi mie mustața, dacă o vacă n-ar fi în stare să dărîme șase stînji dintr-o dată, cu un singur pîrț.

- Iubite prietene, a zis Pantagruel, știi ce-a răspuns Angsilas, cînd a fost

întrebat, de ce un oraș atît de mare ca Sparta nu e împrejmuit cu ziduri? Arătînd cu mîna pe cetățenii care îl însoțeau - toți pricepuți în meșteșugul războiului, voinici și bine înarmați - a răspuns: „Iată zidurile cetății!” Ceea ce înseamnă, că cea mai bună apărare a unui oraș e vitejia oamenilor care trăiesc într-însul. Tot astfel, această cetate se socotește a fi tare, biziindu-se pe bărbăția unui popor războinic. N-are nevoie de alte întărituri, și chiar de-ar hotărî să le zidească, după pilda Strasbourgului, a Orleansului sau a Ferrarei, tot nu i-ar fi cu putință, din pricina cheltuielilor prea mari.

- Așa-i cum zici, a răspuns Panurge; dar tot nu strică să-i arăți puțin un obraz de piatră dușmanului care te lovește, măcar de n-ar fi decît să-l întrebi: „Care-i acolo?” Cît privește cheltuiala, adică banii trebuitori pentru ridicarea zidurilor, dacă dregătorii orașului s-ar învoi să mă cinstească, punîndu-mi dinainte un vin mai acătării, i-aș învăța cum să le dureze, fără prea multă bătaie de cap.

- Cum? s-a mirat Pantagruel.

- Ți-oi spune, a răspuns Panurge, dar să nu suflă o vorbă ! După cum am băgat eu de seamă, șezutul femeilor din Paris e mai tare decît piatra, iar de găsit se găsește lesne. În acest chip ar trebui zidite întăriturile orașului, clădite și rînduite cu socoteală, după planul meșterilor zidari; la temelie, șezuturile mari; apoi, îngustînd meterezele ca spinarea măgarului, cele mai potrivite, la mijloc, iar cele mici, sus pe creastă; toate prinse în tencuială de diamanturi, ca turnul din Bourges, și încinse cu mătănii călugărești. Cine ar fi în stare să dărîme asemenea ziduri? Nici turnate în fier n-ar fi mai tari, și nici trăsnetul nu le-ar putea vătăma ! De ce? Fiindcă șezutul femeii e descîntat și e blagoslovit. O singură primejdie ar fi să se arate.

- Care?

- Muștele care s-ar strînge în partea locului ar trebui luate la goană cu o coadă de vulpe. Și fiindcă veni vorba, am să vă spun în drum spre masă, o împlinire drăgălașă, pe care o povestește *Frater Lubinus* în *libro De compotutionibus medicamentum*:

Cică pe vremea cînd dobitoacele vorbeau (nu-s de atunci decît trei zile) un biet leu, care se plimba prin pădurea din Bievre, rostindu-și rugăciunea de dimineață, a trecut pe sub un copac, în care un păcătos de cărbunar se urcase să taie lemne. Văzînd leul, a azvîrlit în el cu securea, însîngerîndu-l cumplit la unul din șolduri. Leul, schiopătînd, a luat-o razna prin pădure, răcnind după ajutor. Un dulgher cumsecade, pe care îl întîlni în drum, i-a pipăit rana, a curățat-o cum s-a priceput mai bine și i-a acoperit-o cu mușchi, sfătuiindu-l să alunge muștele, pînă s-o întoarce cu ierburi de leac, să nu se pună murdărie de muscă pe locul însîngerat. Tămăduindu-se leul cu ajutorul dulgherului, a plecat mai departe prin pădure, pînă cînd a dat peste o babă uitată de vreme, care strîngea vreascuri pentru foc. Baba, trezindu-se cu leul dinainte, s-a speriat și a căzut pe spate, iar vîntul i-a ridicat rochia, fustele și cămașa pînă mai sus de umeri. Milos cum e din fire, leul s-a apropiat de ea, întrebîndu-se dacă nu s-a lovit, și, privind-o în partea cum îi zice, a spus: - „Sărmană femeie, cine te-a tăiat atît de rău?” Zărind apoi un vulpoi care trecea pe-acolo i-a strigat: „Ei, cumetre vulpoiule, ia fă-te-ncoa, să-ți arăt

ceva!"

Cînd vulpoiul veni mai aproape el zise: „Cumetre vulpoiule, dragă prietene, nu știu cine a spintecat-o între picioare pe această nefericită femeie ! Privește ce rană grozavă i-a făcut, din buric pînă în șezut, lungă de-o palmă și jumătate ! Credea a fost tăiată cu securea, și nu demult. Vîntur-o, să nu se așeze pe ea muștele! Vîntură mereu, prietene, vîntură bine, gonește muștele din rană, să n-o mai supere cu bîzîitul lor pe dumneaei! Vîntur-o, cumetre, vîntur-o, că ți-a dăruit Dumnezeu coadă zdravănă ! Alungă muștele și le gonește, nu te lăsa pe tînjală, vîntură-le, vînturătorule, cu vînturătoarea, nu lăsa, mușchetarule, s-o muște muștele pe biata femeie!

A plecat leul să adune mușchi de pus la rană, strigînd încă o dată, de departe, vulpoiului: „Dă din coadă, cumetre, și alungă muștele, că am să te bag vînturător cu simbria la muscăria reginei Măria și a lui don Pietro de Castilia. Nu pregeta, gonește muștele !” Sărmanul vulpoi nu mai prididea dînd din coadă și alungind muștele, ici și colo, pe dinăuntru și pe dinafară, dar muierea cea rea putea nu știu pe unde, mai rău ca o sută de diavoli! Vulpoiul, bietul de el, nu știa încotro să-și mai cîrnească nasul, să scape de mirosurile babei; și, ferindu-se într-una, zări alături o altă bortă, mai strîmtă, din care, pasămite, venea toată duhoarea. Leul s-a întors în cele din urmă, cărînd mușchi, mai mult decît ar încăpea în optsprezece legături, și începu să-l vîre în despicătură, ajutîndu-se cu un băț, pe care îl adusesese cu el. Băgase, una după alta, vreo șaisprezece legături și jumătate, și se mira: Naiba s-o ia, dar adîncă mai e rana ! Nu mi-ar ajunge, s-o umplu, nici două căruțe și jumătate, ba chiar mai mult, cu ajutorul lui Dumnezeu!" A tot îndesat mușchiul în spintecătură, pînă cînd vulpoiul l-a oprit, rugîndu-l: „Cumetre leule, dragă prietene, nu vîrî tot mușchiul în borta cea mare, mai pune o legătură deoparte și pentru găurica ceastălaltă, care îmi pute în nas, ca cinci sute de diavoli. Simt că mă înăbuș !

Va trebui, așadar, să tocmim un vînturător, care să gonească muștele de pe zidurile cetății.

- Dar de unde știi, a întrebat Pantagruel, că femeile din Paris își vor îmbia trupul lor pentru o asemenea lucrare? Căci în acest oraș trăiesc destule doamne rușinoase, iar fete mari o mulțime!

- *Et ubi firenus!* a spus Panurge. Nu vreau să mă laud, dar în cele nouă zile, nu mai multe, de cînd sînt în acest oraș, am pipăit patru sute zece și încă vreo șapte. Azi-dimineață am întîlnit un unchiaș, care purta într-o desagă, la fel cu aceea din pilda lui Esop, două fete, de vreo doi-trei ani fiecare: una în traista dinainte, alta în traista dinapoi. Mi-a cerut de pomană, iar eu i-am răspuns că sînt mai bogat în pîrțuri decît în gologani. Apoi l-am întrebat:

- „Unchiașule, fetele dumitale sînt fete-mari?"

- „Vericule, mi-a răspuns, așa cum mă vezi, le port pe umăr de doi ani; despre cea din față, pe care n-am pierdut-o din ochi nici o clipă, aș putea oarecum să spun că-i fată-mare, dar mîna în foc n-o bag. Cît despre cea dinapoi, habar n-am!

- Ești un plăcut tovarăș de drum, i-a spus Pantagruel, și doresc să te văd

îmbrăcat la fel cu toți cei pe care îi am în slujba mea.

I-au dat veșminte frumoase, croite după tiparul care se obișnuia pe vremea aceea; atît numai că Panurge a cerut să-i lase fundul nădragilor mai larg și cu trei palme mai lung; nu rotund, ci în patru colțuri. Ceea ce s-a și făcut. Panurge se arăta tuturor, spunînd că lumea nu s-a încredințat încă de folosul și de binefacerile nădragilor cu fundul larg, dar se va lămuri cu încetul, cum se întîmplă, de obicei, ori de cîte ori e vorba de o nouă născocire a minții omenești.

Dumnezeu să-l ție pe fratele, căruia nădragii largi i-au scăpat viața ! Dumnezeu să-i ajute celui care, într-o singură zi, a adunat în prohab o sută șazeci de mii nouă scuzi, mîntuind de la foamete un oraș întreg. Dacă Dumnezeu mă va milui cu zile, voi întocmi o carte despre rostul și însemnătatea nădragilor cu fundul larg; odată, cînd voi avea mai mult răgaz decît am acum.

Și de undi le luați? (în jargon franco-latin).

Panurge și-a ținut făgăduiala. A scris o carte mare și frumoasă, cu chipuri în ea; dar, după cîte știu, n-a fost tipărită pînă azi.

CAPITOLUL XVI

Despre firea și obiceiurile lui Panurge

Panurge să tot fi avut pe-atunci vreo treizeci și cinci de ani. Era de statură potrivită, nici prea înalt și nici prea scund, avea nasul puțin vulturesc, încovoiat ca minerul briciului, arăta zvelt ca un ostaș de plumb și părea a fi un bărbat cu inimă largă, deși rămăsese cu unele obiceiuri rele și pătimea de acea boală, despre care un cîntec din vremea lui zicea:

*Să nu ai un ban în pungă,
E o suferință lungă.*

Totuși, cînd nevoia de bani îi dădea ghes, se pricepea să-i scoată din piatră seacă în șazeci și trei de chipuri, dintre care cel mai cinstit (și mai obișnuit) era furțișagul. Rău-năravit, măsluitor, hoinar, bătînd ulițele Parisului,

în felul lui, băiatul cel mai bun,

avea totdeauna de pus la cale o păcăleală pe seama caraulelor și a străjilor de noapte. Strîngea de pe drum trei-patru haimanale, le dădea de băut ca unor buni-templieri, iar înspre seară îi gonea pînă mai sus de Sfînta Genoveva sau în împrejurimile mănăstirii Navara, la ceasul cînd straja trecea prin partea aceea. (Puneau sabia pe caldarîm și urechea deasupra mînerului; iar cînd sabia începea să zbîrnie, era semn că paznicii-s pe aproape.) Atunci dumnealui cu ceilalți ortaci culeși de pe uliță luau o cotigă, îi dădeau brînci și o repezeau cu toată puterea la vale, în calea străjerilor, răsturnîndu-i la pămînt ca pe niște porci. Apoi o luau la fugă pe altă uliță și se făceau nevăzuți. Panurge, în mai puțin de două zile, ajunsese să cunoască toate străzile, ulicioarele și trecătorile Parisului.

Altă dată, ochind din vreme un colț al pieței pe unde avea să treacă

straja, presăra pe jos o dîră de iarbă de pușcă și îi dădea foc tocmai în clipa cînd ostașii se apropiau. Panurge murea de rîs, văzîndu-i cum o luau la goană, închipuindu-și că i-au ajuns flăcările sfîntului Anton.

Cît privește pe dascăli și pe teologi, îi prigonea mai amarnic decît pe toți ceilalți. Cînd se întîlnea cu vreunul din ei pe uliță, nu se lăsa pînă nu-i juca un renghi, strecurîndu-i un găinaț în scufie sau, agățîndu-i la spate, măcar o ureche de iepure, dacă nu vreo două-trei cozi de vulpe.

Într-o zi, pe cînd toți teologii erau chemați la Sorbona spre a hotărî asupra dreptei-credințe, a plămădit o plăcintă dintr-o amestecătură de usturoi, *assa foetida*, *galbanum*¹, *castoremn*² și baligă proaspătă, a dospit-o într-o coptură de șancru moale și, dis-de-diminează, a uns și a binecuvîntat cu ea toată împrejmuirea Sorbonei, încît nici dracul, cu mîna la nas, nu se putea apropia. Bieții oameni care încercau să intre își vărsau mațele în văzul tuturor. Vreo zece-doisprezece au murit de ciumă, opt s-au molipsit de bubat, iar mai bine de douăzeci și șapte, de sfrîntie. Dar Panurge trecea pe lîngă ei, fluierînd!

Purta de obicei, sub pulpana hainei, un bici cu care plesnea din mers, fără cruțare, pe toți pajii trimiși de stăpînii lor după vin.

Avea mai bine de douăzeci și șase de buzunare și de pungi, întotdeauna pline; într-una păstra cuțitașul, ascuțit ca un tăiș de brici, cu care culegea pungile trecătorilor; în alta ținea zeamă de aguridă, pe care obișnuia să le-o azvîrle în ochi; purta ciulini amestecați cu fulgi de gîscă sau de clapon, cu care împodobeau haina sau scufile cetățenilor cumsecade. Unora le puneau pe furiș cîte o pereche frumoasă de coarne, cu care umblau prin oraș cîteodată toată viața.

Într-un alt buzunar ținea o mulțime de punguțe pline cu purici și păduchi, pe care îi culegea din poala cerșetorilor de la Sfîntul Inocențiu și-i sufla printr-un vîrf de trestie sau o pană de gîscă drept în ceafa jupînițelor mai simandicoase care treceau pe stradă. În biserică nu se suia niciodată pe treptele corului, ci rămînea în naos, printre femei, la liturghie, la vecernie ori în timpul predicii.

În alt buzunar avea o puzderie de undițe și cîrlige, cu care agăța, doi cîte doi, pe bărbații și femeile din biserică, mai ales pe cele care purtau rochiile de mătase scumpă, iar cînd se hotărau să se despartă de vecinii lor, toate se pomeneau cu fustele sfîrtecate.

În alt buzunar păstra un amnar cu iască, chibrituri, pietre de scăpărat și alte unelte potrivite pentru asemenea întrebuintări de aprindere; apoi cîteva oglinzi cu care orbea pe bărbați și pe femei, trimițîndu-le în ochi lumina soarelui. Ce deosebire e, spunea el, între o femeie cu ruga-n poale și alta cu buca moale?

Mai avea, în sfîrșit, o cîtime de ace și mosoare cu ață, punînd cu ele la cale tot felul de pozne.

Rășini extrase din unele plante ombelifere de origină persană , al căror miros este foarte neplăcut.

Extras din glandele de lîngă organele genito-urinare ale castorului, la fel de urît mirositor.

Într-o bună zi, la ieșirea din Palatul Dreptății, pe cînd în sala cea mare un

călugăr franciscan se pregătea să slujească liturghia dinaintea domnilor juzi, Panurge, prefăcându-se că-l ajută pe cucernicia-sa, să-și îmbrace odăjdiile, i-a cusut patrafirul de anterior și anteriorul de poalele cămășii. Când s-au arătat domnii juzi și s-au așezat să asculte sfânta slujbă, omul nostru s-a făcut nevăzut; iar după ce liturghia a ajuns la *ite, missa est*¹ și călugărul a început să se dezbrace, bietul frate, scoțându-și patrafirul, a rămas despuiat de anterior și de cămașă, care erau cusute laolaltă, și s-a trezit gol pînă în brîu, cum l-a născut maică-sa, arătându-și în văzul lumii toate mădularele, mari și mici. Trăgea sfinția-sa de patrafir, dar cu cît se silea mai amarnic, cu atît rămînea mai dezbrăcat; pînă cînd unul din domnii de la Curte i-a strigat: „Ascultă, părinte, ce aștepți dumneata, să-ți sărutăm dosul? Săruta-te-ar focul sfîntului Anton pe toate părțile, nerușinatule!”

De-atunci li s-a dat poruncă popilor să nu-și mai lepede odăjdiile în văzul lumii, ci numai în dosul altarului; și niciodată față de femei, spre a nu le face să păcătuiască cu gîndul.

Lumea se întreba, de ce au frații întru Domnul fuduliile atît de mari? Tot numitul Panurge a răspuns cu limpezime și la această întrebare. Iată: Măgarii au urechile lungi, fiindcă mama lor nu le pune scufie în cap, cînd sînt mici. (Așa zice *De Aeliaco în Presupunerile* lui.) Tot astfel, desagii bieților monahi sînt largi, fiindcă ei nu poartă izmene, și de aceea mădularul lor crește în voie, ajungînd pînă la genunchi, ca mătăniile cucernicelor doamne.

Într-un alt buzunar, Panurge ținea praf de scărpinat, pe care îl azvîrlea pe sub fustele muierilor fudule, silindu-le să se dezbrace în văzul enoriașilor; unele săreau în sus, ca peștele pe grătar (și ca bețele pe tobă); altele o luau la fugă pe uliță, iar el după ele; pe cele care rămîneau în pielea goală le acoperea cu mantaua lui, peste umeri, ca un bărbat îndatoritor și binecrescut ce era.

Purta în nădragi un șip cu ulei rînced și, cînd întîlnea o femeie ori un bărbat în straie noi, le ungea cu grăsime și le mînjea pe unde erau mai arătoase, prefăcându-se că le pipăie și le laudă: „Bun postav (zicea), bună mătăasă; Dumnezeu să vă dea după pofta inimii, doamnă! Ți-ai făcut haine noi, prietene, să le porți sănătos !” Și, rostind aceste îndatoritoare cuvinte, puneă mîna unsuroasă pe gulerul hainei, iar pata de ulei acolo rămînea pentru totdeauna.

*În trup și-n suflet pătrundea,
Ca un sigil de faimă rea,
Nici naiba nu i-o mai ștergea!*

¹ Mergeți, slujba s-a sfîrșit (lat.).

La despărțire spunea: „la seama să nu cazi, doamna mea, drept în fața dumitale e o baltă de noroi.”

Într-o punguliță avea praf de strănutat. Îl presăra pe-o batistă cu horbotă aleasă (șterpelită de sub ochii frumoși ai spălătoresei, într-o dimineață, pe cînd îi culegea din sîn un păduche pe care tot el îl azvîrlise). Iar de se afla împreună cu mai multe cucoane de neam mare, aducea vorba despre

lucrătura cămășilor, le puneă mîna în sîn și le întreba:

- „Dantelă de Flandra ori de Hainaut?” Apoi își scotea batista, lăudînd-o:

- „E țesută la Foutignan, în patru ițe!” Și le-o flutura pe sub nas, făcîndu-le să strănute cîte patru ceasuri de-a rîndul. Dădea drumul la vînturi, mai abitir ca o gloabă răpănoasă, iar femeile îl întrebau, rîzînd:

- „Ce faci, Panurge, tragi pîrțuri?”

- „Nu,doamnă, îți țin isonul, cît trîmbițezi dumneata din nas.”

Avea la el oricînd un clește, un cîrlig, o menghină, o daltă, un șperaclu și alte asemenea unelte; nu era broască la vreo ușă sau încuietore de cufăr, pe care să n-o deschidă. Mai ținea într-un alt buzunar o mulțime de zaruri, pe care le învîrtea în pahar cu mare dibăcie, avînd degete meștere (ca Minerva și ca Arachneea), ceea ce i-a prins bine pe timpul cînd ajunsese scamator de bîlci. Dădea negustorului să-i schimbe un teston de argint sau alt ban, și putea să fie acela mai isteț ca un coțcar, tot nu băga de seamă cum Panurge zvînta de fiecare dată cîte cinci-șase gologani de sub nasul omului, la vedere și fără durere; iar cel păcălit nimic altceva nu simțea, decît adierea vîntului.

CAPITOLUL XVII

Cum cumpăra Panurge iertările, cum mărita babele și cu cîți s-a judecat la Paris

Văzîndu-l într-una din zile pe Panurge în toane rele, încruntat și tăcut, am înțeles fără multă greutate că n-avea în pungă nici o lăascaie și i-am spus:

- Panurge, te cunosc după nas că nu ți-e bine și ți-am ghicit boala: ai răcit la pungă. Nu-ți face sînge rău dintr-atît.

Am cinci bănuți într-o năframă,

Orfani de tată și de mamă.

Iar dacă îți sînt de trebuință, ai tăi să fie, ca folos și cu sfrinție ! El mi-a răspuns:

- [...] partea banilor nu mă sinchisesc.O să am în curînd mai mulți decît îmi trebuie, întrucît am găsit piatra filozofală, care trage la ea banii din pungă, precum magnetul pilitura de fier. Vrei să vii cu mine, să cumpărăm iertări?

- Drept să-ți spun, eu nu rîvnesc să fiu iertat, nici pe lumea aceasta, nici pe cealaltă. Să mergem dacă vrei; dar, asta mi-e crucea ! mai mult de un dinar n-am de dat.

- Mi împrumuți cu dobîndă? a întrebat Panurge.

- Nu, nu! i-am răspuns. Ți-l dăruiesc din toată inima.

- *Grates vobis dominos!*

Am pornit amîndoi, oprindu-ne mai întîi la biserica Sfîntul Gervais, unde n-am cumpărat decît o iertare la trunchiul dintîi: eu mă mulțumesc cu puțin. Am spus cîteva rugăciuni scurte pentru sfînta Brigita, în vreme ce Panurge a luat trunchiurile pe rînd, zăbovind la cutia fiecărui vînzător de iertări.

Am dat apoi o raită pe la Notre-Dame, pe la Sfîntul Ioan, pe la Sfîntul Anton și pe la celelalte biserici unde se vînd iertări. Eu m-am lăsat păgubaș, dar Panurge a sărutat toate moaștele sfinte și a cumpărat iertări cu ridicata.

La întoarcere, m-a dus la cârciuma Castelului și mi-a arătat vreo zece-douăsprezece pungi din ale lui, pline cu bani. Mi-am făcut cruce și l-am întrebat:

- De unde ai strîns atît bănet, și-așa de repede?

- I-am luat din căldărușa iertărilor, mi-a răspuns. Cînd am azvîrlit primul dințar, răsucitu-l-am pre el între degete, cu dibăcie, ca să pară un sfanț de argint; cu mîna dreaptă am cules din grămadă alți doisprezece dinari, poate mai mult, iar cu cealaltă trei-patru duzini; și tot așa în fiecare biserică pe unde am umblat.

- Dunnnezeule, cum e cu putință? Ți-ai vîndut sufletul diavolului, săvîrșind furtișag și nelegiuire !

- Așa ți se pare, dar eu gîndesc altfel. Banii aceștia însuși vînzătorul de iertări mi i-a dăruit, spunîndu-mi în timp ce sărutam cu evlavie sfintele moaște: „*Centuplum accipies* !” Am luat, bineînțeles, o sută de dinari pentru unul, fiindcă latinescul *accipies*, bine tălmăcit după vechea limbă ebraică², nui înseamnă: *vei primi* (de-aici înainte) ci: *primește* (acum). Așadar, cînd duhovnicul mi-a spus: „*Centuplum accipies*”, el a înțeles: *Centuplum accipe* ! Primește de o sută de ori pe-atît!

Afară de aceasta, trebuie să mai știi că papa Sixt mi-a dat o mie cinci sute de livre, în scrisuri asupra bunurilor mănăstirești, fiindcă l-am vindecat de-un șameru moale, care atît de rău îl chinuia, încît se temea să nu rămîină olog pentru tot restul zilelor sanctității-sale.

¹ *Gralts ve i* *i* *io* (lat.) - vă mulțumesc; la aceasta se adaugă o terminație fantezistă: *io-mi-nes* - domnilor

* După vechea limbă ebraică, unde viitorul indicativului are aceeași formă cu imperativul.

Așadar, luînd din banii bisericii, am luat din ce mi se cuvine. Ei, prietene, nici nu-ți trece prin gînd ce bună vacă de muls au fost pentru mine cruciadele ! Mi-au adus mai bine de șase mii de fiorini.

- Și unde naiba sînt, că nu mai ai nici o lăscăie?

- S-au dus pe apa sîmbetei, la alți stăpîni. Trei mii de fiorini am cheltuit măritînd - nu fete mari, căci acelea găsesc bărbați cu duiumul - ci babe uitate de vreme, fără dinți în gură. Am să-ți spun pentru ce. M-am gîndit că acele femei bătrîne s-au înfruptat din plin, în anii tinereții lor, jucîndu-se de-a musca-n gaură cu cine le-a plăcut; pînă în ziua cînd nu s-a mai uitat nimeni la ele. Li se cuvenea (cu ajutorul lui Dumnezeu) să mai aibă o mică bucurie, înainte de a închide ochii. Iată de ce le-am înzestrat; pe una cu o sută de fiorini, pe alta cu o sută douăzeci, pe alta cu trei sute, după cum erau de smochinite, de urîte și de puțin dorite. Cu cît erau mai slute și mai urgisite trebuia să le fac zestre mai mare, fiindcă altminteri nici dracul nu le-ar fi primit în așternut. Mă tocmeam pe șleau cu fericitul mire și făceam nunta. Mai întîi îl duceam să-i arăt baba. Apoi îi puneam dinainte fiorinii și-i spuneam:

- „Vericule,ăștia toți sînt ai tăi, dacă te hotărăști să te însori”. Bieții mîrlani nechezau ca niște catîri bătrîni și se așezau pe mîncare și pe băutură. Beau vîrtos și mîncău pipărat, ca să-și facă curaj și să prindă putere. Pînă la

urmă, cu puțini gândăcei, se mai înfierbîntau și babele, iar treaba mergea strună ca la toate nunțile. Atît numai, că celor prea pocite trebuia să le pun un sac în cap. Pe urmă am mai cheltuit o mulțime de bani cu judecățile.

- Ce fel de judecăți ai purtat, că n-ai nici casă, nici bani, nici pămînt? I-am întrebat.

- Să-ți spun. Jupînițele din acest oraș născociseră (după îndemnul necuratului) un soi de guler sau de gît-legău, cum vrei să-i zici, pe care îl purtau sub bărbie, ascunzîndu-și sîinii. Nici n-aveai pe unde să vîri mîna, fiindcă gulerul cu pricina, despicat în spate, era în față îmbumbat, ceea ce nu putea să fie pe placul sărmanilor îndrăgostiți, care se uitau, jinduiau și tînjeau. Într-o zi frumoasă de marți, m-am înfățișat la Curte cu o plîngere împotriva acelor jupînițe, dovedind ce pagube suferisem și arătînd că, întrucît judecata nu-mi va face dreptate, întemeiat la rîndul meu pe aceeași lege a bunului plac, îmi voi muta despicătura nădragilor, la spate.

Ce să-ți mai spun? Femeile, le știi cum sînt, s-au înțelese între ele și au purtat judecata prin împuterniciți, arătînd temeiurile ce aveau întru susținerea pricinii lor; dar nici eu nu m-am dat bătut, am stăruit cu atîta înverșunare în plîngerea mea, încît Curtea, după o lungă chibzuire, a hotărît ca femeile să nu mai aibă voie a purta gulere înalte, sau cel puțin să fie cît-de-cît despicate în față.

Am mai purtat de asemeni o judecată destul de proastă împotriva meșterului Fify și a librarilor săi, cerînd ca *Luleaua*, *Putinica*, *Traista cu proverbe*, și alte asemenea cărți, să nu mai fie citite noaptea pe ascuns, ci la lumina zilei, în toate școlile Sorbonei, de față cu toți teologii. Am fost osîndit la cheltuieli, din pricina mărturiei unui paznic de noapte.

Altă dată am înaintat o plîngere împotriva catîrilor domnilor judecători, cerînd să li se pună dinainte un hîrdău, din care să se adape cînd sînt legați la gard, ca să nu mai spurce caldarîmul cu balele lor, iar pajii să nu-și mai murdărească genunchii nădragilor, cînd joacă între ei soț ori-făr'de sau barbut. Am cîștigat o hotărîre frumoasă, dar m-a costat bani mulți.

Nici nu bănuiești apoi cît cheltuiesc în fiecare zi cu hrana pe care o împart pajilor de la Curte.

- Și pentru ce?

- Iubite prietene, dumitale nu-ți place să faci cîteodată haz? Eu petrec adeseori mai bine ca un rege. Dacă ai vrea să ne însoțim amîndoi, am face minuni.

- Nu, nu! am spus. Sfîntul Anton să te păzească, dar teamă mi-e că ai să sfîrșești în spînzurătoare.

- Iar dumneata vei putrezi în pămînt! Nu-i mai curat aerul decît pămîntul? Isus Cristos n-a murit spînzurat în văzduh? Și așa cum îți spuneam, în vreme ce pajii înfulică, eu păzesc catîrii; ca să mai rîd puțin, tai unuia și altuia cureaua scării și tai, tai, pînă nu se mai ține decît pe-o multe. Cînd un dolofan burduhănos de jude își face vînt în șa, cade pe burtă în văzul lumii, tăvălindu-se ca un porc, iar eu fac haz pe socoteala lui, cel puțin de o sută de franci. Rîd cu tot atîta poftă, cînd dumnealor, ajungînd acasă, îi iau la bătaie pe paji; și dă-i și trage-i, ca la fasole! Nu-mi pare rău că le-am dat să

mănînce și să bea.

Panurge cunoștea șaiszeci și trei de tertipuri, ca să facă rost de bani; dar știa alte două sute paisprezece feluri ca să-i cheltuiască, fără să mai socotesc ce băga în el.

CAPITOLUL XVIII

Cum a venit din Anglia un mare cărturar, să se măsoare cu Pantagruel, și cum a fost biruit de Panurge

În vremea aceea, un vestit cărturar cu numele de Thaumast, aflînd din zvon și din renume despre știința fără asemănare a lui Pantagruel, a venit din Anglia, cu gîndul de a-l vedea și de a-l cunoaște, spre a se încredința dacă înțelepciunea lui e la înălțimea faimei ce dobîndise.

Ajungînd la Paris, i s-a înfățișat lui Pantagruel, care trăsesse la hanul Saint-Denis. În ziua aceea se plimba prin grădină împreună cu Panurge, filozofînd în mers, după obiceiul peripateticilor din Atena. Văzîndu-l cît e de înalt și de puternic, a tresărit puțin de frică, dar i s-a închinat cu multă curtenie, după cum cerea cuviința, spunînd:

- Dacă e adevărat, cum ne învață Platon, regele filozofilor, că știința și înțelepciunea sînt întrupate aievea, iar chipul lor viu poate fi văzut de ochii omului, drept ar fi ca lumea să nu se mai sature privindu-le. Faima lor, ajungînd la urechile cărturarilor, nu le-ar da răgaz nici să doarmă, nici să se odihnească, zorindu-i să alerge pînă la locul unde se află acel muritor, în care știința și-a ridicat altarul și și-a așezat oracolul ei. Așa a făcut, pe vremuri, regina din Saba, care a pornit de la hotarele Răsăritului și ale Mării Persane, pentru a cerceta rînduiala din casa înțeleptului Solomon și pentru a-i asculta cuvîntul; așa a făcut Anacharsis, care din Sciția a venit la Atena, ca să-l vadă pe Solon; așa a făcut Pitagora, care a cercetat pe profeții din Memfis; așa a făcut Platon, care s-a dus să stea de vorbă cu magii Eghiptului și cu Architas din Tarent; așa a făcut Appolonius din Tyan, care a ajuns pînă la muntele Caucaz, a trecut prin țara sciților, a masageților și a indienilor, a lopotat pe rîul cel mare al Pysonului, pînă la brahmani, ca să-l vadă pe Hiarchas; iar de acolo în Babilon, Caldeea, Mezia, Asiria, Părtia, Siria, Fenicia, Arabia, Palestina, Alexandria, pînă în Etiopia, pentru a se întîlni și a vorbi cu gimnosofiștii. Aș putea să-l mai amintesc și pe Titus Livius. Mulți cărturari au venit la Roma, din părțile Franței și ale Spaniei, să-l vadă și să-l asculte vorbind. Nu îndrăznesc să mă număr printre oamenii atît de înzestrați ca aceia, dar mă socotesc a fi un cercetător harnic al adevărului, iubind nu numai cărțile, dar și pe cărturari. Ajungînd pînă la noi vestea despre știința ta neasemuită, mi-am părăsit țara, rudele și căminul, venind aici, fără să țin seama de depărtare, de neplăcerile drumului pe apă sau de primejdia unor locuri necunoscute, numai pentru a te vedea și a vorbi cu tine despre marile întrebări ale filozofiei, ale geomanciei și ale științelor tainice, care toate îmi trezesc îndoieli și stîrnesc în mine dorința de a cunoaște. Dacă tu vei fi în stare a le da răspuns, mă fac de pe-acum robul tău, eu cu toți urmașii mei, căci pentru a te răsplăti n-aș putea să-ți dau nimic mai de preț. Voi însemna

în scris răspunsurile tale și le voi împărtăși tuturor învățaților din acest oraș, pentru ca în fața lor și a lumii întregi să stăm de vorbă asupra lor. Dar iată în ce fel aș dori să purcedem. Nu cu temeuri *pro* și *contra*, ca sofistii fără minte de pe-aici și de-aiurea. Nici declamînd, după obiceiul academicienilor; nici numărînd, cum făcea Pitagora (și cum a încercat, de asemeni, Pico de la Mirandola la Roma). Aș dori să ne înțelegem prin semne, fără cuvinte, căci întrebările pe care le-am amintit sînt atît de spinoase, încît graiul omenesc nu izbutește să le cuprindă după cum am dori. Așadar, dacă înălțimea-voastră n-are nimic împotrivă, ne vom întîlni mîine în sala cea mare a mănăstirii Navara, la ceasurile șapte dimineața. Sfîrșind englezul ce avea de spus, Pantagruel i-a răspuns cu toată cuviința :

- Seniore, darurile pe care Dumnezeu mi le-a hărăzit, bucuros le împărtășesc oricui, căci de la Dumnezeu sînt toate, iar voia lui este a le trece mai departe oamenilor vrednici de-a primi cereasca mană a științei adevărate. Văzînd că printre aceștia, pe drept cuvînt, ți se cuvine locul întîi, te încredințez că la oricare ceas din zi sau din noapte mă vei afla gata de a răspunde, după puterile mele, întrebărilor pe care vei binevoi a mi le pune. La rîndul meu voi învăța de la tine mai mult decît aș putea eu însumi să te învăț; dar dacă aceasta ți-e dorința, vom sta împreună de vorbă asupra îndoielilor ce te frămîntă și vom căuta dezlegarea lor pînă în adîncul cel nepătruns, unde zicea Heraclit că se ascunde adevărul. Mă învoiesc întru totul a face precum ai spus, înțelegîndu-ne prin semne, iar nu prin cuvinte. Vom fi apărați de zarva acelor sofisti neajutorați, care bat din palme de cîte ori li se pare că vorbitorul a nimerit drumul cel drept. Așadar, mîine voi fi de față la ceasul și la locul hotărît; dar te-aș ruga să nu fie între noi nici gîlceavă, nici larmă; să nu căutăm nici faimă și nici aclamări, ci numai adevărul.

La care Thaumast a răspuns:

- Seniore, Dumnezeu să te aibă în paza lui! Îți mulțumesc pentru înalta mărinimie pe care binevoiești a o arăta nevrednicului de mine. La revedere, pe mîine!

- Cu bine, a zis Pantagruel.

Dumneavoastră, care citiți aceste rînduri, să fiți încredințați că niciodată n-au fost pe lume oameni cercetați de gînduri mai înalte și stăpîniți mai puternic de ele decît Thaumast și Pantagruel în noaptea aceea. Thaumast a mărturisit pivnicerului de la hanul Cluny, unde trăsesese, că nicicînd în viața lui nu suferise mai amar de sete ca în acele ceasuri de veghe.

- „Simt, zicea el, cum mă strînge de gît Pantagruel! Dă poruncă, te rog, să-mi aducă de băut, și silește-te să fie udătură destulă pentru arșița gurii.”

Pantagruel, cuprins de aceeași înfrigurare, nu vedea înaintea ochilor: decît cărți: *De numeris et signis*¹ a lui Beda, *De inenarabilibus*² a lui Plotin, *De magia* a lui Proclu, *Peri Semion*³ a lui Anaxagoras, *Peri Aphaton** a lui Dynnarisis, *Peri Anecfthoneton*⁵ a lui Hipponax și altele. Panurge i-a spus:

- Stăpîne, lasă grijile la o parte și du-te la culcare. Te văd atît de pătruns de gînduri, încît mi-e teamă să nu te-apuce frigurile. Bea mai întîi vreo douăzeci-treizeci de vedre, apoi treci în iatac și dormi în voie. Mîine

dimineată voi răspunde eu englezului, iar dacă nu-l voi dovedi, să nu mai aud din gura ta nici o vorbă bună.

Despre numere și semne (lat.).

Despre cele ce nu se pot spune (lat.).

Despre semne (grec).

Despre cele ce nu se pot spune (grec).

Despre cele despre care nu trebuie vorbit (grec).

- Așa să fie, a spus Pantagruel. Dar, Panurge, iubite prietene, cum vei izbuti să ții piept unui învățat atît de mare?

- Vei vedea, a răspuns Panurge. Nu-ți mai bate capul și lasă-l pe seama mea. Poate să fie pe lume un învățat mai iscusit decît diavolul?

- Nu, în adevăr, a răspuns Pantagruel, afară numai dacă nu coboară asupra lui, duhul sfînt.

- Eu, a spus Panurge, de cîte ori m-am măsurat cu acești învățați i-am pus cu botul pe labe și i-am lăsat năuci; fii încredințat, așadar, că mîine, de față cu toată lumea, o să-l fac pe acest strașnic englez să scuipe fiere!

Panurge și-a petrecut toată noaptea ciocnind pahare cu pajii și pierzînd toți bumbii nădragilor la *primus et secundus* și la rișcă.

A doua zi, dis-de-dimineată, l-a însoțit pe Pantagruel la locul întîlnirii. N-o să mă credeți cînd vă voi spune, că tot Parisul, cu mic, cu mare, se găsea de față, zicînd fiecare în sinea lui: - „Diavolul ăsta de Pantagruel, care i-a băgat în cofă pe toți sorbonarii, a dat peste un drac mai împielițat decît el. O să aibă de furcă cu englezul. Să vedem: care pe care?”

Lumea se adunase de cu vreme. Thaumast aștepta pe Pantagruel și pe Panurge. Cînd, în sfîrșit, aceștia au sosit, toți dascălii și școlarii Sorbonei, în frunte cu Sfatul cel mare, au pornit să bată din palme după prostescul lor obicei. Dar Pantagruel a strigat o dată, cu un glas cît două tunuri:

- „Tăcere, să vă ia naiba! Pentru numele lui Dumnezeu, tăcere! Dacă mă mai plictisiți mult, o să vă retez capetele la toți, nătărăilor!”

Auzind așa, au tăcut toți ca niște curci plouate. Nici dacă ar fi înghițit fiecare cinci ocale de cîlți n-ar fi îndrăznit să tușească! Își simțeau gura uscată și scoteau limba de un cot, însetoșați, ca și cum glasul lui Pantagruel le-ar fi turnat pe gît saramură.

Panurge a spus englezului:

- Seniore, ai venit să ne pierdem vremea, răsucind și învîrtind întrebările pe toate părțile, sau vrei să afli adevărul?

Thaumast i-a răspuns:

- Seniore, nici un alt gînd nu mă stăpînește, decît dorința de a ști și de a afla cele despre care nu m-am putut lămuri pînă acum; fiindcă nici un om și nici o carte nu mi-au dat încă un răspuns îndestulător, care să limpezească îndoielile mele. Nu doresc să ne înfruntăm într-o zadarnică ceartă de cuvinte. O asemenea josnică îndeletnicire o las pe seama potlogarilor de sofiști, sorbonari, sorboniști, sorbonizați, sorboniști, sorborșiți, sorbonicați, sorbonăcriți, care în gîlceville lor nu caută adevărul, ci numai sămînță de vorbă.

- Așadar, a spus Panurge, întrucît eu, aici de față, ucenic al meșterului

meu Pantagruel, voi fi vrednic a-ți da un răspuns mulțumitor, cred că ar fi fără cale și de batjocură să-l mai stingherim pe el însuși. Să ne fie numai îndrumător și să judece susținerile noastre; iar dacă îți va mai rămîne o nedumerire, el te va lămuri pe de-a-ntregul.

- Prea bine, a răspuns Thaumast. Mă învoiesc. Să începem.

Am uitat să vă spun, că Panurge își atîrnase la deschizătura nădragilor un ciucure mare de mătase în patru culori: roșu, alb, verde și albastru, cu o portocală frumoasă înăuntrul lui.

CAPITOLUL XIX

Cum a răspuns Panurge englezului care îi vorbea prin semne

Toți cei de față priveau în tăcere. Englezul a ridicat amîndouă mîinile deasupra capului fără să le apropie, și a îndoit vîrfurile degetelor în felul cum se zice la Chinon: dos-de-găină; a lovit o mîna cu cealaltă peste unghii, de patru ori; apoi a întins degetele și a bătut în podul palmei cu putere încă o dată, după care, alăturînd din nou mîinile ca mai sus, le-a plesnit una de alta de două ori și iar de patru ori, cu palmele deschise. Apoi, le-a ținut lipite una de alta, ca pentru rugăciune.

Panurge i-a răspuns. A ridicat dintr-o dată mîna dreaptă în aer, apoi a proptit degetul cel mare de nară, ținînd celelalte patru degete lipite și întinse de-a lungul nasului; a închis ochiul stîng cu totul, privind chiorîș cu cel drept pe sub sprînceana încruntată și printre pleoapele pe jumătate deschise. A ridicat apoi mîna stîngă, strîngînd mai întîi cu putere și-apoi desfăcînd cele patru degete, afară de cel mare, pe care l-a ținut în sus, la fel ca mîna dreaptă, păstrînd între cele două mîini o depărtare de un cot și jumătate. A coborît spre pămînt amîndouă mîinile, apoi le-a dus pînă în dreptul pieptului, ținîndu-le ca și cum ar fi vrut să ochească nasul englezului.

- Și dacă Mercur... a spus acesta.

Panurge i-a tăiat glasul:

- Zbîrci! Ai vorbit!

Atunci englezul a făcut alt semn. A ridicat mîna stîngă în sus, cu palma deschisă, apoi, strîngînd degetele în pumn, a culcat degetul cel mare pe vîrfurile nasului. Ridicînd deodată mîna dreaptă, deschisă ca și cea stîngă, a lăsat-o în jos, alăturînd degetul cel mare al mîinii drepte de degetul cel mic al mîinii stîngi, în vreme ce mișca ușor din celelalte patru degete.

Panurge, fără să arate vreo mirare, a scos cu mîna stîngă batista din buzunarul nădragilor, fluturînd-o de trei ori; după aceea un rest dintr-o fleică de vacă și două bucăți de lemn, avînd aceeași mărime, una de abanos, cealaltă de lemn de Brazilia, de culoarea cireșei coapte; le-a potrivit pe măsură între degete, lovindu-le una de alta, cu zgomot asemănător clopoștelor pe care îi poartă leproșii din Bretania, dar sunînd oarecum mai plăcut și mai limpede; apoi a început să murmure un cîntec vesel, plesnind din cînd în cînd din limbă și privind drept în ochi pe englez.

Teologii, doftorii cei mari și dascălii au tălmăcit acest semn în înțelesul că englezul ar fi atins de lepră. Oamenii legii, judecătorii și avocații credeau că

Panurge a voit să preamărească lepra ca pe-o fericire trupească, după cum a spus, nu știu cînd, Isus Cristos.

Englezul nu s-a înfricoșat, ci a ridicat amîndouă mîinile, a strîns laolaltă cele trei degete din mijloc, iar amîndouă degetele mari le-a petrecut între degetul arătător și cel mijlociu, întinzîndu-le spre Panurge; după aceasta a împreunat mîinile, astfel ca degetul cel mare al mîinii drepte să atingă degetul cel mare al mîinii stîngi, iar degetul cel mic al mîinii stîngi pe cel al mîinii drepte.

Panurge, fără a scoate o vorbă, a ridicat amîndouă mîinile și a făcut acest semn: a lipit unghia degetului arătător al mîinii stîngi de unghia degetului mare, în chip de copcă, iar degetele celelalte ale mîinii drepte le-a strîns la un loc, întinzînd numai arătătorul, pe care îl tot vîra și îl scotea mereu, între cele două degete amintite ale mîinii stîngi. Apoi, a întins degetul arătător și pe cel mijlociu al mîinii drepte, desfăcîndu-le cît putea mai mult și îndreptîndu-le spre Thaumast; ducînd degetul cel mare al mîinii stîngi la coada ochiului de-aceeași parte, a desfăcut palma ca o aripă de pasăre (sau ca o coadă de pește) fluturînd-o ușurel încoace și încolo; la fel cu mîna dreaptă, la coada ochiului drept.

Thaumast s-a făcut galben la față și a început să tremure. A lovit cu degetul mijlociu al mîinii drepte în podul palmei sub degetul cel mare, apoi a vîrît degetul arătător al mîinii stîngi printre celelalte două degete; dar pe dedesubt, nu pe deasupra cum făcuse Panurge.

Acesta i-a răspuns, izbind mîinile una de alta și suflînd în palmă. A vîrît de mai multe ori degetul arătător al mîinii drepte printre două degete ale mîinii stîngi făcute inel, a proptit bărbia în piept și s-a uitat țintă la englez.

Cei de față, care nu pricepeau tîlcul acestor semne, și-au dat seama, totuși, că Panurge, fără să scoată un cuvînt, îl întrebese pe Thaumast:

- Ce vrei să spui?

Thaumast începuse să asude din greu și părea a fi cuprins de o adîncă tulburare. Venindu-și puțin în fire, a așezat unghiile tuturor degetelor de la mîna stîngă peste unghiile degetelor de la mîna dreaptă și, încovoiînd degetele în jumătate de cerc, a ridicat mîinile deasupra capului, cît putea mai sus.

Văzînd așa, Panurge și-a înfipt deodată degetul cel mare al mîinii drepte sub falcă, iar degetul mijlociu l-a vîrît, ca într-o verigă, prin degetele făcute inel ale mîinii stîngi. Apoi a început să cînte, clănțănind din dinți.

Englezul, stors de puteri și vlăguit, s-a ridicat verde la față, și simțind că îl cuprinde greața, a început să scuipe fiere. Putea mai rău ca an dihor. Cei de față se țineau toți cu mîna de nas, fiindcă englezul se scăpase pe el.

Thaumast a ridicat mîna dreaptă și a strîns atît de tare pumnul, încît degetele i se închirciseră ca o gheară; palma mîinii stîngi, desfăcută, a așezat-o de-a latul pe piept.

Atunci Panurge și-a smuls ciucurele din prohabul nădragilor și, ridicîndu-l cu mîna stîngă, a scos portocala zvîrlind-o în sus de șapte ori; a opta oară, a prins-o în pumnul drept, a ținut-o cîteva clipe în aer, nemișcată, apoi a început s-o plimbe pe sub nasul lui Thaumast.

Englezul se umflase ca un cimpoi și sufla din greu ca într-o bășică de

porc.

Panurge, văzîndu-l în această stare, a dus un deget al mîinii stîngi pe stîngia șezutului, a sorbit în gol ca și cum ar fi vrut să înghită un miez de scoică sau o lingură de ciorbă; apoi deschizînd gura, s-a lovit peste dinți cu palma mîinii drepte, scoțînd un sunet puternic și adînc, ce părea că vine de la diafragmă prin traheea-arteră; a scos acest sunet de șaisprezece ori!

Thaumast gîfîia ca o gîscă. Panurge a băgat în gură degetul arătător al mîinii drepte, l-a strîns cu putere între bucle obrazului, apoi le-a tras repede afară, cu mare zgomot, cum răsună pușcociul de soc cu care trag copiii la țintă. Făcu așa de nouă ori.

Atunci englezul a strigat:

- Da, domnilor, iată taina cea mare! Omul acesta a pătruns-o pînă în miezul ei.

A scos un pumnal pe care îl purta cu el și l-a întors cu vîrful spre pămînt.

Panurge a apucat încă o dată ciucurele, scuturîndu-l între genunchi cu putere, apoi și-a așezat mîinile deasupra capului, în chip de pieptene, scoțînd limba de-un cot și dînd ochii peste cap, ca o capră care trage să moară.

- Am înțeles! a strigat Thaumast. Și pe urmă?

Rostind aceste cuvinte, a îndreptat mînerul stiletului spre piept, cu vîrful în palmă, încovoind puțin degetele.

Panurge a aplecat capul spre stînga și și-a vîrît degetul mijlociu în ureche, ridicînd ușor pe cel mare. Și-a încrucișat apoi brațele pe piept, a tușit de cinci ori, iar a cincea oară a izbit în pămînt cu piciorul drept; a ridicat brațul stîng și a dus degetul cel mare la frunte, cu pumnul strîns, lovindu-se cu mîna dreaptă peste inimă, de șase ori.

Thaumast, ca și cum n-ar fi fost mulțumit cu atît, a pus degetul cel mare al mîinii stîngi pe vîrful nasului, ținînd celelalte degete întinse.

Atunci Panurge a băgat amîndouă degetele arătătoare în colțurile gurii, a tras în lături cît a putut, arătîndu-și toți dinții, iar cu degetele mari de la amîndouă mîinile și-a lăsat pleoapele în jos, strîmbîndu-se (după părerea celor de față) destul de urît.

CAPITOLUL XX

Thaumast laudă știința și iscusința lui Panurge

Thaumast s-a sculat în picioare și, scoțîndu-și scufia din cap, a șoptit lui Panurge la ureche cîteva vorbe de mulțumire; apoi a spus cu glas tare celor de față:

- Domnilor, în clipa aceasta pot să rostesc cuvîntul din sfînta Scriptură: *Et ecce plusquam Salomon hic*.¹ Aveți aici, printre dumneavoastră, o comoară de neprețuit: pe domnul Pantagruel, a cărui faimă m-a făcut să viu din depărtările Engliterii, pentru a cerceta împreună întrebările încă nedezlegate ale magiei, alchimiei, cabalei, geomanciei, astrologiei și filozofiei, pe care de multă vreme le purtam în minte. Astăzi însă mă ridic și spun, că renumele de care se bucură îl nedreptățește, căci nu arată lumii nici a mia parte din ce prețuiește cu adevărat.

Văzut-ați cu toții, cum ucenicul său, unul singur, a izbutit să-mi dea răspunsul ce căutam, dezvăluindu-mi mai multe decît îl întrebaser; nu numai atît, dar a scos la iveală și alte întrebări, pe care așijderea le-a dezlegat. Pot să spun că a deschis înaintea ochilor mei adevăratele izvoare din adînc ale științei despre toate, deși n-aș fi crezut pînă acum că se află pe lume un om care să le cunoască măcar începutul; mi-am dat seama despre aceasta, înțelegîndu-mă cu el numai prin semne, fără glas și fără o fărîmă de vorbă. Voi așterne la timpul său pe hîrtie ceea ce ne-am spus unul altuia și am tălmăcit, pentru a nu vă închipui cumva că n-a fost decît un joc. Avînd la îndemîină acea carte, fiecare va putea să învețe ceea ce eu însumi abia acum am aflat. Vă puteți da seama cît e de minunată învățătura meșterului, dacă învățăcelul său ne-a dovedit o știință atît de uimitoare, căci *non est discipulus super tnamistrum*¹. Într-un cuvînt, Domnul să fie lăudat! Vă mulțumesc pentru cinstea ce mi-ați făcut-o. Dumnezeu să vă răsplătească în veci!

¹ Iată aci mai mult decît Solomoa (lat.) (*Mat.* XII, 42; *Luc.* XI, 31). • Nu-i ucenicul mai presus de meșter (lat.).

Pantagruel a dat celor de față binecuvîntarea lui și l-a poftit pe Thaumast să se ospăteze împreună.

Au băut pînă le-au sărit bumbii de pe burtă (fiindcă nădragii, pe vremea aceea, se încheiau cu nasturi, nu se strîngeau cu bîrnețul, ca acum). - „Din ce parte a locului ești, fîrtate?” se întrebau oaspeții, unii pe alții. - „Dar repede mai dai pe gît pocalele, Isuse Cristoase!” - „Toarnă, pajule, în oală; cum îți vine s-o lași goală?” - „Mișcă-te, nu sta, naiba să te ia!”

Nici unul n-a băut mai puțin de douăzeci de vedre; că fusese cald peste zi și toți sufereau cumplit de sete.

În ce privește amănunțitul cuprins al întrebărilor lui Thaumast, ca și tîlcul acelor semne prin care s-a înțeles cu Panurge, voi avea grijă să vă dau lămuriri mai tîrziu. Am auzit că englezul ar fi scris o carte groasă, pe care ar fi tipărit-o la Londra și în care spune tot, fără să lase nimic la o parte. De aceea, eu, unul, pot s-o las pe altă dată.

CAPITOLUL XXI

Cum s-a îndrăgostit Panurge de o nobilă doamnă din Paris

După întrecerea din care a ieșit biruitor asupra englezului, Panurge a ajuns vestit în tot Parisul, iar el, ca să pară mai fudul, și-a pus prohab nou la nădragi, împodobindu-l cu horbotă italienească. Toți din toate părțile îl lăudau, și nu știu cine i-a făcut un cîntec, pe care îl cîntau copiii pe stradă cînd se duceau să cumpere muștar. Era bine primit în mijlocul jupînițelor și al jupîneselor, dar lăsîndu-se prea lesne amăgit de faima ce cîștigase, s-a apucat să dea tîrcoale, cocoșește, uneia din cele mai nobile doamne ale orașului.

Disprețuind vorbăria dulceagă și oftările de inimă albastră ale celor care postesc și nu se ating de fruct, Panurge i-a spus de-a dreptul, într-o zi, aceste

cuvinte:

- Ar fi, nobilă doamnă, spre folosul acestui oraș, spre cinstea neamului din care vă trageți, spre mulțumirea dumneavoastră și spre binele meu, dacă v-ați îndura să ne împreună amîndoi. Încercați o dată, și n-o să vă pară rău!

Auzind asemenea cuvinte, nobila doamnă l-a trimis la plimbare:

- Cum îndrăznești să-mi vorbești astfel, obraznicule? Ți-ai pierdut mințile? Piei din fața mea, și să nu-mi mai ieși în cale, că-ți rup picioarele!

- Poți să-mi rupi picioarele, dacă îți face plăcere, a spus Panurge, dar cu ce mai rămîne să gustăm împreună din fructul oprit:

Tu să-mi numeri stelele,

Iar eu floricelele...

- Pleacă, ticălosule! O vorbă dacă mai spui, chem slujitorii și-i pun să te snopească în bătaie.

- Nu! a strigat Panurge. Nu se poate să fiți atît de haină! Să mă fi înșelat, privindu-vă ochii? Nu-i cu puțință! Mai degrabă se va ridica pămîntul pînă la cer, se va prăbuși cerul în prăpastie și se va răsturna rînduiala lumii pe dos, decît să se strecoare un strop de răutate în minunata dumneavoastră frumusețe! Adevărat, se spune, că

femeia care-i frumoasă,

mîndră e și năzuroasă!

Dar așa se poartă numai femeile de rînd. Frumusețea voastră, doamnă, e atît de aleasă, atît de neasemănată, atît de dumnezeiască, încît aș putea să jur, că natura v-a dăruit-o dinadins, ca să arate oamenilor ce minuni știe să plăsmuiască măiestria ei. Miere dulce, zahăr și mană cerească vă e întreaga ființă. Vouă v-ar fi dat Paris mărul lui de aur, nu Venerei, nici Junonei, nici Minervei; căci nici Junona n-avea atîta măreție, nici Minerva atîta înțelepciune, nici Venus atîta farmec, ca dumneavoastră. O, zei și zeițe ale cerului ! Fericit va fi muritorul căruia îi veți îngădui să vă pipăie frumusețea și să guste din dulceața ei! Eu voi fi acela, cu ajutorul tău, Doamne! A mea va fi, căci pe mine m-a ales. Mie mi-au dat-o ursitoarele, să mă iubesc cu ea. Haide, să nu pierdem vremea, să ne grăbim...

A vrut s-o prindă în brațe; dar dumneaei a dat fuga la fereastră, ca și cum ar fi voit să cheme vecinii în ajutor. Atunci Panurge, luîndu-și în grabă picioarele la spinare, a spus:

- Nu vă mai osteniți, doamnă, așteptați puțin, mă duc eu singur să-i chem...

Apoi s-a făcut nevăzut, fără să se sinchisească prea mult de bobîrnacul pe care îl primise, și fără să-și piardă, mai cu seamă, pofta de mîncare.

A doua zi, întîlnind-o în biserică, la ceasul liturghiei, a întîmpinat-o în tindă și a stropit-o cu agheasmă, aplecîndu-se în fața ei pînă la pămînt. A îngenuncheat aproape de ea și i-a spus:

- Doamna mea, sînt atît de îndrăgostit de dumneavoastră, încît nu mai am liniște, și nici ieșire-afară. Nu știu ce gîndiți; dar de m-oi îmbolnăvi, ce-o să se întîmple?

- Puțin îmi pasă! a răspuns ea. Pleacă și lasă-mă să-mi fac rugăciunea.

- Rugați-vă lui Dumnezeu să-mi dăruiască ceea ce inima dumneavoastră

dorește, și dați-mi voie să spun un tatăl-nostru pe mătăniile dumneavoastră.

- Poftește, a răspuns ea, ridicînd din umeri, și nu mă mai plictisi.

Zicînd acestea i-a întins frumoasele ei mătănii, strunguite din lemn aromat de santal și prinse laolaltă cu boabe grele de aur; dar Panurge a scos pe negîndite unul din cuțitașele lui și, tăindu-le legătura, cît ai clipi din ochi le-a înhățat.

- Nu doriți cuțitașul meu? a întrebat-o.

- Nu, nu! s-a răstit ea.

- E al dumneavoastră, doamnă, dimpreună cu tot ce am, avere, aur, bunuri, pipota și mașele din mine!

Dumneaei însă, supărată de pierderea mătăniilor pe care obișnuia să se roage, își spunea în gînd:

- Flecarul ăsta îmi pare a fi un venetic fără căpătîi. N-o să-mi mai dea înapoi mătăniile. Ce-o să spună soțul meu? O să mă certe, dar îi voi povesti că mi le-a tăiat un pungaș în timpul slujbei. Văzînd capătul șiretului atîrnînd la cingătoare, o să mă creadă.

În după-amiaza aceleiași zile, Panurge s-a dus din nou acasă la ea, purtînd sub mîneacă o pungă plină cu bani mărunți, de tinichea. Intrînd în odaia ei, a întrebat-o:

- Care din noi doi iubește mai mult pe celălalt? Eu pe dumneavoastră sau dumneavoastră pe mine?

- Eu nu te urăsc, a răspuns ea, căci Dumnezeu așa ne poruncește, să iubim pe aproapele nostru și pe toți oamenii.

- Și nu sînteți îndrăgostită de mine?

- Te-am mai rugat să nu-mi vorbești astfel. Iar dacă nu te astîmperi, domnule, îți voi arăta că nu sînt o femeie pe care s-o necinstești cu asemenea nerușinate cuvinte. Pleacă și dă-mi înapoi mătăniile! Soțul meu ar putea să-mi ceară socoteală.

- Mătăniile dumneavoastră, doamnă? Nici nu mă gîndesc! Dar dacă îmi îngăduiți, vă voi dărui altele. Cum doriți să fie? Din boabe mari de aur smălțuit? Din funde mici, frumos împletite? Înșiruite pe-un lanț de aur greu? Șlefuite din lemn de abanos? Tăiate în pietre de hiacint? Granate vreți, prinse în horbotă de peruzele? Doriți topaze, safire și rubine, legate între ele cu diamanturi de douăzeci și opt de carate? Nu, nu! Toate de le-aș strînge laolaltă, ar fi prea puțin! Dar am văzut undeva un șir de mătănii din smaragduri încrustate într-un chihlimbar alb, stropit cu aur și încheiat cu piatră persană, mare cît o portocală; prețul lor se ridică la aproape douăzeci și cinci de mii de ducăți; vi le dăruiesc cu o negrăită plăcere!

Și în timp ce vorbea astfel, suna mărunțișul din pungă, ca și cum ar fi fost scuzi de aur însoriți.

- Doriți un val de catifea viorie? O rochie de mătase, țesută în urzeală de aur? Doriți brățări, lanțuri daurite, năframe, inele? N-aveți să roștiți decît cuvîntul: da! Cincizeci de mii de ducăți nu înseamnă nimic pentru mine.

Auzind atîtea făgăduieli, doamnei îi lăsa gura apă, dar a spus:

- Nu, mulțumesc; nu vreau să primesc nimic de la dumneata.

- Eu nu pot să spun la fel. Aș dori să-mi dați ceva... care nu vă costă nimic

și nici nu se pierde. Am cu mine un frățior, care vă roagă să-l primiți...

A încercat s-o prindă în brațe, dar dumneaei a început să strige; dar nu prea tare. Panurge, reluându-și înfățișarea obișnuită, i-a spus:

- Nu vreți să ne facem puțin de lucru amîndoi? Pagubă în ciuperci, nobilă doamnă! Văd că această cinste și plăcere nu vi se cuvine; cu ajutorul lui Dumnezeu am să vă las pe seama cîinilor.

Spunînd acestea a luat-o la goană de frica bății pe care n-o prea dorea.

CAPITOLUL XXII

Cum s-a răzbunat Panurge împotriva doamnei care l-a izgonit

A doua zi era sărbătoarea Rusaliilor, cînd femeile scoteau la iveală veștimintele lor cele mai frumoase. Doamna cu pricina îmbrăcase o rochie bogată de mătase lucitoare și o fustă de catifea albă, foarte scumpă.

În ajun, Panurge a cutreierat tot orașul să caute o cățea în călduri, pe care a dus-o la el acasă. I-a dat să mănînce cît a putut, o zi întreagă și noaptea următoare, iar dis-de-dimineată a spintecat-o. A scos din burta ei măruntaiele despre care vorbesc geomancienii greci, le-a tocat bucățele și le-a dus cu el pe furiș la biserică, unde doamna inimii lui trebuia să vină pentru slujba care se ține de obicei în ziua aceea. Panurge i-a ieșit întru întâmpinare, a stropit-o cu apă sfințită, s-a înclinat cuviincios în fața ei, apoi așezîndu-se în strană alături de ea, i-a strecurat în mîna un rondel, care suna așa:

Acum-o iată,

Doamnă preafrumoasă,

Cu dorul meu n-ai vrut să fii miloasă,

M-ai alungat, zicînd să nu mai viu,

Deși nu te-am mîhnit, după cît știu,

Cu nici o vorbă rea ori mincinoasă.

De nu doreai iubirea-mi credincioasă

Să-mi fi șoptit: - „Prietene, mă lasă,

Nu stăruie, te du, e prea tîrziu!” Acum-o dată,

Dă-i voie inimii înflăcărate

De calda-ți frumusețe, să arate

Ce foc o arde, fără mîngîiere;

Și altceva nici nu-ndrăznesc a-ți cere,

Decît să mi te lași puțin pe spate,

Numai o dată.

Și în vreme ce doamna desfăcea răvașul să-l citească, Panurge a presărat asupra ei amestecul ce-l pregătise, strecurîndu-i-l prin cutele mîneții și ale fusteii, pe cînd îi vorbea:

- Îndrăgostiții, doamnă, își au suferințele lor. În ceea ce mă privește nădăjduiesc, că

Atîtea nopți ce n-am dormit

Și zilele ce-am pătimit

De cînd cu gîndul te doresc

Și-am început să te iubesc...

vor trage în cumpănă, și-mi vor fi scăzute din canoanele ce m-așteaptă în Purgatoriu. Roagă-te lui Dumnezeu, doamna mea, să-mi dea putere răbdă-

toare, spre a îndura chinurile mele.

Nici n-a apucat să sfîrșească vorba, și toți cîinii de pe stradă s-au năpustit asupra doamnei din biserică, stîrniți de mirosul amestecului pe care Panurge îl presăraseră asupra-i. Javre mici și dulăi mari, copoi și ogari, veneau asupra ei cu limba scoasă, o miroseau, ridicau piciorul și o botezau pe rînd. Nu se pomenise niciodată, de cînd sînt cîinii pe lume, o porcărie mai mare!

Panurge s-a prefăcut că încearcă să-i alunge; apoi s-a depărtat, furișîndu-se după un perete al paraclisului, să vadă ce se întîmplă. Cîinii se îmbulzeau, care mai d e care, să-i aghesmuiască iubita. Un ogar a stropit-o pe cap; cîțiva prepelicari, pe mîneca rochiei; niște șoricari, pe poale, iar potăile mai mărunte, pe încălțări. Zadarnic au încercat femeile de primprejur să-i vină în ajutor, că prea erau cîini mulți. Iar Panurge rîdea pe înfundate, spunînd unor seniori care se aflau în biserică:

- Mi se pare să doamna e în călduri, ori s-a dat în dragoste cu vreun copoi!

Cînd a văzut că toți cîinii se strînsesera împrejur și mîrîiau în preajma ei, ca și cum ar fi fost o cățea în călduri, a luat-o din loc, plecînd să-l caute pe Pantagruel. Cum întîlnea un cîine pe uliță îi trăgea un picior, asmuțîndu-l:

- Hai, șterge-o! Te-așteaptă nunta la biserică! Nu te lăsa, dă-i zor, gonește!

Ajungînd acasă, i-a spus lui Pantagruel:

- Vino, meștere, să vezi cum s-au strîns cîinii în jurul celei mai frumoase femei din Paris... și fac nuntă!

Pantagruel nu s-a lăsat rugat și privind vicleimul, i s-a părut vesel, plăcut și pînă atunci nemaivăzut.

La ieșirea din biserică s-a întîmplat mai rău. Peste șase sute de mii paisprezece cîini se adunaseră în jurul nobilei doamne și se țineau după ea. Pe unde trecea se strîngeau alții, tot mai mulți, mari și mărunți, adulmecîndu-i urma. Trecătorii se opreau din drum, privind cum năvăleau potăile, pînă cînd, cu chiu, cu vai, alaiul a ajuns acasă. Dar nici aici nu s-a spart nunta! Doamna a intrat în casă, slugile pufneau de rîs, iar cîinii au rămas în uliță întinzînd hora pînă la jumătate de leghe împrejur și stropind poarta atît de amarnic, încît se făcuse o gîrlă de-ar fi putut să înnoate rațele. Gîrla aceasta trece acum pe lîngă biserica Sfîntului Victor și în ea se vopsesc covoarele meșterului Gobelin, folosind culoarea roșie pe care o dă udul cîinilor pișăcioși (după cum a dovedit-o, în fața lumii întregi, dascălul nostru Doribus).

Ar fi putut să umble și o moară cu roată, dar nu chiar atît de mare, cum sînt cele de pe Bazade, la Toulouse.

CAPITOLUL XXIII

Cum a plecat Pantagruel din Paris, aflînd că dipsozii au năvălit în țara amoroșilor, și pentru ce în Franța leghele sînt mai mici

La puține zile după aceea, Pantagruel a primit vestea că tatăl său Gargantua pornise la drum prin Morg în Țara Zînelor, ca altă dată Artus și Ogier, fiindcă dipsozii încălcaseră hotarul Utopiei și o prădaseră în mare

parte, împresurînd cetatea de scaun a amoroșilor.

Aflînd despre acestea, Pantagruel a părăsit Parisul în cea mai mare grabă; fără a-și mai lua rămas bun de la prieteni, a pornit-o de-a dreptul spre Rouen, fiindcă n-avea vreme de pierdut.

Pe drum a băgat de seamă, spre marea lui mirare, că în Franța leghele sînt mai mici decît în alte țări. Voind să afle pricina, l-a întrebat pe Panurge, care i-a istorisit cele ce urmează (*după Faptele regilor Canariei, de Monachus Marotus, dinspre Lac*).

- Cică în vremile foarte vechi, pămîntul nu se măsura în stînjeni, leghe sau poște, pînă cînd regele Faramond a hotărît astfel: a ales din Paris o sută de flăcăi zdraveni, iar din Picardia o sută de fete nurlii, i-a chemat pe toți la curtea lui, i-a ținut opt zile pe mîncare și pe băutură, apoi i-a împerecheat doi cîte doi, le-a dat bani de cheltuială și i-a pornit la drum, care încotro. Și așa le-a poruncit, ca la fiecare popas unde se vor opri să facă dragoste, să așeze drept semn o piatră albă. Pînă la piatra aceea să fie o leghe; și tot astfel mai departe.

Perechile au plecat, zburdînd. Cum erau bucuroși și hodiniți, mereu se opreau și la fiecare popas se încălecau. Iată de ce leghea e atît de mică în Franța. Avînd o cale mai lungă de străbătut, au ostenit. Nu mai aveau ulei în lampă, și nu se mai opreau atît de des. Se mulțumeau (vorbesc despre bărbați) cu un singur popas pe zi. Iată de ce, în Bretania, în Lande, în Țara Nemțească și în alte ținuturi mai depărtate, leghea e mai mare, iar pietrele de hotar mai rare. Unii spun altminteri, dar eu cred că așa a fost precum am arătat.

Pantagruel a încuviințat și el, că povestea era întemeiată.

Părăsind orașul Rouen, au ajuns la Honfleur. De aici mai departe, Pantagruel, Panurge, Epistemon, Eusten și Carpalim au apucat calea mării. Pe cînd corăbiile stăteau încărcate în așteptarea unui vînt prielnic, Pantagruel a primit din partea unei doamne cu care fusese în dragoste o bucată de vreme, la Paris, un răvaș cu această însemnare:

Celui mai iubit de femei și mai nerecunoscător dintre viteji.

P.N. T.G. R. L.

CAPITOLUL XXIV

*Răvașul trimis lui Pantagruel de o doamnă din Paris și tîlcul unui cuvînt înscris
într-un inel de aur*

Citind Pantagruel rîndurile de mai sus, a rămas foarte mirat. A încercat să-l descoasă pe trepădușul care venise cu răvașul, întrebîndu-l cine îl trimisese; apoi a despăturit hîrtia, dar n-a aflat înăuntru decît un inel de aur, cu un diamant tăiat pe-o singură față. Arătînd răvașul lui Panurge, acesta și-a arătat presupunerea că a fost scris într-un fel tainic, așa ca slovele să nu se deosebească la vedere. A apropiat hîrtia de flacăra focului, bănuind că ar fi fost scrisă cu sare de amoniac topită în apă. A muiat-o apoi în apă, cercetînd dacă nu iese cumva la iveală urma sucului de titymal, apoi a privit-o lung la

lumânare, să vadă dacă n-a fost scrisă cu zeamă de ceapă albă.

Bănuind că a fost scris cu leșie de smochin, a uns o parte a răvașului cu ulei de nucă; a stors apoi câteva picături de lapte de la sânul unei femei care născuse prima fată, presupunând că scriitorul a folosit sânge de broască veninoasă. A încercat să frece colțul din dreapta cu cenușa unui cuib de rîndunele, ca să vadă dacă nu s-a scris cu rouă strînsă în zori de pe fructul merilor din Alicacabut. Apoi colțul din stînga cu ceară din ureche (pentru scrierea cu fiere de corb). A muiat hîrtia în oțet, ca să vadă dacă n-a fost scrisă cu lapte de cucută; a uns-o cu grăsime de bufniță, ca pentru scrierea cu scîrnăvie de balenă (care se cheamă chihlimbar alb), apoi a clătit-o încă o dată în apă rece, scotînd-o repede afară, ca să deslușească urmele de piatră-acră.

Văzînd că nu izbutește în nici un chip, a încercat să-l descoasă pe acel trepăduș.

- Prietene, doamna care te-a trimis, nu ți-a dat cumva să aduci un băț? I-a întrebat Panurge, amintindu-și o pilduire cu subînțelese despre care vorbește Aulu-Gelu.

- Nu, a răspuns omul.

Panurge s-a gîndit o clipă să-i radă părul din cap, spre a vedea dacă doamna din Paris nu scrisese cu cerneală pe scăfîrlia goală a trepădușului, dar văzînd cîtă mai chică are, s-a lăsat păgubaș, fiindcă, zicea el, într-un timp atît de scurt n-ar fi putut să-i crească asemenea bogăție de plete.

Întorcîndu-se spre Pantagruel i-a spus:

- Să mă ia naiba, meștere, dacă știi ce să mai zic și să mai cred. Am folosit, pentru a afla taina acestui răvaș, toate cele arătate de *messir* Francesco di Nianto, toscanul care a cercetat feluritele mijloace de-a scoate la iveală orice scriere ascunsă; n-am uitat nici pe cele știute încă de la Zorastu, dar n-am putut să văd altceva decît inelul.

Uitîndu-se mai cu luare-aminte la inel, au băgat însă de seamă, că înăuntrul lui era scris în limba ebraică: *Lamah sabacthani*. L-au chemat pe Epistemon, întrebîndu-l ce înseamnă aceste cuvinte, iar Epistemon le-a tălmăcit: „Pentru ce m-ai părăsit?”

Panurge a spus numaidecît:

- M-am lămurit! Priviți acest diamant. Îl vedeți? Nu-i diamant adevărat. Așadar, iată tîlcul celor ce-a voit să spună doamna care l-a trimis: „Răspunde, iubit fățarnic, de ce m-ai părăsit?”

Pantagruel a înțeles numaidecît, aducîndu-și aminte, că în dîldora plecării nu-și luase rămas bun de la acea doamnă. Mult s-a întristat din pricina aceasta și s-ar fi înapoiat grabnic la Paris s-o împace, dar Epistemon i-a amintit cum s-a despărțit Enea de Didona și i-a lămurit cugetarea lui Heraclit din Tarent: „Cînd corabia așteaptă legată de țărm și graba te zorește, nu pierde vremea să mai deznozi frînghiile: taie-le!” Astfel l-a îndemnat să lase la o parte gîndurile și să se întoarcă repede acasă, pentru a-și apăra țara de primejdie.

În ceasul următor s-a ridicat un vînt prielnic dinspre apus și miazănoapte. Au întins pînzele și au ieșit la larg. În câteva zile au trecut de Porto-Santo, de

Ostrovul Maderei și au poposit în Ostroavele Canare. De acolo au pornit mai departe, pe la Capul Blanco, Senega, Capul Viride, Sagres, Melli, dincolo de Capul Bunei Speranțe, făcând al doilea popas în regatul melinzilor. S-au îndreptat apoi, odată cu vîntul de miazănoapte, trecînd prin Meden, [...], Uden, Gelasim, ocolind Ostroavele Zînelor, de-a lungul regatului ahorilor, pînă au ajuns cu bine în portul Utopiei, la trei leghe depărtare de cetatea amoroșilor.

Lăsîndu-se puțin odihnei, Pantagruel a spus:

- Copii, cetatea nu mai e departe. Dar înainte de a porni din nou, să chibzuim asupra celor ce avem de făcut. Să nu greșim ca atenienii, care nu se adunau să se sfătuiască decît după ce dădeau de greu. Sînteți gata să stați alături de mine, pe viață și pe moarte?

- Da, măria-ta! au răspuns toți. Poți să te bizui pe noi, ca pe brațul tău.

- O singură întrebare mă tulbură și nu-mi dă răgaz: nu știu cît de mulți sînt vrăjmașii și în ce chip au împresurat cetatea. Dacă s-ar cunoaște numărul și așezarea lor, aș porni mai încrezător la luptă. Să judecăm, cum am putea să aflăm toate acestea?

Toți au răspuns într-un cuvînt:

- Lasă-ne să cercetăm și așteaptă-ne aici. Înainte de apusul soarelui vom fi înapoi și îți vom aduce vești lămurite.

- Eu, a spus Panurge, iau asupra mea să străbat pînă în tabăra lor, printre străji și caraule, să beau și să mă joc cu ei în săbii, fără să mă dau de gol; să cercetez puștile, corturile căpitanilor și să mă plimb printre ostașii dușmani, ca și cum aș fi de-ai lor. Nici dracul n-o să mă ghicească: eu sînt din neamul lui Zopir¹.

- Eu, a spus Epistemon, cunoscînd isprăvile și îndemînarea căpitanilor de odinioară, meșteșugul și dibăcia armelor, îi voi iscodi și le voi fura gîndul; iar de mă vor prinde, voi ști să scap povestindu-le despre măria-ta tot ce-mi va trece prin minte: eu sînt din neamul lui Sinon².

- Eu, a spus Eusten, voi călca șanțurile și dînd buzna peste străji, le voi rupe oasele, chiar de-ar fi mai tari ca necuratul: eu sînt din neamul lui Hercule.

- Eu, a spus Carpalim, mă voi strecura pe unde zboară pasărea, mă voi furișa printre întărituri și voi da ocol taberei pe nesimțite; nimeni nu va prinde de veste, atît sînt de isteț și iute de picior. Nu mi-e teamă nici de sulii, nici de săgeți, nici de goana calului; nu mă vor ajunge din urmă, de-ar veni călare pe Pegasul lui Perseu sau pe fugarul năzdrăvan din poveste. Eu zbor peste spicele grîului și peste firele de iarbă, fără să le ating: sînt din neamul Camiliei, regina amazoanelor.

¹ *Zopir*, persan care, tăindu-și singur nasul și urechile, s-a dat drept dezertor, pentru a iscodi pe babilonienii asediați de Darius.

* *Sinon*, grec care, de asemenea, s-a dat drept dezertor în tabăra troiană (*Virg. En.*, cartea a li-a).

CAPITOLUL XXV

Cum Panurge, Carpalim, Eusten și Epistemon, oamenii lui

Pantagruel, au răpus prin dibăcie șase mii șaizeci de călăreți

Pe cînd vorbea Carpalim, au zărit o oaste de șase mii șaizeci de călăreți pe cai iuți, care veneau în goana mare să vadă ce fel de călători au legat corabia la țarm. Se apropiau valvîrtej, cu gîndul de a-i prinde, dacă s-ar fi putut.

Pantagruel a strigat:

- Copii, întoarceți-vă în corabie ! Dușmanul vine asupra noastră ! Nu vă temeți. De-ar fi de zece ori mai mulți, îi voi uide pe toți ca pe niște muște. Duceți-vă și vă vedeți de treburile voastre.

Dar Panurge a spus:

- Nu, măria-ta, n-are nici un rost. Dimpotrivă, să intre înălțimea-ta-n corabie dimpreună cu toți ceilalți. Lăsați-i pe seama mea. Grăbește-te, măria-ta, numai zăbovi.

Ceilalți trei au spus la fel:

- Are dreptate. Pleacă, măria-ta. Noi rămînem aici să-i fim de ajutor lui Panurge. Știi de ce sîntem în stare.

- Prea bine, a hotărît Pantagruel, dar de nu veți putea răzbi, să mă strigați.

Panurge a ales două parîme de pe corabie, le-a legat de cabestanul de la prora și întinzîndu-le pe punte le-a răsucit în două inele, unul mai larg, iar altul mai mic, vîrît înăuntrul celui dintîi. Apoi i-a spus lui Epistemon:

- Stai pe corabie, și cînd voi suna din clopot să învîrtești cît poți de repede cabestanul, trăgînd spre tine cele două parîme.

Și către Eusten și Carpalim:

- Băieți, voi așteptați aici, să ieșiți în calea dușmanilor. Nu vă împotriviți. Lăsați-i să creadă că vă dați prinși; dar nu cumva să călcați din greșeală peste parîme.

Coborînd înăuntrul corăbiei, s-a întors cu o grămadă de paie și un pumn de praf de pușcă, răspîndind paie și pulberea printre parîme. Apoi s-a așezat la pîndă, ținînd în clește un cărbune aprins.

Călăreții năvăleau în goana mare. Cele dintîi rînduri, ajungînd pînă aproape de corabie, s-au izbit de marginea ei; și cum țarmul era alunecos, s-au dat peste cap cu cai cu tot, în număr de patruzeci și patru. Ceilalți s-au năpustit să le dea ajutor, crezînd că au fost doborîți în luptă. Panurge, văzîndu-i cum vin, le-a strigat de pe punte:

- Domnilor, îmi pare nespun de rău că v-ați cam lovit. Vă rog să ne iertați, nu e vina noastră, ci a țarmului mării, care are prostul obicei să-i facă pe călăreți să alunece. Noi ne dăm prinși.

Ceilalți doi au vorbit la fel, iar Epistemon, care se găsea la capătul punții, așijderi.

Panurge a făcut cîțiva pași înapoi. În clipa următoare, văzînd că toți călăreții dușmani pătrunseseră în inelul parîmelor, iar cei doi prieteni ai lui se depărtaseră ca să le facă loc, a strigat deodată lui Epistemon:

- Trage!

Epistemon a tras. Caii s-au împiedecat în ochiul frînghiilor și s-au ros-

togolit la pământ, tîrînd după ei pe călăreți. Văzînd capcana în care au căzut, dușmanii au scos săbiile și au încercat să taie parîmele, dar Panurge în aceeași clipită a dat foc prafului de pușcă și dintr-o dată a țîșnit o vîlvătaie de flăcări cuprinzînd pe toți dușmanii și pîrjolindu-i ca pe niște draci. Nici oamenii, nici caii n-au scăpat cu viață, afară de un singur călăreț, care, sărînd din fugă pe o iapă turcească, a izbutit s-o ia înapoi. Dar Carpalim l-a ochit și, ajungîndu-l din urmă cu o nemaipomenită repeziciune, l-a înhățat la mai puțin de-o sută de pași, a sărit în spatele calului și l-a adus înapoi pe corabie.

Văzînd această biruință, Pantagruel s-a bucurat mult, a lăudat minunata dibăcie a prietenilor săi, și i-a lăsat împreună cu prinsul lor, să bea și să se ospăteze veseli pe țărmul mării. Bietul călăreț căzut în robie se temea cumplit că Pantagruel o să-l mănînce de viu; ceea ce n-ar fi fost prea greu, avînd Pantagruel gîtlejul atît de larg, încît l-ar fi înghițit mai lesne de cum ați lua dumneavoastră un hap, și nu l-ar fi simțit printre dinți, nici cît simte măgarul un bob de mei sub limbă.

CAPITOLUL XXVI

Cum s-au plictisit oamenii lui Pantagruel să mănînce carne sărată și cum a plecat Carpalim după vînat

Pe cînd se ospătau cu toții, Carpalim a început să strige:

- S-o ia naiba de treabă ! Cînd o să punem și noi în gură oleacă de vînat? Carnea asta sărată îmi stîrnește o sete cumplită. Mă duc să aleg o pulpă de cal mai bine friptă.

Pe cînd se ridica de la masă, căutînd printre frînghii o ciozvîrtă rumenită, iată că s-a ivit la marginea pădurii un cerb mare și frumos, care după cum bănuiesc zărise focul aprins de Panurge. Mai iute ca o săgeată, Carpalim s-a repezit asupra lui și l-a înșfăcat. În fugă, a mai doborît cu latul palmei vreo douăzeci și șase de prepelițe pestrițe, alte treizeci și două roșcate, patru dropii dolofane, șapte spîrcaci, nouă becațe, nouăsprezece stîrci, șaisprezece fazani și treizeci și doi de porumbei sălbatici. A mai călcat în picioare zece-doisprezece iepuri șoldani și mai bătrîni, optsprezece sitari împerecheați, cincisprezece mistreți, doi bursuci și trei vulpi. A omorît cerbul spintecîndu-i țeasta capului cu sabia, iar la întoarcere a cules de pe jos iepurii, mistreții și sitarii. A strigat cît a putut, pînă unde ajunge glasul:

- Panurge ! Oțet! Adu oțet!

Panurge și-a închipuit că i s-a făcut rău vînatului și a poruncit să i se ducă în grabă oțetul cerut; dar în clipa următoare a priceput că e vorba de o sălbăticiune care trebuie atîrnată la vînt și i-a arătat lui Pantagruel pe Carpalim cum venea cu cerbul pe după gît și cu un brîu de iepuri la cingătoare.

Fără să mai stea pe gînduri, Epistemon a cioplit, în cinstea celor nouă muze, nouă frigăru de lemn, aidoma ca în pădurile Eladei. Eusten s-a apucat să jupoaie iepurii, iar Panurge a așezat frigarea pe crăcane, între două șei de călărie; pe ostașul prins l-au căftănit bucătar și au fript vînatul la focul unde

se prăjeau călăreții. Au stropit iepurii cu oțet din belșug și au încins un ospăț în lege. Îți creștea inima, văzînd cu cîtă poftă înfulică!

Pantagruel a spus:

- Dumnezeu să mă ierte, dar nici dacă ați avea fiecare la gît cîte două perechi de clopote, iar eu ornicele cele mari de la Renes, Poitiers și Cambray, n-am stîrni împreună mai multă larmă, decît mestecînd din fălci.

- Am face mai bine, a spus Panurge, să ne gîndim la treburile noastre și să chibzuim cum am putea să răpunem pe dușman.

- Foarte cuminte ai vorbit, a încuviințat Pantagruel. Apoi l-a întrebat pe ostașul prins:

- Ascultă, prietene, să știi că dacă ne minți te jupuim de viu. Eu obișnuiesc, și îmi face mare plăcere să mănînc carne de om. Îmi plac mai mult copiii de lapte, dar nu-i găsesc oricînd. Ai să ne spui cum e alcătuită oastea voastră, în ce fel și-a așezat tabăra și ce putere are.

Prinsul a răspuns:

- Măria-ta, trebuie să știi adevărul-adevărat, că în rîndurile noastre se află trei sute de uriași înarmați cu bolovani mari de cremene. Nu sînt atît de mari ca înălțimea-ta, afară de unul, căpetenia lor, căruia îi zice Căpcăunul. Armele lui sînt nicovalele ciclopilor. Afară de aceștia, mai sînt o sută șazeci și trei de mii de pedestrași înzăuați cu piei de vîrcolaci, tot oameni voinici și îndrăzneți; apoi unsprezece mii patru sute de ostași cu arme grele, trei mii șase sute de tunuri cu două țevi, puști nenumărate, nouăzeci și patru de mii de săpători și o sută cincizeci de mii de tîrfe, frumoase ca niște zîne. („Astea-s pentru mine", a spus Panurge.) Unele sînt din țara amazoanelor,

altele de prin Lyon, Paris, Poitou, Normandia, Germania, de toate neamurile și de toate limbile.

- Prea bine, a zis Pantagruel. Dar regele? Regele e cu ei?

- În carne și oase, măria-ta. Noi îl numim Anarhie, regele dipsozilor, adică al însetaților, căci rar s-au pomenit oameni care să bea mai zdravăn și cu mai multă poftă. Cortul regelui îl păzesc uriașii.

- Ajunge! a poruncit Pantagruel. Ei, copii, sînteți hotărîți să veniți cu mine?

- Să-l trăsnească Dumnezeu pe cel ce te va părăsi! a jurat Panurge. Eu m-am și gîndit cum să ți-i aduc plocon pe toți, ca pe niște porci înjunghiați. Unul n-o să scape, nici în gaură de șarpe ! Un singur lucru mă cam pune pe gînduri.

- Anume? a întrebat Pantagruel.

- Nu știu cum o s-o scot la capăt cu cele o sută cincizeci de mii de zîne?

Că mi-am pus în gînd

Să le iau pe rînă,...

- Ho, ho ! a rîs Pantagruel. Iar Carpalim, de colo:

- Zi Doamne-ajută, și să-mi lași și mie vreo trei.

- Și mie! a sărit Eusten. Postesc de cînd am plecat din Rouen și îmi stă limba ceasului la douăsprezece.

- Fii liniștit, i-a spus Panurge, am să ți le pun deoparte pe cele mai durdulii.

- Cum adică? s-a supărat Epistemon. Voi o să vă destrăbălați iar eu să pasc bobocii? Dracu să vă ia ! Vă închipuiți că o să stau cu degetul în gură, uitându-mă cum petreceți? E pradă de război, nu?

- Bine, bine, a spus Panurge. O să lași pe altul să pască bobocii și ai să vii cu noi.

Pantagruel a mai râs una bună, apoi a spus:

- Vindeți pielea ursului din pădure, băieți. Mi-e teamă că, înainte de-a se face seară, o să vă treacă pofta de ștregării și de zîne. O să strîngeți în brațe sulii și săgeți!

- Ei și? a zis Epistemon. Să poftască! Am să-i vînez pe toți! Să-i frigeți, să-i fierbeți, să-i faceți cîrnați, cum v-o plăcea. Nu sînt mai mulți decît ostile lui Xerxe, care avea cu el trei sute de mii de oameni, după spusele lui Herodot și-ale lui Trogus-Pompei; iar Temistocle, numai cu o mîină de viteji i-a răpus pe toți. Nu-ți face griji, Doamne iartă-mă !

- Înainte, copii! La luptă! a dat poruncă Pantagruel.

CAPITOLUL XXVII

Cum a ridicat Pantagruel un semn de cinstire a biruinței, iar Panurge un altul în amintirea iepurilor

- Înainte de a părăsi aceste locuri, a spus Pantagruel, vreau să înalț un semn de aducere-aminte în cinstea faptei mari pe care ați săvîrșit-o.

Așadar, în cîntece de veselie și jocuri cîmpenești, au ridicat un stîlp înalt de lemn și au așezat în vîrfurile lui o șa de călărie, un căpăstru, un mănunchi de genunchiere, scări, piteni, zale, arme cu oțele, o secure, o sabie, o mănuașă de fier, un buzdugan, frînturi de platoșă și alte podoabe potrivite unei porți a biruinței. Iar Pantagruel, în amintirea izbînzii celor patru, a scris aceste stihuri de pomenire:

*Aici s-a săvîrșit marea faptă
A celor patru vrednici luptători,
Ce-au biruit în luptă înțeleaptă,
Ca Scipio și Fabiu alături,
O hoardă de mîrlani cutropitori,
Arzîndu-i ca pe șoareci, cu grămada.
Aflați voi regi, nebuni neștiutori,
Că mintea e mai tare decît spada.
Căci biruința
Și folosința
Vor fi mereu
Lîngă credința
Și stăruința
În Dumnezeu.
Nu cel ce-i mai puternic și mai rău,
În luptă, cum zic unii, biruiește.
Tu apără-ți cu cinste dreptul tău
Și-ncrezător în el, nădăjduiește!*

În vreme ce Pantagruel alcătuia aceste stihuri, Panurge a înfipt într-o

țeapă pielea, coarnele și pulpa dreaptă a cerbului, urechile a trei iepuri cu spinarea lor, aripile a trei dropii, picioarele a patru porumbei, un șip cu oțet, un corn umplut cu sare, o frigare de lemn cu crăcanele ei, o căldare găurită, o ceașcă cu zeamă, o solniță de lut și un pocal. Apoi, ca o îngînare a închinării lui Pantagruel, a scris următoarele:

*Aici s-au pus cu burta la pămînt
Patru bețivi din cei mai năzdrăvani,
Cinstind pe Bacus, zeul lor cel sfînt,
Mai însetați ca patru șobolani.
Aici pierdu și pulpă și spinare
Jupînul iepure, iar ei ca zmeii îl fugăriră, cu oțet și sare,
Pin'ce, iertați, i-au apucat cîrceii.
Cînd simți căldură
Și-n gît arsură,
Voinice, hai
Toarnă-o măsură
De băutură,
Că alt leac n-ai.
(Iar iepurele-n țeapă dacă-l pui,
Să-l potrivești cu-oleacă de oțet.
Oțetu-i face bunătatea lui
. Să nu uitați cumva acest secret.)*

Pantagruel a spus:

- Hai, băieți, destul ați cîntat și ați cuvîntat despre ale burții. Mîncării nu fac nici o ispravă pe cîmpul de bătaie. Noi să căutăm umbra steagurilor, aburul cailor în goană și cîntecul zalelor.

Epistemon l-a îndreptat, rîzînd:

- Eu prețuiesc mai mult umbra butoiului, aburul plăcintelor și cîntecul paharelor.

Nici Panurge nu s-a lăsat mai prejos:

- Eu zic altfel: umbra să fie a patului, aburul al sînilor, cîntecul al săruturilor.

Apoi s-a ridicat, a sunat din trîmbiță în fundul nădragilor, s-a dat de-a tumba și a strigat:

- Trăiască Pantagruel!

Atunci Pantagruel a dat dintr-o dată un pîrț atît de cumplit, că întreg văzduhul s-a cutremurat pe o întindere de nouă leghe împrejur. În clipa aceea s-au născut cincizeci de mii de băieți pitici, bicisnici și schilozi. Dînd drumul unui al doilea pîrț, au ieșit din pîntecele mamei lor tot atîtea fete pitice, strîmbe și turtite (cum cred că ați mai văzut), mai scurte decît coada vacii și noduroase ca guliile de Limoges.

- Cum, adică? a spus Panurge. Pîrțul măriei-tale are darul de-a zămisli asemenea roadă: bărbați de-o șchioapă și femei cît un găinaț? Ar fi bine să-i împerechezi, ca să se prăsească din ei muște de cal.

Precum Pantagruel a și făcut. Le-a dat numele de *pigmei* și împerechindu-i între ei, i-a gospodărit într-un ținut nu prea îndepărtat, unde de atunci s-au înmulțit. Berzele nu-i lasă în pace, dar ei se apără cu multă înverșunare,

fiindcă aceste fărîmituri de oameni (cărora în Scoția li se spune: coadă de tesală) sînt de felul lor iuți și arțăgoși; din pricină, spun unii, că li-e inima prea aproape de șezut.

Între timp, Panurge a ales două pahare de aceeași mărime, le-a umplut cu apă și le-a așezat pe cîte un scaun, la cinci picioare departe unul de altul. A luat apoi o lance de aceeași lungime și a așezat-o culcată peste pahare, așa ca cele două capete ale lăncii să se reazime pe buza paharelor. Ridicînd de jos un drug de fier, a spus lui Pantagruel și celorlalți:

- Domnii mei, am să vă arăt cu cîtă ușurință vom răpune pe dușmanul nostru. Așa cum se va rupe în două această lance deasupra celor două pahare, iară ca paharele să se spargă și fără ca un singur strop de apă să se verse, tot astfel voi sfărîma capul dipsozilor, fără ca vreunul din voi să fie vătămat și fără să vă dați vreo osteneală. Nu-i la mijloc nici o vrăjitorie. Haide! (i-a spus lui Eusten) lovește cu drugul acesta drept la mijloc și cît mai tare !

Ceea ce Eusten a făcut. Lancea s-a rupt în două, fără ca o singură picătură de apă să fi curs pe jos.

- Mai știi și altele, a spus Panurge. Să aveți încredere în mine.

CAPITOLUL XXVIII

Cum a biruit Pantagruel pe uriașii dipsozi

După ce au schimbat între ei aceste cuvinte, Pantagruel a chemat la sine pe ostașul prins, și i-a dat voie să se întoarcă la steagurile lui.

- Du-te în tabăra regelui tău și povestește-i ce-ai văzut. Spune-i că-l poftesc să stăm la masă împreună, mîine la ceasul prînzului, cînd îmi vor veni galerele cu cei optsprezece sute de mii de războinici și șapte mii de uriași, unul și unul mai mari decît mine. Îi voi dovedi cît de nebun și de nesocotit a fost, năvălind din bun senin asupra țării mele.

Pantagruel, spunînd că așteaptă să-i sosească pe mare o puternică oaste, mințea.

Prinsul a răspuns că i se dă rob, fiind gata să lupte alături de el împotriva alor lui, dacă Dumnezeu îl va ține în viață. Dar Pantagruel nu s-a învoit, ci i-a poruncit să plece cît mai degrabă la ai săi. Ostașul dușman a plecat, ducînd cu el din partea lui Pantagruel o chisea plină cu magiun de alior, amestecat cu boabe de piper sălbatic dospite în rachiu, s-o dea regelui și să-i spună că va putea să pornească fără teamă la luptă, dacă va fi în stare să mănînce măcar o uncie din acel magiun, fără să bea. Ostașul l-a rugat *în* genunchi să aibă milă de el și să-l cruțe cînd l-o întîlni pe cîmpul de bătaie. Pantagruel i-a răspuns:

- După ce vei spune cele cuvenite regelui tău, pune-ți nădejdea în Dumnezeu, care nu te va părăsi. Eu însumi, deși sînt atît de puternic după cum ai văzut, și cu toate că am sub porunca mea o puzderie de ostași, nu mă bizui nici pe brațul, nici pe istețimea mea, ci numai și numai pe cel atot-puternic, ocrotitorul meu, care nu lasă niciodată în părăsire pe cei ce-i dau credința și cugetul lor.

Prinsul l-a rugat să-i facă un preț mai lesnicios pentru răscumpărare, dar Pantagruel i-a răspuns că gândul lui nu e să despoaie și să jefuiască pe oameni, ci dimpotrivă, să-i lase slobozi și să-i înstărească.

După plecarea ostașului dușman, Pantagruel a spus oamenilor lui:

- l-am dat a înțelege acestui prins al nostru, că așteptăm să sosească pe apă o oaste mare, cu care îl vom lovi mâine la vremea prînzului. Vreau să-l fac pe regele dușman să se pregătească de luptă în noaptea aceasta și să dea porunci pentru apărare. Planul meu e să cădem asupra lor cît mai grabnic și anume la ceasul somnului celui dintîi.

Să-l lăsăm acum pe Pantagruel și pe prietenii lui, ca să vorbim despre regele Anarhie și despre oastea acestuia.

Întorcîndu-se în tabără, ostașul s-a înfățișat regelui și i-a arătat de-a fir-a-păr, cum s-a ivit un uriaș grozav numit Pantagruel, și cum i-a prăjit pe ceilalți șase sute patruzeci și trei de călăreți, lăsîndu-l în viață numai pe el, ca să poarte vestea. Uriașul îi trimite răspuns să se pregătească pentru mâine la ceasul prînzului, fiind, pare-se, hotărît să-l lovească la acea vreme. l-a dat apoi chiseaua cu magiun.

Abia a apucat regele să guste un vîrf de lingură și i s-a înfierbîntat gîtlejul atît de cumplit, că omușorul îi era numai o rană, iar limba numai pielețe jupuite. l-au dat slujitorii lui tot felul de leacuri, dar nici unul nu l-a ușurat, decît numai băutura. Cum lua paharul de la gură simțea foc pe limbă; îi turnau vinul pe gît cu pîlnia. Văzînd așa, căpitanii, scutierii și ostașii de pază au încercat să guste și ei din acel magiun, spre a se încredința dacă stîrnește cu adevărat setea; dar au pățit-o toți la fel ca și regele lor. S-au pornit cu atîta osîrdie să bea, încît în tabără s-a răspîndit vestea, că un călăreț din cei plecați asupra corăbiei se întorsese, că a doua zi vor fi loviți de dușman și că regele, căpitanii și scutierii se pregătesc de luptă, îmbătîndu-se.

Atunci toată oastea s-a pornit să bea, ciocnind și golind paharele, pînă au adormit toți, unii peste alții, ca niște porci. În tabără nu mai era nici o rînduială.

Să ne întoarcem acum din nou la bunul nostru Pantagruel, și să vă arătăm care a fost purtarea lui în această împrejurare.

Plecînd de lîngă semnul ridicat în cinstea celor patru, Pantagruel a smuls catargul cel mare al corăbiei, mînuindu-l ca pe un buzdugan; a învelit în pînza corăbiei două sute treizeci și șapte de butoaie cu vin alb (de Anjou si Rouen); și-a atîrnat la cingătoare o luntre plină cu sare, așa cum lefegiii nemți poartă sacul lor cu merinde; apoi a pornit împreună cu oamenii lui. Cînd au fost aproape de tabăra dușmană, Panurge a spus:

- Măria-ta, vrei să faci un lucru cuminte? Coboară vinul din vîrfuî catargului, și hai să-l bem cinstit, călugărește.

Pantagruel n-a zis ba, și au băut, au băut, pînă ce n-a mai rămas, din cele două sute treizeci și șapte de butoaie, nici un strop, afară de un șip de piele, pe care Panurge îl botezase *vademecum* și pe care și-l umpluse pe seama lui; iar pe fundul butoaielor o drojdie tulbure, tocmai bună pentru oțet.

După ce au băut zdravăn, Panurge i-a dat lui Pantagruel să înghită un hap de-al lui, făcut din magiun de gutui, cantaridă, litotripon, nefrecatericon și

alte leacuri priincioase pentru limpezirea udului.

Pantagruel i-a spus lui Carpalim:

- Iată ce vei avea de făcut. Te vei cățăra pe ziduri ca un șobolan, lucru la care știi că te pricepi, și vei pătrunde în cetate dînd de știre ostașilor să pornească asupra dușmanului, adică asupra noastră, cu toată puterea; vei lua o făclie aprinsă și, dînd o raită prin tabără, vei aprinde toate corturile; vei striga o dată cît vei putea de tare cu glasul tău cumplit, cum a strigat Stentor peste larma bătăliei, cînd a fost războiul cu Troia; pe urmă vei părăsi tabăra în cea mai mare grabă.

- Așa voi face, a spus Carpalim, dar n-ar fi bine să le fărîm și tunurile?¹

- Nu, a răspuns Pantagruel. Mulțumește-te să dai foc pulberăriei. Carpalim, supus la poruncă, a pornit într-o clipă și a făcut întocmai cum îi spusese Pantagruel. A aprins toate corturile, furișîndu-se atît de ușor printre ele, încît dușmanii care dormeau adînc și sforăiau, n-au simțit nimic. S-a îndreptat apoi spre locul unde erau rînduite tunurile și a dat foc lăzilor cu pulbere. Aici era s-o pățească, fiindcă focul a izbucnit dintr-o dată cu atîta putere, încît bietul Carpalim s-a pomenit pe negîndite în mijlocul flăcărilor. Și s-ar fi pîrjolit ca un porc, dacă n-ar fi fost atît de sprinten de picior și n-ar fi zbughit-o, ca o săgeată scăpată din arc.

Ajungînd dincolo de șanțuri, a început să strige, dar atît de grozav, cum nici diavolii din iad, dacă s-ar fi speriat, n-ar fi răcnit. Auzind acel strigăt, ostașii dușmani s-au trezit din somn, tot atît de buimaci ca și credincioșii din Luconnois cînd sună utrenia la clopotul cel mare, căruia ei îi spun „sparge-urechi”.

În vremea aceasta, Pantagruel izbutise să toarne peste ei sarea din luntre, și cum toți dormeau cu gura căscată, li s-a umplut mîrlanilor gîtul cu sare și au început, bieții de ei, să tușească mai rău ca vulpile, strigînd:

- Aoleo ! Vai! Pantagruel! Pantagruel! Ne-a turnat pe gît cărbuni aprinși!

Atunci, nu știi cum, Pantagruel a simțit nevoia grabnică să-și deșerte bășica udului (poate din pricina leacului pe care i-l dăduse Panurge) și atît de mult a curs din el, că toată tabăra s-a înecat în acel puhoi, care se revărsase de jur împrejur, pe-o întindere de zece leghe.

Hronicul spune că, dacă în locul lui Pantagruel și-ar fi lăsat udul iapa tatălui său, ar fi fost un potop mai cumplit decît al Deucalionului; căci de cîte ori iapa se oprea să se ușureze, se pornea o apă mai mare decît Ronul și Dunărea la un loc.

Cei care apucaseră să iasă din cetate strigau cît îi ținea gura:

- I-a căsăpit pe toți! Uite cum curge sîngele!

Ei își închipuiau că udul lui Pantagruel e sîngele ostașilor uciși; de altminteri nici nu vedeau bine la lumina lunii și a corturilor care ardeau.

Trezindu-se din somn și văzînd, pe de o parte cum arde tabăra, iar pe de altă parte cum crește puhoiul, dușmanii nu mai știau nici ce să creadă, nici ce să facă. Unii strigau că e sfîrșitul lumii și judecata de apoi cu osînda focului; alții zbierau că e răzbunarea zeilor mării, a lui Neptun, Proteu și Triton cu toată familia, fiindcă apa care-i potopise făcea valuri și era sărată.

Cine ar fi în stare să povestească acum lupta lui Pantagruel cu cei trei

sute de uriași? O, bunele mele muze, Caliope și Talia ! Dați putere glasului meu și înaripați-mi gândul, să trec puntea măgarului, și să nu mă poticnesc în vorbă, încercînd să arăt pe de-a rîndul războiul cumplit care a fost!

O, de-aș avea alături de mine măcar un butoiaș din vinul de soi, pe care îl vor da pe gît cei ce vor citi o dată această poveste adevărată!

CAPITOLUL XXIX

Cum a răpus Pantagruel pe cei trei sute de uriași înarmați cu pietre și pe căpitanul lor, Căpcăunul

Înspăimîntați de potopul care se abătuse asupra taberei, uriașii l-au luat în cîrcă pe regele lor Anarhie, precum Enea pe tatăl său Anchise, cînd cu războiul din Troia.

Panurge i-a zărit și i-a spus lui Pantagruel:

- Privește măria-ta, vin uriașii! Pocnește-i la mir cu catargul, cum scrie la carte, că a sosit ceasul și acum este să faci și măria-ta o faptă bună. Nu vom sta nici noi degeaba și-ți vom sări în ajutor, omorînd cîți vom putea. David l-a răpus cu ușurință pe Goliat, deși la vremea aceea nu era decît un puțoi; iar eu, care aș fi biruit zece ca Goliat, să nu fiu în stare să răpun zece din ăștia? Eusten e tare cît patru boi și nu-și va cruța nici el osteneala. Nu te lăsa, izbește-i! Lovește și împunge ! Coraj !

- Coraj am, să mai dau și altora, a răspuns Pantagruel. Dar nici Hercule nu îndrăznește să se lupte cu doi deodată.

- M-ai umplut de brînză ! a spus Panurge. Dumneata vrei să te asemeni cu Hercule? Las-o încurcată! Dumneata ai mai multă putere într-o măsă și mai multă minte în șezut decît a avut vreodată Hercule în tot trupul și sufletul lui. Omul atît cîntărește cît singur se prețuiește.

Pe cînd schimbau între ei aceste cuvinte, iată că le-a ieșit în față Căpcăunul cu toți uriașii lui. Căpcăunul, văzîndu-l pe Pantagruel singur, a prins inimă și s-a repezit asupra lui cu îndrăzneală, socotind că îl va răpune lesne, întorcîndu-se către celelalte namile, le-a spus așa:

- Păcătoșilor! Jur pe barba lui Mahomet, că-i voi suci gîtul oricăruia dintre voi, care se va îmbulzi să lupte împotriva acestuia. Lăsați-mă să-l judec de unul singur. Stați la o parte și priviți în tihnă.

Uriașii s-au înșiruit în jurul regelui lor, unde erau butelcile cu vin; acolo se trăsese și Panurge cu prietenii lui. Panurge, prefăcîndu-se că e cuprins de friguri, își frîngea mîinile, tremura din buze și se văita cu glas răgușit:

- Să-l dăm dracului de război, prieteni! Lăsați să se bată stăpînii între ei. Mie dați-mi să mănînc și să beau.

Regele și ceilalți uriași nu s-au împotrivit și s-au așezat să se ospăteze cu toții; iar Panurge, mîncînd și bînd, bînd și mîncînd, le-a istorisit isprăvile lui Turpin, pildele sfîntului Nicolae și povestea cocostîrcului.

Căpcăunul se năpusti asupra lui Pantagruel, mînuind un buzdugan de oțel care cîntărea pe puțin nouă mii șapte sute de chintale și 2/4 de livră, ținut la capăt cu treisprezece colți de diamant, cel mai mărunt fiind cît clopotul cel mare de la Notre-Dame și toate ascuțite pe muche, ca briciul.

Buzduganul acesta era vrăjit să sfărîme tot ce-i ieșea în cale fără să se rupă .În vreme ce Căpcăunul, plin de trufie, se pregătea să-l pălească, Pantagruel a ridicat ochii spre cer și, chemînd asupra sa ajutorul lui Dumnezeu, s-a rugat astfel:

- Dumnezeule-Doamne, tu care ai fost totdeauna pavăza și scutul meu, vezi primejdia în care mă aflu. Nu m-a adus aici decît rîvna pe care tu ai sădit-o în inima oamenilor, de a-și apăra viața lor, pe femeia și copiii lor, țara și neamul lor, împotriva celor care calcă legea ta; căci tu nu-i primești alături de tine decît pe cei ce mărturisesc credința ta și stau în slujba cuvîntului tău. Poruncitu-ne-ai să nu ridicăm nicicînd armele uciderii și ale răzbnării; căci tu ești atotputernicul, care, pentru lucrarea ta și biruința dreptății tale, însuși tu ne aperi cu mai multă înțelepciune decît mintea noastră ar putea să cuprindă. Tu stăpînești asupra sutelor de milioane de îngeri, dintre care numai unul, dacă ar voi, ar fi în stare să ucidă toți oamenii și să răstoarne cerul și pămîntul, așa cum s-a arătat altădată în fața oastei lui Senașerib. De te vei îndura să-mi vii în ajutor în acest ceas de grea cumpănă, cînd toată nădejdea și mîntuirea mea e la tine, mă leg și făgăduiesc în fața ta, ca pretutindeni în ținuturile Utopiei, ca și în celelalte țări unde se va întinde puterea și stăpînirea mea, să propovăduiesc sfînta Evanghelie a ta, cea curată, ne-strămutată și adevărată, iar înșelăciunile încercate de ceata fățarnicilor și a profeților mincinoși, care au înveninat lumea cu legi lacome și răstălmăciri mincinoase, să le nimicesc pe unde voi trece.

Un glas în înaltul cerului s-a auzit atunci: „*Hoc fac et vinces !*” Așa să faci și vei birui!

Văzînd Pantagruel cum se apropie de el Căpcăunul cu dinții rînjiți, i-a ieșit înaintea și a răcnit cît a putut:

- „Moarte, netrebnicule! Moarte!” (ca să bage groaza în el, cum făceau spartanii).

Apoi a aruncat asupra lui, din luntrea pe care o purta la brîu, mai bine de optsprezece banițe de sare (și un cinzec) umplîndu-i gura, gîtlejul, nasul și ochii. Astfel stîrnit, Căpcăunul a ridicat buzduganul, încercînd să-i fărîme creierii. Pantagruel, sprinten de picior și ager în privire, a apucat să facă un pas înapoi, dar n-avu timp să ferească luntrea, care s-a sfărîmat în patru mii optzeci și șase de bucăți, risipind sarea pe jos. La rîndu-i, Pantagruel a repezit brațul cu toată puterea, împungîndu-l pe Căpcăun cu vîrfurile catargului deasupra țîței; apoi, rotind încă o dată catargul spre stînga, l-a izbit între umeri și grumaz; a mai făcut un pas înaintea cu piciorul drept și i-a înfipt în pîntec vîrfurile, rupînd pînza și răsturnînd la pămînt cele trei-patru butoaie care mai erau. Căpcăunul s-a înspăimîntat, crezînd că i s-a spart bășica și curge udul din el.

Pantagruel nu s-a mulțumit cu atît, ci, lunecînd ușor, a mai făcut un pas înaintea, pregătindu-se să lovească. Căpcăunul a ridicat și el buzduganul și s-a avîntat cu atîta putere, încît dacă Dumnezeu nu l-ar fi ferit pe bunul Pantagruel, s-ar fi ales cu țeasta capului zdrobită și cu pieptul spintecat pînă la splină. Dar Pantagruel s-a ferit cu istețime, iar buzduganul Căpcăunului a intrat în pămînt, pînă la o adîncime de șaptezeci și trei de picioare, sfărîmînd

o stană de piatră, din care a țîșnit o flacăra înaltă de nouă mii șase stînjeni.

În vreme ce Căpcăunul se căznea să scoată afară buzduganul care se înțepenise între stînci, Pantagruel s-a năpustit asupra-i, hotărît să-i zboare scăfîrlia; dar, spre nenorocul lui, catargul a atins buzduganul vrăjit și s-a frînt la trei degete aproape de pumn, lăsîndu-l pe Pantagruel mai mirat și mai uimit decît un vițel la poarta nouă.

- Ei, Panurge, unde ești? a strigat el.

Panurge l-a auzit și a spus regelui și celorlalți uriași:

- Doamne sfinte, dacă nu-i despărțim, să știți că o să-și spargă capetele ! Uriașii însă habar n-aveau și petreceau ca la nuntă. Carpalim a încercat să se ridice și să vină în ajutorul lui Pantagruel, dar unul din uriași l-a oprit:

- Jur pe Gulfarin, nepotul lui Mahomet, că dacă te miști de aici, te fac săpunel și mi te vîr în șezut, că mi s-a încuiat mațul și nu mă pot ușura decît scrîșnind din dinți.

Pantagruel, văduvit de ghioagă, a apucat ciotul catargului și a început să-l ciomăgească pe uriaș la nimereală: uriașului însă nici că-i păsa, cum nu-i pasă nicovalei dacă-i tragi un bobîrnac. Căpcăunul izbutise să smulgă buzduganul din crăpătura stîncii și se pregătea acum să se arunce asupra lui Pantagruel; dar acesta, iute ca argintul-viu, se ferea de fiecare lovitură. Potrivnicul lui îi striga:

- Ticălosule, am să te toc ca pe-o chiftea, să te înveți minte să mai faci pe oameni să se chinuiască de sete !

Atunci, Pantagruel i-a tras cu toată puterea un picior în burtă, azvîrlindu-l cu potcoavele în sus și l-a tîrît astfel ca pe o piele belită, pînă dincolo de bătaia unui arc. Căpcăunul urla, vărsînd sînge pe gură:

- Mahomet! Mahomet! Mahomet!

Auzind acel răcnet, uriașii s-au ridicat să-i sară în ajutor, dar Panurge le-a spus:

- Domnilor, ascultați ce vă spun, stați pe loc, că stăpînul meu e cam într-o ureche și lovește fără socoteală, cu ochii închiși. Să nu vă pocnească pe careva din greșeală !

Uriașii, văzîndu-l pe Pantagruel fără catarg, n-au ținut seama de vorbele lui Panurge. Dar Pantagruel, cum i-a zărit case apropiate, l-a apucat pe Căpcăun de picioare și, ridicîndu-l în sus ca pe un ciocan și abătîndu-l ca peste o nicovală, a început să lovească în uriașii înarmați cu pietre, doborîndu-i cum ar dărîma zidarul un perete. Unul după altul, i-a culcat la pămînt pe toți. Prăbușirea acelei oștiri de piatră a stîrnit o larmă atît de grozavă, cum s-a auzit numai o dată, cînd s-a prăbușit în plină zi turnul bisericii din Bourges, a sfîntului Unt.

În vremea aceasta, Panurge, Carpalim și Eusten le făceau de petrecanie celor căzuți la pămînt; pot să vă spun că n-a mai rămas nici unul teafăr. Iar Pantagruel, cum secera la ei, purta în mîini pe Căpcăun, ca pe-o coasă, cu care tăia grămezi de iarbă: uriașii!

Slujind drept armă de luptă, Căpcăunul rămăsese fără cap. Iar în clipa cînd Pantagruel doborî pe unul din uriași, numit Înghitepește, o așchie de cremene din ghioaga acestuia i-a retezat gîtul lui Epistemon. (Ceilalți erau

înarmați mai ușor, cu pietre de var și cărămizi.)

Văzînd că toți uriașii zăceau întinși fără suflare, Pantagruel a azvîrlit stîrvul Căpcăunului în mijlocul cetății. Namila a căzut ca o broască, iar în cădere a omorît un cotoi năpîrlit, o mîță plouată, un spîrcaci și o gîscă împiedicată.

CAPITOLUL XXX

Cum l-a vindecat Panurge pe Epistemon, care avea gîtul tăiat, și ce vești a adus Epistemon din iad

Încheind cu izbîndă această bătălie între uriași, Pantagruel s-a îndreptat spre locul unde se aflau butelcile și a chemat la el pe Panurge și pe ceilalți. Au venit toți, afară de Eusten, căruia un uriaș îi zgîriase obrazul în timp ce-l înjunghia, și de Epistemon.

Pantagruel a fost cuprins de o mîhnire atît de adîncă, încît voia să-și facă seama. Dar Panurge i-a spus:

- Lasă, măria-ta, nu te pripi. Îl vom căuta printre cei căzuți și vom vedea ce se mai poate face.

L-au găsit pe Epistemon mort și întepenit, ținîndu-și în mîini capul însîngerat. Eusten a strigat:

- Ah, moarte neîndurată, ai răpit dintre noi pe omul cel mai vrednic din cîți au trăit vreodată!

Auzindu-i glasul, Pantagruel s-a ridicat, purtînd pe umerii lui povara unei dureri cum n-a fost pe lume.

- Vai, dragă prietene ! i-a spus lui Panurge, pilda ta cu lancea și paharele s-a dovedit înșelătoare.

Panurge a răspuns:

- Nu plîngeți, băieți! Trupul lui e cald încă și-l voi tămădui, readucîndu-l la viață mai voinic decît a fost vreodată.

Spunînd acestea, a luat capul lui Epistemon și l-a ținut la pieptul său, să nu se răcească. Eusten și Carpalim i-au adus trupul pe locul unde se ospă-taseră mai înainte, dar nu fiindcă mai nădăjduiau să fie readus la viață, ci pentru a-l vedea pe Pantagruel.

Panurge i-a îmbărbătat, spunîndu-le:

- Să-mi tăiați capul, dacă nu-l voi vindeca! (Numai un nebun putea să facă un asemenea legămînt.) Ștergeți-vă lacrimile și dați-mi o mînă de ajutor.

A spălat capul și gîtul mortului cu vin alb din cel mai bun și l-a oblojit cu praf de băligariță (pe care îl păstra într-un buzunar); apoi l-a uns cu nu știu ce fel de alifie, legînd capul de trup vînă cu vînă, nerv cu nerv, oscior cu oscior, avînd grijă să nu rămînă strîmb (fiindcă nu putea să sufere pe oamenii cărora li se zice: gît-sucit). A făcut de jur împrejurul gîtului cincisprezece împunsături de ac, ca să se prindă capul, apoi l-a uns cu o altă alifie, pe care el o numea: *sculativă*.

Dintr-o dată, Epistemon a început să răsufle, a deschis ochii, a căscat și a strănutat; apoi a tras un pîrț, care l-a făcut pe Panurge să se bucure:

- Acum pot să spun că e vindecat!

I-a dat să bea un pahar de vin alb și să mănânce o bucată de carne friptă.

Deși vindecat într-un chip atât de iscusit, Epistemon a rămas mai bine de trei săptămîni răgușit, și s-a ales cu o tuse uscată, de care n-a scăpat decît cu băutură din belșug.

Reîntors la viață, a început să vorbească, povestind cum s-a întîlnit cu diavolii și a stat ia taifas cu Lucifer, ospătîndu-se pe săturate, atît în iad cît și în Cîmpiile Elizee. Spunea, că dracii sînt oameni cumsecade, iar printre cei osîndiți să coboare în iad s-a simțit atît de bine, încît îi pare rău că Panurge l-a readus la viață.

- Simțeam o plăcere nespusă, privindu-i, a spus Epistemon.

- Cum așa? a întrebat Pantagruel.

- N-o duc atît de rău cum își închipuie lumea; atît numai că starea lor s-a schimbat într-un chip ciudat: L-am văzut pe Alexandru Machedon cîrpind încălțări vechi și cîștigîndu-și viața cu destulă trudă; Xerxe vinde muștar ; Romulus e negustor de sare; Numa îndreaptă cuie; Tarquiniu e scriitor de calendare; Pison, plugar; Sylla, luntraș; Cyrus, văcar; Temistocle, topitor de sticlă; Epaminonda, poleitor de oglinzi; Brutus și Cassius, grădinari ; Demostene, vier; Cicero, tăietor de lemne; Fabian, șlefuitor de mărgele; Artaxerxe, frînghier; Enea, tîmplar; Ahile, tăbăcar; Agamemnon, ajutor de bucătar; Ulise, cosaș; Nestor, tîlhar de drumul mare; Darius, căcănar; Ancus Martius, spoitor; Camil, papucar; Marcellus, vînturător de grăunțe; Drusus, măcelar; Scipio Africanul vinde drojdie dintr-o ciubotă veche; Hasdrubal e fînar; Hanibal, vînzător de ouă; Priam, negustor de steaguri vechi; iar Lancelot du Lac umblă după cai morți să le ia potcoavele.

Cavalerii Mesei-Rotunde sînt hamali și trag la lopeți pe apa Cecitului, pe Flage-ton, pe Stix, pe Acheron și pe Lete, ca luntrașii din Lyon și ca gondolierii din Veneția, de cîte ori domnișorii draci au poftă de plimbare. Dar pentru trecerea de pe un țarm pe altul nu primesc decît o tiflă, iar seara o bucată uscată de chiflă.

Am văzut pe cei doisprezece pairi ai Franței, care bineînțeles că nu fac nimic și își cîștigă pîinea cea de toate zilele înghițind bobîrnaci, scatoalce și ghionți peste măsele.

Traian e pescuitor de broaște; Antoniu, argat; Commodus, șlefuitor de nasturi; Pertinax, curățitor de nuci; Lucullus, plăcintar; Justinian, negustor de jucării; Hector, bucătar; Paris, cerșetor; Patrocle, strîngător de fîn ; Cambise, îngrijitor de catîri; Hamilcar, pomanagiu; Neron e lăutar, iar Fierrabras, slujitorul lui, își bate joc de el în fel și chip, îi dă să bea vin acru și să mănânce pîine uscată; iar pentru burta lui pune deoparte ce-i bun; Iuliu Cezar și Pompei sînt smolitori de corăbii; Valentin și Orson sînt rîndași la băile iadului; Giglan și Gauvin, porcari; Geoffroy labă-lungă e negustor de amnare; Godeffroy de Bouillon vinde cărți de joc; Boudin e epitrop la o biserică ; don Pedro de Castilia, vînzător de iertări; Morgant, berar; Huon Bordelezul, dogar; Pirus, spălător de vase; Nerva, băiat de prăvălie; Papa Iuliu vinde plăcinte, dar nu mai poartă barbă bulgărească; Jean de Paris e lustruitor de ghete; Artus de Bretania, curățitor de pălării; Strîmbă lemne culege surcele; Bonifaciu VIII e ciorbagiu; papa Nicolae al III-lea ,papugiu; papa Alexandru

vînează șoareci; iar papa Sixt face alifii pentru sfrinție.

- Cum? a întrebat Pantagruel. Sînt și în iad bolnavi de sfrinție?

- Ba bine că nu, a răspuns Epistemon. Nicăieri n-am văzut atîția. Cei care n-au avut sfrinție pe lumea asta o vor avea pe lumea cealaltă.

- Mulțumescu-ți ție, Doamne, a spus Panurge, că n-am rămas dator! Am cules ce-a fost mai copt în borta Gibraltarului, și-am umplut Poarta lui Hercule!

- Ogier Danezul e negustor de coifuri; regele Tigran, învelitor de case; Galien, vînător de cîrțițe; cei patru fii ai lui Aymon scot măsele; papa Caliste e bărbier de găoaze; papa Urban, cîrnătar; Melusina, rîndășoaică; Matabruna, spălătoreasă; Cleopatra, vînzătoare de ceapă; Elena, codoașe de slujnice; Semiramida, băieșită la despăduchere; Didona, vînzătoare de ciuperci; Pantesilea, vînzătoare de salată, Lucreția ține un spital; Hortensia e torcătoare, iar Livia curăță zarzavat.

Toți cîți au fost odată mari seniori, la vremea lor, își cîștigă o amărîtă de viață muncind din greu pe lumea cealaltă. Și dimpotrivă, toți oamenii înțelepți care au fost nevoiași pe lumea aceasta, trăiesc dincolo de moarte ca niște adevărați seniori. L-am văzut pe Diogene plimbîndu-se măreț, cu un sceptru în mîna dreaptă: se răstea la Alexandru cel Mare și îl croia cu sceptrul pe spinare, de cîte ori uita să-i șteargă încălțărilor. L-am văzut pe Epictet, îmbrăcat ca un prinț în haine franțuzești, petrecînd în umbra unui crîng și dănuind cu fetele; mîncă bine, bea vîrtos și avea punga plină de galbeni! Deasupra bolții cu frunză de viță scrisese această urare:

*În joc săltînd să te întred,
Vin bun să bei, pus la răcoare,
Și toată ziua să-ți petreci
Sunîndu-ți galbenii la soare.*

Cum m-a zărit, m-a poftit domnește să beau cu el, ceea ce am primit bucuros. Am golit împreună paharele, popește, cu o păhărnicie vrednică de toată lauda. Cirus a venit să ne ceară un dinar de sufletul lui Mercur, să-și cumpere o legătură de ceapă pentru prînz.

- „Nu, nu, i-a spus Epictet. N-am dinari de dat. Ține, janghinosule o lăascaie, și să te faci om de treabă.” Cirus a plecat foarte mulțumit cu pomana pe care o primise. Mai sînt, ce-i drept, și cîtiva regi, ca Alexandru, Darius și alții, care umblă noaptea după furtișaguri. L-am văzut, mai departe, pe Patelin, vistiernicul lui Radamante, tocmindu-se cu papa Iuliu pentru plăcinte și întrebîndu-l cît cere pe-o tavă.

- „Trei dinari”, a răspuns papa.

- „Zău? a spus Patelin. Ține aici trei scatoalce ! Dă încoace plăcintele și mai vezi de altul!” Bietul papă a plecat văicărindu-se, iar cînd l-a luat stăpînul său la rost, s-a plîns că vistiernicul i-a furat plăcintele. Plăcintarul i-a tras papii o mamă de bătaie, că n-ai mai fi putut să alegi din pielea lui nici cît ți-ar trebui să croiești un cimpoi. Am văzut pe jupîn Jehan, zis Primarul, făcînd pe papa și punînd pe papi să-i pupe papucul. Se uita la ei de sus și le împărțea binecuvîntări, spunîndu-le:

- „Cumpărați iertări, pungașilor, că le dau ieftine. Vă dezleg de pîine și de

ciorbă și vă îngădui să nu fiți buni de nimic." A chemat pe bunii lui prieteni Tîndală și Păcală și le-a spus:

- „Domnilor cardinali, să-i ungeți pe toți cu cîte un băț la șezut". Ceea ce s-a și făcut. L-am văzut pe meșterul Francois Villon, întrebîndu-l pe Xerxe:

- „Cum vinzi muștarul?"

- „Un dinar paharul", a răspuns regele.

- „Mînca-te-ar păduchii, păcătosule, nu-ți dau nici o lăscaie ! Ai venit aici să ne otrăvești mîncarea cu muștarul tău împutit!" Și zicînd așa, și-a făcut nevoile în ciubăr, cum obișnuiesc să facă negustorii de muștar din Paris. Arcașul Bagnolet a ajuns inchizitor al ereticilor. Văzînd pe uriașul Strîmbălemne făcîndu-și treaba lîngă un zid pe care era zugrăvit focul sfîntului Anton, l-a judecat să fie ars de viu, iar păcătosul ar fi pierit în flăcări, dacă nu sărea Morgant să-i cumpere iertarea și alte dezlegări mai mărunte, cu nouă butoaie de bere.

- Bine, bine, a spus Pantagruel, o să ne istorisești altădată aceste frumoase întîmplări. Atît să ne mai spui, ce soartă au cămătarii?

- I-am văzut, a răspuns Epistemon, căutînd ace ruginite și cuie vechi prin șanțurile drumurilor, cum fac în lumea noastră cerșetorii. Dar zece banițe de asemenea gunoaie nu fac un dumaticat de pîine, mai ales cînd secerișul a fost sărac. Bieții mîrlani rabdă cîte trei săptămîni încheiate, fără să bage în gură o bucățică, în așteptarea unui tîrg mai bun. Nici nu-și mai aduc aminte de spurcata lor îndeletnicire, atît sînt de trudiți și de urgisiți. E mare noroc pe capul lor, dacă la capătul anului se aleg cu un cîștig de cîtiva sfanți.

- Hai, copii, a încheiat Pantagruel. Să bem și să ne ospătăm. Niciodată n-a fost o lună a anului mai prielnică pentru golirea paharelor!

Au desfumat buțile și s-au înfruptat cu prisosință din merindele pe care le-au aflat în tabără. Numai sărmanul Anarhie, regele, nu se înveselea de loc. Panurge a spus:

- Ce meserie să-i dăm domnului rege, să se deprindă cu ea înainte de-a ajunge în cetele drăcești?

- Bine te-ai gîndit, a spus Pantagruel. Ai voia mea întreagă să faci din el ce vrei. Ți-l dăruiesc.

- Mulțumesc din toată inima, a spus Panurge. Primesc cu bucurie acest dar, ca tot ce vine de la măria-ta.

CAPITOLUL XXXI

Cum a pătruns Pantagruel în cetatea amoroșilor și cum l-a însurat Panurge pe regele Anarhie

După această strălucită biruință, Pantagruel l-a trimis pe Carpalim în cetatea amoroșilor să vestească și să povestească tuturor, cum a fost prins regele Anarhie și cum au fost răpuși dușmanii. La auzul acestora, tot poporul a ieșit înaintea lui, cu mare alai și în deplină rînduială, ducîndu-l în mijlocul orașului, unde s-au aprins focuri de sărbătoare în cinstea zilei aceleia; iar la răsplată au fost întinse mese mari și bogate, încărcate cu toate bunătățile gurii. Nu se mai pomeniseră asemenea ospete de pe vremea lui Saturn.

Adunînd sfatul bătrînilor, Pantagruel a cuvîntat astfel:

- Domnilor, să batem fierul cît e cald! Înainte de a ne ospăta mai departe, voiesc să mergem și să cuprindem întreaga țară a dipsozilor. Cei ce se învoiesc să mă urmeze să mai bea un pahar și să fie gata de plecare. Mîine în zorii zilei, după cum am hotărît, vom porni. Nu fiindcă mi-ar trebui mai mulți ostași spre a îndeplini ce-am de gînd; atîți cîți am îmi sînt de-ajuns. Am văzut însă prisos de oameni în acest oraș, unde nu mai ai loc să te miști pe ulițe. Vă voi duce să vă gospodăresc în țara dipsozilor și vă voi da în stăpînire ținuturi frumoase și bogate, mai plăcute și mai roditoare decît oricare din lume, așa cum pot să mărturisească aceia dintre dumneavoastră care le-au cercetat pe vremuri. Toți cei ce voiesc să mă urmeze, să. fie gata precum am spus.

Această chemare a fost trîmbițată în tot orașul și a doua zi de dimineață, mai bine de optsprezece sute cincizeci și șase de mii unsprezece locuitori, afară de femei și copii, s-au adunat în fața palatului din mijlocul cetății. Porneau cu toții spre țara dipsozilor, în aceeași bună rînduială ca și fiii lui Israel, cînd s-au urnit din Egipt ca să treacă Marea Roșie.

Înainte de-a porni însă și noi cu firul povestirii mai departe, aș dori să vă spun ce-a făcut Panurge cu robul lui, regele Anarhie. El și-a adus aminte de cele ce-i istorisise Epistemon despre felul în care regii și oamenii bogați trăiesc pe lumea cealaltă în Cîmpiile Elizee și cum își cîștigă pîinea cea de toate zilele, îndeplinind cele mai josnice și mai scîrboase îndeletniciri.

Așadar, l-a îmbrăcat pe rege cu un preafrumos pieptar făcut din zdrențe, cum sînt legăturile de la gîtul albanezilor; i-a dat niște nădragi vechi de mari-nar, dar l-a lăsat fără ciubote, zicînd că nu-i stă bine încălțat. l-a pus în cap o scufie albastră cu o pană mare de clapon (or fi fost și două, poate că mă înșel), și l-a încins cu un brîu negru, cum îi era și sufletul. Astfel dichisit, i l-a înfățișat lui Pantagruel.

- Cunoști pe-acest voinic?

- Nu, a răspuns Pantagruel.

- E domnul rege de pripas. Vreau să fac din el un om de treabă. Regii ăștia, naiba să-i ia, sînt niște porci: nu știu să facă nimic. Sărăcesc poporul și tulbură lumea cu războaie, pentru a lor urîță plăcere. Pe ăsta, care mi-a căzut în mîină, vreau să-l învăț o meserie. Am de gînd să-l fac precupeț și să-l pun să vîndă sos de măcriș. Ia încearcă, măria-ta, și strigă: „Hai sos de măcriș ! Sos de măcriș ! Sosul!”

Nerodul a început să strige.

- Cînți prea jos! a spus Panurge. Luîndu-l de urechi s-a răstit la el:

- Ia-o mai sus: sol, re, do... Așa, naiba să te ia ! Altminteri ai glas bun, și vād că-ți place să nu mai fii rege.

Pantagruel făcea mare haz de toate acestea, fiindcă îndrăznesc să spun că era hîtrul cel mai bun de glume din cîți puteți să numărați pe degete.

Așadar, Anarhie, regele, a ajuns precupeț de sos de măcriș. Panurge l-a însurat cu o curvă bătrînă și au făcut nuntă mare, cu cap de miel la tavă, țipar tăvălit în muștar și tusalama de burtă cu usturoi (din care i-au trimis vreo cinci porții lui Pantagruel, iar acesta le-a mîncat cu mare poftă, fiindcă îi

plăcea tusalmauă). De băut le-a dat proștină și rachiu de coarne. Pentru danț a tocmnit un scripcar chior, apoi, după ospăț, i-a dus la palat în fața lui Pantagruel. Panurge a spus mirelui, arătându-i mireasa:

- Să n-ai teamă, că n-o să se pîrîie.
- De ce? a întrebat Pantagruel.
- Fiindcă e crestată, a răspuns Panurge.
- Vorbești în parabole, a spus Pantagruel.
- N-ai văzut, a spus Panurge, cum plesnesc în foc castanele, cînd sînt întregi? Ia crestează-le, să vezi că nu mai pocnesc. Așa-i și mireasa: a fost crestată bine pe dedesubt, și nu mai pîrîie.

Pantagruel le-a dat o odăiță în fundul curții și un mojar de piatră, în care să mestece sosul. S-au gospodărit acolo și Anarhie a rămas cel mai de-treabă precupeț de sos de măcriș, din cîți s-au pomenit vreodată în Utopia. Am auzit că nevastă-sa îl bate ca pe un sac cu fasole, dar el tace și înghite, atît e de nerod.

CAPITOLUL XXXII

Cum a adăpostit Pantagruel sub limbă o oaste întreagă și ce-am văzut în gura lui

Ajungînd Pantagruel cu oamenii săi pe pămîntul dipsozilor, aceștia s-au arătat bucuroși și l-au primit drept stăpîn. De buna lor voie i-au încredințat cheile de la poarta tuturor orașelor unde se pregătea să meargă. Numai almirozii s-au împotrivit, trimițînd răspuns că nu se vor da, decît cu luptă.

- Cum? s-a mîniat Pantagruel. Nu-s mulțumiți că viu la ei cu strachina plină și cu paharul în mînă? Să mi-i ștergeți de pe fața pămîntului!

Cetele s-au strîns în rînduri și au pornit la luptă. Dar iată că în drum, pe cînd străbăteau o cîmpie întinsă, asupra lor s-a abătut o ploaie mare. Oamenii, udați pînă la piele, au început să tremure și să se îngheșue unii în alții. Pantagruel le-a trimis vorbă, că s-a uitat deasupra norilor și a văzut că stropeala n-o să țină mult; dar și pînă atunci va avea grijă să-i pună la adăpost. Scoțînd limba pe jumătate, i-a acoperit pe toți, cum își ferește găina puii ei zgribuliți.

În vremea aceasta, eu care vă povestesc aceste întîmplări întru totul adevărate, mă pitisem sub o frunză lată de bardan, cam cît bolta podului de la Monstribile; văzîndu-i pe toți ceilalți la adăpost, am venit să mă strecor și eu printre ei; dar erau prea mulți și n-am găsit loc. (Vorba ceea: Nepof-titul n-are scaun.) Neavînd încotro, m-am suit pe podișul limbii, mergînd așa vreo două leghe, pînă am ajuns în gură. Doamne-Dumnezeule, ce-am văzut! Jupiter să mă fulgere cu trăsnetul lui în trei colțuri, dacă vă mint! M-am plimbat ca prin biserica Sfînta Sofia din cetatea Bizanțului; am întîlnit stînci înalte ca munții Daniei - așa zice că erau măselele - apoi livezi întinse, păduri adînci, orașe mari, cam cît Lyonul sau Poitiersul.

Cea dintîi vietate pe care am întîlnit-o a fost un unchiaș care sădea niște varză. Neputînd să-mi stăpînesc uimirea, l-am întrebat:

- Ce faci aici, unchiule?

- Sădesc varză.

- Așa? Și de ce?

- Ei, domnule dragă, n-are toată lumea desaga plină, iar oamenii de pe aici sînt săraci. Mă trudesesc și eu să fac puțin zarzavat și să-l duc la tîrg în oraș.

- Isuse Cristoase! am strigat. Am ajuns în lumea cea nouă?

- Lume e cîtă vrei, dar nu-i tocmai nouă, mi-a răspuns unchiașul. Am auzit, că dincolo de meleagurile noastre ar mai fi fiind și alte țări, cu soare, cu lună și alte multe minuni. Noi însă sîntem mai vechi.

- Adevărat? Și cum se numește orașul unde vrei să te duci să-ți vinzi varza?

- Asfaragus îi zice. Oamenii sînt creștini cumsecade. Le place să mănînce zdravăn.

Am luat-o și eu într-acolo. În drum m-am întîlnit cu un alt om, care vîna porumbei. L-am întrebat:

- Prietene, cum au ajuns aici aceste zburătoare?

- Au venit de pe celălalt tărîm, măria-ta.

Am priceput atunci, că de cîte ori Pantagruel căsca, intrau stoluri de porumbei în gura lui, închipuindu-și că se întorc în porumbar.

Am intrat în oraș, care mi s-a părut frumos, bine întărit și cu ulițe curate. La poarta cetății paznicii mi-au cerut să le arăt dreptul de trecere. Am rămas foarte nedumerit și i-am întrebat:

- Bîntuie cumva ciurma pe-aici?

- Vai, măria-ta, sînt atît de mulți morți în orașul vecin, că zi, noapte umblă dricurile forfota pe uliță.

- Sfinte Dumnezeule, unde anume?

Mi-au spus, că molima a început în Laringia și Faringia, două orașe mari, cum ar fi Rouen și Nantes, tîrguri înfloritoare, negustorești. Ciurma s-ar fi ivit din pricina unor miasme otrăvitoare care începuseră să iasă de la o vreme încoace din străfundul prăpastiei de la marginea orașului. În opt zile au pierit mai bine de douăzeci și două sute de mii șaisprezece suflete. M-am gîndit bine, am numărat zilele și m-am lămurit, că acele miasme veneau din pîntecul lui Pantagruel, din pricina unei tocane cu usturoi pe care o mîncase și despre care mi se pare că v-am vorbit. Am pornit mai departe, am trecut printr-un șir de stînci, care erau măselele stăpînului meu. M-am cățărat pe una din ele și m-am trezit în mijlocul celor mai minunate locuri: pajiști pentru bătaia mingii, chioșcuri frumoase, poieni întinse, vii bogate și o mulțime de căscioare, împrejmuite, ca în Italia, cu grădini înflorite. Am rămas acolo patru luni, și niciodată n-am trăit mai bine.

Am coborît apoi pe povîrnișul măselelor de minte și am ajuns la întorsura fîlcilor. Pe drum mi s-a întîmplat să fiu jefuit de niște tîlhari, care își aveau sălașul într-o pădure dinspre partea urechii. Ajungînd în vale, am dat peste un tîrg mai mic, al cărui nume l-am uitat, unde am fost primit bine și am izbutit chiar să cîștig ceva bani. Și știți cum? Dormind! În acel oraș se tocmeau oameni cu ziua la dormit, fiind plătiți cu cîte cinci-șase gologani, pentru o dimineață de somn; cei care știau să sforăie frumos, primeau pînă

la șapte gologani și jumătate.

Am povestit căpeteniilor orașului cum fusesem jefuit în valea măselelor. Mi-au spus că prin părțile acelea hălăduiau niște oameni răi din naștere. Am înțeles din vorba lor, că așa cum sînt la noi țări de dincoace și de dincolo de munți, la ei ținuturile erau de dincolo și de dincoace de măsele. De partea cealaltă a dinților, aerul era mai curat și viața mai plăcută.

Mă gîndeam cît e de adevărat, că o jumătate a lumii acesteia habar nu are cum trăiește cealaltă jumătate. Nimeni nu s-a ostenit încă să străbată pămîntul acelor douăzeci și cinci de regate locuite de oameni, fără să mai socotim deșerturile și un ochi de mare. Eu am scris o carte groasă, pe care am numit-o *Hronicul gîtlanilor*, arătînd viața și obiceiurile popoarelor care trăiesc sub falcile lui Pantagruel.

În cele din urmă am făcut cale întoarsă și, trecînd prin barba lui, m-am urcat pe un umăr, de unde am coborît la pămînt, căzîndu-i la picioare.

Zărindu-mă, m-a întrebant:

- De unde vii, Alcofribas?
- Din gîtlejul măriei-tale, i-am răspuns.
- De cînd ești acolo?
- De pe vremea cînd porniseși împotriva almorizilor.
- Sînt șase luni de-atunci. Și din ce ai trăit în acest timp? Ce-ai mîncat și ce-ai băut?
- Ce-a mîncat și ce-a băut și măria-ta. Am vînat bucatele cele mai gustoase cu care te-ai hrănit.
- Adevărat? Dar nevoile unde ți le făceai?
- Tot acolo, măria-ta.
- Băiete dragă, îmi placi. Află că am cucerit cu ajutorul lui Dumnezeu toată țara dipsozilor. Îți dăruiesc pămînturile de la Salmigondin.
- Îți mulțumesc, stăpîne. Mă răsplătești mai mult decît prețuiește credința cu care te-am slujit.

CAPITOLUL XXXIII

Cum s-a îmbolnăvit Pantagruel și ce fel de leacuri a folosit

Nu mult după aceasta, Pantagruel a căzut bolnav, suferind atît de cumplit de pîntece, încît nu mai putea nici să mănînce, nici să bea. Și cum răul nu vine niciodată singur, a mai dat peste el și o aprindere a bășicii, care îl chinuia cum nu vă puteți închipui. Doftorii l-au îngrijit cu multă rîvnă și i-au dat tot felul de fierturi să-i spele măruntaiele și să-i potolească durerile. Udul lui era atît de fierbinte, încît nici pînă azi nu s-a răcit. Așa au rămas pînă astăzi, în diferite locuri din Franța, băi calde ca cele de la Cauterets, Limoux, Dax, Balaruc, Neris, Bourbonne și altele; în Italia la Appone, la Sfîntul Petru din Padua, la Sfînta Elena, la Casanova, la Sfîntul Bartolomeu și în alte o mie de părți.

Stau și mă minunez, cum își pierde vremea atîți filozofi nebuni și doftori la fel, să lămurească de unde vine fierbințeala acelor ape: ba din pricina boraxului, ba a pucioasei, ba a salpetrului, ba a pietrei-acre de sub pămînt...

Aiureli! Mai bine și-ar freca fundul cu urzici, decât să taie frunză la câini, încercînd să vorbească despre lucruri pe care nu le cunosc. Nu-i nici o taină la mijloc. E foarte lămurit, că acele băi sînt calde, fiindcă au izvorît din udul înfierbîntat al bunului Pantagruel.

Iar pentru a vă arăta cum s-a vindecat de boala lui dintîi, e de ajuns să vă spun că a luat pentru ieșire-afară patru chintale de scamonee cu sacîz, o sută douăzeci de care cu drojdie de vin, unsprezece mii nouă sute de livre de revent, fără a mai socoti alte amestecuri.

Trebuie să mai adaug, cum au hotărît felcerii să-i curețe răutatea din pîntece. Pentru această lucrare au adus șaisprezece măciulii mari de aramă, goale pe dinăuntru, cam cît aceea care atîrnă de limba ornicului lui Virgiliu la Roma. Măciuliile erau astfel întocmite, că puteau să se desfacă în două și să se închidă la loc cu ajutorul unui arc. În cea dintîi a intrat un slujitor, purtînd un felinar și o făclie aprinsă. Pantagruel l-a înghițit ca pe un hap. În alte cinci s-a vîrît cîte un argat voinic, avînd fiecare un tîrnăcop la brîu. În alte trei, cîte un plugar cu o sapă pe umăr. În fiecare din celelalte șapte, s-a băgat cîte un pădurar cu o prăjină lungă în mîină și un paner atîrnat de gît. Pe toți i-a hăpăit ca pe niște sîmburi.

Ajungînd în burtă, oamenii au deschis capacele și au ieșit din găoacea lor: cel dintîi purta felinarul. Au umblat astfel mai bine de o leghe prin peștera întunecoasă unde se găseau umorile înveninate. Miasmele acestei peșteri erau mai stricate și mai urît-mirositoare decât gurile lui Mefitis, mlaștinile

Camarinei sau lacul puturos al Sorbonei¹, despre care pomenește Strabon. Și dacă n-ar fi avut cu ei niște leacuri care să le ferească de înveninare inima, mațele și burdihanul, ar fi pierit toți, înăbușiți de duhoarea care îi otrăvea.

Răscolind și adulmecînd adîncurile unde era stricăciunea, au dat peste un morman de scîrnăvie fecală. Au lovit cu tîrnăcoapele, au adunat cu sapa și au umplut toate panerele. Iar după ce au curățat bine locul, au intrat înapoi în găoacele lor de aramă. Pantagruel a icnit o dată și i-a vărsat pe toți, cu aceeași ușurință cum ați trage dumneavoastră un pîrț pe nas. Săpătorii au ieșit la lumină sănătoși și veseli, cum au coborît pe vremuri grecii, din burta calului lor, în Troia.

Astfel s-a tămăduit Pantagruel, și în scurtă vreme și-a redobîndit puterile. Iar una din acele măciulii de aramă se află și astăzi pe clopotnița bisericii Sfînta Cruce din Orleans.

CAPITOLUL XXXIV

Încheierea cărții acesteia și cuvîntul de iertare al scriitorului

Așadar, domnii mei, ați ascultat partea întîia a grozavei povestiri despre stăpînul și meșterul meu Pantagruel. Voi încheia aici această carte, căci au început să-mi fumege creierii, iar condicile din capul meu s-au încurcat puțin, din pricina brumei de pe struguri. Veți putea citi urmarea acestor isprăvi, cu prilejul bîlciului din Francfurt. Veți afla atunci, cum s-a însurat Panurge și cum a fost încornorat în cea dintîi lună după nuntă; cum Pantagruel a găsit piatra

filozofală și în ce chip aceasta poate fi folosită; cum a trecut munții Caspiei, a străbătut marea cea mare a Atlanticului, a biruit pe canibali și a cuprins ostroavele Perlasului; cum a luat de soție pe fata preotului Ioan, regele Indiei; cum a purtat război cu dracii și a aprins cele cinci încăperi ale iadului, trecând prin foc și sabie odaia neagră; cum a aruncat în flăcări pe Proserpina; cum a rupt patru dinți și un corn din șezutul lui Lucifer; cum a cercetat ținuturile din lună, spre a vedea dacă luna e cu adevărat întreagă sau femeile poartă în cap trei pătrare din ea; și o mie de alte întâmplări vesele, toate adevărate. Acestea sînt sfintele noastre *Scripturi*, pe franțuzește.

Noapte bună, domnilor, *perdonnatevi* și treceți peste greșelile mele, cum trec și eu peste ale dumneavoastră.

¹ *Sorbonei* - e vorba de *lacus Serbonis* (Strabo 1, XVI), astfel diformat cu intenții satirice-la adresa celebrei universități.

Iar dacă îmi veți spune: - „Meștere, te-ai cam stricat la cap, scriind asemenea năzbîtii și glume prea ușoare”, vă voi răspunde că nici dumneavoastră nu dovediți mai multă minte citindu-le și înveselindu-vă cu ele. Dar, după cum dumneavoastră le citiți ca să vă treceți vremea, bine să știți că tot astfel le-am scris și eu. Iar dumneavoastră și cu mine sîntem mai vrednici de iertare decît acei călugări desfrînați și întinați, la vorbe darnici și în cuget fățarnici, mincinoși, răpănoși și păcătoși, care, ca și alții de teapa ior, își smolesc obrazul ca să înșele lumea mai bine. Ei vor să arate poporului că sînt milostivi și cucernici, că postesc și își înfrînează poftele trupului îndes-tulîndu-și puținătatea ființei lor firave, cînd, dimpotrivă, toți se ospătează din belșug și nu se dau înapoi să se înfrupte din toate felurile de carne. *Et Curios simulant, sed bachanalia vivunt.*¹

Ca într-o carte scrisă cu slove mari și cu chipuri, poți să le citești poftele pe rîtul lor trandafiriu, pe burta lor țuguiață, cu miros de pucioasă!

Cît privește cititul cărților, le caută și dumnealor pe-ale mele, dar nu pentru plăcerea de a-și trece vremea, ci pentru a unelti și a vă face rău dumneavoastră: răstălmăcind, ticluind, măsluind, mințind, dosind, drăcuind, bolborosind; adică: bîrfind. Ei seamănă cu acei derbedei de prin bîlciuri, care răscolesc prin privați pe timpul cireșelor și al vișinelor, adună sîmburii și-i vînd spițerilor să facă din ei ulei de nalbă.

Feriți-vă de ei; disprețuiți-i și urîți-i ca și mine, ca să vă fie vouă bine. Iar dacă voiți să intrați în rîndurile ucenicilor lui Pantagruel, să trăiți în pace, sănătate și bucurie, ospătați-vă bine și nu vă încredeți niciodată în oamenii care se uită prin gaura ușii.

¹ **Și zic ca sînt** Curii (*Curius Dir.latus*, tipul romanului plin de o aspră cumpătare), dar trăiesc în dezmăț (**lat.**) (*Juv.* II, 3).

SFÎRȘITUL HRONICULUI LUI PANTAGRUEL, REGELE DIPSOZILOR,
ÎNFĂȚIȘAT ÎN FIREA SA ADEVĂRATĂ, DIMPREUNĂ CU ISPRĂVILE-I
ÎNFRICOȘATE, CARTE ALCĂTUITĂ DE RĂPOSATUL ALCOFRIBAS,
ABSTRĂGĂTOR DE CHINTESENȚĂ.

CARTEA A TREIA • DESPRE FAPTELE ȘI PILDELE MARI • ALE
BUNULUI PANTAGRUEL • ALCĂTUITĂ DE DOMNUL FRANCOIS
RABELAIS • DOCTOR ÎN MEDICINĂ ȘI MONAH AL OSTROAVELOR
HIERE

CITITORII SÎNT RUGAȚI SĂ NU RÎDĂ ÎNAINTE DE-A AJUNGE LA CARTEA LXXVIII-A

FRANCOIS RABELAIS CĂTRE DUHUL REGINEI DIN NAVARA

*O, duh înalt, pătruns de marea taină,
Ce-n cer, la tine acasă-ai revenit,
Și părăsindu-ți pămînteasca haină,
De trupul tău frumos te-ai despărțit,
Lăsîndu-l să tînjească, surghiunit,
Pe cel ce ți-a fost slugă prea plecată;
Din lumea ta de-apururi luminată
Cobori o clipă printre noi, să-ți spun
Povestea cea de-a treia, închinată
Vieții lui Pantagruel-cel-Bun.*

CUVÎNT ÎNAINTE LA CARTEA A TREIA

Oameni buni, băutori de mare faimă, și voi iubiții mei hodorogi, văzut-ați vreodată pe Diogene, filozoful cinic? Dacă l-ați văzut, vederea vi s-a luminat (sau eu sînt cu-adevărat lipsit de dreapta judecată).

E un lucru între toate plăcut, să privești strălucirea (în vin și în aur) a soarelui. Mă gîndesc la orbul din naștere, despre care spune Biblia, și care, avînd voie, după porunca Atotputernicului, să ceară a i se îndeplini orice dorință, nimic altceva n-a vrut decît să vadă.

Nu mai sînteți nici dumneavoastră tineri, și dobîndind cu vîrsta darul de a ști să prețuiți paharul, ați fost primiți în sfatul bețivilor, ca să cugetați mai temeinic și să chibzuiți cu ulciorul alături, despre soiul, culoarea, buchetul, bunătatea, minunăția, puterea, încîntarea, dărnicia și celelalte însușiri de mare cinste a preaslăvitului și multdoritului Vin.

Dacă pe Diogene nu l-ați văzut (după cum înclin a crede) cel puțin ați auzit vorbindu-se despre el; căci faima și numele lui au rămas pîna azi pretutîndeni cunoscute, în cer și pe pămînt. Și, dacă nu mă înșel, toți sînteți coborîtori din același neam al frigienilor. N-aveți atît aur cît avea regele Midas, dar i-ați moștenit măcar acea parte a trupului, pe care l-au cunoscut odinioară iscoadele perșilor; care împăratului Antoniu îi lipsea, dar pe care o puteți vedea oricînd în drumul ce urcă șerpuind pe dealul Rohanului, numindu-se Urechea-Mare.

Iar dacă despre Diogene nici cel puțin n-ați auzit, am să vă povestesc o întîmplare, ca să aveți prilej de băutură (hai, noroc!) și puțină sămîntă de vorbă (ascultați!): Pentru a nu rămîne în neștiință ca niște păgîni, țin să vă arăt dintru început că acest Diogene a fost la vremea lui un filozof neîntrecut, și vesel cum nu s-a mai pomenit un altul. Avea, nu zic, și unele cusururi, dar acelea nici dumneavoastră nu vă lipsesc; toți le avem pe ale noastre. Desăvîrșit nu-i nimeni,

afară de Dumnezeu. Alexandru cel Mare prețuia atât de mult pe acest înțelept, încât, deși avusese dascăl și sfătuitor pe Aristotel, obișnuia să spună, că de n-ar fi fost Alexandru, ar fi vrut să fie Diogene din Sinopa.

Cînd Filip, regele Macedoniei, a pornit să bată cetatea Corintului și s-o nimicească, aflînd corintienii prin iscoade, că o oaste puternică se îndreaptă asupra lor cu arme grele ca să-i lovească, s-au înfricoșat și s-au pregătit, fiecare la locul lui, să apere orașul. Unii aduceau în cetate, de pe pămînturile lor, vite, grîne, fructe și alte merinde, lucruri de-ale casei și toate cele de trebuință la vreme de război. Alții întăreau zidurile, înălțau metereze, săpau șanțuri, potriveau capcane, cărau saci cu pămînt, ridicau redute, curățau adăposturile de sub pămînt, astupau locurile de trecere, întregeau împrejmuirile, croiau drumuri de legătură între turnuri, adînceau marginea parapetelor, potriveau barbacanele pe spinarea ferestrelor, deschideau ochiuri în zid pentru aruncarea ghiulelelor, legau între ele gardurile de apărare, așezau străji și trimiteau cercetași să pîndească drumurile pînă departe. Toți stăteau de pază, fiecare cu rostul lui.

Unii frecau de zor platoșele și lustruiau zalele; alții puneau coarde arcurilor, curățau arbaletete, ghioagele, scuturile, lăncile, cazanele vărsătoare de apă fiartă și cercurile aruncătoare de flăcări; toate mașinăriile și celelalte helepolide, cum se numeau uneltele de prăpăd și de apărare ale războiului. Alții ascuțeau sulite, halebarde, securile, țărșii de lemn, paloșele, spadele, baltagurile, pumnalele, jungherele, cuțitele. Toți învățau mînuirea armelor și fiecare își ștergea spada lui de rugină. Nu era femeie, oricît de plăpîndă sau de bătrînă, care să nu-și frece pavăza; căci după cum gîndesc că știți, corintienele de altădată erau luptătoare vajnice și neînfricate.

Văzînd Diogene acea forfotă din toată cetatea, și așteptînd zadarnic să i se dea și lui o întrebuintare, a stat și a privit cîteva zile frămîntarea celorlalți, fără să sufle un cuvînt; apoi, ca și cum ar fi fost cuprins dintr-o dată de-o mareață pornire vitejească, și-a azvîrlit mantia pe umeri, și-a suflecat brațele pînă în cot (ca la culesul viilor), a încredințat unuia din prietenii lui traista, cărțile și însemnările opistografe, și s-a apucat să împingă de-a berbeleacul, pînă dincolo de cetate, pe țărșul îngust al mării înspre măgura Craniei¹, butoiul care [...], l-a îmbrîncit, l-a ridicat din vale la deal, l-a rostogolit din deal la vale, cărîndu-l pînă în vîrfurile Craniei și dîndu-i drumul să se ducă de-a dura, cam așa cum se trudise Sisif, oarecînd, cu bolovanul lui. Puțin a lipsit să nu iasă butoiul din cercuri și să nu-i sară fundul!

Unul din prietenii lui zărîndu-l, l-a întrebat de ce își frămîntă astfel mintea; pentru ce se ostenește degeaba și nu lasă butoiul în pace? Filozoful a răspuns, că întrucît Republica nu-l găsisese bun de nimic, își făcea de lucru cu butoiul, ca să nu rămîină, în tot orașul, singurul cetățean fără nici o treabă.

După pilda lui Diogene, deși nu sînt stăpînit de aceeași spaimă care îi cuprinsese pe corintieni, nu pot să rămîn nesimțitor, văzînd că lumea mă socotește nevrednic de vreo ispravă, în vreme ce pe toată întinderea mărețului regat al Franței, de-o parte și de alta a munților, fiecare se silește pentru binele și apărarea patriei, împotrivindu-se dușmanului și înfruntîndu-l într-o rînduială atât de desăvîrșită, după o îndrumire atât de pricepută și pentru un folos atât de vădit al zilei de mîine (căci hotarele Franciei vor fi temeinic așezate, iar francezii se vor bucura de liniște deplină), încît mă simt îndemnat să mă alătur gîndirii lui Heraclit, care spunea că războiul e tatăl tuturor bunătăților. Socotesc că războiul se cheamă pe latinește bellum, (ceea ce în limba franțuzească înseamnă frumos), nu pentru a arăta cu același cuvînt două înțelesuri potrivnice - cum bîiguiesc unii cîrpaci ai vechilor ciubote latinești - ci fiindcă în adevăr războiul scoate la lumină tot ce-i mai

bun și mai frumos, ascunzînd ce-i rău și ce-i urît. De aceea Solomon, regele pașnic și înțelept, voinde să înfățișeze desăvîrșirea neasemuită a cugetării dumnezeiești, a asemuit-o cu rînduială unei tabere de ostași.

Așadar, deși unii dintre ai mei m-au socotit prea nerod și prea netrebnic pentru a mă lua cu ei în iureșul luptei, ba nici nu mi-au îngăduit măcar să fiu de folos în apărarea cetății: să car cu spinarea, să duc bălegarul și să greblez pămîntul (n-aș mai sta să aleg) - totuși, mai multă rușine aș simți dacă aș privi cu nepăsare pe alți cavaleri viteji sau vorbitori pricepuți, care săvîrșesc atîtea fapte însemnate și trăiesc în văzul lumii o tragică poveste, fără a-mi da eu însumi vreo silință și fără a jertfi din parte-mi acel puțin - totul pentru mine ! - ce mi-a mai rămas. Căci prea slabă cinste se cuvine celor care nu se ostenesec decît cu ochii, își cruță puterile, dosesec banii, se scarpină cu degetul după ceafă ca trîndavii, cască gura la muște ca vițeei și ciulesc urechile ca măgarii din Arcadia, care ascultau cîntecele prosopopee, arătînd prin tăcerea lor că n-au nimic de spus împotriva cîntăreților.

Crania - colini și promontoriu în Corint.

Astfel cumpănind lucrurile, m-am gîndit că nu întreprind o lucrare fără de folos, rostogolind în pierdere de vreme butoiul lui Diogene (singurul bun ce mi-a mai rămas după ce mi s-au înecat corăbiile lîngă farul Nenorocului). Împingînd butoiul la deal și privindu-l cum se duce de-a dura la vale, ce credeți că voi folosi? Jur pe poala fecioarei Maria din Egipt, că nu știu să vă răspund. Așteptați o clipă, să sorb o înghițitură! Vinul e singurul și adevăratul meu Helicon¹, fîntîna mea minunată și bucuria zilelor mele. Beau, și cu paharul în mînă gîndesc, mă dumiresc, vorbesc și mă hotărăsesc. Enius bea scriînd și scria bînd. Eschil (dacă credeți ce spune Plutarh în Symposiacis) declama bînd și bea declamînd. Homer nu se apuca niciodată să scrie pe inima goală. Caton nu lua stiletul în mînă, înainte de a trage o dușcă. Cum aș putea să nesocotesc aceste pilde frumoase și vrednice de laudă? Vinul e bun și de ajuns de rece. Bunul Dumnezeu, domnul Sabaot (al vitejilor) să fie pomenit în veci! Beți și dumneavoastră o înghițitură zdravănă, sau două mai mici: n-am nimic împotriva, dacă ridicînd paharul i-l închinați Celui-de-sus.

Așadar, fiindcă aceasta pare să-mi fie ursita, soarta și destinul (că nu-i dat oricui să intre în cetatea Corintului), m-am hotărît să slujesc deopotrivă pe toți cum se cuvine, și să nu stau cu mîinile în sîn. Ajutînd pe cosași, pe săpători și pe zidari, voi face ca Neptun și Apolo în Troia, pe vremea regelui Laomedon, sau ca Regnaud de Montauban în zilele noastre. Voi avea grijă de lucrători și le voi fierbe mîncarea; iar după ce se vor ospăta, voi lua lăuta să-i înviorez, zicîndu-le cîte în lună și în stele. Așa a întemeiat, a zidit și a înălțat Amfion cetatea cea mare și frumoasă a Tebei: cîntînd din liră.

În cinstea războinicilor am să dau cep butoiului, și din același teasc, al cărui must l-ați gustat în celelalte două cărți ale mele (dacă nu cumva s-o fi apucat să-l prefacă tipograful), voi turna vinul plăcerilor ușoare într-a treia carte, tot atît de veselă, apoi în a patra, plină pînă la buza paharului cu acea înțelepciune pantagruelică, pe care vă poftesc s-o socotiți vrednică de Diogene. Fiindcă războinicii nu m-au luat cu ei la luptă, le voi fi pivnicer cîstit, întărindu-i după puținile mele puteri cînd se vor întoarce acasă. Voi fi crainicul neostenit al mărețelor fapte ce-au săvîrșit, și nu voi lipsi de la datorie, cum nu lipsește martie din post (o greșeală de care se ferește, păcătosul!).

Mi-aduc aminte să fi citit o dată, că Ptolemeu, fiul lui Lagus, între alte prăzi și bogății cu care s-a înapoiat din războaiele sale, a înfățișat poporului, la circ, o

cămilă neagră adusă din Bactriana și un rob bălțat, jumătate alb, jumătate negru, ciudățenii pe care Egiptul nu le mai văzuse pînă atunci. Ptolemeu credea că, arătînd mulțimii asemenea minunății, poporul îl va îndrăgi și mai mult. Dar ce s-a întîmplat? Văzînd acea cămilă neagră, lumea a fost cuprinsă de spaimă și de nemulțumire;

¹ Lăcașul muzelor.

cît despre robul bălțat, unii l-au luat în batjocură, iar alții au întors fața de la el cu scîrbă, socotindu-l drept o stirpătură, născută dintr-o greșală a firii.

Astfel s-a dovedit înșelătoare socoteala pe care regele și-o făcuse, închipuindu-și că prin acest mijloc va izbuti să fie pe placul egiptenilor săi. Înțelegînd că e mult mai plăcut și mai desfătător să privești lucruri frumoase și desăvîrșite, decît sminteli și urîtenii, el a ajuns să nu mai poată suferi acea cămilă neagră și acel rob bălțat, care, lăsați în părăsire, fără îngrijiri și fără hrană, au trecut în scurtă vreme de la viață la moarte.

Această pildă mă face să nădăjduiesc și să mă tem deopotrivă. Să mă tem, că dorind a scoate la iveală lucruri plăcute, nu cumva să dau tocmai peste ceea ce e de nesuferit; să răscolesc o mină de cărbuni, acolo unde căutam o comoară; în loc de chipul lui Venus, să-mi cadă în zaruri Clínele; în loc de a fi de folos oamenilor, să-i supăr; în loc de a-i înveseli, să-i jignesc; în loc de a-i bucura, să-i amărăsc; să pățesc, adică, la fel cu acel cocoș al lui Euclion (pomenit de Plaut în Căldărușa¹ și de Auson în Gryphon² și-n altă parte), care s-a ales cu gîtul tăiat, fiindcă rîcîind în țarină a găsit o comoară. O asemenea nedreptate nu te face să-ți ieși din fire? Și dacă s-a întîmplat o dată, nu înseamnă- că s-ar mai putea întîmpla și a doua oară?

Nu, nu, jur pe Hercule că așa ceva nu va mai fi! În noi toți se află o anumită înclinare și o însușire a fiecăruia, pe care înaintașii noștri o numeau pantagruelism, mulțumită căreia nu privim niciodată partea rea a lucrurilor, cînd știm că ele pornesc dintr-o inimă curată și deschisă. Astfel v-am văzut și eu, arătînd înțelegere și primind cu îngăduință rodul puțin al cinstitelor mele osteneți.

Și acum să ne întoarcem la butoiul nostru. Fraților, trăiască vinul! Beți cu oala plină, băieți! Iar dacă vinul nu vi se pare de soi, dați-l la o parte. Nu sînt dintre acei băutori, care sîlesc pe alții cu anasîna să bea și iar să bea. (Care nu se face!) Orice bun băutor, doritor de bine, să poftască la crama mea, dacă îi e sete. Să nu bea, dacă nu-i place vinul. Iar dacă-l găsește pe gustul domnesc al dumnealui, să bea pe săturate, fără ură și fără părtinire; să nu-l cruțe și nici, carecumva, să-l plătească. Aceasta este voința mea. Și să nu vă fie teamă că se va sfîrși vinul, ca la nunta din Cana Galileii. Cum veți lăsa să curgă pe cană, atît voi turna la loc pe vrană. Butoiul meu n-are fund. E un izvor nesecat de viață vie. Așa era băutura din cupa lui Tantal; așa era în Iberia muntele de care pomenește Caton; așa era creanga sfîntă, de aur, a zeiței subpămîntene pe care a cîntat-o Virgil. E un corn al belșugului, al veseliei și al glumei. Dacă vi se pare uneori că e pe drojdie, vă înșelați.

¹ Căldărușa - celebra comedie a lui Plaut, *Aulularia* (Act. III, Scena IV) care a servit de model Avarului lui Moliere.

² Gryphon - în realitate *Gryphus*, pe care Ausonius pretinde ca l-a găsit întîmplător într-o bibliotecă veche, așa cum cocoșul lui Euolis a descoperit comoara.

Nu seacă niciodată! Am așezat la fund nădejtile cele mai bune, ca în clondirul Pandorei, iar nu disperarea, ca în butoiul Danaidelor.

Să țineți minte vorbele mele, și să nu uitați ce fel de oaspeți doresc. Ca și

Lucilius, care spunea că nu scrie decât pentru tarentini și consentini, tot astfel și eu, ca să fiu înțeles am dat cep gândurilor mele numai pentru voi, oameni de bine, băutori de soi și damblagii de mîna întîia. Înălțimile lor, care trăiesc ca viermele în măr, ca și cîrcotașii de tot soiul, au destule bube în șezut și destule tolbe de vînătoare pe umăr; să se ducă unde or vrea ! Aici nu se găsește vînat pentru dumnealor.

Despre capetele seci și scormonitorii de păcate, să nu mai vorbim, vă rog în numele cinstitelor pîntece care s-au împreunat ca să vă dea viață/ Cu atît mai puțin despre acei fățarnici, care sînt toți niște bețivi fără seamăn, roși de sfrinție, plini de jeg, stăpîniți de-o sete neistovită și de o poftă de mîncare fără leac. De ce? Fiindcă nu sînt oameni buni, ci oameni răi, care, prefăcîndu-se smeriți, săvîrșesc toate acele păcate de care zilnic ne rugăm lui Dumnezeu să ne păzească. Maimuțe bătrîne, care își închipuie că se strîmbă frumos !

În lături, javrelor ! La o parte din calea mea și din lumina soarelui, păcătoșii dracului! Ați venit aici de-a-ndaratele, să-mi bîrfiți vinul și să vă spurcați în butoiul meu? Uite aici ciomagul lui Diogene, pe care l-a lăsat cu limbă de moarte să-i fie pus în mormînt, ca să-i ia la goană și să-i pocnească la mir pe strigoii pămîntului și cerberii clănțoși din Infern. Înapoi, fariseilor! La haita voastră, dulăilor! Naiba să vă ia, păduchi de icoană! Ei! Tot aici sînteți! Să știu bine că mă lepăd de papă, n-am să las pe nici unul nepăpat! Cs! Cs! Cs! Ați plecat?

Să dea Dumnezeu să vi se astupe mațul, să nu vă încălziți decât cu bețe la șezut și să vă scăpați pe voi în spînzurătoare!

CAPITOLUL I

Cum a strămutat Pantagruel pe utopieni în țara dipsozilor

Cuprinzînd în întregime țara dipsozilor și voind a o împrăști, a-i da viață și a o îmbogăți - căci era puțin locuită și în mare parte pustie - Pantagruel a strămutat acolo o mare mulțime de utopieni, în număr de nouă mii opt sute șaptezeci și șase de milioane cinci sute patruzeci de mii două sute zece bărbați, afară de femei și copii: meșteșugari de toate felurile și cărturari pricepuți în toate ramurile științei despre om.

A dus atît de mulți din pricina prisosului prea mare de bărbați și de femei care se sporiseră în Utopia ca lăcustele. Știți prea bine și nu trebuie să vă mai reamintesc, că utopienii sînt atît de grăbiți la așternut și utopiencele atît de puioase, încît la fiecare nouă luni, din aceeași pereche, se nașteau cel puțin șapte prunci. Tot așa se înmulțise neamul evreiesc în Egipt, dacă nu cumva Scriptura, care ne aduce aminte, minte, iar de Lyra, tălmăcind-o, delirează.

Pămîntul noilor ținuturi era rodnic și sănătos. Dar Pantagruel, mai înainte de toate, se gîndea că așezînd pe vechii și credincioșii săi supuși în țara dipsozilor, o va ține mai lesne sub ascultarea sa. Utopienii, de cînd s-au pomenit, nu cunoscuseră și nu slujiseră unui alt domn. De cum veneau pe lume, o dată cu laptele pe care îl sugeau la sînul maicii lor, se înfruptau din bunătatea unei stăpîniri îngăduitoare, de care, zi de zi, se simțeau tot mai strîns legați. Atît erau de mulțumiți, încît mai lesne s-ar fi despărțit de viață decât să se lepede de ocrotirea unui prinț atît de bun, chiar dacă le-ar fi mutat așezarea lor într-o altă țară. Dar nu numai odraslele răsărite pe

aceeași tulpină creșteau în această credință și în această ascultare, ci și neamurile noi, care se alipeau de stăpînii lor.

Așa s-a întîmplat și de data aceasta. Pantagruel nu s-a înșelat în așteptările lui. Utopienii îi fuseseră recunoscători și credincioși de totdeauna; iar dipsozii, numai după cîteva zile de conviețuire cu aceștia, se arătară mai zeloși chiar decît ei. Oamenii, nu știu prin ce înclinare a firii lor, pornesc totdeauna cu mare avînt pe drumul care dintru început li se pare plăcut. De un singur lucru, după cum jurau, se plîngeau etiopienii: că faima numelui lui Pantagruel nu ajunsese mai demult pînă la ei.

Însemnați-vă undeva, băutorilor, că o țară cucerită nu se ține și nu se păstrează cum, spre rușinea și necinstea lor, își închipuie acei tirani dezmetici, care se năpustesc să jefuiască poporul, să-l prigonească și să-l lovească, să-l sărăcească și cu bici de foc să-l cîrmuiască, să-l sfîșie și să-i sugă sîngele, meritînd cu prisosință numele de *demovori* (mîncători de popor) pe care li l-a dat Homer. Nu mă voi întemeia pe fapte petrecute în lumea veche, vreau să vă amintesc numai cele trăite de părinții voștri și de aceia dintre voi care nu sînteți prea tineri. Pe pruncul nou-născut trebuie să-l alăptezi, să-l legeni, să-l dădăcești, să-l păzești și să-l aperi de orice primejdie, de orice lovire și de orice l-ar putea vătăma, ca pe un puiet, pe care l-ai sădi în livada ta. Omul care a trecut printr-o boală grea asemenea trebuie îngrijit și cruțat, pentru a-l ajuta să-și redobîndească puterile; iar poporului să-i lași credința, că nu-i pe lume un prinț sau rege, pe care să nu și-l dorească mai degrabă ca prieten, decît ca dușman.

Osiris, regele cel mare al Egiptului, a cuprins întreg pămîntul, nu atît prin puterea armelor, cît prin îndepărtarea prigoanei, prin deprinderea binelui și a vieții curate, prin legi potrivite, prin dărnicia și binefacerile sale. Iată de ce Jupiter însuși, la o sărbătoare dată în cinstea Pamylei, l-a numit pe Osiris: *evergetul*, adică binefăcătorul. Hesiod, în *Teogonia* lui, ne spune, că duhurile bune (numiți-le genii, îngeri sau cum voiți) sînt mijlocitorii între zei și oameni; mai presus de oameni și mai prejos de zei. Și fiindcă ele ne apără de rele, după cum din mîna lor primim toate bucuriile cerului, pe care ni le împart cu dărnicie, Hesiod le socotește a fi în slujba regilor, întrucît a face totdeauna binele și niciodată răul, e o faptă întru totul regească.

Purtîndu-se astfel, Alexandru Machedon a ajuns împăratul lumii. Hercule a stăpînit pămîntul mîntuind pe oameni de căpcăuni, de tîlhari și de tirani, cîrmuindu-i cu blîndețe după dreptate, sub legi și porunci chibzuite și potrivite fiecărei țări, împlinind ceea ce lipsea și acoperind cu veșnică uitare toate vrăjmășiile trecutului. În acest gînd a fost dată la Atena „marea iertare”, după ce Thrasybul, prin istețimea și vitejia lui, răpusese pe tirani. Cicero a dăruit-o Romei, iar, mai tîrziu, împăratul Aurelian la fel.

Acestea sînt leacuri tămăduitoare și dovezi de iubire, care îți îngăduie să păstrezi sub semnul păcii ceea ce cu putere și anevoință ai dobîndit. Biruitorul, fie rege, prinț ori filozof, nu poate domni fericit decît cumpănind poruncile cu dreptate. Puterea și-o arată biruind, dreptatea o dovedește ținînd seama de voința și de simțămintele poporului, dîndu-i legi, împărțîșind hotărîri, ridicînd altare și dînd fiecăruia ce i se cuvine, după cum spunea

marele poet Virgil despre Octavian August:

*El, care prin putere-a biruit,
Dreptate celor biruiți le-a dăruit.*

Iată de ce Homer, în *Iliada* sa, numește „cununa lumii” pe prinții cei buni și pe marii regi.

Tot astfel gîndea Numa Pompiliu, al doilea rege al Romei, om drept, bun cîrmuitor și filozof, care a poruncit ca pentru sărbătoarea zeului Termus să nu se mai jertfească nici o ființă vie. El a vrut să arate, că înțelege să păzească hotarele regatului și să domnească peste pămînturile lui în pace, fără jaf și vărsare de sînge. Cel care altfel face, nu numai că va irosi ce-a dobîndit, dar se va alege cu hulă și ocară, fiind socotit nevrednic de a stăpîni puterea, pe care, folosind-o fără pricepere, o va scăpa din mîini. Căci bunurile prin silnicie smulse sînt sortite pieirii. Chiar dacă s-ar bucura cotropitorul de ele toată viața, și numai urmașii lui ar fi sortiți să le piardă, numele celui din mormînt tot nu va scăpa de rușine, iar oamenii îl vor blestema după moarte, ca pe un stăpîn nedrept și hapsîn. Povestea vorbeii: „Cu minciuna poți să prînzești, dar n-apuci să cînezi cu ea”.

Mai țineți seama, bețivi năraviți, că prin chibzuință lui, Pantagruel a făcut, dintr-un înger, doi, spre deosebire de Carol-Magnul, care voise să despice diavolul în două, strămutînd pe saxoni în Flandra și pe flamanzi în Saxonia. Neizbutind să supună și să țină în frîu pe saxoni, după ce și-a întins stăpînirea asupra lor, de teamă ca nu cumva, de la o zi la alta, să se răzvrătească împotriva lui, i-a așezat în Flandra, țară care îi era credincioasă. Iar pe flamanzi, supușii lui firești, i-a trimis în Saxonia, socotind că îi vor păstra mai departe credință, chiar de se vor gospodări într-o țară străină. S-a întîmplat însă, că saxonii nici în Flandra nu s-au potolit, iar flamanzii, strămutați în Saxonia, s-au molipsit de neascultarea saxonilor, ajungînd pînă la urmă tot atît de îndărătnici ca și ei.

CAPITOLUL II

Cum a ajuns Panurge castelan la Salmigondin în țara dipsozilor și cum nu s-a priceput să-și chivernisească averea

Chibzuind cum să gospodărească mai bine țara dipsozilor, Pantagruel i-a dăruit lui Panurge pămînturile de la Salmigondin, care aduceau an cu an 6 789 106 789 galbeni regești, bani numărați, afară de cîștigurile întîmplătoare din vînzarea cărăbușilor și a găoacelor de melci, care se ridicau, una peste alta, de la 2 435 768 pînă la 2 435 769 de miei cu lînă creață. Cînd se făceau melci și cărăbuși mulți, cîștigul sporea pînă la 1 234 554 321 de serafi; dar aceasta nu se întîmpla în fiecare an.

Cu atîta pricepere și cumpătare (vorbă să fie !) și-a chivernisit însă avutul, stăpînul cel nou, încît în mai puțin de paisprezece zile a zvîntat cîștigurile pe trei ani: pe cele obișnuite ca și pe cele întîmplătoare. Nu (cum ați putea crede) întemeind mănăstiri, ridicînd biserici, școli și spitale, nici măcar hrănindu-și haitele de cîini cu slănină, ci pornind nenumărate petreceri, ospețe vesele cu mese întinse pentru toată lumea, prieteni buni de

pahar, fete nurlii și ștengărite sprintene. A tăiat pădurile; a ars buștenii și a vîndut cenușa; a luat drept arvună bani grei, cumpărînd scump și vînzînd ieftin; a cules adică grîul înainte de a se coace, cum se spune.

Aflînd Pantagruel despre acestea, nici nu s-a mirat, nici nu s-a mîniat, căci era, după cum v-am spus, omul cel mai bun dintre toți cîți au purtat vreodată sabie la bîru. El știa să privească totdeauna numai partea plăcută a lucrurilor și pe toate le tălmăcea în înțelesul cel bun. Niciînd nu-și făcea sînge rău și nu-și pierdea cumpătul. Nu se depărta nici cu un pas de hotarul binecuvîntat al dreptei-judecății și nu se lăsa tulburat de necazuri sau de mîhnire. Căci, zicea el, bunurile pe care cerul le adăpostește sub aripa lui, ca și cele pe care pămîntul le cuprinde în lung și în lat, în adînc și în înălțime, nu sînt făcute să ne învenineze simțirea sau să ne adumbrească gîndurile.

Așadar, chemîndu-l la sine pe Panurge, l-a luat deoparte și l-a mustrat cu blîndețe, spunîndu-i că trăind asemenea viață fără socoteală, îi va fi cam greu, dacă nu cu neputință, să ajungă vreodată un om avut.

- Avut? a răspuns Panurge, întrebînd. Asta ți-e voia? Ți-ai pus în gînd cu adevărat să mă pricopsești? Oare nu-i lucru mai înțelept să trăiești fără bătaie de cap, mulțumit și vesel în tovărășia lui Dumnezeu și a oamenilor de treabă? Binecuvîntatul tău creier să n-aibă altă grijă în sfîntul lui locaș, iar liniștea să nu-i fie tulburată de vîntul cel rău al întristării. Să fiu mereu sprinten, glumeț și voios, iată bogăția mea! Îi aud pe toți strigînd: „Chibzuială ! Cumpătare !” dar nici unul dintre cei care vorbesc despre cumpătare și despre chibzuială nu știu ce înseamnă ele cu adevărat. Să mă întrebe pe mine! Află dar din gura mea, că păcatul care mi se pune în seamă l-am deprins de la dascălii cei mari și de la judecătorii din Paris, unde se află adevăratul izvor al înțelepciunii și știința vie a panteologiei și a dreptății.

Eretic îl numesc pe cel ce s-ar îndoii și n-ar crede ! Dascălii și judecătorii despre care vorbesc mănîncă în fiecare zi un episcop, sau măcar dijele episcopiei (ceea ce e totuna) pe-un an întreg, ba adeseori pe doi. Dar ei răspîndesc lumină, și dacă altfel ar face, ar fi buni de ucis cu pietre. Purtarea lor se întemeiază pe cele cinci virtuți de căpetenie.

I. *Mai întîi: prevederea.* Omul prevăzător cheltuiește banii din timp, căci nu se știe niciodată cum se învîrtește roata. Cine poate să spună dacă lumea va mai fi, de-aici în trei ani? Și chiar dacă nu s-ar sfîrși pînă atunci, care muritor are înscris la mîină că va mai fi în viață?

*Căci soarta nimeni nu și-o stăpînește,
Să știe cîte zile mai trăiește.*

II. *Legea schimbului:* să cumperi scump (pe datorie) și să vinzi ieftin (pe bani numărați). Ce spune despre aceasta Cato, în *De re rustica* lui? Orice gospodar, tată de copii, trebuie să aibă totdeauna ceva de vînzare. E singurul mijloc de a se îmbogăți, dacă are grijă să pună mereu deoparte.

III. *Dreptate pentru toată lumea:* să ospătezi din belșug pe toți prietenii buni (am zis: *buni*) și plăcuți, care au fost azvîrliți de soartă, ca Ulise, pe stîncile Poftei-de-Mîncare, fără merinde; apoi pe frumoasele (am zis: *frumoasele*) și tinerele ștengărite, căci după cum ne învață Hipocrat, tinerețea e totdeauna înfometată, mai cu seamă cînd e sănătoasă, sprintenă, vioaie,

neastîmpărată și ușurică. Fetițele noastre sînt oricînd gata, de bunăvoia lor, să fie pe placul oamenilor cumsecade; ele purced de la Plato și de la Cicero, știind bine că n-au venit pe lume numai pentru plăcerea lor, ci pentru a se dăruia patriei, și, din cînd în cînd, prietenilor.

IV. *Puterea*: să dobori, ca Milone, copacii bătrîni; să cureți pădurile întunecoase în care își fac sălaș lupii, mistreții, vulpile, unde se ascund tîlharii și ucigașii, se oploșesc plăsmuitorii de bani și se adună ereticii; să le prefaci pe toate în poieni luminoase și pajiști vesele, unde, în cîntec de oboae, să așezi la rînd jilțurile pentru judecata de apoi.

V. *Cumpătarea*: culegînd grîul înainte de a se coace, să-l mănînci cît e verde, după pilda pustnicilor, care trăiesc numai cu ierburi și rădăcini, în felul acesta, nu mai ai nevoie de secerători, care cer bani mulți și beau laptele fără apă; nici de treierători, care cer plăcinte la masă și nu-ți lasă în grădină un fir de ceapă și de usturoi; nici de morari, care sînt niște pungăși, nici de brutari, care nu-s nici ei mai breji. Fără să mai pun la socoteală pacostea șobolanilor, pleava din hambare, prăpădul gărgărițelor și a altor gînganii rozătoare. Din iarba grîului se face o zeamă minunată, care fierbe repede și se mistuie lesne; curăță creierii, luminează mintea, limpezește vederea, deschide pofta de mîncare, ascute gustul, înviorează inima, îndulcește limba, netezește pielea, întărește vinele, potolește sîngele, ușurează bojocii, răcorește ficații, desfundă splina, spală răunchii, subțiază mijlocul, dezmoștește bucle, golește bășica, împrăștează fuduliile, rotunjește burta și te ajută să scuipi, să verși, să strănuți, să dai drumul vînturilor, să sughiți, să-ți golești mațul, să tușești, să-ți suflă nasul, să gîfii, să suflă, să răsufli, să sforăi, să nădușești, să ții sus steagul și așa mai departe.

- Am înțeles, a spus Pantagruel, vrei să arăți că un nerod n-ar fi în stare să cheltuiască atîți bani într-un timp atît de scurt. Au mai căzut și alții în aceeași greșeală, nu ești cel dintîi. Neron îl lăuda pe unchiul său Caligula și îl ținea mai presus de ceilalți oameni, fiindcă, nu știu prin ce mijloc făcător de minuni, izbutise în cîteva zile să risipească toate bogățiile pe care i le lăsase moștenire Tiberiu. Iar tu în loc să păzești legea împotriva risipei (după care, la Roma, cetățenii n-aveau voie să cheltuiască într-un an mai mult decît cîștigau), ai nesocotința să mănînci tot ce găsești la îndemînă (și se poate mîncă), azvîrlind pe foc ce rămîne și nepăstrînd nimic pentru a doua zi. Aș putea să spun despre tine, ceea ce Cato spunea despre Albidius. Albidius își risipise tot avutul în cheltuieli deșănțate, și fiindcă îi mai rămăsese o casă i-a dat foc, pentru a putea striga: *Consummatum est!*¹ cum a strigat sfîntul Toma din Aquino, după ce a mîncat o mreană întreagă. Dar nu te silește nimeni să faci la fel.

CAPITOLUL III

Cum laudă Panurge pe datornici și pe împrumutători

- Și datoriile cînd ți le vei plăti? a întrebat Pantagruel.
- La calendele grecești, a răspuns Panurge. Cînd toată lumea va fi mulțumită și fiecare se va moșteni pe el însuși. Să mă ferească Dumnezeu să

scap vreodată de ele! N-aș mai găsi pe nimeni să mă împrumute cu o lăascaie ! Cine nu seamănă, nu culege. Ești dator cuiva? Împrumutătorul tău se va ruga zi și noapte să-ți dea Dumnezeu viață lungă și fericită (ca să nu rămână el păgubaș) și pretutindeni te va vorbi numai de bine. Mulțumită laudelor ce-ți aduce să mai găsești și pe alții care să te împrumute, și să-i plătești ceva din datorie, umplînd groapa din ograda lui cu pămînt luat de la altul. Pe vremea cînd, după legea statornicită de druizii din Galia de odinioară, robii, slujitorii și grămăticii erau arși de vii la îngropăciunea stăpînilor lor, aceia tremurau de frică în fiecare clipă, ca nu cumva stăpînul să moară cu zile. De ce? Fiindcă știau, că vor pieri o dată cu el. Se rugau necontenit lui Mercur și lui Pluto (tata banilor) să-l țină cît mai mulți ani în deplină sănătate; îl slujeau și îl îngrijeau cu toată rîvna, nădăjduind să trăiască cel puțin pînă la moartea lui.

¹ *Consummatum est* - Săvîrșitu-s-au !

Crede-mă, că împrumutătorii mei, cu aceeași evlavie se roagă lui Dumnezeu să-mi dăruiască zile, fiindu-le teamă că aș putea să dau ortul popii, fără a-i plăti; căci oamenii aceștia țin mai mult la pălărie decît la cap, și li-s mai scumpi banii decît viața. Dovadă ce s-a petrecut cu niște cămătari din Landerousse, care s-au spînzurat cînd au văzut că se îndreaptă vremea și scade prețul vinului și-al bucatelor. Pantagruel n-a răspuns nimic, iar Panurge a vorbit mai departe: .- Ei, știi, că mi-ai plăcut! Dumneata mă cerți pentru datoriile mele! Dar vezi, că tocmai în ele stă puterea mea, sfîntă și neasemănată. Filozofii spun, că din nimic nu se naște nimic; în nimic nu se cuprinde nimic și cu nimic nu se clădește nimic. Așadar, eu sînt un ziditor de viață: un demiurg! Cui am dat naștere? Unor frumoși și drăgălași cămătari. Cămătarii - voi spune-o și în spînzurătoare! - sînt ființele cele mai bune și mai folositoare. Cel care nu dă cu împrumut e un om rău și scîrbos, trimis pe lume de tartorul cel mare din iad. Ce-am făcut anume? Am făcut datorii. Ce lucru de ispravă! Ce datină minunată! Da-to-rii, spun iarăși, despărțind silabele, cum însemna și despica odinioară cuvintele cinstitul Xenocrat. Prețuind pe fiecare datornic după numărul împrumutătorilor lui, nu vei greși niciodată. Te rog a crede, că mă simt nespus de bine cînd văd în fiecare dimineață strîngîndu-se în jurul meu smeriții cămătari, care se grăbesc să-mi dea binețe și să-mi facă adînci plecăciuni. Cînd îl privesc mai prietenos pe unul și-i arăt o față mai rîzătoare, păcătosul își închipuie că îl voi plăti înaintea celorlalți și ia zîmbetul meu drept bani-gheață. Parcă aș fi Dumnezeu însuși, înconjurat de îngeri și de heruvimi, cum l-am văzut cu ochii mei în *Patimile lui Isus*, la Saumur. Cămătarii sînt prietenii mei, voitorii mei de bine, curtenii mei, colăcarii mei, colindătorii mei de fiecare dimineață. Mă gîndesc, că deasupra datoriilor mele se ridică acel Munte-al-Vitejilor, pe care îl zugrăvește Hesiod, și în vîrful căruia am ajuns cel dintîi, cucerind o cinste la care năzuiesc toți muritorii, dar pe care puțini o dobîndesc; căci toată lumea e stăpînită astăzi de dorința fierbinte de a face datorii și de a găsi noi împrumutători (ceea ce nu-i atît de lesne). Vrei dumneata să-mi răpești

această bucurie? Și mă întrebi, când îmi voi plăti datoriile? Dar nu numai atât. Lua-m-ar sfântul Babolin cel Bun să mă ia, dacă n-am socotit totdeauna, că datoriile sînt ca o punte de trecere și ca o legătură între cer și pămînt, o hrană de toate zilele a neamului omenesc, fără de care, în scurtă vreme, toți ne-am prăpădi; datoriile sînt marele suflet al lumii de pretutindeni, care, după cum arată învățații, dă viață tuturor lucrurilor. Stau deci și cuget cu mintea limpede: cum ar fi alcătuită și cum s-ar ține în picioare lumea, fără datornici și împrumutători? (Ia, dacă vrei, drept pildă, a treisprezecea parte din lumea gîndită de filozoful Metrodor sau a șaptezeci și opta parte din a lui Petroniu.) O lume fără datorii? S-ar sminti drumul stelelor și toate s-ar învălmăși într-o cumplită neorînduială. Jupiter, nemașocotindu-se dator lui Saturn, i-ar răpi globul, și cu lanțul său homeric ar ține pe loc toată gîndirea lumii: zeii, cerurile, demonii, geniile, eroii, dracii, pămîntul, marea și toate elementele. Saturn i s-ar alătura lui Marte și ar porni împreună o răzmeriță nemaipomenită. Mercur nu s-ar mai osteni să poarte veștile altora și nemaiprimind să fie datornicul nimănui, n-ar mai fi vrednic să poarte numele de Camil, cu care îl cinstiseră etruscii. Nici Venus, nemaînd nimic pe datorie, n-ar mai fi preamărită așa cum este. Luna ar fi cufundată în beznă și în sînge; de ce i-ar mai împrumuta, soarele, lumină? Cine l-ar sili? Soarele n-ar mai încălzi pămîntul; stelele n-ar mai îndruma soarta bună a oamenilor și nici pămîntul nu le-ar mai hrăni cu aburii și sudorile lui. (Cum spuneau Heraclit, filozofii stoici și Cicero însuși.) Elementele nu și-ar mai recunoaște semnele lor; n-ar mai sta în legătură unele cu altele și ar încremeni fără mișcare; căci nici unul nu s-ar simți dator și nici unul n-ar mai împrumuta pe altul cu nimic. Pămîntul n-ar mai da din el apă; apa, în aer, ar rămîne apă; aerul n-ar mai lăsa să ardă focul și focul n-ar mai încălzi pămîntul. Nu s-ar mai naște pe lume decît căpcăuni, uriași și titani. Ploaia n-ar mai ploua, lumina n-ar mai lumina și vîntul n-ar mai sufla; n-ar mai fi nici iarnă, nici vară. Lucifer s-ar năpusti din adîncul iadului cu toate furiile după el; durerile și diavolii încornorați ar goni din cer pe toți zeii. Nimeni nemaînd pe datorie, am duce o viață de cîine. Ar fi în lume o zăpăceală mai cumplită decît în capul marelui meșter al Sorbonei, și o încurcătură mai încîlcită decît în blestemățiile măscăricilor pe care i-am văzut jucînd păpușile la Doue. Oamenii nu s-ar mai ajuta unii pe alții; ai putea să strigi ca din gură de șarpe că ai luat foc, că te îneci, că te omoară, nimeni n-ar sări să te scape. Și de ce? Fiindcă n-ai dat cu împrumut și nu ai datornici. Nu-i pasă nimănui dacă pierzi averea, dacă te duci la fundul apei, dacă dai ortul popii; căci dacă n-ai împrumutat pe nimeni, nimeni nu-ți datorează nimic. Într-un cuvînt, încrederea, nădejdea și mila ar fi izgonite din mijlocul oamenilor, care sînt făcuți să se ajute unii pe alții; în schimb s-ar strecura bănuiala, disprețul, dușmănia, cu tot alaiul lor de răutăți, de dureri și de blesteme. Vei putea să spui atunci, că Pandora și-a deșertat toată lada! Oamenii s-ar sfîșia între ei ca lupii: toți s-ar preschimba în căpcăuni, în diavoli, în tîlhari, în bîrfitori, în vrăjmași, în ucigași, fiecare privind cu ură pe celălalt, ca Ismael, ca Metabus sau ca Timon din Atena, căruia i s-a spus *Mizantropul*, adică dușmanul oamenilor. Mai lesne ar zbura peștii în văzduh și ar coborî cerbii să pască

iarbă în adîncul mărilor, decît ar putea oamenii să trăiască într-o asemenea lume de cerșetori, în care nimeni n-ar da pe datorie! Eu pe cerșetori n-am putut să-i sufăr nicicînd. Iar dacă omul însuși ar trăi după legea unei lumi nefericite, în care nimeni nu dă pe datorie, dezmățul lui te-ar înspăimînta. Capul n-ar mai împrumuta vedere ochilor, iar mîinile și picioarele ar orbecăi în întuneric; și nici picioarele n-ar mai binevoi să poarte capul, nici mîinile să se trudească pentru el. Inima, sătulă de a mai bate pentru a pune în mișcare vinele atîtor mădulare, nu le-ar mai împrumuta viață. Plămînii n-ar mai împrumuta inimii foalele lor. Ficatul nu i-ar mai trimite sînge s-o hrănească. Bășica nu s-ar mai învoi să fie îndatorată rărunchilor și udul s-ar opri. Creierul, văzînd atîta zăpăceală, n-ar mai da simțire nervilor, nici mușchilor putere. În această lume risipită, unde nimeni nu dă nimic și nimeni nu datorează nimic, s-ar înstăpîni o zîzanie mai nimicitoare decît aceea pe care și-o închipuia Esop în pilduirile sale. Oamenii s-ar prăpădi în scurtă vreme și nici Esculap nu i-ar mai putea mîntui de la pieire. Trupul li s-ar nimici, iar sufletul lor ar coborî, mînios, să-și caute dinarii în fundul iadului.

CAPITOLUL IV

Urmarea cuvîntării lui Panurge întru lauda datornicilor și a împrumutătorilor

- Închipuiește-ți acum o altă întocmire a lumii, în care fiecare dă cu împrumut și rămîne dator, fiind toți deopotrivă împrumutători și îndatorați. Ce rînduială minunată va fi în rotirea lumii! O văd, o simt și o înțeleg, tot atît de lămurit ca și Plato. Ce bună învoire între elemente! Cu ce bucurie și-ar îndeplini natura lucrările sale ! Iată: Ceres poartă pe brațe spice pline; Bachus, struguri copti; Flora, flori învoalte; Pamona, roade rumene. Junona răspîndește în jurul ei numai pace, lumină, voie bună și sănătate. Privesc în jurul meu și nu mă mai satur! Între oameni domnește înțelegere, iubire, credință, tihnă, traiul-bun; e petrecere și veselie; aur și argint; sînt bani, giuvaeruri și mărfuri de tot felul, trecînd din mîină în mîină. Nici judecăți, nici pricini, nici certuri, nici războaie, nici cămătari, nici hămesiți, nici zgîrciți care să strîngă, nici cîrpănoși care să nu dea. Sfinte Dumnezeule! Aceasta ar fi vîrsta de aur a omenirii, domnia lui Saturn, așezarea cerească a Olimpului, unde toate pornirile inimii se topesc în una singură, biruitoare, poruncitoare, atotstăpînitoare: dărnicia! Toți oamenii sînt buni, drepti la cuget și frumoși! Ce lume fericită! Ce fericiți trăitori ai acelei lumi! De trei și de patru ori fericiți! Parcă mă văd în mijlocul lor! Iar dacă papa, cu alaiul lui de cardinali, nu va lipsi nici el din lumea aceasta îndestulată, care împrumută pe toți și nu lasă pe nimeni în suferință, s-ar prăsi în cîțiva ani la sfinți - cu predici, rugăciuni, lumînări și cîrji - mai mulți decît se află în toate cele nouă eparhii ale Bretoniei (afară, bineînțeles, de Saint-Yves). Aș vrea să-ți mai amintesc că preacinstul Pantelin din poveste, voind să laude și să preamărească pe bătrînul Jossau, n-a găsit să spună despre el altceva, decît că:

*Bucuros da cu-mprumut,
Orișicui i-ar fi cerut!*

Ah! ce vorbă frumoasă! Ia gîndește-te, ce bine i-ar sta microcosmului numit om, dacă ar trăi cu trup și suflet în starea lui firească, adică luînd și dînd cu împrumut, datornic fiind el însuși și pe alții îndatorînd. Nici în cuprinsul tărilor cerești n-ar domni o rînduială mai deplină ca între oameni. A vrut ziditorul lumii să așeze în noi suflet dătător de viață. Iar viața sălășluiește în sînge. Sîngele e locașul vieții. O singură lucrare a ființei noastre e între toate ostenitoare: plămădirea fără răgaz a sîngelui. În neconținută lui primenire, toate măduarele trupului își au partea lor de trudă, iar legătura dintre ele cere ca unul să împrumute pe celălalt, împrumutîndu-se la rîndu-i, fiind fiecare totodată datornic și împrumutător. Natura ne-a pus la îndemîină aluatul din care se plămădește sîngele: pîinea și vinul. Toată hrana omului se cuprinde în pîine și în vin. E *companajul*, cum i se spune în limba provensală. Culesul, pregătirea vinului și coptul pîinii sînt lucrarea mîinilor și osteneala picioarelor, pe care se reazemă toată cheresteaua trupului; iar călăuza cea bună sînt ochii. Tot astfel, pofta de mîncare, cuibărită în cimpoiul stomacului și stropită cu puțină fieră trimisă prin splină ne sfătuiește să frigem carnea. Limba o gustă, dinții o macină, stomacul o primește, o mistuie și o preface în chil. Vinele mezinterului păstrează sucul prielnic și hrănitor, lepădînd prisosurile (care sînt date afară pe calea mațului), iar lamura rămasă o trec ficatului, care o preface în sînge. Gîndește-te, de cîtă bucurie sînt cuprinși harnicii noștri slujitori, adăpîndu-se din acest rîu de aur, care le dă viață și putere. Nici alchimiștii nu se simt mai fericiți, cînd după multă trudă și cheltuială de răbdare, izbutesc să preschimbe metalele în cuptoarele lor. Tot astfel, fiecare mădular se silește să curețe și să limpezească această comoară. Rărunchii, prin vinele numite mulgătoare, aleg partea apoasă, adică udul, și pe fagașul uretrelor o trimit în bășica pregătită să-l primească și să-i deșerte preaplinul la timp potrivit. Splina culege drojdia care se cheamă fieră neagră. Punga biliară alege prisosurile fierii, după care sîngele e purtat într-o altă încăpere, unde se limpezește. Inima, cu mișcările ei diastolice și sistolice, îl curăță și-l înroșește, apoi, prin ventricul, îl trimite, limpede și curat, în vinele tuturor mădurelor. Fiecare mădular păstrează sîngele care îi trebuie și îl folosește după nevoie: picioarele, mîinile, ochii și toate celelalte, care după ce au *dat*, acum *primesc*. În ventriculul stîng al inimii, sîngele se subțiază atît de mult, încît îl numim suflet; și, ajungînd prin artere în toate părțile trupului, aerisește sîngele din celelalte vine. Plămîinii îl împrăștiază neconținut, suflînd din foaie. Mulțumindu-i pentru acest ajutor, inima îi trimite prin vîna arterială sîngele ei cel mai curat. Această alcătuire în întregime ei atît de minunat întreșută, încît duhul vieții care se desprinde din ea vorbește, gîndește, socotește, chibzuiește, judecă, hotărăște și își aduce aminte. Ține-mă, Doamne! să nu mă rătăcesc și să nu mă pierd, pătrunzînd în adîncurile acestei lumi de împrumutători și de datornici. Te rog să mă crezi, a împrumuta e o faptă dumnezeiască, iar a fi dator o mare virtute! Nu numai atît. Lumea aceasta, în care toți dau și fiecare e dator, e atît de bine înjghebată, încît, îndeplinindu-și rosturile clipei de față, nu uită să împrumute pe cei care încă nu sînt, pentru ca astfel să ducă viața mai departe, născînd alte ființe asemănătoare nouă: copiii noștri. Întru

această menire, fiecare mădular rupe partea cea mai bună din hrana lui și o dă pîntecului. Natura a rostuit căile priincioase prin care, după lungi șerpuiuri și ocoluri, hrana trupului ajunge la locul potrivit, dînd bărbatului și femeii puterile trebuincioase pentru a păstra și a nu lăsa să se stingă neamul omenesc. Totul se săvîrșește prin împrumut de la unul la altul și astfel izvorăsc îndatoririle dintre soți. Pe cel ce nu vrea să dea, firea îl lovește cu o pedeapsă bine hotărîtă: istovirea mădulelor și zăpăcirea simțurilor. Pe cel care dă, îl răsplătește cu plăceri, bucurie și desfătare.

CAPITOLUL V

Cum îi judecă Pantagruel pe datornici și pe împrumutători

- M-am lămurit, a spus Pantagruel, și văd că te pricepi să învîrtești vorbele. Dar poți să predici și să pălăvrăgești pînă la paștile cailor, tot n-ai să mă încredințezi că ai dreptate. Și miră-te cît vei vrea, n-ai să mă hotărăști să rămîn dator. Dator să nu rămîi, zic eu, decît cu dragoste și cu simțire împărtășită. Ai folosit asemănări și descrieri frumoase, care mi-au fost întru totul plăcute, dar pot tot astfel să-ți spun și eu, că un datornic nerușinat și fără obraz, care s-ar întoarce în orașul unde năravul lui a ajuns de pomină, i-ar face pe cetățeni să fugă din calea lui care încotro, mai grăbiți și mai înfri-coșați decît dacă s-ar fi întîlnit cu ciuma, înveșmîntată așa cum a văzut-o filozoful Apollonios din Thyane¹, la Efes. Și socotesc de asemeni, că perșii aveau dreptate cînd spuneau că minciuna e numai al doilea păcat: cel dintîi e să fii dator, căci minciuna și datorii merg mîna în mîna.

¹ *Apollonios din Thyane*, filozof neopitagorician din Asia Mică (sec. I)

Nu vreau să spun prin aceasta, că nu trebuie niciodată să te împrumuți sau să împrumuți pe altul. Nu-i pe lume nici un om, cît de bogat, care să nu fie dator, și nici om atît de sărac, pe care să nu-l împrumuți la nevoie. Lucrurile stau așa cum le-a înfățișat Plato în legile sale, adică să nu lași pe vecin să scoată apă din puțul tău, dacă el însuși n-a săpat pămîntul lui pînă la acel strat de lut pe care îl folosesc olarii, și sub care se găsesc izvoarele de apă; acea humă grasă, cleioasă, netedă și vîrtoasă, care păstrează umezeala și n-o lasă să sece. Nu sînt oare lipsiți de rușine cei care se împrumută mereu și în toate părțile, *în* loc să-și cîștige pîinea muncind? După a mea judecată, nu se cuvine să-i împrumutăm decît pe aceia care, trudindu-se cu osîrdie, n-au izbutit să ajungă la liman, sau pe cei căzuți în lipsă din pricina nimicirii avutului lor. Dar să lăsăm acestea. De aici înainte să nu mai faci datorii. De cele trecute te dezleg.

- Altceva nu am a face, a spus Panurge, decît să-ți mulțumesc. Iar dacă mulțumirea mea ar putea să se înalțe pînă la inima binefăcătorului meu, ar fi veșnică și nesfîrșită, căci dărnicia pe care milostenia ta mi-o arată nu se poate cîntări, nu se poate măsura, e fără margine și fără istov, și aş rămîne cu mult mai prejos de bunătatea ei, dacă m-aș mărgini s-o prețuiesc numai după bucuria celui care o primește. Nici prin faptele mele, nici prin credința

cu care te-am slujit nu sînt vrednic de dragostea pe care mi-o dăruiești; nevoit sînt s-o recunosc, dar nu într-atît cît ai putea să crezi. A mai rămas ceva care mă întristează, mă roade și mă arde: nu știu care va mai fi rostul meu pe lume, după ce-mi voi plăti datoriile? Mi-e teamă, că vreo cîteva luni de aici încolo n-o să mă simt în apele mele. Nu sînt nici pregătit, nici deprins. Și nu numai atît; de azi înainte, nimeni nu va mai trage un pîrț la Salmigondin fără să mi-l trimită în nas, și toți pîrțîiții îmi vor striga: „Sîntem chit!” Mă voi sfîrși cu zile, știu bine. Să-mi scrii te rog pe mormînt, că am murit înăbușit! Iar dacă vreodată felcerii nu vor ști alt leac pentru ușurarea femeilor suferind de pîtecăraie, să folosească moaștele mele, aromate și bine zvîntate; gustînd cît de puțin din mine, vor slobozi mai multe vînturi decît pot să numere și se vor tămădui fără greș. Iată de ce te-aș fi rugat, să-mi lași de sămînță măcar vreo sută de datorii. La fel s-a căinat și Miles d'Irviere, episcopul din Chartres, cînd l-a scos din scaun regele Ludovic al XI-lea, rugîndu-l să-i lase măcar o parohie, ca să aibă cu ce să-și piardă vremea. Mai bine le dau toate pătulele cu melci și căărăbușeria întreagă, fără să scad nimic din capete!

- Lasă vorba, l-a scurtat Pantagruel.

CAPITOLUL VI

De ce sînt iertați de a merge la război tinerii însurăței

- Aș vrea să-mi aduc aminte, a spus Panurge, în ce lege scrie, că cel care sădește o vie, zidește o casă sau s-a însurat de curînd e iertat de a merge la război timp de un an?

- În legea lui Moise, a răspuns Pantagruel.

- De ce să fie iertați însurăței? a întrebat Panurge. Cu cei care sădesc via nu-mi bat capul; sînt prea bătrîn, eu port grija celor care o culeg. Nici cei care durează case din pietre neînsuflețite nu sînt trecuți în catastiful meu; eu zidesc cu pietrele vii, care sînt oamenii.

- După judecata mea, a spus Pantagruel, tinerii însurăței sînt lăsați la vatră ca să se bucure în voie de plăcerile dragostei, să-și sporească neamul și să nu rămînă fără urmași; dacă vor cădea în luptă după un an, numele și armele lor vor rămîne moștenire copiilor. Se va vedea, de asemeni, în acest timp, care neveste sînt sterpe și care sînt vrednice de-a naște. Un an de încercare e de ajuns pentru o femeie în puterea vîrstei. Rămînînd, unele, văduve după bărbatul dintîi, se vor putea mărita a doua oară, după cum urmează: cele născătoare, cu bărbați care vor să aibă prunci, iar cele sterpe, cu aceia care, nedorindu-i, își iau femeie numai pentru destoinicia ei, pentru bunătatea ei, pentru liniștea casei și pentru grija gospodăriei.

- Predicatorii din Varennes, a spus Panurge, sînt împotriva însurătorii de-a doua, socotind-o drept necinste și sminteală.

- Au și ei gărgăunii lor, a spus Pantagruel.

- Întocmai, a întărit Panurge. Tot așa și fratele nostru Bagănteacă, predicînd deunăzi la Parille împotriva însurătorii de a doua, se jura pe toți sfinții, că mai bine s-ar anevoi cu o sută de fete-mari, decît să-și facă de

lucru cu o femeie văduvă. Judecata domniei-tale o găsesc dreaptă și întemeiată. Dar n-ai fi înclinat a crede, că tinerii însurați sînt iertați de-a merge la război și din altă pricină? Căci în anul cel dintîi, după bucuria nunții, cu atît nesaț se înfruptă din bunătățile cele fragede ale dragostei - după cum e drept și se cuvine - încît cheltuindu-și puterile, ajung fără vlagă, osteniți, istoviți, secătuiți; iar dacă ar fi duși în ăst timp pe cîmpul de bătaie, mai degrabă s-ar pune cu burta la pămînt ca rațele, decît să se-avînte în luptă cu vitejii și să înfrunte trăsnetul puștilor, în focul dezlănțuit de Enyo¹, zeița războiului. Nici o ispravă n-ar săvîrși sub steagurile lui Marte, căci toată bărbăția lor se va fi cheltuit sub lapuma lui Venus, ibovnica aceluia.

¹ *Enyo* - la vechii greci, divinitate care patrona prădarea orașelor cucerite.

În casele oamenilor cumsecade mai dăinuiește încă vechea datină, după care tinerii de curînd însurați sînt trimiși plocon la vreun unchi sau mătușă, departe de nevastă, ca să-și întremeze puterile și să poată s-o ia mai cu nădejde de la capăt; deși de multe ori, nici unchi și nici mătușă n-au. Nașa bunicului meu îmi spunea cînd eram mic, că:

*Închinăciuni și slujbe sfînte
Sînt bune dacă le ții minte;
Dar doi flăcăi care-au cosit,
Nu fac cît unul odihnit.*

Tot atît e de adevărat, că podgorenii nu mănîncă struguri, iar vinul, înainte de a împlini anul, nu-l gustă; cei care își zidesc casă nouă o lasă un an să se zvînte, de teamă să nu moară înăbușiți, cum scrie cu multă știință Galien în cartea lui *Despre greutatea de a răsufla*. Așadar, să nu-ți fie cu supărare, întrebarea mea își avea rostul ei și n-am pus-o fără o pricină bine întemeiată.

CAPITOLUL VII

Ce fel de gărgăuni avea Panurge și cum și-a lepădat nădragii

A doua zi, Panurge și-a găurit urechea dreaptă, ca evreii, și și-a pus în sfîrc un cercel de aur încrustat, sub piatra căruia a închis doi gărgăuni: gărgăuni din cei negri, de toată frumusețea, cum se găsesc foarte rar. V-o spun s-o aflați, fiindcă e bine ca omul să le știe pe toate.

Nu l-au costat mai mult decît ospățul de nuntă a unei tigroaice din Hircania, să zicem șase sute de mii de firfirici, în rate. Prețul i s-a părut cam mare și s-a necăjit puțin plătindu-l; iar de atunci își hrănea gărgăunii cum fac tiranii și advocații, cu sîngele și sudoarea supușilor lui. Apoi a luat patru coți de postav gros de culoarea pămîntului, și dintr-o singură cusătură și-a croit o haină lungă pînă în glezne. Și-a lepădat nădragii și și-a cusut ochelarii pe scufie.

Astfel înveștmîntat s-a dus și i s-a înfățișat lui Pantagruel, căruia i s-a părut îmbrăcămintea cam deșuchetă. S-a mirat, mai ales, cînd l-a văzut pe Panurge lipsit de frumoșii lui nădragi, în care obișnuia să păstreze ce-avea el mai scump: un talisman purtător de noroc și păzitor de ceasuri rele. Bunul

Pantagruel nu pricepea ce taină putea să fie la mijloc și l-a întrebat pe Panurge despre rostul acelei ciudate schimbări.

- Am gărgăuni, a spus Panurge; vreau să mă însor.

- Să fie într-un ceas bun, a spus Pantagruel. Mă bucur din toată inima. Dar mi se pare că îndrăgostiților nu le stă bine să umble fără nădragi, cu cămașa scoasă afară și cu un sac în spinare; după cum nici această culoare pămîntie nu mi se pare potrivită pentru o haină cu poale lungi, cum obișnuiesc să poarte bărbații cumsecade și cinstiți. Dacă unii eretici sau oameni de altă credință s-au îmbrăcat vreodată astfel, nu i-am ținut de rău și n-am aruncat asupra lor osîndă; deși mulți i-au socotit drept niște înșelători și fățarnici, care caută să maimuțărească portul lumii nevoiașe. Fiecare din noi rămîne cu judecata lui, mai ales față de lucrurile străine, care nu ne țin nici cald, nici rece, nu ne par bune, nici rele, fiindcă nu pornesc din inima și din gîndurile noastre, ca singurele izvoare ale binelui și ale răului; ale binelui, dacă ne însuflețește dragostea de oameni, ale răului, dacă trecem hotarul dreptății și ne lăsăm ispitiți de diavol. Mie, însă, îmi displac înnoirile nepotrivite și nici cu nesocotirea obișnuitelor deprinderi nu mă împac.

- Haina mea, a răspuns Panurge, e frumos tivită și culoarea e potrivită. Postavul îl alesesem dinadins pentru masa mea de scris, fiindcă am de gînd de aici înainte să-mi țiiu socotelile mai cu băgare de seamă. Și de vreme ce îmi voi plăti datoriile, nici nu bănuiești ce om sucit o să mă fac, dacă m-o ajuta Dumnezeu. Privește, rogu-te, ochelarii mei. Nu ți se pare că semăn (de departe) cu fratele Jean Bourgeois¹? Să știi că la anul am să încep să țiiu și eu predici pentru o nouă cruciadă! Dumnezeu să aibă în paza lui ostile creștinătății! Nu-ți place haina mea? Te rog să afli, că acest postav are însușiri tainice, pe care puțini le cunosc. Nu-l port decît de azi-dimineață și simt că fierb, stau pe jeratic și ard de nerăbdare să mă însor, să-mi dezmiere nevasta, fără să-mi mai fie teamă de ciomăgeală. Ah! ce înșurățel de treabă am să fiu! După moarte să mă ardeți pe-un rug de sărbătoare, iar cenușa să mi-o păstrați la loc de cinste, drept pildă și amintire a unui bărbat fără cusur!

Uită-te la mine, pe față și pe dos. Am îmbrăcat toga pe care vechii romani o purtau în timp de pace. E aidoma cum am văzut-o pe columna lui Traian și pe arcul de triumf al lui Septimiu Sever. M-am săturat de războaie, de coifuri și de zale. Mi s-a tocit spinarea de cîte platoșe am purtat pe umeri. Să lăsăm armele și să îmbrăcăm toga păcii, măcar în anul cel dintîi al înșurătorii, după legea lui Moise, despre care pomeneai ieri. Cît privește nădragii, mătușa mea Laurenția îmi spunea oarecînd, că sînt croiți dinadins ca să ne purtăm în ei bărbăția. Ceea ce cred că așa este, după cum spune despre cap pîrdalnicul de Galien (în cartea a IX-a *Despre folosința mădurelor*), că e făcut să poarte ochii. Natura ar fi putut să ne așeze capul la genunchi sau în cot; dînd însă ochilor slujba de a privi departe, i-a potrivit în cap, iar capul l-a ridicat pe culmea trupului, cum sînt farurile și turnurile înălțate la țărmul mării, ca lumina să se vadă din larg.

¹ Jean Bourgeois (m. 1494) celebru predicator franciscan, supranumit „Cordelierul cu ochelari”.

Și fiindcă aş vrea ca o bucată de vreme, măcar un an, să mă las de războaie, adică să mă însor, nu mai port nădragi, fiindcă orice ostaș care pleacă la luptă mai întâi nădragii și-i trage. Iată de ce spun, sus și tare - chiar de m-ați arde de viu - că turcii nu știu să se bată, fiindcă n-au voie, după legea lor, să poarte nădragi, ci numai șalvari.

CAPITOLUL VIII

Cum se cuvine ca la război să fie apărați mai întâi nădragii

- Vrei să spui că ostașul, îmbrăcându-se pentru luptă, începe prin a-și trage nădragii? E o rînduială nouă și-o găsesc nepotrivită, fiindcă, după cîte știu, mai întâi își pune pintenii!

- Așa spun și așa cred, pe bună dreptate, a răspuns Panurge. Privește, rogu-te, cum firea, voind ca arborii, pomii roditori, florile, toate ierburile, ca și zoofițele (care nu-s nici plante, nici dobitoace) o dată ce au fost aduse la viață să rodească și să se înmulțească pentru a nu li se pierde soiul (deși fiecare în parte e supus pieirii), a ferit într-un chip deosebit sămînța prin care sporesc; printr-o minunată alcătuire a avut grijă să le înzestreze cu un veșmînt de apărare: teacă, păstaie, coajă, sîmbure, spic, puf, scoarță, țepi, ghimpi și alți nădragi, care de care mai bine croiți și mai zdraveni. Iată mazărea, bobul, nuca, pătlăgica, castravetele, grîul, macul, lămîia, castana și toate fructele, a căror sămînță e mai cu grijă păzită, mai ascunsă și mai bine înarmată decît toate celelalte părți ale tulpinii. Tot astfel s-a îngrijit firea de păstrarea ființei omenești. Omul însă se naște gol, firav și plăpînd, fără arme de apărare, nevinovat și neștiutor, ca în vîrsta de aur a lumii. Se naște ca o făptură însuflețită, nu ca un arbore; făptură însuflețită am spus, făcută pentru pace, nu pentru război; născută pentru a se înfrupta din minunatul belșug al tuturor fructelor și al tuturor ierburilor și pentru a domni în liniște asupra tuturor dobitoacelor. Dar încuibîndu-se între oameni duhul răului, s-a înstăpînit pe pămînt puterea lui Jupiter și a urmat vîrsta de fier; au început să crească spinii, mărăcinii, scaieții, ciulinii, mătrăguna și alți vrăjmași ai omului, între ierburi și pomi roditori. Tot astfel dobitoacele s-au răzvrătit împotriva omului și s-au înțeleș să nu-l mai slujească, să nu i se mai supună, să nu-l mai asculte, păgubindu-l și primejduindu-l, după puterea și înțelegerea lor. De aceea omul, voind să-și păstreze partea lui de folosință și neputînd să se lipsească de ajutorul celorlalte dobitoace, s-a văzut silit să se înarmeze și el, pentru a nu pierde stăpînirea asupra lumii.

- Ei, pe sfînta gîscă a sfîntului Guenole! dar mare dezvățat, vreau să zic învățat ai ajuns, de cînd s-a pornit din nou să plouă!

- Privește, rogu-te, cum firea l-a ajutat pe om să se înarmeze, și vezi care parte a trupului l-a învățat s-o apere mai întâi? Înțeleptul căpitan al evreilor, Moise, și-a croit el însuși o preafrumoasă pereche de nădragi din frunze de smochin, care prin luciul, tăria, mărimea, tăietura, culoarea și mireasma lor sînt cele mai potrivite să îmbrace și să apere părțile trupului cu care orice bărbat se fudulește. Să nu-mi vorbești despre flăcăii din Lorena, cărora le atîrnă nădragii pînă la pămînt, fără nici un rost; l-am văzut într-o zi de întîi

mai, la Nancy, pe Viardere, nobilul Valentin, june logodit, care, ca să se arate mai dichisit, își întinsese traista cu fudulii pe masă și le curăța de noroi, ca pe-o mantie spaniolească... Așadar, când pleacă ostașii la război, să nu le mai strigi din urmă: „Ferește dovleacul!”, ci: „Păzește-ți fuduliile!” că omul dacă numai capul și-l pierde, el singur se prăpădește, dar dacă își pierde desagi, se duce pe copcă toată omenirea. Așa spune și ștregarul C. Galen (*lib. I de Spermate*) ajungînd la încheierea, că mădularul nostru cel mai de preț nu-i inima, ci acel altar al trupului nostru, în care purtăm, ca într-un sfînt potir, sămînța păstrătoare de viață a neamului omenesc. Și pun rămășag pe cinci sfați, că acesta a fost aluatul din care Deucalion¹ și Pyrrha² au plămădit încă o dată lumea, după ce faimosul potop o prăpădise. Ceea ce l-a îndemnat pe bunul Justinian să spună în *lib. de Cagotis tollendis*³, că *summum bonum in nadragibus et prohabis est*. Din această pricină (și din multe altele) pe cînd seniorul de Merville, în ajun de a pleca cu regele său la război, încerca o platoșă nouă (fiindcă cea veche, pe jumătate ruginită, nu-l mai încăpea), văzînd femeia lui cît de puțină grijă are de partea cea mai prețioasă a trupului, pe care nu și-o apăra decît cu o za ușoară, l-a rugat s-o ferească mai bine și să-și pună sub burtă pavăza cea grea, care stătea fără întrebuințare pe-un perete din iatacul lui. Despre această întîmplare vorbesc stihurile de mai jos din *Fandoselele fetelor mari* (cartea a III-a):

*Văzînd că pleacă soțul ei la luptă,
Și platoșă nu-și pune la nădrag,
I-a spus: - „De ce te duci cu zaua ruptă
Și lași primejduit ce mi-e mai drag?”*

Deucalion, în mitologia greacă, fiul lui Prometeu și soțul Pyrrhei. Singuri supraviețuitori ai potopului cu care Zeus voise să prăpădească lumea, au repopulat pămîntul aruncînd peste cap bolovanii: cei aruncați de Deucalion s-au făcut bărbați, iar cei aruncați de Pyrrha, femei.

³ Titlu făcînd parte din „Bibliografia” din cartea II, cap. VII. „Citatul” într-o „latinească” la fel de fantezistă, poate fi lesne înțeles de cititorul de limba romană.

*Nu pot s-o țiu de rău în nici un fel;
Femeii grijulii îi era frică,
Bărbatul să nu-și piardă în răzbel,
Prostește, cea mai bună bucățică!*
Așadar, nu te mai mira văzîndu-mă astfel îmbrăcat.

CAPITOLUL IX

Panurge întreabă pe Pantagruel dacă ar face bine să se însoare

Pantagruel nedînd nici un răspuns, Panurge a oftat o dată adînc și a vorbit mai departe:

- Stăpîne, ți-am mărturisit că vreau să mă însor, dacă n-oi găsi cumva toate porțile încuiate. Bizuindu-mă pe vechea dragoste ce-mi arăți, aș vrea să-ți cer sfatul în această privință.

- De vreme ce ai aruncat zarurile, ai chibzuit și ai hotărît, să nu mai vorbim. Rămîne să îndeplinești ce ți-ai pus în gînd.

- Da, a răspuns Panurge, dar aș dori mai întîi să știu, ce crezi și ce mă

sfătuiești?

- Cred că faci bine și te sfătuiesc să te însori.
- Dar, a spus din nou Panurge, dacă, totuși socotești că ar fi bine să rămân așa cum sînt și rostul vieții să nu mi-l schimb, bucuros nu m-aș mai însura.
- Nu te mai însura, a spus Pantagruel.
- Adevărat? Și te-ai îndura să mă știi singur-singurel, fără un suflet lîngă sufletelul meu? Amintește-ți ce spune *Scriptura*: „*Vae soli I^m*” Omul care trăiește singur nu cunoaște plăcerea îmbrățișării.
- Atunci, însoară-te! a spus Pantagruel.
- Dar dacă nevastă-mea o să mă înșele? Știi bine că se cam întîmplă, a spus Panurge. N-aș putea să rabd una ca asta și mi-aș ieși din fire. Nu zic, bărbații încornorați nu-mi displac și îi cercetez bucuros, dar n-aș vrea o dată cu capul să mă prenumăr printre ei. Nu vreau nici mort, coarne să port!
- Dacă nu vrei să porți coarne, nu te însura. Seneca spune foarte lămurit: „Ce-ai făcut tu altuia, și altul ție îți va face!”
- Altminteri nu se întîmplă niciodată? a întrebat Panurge.

¹ Vai de cel singur! (lat.) (*Eccl.*, IV, 10).

- Niciodată. Așa spune Seneca.
- Ei, ei! s-a mirat Panurge. Dar vorba e: pe lumea aceasta sau pe lumea cealaltă? De femeie, oricum, nu mă pot lipsi, după cum orbul, ca să umble, nu se poate lipsi de băț. Iar dacă stau pe loc mă prăpădesc! N-aș face mai bine să mă însoțesc cu o femeie cinstită și cucernică decît să schimb în fiecare zi alta, trăind iepurește, de frică să nu mănînc bătaie sau să mă ajungă sfrînția? (Ceea ce e mai rău.) Căci, să nu se supere bărbații, femeie cuminte încă n-am întîlnit.
- Atunci însoară-te, omul lui Dumnezeu, a spus Pantagruel.
- Dar dacă, după voia aceluiași Dumnezeu, dau peste o femeie rea? a vorbit mai departe Panurge. O să mă bată, o să ajung mai becisnic decît lov, sau o să mă apuce turbarea. Am auzit eu, că toate femeile cinstite se apucă din prima zi de-asemenea isprăvi; oțetul din cămara lor se acrește repede! O să iasă rău, fiindcă o să-i stîlcesc trupușorul (mîinile, picioarele, capul, ficații, rărunchii și splina), și-o să-i croiesc atîtea porții de ciomag, pînă oi lăsa-o lată și-oi vedea venind pe dracul să-i ducă sufletul blestemat! Aș vrea să mă feresc în ăst-an de asemenea gîlcevi și aș fi prea mulțumit să n-am parte de ele.
- Nu te însura, a spus Pantagruel.
- Dacă voi rămîne așa cum sînt, adică neînsurat și plătindu-mi datoriile (rău voi face, căci împrumutătorii mei nu se vor mai ruga pentru mine), nimeni nu va mai avea grija mea și nicăieri nu voi găsi dragostea pe care mi-ar purta-o nevasta. Iar de s-ar întîmpla să mă îmbolnăvesc, aș pieri ca un cîine. O vorbă înțeleaptă spune că acolo unde lipsește femeia (adică mama copiilor tăi și nevasta ta după lege), omul bolnav n-are parte de-o mîină care să-l îngrijească. Am văzut ce pătimesc papii, cardinalii, episcopii, egumenii, călugării și popii; n-aș dori să am soarta lor.

- Atunci, pentru numele lui Dumnezeu, însoară-te!
- Dar dacă, a spus din nou Panurge, fiind bolnav, nu voi putea să-mi îndeplinesc îndatoririle de soț? Nevastă-mea, văzându-mi neputința, se va înhăita cu altul, și nu numai că nu va sta lângă mine să mă ajute, dar își va bate joc de suferințele mele și, ceea ce e mai rău, mă va fura, cum mi s-a mai întâmplat să văd. Mi-aș face seama singur sau aș lua-o peste câmpi, numai în cămașă.

- Nu te însura!

- Dar rămânând neînsurat, voi pierde nădejdea de a mai avea vreodată fii legiuți, căroră să le las numele și stema casei mele, avutul și toate bunurile ce voi dobândi de aici înainte (căci am de gând să mă îmbogățesc zilele acestea și să ajung cel mai mare strângător de câștiguri). Copiii mei mi-ar lumina viața, mi-ar mîngîia ceasurile de întristare și mi-aș petrece vremea așa cum face bunul dumentale părinte și atîți oameni de ispravă, în sînul familiei lor. Căci altminteri, plătindu-mi datoriile și rămânând neînsurat, cînd m-ar ajunge vreo supărare, mă tem că în loc de a-mi spune o vorbă bună, mă veți lua în rîs și vă veți bate joc de necazurile mele.

- Însoară-te, a spus Pantagruel, și Domnul să fie cu tine!

CAPITOLUL X

Cum îi arată Pantagruel lui Panurge că nu-i ușor să dai sfaturi despre însurătoare, și ce prevestiri pot face Homer și Virgiliu

- Sfaturile ce-mi dai, a spus Panurge, sînt ca basmul cu cocoșul roșu. Îți bați joc de mine. O dată spui una, o dată alta, le sucești, le învîrtești, le întorci cînd pe față, cînd pe dos, că nici eu nu știu ce să mai aleg din toate.

- Tu vorbești? s-a supărat Pantagruel. În judecățile pe care mi le vînturi sînt atîți „dacă” și atîți „însă”, încît nu mai pricep nimic și nici a te sfătui nu mai sînt în stare. Lucrul de căpetenie e să știi ce vrei: restul rămîne la voia întîmplării și în cereasca putere a destinului. Am cunoscut unii oameni, atît de norocoși în soarta lor, încît viața pe care au dus-o în căsnicie părea a fi o răsfrîngere a bucuriilor raiului; în vreme ce pe alții i-am văzut mai amărîți decît diavoli care umblă să ducă în ispită pe pustnicii din deșertul Tebaidei și al Monserratului. Pornește cu ochii închiși, la noroc; pleacă-ți fruntea și roagă-te lui Dumnezeu s-o păzească. Altă nădejde n-aș putea să-ți dau. Iată ce cred c-ar fi cu cale să faci, dacă bineînțeles vei găsi de cuviință. Du-te și adu-mi scrierile lui Virgil. Vom cerceta cuprinsul lor, despărțind filele cu unghia în trei locuri; după alegerea pe care vom hotărî-o împreună, vom citi în hexametri soarta însurătorii tale. Mulți și-au cunoscut astfel destinul din cuvintele lui Homer. Ascultînd Socrate în închisoare acel vers din *Iliada* (IX, 362) în care vorbește Ahile:

„Voi fi, fără popas, peste trei zile, în Ftia mîndră, cu câmpii fertile...”

a prevăzut că va muri a treia zi și i-a spus-o lui Eschine, după cum ne încredințează Plato în *Criton*, Cicero în *De Divinatione* și Diogene Laertius. Tot astfel, dorind Opilius Macrinus să știe, dacă va ajunge împărat al Romei, a găsit în *Iliada* (VIII, 102) această prevestire:

*Vezi, omule bătrîn, soldații tăi
Sînt tineri, sînt puternici și sînt răi;
Puterile, din zi în zi te lasă,
Și anii, cu povara lor, te-apasă.*

Adevărul, e că Opilius trecuse pragul bătrîneții și ajungînd împărat, după un an și cinci luni, a fost răsturnat și ucis de Heliogabal, care era tînăr și voinic. Astfel Brutus, voind să cunoască de mai înainte soarta bătăliei de la Pharsale, în care a pierit, citise în *Iliada* (XVI, 849) aceste vorbe ale lui Patrocle:

*Ursita rea m-a osîndit, o știu,
Să fiu ucis de al Latonei fiu.*

Iar parola în ziua luptei de la Pharsale a fost: „Apolo I” .Așijderea, multe alte întîmplări mărunte ca și fapte de mare însemnătate au fost profețite după tîlcul dactililor lui Virgil. Alexandru Sever, înainte de a fi împărat al Romei, și-a văzut soarta scrisă în această prorocie a *Eneidei* (VI, 851): *Vei stăpîni, tu fiu al Romei, lumea-ntreagă !* Ceea ce s-a îndeplinit după cîtiva ani. Împăratul Adrian, doritor a ști ce gînduri îi nutrește Traian și cîtă dragoste îi poartă, s-a lămurit din stihurile *Eneidei* (VI, 809) care spun:

*Cine-i acel bărbat, ales de soartă,
Ce creanga de măslin în mînă poartă?
Căruntul păr și haina lui arată
A fi un rege-al Romei de-altădată.*

...Nu mult după aceea Traian l-a înfiat, lăsîndu-i moștenire împărăția Romei. Claudiu al II-lea, multlăudatul împărat al romanilor, și-a citit destinul în *Eneida* (I, 269): *Trei veri în Roma vei domni...* Și în adevăr, n-a domnit decît doi ani... Tot acela, voind să cunoască soarta fratelui său Quintilius, căruia ar fi dorit să-i lase stăpînirea Romei, a fost prevestit de un alt hexametrul al *Eneidei* (VI, 869): *Pămînturile sale abia le va vedea...* Ceea ce s-a și întîmplat. Ajungînd Quintilius împărat, a fost omorît după șapte sau zece zile. Același sfîrșit l-a avut și Gordian cel tînăr. Claudiu Albin, dorind să știe ce soartă îl așteaptă, a citit în *Eneida* (VI, 858):

*Un cavaler, domnind cu zarvă mare,
în Roma va aduce tulburare;
Cartagina sub arme-o va zdrobi,
Ca și pe gali, de se vor răzvrăti.*

Tot Claudiu al II-lea, împăratul după care a venit la domnie Aurelian, arătîndu-se îngrijorat de soarta urmașilor săi, a aflat în *Eneida* (I, 278) această prevestire:

*Ascultă glasul meu și nu te teme,
Ei vor domni îndelungată vreme.*

Așa s-a întîmplat. Urmașii lui au fost mulți, iar șirul lor a dăinuit pînă tîrziu. Pierre Amy, căutînd să știe dacă va scăpa cu viață din ghearele popilor, a găsit în *Eneida* sfatul priincios (III, 44):

*Să părăsești acest ținut barbar,
Departa de pustiul lor hotar.*

Și astfel a fugit de prigoana lor... Aș pierde prea multă vreme arătîndu-ți cu de-amănuntul atîtea alte întîmplări, ale celor care și-au citit soarta în

stihurile *Eneidei*. Dar nu mă încumet să spun că aceste prevestiri sînt fără greș. Ar însemna să te amăgesc.

CAPITOLUL XI

Cum a dovedit Pantagruel că a da cu zarurile nu-i lucru cinstit

- Mai repede m-aș lămuri dînd cu zarurile, a spus Panurge.

- Nu, a răspuns Pantagruel. Zarurile sînt amăgitoare, necinstite și vrednice de dispreț. Să nu te încrezi în ele. Acea carte blestemată despre *Jocul cu zarurile* a fost scrisă de diavolul însuși, pe cînd umbla prin țara aheilor. Se aciuiase la Bura, lîngă chipul cioplit al lui Hercule, ducînd în ispită, ca și astăzi, pe mulți săraci cu duhul, care se lăsau prinși în mrejele lui. După cum bine știți, tatăl meu, Gargantua, le-a izgonit din țările sale, le-a ars pe toate, dimpreună cu tiparele lor, stîrpindu-le și nimicindu-le ca atinse de ciumă. Așa a făcut și cu arșicele. Toate acestea sînt momeli și unelte ale înșelăciunii, cu care diavolul ispitește cugetele curate, pentru a le arunca în ghearele pierzării. Totuși, ca să-ți fiu pe plac, iată, mă învoiesc să arunci trei zaruri pe masă. După numerele care vor cădea, vom hotărî foile din carte și versurile ce vom citi. Ai zaruri la tine?

- Am o tolă întreagă, a răspuns Panurge. Merlin Coccaius zice că sînt frunza verde a dracului. De m-ar prinde fără zaruri, și-ar bate joc de mine, ca și cum aș umbla fără frunză verde de întîi mai.

A scos zarurile din tolă și le-a aruncat pe masă. Au căzut numerele 5,6 și iar 5.

- Cinci cu șase și cu cinci fac șaisprezece, a spus Panurge. Să luăm al șaisprezecelea stih, de sus în jos. Numărul îmi place și cred că sorții îmi vor fi prielnici. S-ajung în mijlocul dracilor, ca o bilă în popice sau ca o ghiulea de tun între pedestrași, dacă n-oi face tot de-atîtea ori dragoste cu nevastă-mea în noaptea nunții!

- Nici nu mă îndoiesc, a răspuns Pantagruel. N-aveai nevoie să te legi cu un jurămînt atît de cumplit. Dacă vei da greș întîia oară numărînd pînă la cincisprezece, îți vei îndrepta greșeala dimineața și vei ajunge la șaisprezece.

- Așa socotești? a spus Panurge. Mă pui în rînd cu toți jucătorii nepri-cepuți? Eu nu dau greș niciodată!

Acestea zise, a pus pe masă cartea lui Virgiliu. Înainte de a o deschide i-a spus lui Pantagruel:

- Tremură sufletul în mine ca un vâl de mireasă. Pune mîna și vezi cum îmi bate inima. Parcă m-aș fi luat la trîntă cu toată Sorbona. Nu crezi că s-ar cuveni, înainte de a porni mai departe, să cerem ajutorul lui Hercule și al zeitelor Tenite, care țin în mîna lor tablele destinului?

- Nu, a răspuns Pantagruel. Nici pe unul, nici pe celelalte. Deschide cartea cu unghia.

CAPITOLUL XII

Cum a căutat Pantagruel să citească în Eneida soarta lui Panurge

Deschizînd cartea și oprindu-se la rîndul al șaisprezecelea, Panurge a citit: *Nec Deus hunc mensa, Dea nec digna cubili est. (Nici zeul la ospăț nu l-a poftit, Și nici zeița-n pat nu l-a primit.)*

- Sorții nu-ți sînt prielnici, a spus Pantagruel. Aici se arată că femeia ta va fi o desfrînată și te va înșela. Zeița care te prigonește e Minerva, fecioara neînduplecată, răzbunătoare și aprigă, vrăjmașa încornoraților, a craidonilor și a preacurviei; osînditoarea acelor femei dezmățate, care nu păstrează bărbatului credința făgăduită și se dăruiesc altora. Zeul e Jupiter, detunătorul și stăpînul trăsnetelor din cer. Nu uita că, după credința vechilor etrusci fulgerele făurite de Vulcan (*manubiile* cum le numeau ei) nu-i sînt date decît Minervei (cum s-a dovedit în lupta corăbiilor lui Ajax Oileus) și lui Jupiter, din capul căruia acea zeiță s-a născut. Ceilalți zei ai Olimpului n-au dreptul să fulgere; de aceea nici nu sînt atît de temuți de oameni. Întemeindu-mă pe adîncă cunoaștere a mitologiei, îți voi spune mai mult. Cînd titanii au pornit războiul împotriva zeilor, aceștia la început i-au luat în rîs, spunînd că îi vor trimite pe paji să-i cumînțească. Văzînd însă că titanii au ridicat pe brațe piscul Pelionului, peste muntele Osse, și au început să zgîlțîie Olimpul cu gînd să-l arunce deasupra, au fost cuprinși de o mare spaimă. Jupiter a chemat Marele Sfat al zeilor și cu toții au hotărît în glas, să se apere. Dar, fiindcă multe războaie au fost pierdute din pricina muierilor care veneau să se amestece în rîndurile luptătorilor, au trimis în Egipt toată plevușcă de zeițe ale cerului, preschimbate în nevăstuici, dihori, lilioci, șobolani și alte întrupări de jivine. Singură Minerva a rămas alături de Jupiter să mînuiască trăsnetele, ca una ce era, în gînd și faptă, zeița înțelepciunii și a războiului, temută deopotrivă în cer și în văzduh, pe apă și pe uscat.

- Burtă peste burtă! a strigat Panurge. Să fie oare soarta mea aceea a lui Vulcan, care a rămas de pomină? Nu! Că eu nu-s nici șchiop, nici plăsmuitor de bani și nici fierar ca el. Nevastă-mea va fi tot atît de frumoasă și nurlie ca și Venera lui; dar nu va fi rea de piciorul stîng ca aceea și nici coarne nu voi purta ca dumnealui. Șchiopul și-a scos dovadă de încornorat, iscălită cu mărturie de toți zeii! Cu mine va fi dimpotrivă. Sorții spun că nevastă-mea va fi cuvioasă, rușinoasă și devreme-acasă; nu certăreață pe uliță și mereu cu mîna pe suliță, ca o descreierată. Mie n-o să-mi facă zile fripte drăguțul de Jupiter, nici n-o să-mi sufle în ciorbă, cînd vom sta amîndoi la masă. Mîndre isprăvi a mai făcut și frumos s-a mai purtat în viața lui, ce zici? Nu știu să se fi pomenit cîndva pe lume un destrăbălat mai mare și un zeu derbedeu mai ticălos! Și nici nu-i de mirare, cînd te gîndești că a fost alăptat de o scroafă (sub un munte din Creta, dacă Agatocles Babiloneanul nu minte). Mai umblă vorba, că ar fi supt la țîța unei capre, Amalteia, rămîinînd de atunci cu apucături nerușinate de țap. Puteri ale Acheronului! N-a gonit dumnealui, într-o zi, a treia parte a lumii, cu oameni, cu dobitoace, cu munți și cu ape (adică pe Europa)? Din pricina aceasta (și ce mai pricină!) amonienii l-au înfățișat ca pe un berbec berbant, berbec cu coarnele-n sus. Dar eu, de-ale lui coarne voi ști să mă păzesc! Crezi că o să mai găsească un al doilea prost ca Amfitrion? Un nerod cu o sută de ochelari, ca Argus? Un becisnic ca

Acrisius? Unul care să-i țină lumînarea, ca Lycus din Teba? Unul cu capul prin nori ca Agenor, un nepăsător ca Esop, un fățarnic ca Lycaon, un trîndav ca toscanul Corytus sau un Atlas cu spinarea groasă? Zadarnic se va preschimba în lebădă, în taur, în satir, în ploaie de aur, în bărbat înșelat (cum a făcut cînd i-a răpit fecioria Junonei), în vultur, în tierbec, în porumbel (ca atunci cînd s-a îndrăgostit de Ftio, fecioara din Egina), în flacăra, în șarpe, în purice, în atomii lui Epicur și în alte atîtea meșteșugite întrupări. Am să-i pun mîna în gît, și știi ce-am să-i fac? Ce i-a făcut Saturn tatălui său, Cerul! (Seneca a spus-o cel dintîi, iar Lactanțiu aidoma ca el.) Ce i-a făcut Rheia lui Athis: am să-l jugănesc. Nici mai mult, nici mai puțin. Și nici papă n-o să poată să mai ajungă, fiindcă *testiculos non habet*.¹

- Foarte bine, flăcăule, a spus Pantagruel, foarte bine. Ia mai deschide o dată cartea.

Panurge a citit:

Membra quatit, gelidusque coit formidine sanguis. (Îi rupe trupu-n două și brațele îi frînge, în vine îi îngheață înspăimîntatul sînge.)

- Ceea ce vrea să însemne, a spus Pantagruel, că îți va rupe oasele.

- Ba dimpotrivă, a răspuns Panurge. Prevestirea spune, că o voi sfîșia ca un tigr, dacă o să mă scoată din țîțîni. Am să-l iau pe sfîntul Nicolae din cui, iar dacă biciul îmi va lipsi, o s-o mîncînc de vie, cum și-a mîncat-o pe-a lui regele Lydiei, Cambliu.

- Ești foarte viteaz, a spus Pantagruel. Nici Hercule nu-ți va sta împotriva, cu cîte ajutoare vei avea.

- Vrei să spui că n-am să fiu singur la nevastă?

- Mă gîndesc, că un bărbat însurat găsește totdeauna pe lîngă el unul care să-i dea o mîna de ajutor. Nici Hercule nu îndrăznește să lupte cu doi deodată.

Au deschis cartea a treia oară și au găsit stihul acesta:

Femineo praedae et spoliolum ardebat amore...

(Ardea de dorul scumpei lui soții, și nu se da-napoi de la hoții.)

Aceasta vrea să însemne că te va fura. Cîteșitrei soții arată lămurit. Vei fi înșelat, vei fi bătut, vei fi furat.

- Dimpotrivă, a răspuns Panurge. Stihul vrea să spună că nevastă-mea îmi va păstra o dragoste neștirbită. Persius spunea odată și pe drept cuvînt, că femeia, din patimă pentru bărbatul iubit, fură de plăcere lucruri de-ale lui, ca să se joace cu ele. Dar știi anume ce? O mînușă, un nasture, mărunțișuri, silindu-l să le caute asupra ei. Fleacuri fără însemnătate, nimic de preț. Un prilej de glumă, o hîrjoneală nevinovată ce se iscă din cînd în cînd între însurăței, ca să le ațîțe dragostea și s-o învioreze, cum ciocănesc tocilarii gresia, ca să ascută tăișurile mai bine. Iată de ce eu spun, că soții îmi sînt de trei ori prielnici. Iar de n-o fi așa, fac cerere de îndreptare: merg la judecată!

¹ Potrivit unei legende izvorîte din fabulistica „papesei Ioana”, jețul de porfir pe care se așază papa după încoronare ar fi astfel construit încît cei de față să se poată încredința de bărbăția noului ales. ¹ Vergiliu, *En.*, III, 30.

- Nicicînd nu poți să îndrepti hotărîrile soartei și ale norocului. Așa zic toți vechii oameni de legi și așa spune Baldus *in L. ult. C. de leg.*¹ Norocul nu cunoaște stăpîn, și nu-i nici un scaun de judecată, care să schimbe hotărîrile lui. Și nimănui nu-i mai înapoiază ce i-a luat, cum deslușit arată în *L. ait praetor ...v. de Minor*.

CAPITOLUL XIII

Cum l-a sfătuit Pantagruel pe Panurge să-și ghicească norocul și nenorocul în cartea visurilor

- Văd că nu ne înțelegem în tălmăcirea profețiilor lui Virgiliu, a spus Pantagruel. Să alegem un alt mijloc de a ghici viitorul.

- Care? a întrebat Panurge.

- Cel mai bun, cel mai vechi, și cel mai neîndoios dintre toate: visurile. Căci în vis, sufletul omului își cunoaște soarta. Așa ne arată Hipocrate, Platon, Plotin, Jambicur, Eynesius, Aristotel, Xenofon, Galen, Plutarh, Antemitodorus, Doldianus, Herofil, Calaber, Teocrit, Pliniu, Ateneu și atîția alții. N-am nevoie de prea multe pilde pentru a te încredința despre aceasta. Însuși ai văzut, de-atîtea ori, cum pruncul alăptat, îmbăiat și legănat, adoarme, adînc, iar doica lui în timpul acesta pleacă pe-aici încolo, socotind că nu are de ce să mai stea de pază lîngă talpa leagănului lui. Așij-derea, cînd trupul nostru doarme și cînd mistuirea hranei ce i-am dat s-a săvîrșit, sufletul nemaivînd nici un rost de îndeplinit pînă la trezirea noastră din somn, își ia zborul și pornește să dea o raită prin țara lui de baștină, care e Cerul, regăsindu-și dumnezeiasca lui obîrșie. Privind spre sfera cugetării fără sfîrșit, al cărei sîmbure e pretutindenii în nemărginire (adică Dumnezeu, după învățătura lui Hermes Trismegistul) și ajungînd în locul unde nimic nu se schimbă, nimic nu se mistuie, nimic nu se irosește, ci toate timpurile sînt de față, sufletul cunoaște nu numai ce-a fost, dar și ce va fi; și, reîntors din trupul din care s-a desprins, vorbește prin simțuri împărtășind prevestirile ce-a cules.

E adevărat, că nu le înfățișează aidoma cum le-a văzut, din pricina slăbiciunii simțurilor noastre; la fel ca luna, care, primind lumina de la soare, n-o răsfrînge asupra noastră tot atît de limpede, de curată și de fierbinte, după cum i-a fost dăruită. În aceste prevestiri ale visurilor se află totuși un tîlc ce poate fi adevărat, folositor, înțeles, bine chibzuit și desăvîrșit: *onirocrit* și *oniroftol*¹, cum zic grecii.

¹ *L. uit. C. de leg* etc. Trimiteri la diverse titluri, cărți și capitole din dreptul canonic și din comentatorii dreptului roman.

Iată pentru ce Heraclit ne învață că visurile nimic nu ne dezvăluie, după cum nimic nu ne ascund; ne dau numai semnul și înțelesul celor ce vor fi spre norocul sau nenorocul nostru, spre norocul sau nenorocul altora. Așa spun sfintele Scripturi și cronicarii vieții lumesti, arătîndu-ne nenumărate întîmplări prevestite în somn celui ce le-a visat sau altora. Oamenii de prin

părțile Atlasului ca și cei din ostrovul Thasos din Ciclade sînt lipsiți de acest dar; aceia dorm fără visuri. La fel a fost Trasymedes, Cleon din Daulis, iar în vremile noastre preaînvățatul francez Villanovanus, care în viața lui n-a visat niciodată. Așadar, mîine la ceasul cînd aurora cea veselă va da la o parte vălurile întunericului cu degetele ei trandafirii, încearcă a te cufunda într-un vis adînc. Desparte-te de orice pornire a inimii: iubire, ură, nădejde sau teamă. Astfel marele prezicător Proteu, care se preschimba după voie în foc, în apă, în tigrul, în balaur și în alte întrupări felurite, nu putea să profetească întîmplările viitoare decît reluîndu-și înfățișarea lui cea adevărată. Nici omul nu primește harul cerului și puterea de a prezice, decît atunci cînd partea lui de dumnezeire (*vovs^z* sau *mens^z*) s-a liniștit și s-a potolit în plin repaos, netulburată de patimi sau de simțăminte străine.

- Primesc, a răspuns Panurge. Cum ar fi bine să mă ospătez în astă-seară? Din belșug sau cu măsură? Nu întreb fără o pricină întemeiată; dacă nu mănînc bine, somnul meu nu face doi bani. Moțai toată noaptea și visurile îmi sînt tot atît de deșarte, ca și burta.

- Să nu mănînci nimic ar fi mai bine, de vreme ce în celelalte zile nu te culci flămînd, l-a sfătuit Pantagruel. Amphiarus, prezicătorul din vechime, cerea celor care caută oracole în vis să nu mănînce nimic în ziua aceea, iar vin, trei zile de-a rîndul să nu bea. Eu nu te voi sili la un post atît de aspru, deși credința mea este că omul sătul și ghiftuit de mîncare anevoie se împăr-tășește din harul celor sufletești; după cum nu pot să fiu nici de partea celor care își închipuiesc că, postind cu strășnicie vreme îndelungată, vor ajunge mai lesne în împărăția cerurilor.

Adu-ți aminte, cum tatăl meu Gargantua (al cărui nume cu evlavie îl cinstesc) ne povestea adesea, cît erau de lihode, de nesărate și de sarbede - ca și trupul și scuipatul lor - scrierile acelor pustnici care cugetau pe nemîncate. Căci lucru anevoios este, ca mintea să-ți rămîină limpede și întreață, cînd trupul tînjește fără hrană. Pentru aceea doftorii și filozofii ne arată, că puterile sufletești izvorăsc, se nasc, și trăiesc din sîngele arterelor, limpezit și curățat în minunata țesătură de vase, care se află sub ventricolele creierului.

¹ Tălmăci de vise și care scrie despre vise (grec).

Înțelepciune (grec).

• Minte (lat.).

Să ne fie spre pildă acel înțelept care, socotind că va găsi în singurătate, departe de oameni, liniștea trebuincioasă pentru a cugeta, a chibzui și a scrie, s-a pomenit înconjurat din toate părțile de cîini care lătrau, lupi care urlau, lei care răgeau, cai care nechezau, elefanți care mugeau, șerpi care șuierau, măgari care răcneau, greieri care țîrîiau, turturele care suspinau: era, cu alte cuvinte, tot atît de hărțuit, ca și cum s-ar fi aflat în mijlocul bîlciului din Fontenay sau din Niort. Ajungînd să flămînzească, mațele îi chiorăiau, vederea i se întuneca, vinele căutau să-și tragă hrana din însăși vlaga trupului, slăbindu-i puterile vii ale minții și lăsînd să tînjească ființa trupească în care sufletul sălășluiește; pasărea pe care o ții strîns în pumn,

zadarnic se zbate, cu aripile prinse, să-și ia zborul. În privința aceasta am putea să ne bizuim pe cuvîntul lui Homer, părintele înțelepciunii, care ne povestește, că grecii n-au conștientizat a plînge de jalea morții lui Patrocle, prietenul de nădejde al lui Achile, decît în clipa cînd li s-a făcut foame. Ventrele lor nu mai aveau de unde să stoarcă lacrimi! Omul istovit de nemîncare nici să plîngă sau să lăcrimeze nu-i în stare. Să ții cumpăna de mijloc cu dreapta măsură și vei fi mulțumit. Fasole nu vei mânca, nici iepure, nici alte cărnuri; nici pește, nici varză, nici alte bucate care ar putea să-ți tulbure și să-ți știrbească puterile sufletului. Așa după cum oglinda, cînd îi e luciul umbrat de aburul răsuflării sau de ceața vremii de-afară, nu răsfrînge lămurit chipul pe care îl are dinainte, nici sufletul nu poate oglindi fața visurilor prevestitoare, dacă e stînjinit sau tulburat de aburii și miasmele mîncărilor, din pricina nedespărțitei legături dintre trup și suflet, care una sînt. Vei gusta, așadar, cîteva pere dulci și zemoase, un măr de Courtpendu, prune de Tours și o mîna de cireșe din livada mea. Și nu vei avea a te teme că visurile îți vor fi mincinoase și amăgitoare, cum credeau filozofii peripatetici că ar fi în toamnă, cînd oamenii mănîncă fructe mai multe decît în celelalte timpuri ale anului. Profeții și scriitorii vechi ne-au învățat prin puterile tainei, că visurile zadarnice și înșelătoare zac ascunse sub frunzele care cad la pămînt; iar frunzele tocmai toamna se desprind de pe crengile lor. Puterea de viață, pe care în chip firesc o cuprinde din belșug rodul cel nou, prinde să fiarbă și se însuflețește (cum ai văzut că mustesc strugurii sub teasc), dar după aceea se istovește și pierе. Și vei bea apă rece din fîntîna mea.

- Îmi va veni cam greu, a răspuns Panurge. Fie ce-o fi! Rămîne să mă ospătez mîine dimineată, după ce-oi visa. Voi ruga, așadar, cele două porți ale lui Homer să mă primească; pe Morfeu, Icelon, Fantasio și Fobetor să mă ocrotească. Dacă îmi vor veni în ajutor și îmi vor da la nevoie sprijinul lor, făgăduiesc să le ridic un altar vesel, pe perne de puf. Îmi pare rău că nu trăiesc în Laconia; m-aș duce la templul lui Ino, între Oetyl și Talames, unde aș dormi fără grijă, cu vise bune și frumoase. Apoi l-a întrebat pe Pantagruel:

- N-ar fi bine să pun sub căpătîi o creangă de dafin?

- Nu-i nevoie, a răspuns Pantagruel. E un eres. Să nu te iei după spusele unora ca Serapion, Antifon, Filocorus, Artemon ori Fulgențiu. Sînt amăgiri. Nici în pielea de pe umărul stîng al crocodilului să nu crezi și nici în cameleon (cu toată cîntea pe care o datorăm bătrînului Democrit) .Nici în piatra de Bactriana, căreia i se mai spune și *eumetridă*. Nici în cornul lui Hamon, cum numesc egiptenii acea nestemată de culoarea aurului, răsucită în felul unui corn de berbec, cum e fruntea lui Jupiter Hamonitul. (Spun unii, că purtînd asupra ta o asemenea piatră, visurile îți vor fi mai lămurite și mai adevărate decît prevestirile oricărui oracol ceresc.) Mai adevărate îmi par cele ce-au scris Homer și Virgiliu despre cele două porți pe care le-ai amintit, punîndu-te sub ocrotirea lor. Poarta cea dintîi e de fildeș și prin ea pătrund visurile tulburi, nelămurite și amăgitoare, deoarece prin ivoriu, oricît de subțiat ar fi, vîzul nu pătrunde. Cealaltă poartă e făcută din așchii subțiri de corn și prin ea trec visurile limpezi și adevărate, fiindcă, prin țesătura lor luminoasă și

străvezie ca unghia, se zăresc lămurit și fără greș, toate lucrurile.

- Vrei să spui, a încheiat fratele Ioan (care se găsea de față) că visurile unui încornorat, cum o să fie Panurge cu ajutorul lui Dumnezeu și al nevastei, sînt totdeauna drepte și adevărate?

CAPITOLUL XIV

Visul lui Panurge și tîlcul acestui vis

A doua zi, către ceasurile șapte de dimineată, Panurge i s-a înfățișat lui Pantagruel. Se mai aflau acolo Epistemon, fratele Ioan, Ponocrat, Eudemon, Carpalim și alții, care, văzîndu-l pe Panurge întrînd, i-au spus lui Pantagruel:

- Iată pe visătorul nostru de visuri!

- Aceste cuvinte, a adăugat Epistemon, au fost odată la mare preț și au fost vîndute scump fiilor lui Iacob.

Panurge a răspuns:

- Mai bine îl visam pe Guillot, birtășul din Amiens! Am visat multe și de toate, dar n-am priceput nimic. Se făcea că aveam o femeie tinerică, plăcută și chipeșă pe cît se poate, care mă îngrijea și mă răsfața ca pe un prunc. N-a fost de cînd lumea, un bărbat mai bucuros și mai mulțumit decît mine. Mă mîngîia, mă giugiulea, mă săruta, mă pieptăna, și din joacă cum glumea, două cornițe îmi făcea și fruntea mi-o împodobeă. O rugam rîzînd,

să mi le pună deasupra sprîncenelor, să le pipăi mai bine și să le răsucesc frumos, nu cumva să rîdă Momus de ele, cum a rîs de coarnele bouului. Ștengărită, nepăsătoare la rugămințile mele, mi le potrivea tot mai sus. Ceea ce îmi pare ciudat, e că nu simțeam nici o durere. Puțin după aceasta, nu știu cum s-a făcut, că m-am preschimbat într-o tamburină, iar ea în cucuvaie. În aceeași clipă m-am trezit din somn și am sărit în picioare, zăpăcit, aiurit și destul de necăjit. V-am pus dinainte tava cu visuri: poftă bună! Rumegați-le cum știți. Hai la masă, meștere Carpalim!

- Oricît de puțină pricepere aş avea în tălmăcirea visurilor, a spus Pantagruel, eu aş crede că nevasta nu-ți va pune coarne văzute, ca cele pe care le poartă satirii; ci, nesocotind credința ce-o datorează soțului, se va da altuia și te va înșela. În privința aceasta, crede-mă, Artemidor vorbește lămurit. Nu te vei preschimba în tamburină, nici ea în cucuvaie, ci te va bate ca pe-o tobă și te va fura, după cum e năravul cucuvaiei. Și iată că visul ce-ai visat se potrivește aidoma cu prevestirile cărții lui Virgiliu. Vei fi înșelat, bătut și furat.

Fratele Ioan a sărit și el:

- Adevărat a grăit! Nevastă-ta, cu voie de la Dumnezeu, te va înșela și vei purta cu cinste o pereche minunată de coarne. Hei! Hei! Uite-l pe seniorul de Cornibus ! Domnul să te aibă în paza lui! Să ții o predică frumoasă, iar eu îți făgăduiesc să umblu cu căldărușa printre credincioși.

- Dimpotrivă, a spus Panurge, visul îmi arată că însurîndu-mă voi avea parte numai de bucurii, iar asupra mea se va revărsa cornul belșugului. Ai pomenit despre coarnele satirilor? *Amen, amen, fiat, fiat, ad differentiam papae.*¹ Asemenea satirilor, voi fi gata oricînd și neostenit în dragoste,

ceea ce mulți doresc, dar puțini sînt cei învredniciți de pronia cerească. Așadar, avînd ceea ce le lipsește bărbaților înșelați, nu voi purta coarne niciodată. De ce umblă să cerșească săracii? Fiindcă n-au acasă cu ce să-și umple traista. De ce iese lupul din pădure? Să vîneze carnea pe care o rîvnește. Și ce anume le îndeamnă pe femei să calce alături? E de prisos să vă mai spun. Mărturie stau toți aprozii, judecătorii, advocații, președinții și tîlcuitorii preacinstitelor paragrafe de *Frigidis et Maleficiatis*.

Iertați-mă dacă o fi altminteri, dar eu cred că ați căzut în greșeală, luînd coarnele drept o podoabă a bărbatului înșelat. Diana nu le purta pe frunte, în chip de crai-nou? Și nu se poate spune că o înșela bărbatul, fiindcă n-a fost măritată nicicînd. Nu răstălmăciți vorbele, dacă nu vreți s-o pățiți ca Acteon. Drăgălașul Bachus poartă și el coarne. Zeul Pan, Jupiter Hamonitul și alții de asemenea. Îi înșală nevestele? Să fie Junona o tîrfă? Înseamnă să vorbiți în *metalepsă*², adică dați cuvintelor un alt înțeles. Cînd spui, de pildă, despre un prunc în fața părinților lui, că e „copil de pripas”, sau „de mîna stîngă”, înseamnă pe ocolite, dar prea lămurit, că bărbatul e un încornorat, iar nevastă-sa o deșănțată.

¹ *Amen, amen, fiat* - Amin, amin, facă-se (lat.). *Fiatur* nemaifiind un cuvînt latinesc, autorul adaugă: *ad differentiam papae* - „spre deosebire de papă”, care firește n-ar fi comis o asemenea eroare»

² Figură de retorică, constînd în schimbarea ordinii normal "ideilor prin înlocuirea termenilor

Așadar, iată ce zic eu. Coarnele pe care mi le răsucea femeia mea, erau semnele belșugului și ale tuturor bunătăților! Despre aceasta n-am nici o îndoială. Cît privește tamburina, ea înseamnă că voi fi vesel ca o urare de nuntă, mereu cîntînd, jucînd și chiuind. Voi fi un bărbat fericit. Iar nevastă-mea va fi nostimă și cu picățele, ca un pui de cucuvea.

*Cine se-ndoiește
Să piară hoțeste
în spînzurătoare,
Iarna viitoare!*

- Am înțeles, a spus Pantagruel, dar mă gîndesc din nou la visul ce ni l-ai povestit. La început te simțiseși fără griji, răsfățat și fericit, apoi te-ai trezit din somn, mînios și supărat, așa-i?

- Da, a răspuns Panurge, fiindcă m-am culcat cu burta goală.

- O să se lase cu necaz și cu supărare, după cît se vede. Ar trebui să știi, că visul din care te trezești tresărind, furios și speriat, nu înseamnă și nu prevestește a bine. Arată boală lungă și grea, racilă încuibată în miezul măruntaielor, primejdioasă, ascunsă și rău-mirositoare. În timpul somnului, cînd după toate legile doftoricescului meșteșug, se îndeplinește mai în voie lucrarea mistuirii, boala prinde putere și iese la iveală. Frămîntarea ei îți tulbură odihna, iar simțurile stîrnite suferă și caută apărare. O vorbă înțeleaptă spune, că nu-i bine să răscolești un cuib de viespi, nici să tulburi apa mlaștinii, nici să trezești din somn leul care doarme. Visul nu prevestește a bine, fiindcă de cîte ori în somn sufletul omului presimte nenorocirea care îl așteaptă, năpasta nu întîrzie să se arate, cu tot alaiul ei de supărări. Astfel a

fost visul de spaimă al Hecubei și așa a visat Euridice, nevasta lui Orfeu, despre care Enius ne spune că s-a trezit din somn înfricoșată. Hecuba, după pieirea lui Priam, și-a visat copiii uciși, iar țara ei nimicită. Euridice, la puțină vreme după visul ei, s-a sfârșit de-o moarte tristă. Tot astfel Enea, visînd că vorbește cu umbra lui Hector, s-a trezit din somn buimac și săgetat de spaimă; în noaptea aceea căzuse Troia, prădată și mistuită de flăcări. Altă dată i-au apărut în vis zeii ocrotitori ai neamului său, penații, iar el s-a smuls din somn, îngrozit; a doua zi a avut de înfruntat pe mare o furtună cumplită. Turnus, ațîțat de o arătare a furiilor din infern să pornească război împotriva lui Enea, s-a deșteptat cuprins de o aprigă mînie, iar după îndelungate deznădejdi a fost ucis de același Enea. Aș putea să mai amintesc alte o mie de pilde. Vorbeam despre Enea. Fabius Pictor spune, că toate cîte i s-au întîmplat în viață, ca și cele pe care le-a întreprins el însuși, n-au fost decît prevestiri ale unui vis pe care îl avusese. Judecata minții întărește temeinicia acestor pilde. Somnul și odihna sînt daruri și îngăduințe ale cerului, cum ne învață filozofii și ne încredințează poeții:

*Ceasul fericit cînd somnul, dar al cerurilor, dulce,
Omului trudit i-așterne patul moale, să se culce.*

Sfîrșindu-se însă în mînie și supărare această dulce odihnă, numai jale și nenorocire vor urma după trezire. Căci odihna va fi neodihnă și darul va fi în zadar, nu de la zei venind, ci de la diavolul însuși. Așa cum un gospodar, așezîndu-se la o masă îmbelșugată și cu poftă mîncînd, s-a ridicat deodată speriat, lăsînd bucatele abia începute și luînd-o la fugă. Dacă n-ai cunoaște pricina acestei spaime, ai rămîne mirat. Ce s-a întîmplat însă? Slugile dăduseră buzna în odaie, strigînd că arde casa; hoții tăbăriră în curte și copiii țipau că îi omoară. Atunci omul și-a lăsat prînzul și a sărit să dea porunci și să se apere. Îmi amintesc, că masoreții și cabaliștii, tîlcuitorii *Sfintelor Scripturi*, învățîndu-ne cum am putea ajunge să cunoaștem adevărul cu privire la prevestirile îngerilor (fiindcă de multe ori geniul răului ia înfățișarea unui arhanghel al luminii), ne arată că deosebirea dintre ei e aceasta: îngerul bun și mîngîietor ne înfricoșează la început pentru a ne dăruî după aceea liniștea și mulțumirea, pe cînd îngerul viclean și ispititor, mai întîi ne încîntă, ca să ne lase apoi tulburați, înrăiți și nefericiți!

CAPITOLUL XV

Apărarea lui Panurge și cabala mănăstirească despre afumături

- Dumnezeu să aibă în paza lui pe cei ce bine văd, dar nu aud, a spus Panurge. De văzut vă văd, dar nu vă aud, nici nu înțeleg ce spuneți. Cînd flămînzești, n-ai timp de povești. Doamne, Doamne, îmi vine să urlu de foame! M-am silit și m-am anevoit peste puteri. Nici cel mai isteț coțcar din lume n-o să mă facă să mă mai apuc de visuri, pînă la anul. Ei drăcie cu pălărie ! S-a mai pomenit așa ceva vreodată, să rămîn nemîncat? Frate Ioane, hai la masă ! După ce m-am săturat bine la prînz și mi-e burta plină-plinuță, aș mai putea, la nevoie, să nu pun nimic în gură, pînă spre seară; dar să mă culc fără să cinez, nu se poate ! Ptiu, drace ! Asta-i rușinea rușinilor!

Ziua i-a fost lăsată omului să-și vadă de treburile, să umble și să robotească, iar pentru înlesnirea lucrărilor sale i-a fost pusă la îndemână lumina vie și limpede a soarelui. Amurgul coboară și-o stinge cu-ncet, șoptind pe-ndelete: „Băiete, ai fost de ispravă și îndești-te-ai trudit”. Ceasurile muncii se încheie cu noaptea, iar omul se-așază tihnit să-și întremeze puterea, cu pâine bună, cu mîncare bună și cu vin bun. Iar după cîteva clipe de răgaz se lasă somnului, ca a doua zi de dimineață, bucuros și sprinten, să-și ducă munca lui mai departe. Așa fac și șoimarii: după ce și-au săturat zburătoarele, nu le aruncă asupra vînatului cu gușa plină, ci le dau răgaz să-și mistuie hrana. De aceea, papa cel înțelept, care a rînduit posturile, ne-a poruncit să ajunăm pînă la al patrulea pătrar al zilei, după care ni-e îngăduit a ne ospăta în voie.

În vremile de demult, oamenii prînzeau mai rar, afară bineînțeles de popi și de călugări, care nici altminteri nu au altă treabă; pentru ei orice zi e sărbătoare și trec, cum spune zicătoarea mănăstirească, *de missa ad mensam*, de la slujbă la drujbă. Nu lasă să se răcească bucatele, pînă vine starețul; îl așteaptă mestecînd. Să vie cînd o pofti; n-or să-și strice, de hatîrul lui, obiceiurile ! În schimb, seara, toată lumea se așeza la masă, în afară de cîteva zăpăciți, cu gîndul aiurea. Cîna, fiindcă vorba *caena* înseamnă un lucru de obște, împărțit de toți. Toate acestea îți sînt cunoscute, frate Ioane. Hai la masă, prietene, să ne ospătăm ! Dracul să mă ia, latră cîinele foamei în mine ! Am să-i dau să înfulice o strachină cu ciorbă, să-l potolesc, cum a făcut Sibila cu Cerber. Ție știi că-ți place zeama de legume noi; eu mă dau în vînt după o ciorbă cu bucățele de arător, afumat cu nouă rugăciuni și dreasă cu foi de dafin.

- Am priceput, a răspuns fratele Ioan. Vorbirea ta cu subînțelesuri ai ciugulit-o din bucătăria noastră călugărească. Arătorul e un bou care a tras la plug; afumat în nouă rugăciuni înseamnă că s-a frăgezit de ajuns. Pe vremea mea, cucernicii părinți ai bisericii, urmînd o veche rînduială a Cabalei, nescrisă, ci trecută din mînă în mînă de-a lungul anilor, cînd se sculau pentru utrenie, se pregăteau sufletește înainte de slujbă cu o deosebită grijă. Umblau la umblătoare, scui-pau în scui-pătoare, tușeau în tușitoare, se scăldau în scăldătoare, căscău în căscătoare și vorbeau în vorbitoare, ca nimic necurat și nici o spurcăciune să nu rămînă în cugetul lor, mergînd la biserică, îndeplinindu-le pe acestea, intrau cu smerenie în sfîntul paraclis (cum se numea, în graiul lor de taină, bucătăria) și, cu toată evlavia, aveau grijă să fie puse la fiert, fără întîrziere, bucatele pentru prînzul fraților, întru Domnul Isus Cristos monahi. Nu pregetau să aprindă ei înșiși focul sub cra-tița cea mare. Și fiindcă, după cum se știe, utrenia are nouă rugăciuni; cu cît cucernicii monahi se sculau mai de dimineață, cu atît, bolborosind buchiiile, pofta de mîncare le sporea și setea li se lămurea, cu mult mai bine decît în timpul slujbelor numai cu una sau două rugăciuni. Și cu cît se sculau mai devreme cu atît puneau mîncarea la foc mai degrabă.

¹ De la slujbă la masă (lat.). (Masa de prînz se lua după ce se sfîrșea slujba bisericească.)

Mult la foc stătea, bine se frigea; Bine se frigea, mult se frăgezea.

...Dinții nu-i tocea, pe limbă se topea și ușor se mistuia. Gîndul cel dintîi, ca și ținta cea din urmă a ziditorului a fost, ca omul să nu mănînce pentru a trăi, ci să trăiască pentru a mîncă, întrucît pe lumea aceasta numai o viață are. Panurge, hai la masă!

- Te-am ascultat cu toată luarea-aminte, berbec mănăstiresc și cabalistic, a spus Panurge. Ai socotit după socotelile mele. Capetele și dobînda le iert; mă mulțumesc cu frumoasa cuvîntare ce-ai ținut despre tainele bucătăriei și ale cabalei mănăstirești. Hai, Carpalim! Frate Ioane, bîrnețul pîntecului meu, să mergem la masă ! Bunii mei seniori, la revedere. Visurile mi-au făcut sete. Să mergem!

Abia rosti Panurge aceste cuvinte, cînd Epistemon s-a pornit să vorbească :

- E un lucru prea obișnuit și la îndemîna oricui, să tălmăcească și să prezică nenorocirile altora. Mai puțini sînt aceia care își prezic și își tălmăcesc propria lor nefericire. Așa m-a lămurit cu înțelepciune pilda lui Esop, care zicea că fiecare dintre noi se naște cu o desagă pe umăr: în traista dinainte îngrămădim cusururile și nevoile altora, ca să le avem neconținut sub ochi, iar în traista dinapoi nevoile și cusururile noastre, ca noi nici să nu le vedem, nici să nu le auzim, ci să le audă și să le vadă numai aceia pe care cerul i-a învrednicit cu harul lui.

CAPITOLUL XVI

Cum l-a sfătuit Pantagruel pe Panurge să întrebe pe ghicitoarea din Panzust

După cîtva timp, Pantagruel a chemat la el pe Panurge și i-a spus:

- Dragostea pe care ți-o port mai de mult, și care de atunci a crescut, mă îndeamnă să mă gîndesc la binele și la folosul tău. Iată ce-am chibzuit. Am auzit vorbindu-se, că la Panzust, în apropiere de Croulay, s-ar afla o ghicitoare dibace, care prezice viitorul fără greș. Ia cu tine pe Epistemon și du-te de vezi ce-ți va spune.

- E, de bună seamă, o babă mincinoasă. O scorpie și o strigoaică. Bănuiesc acest lucru, fiindcă prin partea locului, după cîte știu, s-au ivit mai multe vrăjitoare decît au fost pe vremuri în Tesalia. Nu m-aș duce bucuros, căci e o faptă neîngăduită, pe care legea lui Moise o osîndește.

- Noi nu sîntem evrei, a răspuns Pantagruel, și nici nu-i dovedit că baba aceea ar fi o vrăjitoare. Vom vorbi despre toate mai cu temei după întoarcerea voastră. Putem noi să știm, dacă nu-i cumva a unsprezecea Sibilă sau o altă Casandră? Și chiar de n-ar fi o Sibilă, nici vrednică de a purta acest nume, zic: ce vei pierde, sfătuindu-te cu ea despre nedumerirea în care te afli, cîtă vreme, oricum, mai multe știe și înțelege decît alții sau decît altele? Totdeauna ai de învățat ceva

Dintr-o oală,

Dintr-o cizmă goală

Și-o vorbă cu rost

De la unul prost.

Amintiți-vă că Alexandru cel Mare, după ce biruise pe regele Darius, la Arabela, fiind de față toți satrapii lui, n-a voit să asculte sfatul unuia, care ceruse să-i vorbească; iar după aceea nespun de rău i-a părut, dar zadarnic. Cuprinzînd țara Perșilor și aflîndu-se departe de Macedonia, regatul pe care îl moștenise, ar fi dorit să găsească un mijloc, prin care să primească vești de-acasă; nu era ușor, atît din pricina drumului lung, cît și a apelor, a munților și a pustiurilor, pe care călătorul trebuia să le străbată. Pe cînd se frămînta astfel, tulburat de acele gînduri și griji însemnate -căci în lipsa lui se putea înstăpîni un alt rege dintr-un alt neam, fără ca el să prindă de veste și să se apere - iată că s-a înfățișat înaintea lui un om din Sidon, un negustor cu știință de carte și chibzuit, dar cam ponosit și nu prea arătos la chip, spunînd că a găsit mijlocul și calea, prin care vestea despre biruința lui Alexandru să ajungă în Macedonia și Egipt, în trei zile. Regele a socotit această făgăduială atît de îndrăzneată și lipsită de temei, încît nici nu l-a lăsat pe negustor să vorbească, dîndu-i poruncă să plece. Ce-ar fi pierdut, dacă l-ar fi ascultat, și ascultîndu-l ar fi aflat ce născocise negustorul? Ce pagubă ar fi avut și ce primejdie l-ar fi amenințat, dacă ar fi stat să cunoască mijlocul pe care acela spunea că l-a găsit? Natura l-a înzestrat pe om cu urechi mereu deschise, căroră nu le-a pus dinainte perdele, cum le-a pus ochilor, și nici nu i le-a ascuns, cum a ascuns limba și alte părți ale trupului. De ce? Pentru ca neconținut să fie în măsură de a auzi și a cunoaște ceea ce se petrece în jurul lui, fiind auzul dintre simțuri cel care ne servește cu mai multă credință. Mă întorc și zic: poate că omul acela era un trimis al cerului, așa cum fusese Rafael, care l-a vestit pe Tobie. Cu prea multă ușurătate l-a izgonit și mult s-a căit după aceea.

- Frumos ai grăit, a răspuns Epistemon, dar eu unul nicicînd nu mă voi îndupleca să cer sfat și îndrumare de la o femeie, și mai ales de la una trăitoare în acele locuri deocheate.

- Eu, dimpotrivă, a spus Panurge, bucuros cer sfatul femeilor, cu deosebire al celor bătrîne. De cîte ori le-am ascultat, am avut un scaun minunat.

Eu nu spun că n-ar fi curate, ci sînt, ca Junona, preacurate; nu sînt neveste nevestitoare, ci bineprevestitoare, cu îndemnuri bune și folositoare. Martor îmi sînt Pitagora, Socrate, Empedocle și meșterul nostru Ortuinus. Nu găsesc destule cuvinte de laudă pentru vechea datină a germanilor, care prețuiau ca pe un altar și primeau cu cinste mare povața bătrînelor; după sfaturile și îndrumările lor bine primite, numai folos și belșug culegeau. Așa au fost, pe vremea lui Vespasian, bătrîna Aurinia și buna maică Velda. Vă rog să mă credeți, că femeile bătrîne sînt pline de însușiri prearăcitoare, vreau să spun prorocitoare. Să mergem! Dumnezeu să ne aibă în paza lui. Rămas bun, frate loane, și să ai grijă de nădragii mei.

- Bine, s-a înduplecat Epistemon, te voi însoți, dar te vestesc că dacă baba umblă cu vrăji și cu descîntece, acolo te las și n-ai să mă mai vezi!

CAPITOLUL XVII

Cum i-a vorbit Panurge ghicitoarei din Panzust

Au umblat cei doi, cale de trei zile. A treia zi, pe coasta unui munte, la poalele unei păduri mari de castani, au zărit înaintea lor casa ghicitoare. Era o colibă prăpădită, cu pereții afumați, gospodărie săracă. Au pătruns înăuntru fără greutate.

- Ei, drăcia dracului! a strigat Epistemon. Marele filozof al întunecimilor, Heraclit, întrînd o dată într-o asemenea cocioabă, n-a pregetat a spune în-vățăcelor lui, că zeii se simt tot atît de bine într-un bordei, ca și în oricare palat al plăcerilor și al desfătării. Așa trebuie să fi arătat la față coliba în care faimoasa Hecala l-a primit cu bucurie pe tînărul Teseu; la fel aceea a lui Hireus ori Eunopion, în care unii ca Jupiter, Neptun și Mercur au binevoit să intre, cerînd de mîncare și adăpost pentru noapte; iar cînd a fost să plătească, drept mulțumire l-au făurit pe Orion.

Într-un colț după sobă au văzut-o pe babă.

- E o sibilă adevărată, așa cum a zugrăvit-o Homer, a spus Epistemon. Bătrîna era puțintică la trup, înfășurată în zdrențe și topită de nemîncare: știrbă, cocoșată, urduroasă, mucoasă, rebegită. Păzea o ciorbă de varză verde, în care pusese la fiert șoricul unui crîmpei de slănină rîncedă, un os cu măduvă și cîteva fărîme de carne.

- Ne-am ars! a spus Epistemon. Am nimerit-o rău, nu ne vom alege cu nici o profeție. N-am adus cu noi creanga de aur a lui Virgiliu!

- Am avut grijă, a răspuns Panurge. O port în tolba mea, într-o vergea de aur greu, împreună cu cîteva galbeni veseli și lucitori.

Panurge s-a ploconit în fața babei și i-a pus dinainte șase limbi afumate de vițel, o oală de unt cu cușcuș, un ulcior cu vin și o fudulie de berbec, plină cu bani de aur noi. Făcînd încă o plecăciune, i-a vîrît în degetul mijlociu un inel de aur, în care era încrustată o piatră de mare preț. Apoi în puține cuvinte i-a arătat pricina pentru care venise, rugînd-o să-i spună sfatul și prezicerile ei despre soarta înșurătorii pe care o plănuia.

Baba a rămas o bucată de vreme cufundată în tăcere, adînc cugetînd și din cei trei dinți ai ei mestecînd; după care, a luat în mînă trei fusuri vechi; le-a sucit și le-a răsucit între degete, în felurite feluri; pe urmă le-a încercat vîrfurile: pe cel mai ascuțit l-a păstrat, iar pe celelalte două le-a aruncat sub o piuă cumei. Trecînd la vîrtelniță, a învîrtit-o de nouă ori; a noua oară a privit cu luare-aminte mișcarea spițelor, așteptînd în liniște să se oprească roata.

Și-a scos din picioare unul din galenți, și-a pus șorțul în cap, ca popii patrafirul cînd slujesc leturghia, și și-a legat sub bărbie o basma vărgată. Astfel îmbrobodită a tras o dușcă din ulciorul pe care i-l adusesese Panurge, a scos trei bani de aur din fudulia de berbec și i-a pus în trei coji de nucă, pe care le-a înșirat pe fundul unei oale cu fulgi. A tras de trei ori cu mătura prin odaie, a aruncat în foc jumătate dintr-un fir de iarbă-neagră și o ramură întregă de dafin uscat, privind în tăcere cum ard. Ardeau fără să pîrîie și fără să trosnească. Baba a scos un țipăt înfricoșat și a început să mormăie între dinți un cîntec într-un grai barbar, cu sunete atît de ciudate, încît Panurge i-a spus lui Epistemon:

- Ferește-mă, Doamne ! Vezi-mă cum tremur, mi-e teamă că m-a vrăjit;

vorbește într-o limbă păgînă! Uită-te, parcă a crescut cu patru palme, cînd și-a pus șorțul în cap. De ce-o fi tremurînd așa din buze? Scutură din umeri și mestecă din fălci, ca o maimuță cînd mănîncă nuci. Urechile îmi vîjîie, îmi pare că aud strigătele Proserpinei... Vin diavolii peste noi! Ah, ce urîte dobitoace ! Să fugim ! Sfinte Dumnezeule, mor de frică ! Nu-mi plac dracii. Au obiceiul să facă glume proaste. Să fugim! Rămîi sănătoasă, coană mare, mulțumesc foarte mult pentru bunătatea dumitale. Nu mă mai însor, mi-am mutat gîndul.

Se pregătea să părăsească bordeiul, dar baba i-a luat-o înainte și, ținînd fusul în mînă, s-a îndreptat spre un petic de grădină din spatele casei. Era acolo un sicomor bătrîn, pe care l-a scuturat de trei ori. A cules, din frunzele care cădeau, opt, și a scris pe ele cu vîrfui fusului cîteva rînduri scurte, apoi le-a lăsat să le poarte vîntul, spunînd:

- Du-te și le culege, dacă vrei. Găsește-le, dacă poți. Soarta înșurătorii tale e scrisă pe fața lor.

Spunînd aceste vorbe, s-a întors în coliba ei și, ajungînd în pragul ușii, și-a ridicat fustele și cămașa pînă la subsuori, arătîndu-și dosul. Panurge, văzînd-o, i-a spus lui Epistemon:

- Ptiu, drace ! Uite ghiocul ghicitoarei!

Dar baba a închis repede ușa în urma ei și s-a făcut nevăzută.

Cei doi au alergat după frunze să le prindă, adunîndu-le de pe jos cu destulă anevointă, căci vîntul le risipise prin stușișurile din vale. Le-au înșirat una lîngă alta și au găsit această profeție, în opt stihuri:

Te va scutura

Ca pe boabe pline;

Va rămîne grea,

însă nu cu tine.

O să ți se-ascundă,

Pupîndu-te-n bot,

Și-o să mi te tundă,

însă nu de tot.

CAPITOLUL XVIII

Cum au tălmăcit Pantagruel și Panurge în chip felurit stihurile ghicitoarei

După ce au adunat frunzele de pe jos, Epistemon și Panurge s-au întors la curțile lui Pantagruel, pe jumătate bucuroși, pe jumătate supărați. Bucuroși de întoarcere și supărați din pricina drumului înglodat, plin de pietre și părăsit. Povestindu-i lui Pantagruel cele pățite și vorbindu-i despre purtarea ciudată a babei, i-au pus dinainte frunzele de sicomor, pe care cu trăsături subțiri erau scrise stihurile. Pantagruel le-a citit și i-a spus lui Panurge, oftînd:

- Soarta ți s-a lămurit. Prevestirea ghicitoarei din Panzust întărește întru totul ceea ce au spus deopotrivă hexametreele lui Virgiliu și visul pe care l-ai avut. Nevastă-ta necinste îți va purta; te va înșela și se va da altuia, cu care va rămîne grea; îți va fura o parte din avut, te va bate și-ți va frînge oasele.

- Te pricepi în tălmăcirea profețiilor, cum știe să citească mîta în calendar,

a spus Panurge. Te rog să mă ierți că ți-o spun, dar prea rău m-ai supărat. Adevărul-adevărat e altul. Iată înțelesul acelor cuvinte. Baba zice așa: După cum nu ajungi la boabe dacă nu scuturi păstăile, tot astfel bărbăția și

vrednicia mea nu vor ieși la lumină decât însurându-mă. De câte ori nu te-am auzit spunând, că pe om numai când îl pui la treabă îl cunoști, și numai îndeplinirea unei slujbe scoate la iveală ce-i în burta lui, arătându-ți cât prețuiește. Altminteri însușirile lui rămân nevăzute ca, în păstaia lor, boabele pline. Acesta e tâlcul celor două stihuri dintâi.

Celelalte două spun, că femeia mea va rămîne grea (dăruindu-mi cea mai mare fericire în căsnicie), dar *nu cu mine*. Ei, Doamne iartă-mă, mai lămurit nici nu se poate ! Va rămîne grea cu un copilăș dolofan, pe care îl va naște spre bucuria mea. Mititelul de el, mi-e drag de pe acum ! N-o să fie supărare ori necaz, care să nu-mi treacă văzându-l cum zburdă și auzindu-l cum gungurește în graiul lui copilăresc ! Binecuvîntată să fie baba ! Am să-i fac o leafă bună la Salmigondin, nu întîmplătoare ca a diacilor nepricopsiți, ci statornică și așezată, ca a doftorilor mari și adascălilor învățați. Cum adică? Ați vrea ca nevastă-mea să mă poarte pe mine însumi în pîntecele ei? Să mă zămislească și să-mi dea naștere ca unui al doilea Bachus? Acela da, a venit pe lume de două ori, născut și renăscut, ca Hipolit și Proteu; o dată de Tetis și a doua oară de mama filozofului Apolo. (Așa au fost cele două Palicii de lîngă apa Simethosuhii din Sicilia.) Nevasta lui Bachus l-a purtat în pîntece pe soțul ei, reînnoind vechea *palintochie*¹ a megarienilor și *palingeneza*² lui Democrit. E o erezie ! Nici nu vreau să aud vorbindu-se despre ea! A treia pereche de stihuri zice: Ti se *va ascunde, pupîndu-te în bot*. Dumneavoastră le tălmăciți așa, cămă va prinde în mrejele dragostei spre a mă fura. Mie vorbele îmi plac, dar în alt înțeles. Poate că prietenia pe care mi-o purtați vă face să vedeți lucrurile de-a-ndoaselea, uitînd că iubirea adevărată, cum spun scriitorii, nu-i lipsită de teamă și de ascunzișuri. Voi înșivă (precum socot) cînd vorbiți despre furtișag, s-ar cuveni să vă gîndiți ca poeții latini și cei mai vechi, la dulcele fruct al dragostei, care în taină și pe furiș se culege, după cum Venus însăși dorește. Mai stați să întrebați pentru ce? Fiindcă trebșoara aceea, săvîrșită pe negîndite, hoțește, între două uși, sub o scară, după o perdea sau pe un butuc răsturnat, mai multă plăcere îi face zeiței din Cipru, decât în văzul lumii la lumina zilei, sub un polog străveziu, între perdele aurite, cu burta plină și cu răgazuri îndelungi, vînturînd un evantaliu de mătase sau gonind muștele cu un pămătuf de pene, pe cînd iubita se scobește în dinți cu un pai smuls din saltea. Ați vrea să mai spuneți, că mă va fura pupîndu-mă în bot, cum sorbi stridiile, sau cum femeile din Cilicia (după spusa lui Dioscorid) culeg semințele de rodie? Mare greșeală ! Cine fură, nu pupă! Înhață ! Pune mîna, nu umblă cu dulceturi! Stihurile din urmă spun că nevastă-mea mă va tunde, dar nu chiar de tot. Ce grijă drăgălașă pentru chica mea! Dumneavoastră tălmăciți așa, că mă va bate și mă va lăsa ca și mort. Vorbe în vînt! Rogu-vă să vă înălțați cu gîndul mai presus de cele pămîntești și să chibzuiți mai bine asupra marilor taine ale firii.

¹ *Palintochia* în sensul de „recuperare de interese, de dobîndă” (grec). * *Palingenetă* - renaștere

(grec).

Singuri cădeți în greșeală și voi înșivă vă osîndiți, răstălmăcind în chip vinovat prevestirile ghicitoarei înzestrate cu sfîntul duh- chiar dacă (să zicem) nevastă-mea, după îndemnul diavolului, ar vrea să-mi joace un renghi și să mă facă de rîs, punîndu-mi coarne, furîndu-mă și încercînd să mă bată nu-și va putea îndeplini gîndul și nu va merge pînă la capăt: adică nu mă va tunde de tot, ci numai cît trebuie, ca să-mi stea bine. Mă întemeiez pe cele ce mi-a spus o dată fratele Artus, zis Curdefier, într-o luni de dimineață, pe cînd mîncam împreună dintr-o strachină cu perișoare. Ploua, dacă mi-aduc bine aminte. Dumnezeu să-l ție. Cică la începutul lumii, sau nu multă vreme după aceea, femeile, ca să se răzbune pe bărbații lor, au uneltit între ele să-i jupoaie de vii, începînd cu ceea ce le plăcea mai mult. O, biată slăbiciune femeiască ! Dar, de șase mii de ani încoace, n-au izbutit decît să întoarcă pe dos un te-miri-ce de tot hazul! Așa înțeleg eu profeția, că nevastă-mea nu mă va tunde de tot. Mă învoiesc, măria-ta, cu plăcere !

- Dar de ce nu spui, i-a tăiat vorba Epistemon, că baba, văzînd cum arde lemnul în foc fără să trosnească, a țipat o dată cu glas înspăimîntat? Știi prea bine, că acesta e un semn de rea prevestire și de mari nenorociri, cum arată Propertiu, Tibul, Eustațiu și atîția alții.

- Alți măgari mai știi? Niște dezmetici ca toți poeții și niște zănatici ca toți filozofii; cu mintea plină de aiureli, ca și poezia și filozofia lor.

CAPITOLUL XIX

Cum l-a îndemnat Pantagruel pe Panurge să ceară sfatul unui mut

Pantagruel a tăcut cîtva timp, cufundat într-o adîncă gîndire, apoi i-a spus lui Panurge:

- Ai căzut în ispita duhului celui rău, dar ascultă. Am citit că în vremile de demult, prevestirile cele mai drepte și mai adevărate nu se scriau și nici prin viu grai nu se rosteau. Se înșelau de multe ori chiar aceia care păreau a fi mai pătrunzători și mai isteți: greșeau, fie din pricina cuvintelor nelămurite și cu două înțeleșuri, fie din pricina unor răspunsuri prea scurte. Oracolul cel mai adevărat și mai drept era socotit cel arătat prin semne. Așa credea și Heraclit. Așa profeția Jupiter din Amon și Apolo printre asirieni.

Aceștia și-l închipuiau cu o barbă lungă, înveșmîntat ca un bătrîn împovărat de ani, iar nu gol, tînăr și fără barbă, ca grecii. Să folosim deci acest mijloc și să cerem prin semne sfatul unui mut.

- Mă învoiesc, a răspuns Panurge.

- Dar, a vorbit mai departe Pantagruel, acel mut va trebui să fie și surd din naștere, căci mutul cel mai nestrîcat la suflet e acela care nici n-a auzit vreodată.

- Cum vine asta? a întrebat Panurge. Dacă e adevărat, că omul nu începe a vorbi pînă nu aude vorbind pe altul, te-aș pofti să te gîndești la o presupunere foarte încurcată. Dar s-o lăsăm baltă. Nu știi ce-a scris Herodot despre cei doi copii închiși într-o cușcă la porunca lui Psametic, regele Egipt-

tului, și crescuți în cea mai desăvârșită tăcere? După o trecere de vreme, ei au rostit cuvîntul *becus*, ceea ce în limba frigiană înseamnă „pîine”.

- Nimic nu-i adevărat din toate acestea. E o greșeală a spune că graiul ne-a fost dat din fire. Vorbirea s-a născut din voința și buna înțelegere a popoarelor. *Glasurile*, cum le numesc dialecticienii, nu spun nimic de la sine, fără *cuvintele* în care se înveșmîntă gîndirea. Nu fac o asemenea susținere fără temei. Bartolo povestește că pe vremea lui trăia la Euguba un oarecare *messer* Nello Gabrielis, care întîmplător asurzise. Totuși, după mișcarea buzelor și prin semne se înțelegea cu orice italian care-i vorbea. Am mai citit în scrisoarea unui cronicar învățat, că Tiridat, regele Armeniei, a venit la Roma pe timpul lui Neron. Acesta l-a primit cu mare alai și cu strălucite serbări, pentru a-i cîștiga prietenia statornică față de Senatul și poporul roman. Toate frumusețile și minunățiile orașului i-au fost arătate și despre toate a primit lămuriri. La plecare, împăratul l-a încărcat cu daruri de mare preț, iar pe deasupra l-a rugat să-și aleagă ce i-a plăcut mai mult din ce-a văzut, făgăduindu-i să-i dea orice îi va cere. Regele i-a cerut un măscărici pe care îl văzuse la teatru. Nu înțelesese nici un cuvînt din ce spunea, dar pricepuse tot, numai din semnele și strigătele lui. Zicea Tiridat că, avînd sub stăpînirea sa neamuri cu graiuri deosebite, era nevoit să se folosească de tălmaci pentru a le asculta și a le răspunde. Măscăriciul însă putea să-i înlocuiască pe toți, căci se pricepea atît de bine să-și arate gîndurile prin semne, încît parcă degetele lui vorbeau ! Totuși, eu aș zice să alegi un surd din naștere, ca semnele și mișcările mîinilor lui să fie nemeșteșugite și firești, iar nu ticluite, potrivite dinadins sau prefăcute. Mai rămîne să hotărăști, dacă vrei să ceri sfatul unui bărbat sau al unei femei.

- Aș alege bucuros o femeie, dar mă tem de două lucruri. Mai întîi că femeile, orice ar vedea și orice ar gîndi, se duc numaidecît cu închipuirea spre sfintele porți ale cetății Ithyfalusului. Orice semne și mișcări ale mîinilor ai face, ele cred că e vorba despre o poftire a dulcii împreunări. Tălmăcindu-le pe toate în graiul dragostei, o femeie prea lesne ne-ar putea duce în greșeală. Amintește-ți ce s-a întîmplat la Roma, în al două sute șazecilea an de la întemeierea ei. Un tînăr patrician a întîlnit pe muntele Celion, o matroană cu numele Verona, surdă și mută din naștere. Necunoscînd betșugul de care suferea, a întrebat-o dacă n-a întîlnit pe drum oarecare senatori? Matroana, neauzind ce-i spunea, și-a închipuit că-i cere ceea ce, de obicei, un tînăr dorește de la o femeie. Tot prin semne (care în dragoste sînt mai grăitoare și mai ispititoare decît vorbele) l-a poftit la ea acasă, unde i-a dat a înțelege, tot pe mutește, cît de mult îi plăcea să vorbească fără cuvinte. În al doilea rînd, fiindcă femeile nici nu se mai ostenesc să răspundă la semnele pe care li le facem, ci numaidecît se lasă pe spate, voind să ne arate astfel, cît sînt de grăbite să ne fie pe plac. Și chiar dacă dau întrebărilor noastre un răspuns prin alte semne, acestea sînt atît de deșucheate și de deșănțate, încît ne dau a înțelege că tot la dragoste le duce gîndul. Ți-aduci aminte de sora Bucădulce de la mănăstirea Brignole, care, rămînînd grea cu tînărul egumen don Roydimet și ajungînd ca starea ei să fie știută, a fost chemată de maica-stareță și muștrată pentru nelegiuirea ce săvîrșise. Păcătoasa s-a

dezvinovățit, spunînd că n-a fost cu învoirea ei, ci fratele Roydimet a luat-o prin silnicie. Stareța a întrebat-o: - „Nemernico, de ce n-ai strigat? Ți-am fi sărit în ajutor”. Sora a răspuns că n-a îndrăznit să tulbure liniștea dormitorului, unde maicile n-aveau voie să vorbească. - „De ce n-ai făcut un semn măcar, vecinelor tale de pat?” a întrebat-o stareța. - „Le-am făcut semn cu dosul, cît am putut, dar nici una n-a venit să mă scape !” a răspuns sora. - „Și de ce n-ai venit îndată după aceea să mi te plîngi, arătînd purtarea ticăloasă a siluitorului? Eu, în locul tău, așa aș fi făcut ca să-mi dovedesc nevinovăția”. Bucădulce a răspuns: - „Fiindcă, temîndu-mă că voi rămîne în păcat cu blestemul cerului asupra-mi și voi muri pe loc nedezlegată, m-am spovedit părintelui Roydimet, cînd da să plece. Iar părintele, m-a pus să jur întru iertarea păcatului, că nu voi vorbi niciodată despre cele întîmplate. Păcatul meu ar fi fost neasemănat mai mare, dacă aș fi nesocotit taina spovedaniei. Dumnezeu și îngerii nu m-ar fi iertat. Flăcările cerului ar fi mistuit mănăstirea și noi toate ne-am fi prăbușit în adîncul genunei, cu Dathan și Abiron.”

- Acestea nu sînt lucruri de rîs, a spus Pantagruel. Știu bine, că orice călugăr mai amarnic se teme să nu calce poruncile lui Dumnezeu, decît rînduielile mănăstirii. Așadar, te sfătuiesc să alegi un bărbat: pe Nasdecapra, care mi se pare potrivit, fiind surd și mut din naștere.

CAPITOLUL XX

Cum i-a răspuns Nasdecapra lui Panurge, prin semne

Au trimis, așadar, după Nasdecapra, care a sosit a doua zi. Panurge l-a întîmpinat cu un vițel gras, o jumătate de porc, două butoaie de vin, un car de grâu și treizeci de sfanți mărunțiș. Apoi l-a dus înaintea lui Pantagruel, fiind de față toți slujitorii acestuia.

Panurge i-a făcut surdomutului următorul semn:

A căscat o dată prelung și, căscînd, a făcut cu degetul cel mare al mîinii drepte la gură forma literii care se cheamă în grecește *Tau*; aceasta de mai multe ori. Apoi a ridicat privirea spre cer și a început să învîrtească ochii, ca o capra cînd o apucă durerile facerii. Tușea și răsufla adînc. A arătat că-i lipsesc nădragii, a băgat mîna pe sub cămașă și s-a plesnit peste coapse, după care a pus genunchiul stîng la pămînt și a rămas cu brațele încrucișate peste piept.

Nasdecapra l-a privit cu luare-aminte, a ridicat mîna stîngă cu degetele strînse pumn, lăsînd afară degetul cel mare și arătătorul, apoi a culcat încet o unghie peste cealaltă.

Pantagruel a tălmăcit astfel:

- Am înțeles. Semnul pe care l-a făcut înseamnă căsătorie și numărul treizeci după tabla lui Pitagora. Te vei însura.

Întorcîndu-se către Nasdecapra, Panurge i-a spus:

- Iubitul meu temnicer, mîna mea cea dreaptă, zbirule, îți mulțumesc ! Nasdecapra a ridicat din nou în sus mîna stîngă, cu palma întinsă, răsfirînd degetele cît putea mai mult. Pantagruel a spus:

- Vrea să arate și mai lămurit că te vei însura. Acesta e înțelesul nu-

mărului cinci. Nu numai că te vei logodi și te vei cununa, dar vei trăi cu femeia ta înainte de nuntă. Pitagora spune că numărul 5 însemnează căsătorie, cununie și împerechere săvârșită, fiind alcătuit din 3 care e număr-prim nepereche și din 2, care e număr-prim pereche, cum sînt femeia și bărbatul împreunați unul cu altul. În Roma de altădată se aprindeau de ziua nunții cinci lumînări de ceară, și nu era îngăduit a aprinde mai multe, oricît de bogat ar fi fost neamul celor căsătoriți. În vremile mai vechi, păgînii chemau asupra celor care se însoțeau ocrotirea a cinci zei sau a unui zeu cu cinci întruchipări deosebite: pe Jupiter, tatăl, pe Junona, ocrotitoarea nunților, pe Venus cea frumoasă, pe Pytho, zeița vorbirii alese și pe Diana, pentru ușurarea durerilor facerii.

- Ce băiat de ispravă e Nasdecapră al meu, a spus Panurge. Am să-i dăruiesc o moșie lângă Cinais și o moară de vînt la Mirebalais.

Mutul s-a întors spre stînga și a strănutat o dată cu atîta putere, încît tot trupul i s-a cutremurat.

- Ei drăcia dracului! a strigat Pantagruel. Asta ce mai vrea să zică? E semn rău! Nefericit vei fi în căsnicie! Strănutul (cum ne arată Terpsion) e unul din demonii lui Socrate. Dacă strănuți spre dreapta, se cheamă că vei izbuti în cele hotărîte, iar ceea ce vei întreprinde, cu bine vei începe și vei duce la bun sfîrșit. Dacă strănuți spre stînga, va fi dimpotrivă.

- De ce alegi totdeauna fața cea rea a lucrurilor? a spus Panurge. Le vezi pe toate de-a-ndoaselea, ca Davus. Eu unul nu mă las amăgit și nu cred nici o iotă din acea scriere învechită a prea puțin cititului Terpsion.

- Cu toate acestea, undeva în Cartea a doua *Despre Zei*, Cicero spune la fel, a răspuns Pantagruel.

Panurge s-a întors spre Nasdecapră și i-a făcut acest semn: Și-a întors pe dos amîndouă pleoapele, a început să mestece din fălci la stînga și la dreapta, scoțînd limba afară pe jumătate. Apoi, deschizînd palma mîinii stîngi, cu degetul mijlociu în palmă, a așezat-o la despicătura nădragilor ; iar mîna dreaptă strînsă pumn, cu degetul cel mare în afară, a trecut-o pe subsuoară, pînă deasupra buclor, pe locul căruia arabii îi spun *al katim*¹. A făcut această mișcare de nouă ori. A noua oară și-a îndreptat pleoapele, a conținut cu mestecatul fălcilor, a băgat limba în gură și, uitîndu-se cruciș spre Nasdecapră, a început să bată din buze ca maimuțele sau ca iepurii cînd mănîncă ovăz înspicat.

Nasdecapră, la rîndul lui, a ridicat palma dreaptă deschisă, a vîrît degetul cel mare, pe jumătate, între degetul mijlociu și arătător, a întins degetul cel mic și arătătorul ca pe două coarne și le-a proptit pe buricul lui Panurge, mișcînd neconținut degetul cel mare. Și-a plimbat mîna, rînd pe rînd, peste pîntecele, pieptul și grumazul lui Panurge, apoi pe sub bărbie. I-a băgat degetul cel mare în gură, i-a frecat cu el nasul și trecînd spre frunte l-a împuns, ca și cum ar fi voit să-i scoată ochii. Panurge s-a supărat și a încercat să-l dea la o parte, îmbrîncindu-l. Dar mutul și-a văzut de treabă, pipăind cu degetul ochii, fruntea și moțul scufiei lui Panurge. Panurge a strigat:

- Ei, nebunule, dă-mi pace, că te snopesc ! Dacă mă mai necăjești mult, o să-ți mut fălcile, mutule !

- Degeaba te răstești la el, trandafirule, că e surd, a spus fratele Ioan. Fă-i semn cu o ploaie de pumni în spinare.

- Ce naiba vrea să spună meșterul Aliboron? Mi-a învînețit ochiul, lua-l-ar mama dracului! O să-i dau o porție de scatoalce cu umplutură de ghionți, să se sature !

¹ *Al katim* - sacrul.

Apoi i-a întors spatele, trimițîndu-i în semn de rămas bun cîteva pîrțuri. Mutul văzînd pe Panurge că vrea să plece, l-a oprit în loc și i-a făcut semnul acesta:

A lăsat brațul drept cît a putut mai jos, pînă aproape de genunchi și a închis pumnul, băgînd degetul cel mare între degetul arătător și cel mijlociu. Și-a frecat cotul drept cu mîna stîngă și tot frecîndu-l a ridicat mîna pînă peste cot; apoi a lăsat-o în jos și iar a ridicat-o de mai multe ori, pînă cînd i-a pus-o lui Panurge sub ochi.

Panurge, ieșindu-și din fire, s-a repezit cu pumnii asupra mutului, dar dînd cu ochii de Pantagruel, s-a oprit. Pantagruel a spus:

- Dacă numai aceste semne te-au supărat, ce vei face atunci cînd precizarea lor se va îndeplini? Adevărul iese totdeauna la iveală, ca untdelemnul deasupra apei. Mutul arată și spune, că te vei însura, vei fi înșelat, bătut și jefuit.

- De însurat mă voi însura. Atît. Celelalte sînt niște născociri, pe care nici nu vreau să le iau în seamă. Fă-mi, rogu-te, plăcerea și crede că n-a fost nicicînd om pe lume, care să aibă la cai și la femei mai mult noroc decît mi-a fost hărăzit mie.

CAPITOLUL XXI

Cum a cerut Panurge sfatul unui bătrîn cîntăreț francez, numit Rimanogrobis

- Nu mi-am închipuit niciodată să am de-a face cu un om atît de încăpățînat, a spus Pantagruel. Nu vrei cu nici un preț să ieși dintr-ale tale. Și totuși, ca să te lămurești cumsecade, va trebui să bați la toate porțile. Iată ce socotesc eu că e bine să faci. Știi că lebăda, care e pasărea sfîntă a lui Apolo nu cîntă decît în clipa morții. Îndeosebi cele de pe apa Meandrei din Frigia (spun acestea, fiindcă Elian și Alexandru Mindius ar fi văzut prin alte părți lebede care mor fără să cînte). Cîntecul lebedei e așadar un semn neîndoielnic al sfîrșitului ei apropiat. Nici o lebădă nu moare înainte de a cînta. Așijderea poeziei (care sînt și ei ocrotiți de Apolo), cînd simt că li se apropie clipa din urmă, au darul profeției și pot să prevestească întîmplările viitoare. Am auzit de altminteri, că orice om bătrîn, înainte de a-și da obșteșcul sfîrșit, presimte ce se va întîmpla după moartea lui. Mi-aduc aminte că Aristofan spune, în nu știu care din comediile lui, că bătrînii au darul ghicirii, ca și Sibilele. Cînd stai pe malul mării și privești departe pînzele

plutînd în zare, te rogi în gînd pentru norocoasa întoarcere a corăbierilor

și a călătorilor care înfruntă largul; iar de îndată ce îi vezi apropiindu-se, le faci semn cu mîna, le spui bun sosit și te bucuri că au ajuns sănătoși acasă. Tot astfel îngerii, eroii și duhurile bune (cum spune Plato) cînd văd pe om apropiindu-se de țărmul neființei, lîngă limanul mîntuirii, al liniștii și al păcii, departe de frămîntările și încercările pămîntești, îi spun bun-venit, îl mîngîie și îi vorbesc, împărtășindu-i, cu o clipă mai curînd, însușirea lor de a vesti ce va să fie. N-am să-ți vorbesc despre cei vechi, de Isac și de Iacob, de Patrocle și de Ahile, de Polimnestra lui Agamemnon și a Hecubei, de Rodianul pe care îl pomenește Posidonios, de Calamus, indianul lui Alexandru cel Mare, și de atîția alții; mă mulțumesc să-ți aduc aminte de viteazul cavaler Guillaume de Bellay, fie-iertatul senior din Langey, care a murit pe muntele Tarara în a zecea zi a lunii ianuarie a anului 1543. Cu două-trei ceasuri înainte de a se sfîrși, ne-a prezis în cuvinte bărbătești, cu înțeles limpede și în deplină liniște, cele ce ne așteptau în viitor, și de-atunci s-au întîmplat, după cum e adevărat că în clipa aceea profețiile lui nu ni se păreau nici ciudate, nici înfricoșătoare, fiindcă nici un semn prevestitor de rău nu întrezăream. Aici, aproape de noi, lîngă Villaumere, trăiește un om în vîrstă și poet, numit Rimanogrobis, care a luat de nevastă pe Guramare, mama frumoasei Bazilica. Am auzit că s-ar afla în ultimele ceasuri ale vieții lui. Să mergem la dînsul și să-i ascultăm cîntecul. Poate că vei afla de la el ceea ce te frămîntă, iar prin gura lui, Apolo te va lumina.

- Primesc, a spus Panurge. Să ne grăbim, Epistemon, ca nu cumva moartea să ajungă înaintea noastră. Vii cu noi, frate Ioane?

- Viu, de hatîrul tău, porumbelule, a răspuns fratele Ioan, că-mi ești drag ca lumina ochilor!

Au pornit la drum fără zăbavă și ajungînd la casa poetului, l-au aflat pe bunul moșneag trăgînd să moară, dar vesel, cu chipul senin și cu lumină în priviri.

Panurge, dîndu-i binețe, i-a pus în degetul mijlociu de la mîna stîngă un inel de aur cu un safir mare turcesc, apoi, cum obișnuia Socrate, i-a dăruit un cocoș alb de toată frumusețea, care a sărit pe pat și bătînd din aripi a început să cînte cu tot glasul. Panurge l-a rugat pe bătrînul poet să-l asculte și să-i spună ce gîndește despre gîndurile lui de însurătoare.

Rimanogrobis a cerut hîrtie, cerneală și condei, care i-au fost aduse fără întîrziere. Apoi a scris cele ce urmează:

*Însoară-te, nu te-nsura;
Dacă te-nsori, n-ai să greșești.
Neînsurat, tot bine ești.
Să hotărăști după noroc,
Mergi înainte, stai pe loc,
Așteaptă dacă te grăbești,
Însoară-te, nu te-n...
În post mănîncă de opt ori,
la și desfă ce-ai început,
Fă iar la loc ce-ai desfăcut,
Fii sănătos, trăiește, mori...
Însoară-te, nu te-n...*

Le-a dat aceste stihuri și le-a spus:

- Mergeți cu bine, copii. Atotputernicul să vă aibă în paza lui și să nu-mi mai bateți capul cu nici un fel de întrebări. Astăzi, în cea din urmă zi a lunii mai și a vieții mele, am dat afară din casă, cu mare trudă și osteneală, o puzderie de jivine supărătoare, scîrnave și împutite, negre, vărgate, roșcate, albe, cenușii și pestrițe, care nu mă lăsau să mor în pace, și, cu înțepături de muscă, împunsături de scorpie și bîzîit de bondari îmi tulburau gîndurile senine cu care rîzînd mă desfătam, simțind și prețuind marea fericire pe care bunul Dumnezeu o dăruiește pe cealaltă lume aleșilor și credincioșilor lui, acum și pururea și-n veacul veacurilor, amin ! Feriți-vă din calea lor și să nu vă asemănați cu ele; nu mă mai plictisiți și dați-mi, vă rog, pace...

CAPITOLUL XXII

Cum a luat Panurge apărarea călugărilor-cerșetori

Părăsind locuința lui Rimanogrobis, Panurge a spus, ca și cum o mare teamă l-ar fi cuprins:

- Doamne sfinte, îmi vine a crede că omul acesta e un eretic ! Naiba să mă ia, de n-o fi așa ! L-ați auzit cum clevea împotriva călugărilor-cerșetori, și cum îi vorbea de rău pe iacobini și pe franciscani, cele două jumătăți ale lumii creștine, a căror învîrtire girognomică, ca pe două filopendule ale cerurilor, face să se rotească în jurul aceluiași punct homocentral mașina matagrabolică a bisericii romane, de cîte ori se poticnește în vreo greșală sau erezie. Ce rău au putut să-i facă sărmanii capușini și cordelierii? Nu sînt și-altminteri destul de urgisiți, bieții de ei? Nu sînt afumați și parfumați cu destule necazuri, amărîții mîncători de pește? Spune după cugetul tău, frate Ioane: curățitu-s-a el de păcate, și putea-va trece în lumea dreptilor cu sufletul mîntuit? Nici pomeneală ! Moare blestemat, Dumnezeule mare, purtînd în cîrcă o mie de diavoli! Să se apuce el să ponegrească pe vrednicii stîlpi ai bisericii! Asta se cheamă cîntec? Nu pot să-mi viu în fire ! E un păcătos, care pîngărește credința ! Simt că înnebunesc ! Uf !

- Nu-mi pasă de călugări, nici cît negru sub unghie, a răspuns fratele Ioan. Bîrfesc pe toată lumea, iar lumea le plătește cu aceeași măsură. Să le fie de bine ! Ia arată ce-a scris.

Panurge a citit cu luare-aminte stihurile bătrînului cîntăret, apoi a spus:

- Vorbește într-aiurea bietul bețiv. Eu îl iert, fiindcă e cu un picior în groapă. Am putea să-i întocmim epitaful. I-am văzut răspunsul și m-am lămurit buștean. Ascultă, Epistemon, băiete, tu ce-ai priceput? E un sofist, un vorbă-lungă și un neștiutor. Răspunsurile lui sînt în doi peri: *disjunctive*, cum se zice. Oricum ar ieși lucrurile, se cheamă că a spus adevărat... măcar pe jumătate. Ce măscărici! Sfîntul Iago de la Bressuire din aceeași spiță se trăgea.

- Marele ghicitor Tiresias, a răspuns Epistemon, își începea toate profețiile spunînd: „Cele ce îți voi arăta, se vor întîmpla sau nu se vor întîmpla". Așa vorbește orice proroc chibzuit.

- Și cu toate acestea, Junona i-a luat vederea.

- Da, a răspuns Epistemon, de necaz că dezlegase mai bine decît ea o întrebare a lui Jupiter.

- Dar, a întors din nou vorba Panurge, ce diavol îl stăpînește pe meșterul Rimanogrobis, care fără nici un temei ponegrește pe preasărmanii și preafericiții frați iacobini, minoriți și franciscani? Sînt foarte supărat din pricina aceasta și trebuie să v-o spun. A păcătuit greu. Sufletul lui se va duce dracului!

- Nu te înțeleg, a spus Epistemon. La rîndul meu sînt destul de mîhnit, că pui pe seama fraților-cerșetori cele ce-a pomenit bunul moșneag despre jivinele negre, vărgate și celelalte. După judecata mea, el a vrut să arate cu totul altceva. A vorbit limpede și lămurit despre purici, ploșnițe, păduchi, muște, țînțari și alte gîngănii, care sînt unele negre, altele roșcate, cenușii, cafe-nii sau galbene, tot atît de neplăcute, de sîcîitoare și de plicticoase pentru oamenii sănătoși ca și pentru cei bolnavi. Poate că o fi avînd limbrici! Poate că pătimeste, la mîini și la picioare, de mușcăturile acelor șopîrle mici și pistruiate, cărora arabii le spun *venes meden*; o boală foarte răspîndită în Egipt și pe țărmurile Mării Roșii. Faci rău că răstălmăcești vorbele lui, nedreptățind deopotrivă pe cîntăret și pe frații călugări. Se cuvine a da totdeauna cuvintelor înțelesul lor cel bun.

- O să mă înveți dumneata pe mine de unde sare puricele ! a spus Panurge. Pentru Dumnezeu, ți-am spus că e eretic ! Un eretic reformat, clavelat, bun de pus pe foc, să ardă ca un ornic !¹ Zece mii de draci îi duc mugetul, știi unde?

¹ La începutul Reformei, un ceasornic construit de hughenotul Clavel ar fi fost ars pe rug în virtutea unei sentințe a Inchiziției.

Drept sub scaunul găurit al Proserpinei, în haznaua iadului, unde își deșartă dumneaei clistirele, pe partea stîngă a cazanului celui mare, la zece pași de gheara lui Lucifer, lîngă odaia cea neagră a lui demiurg, Păcătosul !

CAPITOLUL XXIII

Panurge vrea să se întoarcă înapoi la Rimanogrobis

- Să ne întoarcem și să-l mustram pentru a-l mîntui, a spus mai departe Panurge. În numele Domnului-Dumnezeului nostru, să mergem! Pierzîndu-și viața trupească, să nu-și osîndească și sufletul. Întru izbăvirea păcatelor sale, să-l facem să-și ceară iertare de la călugării în viață și de la cei care nu mai sînt; să stăm martori ai pocăinței lui, ca să nu fie, după moarte, trecut printre eretici, cum au făcut călugării farfadeți cu femeia judelui din Orleans. Pentru a-i îndemna să uite vătămarea ce li s-a adus, vom cere cuvioșilor părinți de la toate mănăstirile din țară să slujească acatiste și leturghii, să facă rugăciuni și parastasuri, iar în ziua morții lui să-și primească cinci porții de mîncare; plosca cea mare, plină cu vinul cel mai bun, să salte de la o treaptă a cinului la alta, și nu numai la masa călugărilor și a fraților laici, ci și la aceea a preoților, a diaconilor, a dascălilor și a paracliserilor. Poate că astfel se va

îndura Dumnezeu să-l ierte ! Ei, m-am întins cu vorba și am început să bat câmpii. Nu mă duc ! Să mă ia naiba dacă m-oi duce. Toată casa, Doamne iartă-mă, trebuie să-i fie plină de diavoli! Parcă-i văd trăgându-se de păr și luându-se la bătaie, care să se înfrupte mai întâi din sufletul lui Rimanogrobis și să-l ducă pe tavă lui *signor* Lucifer. Nu-mi mai bateți capul, că nu merg. Dracul să mă ia, dacă oi merge ! De unde știu eu, că din greșeală, *qui pro quo*, diavolii, în loc să-l ducă pe Rimanogrobis, n-o să pună gheara pe bietul Panurge? Au mai vrut de câteva ori să mă înhațe, zicînd că sînt pîrlit și plin de datorii. Dați-vă la o parte, că nu mai merg! Tremură inima în mine cînd mă gîndesc, că m-aș putea trezi în mijlocul cetelor de draci flămînzi, draci negustori de suflete, draci care stau la pîndă! Lăsa-ți-mă ! Mă prind pe ce vreți că nici un iacobin, nici un carmelit, nici un cordelier n-o să vină la înmormîntarea lui. Foarte bine fac, de vreme ce după moarte nimic nu le-a lăsat. Mai bine să mă ia dracul, decît să-l mai văd! Dacă moare blestemat, cu atît mai rău pentru el. De ce-a clevetit împotriva cuvioșilor părinți ai bisericii? De ce i-a luat la goană, în ceasul cînd avea mai mare nevoie de ajutorul lor, de sfintele lor rugăciuni și de duhovniceasca lor muștrare? De ce nu le-a lăsat după moarte măcar câteva fărîmituri de-ale gurii, o mîncărică bună, o gustare pe limbă, pentru a potoli cît de cît foamea acestor sărmani muritori, care n-au pe lume decît viața? Să meargă cine o pofti; naiba să mă ia dacă m-oi duce! Cum m-o vedea, pune împlișatul mîna pe mine! Mai vedeți de altul. Spălați putina! Frate Ioane, vrei să te ia pe sus o mie de draci? Fă trei lucruri, după cum îți spun. Mai întâi, lasă-mi mie punga, fiindcă pe tine crucea te apără îndestul de farmece; s-ar putea s-o pățești, cum a pățit-o perceptorul din Coudray, unul Jean Dodin, la vadul Vedei, mai demult, cînd niște ostași în trecere rupseseră podul. Perceptorul adică, întîlnindu-se pe malul apei cu fratele Adam Cuscoil, un frate franciscan din Mirebeau, i-a făgăduit un rînd de straie noi, dacă îl va trece gîrla purtîndu-l pe umeri ca pe o oaie moartă; că era altminteri călugărul un mîrlan voinic și zdravăn. Zis și făcut! Fratele Cuscoil s-a suflecat pînă la buric și l-a luat în spate pe nevoiașul Dodin, ca pe un sfînt Cristofor, mic și drăgălaș. (Așa l-a dus Enea în cîrcă pe tatăl său Anchise, cînd cu războiul din Troia.) Fratele Adam a intrat în apă, cîntînd cu glas frumos *Ave maris stella*¹. Ajungînd pe la mijlocul vadului, unde e locul mai adînc, cam prin dreptul morii, călugărul l-a întrebat pe perceptor, dacă are bani asupra lui? Perceptorul i-a răspuns că duce cu el o teșcherea plină și nu va uita să-și țină făgăduiala. - „Cum așa? s-a supărat fratele Cuscoil, știi bine că după legile călugărești n-avem voie să purtăm bani cu noi. M-ai făcut, nefericitele, să cad în păcat și va fi rău de tine ! De ce nu ți-ai lăsat turbinca la moară? Pedepsit vei fi pentru aceasta! Și cînd te voi vedea în biserică la Mirebeau, pe năsalie, o să-ți cînt de la *miserere* pînă la *vitulos*², toată slujba !" Apoi, zvîrlindu-l de pe umeri, l-a lăsat să cadă în apă cu capul la fund. Așadar, frate Ioane, dacă vrei să te ia dracul mai ușor, adu punga înapoi și leapădă crucea. Altminteri te afli în mare primejdie. Avînd bani asupra ta și purtînd cruce, diavolii te vor izbi de cine știe ce colț de stîncă, cum fac vulturii cînd vor să sfărîme broaștele țestoase (dovadă capul pleșuv al poetului Eschil). Vei suferi, prietene, și o să-mi pară rău. Sau te vor

lăsa să cazi în mare, undeva departe, cum s-a prăbușit Icar, iar marea aceea se va numi mai târziu a Spintecătorului. În al doilea rînd să-ți plătești datoriile; diavolilor nu le plac datornicii. Îi văd cum se poartă cu mine, blestemații ! Au început să-mi dea tîrcoale și să-mi spună vorbe dulci, ceea ce nu se întîmpla pe vremea cînd eram dator. Sufletul datornicului e stricat și miroase rău; nu-i pe gustul diavolului. În sfîrșit, *în anterul tău semeț, întoarce-te la cîntăreț;*

¹ Slavă ție, stea a mării (lat.).

² Psalmul care începe cu *miserere* și se sfîrșește cu *vitulos* era cîntat de călugări în timp ce se flagelau.

Ia-o întins pe calea dreaptă, Rimanogro bis te-așteaptă !

Iar dacă astfel dichisit nu te-or lua în cîrcă o mie de draci, plătesc o oală plină din vinul cel mai bun ! Nu încerca să mă iei cu tine, că nu merg. Să n-avem vorbe. Dă-te la o parte, că nu merg. Să fiu al naibii, dacă merg !

- Nici că mi-ar păsa, a spus fratele Ioan, dacă aș avea sabia cu mine !

- Drept ai vorbit și cu temei, ca unul care cunoaște știința despre draci. Pe vremea cînd învățam carte la Toledo, reverendisimul părinte întru diavoli, Picatris, predicator la școala de diavologie, ne spunea că dracii se tem de strălucirea tăișului de sabie, ca de lumina soarelui. Iată de ce, cînd Hercule a coborît în infern cu pielea leului pe umăr și cu măciuca în mînă, nu i-a înfricoșat pe diavoli atît de rău, ca Enea mai târziu, cu platoșa lui scilpitoare și cu sabia bine curățită de rugină, cum îl sfătuiseră oracolul din Cumes. De aceea, poate, seniorul Jean-Jacques din Chartres, simțind că i se apropie sfîrșitul, a cerut sabia, și cu sabia în mînă a murit, luptînd ca un viteaz cavalier în jurul patului împotriva liotei de draci, care venise să-i ație calea spre mormînt. Iar dacă îi vei întrebă pe masoreți și pe cabaliști, pentru ce nu îndrăznesc diavolii să intre în rai, îți vor răspunde că la o poartă stă de strajă un arhanghel, ținînd în mînă o sabie de foc. În ceea ce mă privește întemeindu-mă pe adevărata diavologie a învățaților din Toledo, recunosc că dracii nu pot fi uciși cu lovituri de sabie, dar spun și susțin, că sufăr dacă sînt rețezați în două, cum ai tăia o flacără cu spada sau o trîmbă de fum des și întunecat. Astfel încrestați, ei urlă ca niște draci ce sînt, căci tăietura e dureroasă a-naibii! Cînd două oștiri se înfruntă și se lovesc, de unde crezi tu, puțoiule, că se ridică larma cea cumplită care se aude? Ce răsună pînă în marginea zărilor? Strigătele luptătorilor? Zăngănitul zalelor? Șuieratul săbiilor? Ciocnirea ghioagelor? Freamățul lăncilor? Pîrîitul sulitelor rupte? Grindina tobelor? Chemarea trîmbiței? Gemetele răniților? Trăsnetul puștilor? Bubuitul tunurilor? Nechezatul cailor? Bineînțeles, nimic nu lipsește; dar zgomotul cel mai asurzitor și gălăgia cea mai mare o fac dracii, care urlă și se chinuiesc în învălmășeală, pîndind sufletele celor căzuți. Făptura lor nevăzută și una cu văzduhul, tăiată în două de sabie pe negîndite, suferă durere, ca și un argat din curte, care vine să ciupească bucățile de slănină din frigare, iar bucătarul îi trage una cu coada lingurii peste mînă. Ei țipă și se vaită ca niște draci, ca însuși zeul Marte, cînd fu rănit de Diomed în fața Troiei. Homer ne spune că a strigat mai tare și mai înfricoșat decît zece mii

de glasuri omenești laolaltă. Am vorbit despre platoșe strălucitoare și săbii de foc. Nici paloșul tău nu prețuiește mai puțin. Lăsatu-l-ai însă în părăsire, nu l-ai folosit și a ruginit, drept să-ți spun, mai rău decât încuietorea unei cămări fără stăpîn. Din două una, frate loane: sau freac-o de rugină, vitejește, sau las-o așa ruginită; dar fii cu ochii în patru, dacă ai de gînd să te întorci la casa lui Rimanogrobis. Eu, unul, nu merg ! Al naibii să fie care-o merge !

CAPITOLUL XXIV

Cum a cerut Panurge sfatul lui Epistemon

Plecînd din Villaumere și făcînd calea întoarsă spre curțile lui Pantagruel, Panurge i-a spus lui Epistemon:

- Dragă cumetre și bătrîne prietene, vezi în ce tulburare a sufletului mă aflu. Dumneata, care cunoști atîtea leacuri, n-ai vrea să-mi vii într-ajutor?

Epistemon a folosit această împrejurare pentru a-i spune cît de rău privește lumea purtarea lui schimbată; l-a sfătuit să bea un ceai de siminichie ca să-și deșerte supărarea, și să-și îmbrace veșminte obișnuite.

- Epistemon, frățioare, după cum bine știi, mă bate gîndul să mă însor; dar teamă mi-e să nu port coarne și să fiu nefericit în căsnicie. Iată de ce m-am juruit sfîntului Francisc cel Tînăr (căruia i se închină la Plessis-les-Tours femeile, mulțumindu-i că a întemeiat o tagmă călugărească atît de plăcută lor), m-am legat cu jurămînt, zic, să port ochelari la scufie și să umblu fără nădragi, pînă voi lămuri îndoiala care mă muncește.

- Vesel și drăgălaș legămînt! a spus Epistemon. Mă mir că nu ți-ai venit încă în fire și nu te-a întors din această rătăcire, redînd minții tale judecata firească. Auzindu-te vorbind, mi-am adus aminte de argivii cei pletosi, care, pierzînd la Thyreea războiul împotriva lacedemonienilor, au jurat să umble tunși chilug, pînă în ziua cînd își vor redobîndi cîntea și pămînturile pierdute. Asemeni fu legămîntul glumețului spaniol Michel Doris, care a umblat toată viața cu zale la un singur picior. Și nu știu care din ei ar fi mai vrednic să poarte scufia verde-galbenă, cu urechi de iepure? Acel vestit luptător, sau Enguerrant însuși, cronicarul care a pus împlinirea cu pricina într-o poveste lungă, sucită și plicticoasă, nesocotind întru totul legile meșteșugului de-a povesti, așa cum le arată filozoful din Samosate, Lucian. Pornind cu cititul acelei cronici, ai putea crede că e vorba despre începutul unui război cumplit sau despre o schimbare deosebită în soarta popoarelor ; iar cînd colo, pînă la urmă, o batjocură se alege: și din blîndul cavaler, și din englezul care l-a stîrnit la luptă, și din Enguerrant, cronicarul lor flecar, umflat ca o oală cu muștar. La fel a rămas de batjocură și muntele, despre care scrie Horațiu că se văita ca o muiere în durerile facerii; auzindu-i gemetele, lumea s-a strîns la poalele lui, așteptînd nașterea minunată a unui uriaș cum nu s-a mai pomenit; și ce să vezi? Muntele s-a scremut, un biet șoricel a născut, și de rîsul lumii s-a făcut!

- Mie nu-mi vine să rîd de loc, a spus Panurge. Cine o rîde, gura să i se strîmbe! Eu, unul, îmi voi ține legămîntul. Noi doi, frate Epistemone, ne-am

jurat unul altuia, pe Jupiter și pe Philios, credință și prietenie. Sfătuiește-mă, ce să fac? Să mă însor sau ba?

- Întrebarea mi se pare foarte anevoioasă, a răspuns Epistemon, și nu mă simt în stare s-o dezleg. Spun și eu vorba bătrînului Hipocrat din Lango: „E boală greu de lămurit”. Îmi umblă prin minte destule întorsături de cuvinte, pentru a răspunde într-un fel ori altul îndoielilor care te frămîntă, dar nici una din ele nu mă mulțumește. Filozofii din școala lui Plato spun, că fiecare dintre noi poartă în el un *genius*, iar cine se pricepe să stea de vorbă cu el, știe ce soartă îl așteaptă. Eu n-am pătruns destul de bine această filozofie și nici nu te sfătuiesc să te încrezi în ea. E prea amăgitoare. Am văzut ce a pătimit de pe urma ei un cavaler plin de rîvnă și doritor de a ști, din țara Estanguriei. Una la mîină ! Și mai e ceva. Dacă ar mai stăpîni asupra lumii oracolul lui Jupiter din Amon; oracolele lui Apolo din Lebadia, Delphos, Delos, Cyra, Patara, Tegyra, Prenesta, Lycis, Colophon și de la fîntîna Castaliei, lîngă Antiohia, în Siria; oracolul lui Mercur la Patras; al lui Apis în Egipt; al lui Serapis la Canoba; al lui Faun în Melania; al lui Mopsus în Cilicia; al lui Orfeu la Lesbos; al lui Torophonius în Leucadia - aș fi de părere (sau poate tot n-aș fi) să mergi să le ascuți hotărîrea în privința celor ce ți-ai pus de gînd. Dar bine știi, că toți aceia au amuțit și tac precum peștii, de cînd s-a ivit în lume împăratul-mîntuitor, la vederea căruia toți oracolii s-au risipit, cum dispar la lumina zilei spiridușii, vrăjitoarele, stafiile, farfadeții și toate duhurile întunericului. Iar dacă, totuși, acei oracoli ar mai fi, nu te-aș îndemna să iei drept bune răspunsurile lor. Prea mulți au fost aceia care s-au înșelat. Îmi amintesc că Agripina a pus în fiare pe frumoasa Lolia, care întrebase oracolul lui Apolo Clasius dacă împăratul Claudiu va lua-o de soție. Surghiunită a fost din pricina aceasta, apoi mișelește dată morții.

- Să facem altminteri, a spus Panurge. Nu departe de Saint-Malo sînt ostroavele Ogive; să mergem acolo, după ce vom cere încuviințarea regelui nostru. Într-unul din acele patru ostroave și anume în cel mai apropiat de soare-apune, trăiesc, după cum am citit în niște cărți vechi și vrednice de crezare, o seamă de ghicitori și de proroci. Într-o peșteră de aur se află întemnițat Saturn, legat în strălucitoare cătușe de aur și hrănit cu ambrozia și nectarul ceresc, pe care i le aduc din belșug în fiecă zi nu știu ce soi de păsări (poate că sînt corbii, care l-au hrănit în deșert pe sfîntul Pavel, cel dintîi pustnic al lumii). El prezice lămurit soarta tuturor celor care vor să știe ce le va aduce ziua de mîine. Căci nici ursitoarele nu torc un singur fir, iar Jupiter nu cugetă și nu hotărăște nimic, fără ca bătrînul, dormind, să nu afle. Ne vom osteni mai puțin, și mă voi lămuri în privința îndoielilor mele.

- E o poveste cusută cu ață albă și o minciună gogonată, a spus Epistemon. Nu merg!

CAPITOLUL XXV

Cum a cerut Panurge sfatul lui Herr Trippa

- Ascultă aici, a vorbit mai departe Epistemon. Iată ce gîndesc că ar trebui să faci, înainte de a ne reîntoarce la regele nostru. În apropiere de ostrovul

Bouchart locuiește *Herr Trippa*. Omul acesta, care cunoaște de-a fir-a-păr astrologia, geomancia, necromancia, chiromancia, metopomancia și alte asemenea fierturi, prezice tot ce se va întâmpla de azi înainte. Să ne sfătuim cu el asupra îngrijorărilor care te muncesc.

- N-am nici o cunoștință despre prezicerile lui. Atît pot să spun, că într-o zi, pe cînd vorbea despre filozofie cu regele nostru în palat, am văzut cum slugile din curte îi înghesuiau nevasta (frumușică altminteri) pe sub scară și între uși. Iar dumnealui, care iscodește fără ochelari toate ungherele cerului și-ale pămîntului, care știe tot ce-a fost, ce este și ce va fi, pe nevastă-sa n-o vedea cum își dădea poalele peste cap ! Și nici măcar din zodiac n-a aflat. Dar dacă vrei să-i cerem sfatul, eu n-am nimic împotrivă. Să mergem. De la oricine mai ai cîte ceva de aflat.

A doua zi de dimineață au ajuns la casa lui *Herr Trippa*. Panurge i-a dus în dar o blană de lup, o sabie grea cu mîner aurit și cu teaca îmbrăcată în catifea, precum și cincizeci de îngerași¹ frumoși, de aur. Apoi s-a sfătuit cu el, prietenește, asupra celor ce-i stăteau pe suflet.

Herr Trippa l-a privit drept în ochi și i-a spus:

- Toată înfățișarea ta e aceea a unui soț înșelat. Înșelat fără rușine, de rîs și de batjocură.

Uitîndu-se apoi cu de-amănuntul în palma lui Panurge, a vorbit mai departe:

- Această cută ușoară, pe care o văd deasupra Muntelui lui Jupiter, nu se găsește decît în palma unui încornorat.

A luat în mînă un stilet, a însemnat cu el mai multe puncte, apoi, unindu-le între ele după socotelile geomanciei, a zis:

¹ *Îngerăș* - monedă cu chipul arhanghelului Mihail.

- Adevărul adevărat este că vei fi înșelat la puțină vreme după nuntă. Ghicitorul i-a cerut apoi lui Panurge horoscopul zilei lui de naștere. Panurge i l-a spus, iar *Herr Trippa* i-a întocmit numaidecît *casa cerului*, cu toate despărțiturile ei, privindu-i îndeaproape așezarea și întreita ei înfățișare. A oftat din greu și a vorbit:

- Ți-am arătat dintru început, prea lămurit, că nevasta te va înșela; e un destin de care nu poți să scapi. Iată aci întărirea celor ce ți-am prezis. Nu mai încape nici o îndoială: vei fi încornorat! Femeia ta te va bate și, pe deasupra, te va fura, căci zăresc în a șaptea despărțitură tot felul de semne necurate și chipuri purtătoare de coarne, ca Aries, Taurus, Capricornul și altele, în a patra despărțitură se deslușește amurgul lui Jupiter și așezarea în patru unghiuri a lui Saturn, însoțit de Mercur. O să fii scărmanat zdravăn, omule bun!

- Frigurile să te scuture, nebun bătrîn, nerod afurisit ce ești! i-a răspuns Panurge. Cînd o porni alaiul încornoraților, pe tine o să te aleagă să porți în frunte praporul breslei! Ia privește, ce neg mi-a ieșit între degete.

A întins spre *Herr Trippa* două degete ale mîinii drepte, desfăcute ca niște coarne, și i-a spus lui Epistemon:

- Îl vezi? Asta-i faimosul Ollus, despre care spune Marțial că stătea să

descoasă necazurile altora, în vreme ce nevastă-sa își făcea de cap cu golanii. Era mai nepricopsit decât Iruș, cerșetorul, dar se ținea mîndru, arțăgos și ciufut, parcă ar fi purtat în el o mie de draci. Hai să mergem. Să-l lăsăm cu diavoli lui pe acest nebun de legat, să aiureze pînă n-o mai ști de el! Nu pot să cred că dracii se învoiesc să slujească unui asemenea mîrlan. N-a învățat nici cea dintîi poruncă a filozofiei, care spune: „Cunoaște-te pe tine însuși!” El zărește paiul din ochiul altuia, dar bîrna din ochiul lui n-o vede. Despre un astfel de *polipragmon*¹ pomenește Plutarh. Așa era vrăjitoarea Lamia, care cînd se afla în mijlocul mulțimii sau într-o casă străină avea vîzul mai pătrunzător decât al uliului, dar cînd se întorcea acasă, era mai oarbă decât o cîrțiță; nimic nu vedea baba, fiindcă de cîte ori intra la ea în odaie, își scotea ochii din cap, ca pe niște ochelari, și-i băga într-o gheată agățată în cui lîngă ușă.

Herr Trippa a luat în mînă o ramură de tamarisc.

- De data asta a nimerit-o, a spus Epistemon. Nicander ne învață că este o iarbă prevestitoare.

Herr Trippa a vorbit:

- Dorești, poate, să ajungi la cunoașterea adevărului cu ajutorul piromanciei și aeromanciei, pe care atît de mult o laudă Aristofan în *Norii* lui? Vrei să încercăm cu hidromancia și leconomancia, pe care le proslăveau asirienii și le folosea Ermoleo Barbaro?

¹ Care se amestecă în toate.

Îți voi arăta într-o găleată cu apă pe nevastă-ta giugiulindu-se cu doi vlăjgani!

- Cînd îți vei băga nasul în curul meu, să nu uiți să-ți scoți ochelarii, i-a spus Panurge.

- Sau să întrebăm catoptromancia, cu ajutorul căreia Didius Julianus, împăratul romanilor, a prevăzut tot ce avea să i se întîmple? N-ai nevoie de ochelari. O s-o vezi pe nevastă-ta hîrjonindu-se cu ibovnicii, mai limpede decât ți-aș arăta-o în fîntina templului Minervei de la Patras. Vrei, poate, să încercăm cosciomancia, pe care cu atîta cinste o foloseau romanii la sărbătorile lor? Ia un ciur și o pereche de foarfeci, și vei zări pe toți diavolii ținînd adunare. Ce alegi? Alphitomancia, despre care pomenește Theocrit în *Pharmacsutria* lui? Dorești să amestecăm boabele de grâu în făină, cum cere ale uromancia? Ai poate mai multă încredere în astragalomancia? Iată aici pregătite toate semnele. Te ispitește tiromancia? Am pus deoparte o bucată de brînză de Brehemont. Giromancia? Voi arunca cercurile să se învîrtească în fața ta și vei vedea cum toate vor cădea pe partea stîngă. Sternomancia? Hm, ai coșul pieptului cam îngust. Limbanomancia? N-avem nevoie decât de puțină tămîie. Gastromancia? De care s-a folosit vreme îndelungată la Ferrara *signora* Jacoba Rodogina, vorbind din burtă pe toate glasurile? Cefalomancia nemților, care frigeau pe grătar căpățîni de măgar? Ceromancia? Voi topi ceară în apă fierbinte și vei vedea aievea chipul nevastei tale și al golanilor care o înghesuiesc. Capnomancia? Voi azvîrli pe

cărbuni aprinși cîteva semințe de mac și de susan, cu miros plăcut. Axinomancia? Îmi trebuie o secure și o piatră de agată, pe care o voi pune pe jar. Homer a folosit acest mijloc împotriva pețitorilor Penelopei. Onimancia? Am nevoie de untdelemn și de ceară. Tephramancia? Vei vedea ridicîndu-se un nor de cenușă, închipuind pe nevastă-ta așa cum îi sade femeii mai bine. Botanomancia? Iată aici frunzele de salvie de care avem nevoie. Sicomancia? Ce însușiri minunate au frunzele de smochin! Ichtimancia, folosită și lăudată odinioară de Tiresias și Polydames? Choeromancia? Vom frige mai mulți purcei de lapte, ție o să-ți rămîna cozile. Cleromancia: cum aștepți să vezi cui îi pică banul din plăcinta de Anul nou? Antropomancia, de care s-a folosit Heliogaball împăratul romanilor? E puțin cam dureroasă, dar vei răbda-o destul de bine, de vreme ce ești sortit să porți coarne. Stichomancia sibilină? Onomatomancia? Cum te cheamă?

- Pupămăncur ! a răspuns Panurge.

- Să punem la încercare alectriomancia? Iată, voi însemna aici un cerc închis, pe care, privindu-te în ochi, îl voi despărți în douăzeci și patru de părți asemenea. În fiecare voi scrie o literă a alfabetului și pe fiecare literă voi așeza un bob de grâu. Voi lăsa să intre în cerc un cocoș nedat la găini și vei vedea că va ciuguli fără greș boabele de pe literele I.N.C.O.R.N.O.R. A.T. așa cum împăratul Valens, doritor a cunoaște numele urmașului său, cocoșul alectriomantic a mîncat grăunțele de pe literele E.O.A.

...Dorești să afli mai multe despre știința aruspicină? Despre extispicină? Despre profeția citită în zborul păsărilor, în cîntecul oscinelor, în boabele care cad la pămînt din ciocul rațelor sfinte?

- Eu aleg balegospîrcina, a răspuns Panurge.

- Necromancia? Voi reînvia pe unul care a răposat de curînd, cum a făcut Apollonios din Tyane cu Ariile, sau ghicitoarea care i-a profețit lui Saul. Iar dacă ți-e teamă de morți, ca oricărui bărbat înșelat, mă voi folosi numai de sciomancie.

- Dracul să te ia, nebun turbat, vedea-te-aș la casap, cu fes de albanez în cap ! De ce nu mă pui să ții un smarald sub limbă sau să-mi leg de gît limbi de pupăză și inimi de broască? Să mănînc ficat de balaur, ca să-mi aud soarta în glasul lebedei și în cîntecul păsărilor, ca arabii din Mesopotamia de odinioară? Să-l ia naiba de încornorat! Solomonar împlișat! Arap blestemat ! Vrăjitor de-al lui Anticrist! Să ne întoarcem la regele nostru. El ne va primi cu mustrare, că am intrat în vîzuina acestui diavol îmbrobodit. Îmi mușc degetele de necaz că n-am rămas acasă. Aș plăti bucuros o sută de scuzi și paisprezece groși unuia care mi-a mai suflat o dată în fundul nădragilor, să vie să-i scuipe în barbă. Sfinte Dumnezeule! M-a umplut de mînie, de blesteme, de vrăjitorie și de deochi. Să-l ia dracul! Zi: amin, și hai să bem. Mi-a pierit pofta de mîncare pe două zile ! Dar nu mai mult.

CAPITOLUL XXVI

Cum a cerut Panurge sfatul fratelui Ioan

Foarte supărat de vorbele lui *Herr Trippa*, trecînd prin tîrgul Huymes,

Panurge i-a spus fratelui Ioan, bâlbîindu-se puțin și scărpinîndu-se după urechea stîngă:

- Înveselește-mă, rotofeiule, să-mi mai treacă necazul. Nebunul ăla, lua-l-ar dracul, m-a întors pe dos cu aiurelile lui. Sînt, cum să zic? Matagrabolizat! Ascultă, cocoșel frumușel, tinerel, tras ca prin inel, crestat, înaripat, împintenat, bătaios, caraghios, smolit, plumbuit, văruit, cîntăreț, iubăreț, certăreț, urcat pe coteț, micuț, grăsuț, tîrgoveț, la coadă creț, turcesc, arăpesc, călugăresc, călit, păcălit, frumos, lucios, cu dos de abanos, pîntecos, piele și os, răsfățat, îndopat, găinățat, tare în tîrțiță, cu ochi de cîrțiță, lustruit, dichisit, ferchezuit, ușure și sprinten, înfipt în pinten, călăraș, nărăvaș, cu ciocul de caș, voinicos, arțăgos, năbădăios, mic și hotărît, cu trîmbiță-n gît, glumeț, descurcăreț, știutor de carte, cu creasta-ntr-o parte, pașă năzdrăvan, sultan otoman, de puicuțe dornic, la prăsilă spornic, cocoșel mititel, mîncă-l-ar neică pe el, spune-mi, frate Ioane, spune, sfatul tău cu vorbe bune.

¹ Ghicitul, în umbrele proiectate pe un perete.

Viu la tine încrezător: ce să fac? Să mă însor? Fratele Ioan i-a răspuns foarte vesel:

- Însoară-te, prietene, nu mai sta pe gînduri. Sună clopoței! Trage limba clopotului cel mare ! Scoate praporul, cît mai mult și cît mai des ! Să sune de leturghie, din zori pînă în asfințit. Pentru numele lui Dumnezeu, ce mai aștepți? Grăbește-te, că ne ajunge sfîrșitul lumii! Sîntem cu doi stînji și un cot mai aproape de pieire, decît alaltăieri. Anticrist s-a și născut, după cîte aud. Pînă una-alta își face de cap cu doica și cu slugile care îl îngrijesc, și nu-și arată încă toată puterea, că e mic. *Crescite. Nos qui vivimus, multiplicamini*¹. Stă scris în cartea de rugăciuni. Dă-i zor, cîtă vreme se mai vinde sacul de grîu cu trei lăascaie și vadra de vin cu șase pitaci. Vrei să te găsească judecata de apoi flămînd, *dum venerit judicare*²!

- Frate Ioane, iubitul meu cocoșel mănăstiresc, a spus Panurge, ai capul limpede și judeci bine. Cînd Leandro pornea din Abyda, de pe țărmul Asiei, să treacă Helespontul înot la iubita lui Hero, astfel se ruga lui Neptun, zeul mării:

S-ajung cu bine pîn-la ea mă lasă;

De voi pieri la-ntoarcere, nu-mi pasă!

Voia să moară sătul, ștregarul! De aceea mă gîndesc, că de aici înainte, pe pămînturile mele din Salmigondin, de cîte ori judecata va osîndi un tîlhar la spînzurătoare, cu o zi-două înainte de a-i pune ștreangul de gît am să-l împerechez ca pe-un bîtlan, să nu mai rămîină în el picătură de sămîntă, nici cît să torni un *Y grec*. Și dacă se va întîmpla să i se nască după moarte un urmaș, cu atît mai bine. Va muri cu mîngîierea, că a lăsat un om în loc.

CAPITOLUL XXVII

Ce sfaturi vesele i-a dat fratele Ioan lui Panurge

- Panurge, dulcele meu prieten, jur pe barba sfântului Rigomeu, că nu te-ndemn să faci decît ceea ce eu însumi aş face, dacă aş fi în locul tău.

¹ Creşteţi. Noi care trăim, ne înmulţim (lat.).

² Când va veni să judece (lat.).

De aceea ascultă, rogu-te, sfatul ce-ţi dau şi urmează-l. Pune-ţi bărbăţia în necontenită lucrare, altminteri păţeşti ce i se întîmplă doicii care uită să dea sîn pruncului: rămîi fără lapte ! Aşa cum spun oamenii legii: dreptul de care nu te foloseşti se pierde. Mîna pe care n-o mişti, amorţeşte şi calul pe care îl ţii în grajd, se leneveşte. Pune şaua pe bidiviu şi dă-i pinteni!

- Aşa e, frate Ioane, a răspuns Panurge. Ai vorbit ca din carte, cocoşelule! Mi-ai luat cu mîna îndoielile care mă munceau. Nu mai mi-e teamă. Să-ţi dăruiesc Dumnezeu curajul leului şi puterea ursului! Voi urma sfatul ce-mi dai şi mă voi însura fără a mai sta la tocmeală. Oricînd vei veni să mă vezi, vei afla în casa mea cîteva slujnicuţe frumuşele, pe care ţi le voi lăsa în grijă să le spovedeşti. Întîia parte a predicii nu ţi-a fost degeaba, frate Ioane.

- Ascultă glasul clopotelor din Varennes ! Ce spun clopotele? I-a îndemnat fratele Ioan.

- Le-am auzit, a răspuns Panurge, şi mi se pare că ştiu să prevestească mai bine decît toate căldările lui Jupiter şi ale Dodonei. Ascultă: *însoa-ră-te, însoa-ră-te! Bine-ai să faci, bine-ai să faci, bine-ai să faci! Dacă te-nsori, dacă te-nsori, dacă te-nsori, n-ai să mai mori, mori, mori, mori! însoară-te, însoa-ră-te!* Să ştii, frate Ioane, că mă-nsor. Toate glasurile cerului şi ale pămîntului mă îndeamnă. Cît despre treaba aceea, te rog să crezi că nu te voi face de ruşine. Poţi să te bizui pe mine, ca pe o poartă de aramă. Eu sînt ca un dulău, căruia numai o dată să-i strigi: „Şo pe ea !” şi se repede să înhaţe potîrnichea. Se aruncă la poruncă, adulmecă vînatul şi e gata oricînd ! Chiar de-ar fi nevastă-mea tot atît de nesăţioasă în dragoste ca Mesalina sau ca marchiza Oincester din Anglia, şi tot voi mulţumi-o, cu vîrf şi îndesat! N-am uitat ce spune Solomon, care era un bărbat înţelept şi se pricepea la treburi din astea; nici ce-a scris mai tîrziu Aristotel, că firea femeii e să nu se sature niciodată. Trebuie să ştii însă, frate Ioane, că nici eu nu mă dau bătut cu una, cu două. Să nu-mi vorbeşti despre faimoşii muieratici, ca Hercule, Proculus, Cezar sau Mahomet (care se laudă în *Coranul* lui, că nici şaizeci de hamali la un loc nu-l întreceau; minţea, păcătosul!). Nu-mi pomeni nici despre acel indian, care, după spusele lui Theofrast, Pliniu şi Atheneu, nu ştiu ce ierburi folosea şi într-o zi de şaizeci de ori iubea, ba şi mai mult. Eu, unul, zic că nu ştia să numere şi se înşela la socoteală. Cît despre mine, te rog să crezi (fiindcă e adevărat), că dinspre partea bărbăţiei sînt *primo del mondo*: întîiul în lume. Ascultă, cocoşelule, ai auzit vreodată despre anteriorul călugărului din Castro? În orice loc ai fi atîrnat acel anterior, făţiş sau pe ascuns, ca prin farmec, dintr-o dată, toate vieţuitoarele de primprejur, oameni şi dobitoace, bărbaţi şi femei, pînă şi şoarecii şi pisicile, începeau să zburde şi porneau să se împerecheze. Pot să jur, că nici fuduliile mele nu-s mai prejos ! Nu-ţi mai spun ce isprăvi sînt în stare să facă în orice casă, în orice bordei, în orice

biserică și la orice târg; îmi aduc aminte, că mă găseam o dată

la Saint-Maixent, la vicleimul *Patimilor lui Isus* și, căutându-mi loc prin mulțimea care căsca gura, am văzut deodată cum toți cei de față, comedianții ca și privitorii, au fost cuprinși de o asemenea ispită trupească uitându-se la nădragii mei, încît n-a mai rămas nici un înger, nici un drac, nici o drăcoaică și nici un bun creștin, care să nu intre în călduri. Cel care sufla vorbele după carte a azvîrlit foile cît colo, să le ducă vîntul; altul care făcea pe arhanghelul Mihail a sărit pe fereastră; diavolii au ieșit din iad de gît cu mironosițele; pînă și Scaraoțchi își căuta perechea... S-a iscat o învălmășeală atît de smintită, încît am luat-o din loc, ca bătrînul Cato, cenzorul, care văzînd la o sărbătoare a florialelor dezmățul ce se dezlănțuise în jurul lui, a plecat acasă, nevoind să fie martor la acea destrăbălare.

CAPITOLUL XXVIII

Cum l-a liniștit fratele Ioan pe Panurge în privința coarnelor

- Am înțeles, a spus fratele Ioan, dar timpul macină orice stîncă. Nici marmora și nici porfirul nu dăinuiesc în veci. Dacă nu ești pînă acum în scădere, va veni o zi și nu-i departe, cînd singur va trebui să mărturisești că ți-ai urcat sculele în pod. Ai început să încărunțești pe la tîmple. În barba ta e o amestecătură de alb, de cenușiu, de negru și de castaniu, care seamănă cu harta lumii. Uite-aici Asia, cu Tigrul și Eufratul. Uite Africa și muntele Lunii. Uite mlaștinile Nilului. Iar dincoace, Europa; uite Telemul! Șuvița asta albă seamănă cu muntele Hiperboric. Să-mi piară setea dacă o fi altminteri; cînd cade zăpada pe creștet și-n barbă, nu mai e cald nici în valea nădragilor.

- Hodoronc-tronc ! a zis Panurge. Vorbești anapoda și nu te pricepi să judeci. Cînd ninge pe culmile munților, toate fulgerele, toate furtunile, toate trăsnetele și toți dracii coboară și se strîng în vale. Dacă vrei să te încredințezi, du-te pe malul lacului Wunderblich, în Elveția, pe drumul Sionului, la patru leghe de Berna. Te legi de părul meu cărunț? Dar ai uitat, că și capul prazului e alb, dar coada e verde, fire-ar a dracului!

E adevărat, că eu însumi am băgat de seamă, la mine, unele semne de bătrînețe. Bătrînețe tînără, frate Ioane ! Să rămînă între noi și să nu mai spui nimănui: am început să găsesc vinul mai gustos decît altădată. Nu numai atît, vinul acru nici nu-mi mai place ! E un semn lămurit că mă apropii de asfințit și că *amiaza*, vieții mele a trecut. Ei, dar ce-are a face! Țiu pasul la pahar ca și mai demult, ba chiar mai bine. Dinspre partea asta nu mă tem. S-ar putea, însă, ca plecînd cu regele nostru Pantagruel, pe care m-am legat să-l întovărășesc pretutindeni (și la mama dracului, dacă i-o veni poftă să se ducă), în lipsa mea de acasă, să mă înșele nevasta! Aici e buba. Toți cei cărora le-am cerut sfatul mi-au profețit că așa se va întîmpla, și mi-au mai spus că de ce mi-e scris n-am să scap.

- Nu-i e dat oricui să poarte coarne ! a răspuns fratele Ioan. Dacă nevasta te va înșela, înseamnă, *ergo*, că va fi frumoasă; *ergo*, cu tine drăgăstoasă; *ergo*, mulți prieteni vei avea; *ergo*, te vei bucura. Așa judecă mintea mea călugărească. Îți va merge bine, păcătosule ! Vei fi sănătos și vesel. Cu nimic

nu vei fi păgubit și avutul tău va crește. Dacă așa ți-a fost scris, ce poți să faci? Spune, cocoșel bătrânel, puținel, fleșcăit, mucegăit, plouat, scărmanat, încornorat, mofturos, urîcios, întors pe dos, fărîmat, bun de lepădat, olog, slăbănog, pisălog, prăpădit, claponit, istovit, bubos, rîios, urduros, păduchios, cărpănos, străveziu, sanchiu, îngropat de viu, amărît, doborît, omorît, cu lațul de gît, pîrîit, rebegit, ruginit, curdegăină dat prin făină, îmbrobodit, blagoslovit, miruit, la față zbîrcit, puturos, răpănos, pișăcios, friguros, neputincios, murat, tocat, împănat, furat, înșelat, scuturat, Panurge, cocoșelul naibii, dragă prietene, dacă așa ți-a fost menit, poți tu mersul stelelor să-l schimbi? Să sfărîmi găoacea sferelor cerești? Să întorci pe dos voința care pune lumea în mișcare? Să rezezi vârful fusului cu care torc ursitoarele? Să alegi tu mosoarele? Să împiedici roțile? Să oprești vîrtelnița? Să rupi firul de tort și să strici sculurile? Nici pe la poarta minții să nu-ți treacă, bobocelule ! N-au fost nici uriașii în stare de o asemenea ispravă! Haide, pușorule, spune-mi mie, ce ți-ar plăcea mai bine: să fii zuliar fără pricină, sau să porți coarne fără să știi?

- Nici una, nici alta, a răspuns Panurge, și întrucît știu ce mă așteaptă, voi face rînduială la mine acasă, cît mai sînt pe lumea aceasta ciomege! Frate loane, așa să mă ajute Dumnezeu, mi se pare că aș face mai bine să nu mă însor. Ia ascultă ce spun clopotele, cînd le aud mai de aproape: *Nu te-nsu-ră, nu te-nsu-ră, nu te-nsu-ră, nu, nu, nu, dacă te-nsori, nu te-n-su-ră, nu te-nsu-ră, dacă te-nsori, dacă te-nsori, rău ți-o pă-re, nevastă-tă, ne-vastă-tă, te vă-nșelă, te vă-nșelă...hi*, drăcie cu pălărie ! Simt că încep să mă supăr. Voi, ăștia, capete mănăstirești, nu cunoașteți nici un leac împotriva coarnelor? Astfel și-a bătut joc firea de viața omului, încît n-a lăsat pe lume nici un bărbat însurat, pe care să nu-l pasca primejdia de a fi încornorat?

- Aș putea să-ți arăt un mijloc, pe care, dacă-l vei folosi la vreme, nevastă-ta nu te va înșela niciodată, fără știința și învoirea ta.

- Spune, cocoșel drăgălaș, iubite frate loane, spune!

- Folosește inelul lui Hans Carvel, a spus fratele Ioan. Hans Carvel, marele giuvaergiu al craiului melinzilor, era un bărbat învățat, priceput în meșteșugul lui, om harnic și de ispravă, chibzuit și darnic, evlavios și înțelept, glumeț altminteri, prieten bun și voios, rotunjour la trup, tremura puțin din cap, dar încolo bine făcut și zdravăn. Spre amurgul zilelor sale s-a însurat cu fata judei Concordat, o femeiușcă tînără și nurlie, fîșneată și cam iute de piciorul stîng, care da cam prea mult de pomană vecinilor și chiar slugilor din casă. Nu i-au trebuit bietului om nici două săptămîni ca să intre la bănuială, că nevastă-sa se zbenguiește cu alții. Se făcuse zuliar ca un tigr, iar ca să înlăture primejdia îi ținea femeii tot felul de predici, arătîndu-i nenorocirile legate de păcatul preacurviei și citindu-i pilde întru lauda femeilor cinstite și rușinoase. I-a împuiat capul cu povești despre credința în căsnicie, osîndind cu vorbe de ocară răutatea muierilor desfrîinate; iar ca să țină mai bine minte, i-a dăruit un colan frumos de safire turcești. Toate acestea n-au împiedicat-o să se întindă mai departe cu vecinii, iar bărbatul se făcea din zi în zi mai bănuitor. Într-o noapte ca toate celelalte, pe cînd stătea el alături de nevastă, muncit de aceleași gînduri dușmane, l-a furat

somnul și dormind a visat că stătea de vorbă cu Aghiută, căruia îi spunea păsul lui. Dracul l-a îmbărbătat și i-a pus în degetul mijlociu un inel, zicându-i: - „Îți dau acest inel. Cât timp îl vei avea în deget, femeia ta nu va fi a altuia, fără să știi sau să-i dai învoire.” - „Mulțumesc frumos, domnule drac, a spus Hans Carvel, și jur pe barba lui Mahomet, că nimeni nu-mi va scoate inelul din deget!” Aghiută s-a făcut nevăzut, iar Hans Carvel s-a trezit din vis foarte vesel. Dar, pasămite, pe când dormea, vîrîse degetul în vorba-aia a nevastei! Femeia, speriată, a tresărit din somn și l-a plesnit peste mîină, spunînd: - „Degetul ți-ai găsit să-l bagi?” Iar lui i s-a părut că cineva încercase să-i șterpelească inelul. Iată, așadar, un mijloc care nu dă greș. Ascultă pilda mea și ai grijă să porți veșnic inelul nevastei tale în deget. Aci s-a sfîrșit și vorba dintre ei, o dată cu drumul.

CAPITOLUL XXIX

Cum a chemat Pantagruel un popă, un felcer, un judecător și un filozof pentru a-i întreba asupra îndoielilor lui Panurge

Îndată ce au ajuns în palat, i-au povestit lui Pantagruel cele vorbite pe drum și i-au arătat oracolul lui Rimanogrobis. Pantagruel l-a citit o dată, apoi a doua oară, și a spus:

- N-am avut pînă astăzi sub ochii mei un răspuns care să-mi placă mai mult. El vrea să însemne, că în ceea ce privește înșurătoarea, fiecare trebuie să fie judecătorul gîndurilor sale și să nu se sfătuiască decît cu el însuși. Aceasta a fost și credința mea, pe care ți-am împărtășit-o din clipa cea dintîi cînd ai venit să-mi vorbești. Dar după cum îmi amintesc, n-ai ținut seamă de cele ce ți-am spus. Știu că cei care se prețuiesc prea mult pe ei înșiși nu-ți plac. Să facem, deci altcumva. Iată:

În tot ce sîntem și în tot ce avem, trebuie să deosebim trei părți: sufletul, trupul și bunurile noastre. Trei feluri de oameni cunosc pe lume, care se îngrijesc de acestea: teologii de partea sufletului, felcerii de sănătatea trupească și oamenii legii de apărarea avutului. Eu aș zice să chemăm la prînzul de duminică un popă, un doftor și un judecător. Vom sta cu ei de vorbă și ne vom sfătui asupra îndoielilor tale.

- Sfinte Pafnutie ! a izbucnit Panurge. Pot să spun de pe acum, că n-o să facem nici o brînză ! Așa se vede că ne-a fost dat, să n-o scoatem la capăt nicicum. Încredințăm sufletele noastre popilor, care sînt de cele mai multe ori niște necredincioși; lăsăm trupul nostru pe mîna felcerilor, care n-au nici o evlavie pentru meșteșugul lor și nu iau niciodată leacuri, iar avutul îl dăm în grija advocaților, care între ei nu se judecă niciodată.

- Vorbești cu ușurință, a spus din nou Pantagruel. Nu zic că n-ai dreptate în privința popilor. Am văzut eu însumi cu cîtă stăruință se prefac a fi buni slujitori ai bisericii, căutînd a sădi în sufletele oamenilor adevărata credință catolică; și nu fac altceva decît să lupte cu vorba, cu scrisul și cu fapta împotriva unor greșeli și eresuri de care ei înșiși sînt molipsiți, în privința felcerilor însă n-ai dreptate, căci ei sînt atît de grijulii în a-și păzi sănătatea,

încît, nefiind niciodată bolnavi, n-au nevoie de leacuri. Cît despre advocați pot să spun, văzînd pe cei buni punînd atîta rîvnă în apărarea și sprijinul dreptului altora, că nu mai găsesc nici vreme, nici răgaz, să se îngrijească de al lor. Dar duminică nădăjduiesc să avem la prînz pe bunul nostru părinte Hipotodeu, pe doftorul Rondibilis și pe prietenul nostru Bridoye, omul legii. Socotesc, de asemeni, pentru a întregi cele patru laturi ale lui Pitagora, să mai chemăm și un cetlăiaș la înțeleaptă treime, pe supusul nostru credincios, filozoful Gaurigan, întrucît e un desăvîrșit înțelept, care s-a dovedit în stare a răspunde fără șovăire oricărei nedumeriri i s-ar pune în față. Carpalim ! Dă poruncă să fie poftiți cu toții pentru duminica viitoare la prînz.

- Cred că în toată țara n-ai fi putut face o alegere mai potrivită, a spus Epistemon. Nu numai pentru că fiecare din aceștia au atins desăvîrșirea în privința îndeletnicirii lor, ceea ce nu mai poate fi pus la îndoială, dar și din altă pricină. Rondibilis e însurat și n-a mai fost; Hipotadeu n-a fost, nu este și n-are să fie; Bridoye a fost și nu mai este; Gaurigan este și a mai fost. Am să-l scutesc pe Carpalim de-o grijă. Mă voi duce eu însumi să-l poftesc pe Bridoye, dacă n-aveți nimic împotrivă. Sîntem cunoscuți de multă vreme și aș dori să-i vorbesc în privința unuia din vrednicii și preacinstiții lui fii, care se află la Toulouse, sub îndrumarea bunului și învățatului Boissone.

- Fă cum crezi că e mai bine, a răspuns Pantagruel, și spune-mi dacă pot, la rîndul meu, să fac ceva în folosul fiului lui Bridoye și pentru mulțumirea seniorului Boissone, pe care îl iubesc și îl cinstesc ca pe unul din învățații cei mai de seamă ai țării mele. Îi voi ajuta pe amîndoi din toată i-nima.

CAPITOLUL XXX

Ce sfaturi i-a dat părintele Hipotadeu lui Panurge în privința însurătorii

Nici nu se rumeniseră bine fripturile, cînd oaspeții de duminică au sosit, afară de Bridoye, care mai avea oarecare treburi la Fonsbeton.

După cel de-al doilea fel de mîncare, Panurge a făcut o adîncă plecăciune și a spus:

- Domnilor, nu-i vorba decît de-o singură întrebare: Să mă însor sau să nu mă însor? Dacă dumneavoastră, aici de față, mă veți lăsa fără răspuns, nimeni pe lumea aceasta nu va izbuti să mă dumirească, după cum de nedezlegat au rămas *Insolubilia*¹ de Ailyaco. Căci dumneavoastră sînteți cei mai vrednici ai tagmei din care faceți parte, aleși și vînturați, ca făina trecută prin ciur și prin dîrmon.

Părintele Hipotadeu, la rugămintea lui Panurge, închinîndu-se celor de față, a vorbit cu o neasemănată smerenie:

- Ai cerut sfatul nostru, fiule, dar mai înainte de toate ar trebui să te lămurești cu tine însuși. Te simți îmboldit de poftele trupului?

- Foarte, a răspuns Panurge, să fie cu iertare, sfinția ta.

- Nu face nimic, fiule, a răspuns Hipotadeu. Datu-ți-a Dumnezeu, stăpînul nostru, puterea de a-ți înfrîna pornirea simțurilor?

- Mărturisesc că nu, a răspuns Panurge.

- Atunci însoară-te, fiule, căci tot e mai bine să-ți iei femeie, decât să suferi și să te chinuiești, ars de pîrjolul dorinței.

- Iată o vorbă limpede; fără să mai tai firul de păr în patru, a spus Panurge. Mulțumesc, domnule părinte. Am să mă însor fără să mai stau pe gînduri și foarte curînd. Să poțestești și dumneata la nuntă. *Corpo digallina!*². Are să fie un ospăț, să se ducă vestea! Am să-ți prind beteala în piept cu mîna mea și o să mîncăm împreună gîsca pe care o s-o frigă nevastă-mea.

¹ *Insolubilia* - lucrare a filozofului scolastic cardinalul Pierre d'Ailly (1350 - 1420).

* *Corpo di gallina* (it.) - eufemism pentru interjecția „*cordieul*” (fr.) (pe trupul Domnului).

Ai să-mi faci plăcerea să joci cu surorile miresei. Mulțumesc, asemenea... Mai am numai o singură grijă. Una mică și neînsemnată. O nimica toată. Ce crezi, părinte, o să mă înșele nevasta?

- Ei, fiule, ce să zic? a răspuns Hipotadeu. Cum o fi voia Celui-de-sus !

- Ah! a strigat Panurge. Voia Celui-de-sus ! Ce faceți cu mine, oameni buni? Mă luați cu *dacă* și cu *poate*, care în filozofie înseamnă de toate și nimic. Dacă măgarul meu ar fi făcut să zboare, ar avea aripi. Dacă o vrea Dumnezeu, voi purta coarne. Dacă n-o vrea, n-am să le port. Scîrț ! Dacă aș putea să mă feresc de ce mi-e frică, nu m-aș prăpădi cu firea. Dar dumneata, părinte, mă trimiți la chibzuință lui Dumnezeu, în odăile Domnului! Voi, francezii, pe ce drum o luați, să ajungeți pînă acolo? Sfinția-ta cred că ar fi mai bine să nu vii la nuntă. Sfinției-tale îi place liniștea, odihna și tăcerea; chiotul și larma nuntașilor n-o să-ți priască. N-ai să vii, nu-i așa? De altminteri, nici să dănțuiești nu prea știi, și o să te simți stingherit între fete. O să-ți trimit acasă un copan de gîscă și panglica cu beteală. O să ne faci plăcerea să bei, singur-singurel, un pahar în sănătatea miresei.

- Fiule, a spus Hipotadeu, să nu înțelegi greșit cuvintele mele. Te-am supărat cînd am zis: cum va voi Cel-de-sus? E ceva rău într-aceasta? E blestem și ocară? Nicidecum! Am cinstit numele lui Dumnezeu, tatăl și ocrotitorul zilelor noastre, care ne apără și ne păzește pe toți. Nu-i el singurul ziditor și păstrător al bunurilor lumii? Nu atîrnă toate de voința și de dărnicia lui? Noi nu prețuim nimic, nu sîntem nimic și nu săvîrșim nimic, fără sfînta lui milostivire. Nu hotărăște el despre faptele noastre? Tot ce ne punem noi în gînd să îndeplinim, nu-i oare supus voinței lui, atît în cer cît și pre pămînt? Și gîndind în acest fel, nu înseamnă că slăvim numele lui binecuvîntat? Nevastă-ta, fiule, nu te va înșela, dacă așa va voi Dumnezeu. Și dorind a cunoaște voia lui, nu se cade să-ți pierzi nădejdea, ca și cum ar fi la mijloc o taină ascunsă, pentru a cărei știință ar trebui să pătrunzi în odăile Domnului, pînă la scaunul lui de judecată. Pe toate acestea Dumnezeu însuși ni le-a lămurit și ni le-a arătat în sfintele Scripturi. De-acolo vei afla, că nu vei fi nicicînd înșelat, iar nevasta ta nu va fi rea, dacă vei ști să ți-o alegi dintr-un neam de oameni cumsecade, crescută în cinste și curăție, departe de pilda stricăciunii, iubind pe Dumnezeu și temîndu-se de el, plăcîndu-i să asculte cu credință sfintele lui porunci, temîndu-se de a-l mînia și de a pierde îndurarea lui prin călcarea legilor care osîndesc preacurvia și cer femeii să stea lîngă

bărbatul ei, iubindu-l și slujindu-l pe el cel dintâi și pe nimeni altul în afară de Dumnezeu. Iar pentru a o sprijini pe calea ei dreaptă, te vei purta frumos cu ea, îi vei pune în față numai pilde bune, vei trăi în cinste și fără păcat, credincios soției tale așa cum dorești ca ea însăși să-ți fie; căci după cum cea mai bună oglindă nu e aceea înrămată în aur și împodobită cu pietre scumpe, ci aceea care răsfrînge mai limpede chipul din fața ei, tot astfel femeia nu se cuvine a fi prețuită nici după bogăția ei, nici după neamul din care se trage, nici după frumusețea ei, nici după hainele scumpe pe care le poartă, ci după rîvna cu care năzuiește cu ajutorul lui Dumnezeu să aibă o purtare curată și potrivită cu aceea a bărbatului ei; așa după cum luna nu-și primește lumina nici de la Mercur, nici de la Jupiter, nici de la Marte, nici de la alta din stelele de pe cer, ci de la soțul ei, Soarele, mulțu-mindu-se cu atîta, cît acesta găsește de cuviință să-i dea. Fiind astfel sprijinul și îndrumătorul femeii tale, îi vei da pilda cinstei și a credinței. Și neconținut să te rogi lui Dumnezeu, cerîndu-i ajutor și milostivire.

- Așadar, a spus Panurge, numărîndu-și firele din barbă, sfinția-ta ai dori să mă-nsor cu femeia cea bună, pe care o preamărește Solomon. Atît numai, că aceea, fără îndoială, e moartă demult; iar o a doua ca ea, Dumnezeu să mă ierte, n-am văzut și nu văd. Oricum ar fi, eu îți mulțumesc, părinte. Ia și gustă o bucată de turtă dulce: ajută la mistuit. După aceea bea un pahar de porfiriu, e gustos și face bine jos. Să trecem mai departe.

CAPITOLUL XXXT

Ce sfaturi i-a dat lui Panurge doctorul Rondibilis

Panurge a vorbit mai departe astfel:

- Cînd a venit felceru să-i jugănească pe călugării oenedictini la Saussignac, cel dintâi cuvînt pe care l-a rostit, după ce l-a dat gata pe fratele Cauldaureil, a fost: „Altul la rînd!” Așa spun și eu. Altul la rînd! Hai, meștere Rondibilis, dă-i drumul! Să mă însor sau să nu mă însor?

- Jur pe toate cele patru picioare ale catîrului meu, că nu știu cum să răspund la această întrebare. Ai spus că te simți stăpînit de poftele trupului. Noi cunoaștem din învățătura doftoricescului nostru meșteșug, și după cum sună spusele vechilor ucenici ai lui Plato, că cinci sînt mijloacele prin care omul poate să înfrîneze pornirea simțurilor sale. Mai întîi: vinul.

- Adevărat, a spus fratele Ioan, eu cînd mă îmbăt, nu mai doresc altceva decît să dorm.

- Așa am înțeles și eu, a spus Rondibilis. Băutura fără măsură, adică vinul băut cu necumpătare răcește sîngele, înmoaie vinele, amorțește simțurile, zăpăcește mișcările și seacă puterile zămislirii. Așa e zugrăvit Bachus, zeul bețivilor, beat, în haine muieresti, fără barbă, dolofan și scopit ca un eunuc. Altminteri se petrec însă lucrurile, cînd vinul e băut cu socoteală și cumpătare. Înțelepciunea celor vechi n-a greșit spunînd, că fără Ceres și Bachus, Venera stă și tînjește. Așa spun lampsacienii, după cum povestește Diodor din Sicilia și la rîndul lui Pausanias, că domnișorul Priap e fiul lui Bachus și al Venerei. În al doilea rînd, sînt acele ierburi și felurite leacuri,

care amorfesc simțurile omului, îl răcesc și îl fac neputincios. Aș putea să vă amintesc vreo cîteva, cu nympha heraclia¹, *amerina, salcia, sămînța de cînepă, periclymenosul*², *tamariscul, vitexul, mătrăguna, izmă, orhideea, pielea de hipopotamii* așa mai departe, care prin însușirile și lucrarea lor îngheață sămînța vieții și n-o lasă să iasă din traista semănătorului. După cum sînt și altele care înfierbîntă sîngele și ațîță dorința împreunării.

- Mulțumesc, n-am nevoie, slavă Domnului, a spus Panurge. Dar dumneata? Iartă-mă, meștere, n-am spus-o ca să te supăr.

- În al treilea rînd: munca fără odihnă. Orice trudă a trupului îi stoarce puterile în așa măsură, încît sîngele, care se răspîndește pentru a-l hrăni, n-are nici vreme, nici răgaz să ajungă pînă la mădularele zămislirii. Natura astfel a rînduit lucrurile, ca hrana să fie folosită mai întîi de toate pentru susținerea vieții și numai ce prisosește să slujească la înmulțirea neamului omenesc. Diana a rămas fată-mare, fiindcă gonea toată ziua după vînat. Așa era pe vremuri casta castraților și așa sînt și astăzi cei care se trudesă fără răgaz: luptătorii din circuri și ostașii. Hipocrate pomenește în *De aere, aqua et locis*³, despre unii barbari din țara sciților, care erau mai neputincioși decît eunucii, fiind tot timpul cînd la lucru, cînd călare. Filozofii spun că, dimpotrivă, trîndăvia e mama desfrîului. Ovidiu, fiind întrebat o dată pentru ce a căzut Egist în păcatul preacurviei, a răspuns: „Fiindcă n-avea nici o treabă !” Dacă s-ar șterge de pe lume odihna, nici arcul lui Cupidon n-ar mai avea vreo putere; ar purta, ștregarul, tolba lui de săgeți ca pe-o povară nefolositoare, și pe nimeni n-ar mai răni. Căci nu e nici el atît de bun țintaș, să doboare cocorii în zbor și cerbii gonind prin hățîș (cum făceau Parcele), adică oamenii prinși în forfota muncii. Îi nimerește numai pe cei care stau într-o rînă sau culcați, odihnind sau lenevind. Teofrast, întrebat fiind în mai multe rînduri ce e dragostea, a răspuns că e patima gîndului care trîndăvește. Diogene spunea la fel, că desfrîul e îndeletnicirea celor care n-au altă îndeletnicire. Iar sculptorul Canachus din Sicilya, lăsînd să se înțeleagă că lenea și nelucrarea sînt prielnice dragostei, a cioplit în marmură pe Venera șezînd, iar nu în picioare, cum o înfățișaseră cei dinaintea lui. Al patrulea mijloc e: învățătura. Învățătura cere o asemenea sforțare a minții, încît sudoarea zămislitoare nu mai poate ajunge la locul cuvenit și nici nervul găunos nu mai are puterea de a răspîndi sămînța menită să rodească vieți omenești. Pentru a vă încredința despre aceasta n-aveți decît să priviți un cărturar aplecat asupra muncii sale: cum toate vinele capului îi sînt încordate, ca arcul unei arbalette, pentru a da minții puterea de a umple ventricolele înțelegerii, ale pătrunderii, ale ținerii de minte, ale judecății chibzuite și ale închipuirii, trecînd cu ușurință de la un ventricol la altul, pe calea pe care o arată anatomia, pînă la acea minunată țesătură unde se sfîrșesc arterele pornite din partea stîngă a inimii;

¹ Nufărul.

¹ Caprifoiul.

¹ Despre aer, apă și locuri (lat.).

iar viața trupească, subțindu-se prin atîtea treceri, dă naștere vieții

sufletești. Astfel, orice ființă adânc cugetătoare pare că se desprinde din ea însăși, și, lipsită de simțuri, rămîne dincolo de lumea dinafară, suflet fără trup; pe bună dreptate spunea Socrate că „filozofia nu-i altceva decît moartea care gîndește”. De aceea, poate, Democrit și-a luat singur vederea, socotindu-se mai puțin stînjenit de orbire, decît de priveliștile care nu-l lăsau să se adîncească cu totul în cugetarea lor. De aceea Pallas, zeița înțelepciunii și ocrotitoarea celor înțelepți, a rămas fecioară. Toate cele nouă muze sînt fete-mari. Nici cele trei grații n-au păcătuit vreodată. Am citit undeva, că fiind întrebat Cupidon de maică-sa, Venus, pentru ce le cruță pe muze, puștiul a răspuns că sînt atît de frumoase, atît de curate, atît de cinstite, atît de rușinoase, și au atît de lucru, una cercetînd stelele, alta socotind numerele, alta măsurînd corpurile, alta potrivit cuvintele, alta dînd viață cîntecului, încît, de cîte ori încearcă să se apropie de ele își destinde arcul, își închide tolba și își stinge torța, de teamă și de rușine să nu le stingherească. Apoi, își scoate legătura de pe ochi pentru a le privi mai bine și a asculta în desfătare cîntările lor. Atît de mult îl fermecau, încît adeseori, răpit de dulceața și frumusețea lor, adormea, nevoind să le ispitească sau să le tulbure. În această privință m-am încredințat de adevărul celor spuse de Herodot în cartea amintită, despre sciți, ca și în *De genitura*¹ unde arată că orice om căruia i se taie artera parotidă de lîngă ureche e lovit de neputință, din aceeași pricină pe care v-am arătat-o vorbind despre viața sufletească, pe care o hrănește sîngele din artere: căci o mare parte din puterea de zămislire pornește din creier și din măduva spinării. În sfîrșit, al cincilea mijloc e faptul împreunării.

- Știam eu că aici vrei s-ajungi! a spus Panurge. Arunci pietre în grădina mea. Dar din parte-mi, poți să dai pilde cîte vrei.

Fratele Ioan a vorbit și el:

- Fratele Scilino, egumenul de la Sfîntul Victor din Marsilia, spune că e pedepsirea cărnii (după cum credea și sihastrul de la Sfînta Radegonda de lîngă Chinon). Pustnicii din deșertul Tebaidei, pentru a-și potoli răzvrătirea cărnii și pîrdalnică pornire a simțurilor, se pedepseau astfel de la cinci pînă la treizeci de ori pe zi.

- Îl văd pe Panurge bine zidit, a spus Rondibilis, cu toate mădularele întregi, cumpănit sufletește și cu mintea limpede. El și-a mărturisit, la o vîrstă potrivită, cinstita dorință de a se însura. Dacă se va însoți cu o femeie care să-i semene întru toate, vor zămisli amîndoi urmași vrednici de-a domni într-o împărăție de peste ape.

¹ *Despre reproducere* (lat.).

Cu cît vor veni pe lume mai curînd, cu atît vor fi mai zdraveni și mai sănătoși.

- Meștere doftor, a spus Panurge, mă voi însura cît mai în grabă. Te rog să crezi. În timp ce vorbeai, gîrgăunii mei îmi zbîrnîiau la ureche mai stăruitor ca niciodată. Ai cuvîntul meu. Te rog să poftești la nuntă, vom bea și vom mîncea pe săturate. Să poftească și doamna, dacă-i face plăcere; cu toate

prietenele dumneaei, se înțelege. Vor fi binevenite.

CAPITOLUL XXXII

Cum a dovedit Rondibilis că toți bărbații au dreptul să fie înșelați

-Mai rămîne de lămurit o întrebare, a spus Panurge. Un *p.s.* pe care îl adaugi la scrisoare, adică *pe scurt*. Mă va înșela nevasta?

- Sfinte Dumnezeule ! a strigat Rondibilis. Ce întrebare! Dacă te va înșela nevasta? Iubite prietene, eu sînt însurat. Te vei însura și dumneata. Dar să-ți între bine în cap, că oricare bărbat însurat se află în primejdie de coarne, adică, mai bine zis, are dreptul să le poarte. Însurătoarea și coarnele sînt ca omul și umbra lui. Cînd auzi spunîndu-se despre cineva aceste două cuvinte: e însurat, poți să adaugi fără nici o teamă: este, a fost sau va fi încornorat.

- Ce vorbe sînt astea, cobeia dracului? a strigat Panurge.

- Prietene, a spus Rondibilis, filozoful Hipocrate, plecînd într-o zi de la Lango la Polistilo, să stea de vorbă cu Democrit, a scris unui bun prieten al său, Dionis, rugîndu-l să-i ducă nevasta la părinții ei, niște oameni foarte de treabă, nevoind ca femeia să rămînă singură acasă în lipsa bărbatului. Totodată, să bage bine de seamă și s-o urmărească pas cu pas, în ce loc se duce și ce fel de oameni vin s-o caute. „Nu că m-aș îndoi despre cinstea și credința ei, scria Hipocrate, căci niciodată nu mi-a dat pricină de bănuială, dar e femeie, și ajunge.” Firea femeii, prietene, ne-o spune luna. Ca și luna, femeia se ascunde, se rușinează și se preface în fața bărbatului său. Dar în lipsa acestuia, se dă de gol, își leapădă fățarnicia, zburdă, hoinărește, își dă poalele peste cap, precum luna care, cînd se află în întîlnire cu soarele nu se zărește nici pe cer, nici pe pămînt, dar cînd se depărtează de soare, luminează în toată strălucirea ei, mai cu seamă noaptea.

Așa sînt toate femeile: femei. Cînd spun femeie, înțeleg o ființă atît de plăpîndă și de schimbătoare, atît de nestatornică și de slabă, încît (cu toată cinstea cuvenită) îmi vine să cred că natura, cînd a zămislit-o, s-a depărtat de la buna rînduială și de la măsura potrivită pe care a pus-o în toate lucrările sale. Am stat de-atîtea ori să cuget și am ajuns la credința că, dînd viață femeii, firea s-a gîndit mai mult la plăcerea bărbatului și la înmulțirea neamului omenesc, decît la plămădirea unei făpturi desăvîrșite. Nici Platon nu știa pe ce treaptă s-o așeze: printre ființele cugetătoare sau printre cele care trăiesc numai cu simțurile? Natura a ascuns în trupul femeii o jivină, care în bărbat nu se găsește. O fiară fără astîmpăr, care mușcă și rîcîie, zburdă și gîdilă, înțeapă și ustură, răscolind simțurile, tulburînd pornirile sufletului și răvășind toate gîndurile. Așa încît, dacă nu li-e stropită fruntea cu puțină rușine, ai să vezi pe unele ca niște ieșite din minți, cum se dau celui dintîi venit, mai dezmățate decît proetidele, mimalonidele și tiadele lui Bachus în desfrînata sărbătoare a bacanalelor; căci acea jivină cumplită le stăpînește toate măduarele trupului, cum o arată foarte lămurit știința care se cheamă: anatomie. Nu vreau să mai lungesc vorba. Voi spune numai atît, că femeile cinstite și fără de păcat sînt cu atît mai vrednice de laudă, cu cît

găsesc în ele puterea de a înfrîna acea neîmblînzită fiară, care caută să le tulbure judecata. Și voi încheia spunînd, că numai atunci cînd bărbatul izbutește să sature acea jivină nesătulă și să-i astîmpere (pe cît e cu puțință) poftele, furia ei se potolește și năbădăile i se liniștesc. Așadar, să nu te miri, că noi, aceștia, care n-avem de unde să-i dăm să înfulice și s-o îndestulăm zi de zi, sîntem în neconținută primejdie de-a fi încornorați.

- Bună pomană pentru un om sărac, a spus Panurge. Și n-ai la îndemîină, felcere, nici un leac împotriva unei astfel de primejdii?

- Cum de nu, a răspuns Rondibilis. Știu unul foarte bun, pe care îl folosesc eu însumi. L-am găsit în cartea unui învățat cu mare faimă, care a trăit acum optsprezece veacuri. Să ți-l spun...

- Ești un om aproape cumsecade, i-a tăiat vorba Panurge. Dumnezeu mi-e martor, că mi-ești drag de nu mai pot. Ia gustă din magiunul ăsta de gutui, care strînge mațul șezutului, și prin însușirile lui stiptice înlesnește mistuirea. Ei, asta-i bună! M-am apucat să vînd castraveți la grădinar! Dă-mi voie să-ți torn în acest poc al bătrînesc o dușcă de tămîios. Să nu-ți fie teamă de anghina, că n-am pus în pahar anghinare. Nici piper, nici semințe de mere pădurețe, ci numai puțină scortîșoară cernută, praf de zahăr și vin din cel mai bun, de Devinieri, din Valea Sorbului, de sub nukul cel mare.

CAPITOLUL XXXIII

Rondibilis cunoaște un leac împotriva coarnelor

- Era pe vremea cînd Jupiter se apucase să pună rînduială în gospodăria lui din Olimp, a început Rondibilis povestea. Întocmise calendarul zeilor, pe zile și anotimpuri, dînd fiecăruia o sărbătoare a lui; hotărîse locurile lor de plimbare și împărțise așezarea oracolelor, arătînd cu de-amănuntul ce jerfe vor primi.

- N-o fi făcut ca Tinteville, episcopul din Auxerre? a întrebat Panurge. Marele ierarh avea patima vinului - ca orice om de ispravă - dar mai cu seamă prinsese slăbiciune pentru un altoi de viță bătrînă, moștenit din moșstrămoși, de la însuși Bachus. S-a întîmplat însă, că după cîțiva ani altoiul a degerat și a pierit, iar coardele n-au mai dat muguri, pălite fiind de îngheț, de brumă, de polei, de chiciură, de grindină și alte pedepse ale cerului, care se abat pe rînd, o dată cu sărbătorile cuprinse în zodia Taurului: sfîntul Gheorghe, sfîntul Marcu, sfîntul Vital, sfîntul Eutropiu, sfîntul Filip, Ziua Crucii și Înălțarea. Nemaiavînd înaltul ierarh nici o îndoială că toți acești sfînți sînt aducători de grindină și stricători de altoaie, s-a gîndit să mute sărbătorile lor în lunile de iarnă, între Crăciun și Bobotează (maica celor trei regi, cum o numea el), îngăduindu-le cu toată cinstea să aducă ger și îngheț la vremea aceea cît vor pofti: frigul n-o să facă viței nici o pagubă, iar mugurii nu vor suferi. În locul aceluia, a așezat sărbătorile sfîntului Cristofor, Tăierea capului sfîntului Ioan, a sfintei Magdalena, a sfintei Ana, a sfîntului Dominic, a sfîntului Laurențiu; iar pe sfînta Maria a mutat-o în luna mai.

- Jupiter, a vorbit mai departe Rondibilis, luînd pe zei și pe zeițe la rînd și dînd fiecăruia locul cuvenit, a uitat de sfintele Coarne, care din întîmplare nu

se găseau de față, fiind plecate la Paris, cu o judecată pe care o aveau împotriva unor arendași de-ai lor. Nu mai știu după câtă vreme, Coarnele au aflat de nedreptatea pe care le-o făcuse Jupiter, dar n-au vrut să-și strige prea tare supărarea, de teamă să nu-și piardă dreptul de intrare în Olimp. S-au înfățișat, amîndouă, zeului zeilor, aducîndu-i aminte ajutorul prielnic pe care i l-au dat în atîtea rînduri și cerîndu-i cu stăruință să nu le lase fără sărbătoare, fără slujbe și fără jertfe. Jupiter le-a rugat să-l ierte, dar împărțeala se făcuse și toate zilele din calendar erau date. Dar Coarnele exoflisite, atît de mult s-au rugat și au stăruit, încît, pînă la urmă, Jupiter le-a trecut în condica Olimpului și le-a dat în seamă un număr însemnat de capete bărbătești, cu toată cinstea cuvenită și partea lor de jertfe. Cum însă nu mai rămăsese neîmplinit nici un loc pe răbojul anului, le-a rînduit aceeași zi de sărbătoare, ca și potrivnica lor, zeița Gelozia.

De asemeni le-a lăsat stăpînire deplină asupra bărbaților însurați, îndeosebi asupra celor cu neveste frumoase, hotărînd ca îndatoririle lor să fie bănuiala, neîncrederea, îndoiala, cearta, pînda și iscodirea femeilor, cu poruncă pentru toți să închine sfintelor Coarne slujbele ce li se cuvin și să le aducă amintitele jertfe. Iar pe cei care nu vor ține seama de acele rînduieli, Coarnele să-i ocolească și să nu le intre în casă, oricît s-ar ruga. Să-i lase să tînjească singuri cu nevestele lor, fără ajutorul unui al treilea, ca niște pîngăritori și eretici. (Așa se răzbună zeii asupra celor care nu le dau cinstea cuvenită: Bachus asupra podgorenilor, Ceres asupra plugarilor, Pomona asupra grădinarilor, Neptun asupra corăbierilor, Vulcan asupra fierarilor și așa mai departe.) După cum, dimpotrivă, cei care vor ține toate sărbătorile, lăsînd în părăsire lucrul lor și orice altă îndeletnicire pentru a-și pîndi nevestele, a le închide în casă și a le hărțui cu bănuieli, să aibă parte neconținut de podoaba sfintelor Coarne, să se bucure de răsfațul lor, să le aibă în casă zi și noapte și să nu fie lipsiți de ele niciodată. Am zis !

- Ah, ah, ah! a spus Carpalim. Iată un leac mai lesnicios decît chiar inelul lui Hans Carvel. Naiba să mă ia, dacă nu spun ce gîndesc. Așa e firea femeilor. Nici trăsnetul nu arde și nu fărîmă decît ceea ce e tare și se împotrivește, ocolind ce-i moale, puhav și deșert; frînge în două sabia de oțel, dar nu atinge catifeaua care înfășoară teaca; zdrobește oasele trupului, fără să atingă carnea. Tot astfel, femeia nu se răzvrătește decît împotriva celor ce-i sînt oprite.

- Fără îndoială, a spus Hipotadeu. Mulți din învățații noștri cred, că cea dintîi femeie care a fost pe lume - Eva, cum o numesc evreii - n-ar fi mușcat nicicînd din fructul păcatului, dacă Vicleanul care a dus-o în ispită nu i-ar fi spus că n-are voie să-l guste. Ca și cum ar fi voit s-o îndemne: - „E fruct oprit: mănîncă-l! Altminteri n-ai mai fi femeie.”

CAPITOLUL XXXIV

Cum rîvnesc de obicei femeile la lucrul oprit

Pe vremea cînd eram flăcău și trăiam în desfrînare la Orleans, a spus Carpalim, iscodisem un mijloc îndemînatic de-a prinde femeile în laț și a le

ispiti să se joace de-a dragostea cu mine. Nu cu vorbe dulci, nici cu jurăminte, ci arătându-le limpede și lămurit (cu mare ticăloșie) cât erau de bănuitori bărbații lor. Nu nascocisem nimic, fiindcă așa stă scris în cărți și astfel a fost mersul lumii de totdeauna. Asemenea pilde și pătanii îți scoate viața la iveală, în fiecare zi. Vîrîndu-și în cap tot felul de gînduri poznașe, nevestele își înșală bărbații cu toată sîrguința, făcînd de altminteri la fel ca Semiramida, ca Egesta, ca femeia din insula Mandes a Egiptului (despre care pomenesc Herodot și Strabon) și ca atîtea alte ștregărite de același soi.

- Adevăr a grăit, a spus Ponocrat. Știam pe vremuri o poveste, cum papa Ioan al XXI-lea, trecînd într-o zi pe la mănăstirea Fonthevrault și ieșindu-i înaintea maica stareță cu celelalte măicuțe, l-au rugat să le dea învoiala de a se spovedi între ele. Miresele lui Isus, ziceau mironosițele, au ca toate femeile unele metehne ascunse, pe care se rușinează să le mărturisească unui duhovnic-bărbat, ci mult mai lesne le-ar veni să și le destăinuiască unele altora. - „N-aș pregeta să vă dau o asemenea învoire, ca și altele, a răspuns papa, dar se ivește o piedică, după cum socot. Spovedania, bine știți, e o taină; iar voi femeile nu prea știți să vă țineți gura.” - „Ba știm, au sărit de colo măicuțele. Mai bine decît bărbații!” Atunci sfîntul părinte le-a încredințat o lădiță în care, fără să-l fi văzut maicile, ascunsese o păsărică. Le-a poruncit să așeze lădița într-un loc ferit, făgăduind pe cîntea lui de papă că le va îndeplini rugămintea, dacă vor răbda să nu ridice capacul, orice s-ar întîmpla, sub amenințarea judecării episcopoești și a veșnicei afurisenii. Abia au auzit călugărițele opreliștea și stăteau ca pe ghimpi, să vadă ce-i în lădiță? Sfîntul părinte le-a dat binecuvîntarea și s-a dus să se culce. Dar n-a făcut nici zece pași, că toate măicuțele s-au repezit buluc la lădiță, să-i cerceteze cuprinsul. A doua zi dimineața, papa le-a chemat cu gîndul să le dea dezlegarea cerută. (așa își închipuiau ele.) Dar, înainte de orice altă vorbă, le-a cerut să-i aducă lădița cu pricina. I-au adus-o, nu zic ba, dar pasărea... zburase! Iar papa le-a ocărît, întrebîndu-le cum vor fi în stare să păstreze taina spovedaniei, cînd nu s-au putut răbda să nu umble la lădița păsăruicii.

- Fii binevenit între noi, cinstite meștere! Am simțit o mare bucurie ascultîndu-te, și îi aduc laudă Domnului pentru aceasta. N-am mai avut mulțumirea de-a fi laolaltă, de cînd ne-ai înfățișat la Montpellier, cu vechii noștri prieteni Guy Bourguier, Balthazar Nayer, Jean Quentin, François Robinet și François Villon, acea pozna veselă și plină de învățăminte a bărbatului care luase de nevastă o femeie mută.

- Eram și eu de față, a spus Epistemon. Vrednicul bărbat ținea cu orice preț ca femeia lui să-și recapete graiul. L-a recăpătat în adevăr, cu ajutorul unor vraci, care i-au tăiat nu știu ce piele de sub limbă. Dar cînd a început muieră să vorbească, a vorbit, a vorbit, a vorbit vrute și nevrute, verzi și uscate, de baba-Rada și de Rada-baba, pînă cînd bărbatul, ieșindu-și din fire, a alergat într-un suflet la vraci, rugîndu-l să-i ia nevastei graiul înapoi, așa cum i-l dăduse. Vraciul i-a răspuns, ridicînd din umeri, că el cunoaște multe leacuri cu care poate să redea graiul femeii, dar n-a aflat pînă acum nici unul, care s-o facă să tacă ! Singurul mijloc ar fi surzenia bărbatului. Omul

nostru nu-ș ce-a făcut și ce-a dres, că și-a pierdut auzul; iar femeia, dîndu-și seama că bărbatul n-o mai aude, și că melița ei toacă degeaba, a turbat. Cînd vraciul a venit să-și ceară plata, surdul i-a răspuns că nu-l aude. Vraciul, de necaz, i-a turnat în cap un praf de-al lui și l-a făcut să-și piardă mințile. Pînă la urmă, bărbatul nebun și femeia turbată l-au luat la bătaie pe vraci, lăsîndu-l pe jumătate mort! Niciînd n-am rîs mai cu poftă, ca la pozna asta!

- Să ne întoarcem la oile noastre, a zis Panurge. Dumneata spuneai, după cum am înțeles, că pot să mă însor în toată voia, fără să-mi mai bat capul cu întrebarea, dacă mă va înșela nevasta sau nu. Rău ai grăit, cinstite meștere! Știu bine, că în ziua nunții mele te vei găsi cu treburile dumitale prin alte părți și nu vei fi de față. N-am să te ții de rău că nu vei veni la ospăț.

*Stercus et urina sunt medici prandia prima, Ex aliis paleas, ex istis collige grana.*¹

-N-ai spus bine, l-a îndreptat Rondibilis. Stihul al doilea zice așa: *Nobis sunt signa, vobis sunt prandia digna.*²

- Iar dacă, între timp, nevastă-mea nu s-o simți bine...

- Va trebui să-i cercetez mai întîi udul, să-i ascult inima, să-i pipăi partea de jos a pîntecelui și împrejurimile buricului, cum ne învață Hipocrate, în 2 *Aphorism 35*.

- Nu! Nu! a spus Panurge. Pînă una-alta, nici nu-i nevoie. Noi, oamenii legii, avem pravila noastră: *de venire inspiciendo*². Am să-i pregătesc eu însumi un clistir. Nu-ți părăsi treburile dumitale, care sînt fără îndoială mai grabnice. Îți voi trimite un plocon și vom rămîne buni prieteni.

Panurge s-a apropiat de el și i-a strecurat în palmă patru scuzi. Rondibilis i-a înșfăcat repede, spunînd cu glas tresărit și aproape supărat:

- Domnul meu, nu trebuia să te ostenești... Oricum, îți mulțumesc cu plecăciune. De la oamenii de rînd nu primesc niciodată, dar pe prieteni nu pot să-i jignesc. Sînt la porunca dumitale, ori de cîte ori vei avea nevoie.

- Cu plată? a întrebat Panurge.

- Bineînțeles!

¹ Excrementele și urina sînt gustarea dintîi a medicului. / Ia de aiurea paie, și din astea grăunțele (lat.).

² Pentru noi sînt doar niște semne, pentru voi sînt bune de mîncat (lat.). Despre pîntecel care începe să crească (lat.) (*Digeste*, XXV, 4).

CAPITOLUL XXXV

Cum privește filozoful Gaurigan însurătoarea

După acest schimb de vorbe, Pantagruel i-a spus lui Gaurigan, filozoful:

- Făclia luminii, prietene de credință, trecînd din mînă în mînă a ajuns la dumneata, înțeleptule ! Ți-a venit, adică, rîndul să răspunzi la întrebare: Să se însoare Panurge ori să nu se însoare?

- Și una și alta, a răspuns Gaurigan.

- Ce-ai spus? a întrebat Panurge.

- Ce-ai auzit.

- Și ce-am auzit?

- Ce-am spus.
- Așa ți-e vorba? Ia scurtează-o și spune lămurit: Să mă însor sau să nu mă însor?

- Nici una, nici alta.

- Naiba să mă ia, dacă pricep. Stai să-mi pun ochelarii la urechea stângă, să te-aud mai bine.

În clipa aceea, Pantagruel a zărit în pragul ușii pe Kyn, cățelul lui Gargantua, și a spus celor de față:

- Regele trebuie să fie pe aproape. Să ne ridicăm în picioare.

Nici n-a apucat să sfârșească vorba și Gargantua a intrat în odaia unde se ținea ospățul. Toți s-au sculat de la locurile lor și l-au întâmpinat cu plecăciuni, după cum se cuvenea. Gargantua le-a răspuns tuturor cu bunătate și a spus:

- Iubiți prieteni, dacă voiți să-mi fiți pe plac, nu vă părăsiți nici locurile, nici vorba. Aduceți-mi un jeț în capul mesei și dați-mi să beau în sănătatea voastră. Fiți bineveniți în casa mea. Despre ce vorbești?

Pantagruel i-a spus, că la al doilea fel de mîncare, Panurge pusese întrebarea, dacă ar face bine să se însoare sau nu. Părintele Hipotadeu și meșterul Rondibilis vorbiseră fiecare în felul lui, iar în clipa cînd regele se pregătea să intre, înțeleptul Gaurigan începuse să răspundă la rîndul său. Panurge l-a întrebat: - „Să mă însor sau să nu mă însor?”. „Și una și alta”, i-a spus la început, apoi: - „Nici una, nici alta”. Panurge s-a arătat nemulțumit de aceste răspunsuri care, zice el, se bat cap în cap.

- După înțelegerea mea, a spus Gargantua, aceste răspunsuri seamănă aidoma cu vorba filozofului din vechime, care, fiind întrebat dacă e însurat cu o anumită femeie, a spus: „Am soție, alții s-o ție; trăiesc cu ea, dar și fără ea”.

- Tot cam așa a răspuns și o slujnică din Sparta, care, fiind întrebată dacă s-a dat vreodată un bărbat la ea, a răspuns: „Niciodată!”, fiindcă ea se dădea la ei.

- Așadar, a spus Rondibilis, în filozofie ca și în medicină să păstrăm calea de mijloc, amestecînd laolaltă nepotrivirile și punîndu-le în cumpănire.

- Trimisul cel sfînt, a spus părintele Hipotadeu, astfel ne-a învățat, ca cei ce au femeie să trăiască precum n-ar avea, iar cei ce nu sînt însurați, ca și cum ar fi.

- Eu tălmăcesc astfel vorbele: "Să ai și să nu ai femeie", a spus Panurge. Să ai femeie la treburile pentru care a înzestrat-o firea, adică pentru ajutorul, plăcerea și tovărășia bărbatului. Să n-ai femeie, dacă-i vorba să te ții după fustele ei, să uiți a te ruga lui Dumnezeu, să nu-ți mai îndeplinești îndatoririle tale față de țară, de republică și de prieteni, să-ți lași în părăsire cărțile și alte folositoare treburi, numai ca să-i faci muierii pe plac. Astfel înțelegînd: „Să ai și să nu ai femeie", eu nu văd nici o nepotrivire, nici îndemnuri care nu s-ar împăca laolaltă.

- Vorbiți ca niște ursitoare, a spus Panurge, dar mie-unuia mi se pare că am căzut în fundul aceluia puț întunecat, în care, după cum zicea Heraclit, s-a înecat adevărul. Nu mai văd și nu mai înțeleg nimic. Sînt buimac, și pot să spun că vorbăria dumneavoastră nu-mi face nici o plăcere. (Potoleş-te-te, filozofule, nu mai băga atît în dumneata !) Ia să schimbăm cîntecul, și să nu mai despicăm firul de păr în patru. Nici dumitale nu-ți place să bați cîmpii, după cum cred. Așadar, în numele bunului Dumnezeu, drăguțul, răspunde-mi: să mă însor?

Gaurigan - Însoară-te.

Panurge - Și dacă nu vreau?

Gaurigan - Nu văd cine te-ar putea sili.

Panurge - Nu vezi?

Gaurigan - Nu văd, și nu sufăr de orbul găinilor.

Panurge - Eu văd o mie de pricini care mă îndeamnă să mă însor.

Gaurigan - Să le numărăm.

Panurge - O mie, așa vine vorba. Am spus un număr hotărît, ca să arăt un număr nehotărît. Vreau să spun: multe.

Gaurigan - Te ascult.

Panurge - La naiba! Nu pot să trăiesc fără femeie.

Gaurigan - Lasă-l pe naiba la o parte.

Panurge - Pentru numele lui Dumnezeu, poftim ! Toți înțelepții lumii spun că a te culca în așternut de unul singur, adică fără femeie, înseamnă să trăiești ca o vită, cum ofta Didona, suspinînd printre lacrimi.

Gaurigan - Sluga dumitale !

Panurge - Eu știu ce vorbesc, filozofule. Ce zici, să mă însor?

Gaurigan - N-am zis nu.

Panurge - Și o să-mi fie bine?

Gaurigan - După cum vei nimeri.

Panurge - Și dacă voi nimeri bine, fi-voi fericit?

Gaurigan - De-ajuns.

Panurge - Ia s-o luăm acum în răspăr. Dar dacă nimeresc rău?

Gaurigan - Să nu te amărăști pentru atît.

Panurge - Dar bine, omule, fie-ți milă de mine și sfătuiește-mă ce să fac?

Gaurigan - Faci ce vrei.

Panurge - Hodoronc-tronc !

Gaurigan - Te rog, fără descîntece !

Panurge - Bine, filozoful lui Dumnezeu, eu nu-ți cer decît un sfat. Ce sfat îmi dai?

Gaurigan - Nici unul.

Panurge - Să mă însor?

Gaurigan - Eu nu mă amestec.

Panurge - Atunci să nu mă însor?

Gaurigan - N-am spus asta.

Panurge - Dacă rămîn neînsurat, n-am să port coarne?

Gaurigan - Așa cred.

Panurge - Să zicem că mă însor.

Gaurigan - De ce: să zicem?
Panurge - Închipuiește-ți, vreau să spun, că sînt însurat.
Gaurigan - Nu pot acum. Mi-e gîndul în altă parte.
Panurge - M-ai pricopsit! Ah, dacă aș putea să trag o înjurătură... măcar pe șoptite. M-aș mai răcori. Dar, răbdare... Prin urmare, dacă mă voi însura voi purta coarne!
Gaurigan - Așa se pare.
Panurge - Dar dacă femeia mea va fi cinstită și credincioasă, nu mă va înșela, nu-i așa?
Gaurigan - Vorbiși ca din carte.
Panurge - Ascultă-mă...
Gaurigan - Sînt numai urechi.
Panurge - Iată care e întrebarea: nevastă-mea va fi cinstită și credincioasă? Numai atît aș vrea să aflu.
Gaurigan - Mă cam îndoiesc.
Panurge - O cunoști?
Gaurigan - Nu.
Panurge - Atunci cum poți să te îndoiești de un lucru pe care nu-l cunoști?
Gaurigan - Iac-așa !
Panurge - Dar dacă ai cunoaște-o?
Gaurigan - Mai vîrtos.
Panurge - Ascultă, pajule, mititelule, uite, ține aici scufia mea - lasă-mi ochelarii! - coboară în curte și înjură pentru mine o jumătate de ceas. O să înjur și eu în locul tău o dată, cînd vei avea nevoie... Și cu cine o să mă înșele?
Gaurigan - Cu cine s-o nimeri.
Panurge - Băga-s-ar dracul în el! O să-i rup oasele !
Gaurigan - Așa să faci.
Panurge - Să mă ia în coarne o mie de draci, dacă nu i-oi pune lacăt femeii cînd voi pleca de-acasă!
Gaurigan - Ai putea să-ți alegi cuvintele.
Panurge - Cuvinte am ales și am ouat destule! Acum vreau să hotărăsc ce am de făcut.
Gaurigan - Hotărăște, eu nu te împiedic.
Panurge - Ia stai puțin! Văd că n-am izbutit pînă acum să-ți las sînge. Am să te încrestez în altă parte. Dumneata ești însurat sau ba?
Gaurigan - Nici una, nici alta.
Panurge - Sfînte Dumnezeule, ține-mă ! Nu mă lăsa ! Am asodat leoarcă. Parcă aș fi muncit la sapă, mînca-m-ar viermii! Mi s-a întors rînza pe dos și mi s-a încuiat mațul! Nu pot să încomofistibulizez în tolba minții mele răspunsurile pe care mi le dai.
Gaurigan - Atîta grijă să am.
Panurge - Să pornim mai departe, înțeleptule! Ești însurat?
Gaurigan - Așa mi se pare.
Panurge - Ai mai fost însurat vreodată?
Gaurigan - Parcă.

Panurge - Și ai avut noroc întâia oară?

Gaurigan - Oarecum.

Panurge - A doua oară ai nimerit-o mai bine?

Gaurigan - Cine poate să știe !

Panurge - Pune mîna pe inimă și răspunde: te simți bine însurat?

Gaurigan - Așa și așa.

Panurge - Pe barba sfîntului Cristofor, mai degrabă aș stoarce un pîrț dintr-un măgar mort, decît o vorbă lămurită din gura dumitale! Nu pot s-o scot la capăt cu dumneata în nici un fel. Adevăr mărturisesc, filozofule, că și dracului i-ar fi rușine de amîndoi. Răspunde: purtat-ai coarne, da sau ba? Cu dumneata vorbesc, ăsta care stai lîngă mine, nu cu dumneata, ăla care ai plecat să bați mînea.

Gaurigan - Dacă s-a întîmplat să nu port coarne, înseamnă că am avut noroc. Așa mi-a fost scris!

Panurge - Pe carnea, pe trupul și pe sîngele meu, mă las păgubaș, îmi iau catrafusele și plec. Pe ăsta nu pot să-l apuc de nicăieri. Auzind aceste cuvinte, Gargantua s-a ridicat și a spus:

- Lăudat să fie Domnul în toate lucrările lui. După cum văd, lumea s-a făcut mai frumușică de cînd m-am întîlnit cu ea întâia oară. Bine am ajuns ! Va să zică filozofii cei mai învățați și mai iscusiți s-au înhăit cu șleahta schepticilor și s-au întors înapoi la școala lui Pyron. Slavă ție, Doamne, slavă ție ! Adevăr zic vouă, că mai lesne vei prinde pe lei de coamă, pe cai de urechi, pe zimbri de grumaz, pe bivoli de coarne, pe lupi de coadă, pe țapi de barbă și pe ulii de plisc decît pe filozofi de cuvînt! Rămîneți cu bine, dragi prieteni.

Gargantua s-a depărtat, iar Pantagruel a spus celor de față:

- Timeu din cartea lui Platon număra oaspeții la începutul fiecărei adunări; noi ne vom număra la sfîrșit. Unul, doi, trei... Unde-i al patrulea? Cine lipsește? Nu cumva e prietenul nostru Bridoye?

Epistemon a răspuns că ducîndu-se să-l poftască nu l-a găsit acasă. Un aprod de la Curtea din Mirelingues venise mai înainte să-l cheme pentru a da seama în fața Parlamentului despre o hotărîre pe care o rostise. Bridoye plecase în grabă ca să fie de față și să nu se pomenească tras la răspundere în lipsă.

- Voi vedea despre ce e vorba, a spus Pantagruel. Se împlinesc patruzeci de ani, de cînd Bridoye e judecător în Fonsbeton, și în răstimpul acesta a rostit mai bine de patru mii de hotărîri. Două mii trei sute nouă din ele au mers mai departe înaintea Parlamentului din Mirelingues, în urma plîngerii celor care pierduseră, dar toate au rămas în picioare și au fost întărite, plîngerile dovedindu-se neîntemeiate. Dacă acum, la sfîrșitul zilelor sale, s-ar vedea lovit cu mustrare, încercarea ar fi prea grea pentru el, după ce a trăit în cinste și dreptate o viață întreagă. Vreau să-l ajut din toate puterile mele. Știu că lumea s-a făcut atît de rea, încît dreptatea are nevoie de apărare. O voi face fără zăbavă, pentru a-l feri de orice năpastă.

Mesele s-au strîns, Pantagruel a împărțit oaspeților săi daruri de preț și de mare cinste: inele, giuvaeruri, potire de aur și talere de argint, după care,

mulțumind încă o dată din inimă tuturor, s-a îndreptat spre odăile sale.

CAPITOLUL XXXVII

Cum l-a îndemnat Pantagruel pe Panurge să ceară sfatul unui nebun

În drum spre iatac, Pantagruel l-a zărit lângă o fereastră pe Panurge trist și îngândurat, clătinând din cap cu amărăciune. Pantagruel i-a spus:

- Semenii cu un șoarece care a căzut într-o mlaștină și cu cât se zbate să scape, cu atât mai adânc se afundă. Te zvîrcolești într-un lanț încîlcit de îndoieli, și din ce te smucești căutînd dezlegare, cu atât te încurci mai rău. Ascultă! Am auzit o vorbă din popor, că un nebun judecă de multe ori mai bine decît zece învățați. De vreme ce răspunsurile înțelepciunii nu te-au lămurit, ce-ar fi dacă ai cere sfatul unui nebun? S-ar putea s-o nimerești și să rămîi mulțumit. Mulți regi au scăpat de primejdie și multe țări s-au păstrat întregi; multe războaie s-au cîștigat și multe încercări au fost biruite după sfatul și prevestirile unor nebuni. Gîndește-te și vei recunoaște că am dreptate. Cel care poartă grija treburilor lui, dovedindu-se gospodar harnic și priceput; cel care își păstrează judecata limpede și nu pierde nici un prilej prielnic pentru a-și spori avutul; cel care cu dibăcie izbutește să scape de lip-suri și de necaz e socotit de noi toți drept un înțelept. Dar înaintea gîndirii cerești nu-i prețuit tot astfel; în cumpăna ei nu e cu adevărat înțelept, adică vrednic de a *vedea* pe cele de față și de a *prevedea* pe cele viitoare decît omul care pe el însuși se uită, care se înalță deasupra ființei sale, se curăță de toate îndemnurile pămîntești și se desprinde cu gîndul de toate slăbiciunile omenești, nepăsător la toate. Astfel spunem noi că sînt nebunii. Pe marele proroc Faunus, fiul lui Picus, regele latinilor, poporul neștiutor l-a numit *Fatuel*, adică pe limba lui: Nebunul. Asemeni, în păcălelile pe care le joacă măscăricii, tichia Nerodului și scufia Nebunului o pun în cap, nu cei mai proști, ci cei mai isteți dintre ei. Astrologii spun că împărații și nebunii vin pe lume sub același semn al zodiacului. Enea și Choroebus (despre care Euphorion spune că a fost nebun) au avut la naștere același horoscop. Nu mă voi depărta prea mult, dacă îți voi aminti ce povestește Io. Andre despre cuprinsul unui canon al nu-știu-cărui papă către primarul și pîrgarii din La Rochelle; Barbațiu o spune despre pandectele lui Justinian, iar acum de curînd Jason, în proverbele lui, și Jean Seigny, faimosul nebun al Parisului, străbunicul lui Caillette de mai tîrziu. Iată întîmplarea: Un derbedeu din Paris, trecînd într-o zi prin fața unei ospătării de lângă fortăreața Chastelet, s-a oprit în fața grătarului, a scos din traistă o bucată de pîine și a început s-o mănînce, sorbind cu nesațiu mireasma cărnii fripte. Birtașul l-a lăsat în pace și nu i-a spus nimic; dar după ce mîrlanul și-a mestecat codrul de pîine și a dat să plece, l-a prins frumușel de guler și

i-a cerut să-i plătească... mirosul fripturii! Omul a răspuns, că nici măcar nu s-a atins de cărnuri, deci cu nimic nu l-a păgubit și cu nimic nu i se socotește dator. Aroma cărnii fripte, răspîndindu-se în văzduh, s-ar fi pierdut oricum, și nu s-a mai pomenit încă la Paris să se vîndă miros de friptură pe

stradă ! Birtaşul a răspuns, că el nu-i ținut să hrănească pe toți derbedeii Parisului cu aromă de la grătarul lui, și l-a amenințat că dacă nu-i plătește îi mută fălcile. Mîrlanul a pus mîna pe băț să se apere, și s-a încins o zarvă nemaipomenită. Mulțimea de gură-cască s-a strîns din toate părțile să privească încăierarea. Între ei se afla și Jean Seigny, nebunul orașului. Zărindu-l, birtaşul a spus mîrlanului: - „Vrei să-l punem pe marele Jean Seigny judecător peste noi?” - „Vreau, cum să nu vreau, lua-te-ar naiba!” a răspuns flămîndul. Jean Seigny, după ce i-a ascultat pe amîndoi, i-a cerut derbedeului să scoată din pungă un sfaț de argint. Mîrlanul, neavînd încotro, s-a supus și i-a pus banul în mînă. Nebunul l-a luat, l-a așezat pe umărul stîng ca și cum ar fi vrut să-i cumpănească greutatea, l-a lovit pe unghie ca să audă cum sună, apoi, închizînd un ochi, s-a uitat cu luare-aminte să-i citească scrisul. Mulțimea căsca gura la el, birtaşul aștepta încrezător, iar mîrlanul schimba fețe-fețe. După o tăcere destul de îndelungată, nebunul s-a dus să mai sune o dată banul pe tejghea, apoi cu o măreție de jude-președinte, ținînd în mînă paiața lui ca pe un schiptru, înfundîndu-și pe cap scufia de blană cu urechi de hîrtie zdrențuită, a tușit de trei ori și a spus: - „Curtea găsește de cuviință că, împricinatul care și-a mîncat pîinea cu miros de friptură, a plătit birtaşului cu sunetul banului. Așadar și prin urmare, Curtea îndrumă pe fiecare să-și vadă de treaba lui. Fără cheltuieli de judecată și spre știința părților”. Hotărîrea nebunului li s-a părut tuturor judecătorilor din Paris atît de dreaptă și de minunată, încît au recunoscut că nici Parlamentul însuși, cu legea în mînă, n-ar fi putut să chibzuiască mai bine. Așadar, gîndește-te dacă n-ar fi mai nimerit să ceri sfatul unui nebun.

CAPITOLUL XXXVIII

Ce porecle i-au dat Pantagruel și Panurge lui Tribulet¹

- Pentru mîntuirea sufletului meu, primesc, a spus Panurge. Aveam mațul încuiat; acum simt că mi s-a ușurat pîntecele. Dar, după cum, pentru a le cere sfatul, am ales lamura înțelepților, tot astfel aș dori să găsim pe nebunul cel mai nebun dintre toți nebunii.

¹ *Tribut-Triboulet*, bufonul lui Ludovic al XII-lea și apoi al lui Francisc I.

- Tribulet îmi pare a fi nebunul care ne trebuie, și-a dat cu părerea Pantagruel.

- E nebun sută-n sută! a încuviințat Panurge.

PANTAGRUEL	PANURGE
Nebun din	Nebun
născare,	cîntăreț,
fatal,	cu bemol la
	cheie,
ceresc,	pămîntesc,
voios,	vesel,
mercurial,	drăgălaș,

lunatic,	cu nasul roșu,
rătăcitor,	pisălog,
ciudat,	cu clopoței,
eretic,	veneric,
eroic,	de pripas,
înghețat,	orfan,
genial,	clocit,
predestinat,	plimbăreț,
împărătesc,	papal,
regesc,	consistorial,
august,	canonic,
cezarian,	aulic,
patriarhal,	sinodal,
ducal,	episcopesc,
seniorial,	doftoricesc,
credincios,	călugăresc,
stegar,	impunător,
palatin,	cu toane,
principal,	căptușit,
pretorial,	la prima
	tunsoare,
total,	iubăreț,
înaripat,	cu diplomă,
curial,	musafir,
fruntaș,	cu premiul
	întîi,
biruitor,	cu coadă,
vulgar,	cetlăiaș,
casnic,	lăturalnic,
exemplar,	însetat,
rătăcitor și rar,	nerod,
civil,	trecător,
popular,	de pe cracă,
familiar,	haihui,

de seamă, favorit, latinesc, de toate zilele, temut, filozof, metafizic, suveran, special, extatic,

categoric, predicator, uriaș, oficial, cu perspectivă, aritmetic, algebric, cabalistic, talmudic,

ermetic, explicativ, prescurtat, hiperbolic, antonomastic, alegoric, foarte logic, pleonasmic,

princiar, cerebral, cordial, indestinal, hepatic, splenetic, cu vînturi, legiuit, la azimut, pe meridian,

binefăcut, cu pervaz, pe pedestal, chibzuit, celebru, binecrescut, înzăuat, prădalnic, cu coada-n sus, cenușiu, aiurit, lovit cu leuca, bosumflat, superlativ, de dimineață, de mîna stîngă, mătăsos,

lînă-n lînă, cu picățele, burghez, cu mătură, de batjocură, de toate felurile, cu zăbavă, taciturn, eteroclit, teologic, prescurtat, arăbesc, pecetluit, împuternicit, cu glugă, titular, ascuns, îndărătnic, zdravăn, jefuit, fudul, de mîna întîi, ușuratic, de bucătărie, de neam mare, la frigare, la tavă, la cuptor, cu guturai, de 24 de carate, sprinten, solemn, anual, sărbătoresc, distractiv, de la țară, glumeț, cu hrisov, necioplît, grosolan, de toate zilele, cu diapazon, hotărît, cu hieroglife, adevărat, de mare preț, măsurat, fanatic, fantastic, limfatic, înfricoșat, distilat, nesupărător, întors pe dos, ciufut, cu moț, cu cîrje, cu paiată, pieziș, împiedicat, croit pe măsură, răscopt, necioplît, de ars pe rug, împăunat, împopoțonat, fără oprire, cu șaradă, după tipar, cu glugă, înțelept, încrustat, persan, baritonal, rău de muscă, cu pielea groasă.

Pantagruel - în Roma de altădată, quirinalele erau sărbătorile nebunilor. Am putea să întemeiem și noi în Franța: *tribuletinalele*¹.

Panurge - Dacă nebunii ar purta platoșe, ar umbla toți cu bucle goale pe ulițe.

Pantagruel - Dacă el e Fatuel, zeul nebunilor despre care am pomenit, bărbatul Fatuei, zeița nebunilor, tatăl lui se chema Bunăziua, iar bunică-sa Ziuabună.

Panurge - Dacă toți nebunii ar merge în buiestru, el le-ar lua-o înainte cu un stînjén, măcar că are picioarele strîmbe. Să mergem la Tribulet. Sînt încredințat că-mi va da un sfat bun.

Pantagruel - Eu plec la Mirelingue. Vreau să fiu de față la judecata lui Bridoye. Între timp, voi trimite pe Carpalim la Blois să-l cheme aici pe Tribulet.

Carpalim a pornit la drum. Pantagruel, însoțit de slujitorii săi, de Panurge, Epistemon, Ponocrat, fratele Ioan, Gimnast, Rizotom și ceilalți, s-a îndreptat spre Mirelingue.

¹ *Tribuletinalele*, vezi p. 359, nota 1.

CAPITOLUL XXXIX

Cum a fost judecat în fața lui Pantagruel judele Bridoye, care dădea hotărîrile după cum picau zarurile

Ziua următoare, la ceasul hotărît pentru judecată, Pantagruel a ajuns la Mirelingue. Președintele, senatorii și consilierii l-au rugat să stea alături de ei, pentru a asculta lămuririle și susținerile lui Bridoye privitoare la hotărîrea ce-o dăduse împotriva unuia Toucheronde. Curtea celor o sută nu socotea hotărîrea dreaptă.

Pantagruel a primit bucuros și a intrat în sala judecăților, unde l-a zărit pe Bridoye șezînd pe scaun în mijlocul încăperii. Fiind întrebat, n-a răspuns decît

atît, că din pricina anilor i-au slăbit ochii și nu mai vede bine; acestea sînt beteșugurile și nevoile bătrîneții - vezi *not. per Archid. D.LXXXVT C. tanto*. Iată pentru ce nu mai deosebește numerele zarurilor atît de bine ca altădată. Și așa precum Isac, bătrîn și cu văzul tulbure, l-a luat pe Iacob drept Esau, tot astfel, avînd a hotărî asupra pricinii de care era vorba, a citit 5 în loc de 4, mai ales că folosisese zarurile lui cele mici. Dar după toate legile dreptății, slăbiciunile firești ale omului nu pot fi socotite drept crimă, după cum scrie în [...]. Căci ar trebui să fie trasă la răspundere natura, nu omul, după cum reiese din 7. *maximum vitium C. de lib. praetor*.

- Despre ce zaruri e vorba? a întreat președintele Curții, Trinquamelle.

- Zarurile cu care judec, a răspuns Bridoye. *Alea judiciorum*¹, despre care amintește [...]. Dumneavoastră ce zaruri folosiți pentru hotărîrile înaltei Curți? Toți ceilalți judecători hotărăsc potrivit celor arătate de D. Hen.

Ferrandat *et not. gl. in c. fin. de sortii, et 1. sed cum ambo ff. de jud. Ubi doct.*, care spune că zarurile sînt mijlocul cel mai cinstit, cel mai folositor și cel mai priincios pentru judecarea pricinilor și neînțelegerilor dintre părți. Mai lămurit vorbește Bald. Bartol și Alex: *C. communia de leg. Si duo*.

- Și cum faci, prietene? a întreat Trinquamelle.

- Iată, a răspuns Bridoye, vă voi arăta pe scurt, cum ne învață legea *amplioem & in refutatoriis, C. de appela și gloss. 1. i.j. ff. quod met. causa. Gaudent brevitate moderni*. Fac ca dumneavoastră toți, domnilor, și după cum e obiceiul judecăților, pe care trebuie să-l urmăm: *ut noi. extra de consuet. c. ex literis et Ibi Innoc.*

Norocul judecății (lat.).

Adică: văzînd și revăzînd, citind și recitind, răsfoind și puricînd toate plîngerile, înfățișările, amînările, mărturiile, cercetările, arătările, dovezile, chemările, duplicatele, triplicatele, depunerile, opunerile, transpunerile, jurămintele, faptele nepermise, încheierile scrise, semnăturile, procedurile, examinările, înfruntările, trimiterile, admiterile, apărarea, învinuirile și toate celelalte ițe și chichițe, înfățișate dintr-o parte și alta (cum se cuvine să facă fiecare judecător). Așez alături, pe colțul mesei, mai întîi sacii cu hîrtille pîrîtului, dîndu-le precădere (cum faceți și dumneavoastră). Pun apoi, pe colțul celălalt, sacii pîrîtorului (cum faceți și dumneavoastră). Fiecare cu norocul lui.

- Și cum deosebești de care parte e dreptatea?

- Ca și dumneavoastră, domnilor, a răspuns Bridoye. Mă uit, mai întîi, să văd cîți saci sînt de o parte și cîți de alta. Dacă sînt saci mai mulți, scot zarurile mici. Mai am o pereche de zaruri mari, frumos tăiate și bine șlefuite, pe care le folosesc cînd pricina mi se pare mai ușoară, adică atunci cînd sînt saci mai puțini.

- Și pe urmă cum hotărăști?

- Ca și dumneavoastră, domnilor. Dau cîștig celui care a avut mai mult noroc la zaruri. După cum cred că e și drept.

CAPITOLUL XL

Cum arată Bridoye pentru ce judeca pricinile dînd cu zarurile

- Foarte bine, a spus președintele, dar dacă soarta pricinilor o hotărăști după cum dă norocul, pentru ce nu arunci zarurile din prima zi cînd ți se înfățișează părțile, fără să mai amîni judecata? La ce-ți mai slujesc sacii, cu toate scriptele lor?

- Îmi slujesc, ca și domniilor voastre, domnilor, la trei lucruri, deopotrivă de prielnice, folositoare și plăcute. Mai întîi, pentru a îndeplini formele, fără de care nici o hotărîre n-are putere, după cum o dovedește *Spec. I tit. de instr. edit. et tit. de rescript. praesent.* Știți foarte bine, că de multe ori, în judecățile noastre, forma schimbă și preface conținutul, căci *forma mutata, mutatur substantia*¹. În al doilea rînd, fiindcă îmi priește mișcarea, ca și domniilor voastre, domnilor.

Schimbîndu-se forma, se schimbă substanța (lat.).

Răposatul Othoman Vadare, un doftor priceput, mi-a spus în mai multe rînduri că lenevirea trupului primejduiește sănătatea și scurtează viața tuturor oamenilor legii, ca și pe-a dumneavoastră, domnilor. De aceea nouă ne sînt îngăduite unele jocuri cuviincioase și plăcute, cum scrie în *Thomae in secunda secundae quaest.* ca și Albert de Ros, *csx&fuit magnus practicus*¹, iar după el Bărbăția *in prin. consil. Interpone tuis interdum gaudia curis*².

Într-adevăr, într-o zi a anului 1489, avînd oarecari treburi bănești la curtea domnilor consilieri generali, și ajungînd să pătrund pînă la dumnealor, cu învoirea bine răsplătită a aprodului - fiindcă după cum știți *pecuniae obediunt omnia*³ - i-am găsit jucînd „musca”, un joc sănătos, cuviincios și foarte vechi, îngăduit de lege. Îmi aduc aminte chiar, că domnul Tielman Picquet făcea pe musca și glumea spunînd celorlalți domni de la curte, că tot lovindu-l or să-și rupă scufiile pe spinarea lui și o să-i certe nevestele cînd s-or întoarce acasă. Or, *resolutorie loquendo*¹ voi spune, ca și dumneavoastră, domnilor, că nu-i o mișcare a brațelor și a trupului mai înviorătoare în lumea dreptății decît să deșerți sacii cu dosare, să răscolești hîrtille pricinilor, să umpli coșurile și să cercetezi temeinic fiecare dovadă.

În al treilea rînd, ca și dumneavoastră, domnilor, socotesc că orice rod are nevoie de timp ca să se coacă. Timpul le scoate la iveală pe toate. Timpul e părintele adevărului. Iată de ce, ca și dumneavoastră, domnilor, nu mă pripesc niciodată. Țiu în loc și amîn hotărîrea, pînă ce pricina, între timp, se limpezește, se dospește și se coace; abia atunci arunc zarurile, iar părțile, după îndelungă așteptare, primesc mai ușor hotărîrea sorților. *Portatur leviter, quod portat quisque libenter*⁵.

Judecînd o pricină nedospită bine, adică la începutul ei, aș face aceeași greșală ca și felcerul care s-ar apuca să taie o bubă înainte de a se coace, sau ar încerca să curețe o umoare rea a trupului, cînd abia s-a ivit. *Quod medicamenta morbis exhibent, hoc jura negotiis*⁶. Natura de asemeni ne învață, că fructele nu se culeg și nu se mănîncă verzi, după cum nici fetele

nu-s de măritat, cît sînt încă prea crude. *Jam matura thoris plenis adoleverat annis virginitas*¹.

Toate lucrurile sînt a se îndeplini la vremea lor.

¹ A fost un mare practician (lat.).

¹ Strecoară din cînd în cînd și cîte o bucurie printre grijile tale (lat.).

⁸ Totul ascultă de bani (lat.).

* Vorbind hotărîtor (lat.).

¹ Oricine rabdă lesne ceea ce rabdă de bunăvoie (lat.).

• Ceea ce fac leacurile la boli, fac judecățile la afaceri (lat.).

¹ Un număr deplin de ani hrănise o fecioară coaptă acum pentru patul nupțial(lat)^L.

CAPITOLUL XLI

Bridoye povestește pățania unui împăciuator de pricini

- În această privință îmi amintesc, a vorbit mai departe Bridoye, că pe vremea cînd învățam legile la Poitiers, sub *brocadium juris*¹, trăia la Semerve un oarecare Perrin Dendin, gospodar de ispravă, plugar harnic, cîntăreț în strană și om de cuvînt, cam tot atît de vîrstnic ca cel mai bătrîn dintre dumneavoastră. (Spunea că apucase în tinerețe marele și înțeleptul Conciliu din Latran, cu pălărie roșie în cap, alături de soția dumnealui, Pragmatica Sanctiune, înveșmîntată în mătase liliachie și cu mătănii groase din boabe de chihlimbar.) Acel bărbat de nădejde descurcase el singur mai multe pricini decît întreaga curte de la Poitiers, cu judecătorii din Monsmorillon și Parthenay la un loc. Era bine cunoscut și mult prețuit în toată împrejurimea. Nu se isca o pricină de ceartă sau vreo neînțelegere în Chauvigny, Nouaille, Croutelles, Aisgne, Leguge, la Motte, Lusignan, Vivonne, Mezeaulx, Estable și în alte părți, care să nu ajungă în fața lui la judecată. În toate hotăra cu putere deplină, deși nu era om de legi, ci numai om cumsecade. Nu se tăia un porc în toată vecinătatea, fără să-i sosească acasă, plocon, toba și cîrnații. Nu trecea o zi de la Dumnezeu, să nu se țină un ospăț, o nuntă, un botez, o cumetrie sau o petrecere la crîsmă după lehuzie; în cinstea împăcării, firește, căci, după ce părțile cădeau la învoială, împăciuatorul nu uita să-i strîngă pe toți laolaltă și îi îndemna să închine un pahar-două, în semn de mulțumire și de bună înțelegere. Perrin Dendin avea un fiu, pe Tenot, flăcău voinic și chipeș, prietenos, aș putea să spun ca și taică-său. Tenot Dendin rîvnea și el să judece neînțelegerile dintre oameni, fiindcă după cum știți: *Saepe solet similis filius esse patri*². Îi plăcea să se numească singur: împăciuator de pricini. Se dovedise altminteri îndeajuns de isteț și de harnic. Cum auzea, sau numai bănuia, că s-a iscat undeva vreo ceartă, se și înfățișa s-o descurce. Fiindcă: *qui non laborat non manige ducat*³. A greșit însă o dată destul de rău; și de atunci nimeni nu-l mai punea judecător, oricît de neînsemnată ar fi fost pricina. Astfel, în loc să împace oamenii, mai mult îi învrăjbea; în loc să-i potolească, mai amarnic îi stîrnea. Știți, domnilor, că *sermo datur cunctis, animi sapientia paucis*⁴. Iar hangiii din Semerve spuneau că de pe urma lui nu mai vindeau, tot anul, nici atît vin cît se bea altădată într-o jumătate de zi la o împăciuire de-a lui taică-său.

¹ Axiome de drept (lat.).

* Adesea fiul îi seamănă tatălui (lat.).

³ în pronunțare franceză: *maniiducat* - cine nu muncește, nu vede un ducat, pentru: *qui non aborat, non manducet* - cine nu muncește să nu mănânce (lat.). (*Tkes.* II. 3, 10).

* Cuvîntul le e dat tuturor, înțelepciunea minții nu.

Tenot i s-a plîns părintelui său, vorbind cu amărăciune despre răutatea oamenilor vremii, și adăugînd că dacă mai demult lumea ar fi fost tot atît de certăreață, de pornită și de îndărătnică, nici el, Perrin Dendin, n-ar fi ajuns la acea faimă de împăciuitor fără greș, de care se bucura. Băiatul a păcătuit grăind astfel, căci nu li-e îngăduit copiilor a judeca pe părinții lor. - „N-ai luat-o din loc cum trebuie, a spus Dendin fiului său.

Cînd ai pe oportet¹ în fața, Să jad așa cum te învață.

Uite unde-i buba. Nu izbutești să împaci pe împričinați! Și știi de ce? Fiindcă iei în mînă pricinile cît sînt prea crude, adică necoapte. Eu, în schimb, pe toate le descurc. Știi pentru ce? Pentru că aștept să se dospească bine și să se coacă ! *Dulcior est fructus, post multa pericula ductus*². E o vorbă care spune, că treaba felcerului e mai ușoară către sfîrșitul bolii, decît la începutul ei. Fiindcă, vezi tu, pînă să vină doftorul, boala și-a făcut mendrele, și se apropie de capătul ei. Pricinile așijderea, se istovesc de la sine, cînd împričinaților nu le mai rămîne nici un ban în pungă și au ostenit a se mai război între ei. *Deficiente pecu, deficit omne, nia*.³ În clipa aceea, nu mai lipsește decît unul care să mijlocească înțelegerea, precum pețitorul nunta, ducînd vorbele de la o casă la alta și punînd la cale împăciuirea celor învrăjbiți, cruțîndu-i fiecareia rușinea de a se spune despre el că a închinat cel dintîi steagul și că s-a dat bătut, fiindcă știa că n-are dreptate și simțea că i se scufundă corabia. Și iată că se arată Dendin ! Mulțdorit și binevenit, ca sarea în bucate ! Atunci sosește ceasul meu ! Norocul meu ! Culesul ! În felul acesta, fătul meu, aș putea să mijlocesc pacea, sau cel puțin un răgaz de luptă, între marele nostru rege și venețieni, între împărat și helvetici, între englezi și scoțieni, între papa și cetatea Ferrarei. Aș merge și mai departe, cu ajutorul lui Dumnezeu: aș împăca pe turci cu sofioții, pe tătari cu moscoviții. Ai priceput? Aș aștepta să-i prind la acel impas, cînd și unii și alții ar fi sătui de războaie, cînd le-ar fi goală visteria și pungile supușilor stoarse, cînd și-ar fi vîndut bunurile și și-ar fi zălogit moșia, cînd li s-ar fi isprăvit merindea și și-ar fi împușcat toți plumbii. Atunci, mama lui Dumnezeu! De voie, de nevoie s-ar opri să mai răsufle și, vrînd-nevrînd, și-ar înfrîna neînfrînarea. Cum ne învață *gloss. XXXVI d. c. Si quando:*

Odero si potero; si non, invitus amabo.*

¹ Trebuie (lat.).

² Mai dulce e roadă dobîndită cu strădanii mari (lat.).

* Pentru: *deficienta pecunia, deficit omne* ~- cînd lipsesc banii, lipsește totul (lat.).

* Voi urî dacă voi putea dacă nu, voi iubi fără să vreau (lat.). (*Ov. Am, III, XX, 35*).

CAPITOLUL XLII

Cum se nasc pricinile și cum ajung să se coacă

- Iată de ce, a spus Bridoye, amîn și lungesc pricinile, așteptînd, ca și

dumneavoastră, domnilor, să se coacă formele și să se pîrguiască bine dove-
zile din saci. Orice pricină, la începutul ei mi se pare, ca și dumneavoastră,
domnilor, nelămurită și șchioapă. Așa cum puiul de urs, cînd se naște, n-are
nici labe, nici piele, nici păr, nici cap, ci e numai un boț de carne, fără chip și
fără nume. Abia după ce, cu răbdare de mamă, ursoaica se apucă să-l lingă,
ursulețul începe să semene cu ceea ce se cuvine să fie. Așa văd eu, ca și
dumneavoastră, domnilor, că vin pe lume pricinile: fără cap și fără picioare,
neîmplinite și neînchegate, ca ciozvrta de urs la naștere. Dar, după ce sînt
toate părțile bine linse, întinse și prelinse, unse, tunse și pătrunse, labelle
încep să crească, iar dobitocul mișcă din urechi. Cum spune *gloss.fiem q. I c.*
*Paulus: Debile principium melior fortuna sequetur*¹. Așa și dumneavoastră,
domnilor, cu toți portăreii, aprozii, procurorii, advocații, ipistații, notarii,
scriitorii și judecătorii fără scaun, *de quibus tit. est lib. III C*, pipăiți
neconținut buzunarele împricinaților și, avînd grijă să le lingați pungile,
puneți pricinii nou-născute labe, cap, gheare, dinți, vine, mușchi și sînge:
adică umpleți sacii! *Qualis vestis erit, talia corda gerit*². Adică în această
privință sînt mai fericiți împricinații decît împărțitorii de dreptate, fiindcă
*beatius est dare quam accipere*³. Astfel pricina crește, frumoasă și bine
împlinită, cum spune *gloss. canonice: Accipe, sume, cape, sunt*
*verbaplacentia papae*⁴. Mai lămurit spune Alber. de Ros: *Roma manus rodit,*
*quas roderenon valet, odit. Dantes custodii, non dantes spernit et odit.*⁵ De
ce? *Ad praesens ova, cras pullis sunt meliora*⁶.

- Foarte bine. Dar ce faci cu pricinile de furt și tîlhărie, cînd vinovatul a
fost prins *flagrante crimine*⁷ ?

- Ca și dumneavoastră, domnilor, a răspuns Bridoye. Cer părții păgubite
să doarmă una-bună, înainte de a se înfățișa la judecată, aducînd despre
aceasta cuvenita dovadă, întărită după toată rînduiala legii. *Quandoque*
*bonus dormitat Homerus*⁸. La dovada aceasta vine de se mai alătură încă
una.

¹ Un noroc mai bun să urmeze unui slab început (lat.)*

² Cum vor fi hainele, așa și inima (lat.).

³ Mai plăcut e să dai, decît să primești (lat.).

⁴ Primește, ia, apucă sînt cuvinte plăcute papei (lat.).

⁵ Roma roade mîinile (care dau) și urăște pe cele ce nu le poate roade. Pe cei ce dau pe cei ce nu
dau îi disprețuiește și îi urăște (lat.).

• Mai bune-s ouăle de azi, decît găinile de mîine (lat.).

⁷ Asupra faptului (lat.).

⁸ Cîteodată mai ațipește și bunul Homer (lat.) (*Hor., Ars. poet., 359*).

Fiecare hîrtie naște altă hîrtie, iar sacul crește, ca ochiurile cu care se
împletesc zalele. Și pînă la urmă pricina se întregește în toate părțile ei,
rotunjită, închegată și bine-implinită. Atunci, domnilor, scot zarurile ! Așa m-
am deprins, și lucrurile au ieșit totdeauna bine, ca după cea mai bună
chibzuială. Mi-aduc aminte de-o întîmplare. În tabăra de la Stockholm un
gascon, anume Gratianauld ,de felul lui din Sainsever, pierduse toți banii la
cărți și, bineînțeles, era foarte necăjit din această pricină, căci, după cum
știți, *pecunia est alter sanguis, vita hominis et optimus fidejussor in*

*necessitatibus*¹. Părăsind jocul, a strigat cu glas puternic în fața soților săi de luptă: - „*Pao cap de bious, hillotz, que mau de pipe bous tresbyre! ares que pergudes sont las miesbingt et quouatre baguettes ta pla donnerindics, trucs et patacts. Sein degun de bous aulxqui boille truquar ambe iou a bels embis ?*”² Nerăspunzându-i nimeni, a trecut în tabăra nemțească și a răcnit la fel, poftindu-i pe toți să se bată cu el. Dar nemții i-au răspuns așa: - „*Der Guascogner thut sich us mitteim ieden zu schlagen, ober er ist geneigter zu staelen; darumb, liben frauwen, hend serg zu inuerm hausraut*”³. Nici dinspre partea aceasta n-a ieșit vreunul să se bată. Gasconul s-a îndreptat atunci, sărind și țopăind, spre tabăra pedestrașilor franțuji, cărora le-a strigat aceeași chemare voinicească la bătaie. Nu i-a răspuns nimeni. Văzînd așa, gasconul s-a lăsat păgubaș. S-a culcat frumos la marginea taberei, lîngă cortul cavalerului Cristian de Crisse, și a adormit.

În vremea aceasta, un alt ostaș, care de asemeni își pierduse argintii la cărți, a ieșit pe cîmp cu sabia scoasă ,zor-nevoie să se bată cu gasconul, ca doi mofluzi ce erau amîndoi. *Ploratur lacrymis amissa pecunia veris*⁴. Căutîndu-l prin toată tabăra, l-a găsit dormind. L-a scuturat de umeri și i-a strigat: - „Ei scoală, voinice ! Sus, flăcăule, să vedem, care pe care? Hai, lua-te-ar naiba, să-ți arăt că nu mi-e sabia mai scurtă decît frigarea ta!” Gasconul, buimac de somn, i-a răspuns: - „*Cap de Saint Arnaud, quau seys tu, qui me rebeilles. Que mau de taoverne te [...] cap de Guascoigne, tapla dormie iou, quond aquoest tacuainme bingut estee*”⁵. Francezul l-a stîrnit încă o dată să se bată, dar gasconul i-a spus: „*He, pauret, iou te esquinerie ares que son pla reposat. Vayne unpauq qui teposar comme iou, pusses truqueron*”⁶. ” Uitase paguba dormind și nu-i mai ardea de bătaie. Într-un cuvînt, în loc să se încaiere, și-au băgat săbiile în teacă și s-au dus să se cîntească împreună.

¹ Banii sînt un al doilea sînge, sînt viața omului și cel mai bun chezaș la nevoie (lat.).

² „Mititeilor, boilor, vedea-v-aș la pămînt morți de băutură ! Am pierdut la joc douăzeci și două de văcuțe (bani de argint) și au început să mă mănînce ghearele, palmele și pumnii. E vreunul dintre voi gata să se măsoare în luptă dreaptă cu mine?”

³ „Gasconul se laudă că se luptă cu oricare, dar mai bine se pricepe să fure; femeie dragă, fii cu ochii în patru și păzește-ți lucrurile din casă.”

* Banii pierduți se plîng cu lacrimi adevărate (lat.). (Juv., XIII, 134.)

⁶ „Sfinte Arnoalde ! care ești tu ăla de nu mă lași să dorm? Ți-ai băut mințile, mă? Sfinte Seerr, tata gasconilor, ce bine ațipisem și derbedeul ăsta m-a trezit din somn.”

• „Ei, păcătosule, eu sînt odihnit și am să te tai bucăți! Du-te de te culcă și tu oleacă, iar după aceea ne-om bate.”

Somnul i-a liniștit pe-amîndoi și le-a potolit artagul. Pe bună dreptate spune cuvîntul de aur al lui Ioan: *Sedendo et quiescendo fit anima prudens*¹.

CAPITOLUL XLIII

Cum îndreptățește Pantagruel hotărîrile pe care Bridoye le da cu ajutorul zarurilor

Atît a vorbit Bridoye și nu mai mult. Președintele i-a poruncit să părăsească locul, iar Bridoye s-a supus.

- Se cuvine acum, mărite-prinț, a spus președintele, să supunem judecății tale purtarea neobișnuită și întru totul ciudată a lui Bridoye, care în fața noastră, văzîndu-l și ascultîndu-l, a mărturisit că judecă pricinile după cum cad zarurile. Nu numai ca o îndatorire față de necurmata bunăvoință pe care înălțimea-ta a arătat-o față de acest Parlament, ca și față de întregul marchizat al Mirelingue-ului, dar drept recunoaștere a înțelepciunii, a judecății chibzuite și a minunatei învățături cu care te-a înzestrat Dumnezeu (de la care purced toate bunurile), te rugăm a hotărî asupra lui, așa cum socotești că e bine după lege și după dreptate.

Pantagruel a răspuns:

- Domnilor, după cum știți, nu e în căderea mea să hotărăsc soarta judecăților. Dar, fiindcă v-ați gîndit să-mi faceți această cinste, îngăduiți-mi să nu rostesc înaintea dumneavoastră o hotărîre, ci să vă înfățișez o rugăminte. Îi găsesc lui Bridoye cîteva însușiri, care îl fac vrednic de iertare. Mai întîi: bătrînețea lui. În al doilea rînd: cinstea. Știți bine că dreptul și legile noastre țin seamă de amîndouă, și nu pregetă să ierte pe cei care, bătrîni și cinstiți fiind, cad în greșeală. În al treilea rînd, mai cunosc un temei de dreptate care vine în ajutorul lui: aceasta e cea dintîi și singura lui greșeală, și se cuvine a fi uitată și îngropată în mulțimea covîrșitoare a hotărîrilor drepte pe care le-a dat în trecut; căci vreme de patruzeci de ani și mai bine nimeni nu s-a plîns împotriva judecăților lui. Dacă aș lăsa să picure în apa Loarei un strop din valul mării, cine ar mai putea să simtă, bînd din rîu, gustul sărat? Și înclin a crede că însăși voința lui Dumnezeu a vorbit, de vreme ce toate ale sale hotărîri, date după soarta zarurilor, au fost întărite de înalta voastră Curte.

¹ Oprindu-se și odihnindu-se, cugetul se înțelepțește (lat.).

Așa vrea adeseori Cel-de-sus, ca puterea lui să se dovedească în rătăcirea celor înțelepți, în slăbiciunea celor tari și în luminarea celor săraci cu duhul.

Le voi lăsa însă pe toate acestea la o parte, rugîndu-vă - nu pentru datoria de recunoștință pe care spuneți că o aveți față de mine, și de care nu vă socotesc legați - ci de hatîrul prieteniei nefățărite pe care v-am arătat-o totdeauna în sprijinul tagmei dumneavoastră, ca acum o dată să vă înduplecați a-l ierta, cu două făgăduieli din parte-i: să răsplătească pe cei nedreptățiți prin hotărîrea ce-a dat-o, și să primească pe lîngă el ajutorul unuia mai tînăr, mai învățat și mai chibzuit, după sfatul căruia să-și întocmească de acum încolo hotărîrile. Iar dacă totuși veți voi să-l îndepărtați cu totul din scaun, vă rog să mi-l dați mie. Voi găsi pentru el în regatul meu o slujbă unde să fie de folos. Bunul Dumnezeu, atotțitorul și dătătorul de viață, să vă dăruiască mila și îndurarea lui, acum și totdeauna.

Rostind aceste cuvinte, Pantagruel a făcut o adîncă plecăciune în fața Curții, apoi a părăsit locul. Pe pragul ușii l-au întîmpinat Panurge, Epistemon,

fratele Ioan și ceilalți însoțitori ai săi. Au încălecat pe cai și au luat calea-ntoarsă, spre Gargantua. Pe drum, Pantagruel le-a povestit de-a fir-a-păr întâmplarea cu judecățile lui Bridoye. Fratele Ioan a spus că l-a cunoscut pe Pierre Dendin, pe vremea când era ajutor al abatelui Ardillon, la Fontaine-le-Comte. Gimnast și-a adus aminte că se găsea în cortul lui Cristian, cavalerul de Crisse, când gasconul era cît pe-aci să se bată cu ostașul francez. Numai Panurge nu voia să creadă în buna reușită a judecăților hotărîte după cum cad zarurile; mai ales atîția ani în șir. Epistemon i-a spus lui Pantagruel:

- O întâmplare asemănătoare mi-a povestit unul din judecătorii din Monsleher. E totuși de mirare, cum zarurile au putut să arate dreptatea de-a lungul atîtor ani. O judecată-două nu m-ar mira să iasă bine; mai ales când pricina e încurcată, anevoioasă și greu de lămurit.

CAPITOLUL XLIV

Cum povestește Pantagruel o întâmplare ciudată privitoare la strîmbătatea judecății omenești

- Așa a fost pricina care a venit mai demult spre judecată înaintea lui Cn. Dolabella, proconsulul Asiei, a spus Pantagruel. Iată cum s-a întâmplat:

O femeie din Smirna avusese de la primul ei bărbat un fiu numit Abeceu. Rămînînd văduvă, s-a măritat din nou și cu cel de-al doilea soț a mai născut un băiat, pe Egeu. După cum însă știți, se întâmplă foarte rar ca părinții și frații vitregi să iubească pe cei născuți dintr-un alt tată sau dintr-o altă mamă. Astfel, cel de-al doilea bărbat al femeii dimpreună cu fiul lui l-au atras într-o capcană pe Abeceu și l-au răpus mișelește. Văzînd răutatea și ticăloșia, ucigașilor, femeia nu s-a putut răbda să lase fapta lor nepedepsită și, la rîndul ei, i-a omorît pe amîndoi. Dusă la judecată în fața lui Cn. Dolabella, ea și-a mărturisit fapta fără să șovăiască, spunînd numai atît, că era în dreptul ei să-i ucidă.

Aceasta era întreaga pricină. Proconsulului i s-a părut atît de încurcată, încît nu știa ce hotărîre să dea. Femeia săvîrșise fără îndoială o grea fărădelege, luînd viața bărbatului și fiului ei; dar răzbunarea îi era întemeiată pe un drept al omului, căci cei doi ucigași îi răpuseseră pe copilul ei întîi-născut, pîndindu-l și omorîndu-l, fără ca acesta să le fi făcut vreun rău, numai din pofta lacomă de a pune mîna pe moștenirea lui.

Stînd astfel în cumpănă, Cn. Dolabella s-a îndreptat spre areopagul din Atena, cu rugămintea de a-l îndruma ce hotărîre ar trebui să ia. Sfatul înțelepților i-a cerut ca într-un răstimp de o sută de ani, cel mult, să-i trimită pe toți împricinații pentru a răspunde prin viu grai asupra unor fapte care nu erau destul de lămurite. Li se păruse și bătrînilor din Atena că pricina era atît de încîlcită, încît nu se pricepeau s-o dezlege. Dar dacă ar fi fost supusă sorții zarurilor, hotărîrea judecății n-ar fi dat greș nicicum: arătîndu-se norocul potrivit femeii, ea ar fi primit pedeapsa ce i se cuvenea, fiindcă îndrăznise să-și facă singură dreptatea, pe care numai judecata era împuternicită să i-o dea; iar dacă se întâmplă ca zarurile s-o părtinească, însemna că a tras în cumpănă durerea nestăpînită pe care o încercase, văzîndu-și fiul ucis. E de

mirare, totuși, cum Bridoye a reușit să judece după dreptate, cu zarurile, o vreme atât de îndelungată!

- N-aș putea să răspund mulțumitor la această întrebare, a spus Epistemon. Recunosc. Aș fi înclinat, totuși, să cred că hotărârile întemeiate pe norocul sorților sînt un dar al cerului și un semn de bunăvoință a puterii cugetătoare care pune în mișcare lumea. Văzînd curăția sufletească și cinstea judecătorului Bridoye, care se îndoiește el însuși de priceperea lui, fiindcă știe nepotrivirea dintre atîtea felurite legi, edicte, obiceiuri ale pămîntului și porunci regești; cunoscînd apoi viclenia întunecimii-sale diavolul, care se preschimbă adeseori în purtător de lumină, și sub chipul și asemănarea advocaților răi, a judecătorilor, a procurorilor și a altor interpuși de-ai lui face din alb negru și lasă pe fiecare împricinat să-și închipuie că are dreptate (orice pricină nedreaptă găsește apărător, fiindcă altminteri n-ar mai fi judecați); întrucît cu smerenie judecătorul cel drept a cerut ajutorul și mila lui Dumnezeu întru lămurirea adevărului prin harul sfințit al sorților, care înfățișează voia Celui-de-sus; și ținînd seama de toate acestea, duhurile cugetătoare ale cerului amestecă zarurile și le fac să cadă spre cîștigul celui care se îndreaptă înaintea scaunului judecății cu plîngere întemeiată. Așa spun și talmăcitorii Talmudului, că a întreba norocul nu e păcat, fiindcă, atunci cînd mintea omenească se găsește în cumpăna îndoielii, voia Domnului se arată prin tragere la sorți.

La drept vorbind, atât de mare e stricăciunea celor care judecă în acest Parlament al mirelingienilor din Mirelingue, încît nu cred că o hotărîre dată după cum cad zarurile ar fi mai rea decît acelea care ies din mîinile lor pătate de sînge și de urîte apucături. Nici n-ar putea să fie altfel, de vreme ce întreaga alcătuire a judecăților a fost statornicită de Tribunian, un om fără nici o credință, barbar și viclean, prefăcut și hain, nedrept și zgîrcit, care vindea pe bani edictele, rescriptele, legile și hotărârile lui, înclinînd cîntarul dreptății de partea celui care plătea mai mult. El a fărîmițat legile, ca nu cumva să se mai vadă întregul lor, și ca nu cumva rămînînd în putere cărțile vechilor Jurisconsulți, cuprinse în cele 12 Table și în Edictele pretorilor, ticăloșia lui să se dea pe față în văzul tuturor. De aceea ar fi mai bine (adică mai puțin rău) ca împricinații să înfrunte primejdia oricăror alte noroace, decît să se bizuie pe hotărârile unor asemenea judecători; așa spunea pe vremuri Caton, că „drumul pînă la locul judecății ar trebui semănat cu guri-de-lup”.

CAPITOLUL XLV

Cum a cerut Panurge sfatul nebunului Tribulet

După alte șase zile de drum, Panurge s-a întors acasă. Tot atunci a sosit de la Blois, pe calea apei, și Tribulet.

Panurge i-a dăruit o bășică de porc în care suna frumos o mîină de grăunțe; apoi o sabie de lemn aurit, o tolba mică, croită din piele de broască țestoasă, o butelcă îmbrăcată în împletitură de nuiete și un coș cu mere crețești.

- Trăiește nebunul ca viermele în măr ! a spus Carpalim.

Tribulet a încins sabia, și-a atârnat tolba la șold, a luat bășica în mână și a scuturat-o, a mîncat din mere cît a putut și a băut tot vinul. Panurge l-a privit cu uimire și a spus:

- Am văzut în viața mea destui nebuni - preț de vreo zece mii de franci - dar n-am întîlnit nici unul care să toarne pe gît cu atîta poftă !

I-a arătat apoi pe larg nedumerirea lui, în cuvinte frumos potrivite. Nici n-a sfîrșit vorba și Tribulet i-a repezit un pumn în spinare, i-a întins butelca goală, l-a mîngîiat peste nas cu bășica și, în loc de orice alt răspuns, i-a strigat clătînd din cap:

- Sfinte Dumnezeule ! Omul ăsta e nebun ! Nebun de legat! Ferește-te de călugări! Dă încoa cimpoiul!

După aceste ciudate cuvinte, s-a tras la o parte și a început să se joace cu bășica, ascultînd sunetul plăcut al boabelor dinăuntru. N-a fost cu putință să mai scoată careva o vorbă din gura lui. Panurge a încercat să-i mai pună o întrebare, dar Tribulet a scos sabia de lemn, gata-gata să-l lovească.

- Ei, drăcia dracului! a strigat Panurge. Am nimerit-o bine ! Nebunul ăsta e nebun de-adevărat! Dar mai nebun a fost cine mi l-a adus; și mai nebun sînt eu, care m-am apucat să-i cer sfatul.

- Asta-i o piatră în grădina mea, a zis Carpalim.

- Să nu ne pripim, a spus Pantagruel. Să căutăm mai bine a desluși tîlcul purtării și spuselor lui. Eu unul am întrezărit unele înțelegeri destul de lămurite, și nu mă mai mir că turcii îi numesc pe nebuni *musafîți*, adică profeți. Ați văzut cum nebunul nostru, înainte de a deschide gura să vorbească, a început să tremure și să clatine din cap? Ținînd seamă de știința filozofilor din vechime, de descîntecele magilor și de însemnările jurisconsultilor, aceste mișcări ale capului sînt dezlănțuite de puterea duhului prevestitor, care, pătrunzînd într-un loc neîncăpător (fiindcă un cap cît pumnul nu poate cuprinde prea mult creier), dă naștere unor zdruncinări, despre care doftorii spun că se prelungesc în toate părțile trupului, datorită pe de o parte unei poveri prea grele, pe de alta slăbiciunii mădurelor care o poartă. Tot astfel cei istoviți de nemîncare nu pot să prindă în mână nici măcar o cană de vin, fără să le tremure mîna. Vrăjitoarea Pitia, înainte de a-și rosti oracolele își scutura creanga ei de laur; iar după spusele lui Lamprid, împăratul Heliogabal dădea tot timpul din cap, ca să creadă lumea că are darul ghicirii. Așa îl înfățișează Plaut pe Saurias în *Măgarul*, mergînd pe drum, bălăbănind din cap ca un dezmetic și băgînd spaima în cei cu care se întîlnea. Poetul Catul ne spune, că *menadele*, pretesele lui Bachus și strașnice ghicitoare, purtau în mîini ramuri de iederă și tremurau din cap, ca și preoții jugăniți ai Cibelei, din țara galilor. Titus Livius scrie, că la sărbătoarea bacanalelor, bărbații și femeile, voind să-și ghicească viitorul, începeau să tremure din tot trupul. Toți filozofii spun, că darul profeției nu se abate asupra nimănui, fără să-l zdruncine din toate încheieturile, de îndată ce puterea duhului coboară asupra celui ales și îl face să vorbească. Faimosul om de legi Iulian, întrebat o dată despre un sclav, care stătea de vorbă cu nebunii și se pricepea să ghicească viitorul fără să clatine din cap, a răspuns că acela nu era nebun, ci

întreg la minte. De aceea vedem în zilele noastre, cum unii dascăli zgâlțîie zdravăn capetele școlarilor (cum ai prinde o oală de toarte ca s-o scuturi), trăgîndu-i de urechi (care sînt, după știința înțelepților Egiptului, mădulele ținerii de minte) pentru a le limpezi, judecata și a-i aduce la ascultare, de cîte ori pornesc cu gîndul aiurea sau se lasă cuprinși de o simțire care îi tulbură.

CAPITOLUL XLVI

Cum au tălmăcit Pantagruel și Panurge în chip deosebit cuvintele lui Tribulet

- Ți-a spus mai întîi că ești nebun. Ce fel de nebun? Nebun de legat, fiindcă în amurgul zilelor tale, spre sfîrșitul vieții, vrei să-ți vîri gîtul în iuvățul însurătorii. Ți-a mai spus să te ferești de călugări. Poți să fii încredințat și îți dau cuvîntul meu, că nevastă-ta te va înșela cu un popă. Ți-am dat cuvîntul meu, pe care îl socotesc drept lucrul cel mai de preț, chiar de-aș domni peste toată Europa, Africa și Asia la un loc. Vezi cît temei pun pe vorba nebunului nostru înțelept, Tribulet. Ceilalți ghicitori numai atît ți-au prevestit că, vei fi încornorat; dar nu ți-au spus cu cine anume ți se va destrăbăla nevasta. Marele Tribulet te-a lămurit. Vei fi de rîsul și de batjocura lumii! Așa ți-a fost scris, se vede, ca în patul tău să se strecoare preacurvia și păcatul desfrînării duhovnicești! Și ți-a mai spus: dă-mi încoa cimpoiul! Ei? Cimpoiul n-are coarne? Are. A cerut un cimpoi, cum ar fi cerut regele Ludovic al XII-lea, pentru frate-su, dreptul de arendă al birului pe sare. Așadar, rîvnind să iei de nevastă o femeie cumsecade și cinstită, te vei însura cu o trăsniță, plină de toane, țipătoare și umflată ca un cimpoi! Nebunul te-a pocnit peste nas cu bășica și ți-a tras un pumn în spinare. Aceasta vrea să însemne, că nevasta te va bate, te va plesni peste nas și te va fura, cum ai furat și tu bășica de la copiii care se jucau cu ea la Vaubreton.

- Dimpotrivă ! a răspuns Panurge. Nu că aș vrea să mă lepăd de nebunie ; sînt nebun și nu mi-e rușine s-o spun. Fiecare om are în cap păsărică lui. Solomon spunea, că nimeni n-a fost în stare pînă acum să numere cîți nebuni sînt pe lume. Mulțimea lor e fără sfîrșit iar nesfîrșitului nu poți să-i adaugi și nu poți să-i mai scazi nimic. Așa zice Aristotel. Aș fi cu adevărat nebun de legat, dacă n-aș recunoaște că sînt nebun. Nesfîrșită e și mulțimea ticniților și a oamenilor suciți. Avicena spune că felurile de sminteală sînt nesfîrșite. Celelalte vorbe ale nebunului le tălmăcesc spre binele meu. El ar voi să spună femeii mele: - „Ferește-te de călugări!” temîndu-se ca nu cumva să iau drumul mănăstirii și să nu mă mai însor. Îmi va fura inima și mă va face fericit. Va fi veselă, glumeață și sprințară, ca un cîntec de cimpoi. Tribulet, cu darul lui de ghicitor, a citit în sufletul meu și a văzut, că mie îmi plac țărăncuțele zglobii și neastîmparate, fetele fără zorzoane, cărora le cîntă greierul în călcîi. Îmi plac mai mult decît cucoanele de la curte, cu podoabe bogate și miros de tămîie; după cum găsesc mai frumos ciripitul voios al cimpoiului, decît scîrțîitul lăutelor și zdrăngănitul cobzei. Mi-a tras un pumn în gingașa mea spinare, ca să-mi aducă aminte de suferințele ce mă așteaptă în Purgatoriu. N-a făcut-o, Doamne ferește!cu gînd rău. A voit să

glu-

mească și m-a bătut prietenește pe umăr, ca pe un paj. E un nebun cumsecade și neștiutor. Aș face păcat să-i port pică. Îl iert din toată inima. Mi-a dat un bobîrnac peste nas, fiindcă asemenea jocuri ștregărești sînt obișnuite între tinerii înșurăței. Așa ne vom hîrjoni în glumă, nevastă-mea și cu mine."

CAPITOLUL XLVII

Cum s-au înțelese Pantagruel și Panurge să întrebe oracolul sfintei Butelci

- A mai rămas un singur semn pe care l-ați trecut cu vederea și care își are tîlcul lui. Nebunul mi-a dat butelca înapoi. Ce înseamnă aceasta? Ce-a voit să spună?

- A voit să spună, fără îndoială, că nevastei tale îi va place să bea, a răspuns Pantagruel.

- Nici vorbă despre așa ceva, a întors-o Panurge. Butelca era goală! Aș putea să jur pe spinarea sfîntului Fiacru din Brie că înțeleptul-nebun, lunatecul Tribulet, cel dintîi și cel din urmă, mi-a dat a înțelege că în butelcă și nu în altă parte stă dezlegarea îndoielilor ce mă frămîntă. De aceea, în fața dumneavoastră reînnoiesc legămîntul ce-am făcut de a purta ochelari la scufie și de a umbla fără nădragi, pînă în ceasul cînd voi afla cuvîntul sfintei Butelci. Voi cere îndrumarea unui prieten al meu, isteț și priceput, care cunoaște țara și locul unde se află altarul ei. El ne va călăuzi pînă acolo. Să mergem împreună ! Vă rog din toată inima să mă însoțiți. Voi fi pentru toți un tovarăș de drum credincios, ca Achates, în rătăcirile lui Enea și ca Damis, prietenul cel bun al lui Apollonius din Tyana. Știu că ați avut totdeauna patima drumeției și sînteți dornici de a vedea și de a cunoaște lumea. Vă rog să mă credeți, că vă voi arăta lucruri minunate!

- Bucuros, a răspuns Pantagruel. Dar înainte de a porni la un drum atît de lung, plin de încercări nebănuite și de mari primejdii...

- Ce fel de primejdii? i-a tăiat vorba Panurge. Primejdiile fug din calea mea la o depărtare de șapte leghe, pe oriunde aș trece ! Așa cum încetează puterea judecătorului, cînd e de față regele; cum se risipesc umbrele nopții, cînd răsare soarele; cum o ia molima la goană, cînd sînt scoase din biserică moaștele sfîntului Martin de la Candes.

- Totuși, a vorbit mai departe Pantagruel, înaintea plecării avem de îndeplinit unele îndatoriri. Mai întîi, să-l trimitem înapoi pe Tribulet la Blois. (Ceea ce s-a făcut fără întîrziere, după ce Pantagruel i-a dăruit o haină frumoasă de postav țesut cu fire aurite.) În al doilea rînd, va trebui să ne luăm rămas bun și să cerem sfatul tatălui meu, regele. În sfîrșit, cred că va fi bine să ducem cu noi un cititor în stele, care să ne călăuzească și să ne slujească drept tîlmaci. Panurge a răspuns că prietenul său Xenoman le va fi de-ajuns. Trecînd prin țara Luminilor, vor lua cu ei un înțelept Felinar, care să-i îndrume cu folos în călătoria lor mai departe, așa cum l-a însoțit Sibila pe Enea cînd a coborît în Cîmpiile Elizee.

Carpalim, care se pregătea să plece cu Tribulet, s-a oprit din mers și a spus:

- Panurge, băiete, să ai grijă să-l iei pe milord *Debitis* din Calais, căruia îi lucește atît de frumos nasul, și să nu uiți pe *Debitoribus* din țara Luminilor. Vom avea astfel două felinare.

- Nădăjduiesc că va fi o călătorie veselă. Despre aceasta n-am nici o îndoială. Numai de un lucru îmi pare rău, că nu pricep limba care se vorbește în țara Luminilor, a spus Pantagruel.

- Eu o cunosc, ca graiul pe care l-am supt la sînul mamei mele, a răspuns Panurge. Voi vorbi pentru dumneavoastră toți.

Briszmarg d'algotbric nubstzme zos Isquebfzz prusq: albok cinqs zachac, Misbe dibbarlkz morp nipp stanczbos Stromtz, Panurge weltnap quost grufz bac.

- Ghicește, Epistemon!

- Bănuiesc oarecum ce-ar putea să însemne, a spus Epistemon. Sînt nume de diavoli zburători, diavoli tîrîtori și diavoli agățători.

- Drept ai grăit, frumușelule, a spus Panurge. E graiul care se vorbește la curtea Luminilor. Pe drum te voi învăța o seamă de cuvinte cu care te vei deprinde mai lesne decît cu o pereche de ciuboșele noi. Într-o noapte, pînă la răsăritul soarelui, le vei ști pe dinafară pe toate. În vorbirea noastră obișnuită cîntecul pe care ți l-am spus adineaori sună astfel:

In dragoste ades m-am înșelat

Și n-am avut un strop de bucurie;

Mai fericit e omul însurat;

Așa-i Panurge, și numai el o știe.

- Rămîne, așadar, să ne înfățișăm regelui și să-i cerem buna lui învoire, a încheiat vorba Pantagruel.

CAPITOLUL XLVIII

Cum arată Gargantua că nu li-e îngăduit copiilor să se însoare fără învoirea părinților

Pătrunzînd în sala cea mare a palatului părintesc, Pantagruel l-a întîlnit pe bătrînul Gargantua, care ieșea tocmai atunci de la un sfat al dregătorilor lui. Povestindu-i în puține cuvinte întîmplările pe care le cunoașteți, i-a vorbit despre călătoria plănuită și l-a rugat să le dea buna lui învoire. Un-chiașul purta pe brațe două maldăre de plîngeri: unele la care dăduse răspuns, altele care așteptau dezlegare. Le-a lăsat pe toate în grija lui Ulrich Gallet, vechiul sfetnic al jalbelor, și luînd la o parte pe Pantagruel, i-a vorbit cu mai multă voie bună ca oricînd:

- Mulțumesc cerului, iubitul meu fiu, că Domnul ți-a dăruit numai gînduri curate și îți urez noroc deplin în drumul pe care vrei să pornești. Dar tot atît de mult m-aș fi bucurat să aflu că inima te îndeamnă și dorești să te însori. Socotesc, în adevăr, că ai ajuns în pragul vîrstei cînd s-ar cuveni să-ți iei soție. Văd cu cîtă osîrdie se silește Panurge să înlătore piedicile care îl fac să

mai stea la îndoială. Vorbește-mi despre tine.

- Preabunul meu părinte, a spus Pantagruel, adevărul e că nu m-am gândit pînă azi la înșurătoare, dar oricînd va fi, nu voi pregeta a mă supune voiei tale, urmînd întru totul poruncile ce vei crede nimerit a mi le da. Mai bine să-mi ia Dumnezeu zilele și să cad mort la picioarele tale, decît să fac un asemenea pas ieșind din cuvîntul tău. Nu cunosc nici o lege, fie sfîntă, lumească sau barbară, care să îngăduie copiilor să se însoare după capul lor, atunci cînd părinții sau rudele nu le dau învoire. Nici un dătător de legi n-a lăsat dreptul acesta copiilor, ci l-au încredințat pe de-a-ntregul părinților.

- Iubitul meu fiu, a spus Gargantua, cred în înțelepciunea cugetului tău și-î sînt mulțumitor lui Dumnezeu că te-a învrednicit a-ți însuși numai lucruri drepte și vrednice de laudă, iar poarta minții tale nu se deschide să primească decît marile adevăruri ale științei despre oameni. Am cunoscut în zilele noastre o țară unde niște cîrțițe de popi, dușmani ai cununiei (ca și pontifii frigieni ai Cibelei) au încercat să țină sub porunca și ascultarea lor pe cei uniți laolaltă ca soț și soție. N-aș putea să-ți spun ce mă scîrbește mai mult: îndrăzneala acelor șobolani, care în loc să stea ascunși în vizuina altărilor lor se amestecă în treburile care nu-i privesc, sau teama prostească a oamenilor care se învoiesc a primi și a întări prin supunerea lor niște legi pe cît de viclene pe atît de sălbatice ! Ei nu văd, sărmanii, un lucru limpede ca lumina zilei, că toate cîte le rînduiesc popii sînt numai întru folosul lor și nicidecum spre binele și mulțumirea obștii. Atît ar fi de ajuns, să le arate cît de necinstite și de strîmbe sînt acele legi. N-ar fi, zic eu, mai puțin întemeiată îndrăzneala credincioșilor care s-ar apuca să poruncească și ei, la rîndul lor, popilor cum să-și țină slujbele și cum să-și săvârșească jertfele; căci guzganii aceștia nu fac decît să ronțăie bunurile pe care oamenii le cîștigă cu sudoarea brațelor lor, ca să-i îngrașe pe ei și să-i țină în trîndăvie. Legile lumești, care i-ar înstruni pe popi, n-ar fi, după judecata mea, nici mai rele și nici mai deșănțate decît cele pe care credincioșii înșiși le îndură. Ai spus bine, că nici o lege din lume nu dă voie copiilor să se însoțească fără știrea și dezlegarea părinților. Dar după legea țării aceleia, orice tîlhar, orice desfrînat, orice potlogar, orice răpănos, orice descreierat poate să pună ochii pe o fată frumoasă, cuminte, cinstită și de neam bun, răpind-o prin silnicie de la casa părinților ei, de sub ochii tatălui și din brațele mamei ei (oricît s-ar împotrivi neamurile), dacă la această ispravă îl ajută un popă, cu care după aceea nu pregetă să-și împartă prada. Mai răi nu erau nici goții, nici sciții, nici masageții, cînd se năpusteau să jefuiască cetatea pe care, după un război îndelungat, o cotopeau. Ce jale pe bieții părinți, care priveau cum un străin, un venetic, un barbar, un răpciugos, un hoit puturos, cu trupul bubos, un sărăntoc, un golan, se repezea să le smulgă din mîini fata lor gingașă ca o floare și cu zestre roditoare, pe care se pregăteau s-o mărite la vremea ei cu feciorul unui vecin cumsecade, prieten de-al lor, nădăjduind să aibă urmași care să moștenească nu numai numele lor cinstit, dar și casa cu lucrurile din casă și ogrorul. Ce grozavă privediște se arăta dintr-o dată ochilor lor înspăimîntați! Nici romanii și popoarele prietene lor n-au vărsat lacrimi mai amare la moartea lui Drusus Germanicus ! Nici spartanii nu s-au simțit mai

crunt loviți, cînd desfrînatul din Troia a venit să le fure pe Elena, grecoaica cea frumoasă ! Nici Ceres n-a rămas mai nemîngîiată, cînd Pluto i-a răpit-o pe Prosperina ! Nici Isis, cînd l-a pierdut pe Osiris, nici Venus la moartea lui Adonis, nici Hercule cînd a pierit Hilar, nici Hecuba la uciderea Polixeniei ! Dar cei supuși legilor despre care am pomenit, temîndu-se de afurisenie, de puterea diavolului și de alte închipuiri, nu cutează a se împotrivi popilor părtași la răpire. Rămîn nemîngîiați, bieții de ei, plîngînd pierderea copilei dragi; bărbatul blestemînd ziua și ceasul cînd și-a luat soție, femeia ocărîndu-și pîntecele și strigînd, că mai bine ar fi lepădat fătul sortit unei rușini atît de cumplite ! Jelesc și bocesc amîndoi pînă la sfîrșitul vieții, în loc să-și trăiască zilele bătrîneții în liniște, împăcare și bucurie. Mulți dintre aceia, cuprinși de gînduri nebane, cu sufletul copleșit de tristețe, pierzînd dorința de viață, s-au aruncat în fîntînă ori și-au pus ștreangul de gît. Alții, mai bărbați, urmînd pilda fiilor lui Iacob care au răzbunat răpirea surorii lor, Diana, au pornit în căutarea tîlharilor și, prinzîndu-i în mîrșavă cîrdășie cu popa, i-au tăiat și i-au omorît pe toți, aruncîndu-le stîrvurile pe cîmp să le mănînce lupii. Cucernicii guzganii au început să mișune și să chițcăie în vizuina lor, au pornit plîngeri pline de spaimă și au cerut ajutorul judecății lumești, strigînd ca din gură de șarpe, că o asemenea fărădelege nu poate să rămînă nepedepsită. Moarte în cazne grele să fie pedeapsa ucigașilor ! Dar nici în dreptul ginților, nici în hotărîrile împărătești și nici în legea sîngelui nu s-a găsit un temei, un cuvînt scris sau un paragraf, care să osîndească o faptă atît de tulburătoare și de neobișnuită; căci nu-i pe lume nici un om cinstit, care să nu fie cuprins de-o mînie nestăpînită, văzîndu-și fiica răpită, necinstită, pîngărită; nici dacă ar fi fost ucisă înaintea ochilor lui n-ar fi încercat o durere mai cumplită ! Socotind pe răpitor drept un ucigaș nelegiuit, care i-a pîndit copila luîndu-i viața, părintele era îndrituit să-l omoare pe loc, fără ca judecata să-i poată cere socoteală pentru fapta sa. Așadar, oricine pune mîna pe desfrînatul care, după îndemnul popii, i-a necinstit copila răpindu-i-o din casă, chiar de a fost cu învoirea ei, poate și trebuie să-l dea unei morți de mișel, azvîrlindu-i leșul fiarelor sălbătice, ca nevrednic de a primi în mormînt dulcea îmbrățișare a bunului nostru părinte, pămîntul. Iubitul meu fiu, cînd zilele mele se vor sfîrși, să ai toată grija ca asemenea legi să nu ia ființă în regatul meu; iar cîta vreme voi fi în viață, voi veghea eu însumi cu ajutorul lui Dumnezeu, ca bunele obiceiuri să nu se strice. Și deoarece în privința înșurătorii tale primești a te bizui pe îndrumările mele, așa cum le doresc și le voi îndeplini, poți să te pregătești pentru călătoria plănuită de Panurge. Du cu tine pe Epistemon, pe fratele Ioan și pe alții pe care îi vei alege. Ia din visteria mea atît cît crezi că-ți va fi de trebuință. Oricît va fi de mult, îți voi da cu plăcere. În fortăreața Tha-lasei vei afla însoțitorii de care ai nevoie: cîrmaci, năieri și tălmaci, iar cînd vîntul îți va fi prielnic, întinde pînzele și pornește sub paza și ocrotirea lui Dumnezeu cel atotputernic. În timpul lipsei tale îți voi alege o soție și voi pregăti un ospăț de nuntă, cum n-a mai fost altul pe lume nicicînd.

Cum s-a pregătit de drum Pantagruel și despre iarba care îi poartă numele

Cîteva zile mai tîrziu, după ce și-a luat rămas bun de la bătrînul Gargantua, care s-a rugat pentru întoarcerea lui norocoasă, Pantagruel s-a oprit pe țărmul Thalasei, în apropiere de Saint-Malo, însoțit de Panurge, Epistemon, fratele Ioan, starețul mănăstirii din Telem, și de alți slujitori ai curții sale, în frunte cu Xenoman, marele călător și deschizător de drumuri primejdite, care, ca vecin apropiat al castelului din Salmigondin, răspunsese la chemarea lui Panurge.

Pantagruel a adunat lîngă țărm același număr de corăbii ca și Ajax, cînd a pornit din Salamina la război împotriva Troiei. Năierii, cîrmacii, vîslașii, tălmacii, războinicii cu armele lor, s-au încărcat în corăbii, dimpreună cu merindea, tunurile, praful de pușcă, ghiulelele, banii și celelalte trebuincioase pentru un drum atît de lung și primejdut, cum era acela pe care îl plănuiseră. Între altele, Pantagruel a luat cu sine o cîtime îndestulătoare de *pantagruelion*¹: atît iarbă proaspăt culeasă și crudă, cît și fire date la meliță și fierte.

Iarba lui Pantagruel are o rădăcină subțire, rotunjoară, mustăcioasă, cu vîrf alb și teșit, pătrunzînd în pămînt cam de-o palmă. Din rădăcină pornește o singură tulpină, rotundă ca o nuia, verde pe dinafară, albă pe dinăuntru, găunoasă ca aceea a bobului și a dințurii, lemnoasă, dreaptă, fărîmicioasă, ușor crestată, alcătuită din fire nenumărate, care sînt partea ei cea mai de preț, cu deosebire spre mijlocul tulpinii. Înălțimea ierbii, cu frunze cu tot, nu trece de cinci-șase picioare. Uneori depășește lungimea unei sulite, mai cu seamă cînd a fost semănată într-un pămînt afinat, mlăștinos, umed, fără a fi rece (cum e cîmpul la Olone și Rose-en-Sabine) și cînd are ploaie de ajuns în preajma zilei pescarilor și în toiul verii. Cîteodată întrece înălțimea unui pom mijlociu, cu toate că tulpina ei pierе în fiecare an; dar nici rădăcina, trunchiul și crengile unora dintre copaci nu dăinuiesc prea mult. De-a lungul tulpinii se desprind ramuri puternice și mari. Frunzele sînt de trei ori mai lungi decît late, pururi verzi, ușor înăsprite ca ale limbii-boului, tari și crestate de jur împrejur ca dinții ferăstrăului sau ca betuniile, cu vîrf ascuțit ca sulitele macedonenilor sau ca lanțeta felcerului. Înfățișarea lor nu se deosebește prea mult de aceea a frunzelor de frasin și sînt atît de asemănătoare cu ale șovîrfului, încît mulți învățați au numit șovîrful: *pantagruelionul sălbatic*. Frunzele cresc în jurul tulpinii la aceeași depărtare unele de altele: cinci sau șapte. Natura a dăruit acestei ierbi, în frunzele ei, două numere fără soț, cu însușiri tainice și supraomenești. Mirosul lor e puternic și nu tocmai plăcut nasurilor mai gingașe.

Semințele se coc în partea de sus a tulpinii, aproape de vîrf. Numărul lor nu întrece pe al frunzelor. Sînt arcuite și lunguiețe, de un negru-deschis bătînd în arămiu, destul de vîjnoase și îmbrăcate într-o coajă subțire, fiind foarte plăcute păsărilor cîntătoare, ca sticleții, scatii, cintezoii, ciocîrlile și altele. Omul, dacă mănîncă prea multe, pierde o parte din puterea lui de zămislire. Grecii de odinioară le foloseau totuși la diferite feluri de mîncăruri,

turte și pogace, pe care le gustau la sfîrșit de masă, pentru a da vinului un gust mai plăcut. Semințele sînt anevoie de mistuit, lenevesc mațul, strică sîngele și răscolesc valuri de căldură, încingînd creierii cu aburi nesănătoși și stîrnind dureri de cap.

¹ După descrierea ei, iarba lui Pantagruel e cinepa.

Iarba lui Pantagruel are o parte bărbătească și o parte femeiască, asemeni dafinului, palmierului, stejarului, asfodelului, mătrăgunei, ferigii ș.a.m.d. Partea bărbătească nu înflorește, dar poartă sămînța, în vreme ce partea femeiască face flori mici și albe, care nu dau rod. Frunzele ei sînt mai puțin late, mai puțin vînjoase și nu cresc atît de înalte.

Iarba lui Pantagruel se seamănă cînd se întorc acasă rîndunelele și se culege cînd încep greierii să răgușească.

CAPITOLUL L

Cum se pregătește și se lucrează iarba lui Pantagruel

Iarba lui Pantagruel se culege, așadar, la începutul toamnei și se lucrează în diferite feluri, după cum fiecare se pricepe și după obiceiul osebitelor țări. Pantagruel, care a folosit cel dintîi această iarbă, o pregătea în chipul următor: curăța mai întîi tulpina de frunze și de sămînță; o pune la înmuiat în apă stătătoare; cinci zile dacă apa era încropită și vremea uscată, nouă pînă la douăsprezece zile dacă era ceață și apa rece; o lăsa să se zvînte la soare și o descojea la umbră; desprindea din carnea tulpinii firele prețioase, lăsînd la o parte partea lemnoasă (care nu-i bună la altceva decît să aprinzi focul sau s-o dai ștregarilor să umfle cu ea, suflînd în țeava, bășicile de porc.) Unii băutori folosesc acele tulpini, rămase după scărmanat, pentru a gusta vinul nou din butoi, pe borta vranei.

Unii pantagrueliști mai noi, socotind că desprinderea firelor cu mîna cere prea multă osteneală, au născocit o unealtă dințată, asemănătoare cu aceea pe care și-o prinsese în palmă Junona, pentru a nu-i îngădui Alcmeinei să-l nască pe Hercule. Cu ajutorul acelei unelte, partea lemnoasă a tulpinii e crestată, smulsă și despărțită de firele folositoare. Acest fel de a lucra iarba lui Pantagruel și-au însușit-o toți aceia care, spre mirarea unora și într-un chip cu totul neînțeles pentru filozofi, își cîștigă viața mergînd de-a-ndaratele¹. Alții, care vor să aibă un folos și mai simțitor, fac ceea ce se spune că ar fi îndeletnicirea de fiecare zi a Parcelor, plăcerea de fiecare noapte a nobilei Circeea și viclenia cu care Penelopa i-a tot amînat pe pețitori în lipsa lui Ulise.

¹ Adică frînghierii.

După aceasta, iarba e gata să-și dovedească însușirile ei, pe care le voi arăta în altă parte, fiindcă mi-ar fi cu neputință să vorbesc acum despre toate.

După știința mea, denumirea ierburilor și a copacilor le-a fost dată în diferite chipuri. Unele sînt arătate după numele aceluia care le-a cunoscut mai întîi, le-a răsădit, le-a crescut, le-a îngrijit și le-a răspîndit în lume, cum ar fi *mercuriala*, de la Mercur; *artemisias glauca*, adică pelinul, de la Artemis, care nu-i alta decît Diana; *eupatoria* de la regele Eupator; *panacea* de la Panaceu, fiul lui Esculap; *euforbul* sau aliorul, de la Euphorbus, doftorul regelui Iuba; *gentiana* sau ghințura, de la Gentius, regele Esclavoniei; *climenul* de la Clymenus; *Adonis estivala*, sau cocoșei de cîmp, de la frumosul grec pe care Venus l-a prefăcut în floare. Dreptul acesta de a da ierburilor numele celui care le-a găsit mai întîi, a fost atît de mult prețuit în vremurile de altădată, încît a stîrnit o ceartă cumplită între Neptun și Pallas, cînd a fost vorba să se dea un nume pămîntului pe care ei cei dintîiu îl văzuseră și căruia, de atunci, i s-a spus Atena, după numele grecesc al Minervei. Odinioară, tînărul Triptolem, trimis de Ceres să învețepe oameni cum să semene și să crească grîul, a fost pîndit și ucis prin trădare de Lyncus, regele sciților, care voia să-și însușească cinstea și faima nepieritoare de-a fi aflat grăunțele atît de trebuitoare vieții omului; dar Ceres, drept pedeapsă, i-a dat chip de fiară și l-a preschimbat în linx, adică în rîs.

Războaie nesfîrșite s-au ținut lanț pe vremuri între regii din Capadochia, din pricina numelui ce avea să fie dat unei flori, care pînă la urmă, după lupte crîncene, s-a chemat *polemonia*, adică purtătoare de război.

Unii arbori și-au luat numele după ținuturile de unde au fost aduse, ca *piersicul* venit din Persia și *rodia* sau *Punica granatum* venită din Cartagina. *Rubarba* își trage numele de la rîul barbar numit Rha (cel puțin așa ne încre-dințează Amianus).

Altor ierburi li s-a dat un nume cu înțeles tocmai potrivit, cum ar fi *jaleșul*, care potolește durerile și *holosteonul*, care vrea să zică: *numai-os*, deși nu se află frunză mai moale și mai gingașă ca a lui. Unele sînt numite după însușirile lor plăcute ori primejdioase: *creasta-cocoșului* e o ciupercă bună de mîncat, *pălăria-șarpelui* e otrăvitoare. *Culcușul-vacii* ajută pe femei în durerile facerii, *măselarița astîmpără* suferința măselelor, *odoleanul* îi alină inimii aleanul, *callibricum* dă strălucire părului, *leușteanul* e bun pentru lingoare, *strigoaica* vindecă rîia. Numai vorbim de *buruiana de ceas rău*, sau *iarba de făcut copii* și atîtea altele.

E minunată rotirea pe care o împlinește *floarea-soarelui* din zori pînă seară. Fața ei zîmbește răsăritului și se întoarce neconținut spre lumină, iar cînd soarele apune, floarea care îi poartă numele își pleacă mîhnită fruntea spre *pămînt*. *Adiantum* crește la marginea apelor și nu prinde umezeală niciodată, chiar dacă o cufunzi în apă timp îndelungat. Unele ierburi și-au luat numele lor de la ființele din care s-au întrupat: *mirtul* de la Myrsina, *dafinul* de la Daphnaia, *narcisul* de la Narcis. Altele, după o asemănare oarecare, ca *hippuris*, care aduce cu coada-calului, *alopecuros* cu coada vulpii, *psyllion* cu un purice, *delfinii* cu un delfin. Tot astfel: *talpa-ursului*, *șopîrlita*, *ochiul-boului*, *coada-șoricelului*, *coronopus*, adică *piciorul-ciorii*, *rochița-rînduncii*, *năsturașii*. Așijderea s-au numit: *condurul-doamnei*, *barba-împăratului*, *traista-ciobanului*, *gura-leului*, *coiful lui Jupiter*, *carul lui Venus*.

Trifoiului îi zice așa fiindcă are trei frunze; *cinci-clopoței* se numește astfel fiindcă are cinci; *trandafirul* fiindcă în floarea lui sînt treizeci de foi, *zorelele*, fiindcă se desfac în zorii zilei, *urzica*, fiindcă ustură, și așa mai departe.

CAPITOLUL LI

Pentru ce iarba lui Pantagruel se numește astfel și despre minunatele ei însușiri

Pentru toate aceste temeieri, lăsînd la o parte pe cele închipuite (căci în cartea de față nu veți găsi decît lucruri adevărate) iarba lui Pantagruel se numește așa, nu fiindcă el ar fi cunoscut-o cel dintîi, ci pentru că i-a dat o întrebuintăre anumită, mai neplăcută pentru gîtul tîlharilor decît e cucuta pentru in, papura pentru ferigă, grindina pentru secerători, neghina pentru grîu, iedera pentru stejar, nufărul alb pentru călugării desfrînați, ascultarea pentru școlarii din Navara, varza pentru vița-de-vie, usturoiul pentru magnet, ceapa pentru ochi, sămînța de ferigă pentru femeile însărcinate, floarea de salcie pentru călugărițele rele de muscă, umbra de nuc pentru cei care dorm sub ea, omeagul pentru lupi și leoparzi, mirosul de smochin pentru taurii înfuriați, mătrăguna pentru gîscani, porcina pentru dinți și uleiul pentru copaci. Pe mulți răufăcători i-am văzut sfîrșindu-și zilele, repede și la înălțime, ca Phyllis, regina Traciei. Bonussus, împăratul romanilor, Amata, femeia regelui latin, Acheus, regele Lidiei și alții care au murit în rușine, nu de boală, ci pentru că li se astupase cu iarba lui Pantagruel gaura prin care ies vorbele și intră bucatele, înăbușindu-i mai rău decît anghina.

Am auzit pe mulți cum strigau, că Atropos¹ le taie răsuflarea cu foarfecă și se văitau ca din gură de șarpe, că mîna lui Pantagruel îi sugrumă. Pantagruel n-a fost însă niciodată călău. Ștreangul de gît i-l punea iarba lui Pantagruel. Ei săvîrșeau adică acea greșală de vorbire, care se cheamă în grecește *solecism*, schimbînd înțelesul cuvîntului, cum spun unii: *Ceres* în loc de pîine și *Bachus* în loc de vin.

¹ Una diu cele trei Parce, ursitoarea care curmă firul vieții.

Vă jur pe toate vorbele drepte care sînt în această butelcă pusă la răcit în ciubăr, că Pantagruel n-a strîns de gît pe nimeni (afară, bineînțeles, de aceia care, cînd li-e sete, nu se grăbesc să bea).

Iarba lui Pantagruel a fost numită astfel, fiindcă Pantagruel, la nașterea lui, era tot atît de înalt ca și iarba despre care vorbesc. A mai fost și o altă potrivire, fiindcă Pantagruel, cum v-am spus, a venit pe lume în timpul secetei mari, cînd se culegea iarba aceea și cînd cîinele lui Icar, lătrînd la soare, îi silea pe oameni să trăiască în pivnițe și în vizuini subpămîntene, ca sobolii.

Iarba lui Pantagruel, sau *pantagruelionul*, poartă acest nume din pricina însușirilor lui deosebite. Și fiindcă Pantagruel a fost privit ca o întrupare desăvîrșită a bucuriei de a trăi (lucru de care sînt încredințat că nici un

băutor nu se îndoiește), tot astfel în iarba care îi poartă numele, sălășluiește atît a putere, atîtea însușiri minunate și atîta desăvîrșire, încît dacă ar fi fost cunoscute pe vremea cînd copacii (cum spun prorocii) și-au ales un rege al pădurilor care să-i stăpînească și să le dea porunci, *pantagruelionul* ar fi avut pe seama lui, fără îndoială, cele mai multe glasuri. Ce să vă mai spun? Dacă l-ar fi zămislit Oxylus, fiul lui Orius, împreunîndu-se cu sora lui, Hamadrias, s-ar fi bucurat de vrednicia lui mai mult decît de aceea a celor opt copii ai săi, pe care îi pomenește Mitologia, și al căror nume au rămas de neistovită aducere-aminte. Fiica cea dintîi născută s-a chemat Vița-de-vie. Fiul cel de-al doilea: Smochinul. Al treilea: Nucul. Apoi: Stejarul, Cornul, Păducelul, Plopul, iar al optulea și cel din urmă: Ulmul, care a fost pe vremea lui vraciul cel mai renumit.

Trebuie să vă mai spun că zeama de *pantagruelion*, picurată în ureche, topește cleiul care se strînge din pricina murdăriei și ucide orice jivină ar fi pătruns înăuntru. Dacă torni cîtiva stropi din acel suc într-o găleată cu apă, apa se prinde ca laptele cînd îi pui cheag. Iar această apă închegată e cel mai bun leac pentru caii care șchiopătează sau sînt bolnavi de pîntecăraie.

Rădăcina fiartă în apă e bună pentru cîrcei, pentru durerile de la încheieturi și pentru podagră. Dacă te-ai ars la foc sau cu apă clocotită și vrei să-ți treacă repede, pune pe arsură iarba lui Pantagruel, proaspăt smulsă din pămînt, fără nici o altă oblojeală; să ai grijă numai s-o schimbi, cînd vezi că s-a uscat pe locul ranei.

Dacă această iarbă le-ar lipsi, bucătarii nu s-ar pricepe să gătească și mîncărurile n-ar mai avea gust, chiar de-ar fi făcute din cea mai fragedă carne; așternutul nu v-ar îndemna la odihnă, de v-ar fi patul împodobit cu aur, argint, chihlimbar, fildeș sau porfir; morarii n-ar izbuti să macine grîul și nici faină albă n-ar cerne; advocații n-ar fi în stare să vorbească, nici zidarii să-și care tencuiala. Cu ce s-ar scoate apa din fîntînă? Ce-ar face diacii, scriitorii, caligrafii și pisarii? Toate zapisele și hrisoavele s-ar prăpădi fără urmă, ca și însuși alesul meșteșug al tiparului. Cu ce-am mai lega lăzile? Cu ce-am trage clopotele? Cu această iarbă se încingeau slujitorii zeiței Isis în trecutele vremi și s-a înveșmîntat omenirea întreagă, de la începutul începutului. Apără teatrele și circurile împotriva căldurii; împrejmuieste hățișurile spre folosul vîntătorilor și coboară în apa dulce sau în adîncurile mării, scoțînd pentru pescari pradă îmbelșugată. Nu s-ar putea folosi încălțările de tot soiul: cizmele, papucii, ciubotele, botforii, galenții, tîrlicii. Nici arcurile nu s-ar întinde, nici arbaletele n-ar putea să tragă, nici praștia n-am izbuti s-o zvîrlim. Iarba lui Pantagruel e sfîntă și însuflețită, preamărită de zeii casei și de duhurile nopții; fără ea nici morții n-ar putea fi coborîți în mormînt!

Nu numai atît: cu ajutorul ei sînt oprite și strînse la un loc, ca într-o închisoare, acele fărîme de substanță, pe care cu ochiul nu le putem vedea. Pietrele de moară se învîrtesc și se macină pentru îndestularea noastră, și mult mă minunez cum se face că vechii filozofi n-au cunoscut această iarbă și nu i-au folosit minunatele însușiri, atunci cînd, neavînd-o la îndemînă, oamenii cheltuiau atîta trudă pentru a învîrți singuri roata morilor.

Prinzînd în pînză puterea vîntului, corăbiile mari, puternicele galere,

purtînd în pîntecele lor, unele o mie, altele zece mii de oameni, se desprind de la țărîm mulțumită ei și străbat, purtate din cîrmă, depărtările fără hotar ale mării. Datorită ei, neamurile care trăiau despărțite unele de altele, ascunse și neștiute, s-au apropiat și s-au cunoscut; ceea ce n-ar fi putut să facă nici păsările cerului, oricît de ușor le-ar fi zborul cu care firea le-a înzestrat. Taprobana a văzut Lapia; Java a văzut munții Rifani; Febolul va vedea Telemul, islandezii și groenlandezii vor bea din apa Eufratului. Austrul se va întîlni cu Mistralul și Zefirul va da mîna cu Crivățul.

Puterile gîndirii cerești, zeii mării și ai pămîntului, s-au înspăimîntat văzînd cum folosind binecuvîntata iarbă a lui Pantagruel, popoarele din miazănoapte, urmînd pilda celor din miazăzi, au străbătut marea Atlanticului, au trecut peste cele două tropice, au măsurat zodiacul întreg, au intrat în ținuturile calde, au depășit echinoxul și au ajuns pînă în preajma celor doi poli ai pămîntului.

Zeii din Olimp, cuprinși de teamă, astfel au gîndit: „Pantagruel cu iarba lui ne-a dat o îngrijorare nouă, mai tulburătoare decît aceea pe care am cunoscut-o pe timpul urmașilor uriașului Aloe.În curînd își va lua soție și va avea fii. La aceasta nu putem să ne împotrivim, căci viitorul lui a fost țesut de surorile ursitoare, fiice ale Nevoii, care torc destinele omenirii. Copiii copiilor lui vor născoci poate altă iarbă, la fel de minunată, cu ajutorul căreia oamenii vor ajunge pînă la izvoarele grindinei, pînă la zăgazul ploilor, pînă la nicovala pe care se făuresc fulgerele. Vor pătrunde în coclaurile lunii, vor călca peste semnele ariei cerești și se vor gospodări după plac în ținutul Vulturului-de-Aur, al Berbecului, al Coroanei, al Harfei și al Leului-de-Argint, se vor așeza la masa noastră, se vor culca cu zeițele noastre, ajungînd astfel ei înșiși în rîndul zeilor.”

Și zeii s-au strîns la sfat pentru a chibzui între ei, cum ar putea să pună stavilă destinului omenirii.

CAPITOLUL LII

Cum un anumit soi de iarbă a lui Pantagruel nu poate fi mistuit de flăcări

Tot ce v-am spus pîna acum e măreț și e minunat. Iar dacă vă veți încumeta a crede într-o altă însușire și mai uimitoare a sfîntului *pantagruelion*, sînt gata să v-o arăt. Veți pune temei pe vorbele mele sau nu, îmi e totuna. Cum însă va fi greu de înțeles și respingător oarecum, să-mi îngăduiți mai întîi o întrebare:

Dacă în această butelcă, turnînd două măsuri de vin și una de apă, le-aș amesteca bine laolaltă, ați mai putea să le despărțiți? Cum ați face să le alegeți și să-mi turnați din nou, într-un pahar apă fără vin, iar într-alt pahar vinul fără apă, în aceeași măsură cum le-am amestecat în butelcă?

Sau să zicem altfel: dacă, de pildă, căraușii care vă aduc acasă pentru beciurile dumneavoastră butoaiele și boloboacele cu vin de Graves, Orleans, Beaume sau Mirevaux, le-ar bea în drum pe jumătate și le-ar umple cu apă (cum fac limuzinii cînd cară vinul de la Argenton și din Saint-Gaultier), cum

ați putea să scoateți apa din bute și să rămînă vinul curat? O să-mi spuneți despre nu știu ce pîlnie răsucită din frunză de iederă. Știu, e scris pe hîrtie, e dovedit și e adevărat. Dar cei care nu cunosc acest mijloc și nu l-au încercat niciodată nu vă vor crede.

Să mergem mai departe. Dacă ați fi trăit pe vremea lui Sylla, a lui Marius, a lui Cezar, a împăraților romani sau în veacul druizilor gali de odinioară, care ardeau trupurile neînsuflețite ale părinților și stăpînilor lor, și dacă ați fi dorit să sorbiți cenușa nevestei sau a mamei voastre într-un pahar de vin alb, cum a făcut Artemiza cu pulberea regelui Mausoleu, soțul ei, sau dacă ați dori s-o păstrați într-o urnă sau într-un jertfelnic, vă întreb: cum ați izbutit s-o alegeți dintre tăciunii rugului pe care trupul celui mort a fost ars? Răspundeți |

Nu sînteți în stare, nu-i așa? Ei bine, eu am să vă scot din încurcătură, spunîndu-vă că dacă ați fi avut la îndemînă iarba lui Pantagrue și ați fi înfășurat trupul celui mort, legîndu-l și cusîndu-l cu grijă în acest culcuș de iarbă, ați fi putut să-l azvîrliți în focul cel mai mare și mai mistuitor: flacăra, trecînd prin înveliș, ar fi ars și-ar fi prefăcut în scrum carnea și oasele trupului, fără ca învelișul însuși să se fi aprins sau să fie mistuit. Cenușa cuprinsă în el s-ar fi păstrat neatinsă, un singur atom din trupul ars nu s-ar fi pierdut, după cum nici în *pantagrue* n-ar fi pătruns un atom din cenușa rugului: l-ați fi scos din flăcări mai alb, mai curat decît înainte! Iată pentru ce iarba aceasta a primit numele de *azbest*, ceea ce vrea să spună că *nu arde*. În Ostrovul Carpasiei, acest azbest se găsește din belșug, iar în ținuturile Cyenesului se vinde pe bani puțini.

Ce lucru minunat și de neprețuit! Focul care arde, mistuie și prăpădește totul, nu atinge azbestul carpasian, ci îl curăță, îl înălbește și îl înfrumusețează. Dacă vă mai îndoiiți (ca evreii și necredincioșii), faceți o încercare. Luați un ou proaspăt și-l înfășurați în iarba lui Pantagrue. Puneți-l pe un jeric aprins și lăsați-l o bucată de vreme. Veți scoate din foc oul răscopt și prăjit, fără ca iarba să se fi înfierbîntat măcar! Pentru cincizeci de mii de scuzi bordelezi, mai puțin o lețcaie, puteți să faceți încercarea oricînd.

Să nu-mi aduceți drept pildă salamandrele. E o greșeală. Un foc de paie le-o fi făcînd plăcere, nu zic, dar într-un cuptor bine încins se pîrjolesc și se înăbușă ca orice altă jivină. Am văzut! Galien a dovedit-o și Dioscorid îi dă dreptate. Să nu-mi vorbiți nici despre piatra-acră. Cunosc și eu povestea cu turnul de lemn din Pireu, căruia Sylla n-a putut să-i dea foc, fiindcă mai-marele cetății, împuternicit al regelui Mithridate, îl stropise de sus și pînă jos cu apă în care topise piatră-acră. Nici despre copacul pe care Alexandru Cornelius îl asemuia cu trunchiul de stejar al catargului, și care nu putea fi mistuit de foc sau rupt de valuri, ca și gorunul din care a fost cioplită faimoasa corabie Argos. Căutați pe altul care să vă creadă, pe mine să mă iertați.

Nu se poate asemana cu iarba lui Pantagrue nici chiar acel arbore minunat din munții Briancon și Embrun, a cărui rădăcină e bună de mîncat ca o ciupercă, și din tulpina căruia se scoate faimoasa rășină pe care Galien o socotește tot atît de folositoare ca și terbentina. Frunzele lui gingașe sînt pline de mană cerească, iar aceasta, deși moale și lipicioasă, nu arde. În

grecește și latinește se cheamă *larix*, iar venețienii și cei din Padua îi spun: *laregio*, după cum a fost numit *Larignum*, cetatea din Piemont, care i-a făcut atât de mult sînge rău lui Iuliu Cezar, la întoarcerea lui din Galia.

Iuliu Cezar poruncise locuitorilor din Alpi și din Piemont să-i aducă bucate și altele de trebuință la anumite locuri hotărîte în drumul pe care aveau să treacă legiunile lui. Toți s-au supus, afară de cei din Larigno, care, bizuindu-se pe așezarea priincioasă a cetății lor, n-au vrut să îndeplinească porunca. Pentru a-i pedepsi, Iuliu Cezar a pornit cu toată oastea către cetatea neascultătoare. La poarta cetății se afla un turn clădit din bîrne groase din lemn de melez, ridicate unele peste altele, ca o stivă. Turnul era destul de înalt și de după metereze apărătorii cetății puteau să arunce cu bolovani și cu trunchiuri de copac asupra oricui încerca să se apropie. Aflînd Iuliu Cezar că cei din cetate n-aveau alte arme decît pietre și buturugi, pe care prea departe nu puteau să le azvîrle, a poruncit ostașilor săi să înconjoare zidurile cu legături de crengi uscate și să le dea foc. Ceea ce s-a făcut. Flăcări mari s-au ridicat de jur împrejur, cuprinzînd întreaga cetate. Părea că în scurtă vreme nu vor mai rămîne din ea decît ziduri arse și cenușă. Dar cînd flăcările s-au potolit și focurile aprinse în jurul zidurilor s-au stins, turnul s-a ivit întreg și nevătămat, fără să fi suferit nici cea mai mică stricăciune. Atunci, văzînd Iuliu Cezar că n-a izbutit să ardă cetatea, a hotărît s-o împresoare cu un brîu de șanțuri și întărituri, dincolo de bătaia pietrelor și-a trunchiurilor de copac cu care se apărau cei dinăuntru. Abia atunci larignanii s-au dat bătuți.

Din spusele lor a aflat Iuliu Cezar minunatele însușiri ale aceluia lemn, care nu se aprinde, nu face flacăra, nu dă cărbune, asemănîndu-se în această privință cu iarba lui Pantagruel. De aceea, Pantagruel poruncise ca toate ușile, ferestrele, strașinile, pridvoarele și podul mănăstirii din Telem să fie cioplite din acel lemn care nu arde; tot astfel pupa, prova, puntea, cala, cămările și apărătoarele corăbiilor, galerelor, galioanelor, caravelor și ale celorlalte nave ale arsenalului său din Thalasa. S-a întîmplat însă, că larixul, pe care focul nu-l mistuie, în apă se macină și se fărîmă ca piatra cuptoarelor de var; pe cînd azbestul nu numai că nu se strică și nu se roade, dar se curăță și se îmbospățează mereu.

*Arabi și indieni, ce vă mîndriți
Cu mirt, cu smirnă și cu abanos,
Veniți în țara noastră, să primiți
Sămînța unei ierbi mai de folos.
Iar de veți ști la voi s-o răsădiți,
Mulțumitori să fiți, în chip și fel,
Și-al Franței nume mare să-l slăviți,
Că v-a dat iarba lui Pantagruel.*

CARTEA A PATRA • DESPRE FAPTELE ȘI PILDELE MARI • ALE
VREDNICULUI • PANTAGRUEL • ALCĂTUITĂ • DE DOMNUL FRANCOIS
RABELAIS • DOCTOR ÎN MEDICINĂ

PRECUVÎNTARE

Băutori preastrăluciți și podagroși neprețuiți! Primit-am, văzut-am, auzit-am și înțeles-am solia pe care domnia-domniilor voastre a trimis-o înălțimii-mele; împuternicitul vostru mi s-a părut a fi un bun și iscusit vorbitor.

Am adunat în trei cuvinte cuprinsul înștiințărilor sale. Aceste cuvinte au o însemnătate atât de mare, încît, în Roma de-odinioară, pretorii le foloseau pentru a răspunde tuturor întrebărilor supuse judecății lor. Cu aceste trei cuvinte hotărau în privința tuturor neînțelegerilor, plîngerilor și pricinilor ce li se puneau în față. Zilele cînd nu le rosteau erau numite blestemate și fără noroc; zilele în care le vesteau erau socotite binecuvîntate și prielnice. Așadar: ați dat, ați spus și ați hotărît! Oameni buni, eu nu vă pot vedea. Domnul să vă aibă în veșnica lui pază, ca și pe mine. Așa e cu cale ca nimic să nu întreprindem, fără a lăuda mai întîi sfîntul lui nume.

Mi-ați dat! Ce anume? O minunată și cuprinzătoare carte de rugăciuni. Pentru aceasta vă mulțumesc: e destul de puțin din ceea ce aș dori să fie mai mult. Nici pe la poarta minții nu mi-a trecut, că ar putea să fie o carte de rugăciuni, văzîndu-i tiparul, chipul înflorit ce-o împodobește, încuierile, legătura și scoarțele, cu cataramele lor și cu frumoasele coțofene, zugrăvite una lîngă alta pe învelitoare. Ați vrut să-mi spuneți, ca într-o scriere cu înțeles ascuns, că nimic nu-i mai vrednic de laudă decît lucrul desăvîrșit al mîinilor de meșter, și nici o vitejie nu-i mai mare decît a vînătorilor de coțofene; „înhață coțofana !” e o pilduire glumeață, păstrînd pînă azi amintirea unei întîmplări ciudate, care s-a petrecut în Bretania, cu puțin înainte de faimoasa bătălie de la Saint-Aubin-du-Cornier. Povestea ne-a rămas de la părinții noștri, și se cuvine s-o trecem mai departe celor care vor veni după noi.

Fusese un an de rod îmbelșugat în podgorii: cu o para chioară puteai să cumperi o comoară, adică un butoiăș de vin din cel mai bun. Dinspre ținuturile lui Soare-Răsare au venit atunci în zbor, pe drumuri deosebite, stoluri de coțofane și de gaițe, îndreptîndu-se către Soare-Apune. Și-au tot dat tîrcoale și s-au împărțit în așa fel, încît spre seară gaițele au luat-o la stînga (ați prins înțelesul norocoasei prevestiri), iar coțofenele la dreapta, destul de apropiate între ele. Toate coțofenele din partea locului au intrat în tabăra semenelor lor, iar gaițele s-au alăturat gaițelor. Astfel s-au ridicat în zbor și au trecut pe deasupra orașului Angers din Franța, pînă dincolo de hotarul Bretaniei, în rînduri atât de dese, încît întunecaseră tot cerul.

Trăia pe atunci în Angers un bătrîn încărcat de ani, seniorul de Saint-Georges, poreclit Călugărul; cel care a ticluit și a scris acele frumoase și vesele colinde, în graiul care se vorbește prin Poitou. Unchiașul avea o gaiță de care făcea mare haz, cum sporovăia și îndemna pe oaspeți la băutură. Nu știa să cînte altceva decît de băut. Stăpînul ei o poreclise: Gușata.

Gușata, în neastîmpărul ei vitejesc, a sfărîmat colivia și a pornit cu ceata gaițelor călătoare.

Un bărbier din vecini, cu numele de Bahuart, ținea o coțofană împlînzită și foarte prietenoasă: a luat-o și ea din loc, să sporească oastea coțofenelor și să lupte alături de ele.

Acestea au fost întîmplări pe cît de cumplite pe atît de ciudate; dar văzute, știute și adevărate. Ascultați cu luare-aminte ce s-a petrecut. Vreți să cunoașteți urmarea? Doriți să aflați cum s-a sfîrșit povestea? Minunea minunilor, oameni buni ; în apropiere de crucea de la Malchara s-a încins o bătălie atît de groaznică, încît mi se zburlește părul numai cînd mă gîndesc ! Coțofenele au fost înfrînte, lăsînd pe cîmpul de luptă două miliarde cinci sute optzeci și nouă de mii o sută nouă morți, fără femei și copii, adică pui și păsări ouătoare. Ați înțeles. Gaițele au rămas biruitoare, dar au pierdut la rîndul lor pe multe dintre luptătoarele lor cele mai bune.

A fost jale mare în întreaga țară!

Bretonii, așa cum îi știți, sînt din firea lor oameni veseli; văzînd cele întîmplate, ar fi putut totuși să se întristeze, ca de-o prevestire rea: căci hermina care împodobește blazonul lor e presărată cu cozi de coțofană, pe cînd veșmîntul de pene al gaiței amintește armele zugrăvite pe scutul Franței.

Iată cum s-a făcut că Gușata, după trei zile de lipsă, s-a întors acasă, deșelată, cu un ochi scos și sătulă de război pînă peste cap. Dar în cîteva ceasuri s-a înzdrăvenit; s-a îndopat bine și și-a venit în fire.

Poporul plin de voie bună și toți școlarii din Angers dădeau buzna să vadă gaița chioară. Gușata, astfel dichisită, îi îndemna să bea ca de obicei, mai punînd și două vorbe de la ea: „înhață coțofana !” După cum bănuiesc, acela fusese strigătul de adunare al gaițelor și porunca de care trebuiau să asculte în luptă. Coțofana lui Bahuart nu s-a mai întors acasă. Fusese mîncată! Și de-atunci a rămas vorba: „Nu-i băutor mai harnic decît un vînător de coțofene!”

Spre neistovita aducere-aminte a acestor isprăvi, seniorul de Saint-Georges, Călugărul, a pus să zugrăvească coțofene pe tavanul sălii lui celei mari. Le puteți vedea pe măgura lui Saint-Laurent, la Angers.

Chipurile încondeiate pe cartea ce mi-ați dat-o, mă îndeamnă să cred că e vorba de ceva mai mult decît de rugăciuni. Pentru ce să-mi fi dăruit o carte de rugăciuni? Cărți de rugăciune, mulțumită lui Dumnezeu și dumneavoastră, am destule, și vechi și mai noi. Astfel gîndind, deschis-am acea carte și am văzut că e minunat întocmită; vorbește despre lucruri cu rost și în pilduri potrivite. Mă îndemnați să beau în primul ceas al dimineții vin alb; în al treilea, în al șaselea și în al nouălea, la fel; la vecernie și după încheierea slujbei, porfiriu. Așa beau, adică, mîncătorii de coțofene. Voi pleca la vînat.

Ați spus. Ce anume? Că nici o scîrbă nu v-au adus cărțile ce am tipărit pînă acum. Nu vă veți supăra dacă voi folosi prilejul acesta pentru a vă aminti vorbele unui vechi ucenic al lui Pantagruel:

E greu (zicea) să izbutești,

Pe prinți s-ajungi să-i mulțumești.

Mai mult încă. Spuneți că vinul celei de-a treia cărți a fost bun și v-a plăcut. E adevărat că și mie mi s-a părut cam puțin: puțin și bun, cum se zice; dar dumneavoastră ați dori, ca prietenul meu Evispande Verron: mult și bun ! M-ați îndemnat să duc mai departe povestea lui Pantagruel, amintind folosul și roadele ce le-ați aflat, citind-o în tovărășia altor oameni cumsecade. Îmi cereți să vă iert că nu mi-ați putut îndeplini rugămintea de a nu rîde decît la a șaptezeci și opta carte. Vă dezleg de greșeală din toată inima. Nu sînt nici atît de aprig, nici atît de neîndurat precum ați putea să credeți; dar ceea ce vă rugasem era spre binele dumneavoastră. Vă voi răspunde, deci, cu vorbele lui Hector, amintite de Nevius: nu-i lucru mai plăcut decît să fii lăudat de oamenii vrednici de laudă.

Așijderea spun și întăresc, ars de viu dacă aș fi (pricepeți unde bat), că sînteți cu toții oameni foarte de treabă, născuți din părinți de ispravă. Vă făgăduiesc, pe cîntea mea de pedestraș, că de ne vom întîlni vreodată în Mesopotamia, am să mă fac luntre și punte, ca micul conte George al Egiptului-de-Jos să vă dăruiască la fiecare cîte un frumos crocodil din apele Nilului și cîte o coropișniță de pe malul rîului Eufrat.

Ați hotărît! În folosul cui? Și-anume ce? Toate pătrarele vechi de lună, cîte au fost și n-or să mai fie, lăsați-le pe seama fățarnicilor, habotnicilor, fariseilor, călugărilor, papistașilor, ticluitoilor de jalbe, cotoilor pocăiți, labelor împlănite. Numai auzind despre aceștia, solului vostru i s-a zburlit părul în cap! Eu nu pricep

nemțește și nu știu ce fel de jivine se ascund sub acele nume.

Cercetînd dinadins și întrebînd în mai multe locuri, n-am întîlnit un singur om, care să primească a fi numit sau poreclit astfel. Înclin a crede, că sînt niște dobitoace sălbatice, rămase de pe vremea grangurilor celor mari. Astăzi sînt o batjocură și o înșelare a firii, ca toate lucrurile de pe pămînt căroră le-a sunat ceasul. Nici nu știm cum să le mai numim, căci ceea ce s-a sfîrșit, nici nume nu mai are.

Dacă, prin acele porecle înțelegeți pe bîrfitorii scrierilor mele, puteți să le spuneți mai de-a dreptul: diavoli! Căci în grecește ponegrirea se cheamă diavole. Știți cît de urît e privită această patimă a clevetirii (vorbirea de rău a faptelor bune) în fața lui Dumnezeu și a îngerilor lui. Deși alte ale lor păcate par să fie mai mari, diavolii iadului după năravul ponegririi se aleg și se cunosc. Iar cei despre care pomeneam, nici măcar diavoli nu sînt, ci numai slugile și trepădușii lui Satana. Eu i-aș împărți în draci negri, draci albi, draci de-alergătură și draci de bătătură. Cum au bîrfit cărțile mele, vor mai bîrfi și pe alții, dacă nu-i ținem înfrîu. Nu vreau să amintesc aici născocirile lor; o spun ca să nu mai scoată capul atîția, dornici să-și însușească faima bătrînului Cato Cenzorul.

Știți ce înseamnă să-i scuipi cuiva în strachină? Cînd, pe vremuri, premergătorii acestor draci fără rușine, meșteri în desfrînare și spurcători ai cinstei, ca Filoxen, Gnatho sau alții de aceeași teapă, vedeau, în cîrciumile unde își țineau de obicei predicile, ce fel de bucate gustoase se puneau dinaintea oaspeților, scupau ca niște mîrlani în blide, știind că nimeni nu se va mai atinge de mîncarea pe care cu balele lor au spurcat-o și vor lăsa-o pe masă, ca să le rămîna lor. Cam la fel, deși mai puțin scîrboasă, e povestea aceluia felcer de apă dulce, nepotul răposatului avocat Amer, care spunea bolnavilor că aripa de clapon le face rău, tîrîța e otravă curată, ci numai gîtul (fără piele) le e îngăduit, ca să înfulece el bucățile cele bune.

Așa fac acești diavoli de lege nouă. Văzînd atîta lume dornică de a se înfrupta din cartea mea, după ce le gustase cu plăcere pe cele de mai înainte, s-au năpustit să-mi scuipe în strachină; mi-au spurcat, mi-au răstălmăcit și mi-au ponegrit scrierile, ca nimeni să nu le mai citească, nimeni să nu le mai aibă, afară de ticăloșiile lor. I-am văzut cu ochii mei (nu cu urechile) cum țineau cărțile mele printre hainele de noapte și se slujeau de ele ca de-o oală pentru nevoile lor zilnice.

I-au oprit pe bolnavi, pe ologi și pe alți nefericiți să se folosească de ele - deși pentru aceia le-am scris, ca să le mai treacă de urît și să-și astîmpere durerile. De-aș fi putut să am sub îngrijirea mea pe toți cei ce sufăr de boală sau de întristare, n-ar mai fi fost nevoie să dau aceste cărți la iveală și să le încredințez tiparului. Hipocrate a scris dinadins o carte: Despre îndatoririle medicului desăvîrșit (pe care Galien a întregit-o cu lămuriri prețioase), sfătuind pe doftori ca prin nimic să nu supere pe bolnavi: el nu uită să vorbească pînă și de îngrijirea unghiilor ! Toate ale medicului, mișcările mîinii, fața, îmbrăcămintea, vorba, privirile, pipăitul, astfel se cuvine a fi potrivite, ca să placă bolnavului și să-l încînte. Eu însumi, fără să mă fudulesc, așa am încercat a mă purta cu toți cei pe care i-am avut în îngrijirea mea; după cum fac toți ceilalți din breasla noastră, deși unii se numesc "șarlatani cu coate goale și cu mîna lungă", luînd drept bune născocirile prostești ale unor lepădături.

Mai mult, în cartea a doua despre Bolile molipsitoare a aceluiași Hipocrate, se află o parte care a stîrnit multă gîlceavă printre noi: nu pentru a ști dacă doftorul încruntat, morocănos, ursuz și nemulțumit întristează pe bolnav, iar cel zîmbitor, senin, glumeț și prietenos îl înveselește (căci toate acestea sînt știute și dovedite) - ci dacă această întristare sau această voie bună izvorăsc din starea însăși a bolnavului, ori dacă, dimpotrivă, purtarea ursuză sau prietenoasă a doftorului se

răsfrînge asupra sufletului bolnavului, făcîndu-l vesel sau trist. Filozofii din școala lui Platon și Averrhoes așa cred. De aceea, fiindcă nu mi-e cu putință să mă găsesc la căpătîiul tuturor bolnavilor și să-i iau sub îngrijirea mea, de ce să-i lipsesc de bucuroasa și plăcuta trecere a timpului pe care (fără a jigni pe Dumnezeu, pe rege și pe alții) le-o dăruiește, în lipsa mea, citirea cărților mele hazlii.

Și fiindcă, prin hotărîrea dumneavoastră, toți acești bîrfitori și clevetitori au fost legați laolaltă și trimiși în lună, eu îi iert. N-am mai avea de cine să rîdem de-acum încolo, dacă i-am vedea pe toți acești smintiți lunatici, unii leproși, alții eretici, mulți dintre ei și eretici și leproși, bătînd cîmpii, rupînd băncile, scrîșnind din dinți, spărgînd geamurile, umblînd pe toate drumurile, spînzurîndu-se, înecîndu-se, ducîndu-se val-vîrtej la toți dracii, fiecare după scrînteala lui și după ciozvîrta de lună pe care o poartă în căpățîină: crai-nou, primul-pătrar, lună plină, al doilea pătrar sau lună nouă. Vrînd să-i răsplătesc pentru răutatea și viclenia lor, voi urma pilda lui Timon, mizantropul care s-a răzbunat împotriva nerecunoștinței atenienilor, după cum vă voi spune.

Amărit de purtarea poporului din Atena, Timon a pătruns într-o zi în sfatul cetății, cerînd să i se dea ascultare într-o pricină privitoare la nevoile obștești. La dorința lui s-a făcut tăcere și toți erau nerăbdători să-l asculte cu atît mai mult cu cit, de ani întregi, nu mai venise în mijlocul sfatului, fugea de lume și trăia în singurătate. Iată cum le-a vorbit:

- Dîncolo de zidul grădinii mele, în care nimeni nu intră, crește un smochin mare și stufos, sub ale cărui ramuri toți disperații Atenei, bărbați, femei, tineri și fecioare, vin să-și pună lațul de gît și să se spînzure. Vă dau de veste, că pentru a-mi lărgi gospodăria, am de gînd să tai acel smochin de azi în opt zile. Așadar, dacă printre voi sau în întreg orașul se află vreunul care dorește să se spînzure, îl poftesc să se grăbească. După ce voi tăia smochinul, nu veți mai găsi nicăieri un alt loc atît de prielnic și un copac atît de potrivit.

Ca și Timon din Atena, îi vestesc pe toți bîrfitorii mei să se spînzure înainte de ultimul pătrar al lunii acesteia: de ștreang mă voi îngriji eu. Le-am ales un loc bun de spînzurătoare, între Midy și Faverolles. După prima lună nouă nu se vor mai putea spînzura atît de ieftin; vor fi nevoiți să-și cumpere frînghia pe banii lor și să-și aleagă copacul singuri, ca signorina Leontium, cea care l-a ponegrit pe învățatul și iscusitul vorbitor Teofrast.

CAPITOLUL I

Cum a pornit Pantagruel pe mare pentru a întreba oracolul sfintei Butelci

În luna iunie, de sărbătoarea vestalelor, ziua în care Brutus a cuprins Spania, iar zgîrcitul Crasus a fost răpus în luptă cu părții, Pantagruel și-a luat rămas bun de la Gargantua (care după cîstitul obicei al celor dintîi creștini s-a rugat pentru întoarcerea norocoasă a fiului său) - și a luat calea mării, pornind de pe țărmul Thalasei, însoțit de Panurge, de fratele Ioan Spintecătorul, de Epistemon, de Gimnast, de Eusten, de Rizotom, de Carpalim și de ceilalți slujitori mai vechi, printre care l-a luat și pe Xenoman, mare călător și deschizător de drumuri neumblate, care sosise cu cîteva zile rmai înainte, la chemarea lui Panurge. Prevăzător întru toate, Pantagruel l-a rugat pe Gargantua să le arate, pe cartea cea mare a apelor, calea ce trebuiau să urmeze pînă la oracolul sfintei Butelci.

În cartea mea a III-a v-am înșirat cîte corăbii erau. Numărul lor a fost sporit cu mai multe trireme, nave cu vîsle și galioane, toate bine înzestrate, smolite cu multă grijă și din belșug încărcate cu iarba lui Pantagruel. Tălmacii, timonierii, căpitanii, năierii și ceilalți lupi-de-mare s-au adunat pe corabia lui Pantagruel. La pupa navei flutura un steag pe care era țesută o butelcă pîntecoasă: jumătate în fire de argint, netede și sclipitoare, iar jumătatea cealaltă în fire de aur, acoperite cu un smalt de-un roșu-aprins. Era lesne de înțeles pentru oricine, că albul și roșul erau culorile alese de nobilii călători, care porniseră să afle cuvîntul sfintei Butelci.

La pupa celei de a doua corăbii atîrna un felinar vechi, alcătuit cu deosebit meșteșug din pereți foarte subțiri de marmură străvezie; acesta era semnul că vor trece prin țara Luminilor. A treia corabie purta în cioc, ca pe o deviză, o carafă frumoasă și cuprinzătoare de porțelan; a patra, o cană de aur cu două toarte, semănînd cu o urnă grecească; a cincea, un ibric uriaș stropit cu smaragd; a șasea un șip călugăresc, făurit din patru metaluri felurite, topite laolaltă; a șaptea, o pîlnie din lemn de abanos încrustată cu aur; a opta, un căuș tăiat din plută și prins în aur bătut; a noua, un ulcior cu toarte subțiri de aur; a zecea, o ceașcă mare din lemn frumos-mirositor de aloes, legată într-un cerc de aur cipriot cu tivitură persană; a unsprezecea, un paner de aur, lucrat ca un mozaic; a douăsprezecea, un butoi cu doage de aur-mort, și cercuri bătute în perle indiene și smalt verde.

Oricît de trist și de amărît ai fi fost, oricît de îngrijorat și de mîhnit, Heraclit-cel-plîngăreț să te fi chemat, n-ai fi putut să nu te înveselești, văzînd acel șirag de corăbii atît de strălucit împodobite. Ai fi înțeles fără greutate, că drumeții aceia erau băutori strașnici și bărbați de ispravă, a căror călătorie, atît la ducere cît și la întoarcere, se va săvîrși în deplină sănătate, sub semnul glumei și al voioșiei.

Strîngîndu-și oamenii laolaltă, Pantagruel le-a ținut mai întîi o scurtă cuvîntare despre călătoriile pe apă, folosind pe ici pe colo pilde din Evanghelie. A sfîrșit destul de repede ce-avea de spus, apoi a rostit cu glas limpede și pătrunzător o rugăciune către Cel-de-sus, pe care au stat s-o asculte toți tîrgoveții și pîrgarii din Thalasa, îngrămădiți pe țărm să vadă plecarea corăbiilor.

După ce s-au rugat îndeajuns, au pornit să cînte cu evlavie și pătrundere, psalmul care începe cu vorbele: „*Cînd a plecat Israel din Egipt*”. Isprăvind în cele din urmă și psalmul, oamenii au întins mesele pe punte și s-au ospătat. Thalassienii, după ce își potriviseră și ei glasurile la cîntarea psalmilor, au scos, la rîndul lor, merindele și băutura, pe care nu uitaseră s-o ia cu ei din belșug. A închinat fiecare în sănătatea tuturor și toți în sănătatea fiecăruia. Așa s-a întîmplat, că nici unul din călătorii de pe corăbii n-a avut de suferit mai tîrziu de răul mării; nici capul și nici pîntecele nu le-au făcut vreo supărare. N-ar fi scăpat atît de lesne nici dacă ar fi băut, cu o zi înainte, apă de mare sau de izvor, amestecată cu vin; nici dacă ar fi mîncat o gutuie, coajă de lămîie sau zeamă dulce-acrișoară de rodie; nici dacă ar fi ajunat așternînd hîrtie pe burtă, sau ar fi ascultat celelalte sfaturi pe care le dau doftorii cei nerozi călătorilor pe mare.

Au mai închinat câteva pahare la botul corăbiei, apoi oamenii s-au împărțit pe la locurile ce li s-au încredințat.

Dis-de-dimineață au ridicat pînzele în bătaia vîntului de la răsărit, iar timonierul Jamet Brayer, căpetenia celorlalți cîrmaci, a însemnat drumul și a potrivit acul busolei. Planul lui, pe care Xenomen l-a încuviințat pe de-a-ntregul, era să ajungă la oracolul sfintei Bacbuc, adică în India de Sus, lîngă hotarul Chinei, pe-o altă cale decît aceea folosită de portughezi. Călătorii portughezi treceau ecuatorul, ocoleau vîrfurile Bunei Speranțe, la capătul de miazăzi al Africii, încălecau echinoxul și făceau un înconjur mare, ferindu-se de a se apropia prea mult de pol. Mai nimerit era, așadar, să țină paralel linia cercului care trece prin India, să înconjoare polul spre asfințit, așa încît, pătrunzînd în ținuturile de miazănoapte să rămînă tot timpul în apele Mării înghețate, la înălțimea portului Olone, fără a se ridica mai sus.

Acest plan le-a fost călătorilor noștri de mare folos, căci, fără să întîmpine vreo primejdie și fără să piardă un singur om, au făcut drumul pînă în India de Sus în patru luni, pe cînd portughezii, înfruntînd încercări nenumărate și suferind pagube grele, n-ar fi ajuns acolo nici în trei ani. Eu, unul, dacă nu greșesc, aș înclina a crede că pe această cutezătoare cale au venit odinioară indienii în țara germanilor, unde au fost primiți cu toată cinstea de regele Suediei - în anul cînd era proconsul în Galia, O. Mettelus Celer, după cum arată Cornelius Nepos, Pomponius, Mela și, după ei, Pliniu.

CAPITOLUL II

Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Medamoti și ce lucruri minunate a cumpărat acolo

În ziua cea dintîi și în zilele următoare, nici pămînt n-au întîlnit, și nici priveliști neobișnuite n-au zărit, întrucît pe această cale mai umblaseră și o cunoșteau. A patra zi au ajuns la un ostrov numit Medamoti, plăcut la vedere, pe-al cărui țărm, cel puțin atît de lung ca al Canadei, se înălțau turnuri înalte de marmură și un șir întreg de faruri luminoase.

Pantagruel a întrebat cine e mai mare peste acel ținut, și a aflat că acolo stăpînește regele Filofan, care lipsea de-acasă, fiind dus la nunta fratelui său Filoteam[...] regelui enginilor. Am coborît pe țărm, privind cum luntrașii de apă dulce își cumpărau cele trebuincioase pentru drum. Pe malul mării erau înșirate o mulțime de dugheni și de tarabe, cu tot felul de mărfuri rare: covoare, chipuri frumos zugrăvite, pești, păsări și alte vietăți ale locurilor aceluia. Era cea de-a treia zi de sărbătoare a tîrgului celui mare, cînd o dată pe an veneau cei mai bogați și mai vestiți neguțători din Africa și Asia. Dintre toate acele minunății, fratele Ioan a ales două chipuri frumoase și de preț; cel dintîi înfățișa un împricinat înaintea judecății, celălalt, o slugă care își căuta stăpînul, arătînd cu privirea ochilor, cu mișcarea mîinilor și cu umbletul pașilor grija de care era cuprins. Amîndouă chipurile ieșiseră din mîna meșterului Charles Chamois, zugravul regelui Megist. Fratele Ioan a făgăduit să le plătească pe amîndouă la sfîntul-Așteaptă.

Panurge a cumpărat o pînză mai mare, pe care era zugrăvit în culori faimosul covor, țesut odinioară cu acul de Filomela, pentru a arăta surorii ei Prognea, cum Tereus, soțul acesteia, a necinstit-o și i-a tăiat limba, ca să nu-i destăinuiască ticăloșia. Vă jur pe mînerul acestui felinar, că era o pictură plăcută și măreață. Să nu vă închipuiți că înfățișa un bărbat împreună cu o fecioară. Ar fi fost un lucru prostesc și grosolan. Zugravul a dat dovadă de istețime și a închipuit cu totul altceva. Vă veți încredința privindu-i lucrarea, care se păstrează la mănăstirea Thelemului, cum intri în sala cea mare, pe mîna stîngă.

Epistemon a cumpărat o altă pînză, pe care erau zugrăvite cugetările lui Platon și atomii lui Epicur.

Rizotom a ales una care înfățișa ecoul în carne și în oase.

Gimnast a cumpărat pe seama lui Pantagruel treizeci și opt de covoare de perete, lungi de patru stînjeni și largi de trei, țesute în mătase grecească, tivite cu aur și argint, înfățișînd viața și luptele lui Ahile; nunta lui Peleu cu zeița Tetis, nașterea lui Ahile, tinerețea lui (povestită de Stațiu Papi-nian), isprăvile lui vitejești (preamărite de Homer), moartea și punerea lui în mormînt, (cîntate de Ovidiu și Quintus Calabrezul), apoi arătarea umbrei lui și jertfa Polixenei (cum le-a scris Euripide).

Pantagruel a mai ales pentru el trei rinoceri tineri și frumoși, un armăsar roib, două iepe sure și un tarand , pe care i l-a vîndut un scit din ținutul Geloniei. Tarandul e o vietate sălbatică, de mărimea unui taur tînăr, avînd capul ceva mai mare decît al cerbului, carnea încrengate, copita crăpată, părul lung ca al ursului și pielea aproape tot atît de tare ca o platoșă. Nu se găsesc nici în Sciția prea mulți, iar acel om din Gelonia spunea că tarandul își schimbă înfățișarea după aceea a locului unde trăiește sau obișnuiește să pască, luînd culoarea copacilor, a tufelor, a ierburilor și a celorlalte lucruri înconjurătoare.

Aceeași însușire le-a fost dată caracatițelor de mare, adică polipilor, ca și unor maimuțe din Africa, numite papion, apoi licornului din India și cameleonului, care e un soi de șopîrlă atît de minunată, încît Democrit a scris o carte întreagă despre ea, arătîndu-i înfățișarea, părțile trupului, însușirile și deprinderile ei vrăjitoarești. Am văzut-o eu însumi cum își schimbă culoarea, nu numai pentru a semăna cu lucrurile dimprejur, dar chiar din pricina fricii pe care o simte. Aruncat pe un covor verde, cameleonul se înverzea, iar după un oarecare timp se făcea, rînd pe rînd, galben, albastru, vioriu, așa cum își schimbă culoarea crestei cocoșul de India, cînd încearcă o durere.

Tarandul nu-și schimbă însă numai culoarea pielii, ci și a părului, ceea ce ni s-a părut cu atît mai ciudat și mai vrednic de uimire. Alături de Panurge, care era îmbrăcat în haina lui sură, se făcea cenușiu; lîngă mantia purpurie a lui Pantagruel, pielea și părul lui se făceau roșii; lîngă cîrmaciul, care era înveșmîntat ca preoții egipteni ai lui Isis, se făcea alb. Cameleonul nu se face alb sau roșu niciodată. Cînd nu e stăpînit de teamă sau de o altă pornire, culoarea tarandului e sură, ca a măgarilor din Meung.

*Cum a primit Pantagruel vești de la tatăl său și despre felul
minunat cum se pot
trimite scrisori în țări depărtate*

Pantagruel își petrecea timpul cumpărînd aceste vietăți ciudate, cînd deodată a auzit de departe zece lovituri de tun, apoi strigăte de bucurie pornind de pe puntea tuturor corăbiilor. Întorcîndu-se la țarm, a zărit una din corăbiile ușoare ale tatălui său, numită *Chelidonia*, fiindcă purta la pupă un pește zburător, turnat în aramă de Corint. Acest pește, căruia i se spune rîndunica mării, seamănă cu o scrumbie de Loara, cărnos și lipsit de solzi, avînd înotătoare osoase ca aripile liliacului, foarte lungi și destul de largi, cu ajutorul cărora poate să zboare, cum l-am văzut adesea, la o palmă deasupra apei, într-un salt cît o bătaie a arcului. Marsiliezii îl numesc: *landol*. Corabia era mică, iute ea însăși ca o rîndunică, și părea mai mult că zboară decît că plutește. Pe puntea ei se afla Malicorn, scutierul lui Gargantua, trimis anume pentru a întreba despre sănătatea lui Pantagruel și a-i aduce scrisori de la tatăl său.

Pantagruel l-a întîmpinat cu vorbe prietenești, l-a îmbrățișat și l-a întrebat:

- Ai adus cu dumneata pe Gozal, ștafeta văzduhurilor?
- Da, a răspuns Malicorn, e închis în acest paner.

Era o porumbiță din hulubăria lui Gargantua. Cînd a pornit Malicorn cu *Chelidonia* la drum, porumbița tocmai scosese pui, și era nerăbdătoare să revină la cuibul ei. Ea urma să se întoarcă acasă cu un semn de la cei aflați departe; o panglică neagră la un picior, dacă i s-ar fi întîmplat lui Pantagruel vreun rău. Dar, fiindcă toate erau bune, Pantagruel a dezlegat porumbița, i-a prins la picior o fișie de mătase albă și, fără să mai întîrzie, i-a dat drumul să plece în drumul ei. Porumbița a țîșnit în văzduh, cu acea repeziciune a păsării clocitoare căreia îi e dor de puii ei, purtată în zbor zorit de grija pentru cuibul ce-o așteaptă. În mai puțin de două ore, Gozal a străbătut o depărtare pe care, cu cea mai mare silință, corăbierii abia o călcaseră în trei zile și trei nopți, întinzînd toate pînzele și vîslind fără răgaz cu vîntul în spate.

Ajungînd acasă, porumbița a coborît de-a dreptul la hulubărie, îndreptîndu-se ca o săgeată spre cuibul unde și-a regăsit puii ei. Vrednicul Gargantua, văzînd că poartă la picior o panglică albă, s-a liniștit în inima lui și s-a bucurat de sănătatea fiului său.

Acest mijloc îl foloseau preacinstiții Gargantua și Pantagruel, de cîte ori voiau să afle o veste cu nerăbdare așteptată și multdorită, cum ar fi sfîrșitul unei bătălii pe mare sau pe uscat, căderea sau împotrivirea unei cetăți, înfățișarea vreunei neînțelegeri, fericita ușurare sau facerea grea a cine știe cărei regine, moartea sau însănătoșirea unor prieteni bolnavi și așa mai departe.

Alegeau un porumbel călător și, din mînă în mînă, de la o poștă la alta, îl trimiteau pînă la locul de unde așteptau știri. Porumbelul se întorcea cu o panglică albă sau neagră la picior, după împrejurare, străbătînd pe aripile văzduhului, într-un ceas, cale mai lungă decît făceau, pe pămînt, treizeci de poște într-o zi. În felul acesta primeau veștile mai degrabă și cîștigau timp. Și

nu-i un lucru de mirare, că în fiecare lună a anului se aflau în cuiburile lor mulțime de porumbei avînd pui mici sau stînd să clocească. (La aceasta ajută, în orice gospodărie, praful de salpetru și florile făcătoare de minuni ale verbinei.)

Dînd drumul porumbelului să-și ia zborul, Pantagruel a desfăcut și a citit scrisoarea primită de la tatăl său. Iată ce scria Gargantua:

„Fiul meu multiubit, dragostea pe care în chip firesc orice părinte o poartă copilului său, a crescut cu atît mai puternică în inima mea, văzînd și prețuind alesele însușiri cu care darul cerului te-a înzestrat; și din clipa plecării tale gîndul meu te-a însoțit neconținut, stăpînit de-o singură grijă, ca nu cumva să ți se întîmple pe drum vreun rău. Căci, după cum știi, iubirea cea adevărată e întotdeauna temătoare. Hesiod ne arată că orice lucru început e pe jumătate îndeplinit, iar o veche zicătoare ne învață că pînă nu pornești, nu ajungi; de aceea, pentru a-mi potoli frămîntarea gînăurilor, l-am trimis spre tine pe Malicorn, dorind a afla știri liniștitoare despre sănătatea ta și despre întîmplările primelor zile ale călătoriei tale. Căci, dacă pînă acum drumul tău s-a îndeplinit cu noroc, ceea ce nădăjduiesc a fi, lesne voi putea să înțeleg și să prevăd cum se va desfășura mai departe.

Ți-am ales aici cîteva cărți vesele, pe care ți le va înmîna purtătorul acestora. Le vei citi cînd vei avea cîtva clipe de răgaz în șirul altor îndeletniciri mai de seamă. Trimisul meu îți va împărtăși pe larg vești de la curtea noastră. Pacea celui veșnic să fie cu tine!

Salută pe Panurge, pe fratele Ioan, pe Epistetnon, pe Xenoman, pe Gimnast și pe ceilalți slujitori ai tăi, bunii mei prieteni.

Din casa părintească, în a treisprezecea zi a lunii iunie.

Al tău părinte și prieten

GARGANTUA"

CAPITOLUL IV

Cum a răspuns Pantagruel tatălui său, trimițîndu-i o seamă de lucruri frumoase și rare

După citirea acestei scrisori, Pantagruel a zăbovit cîtva timp de vorbă cu Malicorn, pînă cînd Panurge și-a pierdut răbdarea și a strigat:

- Dar noi nu bem nimic? Măriei-tale nu-i e sete? Domnul scutier nu obișnuiește? Nu vi s-a uscat gura vorbind?

- Bine ai grăit, a spus Pantagruel. Du-te și pregătește un ospăț cum se cuvine la hanul de peste drum, unde ai să vezi atîrnînd deasupra ușii un șaap calare pe cal.

Panurge a luat-o din loc, iar Pantagruel între timp a alcătuit această scrisoare, pe care avea s-o încredințeze scutierului:

„Preabunul meu părinte,

În fața oricărei întîmplări neobișnuite sau nebănuite, cu care ne întîmpină trecerea vieții, simțurile și puterile noastre sufletești sînt adînc zdruncinate, uneori atît de mult, încît sufletul se desprinde de trup, chiar dacă știrile sînt mulțumitoare și plăcute; ceea ce nu se petrece, cînd aceeași întîmplare e presimțită sau prevăzută. Sosirea fără veste a scutierului tău Malicorn m-a înduioșat și m-a

tulburat nespus, căci nu nădăjduiam să văd curînd pe vreunul din oamenii tăi, nici să am vești de la tine înainte de sfîrșitul călătoriei noastre. M-am lăsat în voia dulcii amintiri pe care inima mea o poartă și în gîndul meu a răsărit aievea chipul tău regesc în toată strălucita lui măreție.

Dar fiindcă ai depășit așteptările mele cu darul plăcutei tale scrisori, și solia scutierului tău mi-a liniștit sufletul cu vești bune despre sănătatea ta și alor tăi, mulțumi-voi mai întîi Mîntuitorului, rugîndu-l să te țină în deplină voie-bună, iar ție îți voi rămîne veșnic îndatorat pentru dragostea fierbinte și statornică pe care o porți fiului tău prea-supus și nevrednicului tău slujitor.

În vremea Romei de altădată, un anume Furnius, al cărui tată fusese părtaș la răzvrătirea lui Antoniu, primind iertare de la Cezar-August pentru fapta părintelui său, a spus împăratului: Făcîndu-mi acest bine, m-ai sortit astăzi nevredniciei; căci nefîind în stare a te răsplăti, voi fi socotit de toți, în viață ca și după moarte, drept un nerecunoscător.

Ca și acela aș putea să spun, că preamarea bunătate a iubirii tale de părinte mă silește să trăiesc și să-mi sfîrșesc zilele ca un nerecunoscător, afară dacă nu-mi voi spăla vina cu înțelepciunea filozofilor stoici, care spun că orice facere de bine are trei înfățișări: una a celui care dă, a doua a celui care primește, a treia a celui care o răsplătește. Cel care primește își arată recunoștința bucurîndu-se de darul primit și păstrîndu-i o amintire neștearsă. Iar dacă, dimpotrivă, îl nesocotește și îl uită, se dovedește a fi cu adevărat omul cel mai nevrednic din cîți trăiesc pe lume.

Copleșit de neistovita îndatorire născută din marea ta bunătate și neînvrednicindu-mă a-ți mulțumi în cea mai neînsemnată parte, voi fi ferit de hulă și de ponegrire întru aceea, că niciodată n-o voi da uitării; iar buzele mele nu vor conține să mărturisească și să-ți aducă mulțumire, după înțelegerea și puterile mele.

Cît despre celelalte, nădăjduiesc că, datorită ajutorului și milosteniei lui Dumnezeu, sfîrșitul călătoriei noastre va fi asemenea începutului ei, încheindu-se cu bucurie și deplină sănătate. Nu voi uita să fac însemnări zilnice despre întîmplările mai de seamă ce se vor petrece în acest răstimp, pentru a-ți înfățișa la întoarcere o povestire întru totul adevărată a drumului ce-am făcut.

Am aflat aici un tarand din Sciția, un dobitoc minunat și nemaîntălnit, care își schimbă culoarea părului și-a pielii după aceea a lucrurilor înconjurătoare. Ți-l trimit, nădăjduind că îți va face plăcere. E tot atît de ascultător și de lesne de purtat ca un miel. Mai adaug trei pui de rinocer, blînzi și cuminți ca niște mîțișoare. I-am arătat scutierului cum trebuie ținută: neputînd să pască din pricina cornului din frunte, ei mănîncă fructe de pe crengile pomilor roditori, din iesle sau din mînă; de asemenea iarbă, spice, mere, pere, orz, grîu și orice fel de poame sau legume. Mă mir, că scriitorii noștri cei vechi au spus despre ei că sînt sălbatici, cruzi și primejdioși, și că nici un om viu nu i-a văzut pînă acum cu ochii lui. Te vei încredința singur, dacă vei avea bunăvoie, văzîndu-i cît sînt de blînzi, cînd îi lași în pace și nu-i ațîți cu răutate.

Îți trimit totodată viața și isprăvile lui Ahile, închipuite într-o tapițerie foarte frumoasă, și cu mult meșteșug țesută. Să fii încredințat, că orice vietăți necunoscute, păsări, ierburi, dobitoace sau pietre nestemate și alte lucruri de preț voi întîlni în drumul nostru, ți le voi aduce, dacă Domnul-Dumnezeul nostru ne va ajuta. Îl rog să te țină sănătos și să-ți dăruiască bunătatea lui.

Din Medamoti, în a cincisprezecea zi a lunii iunie.

Panurge, fratele Ioan, Epistemon, Xenoman, Gimnast, Eusten, Rizotom, Carpalim îți sărută dreapta și îți înapoiază înmiit vorbele bune ce le-ai trimis.

Preasupusul tău fiu și slujitor

PANTAGRUEL"

În vreme ce Pantagruel scria tatălui său, scutierul Malicorn fu întâmpinat și înconjurat de ceilalți călători, cu mare bucurie. Toți îl îmbrățișau din toate părțile, copleșindu-l cu semne de prietenie și cu urări de sănătate.

Sfârșind scrisoarea, Pantagruel l-a poftit pe scutier la masă, a închinat cu el și i-a dăruit un lanț greu de aur, cântărind opt sute de galbeni. Lanțul era alcătuit din alte șapte lăntișoare, prinse din loc în loc cu diamante mari, rubine, smaralde și peruzele. Fiecărui corăbier de pe *Chelidonia* i-a dat câte cinci sute de scuți însoriți. Tatălui său, Gargantua, i-a trimis tarandul, acoperit cu o pătură de mătase, înflorită cu aur, apoi covoarele care înfățișau viața lui Ahile și cei trei rinoceri, îmbrăcați în postav cu ciucuri de aur.

Apoi s-au despărțit, urmînd fiecare calea lui. Malicorn s-a întors la Gargantua, iar Pantagruel a plecat mai departe spre ținta călătoriei sale.

În largul mării, Epistemon i-a citit lui Pantagruel cărțile pe care i le adusese scutierul. A petrecut de minune în tovărășia lor, fiindcă erau plăcute și vesele. Am să vi le împrumut și dumneavoastră, dacă mă veți ruga frumos.

CAPITOLUL V

Cum a întâlnit Pantagruel o corabie care venea din țara Luminilor

În a cincea zi, pe cînd, depărtîndu-ne de echinox, începusem să facem înconjurul polului pămîntului, am zărit o corabie cu mărfuri, care trecea la stînga noastră. Ne-am bucurat și unii și alții de această întîlnire. Negustorii au primit de la noi vești de pe mare, iar ei ne-au adus știri de pe uscat. Stînd de vorbă cu ei, am înțeles că sînt francezi din Saint-Orgeais. Pantagruel i-a întrebat despre drumul lor și a aflat că vin din țara Luminilor, ceea ce cu atît mai mult ne-a bucurat. Rugîndu-i să ne dea lămuriri despre rosturile țării și despre obiceiurile de-acolo, am aflat că pe la sfîrșitul lunii iulie urma să se țină soborul cel mare al Luminilor și, sosind la vreme, vom avea prilejul să luăm parte la vesela și frumoasa sărbătoare a felinarelor. Se făceau pregătiri mari pentru ziua în care toți oamenii din partea locului aveau să fie luminați. Ne-au mai spus, că vom trece pe lîngă marele regat Gebarim, unde vom fi primiți cu mare alai de craiul Ohabe, stăpînul aceluia ostrov, care, ca toți ceilalți supuși ai săi, vorbește graiul din Tourraine.

În vreme ce culegeam aceste vești, Panurge se luase la ceartă cu un negustor din Taillebourg, pe numele lui Dindenault. Acesta, văzîndu-l pe Panurge fără nădragi și cu ochelarii prinși de scufie, l-a arătat celorlalți negustori, spunînd: - „la uitați-vă, ce mutră de încornorat!” Panurge, care de cînd purta ochelari auzea mai bine decît de obicei, s-a mîniat și de aici a început sfada.

- Cum naiba să fiu încornorat, cîtă vreme nici însurat nu sînt, cum bănuiesc că ești, judecînd după mutra ta tîmpită?

- Ai ghicit, a răspuns negustorul. Sînt însurat, dar nici pentru toți nădragii din Europa și pentru toți ochelarii din Africa n-aș vrea să nu fiu, căci nevastă-meă e femeia cea mai frumoasă, cea mai cinstită și cea mai vrednică din tot ținutul Saintonge, să nu se supere celelalte. Îi duc ca dar, de pe unde am

umblat, o creangă minunată de mărgean roșu, lungă de unsprezece degete. Ce te bagi și ce te amesteci? De unde ești și cum îți zice? Diavol cu ochelari, răspunde: ești omul lui Dumnezeu, sau sluga lui Anticrist?

- Ia ascultă, a spus Panurge, ce-ai face, dacă după toată rînduiala și cu încuviințarea cerului și a pămîntului, aș fi înghesatingimierlit-o puțin pe frumoasa și vrednica ta nevastă, și i-ar fi rămas în carne o țepușă din grădina lui Priap? O s-o lași acolo pentru totdeauna, sau ai s-o tragi afară cu dinții? Răspunde, berbecul lui Mahomet, lua-te-ar dracul!

- Am să-ți tai urechile cu ochelari cu tot și am să te frig ca pe un berbec ! a strigat negustorul, repezindu-se să tragă sabia. Dar sabia n-a ieșit din teacă, fiindcă, după cum bine știți, armele ruginesc pe mare din pricina aerului umed și sărat.

Panurge a chemat pe Pantagruel în ajutor. Fratele Ioan a pus mîna pe paloșul lui proaspăt ascuțit și l-ar fi ucis pe negustor fără milă, dacă stăpînul corăbiei și ceilalți călători n-ar fi sărit de la locul lor, rugînd pe Pantagruel să potolească lucrurile, să nu iasă încăierare cu zarvă și rușine. Pînă la urmă vrăjmașii s-au împăcat, Panurge a dat mîna cu negustorul și s-au așezat să bea împreună în semn de pace și prietenie.

CAPITOLUL VI

Cum, după ce s-a potolit cearta, Panurge a cerut negustorului să-i vîndă un berbec

După ce s-au liniștit lucrurile, Panurge le-a șoptit lui Epistemon și fratelui Ioan:

- Stați deoparte și veți avea de ce să rîdeți. O să-l dau puțin în leagăn, de nu s-o rupe frînghia.

Întorcîndu-se din nou spre negustor, a turnat pe gît o cană cu vin strașnic din țara Luminilor, iar negustorul i-a răspuns cu toată cinstea și voioșia cuvenită. Apoi, Panurge l-a rugat frumos să binevoiască a-i vinde un berbec din ai lui.

- Ei, ei, iubite prietene și vecin de pahar, bine te pricepi să-ți bați joc de oameni! Frumos mușteriu, n-am ce zice ! Vrei să cumperi un berbec, nu-i așa? Hm ! Dumneata semeni mai degrabă cu un pungaș de buzunare decît cu un cumpărător de berbeci. Eu unul, Doamne ferește, n-aș trece pe lîngă dumneata, noaptea, cu punga la brîu. Hm ! hm ! Cine nu te cunoaște, ar putea s-o pățească. Ia uitați-vă, oameni buni, cine vrea să mă tragă pe sfoară!

- Ia-o mai domol, a spus Panurge, și nu te pripi. Hai fă-mi hatîrul și vinde-mi berbecul. Cît ceri pe el?

- Vecine dragă, fă bine, treci de partea ceastălaltă și vorbește-mi la urechea dreaptă.

Panurge - Cum dorești.

Negustorul - Mergi în țara Luminilor?

Panurge - Precum zici.

Negustorul - Ai plecat să cutreieri lumea?

Panurge - Chiar așa.

Negustorul - De plăcere?

Panurge - Ai ghicit.

Negustorul - Nu te cheamă cumva Robinel-Berbecu'?

Panurge - Întocmai.

Negustorul - Fără supărare.

Panurge - Sluga dumitale.

Negustorul - N-oi fi vreun măscărici?

Panurge - Sînt.

Negustorul - Nu mai spune? Aha, va să zică cutreieri lumea, ești măscărici și te cheamă Robinel-Berbecu`. Bun! Pe berbecul meu tot așa îl cheamă, ca pe dumneata: Robinel, Robinel! Robinel! Bee! Bee! Ce glas frumos!

Panurge - Frumos și plăcut.

Negustorul - Vecine, hai să facem amîndoi un rămășag. Dumneata, Robinel-Berbecu, așază-te pe un taler al cîntarului, iar berbecul Robinel să stea pe talerul celălalt. Uite, mă prind pe-o sută de stridii bordeleze, că la greutate și la preț, berbecul meu te rămîne; așa cum o să rămîi dumneata, într-o zi, atîrnat ca un cîrnat.

- Ia-o mai domol, negustorule ! a spus Panurge. Eu cred că ai face mai bine, spre folosul meu și norocul copiilor dumitale, dacă mi-ai vinde berbecul; pe ăsta, ori pe altul din turma dumitale. Te rog!

- Prietene, i-a spus negustorul, află că din lîna acestui berbec se țese cel mai bun postav de Rouen. Lîna englezească e o cîrpă pe lîngă lîna berbecilor mei. Din pielea lor se tăbăcește marochinul cel mai scump, pe care oricînd poți să-l treci drept turcesc, spaniolesc, sau cel puțin de Montelimar ! Din mațe se fac strune de lăută și de harpă, tot atît de prețuite ca și cele de [...] sau de Aquila. Aud?

- Fii bun, a spus din nou Panurge, și vinde-mi berbecul: altminteri nu scapi de mine. Îți plătesc bani-gheață. Cît?

Spunînd acestea, a scos o pungă plină cu *henrici* noi-nouți și a făcut-o să sune.

CAPITOLUL VII

Cum s-a tîrguit Panurge cu negustorul de oi

- Iubitul meu prieten și vecin de pahar, a răspuns negustorul, din carnea berbecilor mei se înfruptă numai regii și împărații. Carnea lor e fragedă și gustoasă ca o mană cerească. Îi aduc dintr-o țară unde porceii - Dumnezeu să-i ție - se îngrașă cu migdale dulci, iar scroafelor, cînd sînt - să iertați - după nuntă, li se dă să mănînce numai flori de lămîiță.

- Vinde-mi berbecul, a spus Panurge, și ți-l plătesc regește, pe cuvîntul meu de călător. Cît?

- Dragă vecine și scumpe prietene, oile mele sînt din sămînța celor pe care le-au purtat Phrixus și Helle pe marea Helespontului.

- Ei, drăcia dracului! Ești *clericus vel adicens*¹, care va să zică.

- *Ita*¹ sînt miei, *vere*² sînt ai mei. Behe - he! Behe - he ! Ia auzi-l pe Robinel. Înțelegi ce spune? Trebuie să mai știi, că pe brazda unde își lasă udul oile mele crește grîul ca și cînd le-ar uda Dumnezeu. Nu mai e nevoie nici de gunoi, nici de băligar. Mai mult decît atît, din udul lor se scoate cel mai bun salpetru din lume. Cu baliga lor, nu vă supărați, felcerii de la noi vindecă șaptezeci și opt de feluri de racile, dintre care cea mai nevinovată e dropica, boala sfintei Eutropa - să vă ferească Dumnezeu s-o aveți! Mai ai ceva de zis, iubite vecine și dragă prietene? Trebuie să știi, că le-am plătit cu preț mare.

- Cît face, atîta dau, a răspuns Panurge, vinde-mi un berbec și ți-l voi plăti bine.

- Dragă prietene și iubite vecine, te rog să ții seama, că aceste dobitoace sînt o adevărată comoară; pînă și părțile pe care le-ai crede nefolositoare au însușiri minunate și îți dau cîștig bun. Ia două coarne de berbec, pisează-le cu un ciocan de fier sau cu vătraiul (e totuna), apoi seamănă-le în pămînt la un loc bătut de soare și stropește-le des; în cîteva luni vei vedea răsărind cel mai frumos sparanghel din lume (socotind și pe cel de Ravena, dacă nu te superi).

¹ Cleric sau învățăcel (lat.).

² Astfel (lat.).

³ Adevărat (lat.).

Te rog să-mi răspunzi: coarnele dumneavoastră, a soților înșelați, au asemenea însușiri minunate?

- Domol, domol! a spus Panurge.

- Nu știi dacă dumneata ești cărturar, a spus negustorul, eu însă am văzut în viața mea mulți cărturari încornorați, ba chiar dintre cei mari, să fie cu iertare. Iar dacă ești într-adevăr cărturar, trebuie să știi că aceste binecuvîntate vietăți au la amîndouă picioarele un os al călcîiului: *astragalul*, pe care nu-l găsești la alte dobitoace - afară de măgarul indian și de cerbii din Libia; cu aceste oase se juca în vremea veche regescul joc de arșice, împăratul Octavian August a cîștigat într-o seară la arșice cincizeci de mii de scuzi. Dumneavoastră, bărbații încornorați, nu veți avea niciodată atît noroc.

- Domol, domol! a spus Panurge. Treci mai departe.

- Ce-aș putea să mai spun, dragă prietene și iubite vecine, întru lauda celorlalte mădulare și măruntaie ale lor: spinarea, pulpa, mușchiul, pieptul, ficatul, splina, bășica din care se fac mingile, burta și coastele, cărora copiii din Pygmion le pun o coardă de arc și trag în ciori cu sîmburi de cireșe. Capul se fierbe cu puțină pucioasă, iar zeama lui e cel mai bun leac pentru cîinii cu mațul încuiat.

- Zît! i-a spus, ca din partea lui, stăpînul corăbiei. Vinde-i berbecul dacă vrei, iar dacă n-ai de gînd, nu-i mai bate capul!

- O să i-l vînd de hatîrul dumitale, a spus negustorul. Dar să-mi plătească pe el trei livre.

- E prea mult, a răspuns Panurge. În țara noastră aș putea să cumpăr cinci, ba chiar șase, cu aceiași bani. Nu ți se pare că ceri prea mult? Am mai

văzut eu asemenea negustori lacomi, care, voind să se îmbogățească repede, au ajuns pînă la urmă în neagră sărăcie, iar unii dintre ei și-au frînt gîtul.

- Scutura-te-ar frigurile, mîrlan nepricopsit ce ești! a spus negustorul. Jur pe sfînta clopotniță a mănăstirii din Charrous, că cel mai tinerel dintre cîrlanii mei prețuiește de patru ori mai mult decît berbecii pe care coraxienii din Tuditania, un ținut al Spaniei, îi vindeau cu un talant de aur bucata. Știi cît face un talant de aur, mușteriu de vorbă lungă, fără nici un sfanț în pungă?

- Milostive jupîne, a spus Panurge, ai luat-o razna, după cum te văd și te aud. Să nu mai lungim vorba: uite aici, cît ai cerut!

Panurge a plătit negustorului și a ales din turmă un berbec mare și frumos, care a început numaidecît să behăie. Auzindu-l, toate oile i-au răspuns, jelindu-se că le pleacă berbecul. Negustorul le-a spus ciobanilor săi:

- A știut, ticălosul, ce să aleagă! Mi-a luat berbecul pe care îl pusesem deoparte pentru seniorul din Cancale, căruia îi știu gusturile. E vesel și fericit, cînd îi pui dinainte o pulpă de berbec mustoasă și bine rumenită. O mînuiește ca pe-o lopată cu care bate mingea, iar pînă la urmă, luptînd cu un cuțit bine ascuțit, o răpune!

CAPITOLUL VIII

Cum a înecat Panurge în mare pe negustor și toate oile lui

Dintr-o dată, nici eu nu știu cum, că n-am prins de veste, Panurge a luat în brațe berbecul și, fără o vorbă, l-a azvîrlit în mare. Berbecul țipa și behăia, iar după el, țipînd și behăind, toate oile s-au repezit să sară în mare, buluc, pe urma lui. Se grămădeau și se îmbrînceau, care de care, să se arunce în apă mai degrabă. Era cu neputință să le oprești; căci așa e obiceiul oilor, cum știți: una o ia după alta, ori încotro ar porni-o cea dintîi. (Aristotel spune că nu se află pe lume un dobitoc mai prost și mai năîng).

Negustorul, văzînd cu groază cum toate oile i se înecau și piereau sub ochii lui, se silea din răspuțuri să le ațină calea și să le oprească. Dar în zadar, una după alta săreau de pe punte și piereau în valuri. În cele din urmă și-a încheștat mîinile în lîna unui berbec voinic și a încercat să-l țină pe loc, nădăjduind că astfel se vor opri din goană și oile celelalte. Dar berbecul, cum era puternic și își luase vînt, l-a tîrît cu el în mare, iar negustorul s-a înecat; așa i-a scos afară din peșteră pe Ulise și pe însoțitorii lui, oile lui Polifem, uriașul cu ochiul în frunte. Ceilalți ciobani și paznici ai turmei au pățit la fel. Încercînd să oprească oile, apucîndu-le care de coarne, care de picioare, care de coadă, au fost tîrîți în mare și înecați fără urmă.

Pe puntea corăbiei, înspre partea unde erau bucătăriile, Panurge se proptise cu o lopată în mînă, dar nu pentru a veni în ajutorul ciobanilor, ci pentru a-i da peste cap, de cîte ori încercau să se urce înapoi în corabie și să scape de înec. Le vorbea, în cuvinte alese, despre zădărnicia lumii acesteia și despre mulțumirea care îi așteaptă pe lumea cealaltă, încredințîndu-i că morții sînt mai fericiți decît cei ce rămîn să-și poarte amarul în această vale a plîngerii... Nici fratele Olivier Maillard și nici părintele Jean Bourgeois n-ar fi

ținut o predică mai frumoasă ! Făgăduia fiecăruia că-i va ridica o cruce și-i va așeza o lespede de piatră drept amintire pe muntele Cenis, după ce se va fi întors din țara Luminilor. Le-a urât să aibă noroc și să întâlnească pe valuri un chit care să-i înghită, iar după trei zile să iasă din pîntecele lui, pe un țarm liniștit, întregi și sănătoși ca Ionas.

Văzînd că s-a golit puntea de turmă și de păstori, Panurge a întrebat pe fratele Ioan:

- A mai rămas în corabie vreun suflet de laie-bucălaie? Unde-s mieii lui Păcală? Unde-s berbecii lui Tîndală, care dormeau, pe cînd oile pășteau în poiană? Nu știu, n-am văzut! Lovitură hoată, frate Ioane, ce zici? A mers ca la război!

- Pe toate știi să le potrivești, a răspuns fratele Ioan. Nu mai am de spus decît atît: altădată, la vreme de război, ostașilor li se făgăduia, în ziua bătăliei, simbria îndoită; dacă biruiau se găsea de unde să li se plătească, iar dacă pierdeau lupta, le era și lor rușine să mai ceară; așa s-au lăsat păgubași elvețienii fugari după lupta de la Cerisoles. Trebuia să mai amîni plata berbecului, și să ții frumușel banii în pungă.

- Nu-mi pasă de pagubă, a zis Panurge. Să mă bată Dumnezeu, dacă o asemenea petrecere nu prețuiește cel puțin cincizeci de mii de franci. Să ne întoarcem la berbecii noștri. Vîntul îmi pare prielnic pentru plecare. Frate Ioane, ascultă ce-ți spun! Niciodată n-am uitat să răsplătesc pe omul care mi-a venit în ajutor, și i-am păstrat în inima mea, oricînd, o bună amintire. Nu sînt din fire nerecunoscător. Dar tot astfel, nimeni nu mi-a făcut pînă astăzi vreun rău, fără să se căiască; dacă nu pe lumea asta, măcar pe lumea cealaltă; că nici atît de prost nu m-a făcut mama.

- Ești vîndut Satanei! i-a răspuns fratele Ioan. *Mihi vindictam*¹ și celelalte. Deschide cartea de rugăciuni și citește.

CAPITOLUL IX

Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Enasinilor și despre ciudatele înrudiri ale oamenilor de-acolo

Se pornise vîntul despre apus și o zi întreagă am mers fără să întâlnim țarmul. A treia zi spre amiază, pe la ceasul cînd se trezesc muștele, am zărit o limbă de pămînt în trei colțuri, care prin așezarea ei amintea oarecum înfățișarea Siciliei. Era ostrovul Rubedeniilor. Bărbații și femeile semănau aidoma cu roșcovanii din Poitou, cu singura deosebire că toți, pînă și pruncii, aveau nasul crestat în chip de trifoi. Din pricina aceasta, vechiul nume al ostrovului fusese al Enasinilor, adică al Cîrnilor. Toți erau înrudiți unii cu alții prin legături de sînge și se mîndreau cu aceasta. Marele lor dregător ne-a spus fără înconjur:

¹ A mea este răzbunarea (lat.) (Paul *Ai Rom.* XII,19).

- Dumneavoastră, oamenii din restul lumii, socotiți că a fost o faptă de

mare cinste, cînd într-o zi (la 13 februarie) pe aceeași poartă a cetății (Poarta Carmentală, zidită pe vremuri la poalele Capitoliului între Tibru și stîncă Tarpee) au ieșit împotriva unor dușmani ai Romei (etruscii din cetatea Veies) trei sute șase războinici, toți înrudiți între ei (din neamul flaminilor) și au căzut în luptă dimpreună cu cinci mii de slujitori ai lor, (alături de apa Cremenei, care pornește din lacul Băcan). În țara noastră, la o asemenea primejdie, s-ar ridica mai bine de trei sute de mii din același sînge.

Înrudirile lor erau foarte ciudate, căci fiind toți neamuri unii cu alții, nu se mai știa care e tată sau mamă, soră sau frate, unchi sau nepot, noră sau ginere, naș sau nănașă. Am văzut astfel un moșneag cîrn, care îi spunea „tăticule” unei fete de trei ani, în vreme ce aceasta îi spunea moșneagului „copila mea”.

Înainte de a părăsi această țară, după ce am cercetat locurile și am aflat multe despre obiceiurile oamenilor fără nas, am intrat într-un han să ne odihnim puțin. Aici am dat peste o nuntă. N-am să mă plîng, de-ale mîncării se găseau din belșug. Am fost de față la cununie: o pară, numai foc și pară pe dinafară, rumenă și nurlie (unii care au pipăit-o spuneau că era cam moale) lua un tînăr caș, cavalier cu pufușor bălăior pe botișor. (Auzisem mai demult despre faima mirelui și-a miresei, și știam că în multe părți s-au mai pus la cale asemenea împreunări, iar la noi în țara vacilor se spunea, că domnișoara Pară-Mălăiață se potrivește foarte bine cu un Cașcavaler ceva mai dospit). În altă încăpere am văzut nunta unei cizme bătrîne cu un tînăr și sprinten papuc. Tînărul papuc i-a spus lui Pantagruel că se însoară cu bătrîna cizmă, fiind o femeie de treabă, zdravănă, grasă și frumoasă, care îi era de trebuință în gospodărie, mai ales cînd mergea la pescuit. În altă odaie, o gheată nouă se însoțea cu un ciorap de lînă. Nuntașii ne-au spus, că gheata primise să se mărite cu ciorapul, nu pentru frumusețea și voinicia lui - Doamne ferește ! - ci fiindcă era plin, pînă în vîrf, cu arginți.

CAPITOLUL X

Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Plăcintelor, unde stăpînea regele Panigon cel Sfînt

Am părăsit, cu vîntul de apus în spate, ostrovul acestor urîcioase corcitură fără nas și am ieșit la larg. Spre asfințitul soarelui ne-am oprit la ostrovul Plăcintelor, un ținut întins și mănăs, unde trăiau oameni mulți și bogați.

Țara o stăpînea regele Panigon cel Sfînt. Însoțit de fiii săi și de ceilalți prinți ai curții, regele a ieșit pe țărm întru întîmpinarea lui Pantagruel și, primindu-l cu prietenie, l-a poftit în palatul său.

În fața turnului cetății aștepta regina, cu fiicele și doamnele de la curte. La dorința lui Panigon, toate au venit să-l îmbrățișeze pe Pantagruel și pe însoțitori, după obiceiul și buna-deprindere a țării aceleia. Numai fratele Ioan, care se strecurase printre căpitaniii regelui, lipsea.

Panigon a stăruit pe lîngă Pantagruel să primească a fi oaspetele lui în ziua aceea și cea următoare. Pantagruel și-a cerut iertare, spunînd că va trebui să se folosească de marea liniștită și de vîntul prielnic, pe care toți călă-

torii pe apă îl doresc, dar nu li-e la îndemînă totdeauna. (Dacă nu pornești la drum cînd e vreme bună, zadarnic o aștepți mai tîrziu, că nu vine.)

După ce fiecare dintre oaspeți a golit douăzeci-treizeci de pahare, ne-am luat rămas bun de la Panigon. Întorcîndu-ne pe corabie, Pantagrue a băgat de seamă lipsa fratelui Ioan. A întrebat: unde poate să fie și pentru ce nu se află împreună cu noi? Panurge nu mai știa cum să-l apere și se pregătea să se întoarcă după el la palat, cînd iată că îl văzură pe fratele Ioan venind în goana mare, sprinten și voios, strigînd cît îl ținea gura:

- Trăiască marele Panigon ! o mie de frigări și de străchini! Să vedeți ce rînduială ține la bucătărie ! De-acolo viu. M-am luptat oleacă cu cratițele, încercînd să-mi astîmpăr foamea, după bunul obicei călugăresc.

--Faci ce faci, prietene, a spus Pantagrue, și nimerești la bucătărie.

- *Corpo di gallina* ! a răspuns fratele Ioan. Cunosc prea bine toate schimonoselile și maimuțările acestor întîlniri cu înaltele doamne: plecăciuni pînă în pămînt, o dată, de două ori, îmbrățișări, pupături, sărut frumoasele mîini ale înălțimii-voastre, ale mării-tale, *magni, magna, cacabessa*, să fiți așa și pe dincolo... Pîrț ! Nu zic, nu m-aș da în lături de la puțintică giuguileală. Dreptul meu ! Dar de atîtea serbede închinăciuni, martor mi-e sfîntul Benedict, sînt sătul ca de mere acre ! Să mă pup cu domnițele, ați dori dumneavoastră? Aș face-o bucuros, dacă pentru cinstea cuvioasei haine ce port, nu m-aș teme s-o pățesc cum a pățit-o seniorul Guyercharois, dacă-l știți.

- Îl cunosc, a răspuns Pantagrue. E unul din prietenii mei cei mai buni. Ce i s-a întîmplat?

- A fost poftit o dată la un mare ospăț, pe care îl dădea unul din vecinii lui, cu care de-altminteri se și înrudea. Veniseră la măritul praznic toți cavalerii, doamnele și domnițele de prin împrejurimi. Înainte de-a sosi seniorul, acele doamne și domnițe au chemat pe toți copiii de casă și i-au îmbrăcat în haine femeiești, ca pe niște codane spilcuite, sclivisite și cu grijă dichisite. Copiii de casă, preschimbați în fete, i-au ieșit înainte pe puntea din față a castelului, iar domnul Guyercharois i-a pupat pe toți, cu adînci plecăciuni și cuviincioase îmbrățișări. Cucoanele, care îl priveau de la fereastră, au pufnit în rîs și au făcut semn băieților să-și dezbrace podoabele. Iar vrednicul senior, văzîndu-se păcălit, de ciudă și de rușine n-a vrut să mai sărute nici un obraz de femeie, spunînd că și doamnele celelalte ar putea să fie, la rîndul lor, niște slujitori în haine schimbate, mai bine dichisiți decît cei care îl amăgiseră. Nu-i mai cuminte, Doamne iartă-mă, *da jurandi*¹, să ne mutăm cu închinăciunile în sfînta Bucătărie, desfătîndu-ne cu jocul frigărilor și cu clămpănitul vătraiului? Să luăm îndeaproape cercetare cum se prăjește slămina, cum fierbe ciorba, cum se rumenesc plăcintele, care-i rînduiala felurilor de bucate și ce vinuri s-au ales pentru fiecare fel. *Beati immaculati in via*². Scrie în cartea de rugăciuni!

CAPITOLUL XI

De ce se grăbesc călugării la bucătărie

- Vorbește în neștire, ca la mănăstire, i-a spus Epistemon. Ești călugăr de

grătar, nu călugăr de altar. Mi-am adus aminte, ascultându-te, de-o întâmplare la care am fost de față în Florența, acum vreo douăzeci de ani. Mă aflu împreună cu o seamă de oameni înțelepți, călători pătimiși, dornici de a cerceta meleagurile Italiei, vechile ei așezări și pe învățații acelei țări minunate. Pe cînd priveam neasemuitele frumuseți ale Florenței, măreția domului, strălucirea bogată a bisericilor, întrecîndu-ne în a găsi cele mai potrivite cuvinte de laudă, s-a apropiat de noi un călugăr din Amiens, anume Bernard, zis și părintele Slănină, spunîndu-ne foarte aspru și supărat: „Nu pricep, ce găsiți aici de laudă? M-am uitat și eu, că n-am orbul găinilor. Ei și? Ce vedeți? Niște case arătoase. Atîta tot. Dumnezeu și dumnealui sfîntul Bernard, ocrotitorul nostru, să ne aibă în buna lui pază, dar n-am văzut nicăieri, în tot orașul cît l-am umblat, nici un han și nici o ospătărie ! Am stat dinadins să număr și să socotesc, pe dreapta și pe stînga, de care parte ar fi să fie mai multe plăcintarii cu plăcinte și ospătarii unde să te ospătezi. Nimic ! La Amiens, pe-o uliță de trei ori și de patru ori mai scurtă decît aceea pe unde am mers, aș putea să vă arăt pe puțin paisprezece birturi cinstite și bine aromitoare. Nu-mi intră în cap, ce plăcere simțiți privind, lîngă turnul de pază al cetății, leii și *africanii*, cum le ziceți dumneavoastră (tigrii cum li se spune pe aici) ori struții și aricii din grădina seniorului Filip Strozzi? Să mă trăsnească Dumnezeu, băieți, dacă nu m-ar ispiti mai degrabă un boboc de gîscă rumenindu-se în frigare !

¹ *Da jurandi [veniam]* - dă-mi voie să jur (lat.). ^a Fericiți cei neprihăniți pe drum (lat.).
416

Stîlpii aceștia de porfir și aceste chipuri de marmură sînt frumoase, n-am ce zice. N-am să le ponegresc, dar după pofta inimii mele, turtele cu miere, cum se fac la noi la Amiens, sînt mai gustoase. Statuile romane or fi cioplite cu mult meșteșug, dar martor mi-e sfîntul Fereol din Abbeville, că mie îmi plac de o mie de ori mai mult plăcintele de la noi."

- Vrei să zici, i-a tăiat vorba fratele Ioan, că pe călugări îi găsești totdeauna la bucătărie. Adevărat! Papii și împărații nu dau pe-acolo niciodată.

- O fi, te pomenești, a spus Rizotom, vreo putere nevăzută sau vreo însușire cu totul deosebită, ascunsă printre cratițe și frigări, care îi lasă nepăsători pe papi și pe împărați, în vreme ce pe călugări îi atrage, precum magnetul pilitura de fier. Sau, poate, o pornire încuibată în glugă și în antier, care îi împinge pe călugări la bucătărie, chiar cînd (bieții de ei) n-ar fi voit să intre.

- Aceasta înseamnă, a răspuns Epistemon, că orice mișcare pornește de la materie, după cum arată Averrhoes.

- Asta e ! a spus fratele Ioan.

- Fără să mă încumeta să răspund la această întrebare, pe care o socotesc mult prea spinoasă și mi-e teamă să nu mă înțep (a spus, la rîndul lui, Pantagruel), vă voi aminti o întâmplare din alte vremuri. Am citit undeva, că regele Antigoniul al Macedoniei, venind o dată în bucătăria rînduită într-un cort al taberei lui și văzînd pe poetul Antagoras care frigea un țipar și ținea el

însuși de coada tingirii, l-a întrebat în glumă: - „Homer stătea să vadă cum fierb racii, cînd cînta isprăvile lui Agamemnon?” Dar Antagoras i-a răspuns: - „Și tu crezi, că Agamemnon, cînd își săvîrșea isprăvile lui, umbla prin corturi să vadă dacă nu se află vreunul care fierbe raci?” I se păruse regelui lucru de rușine, ca un poet să-și facă de lucru la bucătărie; dar poetul i-a arătat, că era cu atît mai nepotrivit, ca un rege să-și bage nasul prin cratițe.

- Am să vă dau gata pe toți, a spus Panurge, istorisindu-vă ce a răspuns într-o zi bretonul Villedieu ducelui de Guise. Vorbeau amîndoi despre bătălia pe care a purtat-o regele Francisc împotriva împăratului Carol Quintul, și în care bretonul, deși înarmat cu platoșă de oțel călit și genunchiere, călare pe un armăsar năstrușnic, nu fusese văzut nicăieri. - „Pe cinstea mea, spunea bretonul, n-am fost lipsă și mi-e lesne s-o dovedesc. Numai că mă aflu într-un loc unde domnia-voastră n-ați fi îndrăznit să mă căutați”. Ducele, înțelegînd pe-alături aceste cuvinte, pe care le socotea mult prea îndrăznețe, a ridicat din umeri. Dar Villedieu a pornit să rîdă și l-a liniștit, spunînd: - „Păzeam lăzile cu merinde, unde înălțimii-voastre nu i-ar fi trecut niciodată prin gînd să se ascundă!”

Tot povestind astfel au ajuns la corăbiile lor. Apoi s-au depărtat în grabă de țărmul ostrovului Plăcintelor.

CAPITOLUL XII

Cum a trecut Pantagruel prin țara Gîlcevilor și despre ciudatele obiceiuri ale numiților cîrcotași

Urmîndu-ne calea, am ajuns în ziua următoare pe țărmul Gîlcevilor, într-o țară al cărei pămînt, de la un capăt la celălalt, era zgîriat, răscolit și răvășit. Am privit în jurul meu și nimic din ce cunoșteam n-am văzut. Aici trăiesc judecătorii și cîrcotașii; oameni amestecați și de toate soiurile. Nu ne-au dat nici să bem, nici să mîncăm. Făcîndu-ne o mulțime de plecăciuni și de temenele, ne-au spus că sînt gata să ne slujească și să ne pună la îndemînă orice dorim, dacă le plătim.

Unul din tîlmaci i-a povestit lui Pantagruel felul ciudat cum își țineau zilele acest neam de oameni. În vechea Romă trăiau o seamă de cetățeni, care își cîștigau viața bătînd, ucigînd și vînzînd otravă. Cîrcotașii, dimpotrivă, se lasă scîrmănați în așa fel, că dacă vreunul nu mănîncă bătaie vreme mai îndelungată, moare de foame, el cu femeia și copiii lui.

- Acești oameni, a spus Panurge, seamănă cu cei despre care pomenește Cl. Galien, că nu pot să ridice steagul bărbăției spre ecuator, dacă nu sînt biciuiți cumsecade. Sfinte Tibalde ! Mie să-mi facă unul așa ceva, la mama dracului, n-aș mai fi bun de nimic !

- Iată care e obiceiul și deprinderea lor, a spus tîlmaciul. Cînd oarecare călugăr, popă, cămătar sau avocat pune gînd rău vreunui gentilom din țara lui, îi trimite pe cap unul din acești cîrcotași, care îl cheamă la judecată, îl descoase, îl amîină, îl suduie și îl ocărăște fără rușine, după împuternicirea și îndrumările primite; pînă cînd gentilomul cu pricina, afară dacă nu-i mai nesimțitor și mai năîng decît o broască, se vede nevoit să-i pună ciomagul

pe spinare, să-i cresteze scăfîrlia cu sabia, să-i taie picioarele, sau fără multă vorbă să-l arunce în șanț pe fereastra castelului. Iată-l astfel pe cîrcotașul nostru pricopsit pe cel puțin patru luni, întorcîndu-se de la chelfăneală ca de la culesul grîului! Fiindcă popa, cămătarul, călugărul sau avocatul îl despăgubesc cu prisosință, iar gloaba, pe care trebuie s-o plătească gentilomul pentru oasele rupte, e cîteodată atît de mare, încît bietul om își pierde tot avutul sau moare în temniță, mișelește, ca și cum și-ar fi omorît regele.

- Eu cunosc un mijloc foarte bun pentru a te apăra de asemenea neplăceri, a spus Panurge. Îl știu de la seniorul din Basche.

- Anume? a întrebat Pantagruel.

- Seniorul din Basche, a început Panurge, era un bărbat viteaz, drept, cinstit și darnic. Întorcîndu-se dintr-un lung război în care ducele de Ferrara luptase cu ajutorul francezilor împotriva furiilor papei Iuliu al II-lea, s-a pomenit zi de zi chemat la judecată, amînat, întrebat, hărțuit, după bunul-plac al grăsunului egumen de Saint-Louant.

Într-o zi, pe cînd stătea la masă cu slujitorii săi (căci era om bun și cu inimă largă) a chemat la el pe brutarul Loyre și pe femeia lui, apoi pe preotul parohiei, un anume Oudard, care era în același timp și pivnicerul seniorului (cum se obișnuia pe-atunci în Franța). În fața tuturor oamenilor săi, slujitori și cavaleri, a vorbit astfel:

- Băieți, știți cît sînge rău îmi fac mîrlanii ăștia de cîrcotași. Sînt atît de hărțuit, încît, dacă nu-mi veniți în ajutor, sînt hotărît să părăsesc această țară și să plec în Sudan, la mama dracului. Așadar, cînd vor mai veni să mă amărască, dumneata, Loyre, dimpreună cu nevasta dumitale, să vă înfățișați în sala cea mare a castelului, îmbrăcați cu hainele dumneavoastră de nuntă, ca și cum ați vrea să vă însoțiți, ca altădată. Iată aci o sută de scuizi de aur pentru cheltuială. Dumneata, părinte Oudard, să nu uiți să-ți îmbraci cele mai frumoase odăjdii și să aduci apă sfințită, ca pentru slujba logodnei. Iar dumneata, Trudon (așa îl chema pe toboșarul castelului), să fii de față cu flautul și cu tamburina. După ce părintele va binecuvînta tînăra pereche, iar logodnicul va da logodnicei sale prima sărutare, Trudon va bate toba, iar dumneavoastră, ca semn de amintire, vă veți trage în glumă, unul altuia, cîtiva pumni în spinare. O să vă faceți puțină poftă de mîncare. Iar cînd o să vie rîndul cîrcotașului, să dați în el ca la fasole ! Nu-l cruțați, pocniți-l, bușiți-l, scărmanați-l, după cum vă rog! V-am pregătit niște mănuși de zale, îmbrăcate în piele de căprioară. Loviți-l din toate părțile, unde se nimerește, fără să mai numărați. Cu cît veți da mai vîrtos, vă voi iubi mai mult. Să n-aveți teamă de judecată, mă pun eu chezaș pentru toți. Să faceți însă așa, ca și cînd ar fi o joacă, să rîdeți și să glumiți cum se obișnuiește la orice nuntă de-a noastră.

- Foarte bine, a spus Oudard, dar cum vom deosebi noi pe cîrcotaș dintre ceilalți, căci în casa dumneavoastră vin în fiecare zi fel de fel de oameni?

- Am dat poruncile cuvenite, a răspuns Basche. Cînd se va arăta la poartă un călăreț descălecat sau călărind pe-o mîrtoagă, purtînd în degetul cel mare un inel de argint, să știți că ăla e ! Portarul îl va pofti cu plecăciuni și va trage clopotul. Voi să fiți gata și să vă pregătiți pentru nuntă, așa cum v-am arătat.

Într-o bună zi, cu voia lui Dumnezeu, s-a înfățișat la castel un cârcotaș roșcovan, bătrîn și rotofei. A sunat la poartă, iar portarul l-a cunoscut după încălțările lui mari și grele, după iapa lui costelivă, după traista cu hîrtoage pe care o purta la brîu, și, mai ales, după inelul de argint de pe degetul cel mare de la mîna stîngă.

Portarul l-a întîmpinat cu temenele, l-a poftit să intre și a sunat voios din clopot. Auzind clopotul, brutarul Loyre și nevastă-sa au îmbrăcat hainele lor de la nuntă și au intrat în sala cea mare, zîmbitori și veseli cum se cuvenea. Oudard și-a pus patrafirul, iar cînd a dat să intre, s-a întîlnit nas în nas cu cârcotașul, pe care l-a poftit, pînă una-alta, la un păhărel de zăbavă. În vremea aceasta, ceilalți își trăgeau de zor mînușile. „Nici nu se putea să nimeresti mai bine, i-au spus. Stăpînul nostru e în toane bune și ne vom ospăta pe sature. Toate vor merge ca pe roate: avem nuntă! Ia, bea și te înveselește.”

Cârcotașul s-a așternut pe băutură, iar Basche, văzîndu-i pe toți oamenii lui strînși laolaltă l-a chemat pe Oudard să vie cu apa sfințită. Cârcotașul, călcînd în urma lui, împărțea tuturor cuviincioase plecăciuni și temenele. S-a îndreptat cu o hîrtie în mînă spre Basche, iar acesta l-a întîmpinat cu zîmbetul cel mai dulce pe buze. l-a pus în palmă un galben și l-a poftit prietenește să fie de față la logodnă. Cârcotașul n-a zis ba. Toate au mers pe șartul lor, iar la sfîrșitul slujbei au început să curgă pumnii! Cînd, bineînțeles, i-a venit rîndul cârcotașului, l-au mîngîiat și l-au dăruit cu atîția ghionți de mînușă, încît a rămas năuc și aiurit, cu un ochi învinețit, cu opt coaste stîlcite, cu coșul pieptului strivit, cu spinarea ferfeniță și cu falca în trei bucăți. Toți rîdeau, iar Trudon bătea toba ! Oudard se pornise și el pe treabă, cu ajutorul lui Dumnezeu, ascunzînd sub pulpana patrafirului mînușa lui de hermină căptușită cu zale. Era voinic, părintele, și trăgea cu sete !

Cârcotașul s-a întors în ostrovul Gîlcevilor vărgat ca un tigr, fără să poarte vreo pică seniorului Basche, care îl primise atît de prietenos. Cu ajutorul felcerilor pricepuți din țara lui s-a înzdrăvenit și a trăit mai mult decît s-ar fi cuvenit. Amintirea lui s-a stins, o dată cu cîntecul clopotelor care s-au tras cînd l-au pus în pămînt.

CAPITOLUL XIII

Cum, după pilda lui Francois Villon, seniorul Basche i-a lăudat pe oamenii lui

După ce cârcotașul a ieșit pe poartă călare pe iapa lui chioară, Basche s-a dus în grădină sub bolta de viță, și a chemat la sine pe soția lui, pe domnițe și pe toți oamenii curții. A poruncit să li se dea tuturor vin de băut, plăcinte, șuncă, poame și brînzeturi, a închinat cu ei plin de voie bună și le-a vorbit astfel:

- Meșterul Francois Villon, spre sfîrșitul anilor săi bătrîni, s-a așezat la Saint-Maixent, în Poitou, unde îl poftise preotul din acel loc, un om de ispravă. Pentru a face poporul să petreacă, Francois Villon s-a gîndit să joace *Patimile lui Isus*, în graiul oamenilor din acel ținut și după înțelegerea

lor. A arătat fiecăruia cuvintele pe care trebuia să le învețe, a pregătit locul unde avea să se așeze podeaua și a înștiințat pe primar și pe ceilalți sfetnici ai orașului, că vicleimul se va ține în cea din urmă zi a bîlciului din Niort. Rămînea să mai aleagă veșmintele potrivite pentru cei care aveau să joace *Patimile*. Primarul și sfetnicii orașului au dat poruncile cuvenite. Pentru îmbrăcămintea unui țăran bătrîn, care făcea pe Dumnezeu-tatăl, meșterul Villon a rugat pe fratele Frîngegît, paracliserul mănăstirii să-i împrumute un anterior și o glugă. Frîngegît l-a trimis la plimbare spunînd că avea poruncă de la episcopie, să nu dea nici-de-unele comedianților care joacă teatru.

Villon i-a răspuns că acele rînduieli erau privitoare numai la scamatorii, la măscări, și alte comedii deșănțate, după cum el însuși a văzut la Bruxelles și prin alte locuri. Frîngegît nu s-a lăsat înduplecat și l-a trimis să încerce în altă parte, că el din paraclisul lui nu-i dă nici un capăt de ață. Villon a împărtășit oamenilor săi purtarea dușmănoasă a paracliserului, spunînd cu mare ciudă, că Dumnezeu va ști să-l pedepsească pentru răutatea lui.

În sîmbăta următoare, aflînd că Frîngegît, călare pe fecioara mănăstirii (așa îi spunea iepei, care nu fusese dată la armăsar), plecase cu talerul să strîngă danii la Saint-Ligaire, de unde n-avea să se întoarcă decît după-prînz, a pornit cu alaiul dracilor de-a lungul orașului și prin tîrg. Diavolii, îmbrăcați în piei de lup, de vițel și de oaie, purtînd capete de miei, coarne de bou și vătraiuri de bucătărie, încinși cu chimiruri late de piele, la care atîrnaseră clopote de la gîtul vacii și zurgălăi de măgar, au stîrnit pe ulițe o larmă ca aceea. Unii țineau în mînă o bîtă vopsită-n negru, în vîrfurile căreia legaseră scăpărători cu capsă și plesnitori; alții cîte un lemn aprins, pe care, la fiecare răspîntie, îl tăvăleau în praf de rășină, scoțînd flăcări și fum ca de sub talpa iadului. Înșirîndu-i astfel spre hazul oamenilor și spaima copiilor, i-a purtat pînă la o casă de pe drumul care duce la Saint-Ligaire, să bea și să petreacă. Acolo l-au zărit de departe pe Frîngegît, care se întorcea cu căldărușa plină, rostind stihuri lumești:

*Hic est de patria, natus de gente belistra, Qui solet antiquo bribas portare bisaco.*¹

- Naiba să-l ia ! au strigat dracii. N-a vrut să-i împrumute lui Dumnezeu patrafirul; să-i vîrîm în oase puțină spaimă.

- Bine v-ați gîndit, a spus Villon, să ne-ascundem pînă-o trece, iar voi pregătiți-vă pocnitorele și stați cu făcliile gata.

¹ Țsta e de prin partea locului, născut din neam de milogi, Țsta-i unul de duce firimituri într-o traistă veche (lat.).

Cînd a ajuns Frîngegît în dreptul lor, au țîșnit toți de-a valma din ascunzătoare și i-au ieșit înainte cu zarvă mare, împrôșcînd foc din toate părțile asupra lui și asupra iepei, bătînd darabana și urlînd ca niște diavoli ce erau: „Hu ! hu ! hu ! Brrrr ! Rrr ! Rrr ! Hu ! hu ! hu ! Frate paracliserule, plăcut-a-ți dracii?”

Iapa speriată a luat-o la galop, sărînd, tropăînd, pîrțînd, smucindu-se, împleticindu-se, schimbînd piciorul și pîrînd ca din pușcă; în goana cea mare,

I-a zvîrlit din şa pe Frîngegît, care se ţinea de oblînc cu amîndouă mîinile, pe cît îl ajutau puterile. Şaua i s-a răsucit, încălţările i s-au încurcat în curele şi, neizbutind să scoată piciorul din scări, a rămas agăţat, cu şezutul tîrşit pe pămînt, în vreme ce iapa îl sălta ca pe-un sac, tîrîndu-l val-vîrtej peste garduri, prin stufiguri şi prin şanţuri, pînă i-a zdrobit scăfîrlia, mînjind cu creierii lui crucea Floriilor. I-a ciopîrţit trupul, o ciozvîrtă ici, una mai încolo, braţele şi picioarele la fel, i-a scos afară maţele, măcelărindu-l atît de grozav, că n-a mai ajuns din el la mănăstire decît laba piciorului drept şi o gheată agăţată în cureaua scării.

Villon, văzînd că totul s-a petrecut aşa cum socotise, a spus diavolilor săi: - „Aţi jucat bine, domnilor draci, halal să vă fie ! Aţi jucat bine, n-am ce să spun. Să poftească dracii din vorbitoarele de la Saumur, Montmorillon,, Langres, Saint-Esprit, Angers şi, Doamne iartă-mă, chiar din Poitiers, să se măsoare cu dumneavoastră ! Draci mai adevăraţi ca dumneavoastră nici nu se află!"

- Tot aşa şi eu, iubiţii mei prieteni, a încheiat Basche, sînt încredinţat că aţi fi nişte diavoli minunaţi, de vreme ce, la cea dintîi încercare l-aţi scăr-mănat, l-aţi buşit şi l-aţi gîdilat atît de bine pe cîrcotaşul meu. Vă măresc tuturor simbria de două ori. Iar dumneata, draga mea (i-a spus soţiei sale) cinsteşte-i după cum vei crede de cuviinţă; îţi las pe mînă şi în bună grijă cheile de la toate cămările. Cît despre mine, să-mi îngăduiţi să ridic paharul în sănătatea voastră a tuturor, dragi prieteni! Vinul e bun şi îndeajuns de-rece. Iubitul meu chelar, ţine acest vas de argint, ţi-l dăruiesc. Scutieri, luaţi fiecare cîte un poc al de argint. Copiii de casă să nu fie bătuţi la tălpi timp de două luni. Draga mea, să le dai cîte o pălărie nouă, cu pană albă şi fluturi de aur. Părinte Oudard, ţine din partea mea acest şip de argint. Să li se împartă şi bucătarilor cîte unul. Feciorii vor primi cîte o cană de argint. Grăjdarilor le dau cîte o nuia de argint aurit. Portarilor, aceste două talere, îngrijitorii catîrilor vor primi cîte o lingură. Dumneata, Trudon, ia aceste linguriţe de argint şi o cutioară pentru cofeturi. Argaţilor le dăruiesc cîte o solniţă frumoasă. M-aţi slujit cu credinţă, prieteni, şi vă sînt recunoscător. Iar acum vă spun, Dumnezeu mă aude, că mai bine mă învoiesc a primi în coif o sută de lovituri de măciucă, luptînd pentru bunul nostru rege, decît să mai fiu chemat în judecată o singură dată de vreo javră de cîrcotaş, pentru plăcerea cine-ştie cărui egumen pîntecos !

CAPITOLUL XIV

Urmare la chelfăneala cîrcotaşilor în casa lui Basche

Patru zile după aceea, un alt cîrcotaş, mai tînăr, lung şi deşirat, s-a înfăţişat să-i înmîneze lui Basche o chemare în judecată din partea aceluiaşi egumen borţos. Portarul l-a cunoscut numaidecît şi a tras clopotul. Toţi oamenii curţii au priceput ce se întîmplă. Loyre tocmai frămînta aluatul, iar nevastă-sa cernea făina. Oudard şedea la masa lui de scris. Cavalerii băteau mingea. Seniorul Basche juca o sută-unu cu soţia lui; domniţele jucau arşice; căpitanii jucau taroc; pajii jucau fripta. Toţi au sărit de la locurile lor, cînd au

aflat că intră pe poartă cîrcotașul. Oudard și-a îmbrăcat în grabă anteriul, Loyre cu nevastă-sa au lăsat plămada în copaie și și-au pus hainele de sărbătoare. Trudon a pornit să bată toba și să sufle în flaut. Toți rîdeau și făceau haz, pregătindu-și mănușile.

Basche a coborît în curte cel dintîi. Cîrcotașul, zărindu-l, i-a ieșit în cale, a pus un genunchi la pămînt și i-a ținut o frumoasă cuvîntare, rugîndu-l să nu se supere, dar trebuie să îndeplinească porunca egumenului; spunea că el e un slujbaș al stăpînirii, împluternicit al cinului monahal, portărel al mitrei episcopoești, gata oricînd să-l slujească la fel, ca pe oricare din neamu lui, de cîte ori seniorul va găsi cu cale să-l cheme. - „Nu face nimic, a răspuns Basche. Să nu ne despărțim însă, pînă nu vei gusta un pahar din vinul meu cel mai bun de Quinquenais, și nu vei lua parte la nunta care se va săvîrși astăzi în casa mea. Părinte Oudard, dă-i oaspei nostru să bea și să mănînce, apoi vino cu el împreună în sala cea mare. Prietene, fii binecuvîntat!”

Cîrcotașul, după ce și-a udat bine gîtlejul și s-a ghiftuit cu de-ale gurii, a intrat cu Oudard în sala cea mare, unde se aflau adunați nuntașii. Știa fiecare ce-avea de făcut, ca să iasă petrecerea cum se cuvine. Cîrcotașul a fost întîmpinat cu rîsete și glume, făcînd și el haz, în rînd cu toți ceilalți. După ce Oudard a rostit ultimele cuvinte despre taina cununiei; după ce, aplecîndu-se asupra mirilor, le-a împreunat mîinile și i-a stropit cu agheasmă, după ce mirele și-a sărutat mireasa, iar slujitorii au adus tăvile cu vin și cu dulciuri, au început să curgă pumnii din toate părțile. Cîrcotașul i-a tras cîțiva ghionti lui Oudard, dar părintele stătea pregătit cu mîna înmănușată sub patrafir, și cînd i-a venit bine, i-a răspuns cîrcotasului cu vîrf și îndesat. Ploua asupra lui pumnii din toate părțile, și fiecare, cum îl încolțea și îl atîngea cu o mîngîiere înzăuată, îi striga: - „Amintire de la nuntă ! De la nuntă, de la nuntă ! Să nu uiți!”

L-au dichisit atît de bine, încît îi țîșnise sîngele din nas, din ochi și din urechi.

S-a ales cu șalele frînte, cu umărul scrîntit, cu spinarea cocoșată, cu țeasta capului crăpată, cu ceafa zdrelită, cu pieptul sfărîmat, cu brațele rupte și cu tot trupul făcut ferfeniță. Vă rog să mă credeți, că nici școlarii din Avignon, în cîșlegi, nu-și cară, jucînd leapșa, atîți ghionti, cîți a înghițit la înghesuială bietul cîrcotaș ! În cele din urmă s-a prăbușit la pămînt. L-au stropit cu vin pe obraz, i-au legat la subsuoara pieptarului, ca amintire de la nuntă, cîteva panglici galbene și verzi, l-au proptit în șa pe-un cal răpciugos și l-au trimis frumușel acasă. Nu știu cum a ajuns în ostrovul Gîlcevilor și cine l-a oblojit, nevasta sau felcerii din partea locului; nimic nu s-a mai pomenit de atunci despre numele lui.

A doua zi, altă poveste. Hîrtia de chemare în judecată s-a găsit neatinsă în traista cîrcotasului chelfănit, așa că egumenul cu burtă mare s-a văzut nevoit să trimită un al treilea cîrcotaș, care să-i înmîneze seniorului Basche hîrtia cu pricina. I-a mai dat și doi aprozi să-l însoțească. Portarul a tras clopotul spre bucuria tuturor, care au înțelese că sosise cîrcotașul.

Basche stătea la masă cu soția lui și cu alți cavaleri. A trimis să-l cheme

pe cîrcotaș și l-a așezat lîngă el; aprozii au rămas cu domnișoarele. Au prînzit cu voie bună și din belșug. La sfîrșitul mesei, cînd s-au adus cofeturile, cîrcotașul s-a ridicat și, în fața celor doi aprozi, i-a înmînat lui Basche chemarea în judecată. Basche a primit-o și a dat cîrcotasului și fiecărui aprod cîte patru scuzi însoriți.

Apoi toți s-au împrăștiat, așteptînd să înceapă comedia; Trudon pornise să bată din toabă. Basche l-a poftit pe cîrcotaș să ia parte ca martor la logodna unuia din căpitanii castelului, pentru care va fi plătit spre deplina lui mulțumire. Cîrcotașul a primit cu plecăciune, și-a scos călimara de la brîu, a cerut hîrtie și a chemat lîngă el pe cei doi aprozi. Loyre a intrat în sala cea mare pe-o ușă, nevastă-sa și domnișoarele pe-o alta, toți în haine de nuntă. Oudard, înveșmîntat în odăjdii, a dat binecuvîntarea mirilor și i-a stropit cu apă sfințită. Învoiala cununiei s-a scris și s-a iscălit. Dintr-o parte au sosit vinul și dulciurile, de partea cealaltă mărturiile de logodnă, împletite din panglici albe și cafenii; apoi mănușile de fier au răsărit ca din pămînt!

CAPITOLUL XV

Cum au reînviat cîrcotașii vechile obiceiuri ale logodnelor de altădată

După ce a dat pe gît o cană mare cu vin de Bretania, cîrcotașul i-a spus seniorului:

- Domnule, sînt lucruri care mie nu-mi plac. Unde sînt nunțile de altădată? Vai! Toate bunele obiceiuri se duc pe apa sîmbetei! Nu mai sînt iepuri în pădure; nu mai găsești prieteni. Ați văzut cum s-au scos de prin unele biserici vechile locuri de adăpare ale cucernicului din postul Crăciunului. Oamenii umblă cu capul prin nori. Se apropie sfîrșitul lumii. Vedeți și dumneavoastră: avem nuntă! Nuntă! Și, rîzînd, a început să-l pocnească pe Basche, apoi pe soția lui, pe domnișoare și pe Oudard. Mănușile de zale atît au așteptat să intre în joc; iar pînă la urmă, cîrcotașul a plesnit în nouă locuri. Unul din aprozi s-a ales cu brațul rupt, al doilea, cu falca dezghiocată; i se zărea omușorul și pierduse un mare număr de măsele, ca să nu mai pomenesc despre dinți.

În sunet vesel de toabă, nuntașii au ascuns mănușile degrabă, iar slujitorii au venit cu alte rînduri de dulciuri. Au închinat unii pentru alții, și toți de-a rîndul, în sănătatea cîrcotașului și a aprozilor. Era nevoie ! Oudard zicea că s-a săturat de nuntă, fiindcă unul din aprozi îi desfincornifistibilizase umărul. Cu toate acestea a ridicat paharul și a băut cu voie bună în cinstea lui.

Aprodul cu falca scoasă își cerea iertare cu mîinile împreunate. Loyre, brutarul, se plîngea că celălalt aprod (cu brațul rupt) îi trăsese un pumn atît de amarnic, încît îi zdrobistrevicotonosfărimutilizase călcîiul. Iar Trudon, ascunzîndu-și ochiul stîng sub batistă și arătîndu-și toba spartă pe-o parte, se văita: - „Ce-au avut cu mine? Ce rău le-am făcut? Nu s-au mulțumit să-mi umflinvinestîlcitochiorobroscocrucilizeze ochiul, dar mai mi-au spart și toba. Toboșarii sînt chemați la nuntă să bată toba, nu să fie ei bătuți! Dracul să vă pieptene !" - „Frate-meu, i-a spus aprodul ciung, nu te supăra, am să-ți dau

din vechile și înaltele porunci regești, pe care le port în tolă, una scrisă frumos pe piele de vițel, ca să-ți dregi toba. Iartă-mă, frate-meu, jur pe Maica Domnului din Riviere, că n-am vrut să-ți fac rău! Doamne păzește!"

Unul din scutieri, șchiopătînd și sărînd într-un picior (ca bunul și vrednicul senior din Roche-Posay) a spus aprodului cu fălcile smulse:-„Ce sînteți voi? Aprozi sînteți sau bătauși? Mi-ați fărîdezcăstrivibrațojupilungoscobifrînzdrelizit amîndouă mîinile cu încălțările voastre grosolane, și mi-ați înbortisfîrticîrpiboțidesprecurgoliferfenițat fundul nădragilor, trăgînd în ei la țintă cu vîrful ciubotelor ! Astea sînt petreceri voinicești? Vă mulțumesc de astfel de glume !

Aprodul cu mîinile împreunate, se ruga de iertare, mormăind ca un mormoloc: - „la-ia-iar-tă-mă-mă-mă!"...

Mireasa rîdea și plîngea, plîngea și rîdea, văitîndu-se că aprodul o pocnise peste toate măduarele fără să mai aleagă, îi smulsese conciul și îi mototopipăciufugăurirăvășidesfăpătrumpinsese părțile rușinoase.

- Ei, drăcia dracului! a spus Loyre. Măria-sa regele (așa i se spunea cîrcotașului, cînd venea cu poruncile stăpînirii) altă treabă mai bună de făcut n-a găsit, decît să-i burdușească neveste-mi spinarea? Dar pot să mă supăr? Așa se glumește la nuntă. Mi-ai plăcut, prietene, vorbești ca un înger și te bați ca un diavol! Ai în dumneata ștofă de călugăr ! Beau în sănătatea dumitale; și în a dumneavoastră, domnilor aprozi.

- Nu știu ce-au avut cu mine, spunea soția lui, de mi-au cărat atîția pumni după ceafă? Nu-mi aduc aminte să ne fi certat. Nici nu doresc.Ce să vă spun? are o mîină grea cum încă n-am simțit pe spinarea mea niciodată!

Bucătarul își înfășurase mîna într-o cîrpă și se văita, prăpămototoscărmăbușit de tot.

- Dracul m-a pus să viu la nuntă? M-am ales, Doamne iartă-mă, cu amîndouă mîinile învîrfărîmăcelărupte. Nuntă-i asta? Fac ceva pe ea!

Cîrcotașul nu spunea nimic. Tăcea chitic. Aprozii nu știau cum să-și mai ceară iertare, jurîndu-se pe Dumnezeu din cer, că nu avuseseră nici un gînd rău. Apoi au plecat. Întorcîndu-se în ostrovul Gîlcevilor, la ei acasă, au spus tuturor că n-au întîlnit nicicînd un bărbat mai de ispravă ca seniorul Basche, nici n-au intrat într-o casă mai cinstită decît a lui; că n-au fost poftiți în viața lor la o asemenea nuntă furtunoasă, și că toată vina fusese a celor care au început să dea. Au mai trăit multă vreme după aceea, dar n-aș putea să spun anume cît.

Din ziua aceea, s-a înrădăcinat printre aprozi și cîrcotași credința că banii lui Basche erau mai primejdioși, mai blestemați și mai ucigători decît fusese odinioară aurul Tuluzei și calul Sejan, pentru toți cei care rîvniseră să-l aibă. Și de atunci, numitul senior a avut liniște, iar nunțile din Basche au rămas de pomină.

CAPITOLUL XVI

Cum a dat pe față fratele Ioan firea adevărată a cîrcotașilor

- Povestea aceasta mi s-ar părea plăcută, a spus Pantagruel, dacă n-aș

purta mereu în suflet teama de pedeapsa lui Dumnezeu.

- Ar fi fost și mai veselă, a spus Epistemon, dacă grindina de pumni ferecați s-ar fi abătut pe spinarea egumenului celui gras, care își cheltuia timpul și banii hărțuindu-l pe Basche și trimițând pe cârcotași să mănânce bătaie. I s-ar fi potrivit câțiva ghionți pe scâfîrlia lui pleșuvă, fiindcă prea au ajuns prădalnici și apucători acești juzi fără scaun, care umblă de colo pînă colo, tăbărînd pe capul oamenilor ! Și ce pricină de ceartă aveau diavoli aceia împotriva lui Basche?

- Nu știu, a spus Pantagruel, dar îmi aduc aminte de povestea unui cavaler din Roma de altădată, numit L. Neratius. Era coborîtor dintr-un neam de oameni de seamă și bogați. Avea însă un obicei, de care nu se putea dezbara. De cîte ori pleca de-acasă, umplea cu aur și cu bani de tot felul pungile slujitorilor care îl însoțeau; apoi, întîlnind pe stradă oarecare tineri mai spilcuiți și mai drăgălași, îi lua la bătaie fără nici o pricină de ceartă și le căra pumni în obraz, numai așa ca să facă haz. Cînd socotea că era de ajuns, se oprea; și ca să nu fie chemat la judecată, împărțea celor chelfăniți atîtea pungi de aur, încît aceia plecau mulțumiți și bine despăgubiți, după cum scrie în legea celor *Douăsprezece Table*. Așa și-a cheltuit cavalerul averea, luînd la bătaie oamenii și împăcîndu-i cu bani grei.

- Pe cuvioasa cizmă a sfîntului Benedict, a spus fratele Ioan, nu voi avea liniște, pînă nu voi vedea ce fel de oameni sînt aceștia!

Coborînd pe țarm, a scos din pungă douăzeci de scuzi de aur și a strigat cârcotașilor, care se strînseseră în număr mare împrejurul lui:

- Care vrea să mănânce o bătaie zdravănă pentru douăzeci de scuzi?

- Eu, eu, eu ! au răspuns din toate părțile. Știm bine că o să ne rupi oasele, domnule, dar douăzeci de scuzi sînt bani buni!

Toți se îngrămădeau și se îmbrînceau, care de care, s-o ia înaintea celorlalți, pentru a mînca bătaie. Fratele Ioan a ales din grămadă un cârcotaș cu botul roșu, care purta la mîna dreaptă un inel mare de argint încrustat cu un ochi de broască. Ceilalți, rămași pe dinafară, au început să murmure; iar unul din ei, mai tînăr, slab și deșirat, bun cărturar și, după cum spunea lumea, adevărată ușa de biserică, mîrîia și se plîngea, că bot-roșul le ademenește mușteriii, iar dacă n-ar fi în toată țara decît douăzeci și cinci de bețe la fund de cîștigat, el ar ști să facă rost de treizeci! Toate aceste mîrîieli și plîngeri porneau însă numai din pizmă.

Fratele Ioan i-a cărat cârcotașului cu bot roșu atîtea ciomege pe spinare, pe burtă, pe cap, pe mîini și pe picioare, încît am crezut că l-a lăsat mort. Apoi i-a dat cei douăzeci de scuzi. Mîrlanul nostru s-a ridicat de jos, vesel și voios ca un rege; ba chiar ca doi.

Ceilalți i-au spus fratelui Ioan:

- Domnule părinte al diavolului, dacă vei avea buna-plăcere să mai bați pe câțiva dintre noi, vă facem un preț mai scăzut. Sîntem toți ai dumitale, cu ghiozdane, cu hîrtie, cu condeie și toate celelalte.

Bot-roșu s-a răstit la ei și a început să strige în gura mare:

- Huș ! Păcătoșilor ! Ați venit să-mi stricați treburile? Vreți să-mi luați mușteriii? Am să vă chem pe toți în judecată, la Episcopie ! Să poftiți la înfă-

țișare peste opt zile. Să vă învățați minte să încercați a mă mai înșela ! La ! la! la! la! O să vă fac să jucați tontoroiul, ca diavolii din casa lui Vauvert¹! (Apoi îndreptându-se spre fratele Ioan, i-a spus:) Preacucernice frate întru Satana, domnule, dacă m-ați găsit pe gustul dumneavoastră și v-ar face plăcere să mă mai chelfăniți puțin, mă voi mulțumi cu prețul pe jumătate. Vă rog să nu mă cruțați, sînt al dumneavoastră, domnule drac, cu tot ce am: cap, bojoci, mațe și celelalte. Sînt negustor cinstit și vă dau marfă bună !

Fratele Ioan nu i-a mai răspuns și s-a îndreptat în altă parte. Cetele de cîrcotași i-au înconjurat pe Panurge, Epistemon, Gimnast și ceilalți, rugîndu-i să-i bată, mulțumindu-se cu oricît ar binevoi să le plătească, fiind amenințați altminteri să rabde de foame cine știe cîtă vreme.

Puțin după aceasta, căutînd apă proaspătă pentru vîslașii corăbiei, am întîlnit două babe cîrcotașe, care se boceau și se tînguiau de mama focului. (Pantagruel, care rămăsese în corabie, a dat poruncă să sune adunarea.) Crezînd că sînt niște neamuri ale cîrcotașilor ciomăgiți, le-am întrebat de ce plîng atît de amarnic? Ne-au răspuns că jalea lor are o pricină bine-ntemeiată, fiindcă tocmai atunci fusese duși la spînzurătoare, cu ștreangul de gît, doi din oamenii cei mai cumsecade din întreg neamul cîrcotașilor. Voind să aflăm pentru ce faptă fuseseră osîndiți, babele ne-au spus, că furaseră odoarele din altar și le ascuseseră sub mîneca parohiei.

- A parohiei? Iată ce înseamnă să vorbești cu subînțeleș !a spus Epistemon.

Hotelul *Vauvert*, părăsit sub Ludovic al IX-lea, era loc de adăpost pentru bandele de răufăcători.

CAPITOLUL XVII

Cum a ajuns Pantagruel la ostroavele Tohu-Bohu și despre ciudata moarte a lui Bringhinarilă, căpcăunul morilor de vînt

În aceeași zi, Pantagruel a trecut prin strîmtoarea dintre cele două ostroave: Tohu și Bohu. Aici n-am putut să fierbem nici un fel de mîncare, fiindcă uriașul Bringhinarilă, care trăia pe acele meleaguri, înghițise toate cuptoarele, toate grătarele, toate căldările, toate cratițele și toate frigările din țară (nemaigăsind nici o moară de vînt, cu care se hrănea de obicei). Cu o zi înainte, căzuse greu bolnav de-o aprindere a stomacului (așa spuneau felcerii), fiindcă, deprins să înfulice mori de vînt întregi, nu putuse să mistuie cuptoarele și frigările. Căldările și cratițele nu-i căzuseră atît de greu; le măcinase destul de bine, după cum se vedea din resturile și turbureala celor patru butoaie în care își lăsase udul de două ori. Felcerii încercaseră să-l ușureze cu tot felul de leacuri după rînduiala doftoricescului meșteșug, dar boala s-a arătat mai îndărătnică decît leacurile. Iar nobilul Bringhinarilă răposase în dimineața aceea într-un chip tot atît de ciudat ca și Eschil. Acestuia îi prevestiseră ghicitoarele că va muri într-o anumită zi, căzîndu-i în cap o greutate. Sosind ziua aceea, Eschil a ieșit afară din cetate, ferindu-se cu mare grijă să nu treacă pe lîngă vreo casă sau pe sub vreun copac, unde ar fi putut să-l pîndească primejdia. S-a oprit în mijlocul cîmpiei întinse, încrezător

în limpezimea văzduhului liniștit și socotind că nu are a se teme de nimic, fiindcă n-ar fi putut să-i cadă în cap decât cerul, ceea ce socotea el că n-ar fi fost cu putință. (Se spune, că numai ciocîrliilor li-e frică să nu se prăbușească bolta cerului peste ele, care, dacă s-ar întâmpla, nici una n-ar scăpa neprinsă.) Celții, care trăiau lângă apa Rinului, erau stăpîniți de aceeași teamă; iar francezii cei mîndri, cutezători și bătaioși, învingători în toate războaiele, cînd i-a întrebat Alexandru cel Mare, de ce anume se tem mai mult pe lumea aceasta - crezînd că din pricina nenumăratelor sale fapte, biruințe și cuceriri, îl vor numi pe el - au răspuns că nu se tem decât de un singur lucru, să nu cadă cerul peste ei; dar primesc să lege bună prietenie și să lupte alături de un rege atît de viteaz și de darnic. Dacă veți da crezare lui Străbun și lui Arian, nu veți pune la îndoială nici spusele lui Plutarh. În cartea pe care a scris-o asupra diferitelor înfățișări ale lunii, pomenește despre un oarecare Fenaciu, care se temea să nu cadă luna pe pămînt, și deplîngea soarta celor care trăiau necontenit cu această primejdie deasupra capului lor, ca etiopienii și taprobanienii. Așa ar putea să se prăbușească cerul și pămîntul laolaltă, dacă nu s-ar sprijini pe stîlpii lui Atlas, cum credeau cei vechi și cum arată Aristotel (*lib. V. Metaphys*).

Iar Eschil a fost ucis de o broască-țestoasă, pe care o purta un vultur în gheare, și care, căzîndu-i în cap din văzduh, i-a zdrobit creierii.

Tot astfel, Anacreon, dulcele cîntăreț al Eladei, și-a dat duhul înecîndu-se cu un sîmbure de strugure. Fabius, pretorul roman, a murit înăbușit cu un păr de capră, dintr-o strachină cu lapte. Un alt bărbat de seamă al Romei a pierit cu rușine în fața împăratului Claudiu, fiindcă s-a ținut să nu tragă un pîrț și n-a dat drumul vînturilor rele. Tot la Roma, pe Calea Flamină, se află mormîntul unuia care, după cum scrie în epitaf, a murit mușcat la degetul mic de-o mîță. Q. Lecanius Bassus s-a sfîrșit cu zile înțepîndu-se la degetul cel mare al mîinii drepte cu un ac atît de subțire, încît locul abia se vedea. Doftorul Quenelault din Normandia s-a prăpădit scoțîndu-și cu briceagul o căpușă din palmă.

Filomen se pregătea să prînzească și trimisese sclavul să-i cumpere smochine proaspete. Văzînd apoi că lipsește vinul de la masă, s-a sculat să-și aducă. În lipsa lui, un măgar rătăcit a intrat în casă și a început să mănînce cu evlavie smochinele. Pe cînd se întorcea cu vinul, Filomen a zărit măgarul, și privind cu cîtă gingășie se ospătează, i-a spus sclavului: - „Fiindcă ai lăsat măgarul să mănînce smochinele, e drept să-i dai să bea și vinul cel bun pe care l-am adus”. Spunînd acestea, a început să rîdă cu hohote, dar atît de tare, încît i-a plesnit splina, i s-a tăiat răsuflarea și a murit pe loc. Spirius Saufeius s-a prăpădit mîncînd un ou cleios, după baie. Iar Boccaccio pomenește despre un italian, care s-a sfîrșit pe negîndite scobindu-se între dinți cu un fir de salvie.

*Filip Plăcut era voios,
Deștept, voinic și sănătos,
Dar, datoria și-a plătit,
Și fără veste a murit,
fără să fi suferit cîndva de-o altă boală.*

Meșterul Zeuzis a murit de rîs, privind chipul unei babe pe care el însuși îl zugrăvisese pe pînză.

Alte multe întîmplări din acestea veți afla în cele scrise de Veres, Pliniu, Valeriu, Baptist Fulgose și Bachery-bătrînul.

Vrednicul Bringhinarilă, fie-i țărîna ușoară, a murit înecîndu-se cu o lingură de unt, pe care îl topise la gura unui cuptor încins, după cum îl sfătuiseră doftorii.

Am mai aflat de asemeni, cum regele Curgros din Bohu răpusese pe satrapii regelui Mehenghi și prădase cetatea Belimei.

După aceasta am trecut, rînd pe rînd, pe lîngă ostroavele Narg, Zarg, Teneliabin și Geneliabin (aceste două din urmă bogate în clistire), apoi pe lîngă ostroavele Enig și Evig, unde landgraful din Hessa a fost însemnat odinioară la obraz cu o lovitură de sabie.

CAPITOLUL XVIII

Cum a înfruntat Pantagruel o furtună cumplită

A doua zi am întîlnit la tribord nouă corăbii mari, încărcate cu călugări iacobini, iezuiți, capușini, eremiți, augustini, bernardini, celestini, cordelieri, carmeliți și alte cuvioase fețe, care plecau la conciliul din Chesil, să hotărască despre dreapta-credință împotriva unor eretici care se iviseră de curînd.

Panurge s-a bucurat atît de mult văzîndu-i, ca și cum ziua aceea (și cele următoare) ar fi fost cele mai norocoase din viața lui. A dat binețe sfinților părinți, cerîndu-le să se roage pentru mîntuirea sufletului său, apoi le-a azvîrlit în corabie șaptezeci și opt de duzini de șunci, mai multe grămezi de icre, cîțiva stînjeni de caltaboși, sute de tăvi cu plăcinte și două mii de galbeni pentru sufletele celor răposați.

Văzîndu-l pe Pantagruel gînditor și îngrijorat, fratele Ioan l-a întrebat despre pricina întristării sale neobișnuite. În clipa aceea, cîrmaciul a băgat de seamă că vela mică din vîrfurile catargului de la pupa se învîrtea și se răsucea, vestind volbură vrăjmașă și furtună mare. Toți timonierii, vîslașii, năierii și ceilalți călători de pe corabie se pregăteau să înfrunte primejdia. Au strîns pînzele, au întărit catargele, au coborît velele mari și n-au lăsat decît săgețile.

Pe negîndite marea a început să fiarbă și să se frămînte din adînc. Mistralul s-a pornit să urle într-un vîrtej dezlănțuit, valuri furioase loveau în coasta corăbiei și pale înspăimîntătoare de vînt șuierau peste vîrfurile catargelor. Fulgere sfîșiau bolta cerului, umplînd-o de tunet și de lumină, Ploaia s-a pornit cu grindină, văzduhul întreg s-a întunecat și, în noaptea care ne înfășurase deodată cu umbrele ei, nu mai luminau decît sulițele frînte ale fulgerelor și involburarea norilor cuprinși de flăcări. Trăsnetele se prăbușeau în valuri, răscolind vîrtejuri fierbinți, aprinzînd văzduhul și abătînd asupra noastră, de jur împrejur, săgeți de foc și cutremur. Toți eram în picioare, zăpăciți și înspăimîntați; vîntul furios întorcea neconținut înapoi valurile care ne purtau. În preajma noastră stăpînea noianul fără margini de la începutul

lumii. Văzduhul, focul, apa, pământul, toate elementele se amestecau și se războiau între ele, într-o cumplită învălmășeală.

Panurge, care trimisese înapoi, la mama lor, toți peștii pe care îi avea în burtă, stătea pe vine la marginea punții, pleoștit, prăpădit, pe jumătate mort, chemînd în ajutor toți sfinții și toate sfintele din calendar, făgăduind să se spovedească, de îndată ce se va potoli vremea. Apoi a pornit să strige:

- Hei, bucătar! Prietene, unchiule, tată, adu-mi oleacă de sărătură, rogu-te, că după cum văd, o să avem de băut. „Mîncarea e fudulie, băutura e ce e !” De-ar da Dumnezeu și sfînta Fecioară curată și binecuvîntată să mă văd viu și sănătos pe pămînt, acum o dată și cît mai repede! Ah ! De o mie de ori sînt mai fericiți cei care, la timpul ăsta, seamănă varză ! O, ursitoare ale mele, de ce nu m-ați făcut grădinar? Cît de puțini sînt cei aleși, căroră le-a hărăzit Jupiter soarta să semene varză ! Aceia stau cu un picior pe pămînt, iar cu celălalt pe-aproape. Întrebe-se cine-o vrea, care-i mulțumirea și binele cel mai mare pe lume; eu am zis și am hotărît în clipa de față, că cele mai fericite vietăți ale pămîntului sînt semănătorii de varză! Piron, aflîndu-se în aceeași primejdie de moarte ca și noi, văzînd pe țarm un purcel care ronțăia orz dintr-o troacă, l-a fericit de două ori: mai întîi că avea înaintea lui grăunțe din belșug, și în al doilea rînd că nu călătorea pe mare.

Ah ! Nu-i pe lume un palat mai domnesc și mai binecuvîntat de Dumnezeu decît grajdul vacilor ! Ajută-mă, Doamne milostive, că mă duce valul! Dați-mi o gură de oțet, fraților, nu mă lăsați! Sînt asudat learcă. Auleo! S-au rupt pînzele, parîmele sînt ferfeniță, s-au desfăcut odgoanele, arborele mic a căzut în mare, carena e dezgolită, amarele sînt vraște ! Auleo ! Auleo ! Unde-s vecele? Ne-am dus pe copcă ! Catargul dinainte a intrat la apă ! Auleo ! A cui e gheata asta? Flăcăule, ți-ai pierdut felinarul... Fraților, dați-mi o apărătoare de valuri! Hei, ține cîrma bine ! Nu lăsați să vă scape palancul! Pîrîie catargul! S-a rupt? Bî, bî, bî! Uită-te la acul busolei, meștere cititor al stelelor, de unde s-a pornit furtuna asta năprasnică? Doamne-Dumnezeule, mă ia cu răcori! Brr, brr, brrr ! Sînt un om mort! Mi s-au întors mațele pe dos! M-am scăpat pe mine de frică ! Bî, bî, bî! Brrr ! Brr ! Brr ! Mă înec, mă prăpădesc, oameni buni, m-am dus la fund! M-am înecat!

CAPITOLUL XIX

Cum s-au luptat Panurge și fratele Ioan cu furtuna

Pantagruel, după ce s-a închinat lui Dumnezeu-milostivul și a rostit o rugăciune pentru toți, a trecut la catargul cel mare sprijinindu-l cu toată puterea, după sfatul cîrmaciului. Fratele Ioan și-a dezbrăcat anteriorul și a sărit în ajutorul năierilor împreună cu Epistemon, Ponocrate și ceilalți. Panurge a rămas la locul lui pe punte, plîngînd și văicărindu-se. Fratele Ioan, văzîndu-l atît de prăpădit, i-a spus:

- Uitați-vă la el, Doamne, Doamne ! În ce hal a ajuns Panurge vițelul, Panurge plîngărețul, Panurge bocitoarea ! Ai face mai bine să dai o mîină de ajutor, decît să răgi ca o vacă, cu fundul pe cămașă!

- Gî, gî, gî! a răspuns Panurge. Frate Ioane, tată, prietene, mă înec, mă

î nec, vericule ! Părinte al sufletului meu, s-a sfârșit cu mine ! Nici sabia ta nu mă mai poate mîntui. Auleo, am sărit peste vîrful scării, dincolo de do-diez ! Gî, gî, gî! Am coborît de-a berbeleacul pînă la *gama*! Mi s-au rupt toate strunele ! Ah, unchiule, tată, inima vieții mele ! Mi-a intrat apă în gheață pe la ceafă ! Brrr ! Brr ! Gî! Gî! Hapciu. Hu, hu ! Hu ! Vai! Vai! Vai! Mă î nec ! Auleo ! M-am dus cu tălpile în sus și cu capul la fund ! Dumnezeu mare, ce bine m-aș simți în corabia preacuvioșilor părinți de azi-dimineață! Ce cucernici erau ! Ce grăsuți! Ce dolofani! Ce voioși! Ce lipsiți de griji! Vai! Vai! Vai! Auleo ! Ce val al dracului! *Mea culpa, Deus I*¹ Se duce corabia la fund! Auleo ! Frate Ioane, prietene, taică, vreau să mă spovedesc, cad în genunchi. *Confiteor*², dă-mi binecuvîntarea din urmă...

- Naiba să te ia, spînzuratule ! i-a spus fratele Ioan, vino î ncoace și ne dă ajutor! O mie de draci î mpielițați, vii sau nu vii? Uite-l, că mai stă la tocmeală!

- Nu î njura, frate Ioane, tătucule, iubiture, nu-i acum timpul potrivit, las-o pe mîine. Vai! Vai! A intrat apa în corabie ! Mă î nec ! Auleo ! Auleo ! Gî, gî, gî! Hu ! Hu ! Ne scufundăm ! Auleo, dau optsprezece sute de mii de scuzi, bani numărați, dacă se mai găsește pe lumea asta un om cumsecade, care să mă scoată la mal, așa spîrcăcios și cufurit cum mă aflui. Auleo ! *Confiteor*... Auleo ! Lasă-mă să-mi fac diata... Ultima mea voință este...

- Călca-te-ar vaca neagră, păcătos încornorat ce ești! a strigat fratele Ioan. Doamne iartă-mă, îți arde de ultima ta voință, cînd sîntem în primejdie și ne silim toți din răspuțeri să scăpăm cu față curată? Vii, diavole, ori nu vii? Hai, voinicule, mititelule, viteazule, fă-te î ncoa! Gimnast, aici, la pupa! Dumnezeu mare, furtuna asta o să ne lase dezbrăcați! Mi s-a stins felinarul. Se duc toate la mama dracului.

- Valeu ! Valeu ! se văicărea Panurge. Bî, bî, bî! Valeu, pînă aici mi-a fost! Vai, oameni buni, mă î nec, am murit! *Consummatum est*! S-a sfârșit cu mine!

¹ Sînt vinovat, Doamne! (lat.) ¹ Mărturisesc (lat.).

- Na ! Na i-a spus fratele Ioan. Urît mai ești, miorlăitule ! Băligosule ! Musule, băiete, tu î ntoarce-te sub punte. Te-ai lovit? Țin-te bine de cabestan. Ici, colea, mititelule, așa... Fir-ar al dracului de vînt!

- Ah, frate Ioane, tata sufletului meu, prietene, nu î njura. E păcat. Valeu ! Valeu ! Brr, brr! Gî, gî! Mă î nec ! Mor! lubiții mei, vă iert pentru toate cîte mi-ați greșit. Rămîneți cu bine, *in manus*! Brr! Of! Of! Sfinte Mihail, sfinte Nicolae, ajutați-mă numai acum o dată ! Vă făgăduiesc la amîndoi, și domnului nostru Isus Cristos de asemenea, dacă mă ajutați în primejdie și mă scoateți pe uscat, vă făgăduiesc să vă ridic o mare și frumoasă bisericuță sau chiar două, între Candes și Montsoreau...

Și nimeni n-o să pomenească,

Pe-acolo vacă să mai pască.

Auleo și vai de mine ! Am î nghițit pe puțin optsprezece găleți de apă, și încă două. Ptiu, că sărată și amară mai e !

- Fire-ar să-ți fie de cap și de ciolane ! Dacă te mai aud o dată miorlăind,

încornoratul dracului, te fac pește! Dumnezeule sfinte, ce bine ți-ar sta în fundul mării! Hei, vîslașule dragă, prietene, nu te lăsa ! Țin-te bine ! Tună și fulgeră, de parcă s-au năpustit asupra noastră toate duhurile iadului! Ori poate că au apucat-o pe Proserpina durerile facerii. Joacă toți dracii, cu zurgălăi la picioare !

CAPITOLUL XX

Cum părăsesc năierii corabia în toiul furtunii

- Vai, a oftat Panurge, păcătuiești cu vorba, scumpul meu *fost* prieten, frate Ioane ! Zic că ai fost, fiindcă în clipa de față nimic nu mai sîntem, nici eu, nici tu. Mă doare în inimă că trebuie să ți-o spun. Știu că înjurînd ți se ușurează pipota, așa cum îl ajută, pe tăietorul de lemne, unul care stă pe-aproape și face „hîc !” de cîte ori îl vede că trage cu toporul; sau cum se simte îndemnat jucătorul de popice, cînd după ce a azvîrlit bila greșit, vede lîngă el pe unul deștept, care se apleacă ușurel spre partea unde ar fi trebuit s-o apuce ghiuleaua ca să lovească popicul. Dar e păcat să înjuri, cuvioase ! Nu crezi, că dacă am gusta dintr-o pulpă de căprioară, bine friptă, am în-frunta mai lesne furtuna? Am citit undeva, că slujitorii zeilor cabiri, slăviți de Orfeu, de Apollonius, de Ferecyde, de Strabon, de Pausanias și de Herodot, nu știau ce-i frica și nici primejduiți nu erau.

¹ *în manus [Domini]- în mîinile Domnului (lat.).*

- Vorbești într-aiurea, diavole, a spus fratele Ioan. O mie de milioane de draci împielitați să te găsească, încornoratul naibii! Hai și ne ajută! Hu ! Hu ! Tigrule ! Vii ori nu vii? Ia-o la stînga ! Pocitură de sfînt mucenic, ce maimuțăreală de rugăciune bolborosești între dinți? Numai din pricina nebunului ăsta, ucigă-l toaca ! s-a pornit toată furtuna, și acum nu vrea, păcătosul, să dea o mîină de ajutor la vîsle ! Doamne, Doamne ! Dacă mi-aș pune mintea cu tine, te-aș face ferfeniță, diavol vîntos! (Țin-te bine, micuțule, stai să fac aici un nod grecesc.) De i-ar da lui Dumnezeu în gînd, stareț al Pesmeților te-ar pune, iar pe cel de acum l-ar trimite să păzească vacile la Croullay ! (Ponocrat, frățioare, ai să-ți rupi degetele... Epistemon, nu sta sub ușă, că te trăsnește !)

- Strîngeți pînzele !

- Comanda e bună ! Strîngeți pînzele ! Luntrea sus ! Sus ! Sfinte Dumnezeule, ce-i asta? Toată partea din față a corăbiei s-a făcut zdrob ! Urlați, diavolilor ! Tunați! Pîrîiți-vă și băligați-vă, val-vîrtej ! Ca m-aș în el de val, era să mă răstoarne ! Toți dracii s-au adunat în sobor, ca la o alegere de stareț!

- Stînga!

- Bine ! Hei, flăcăule, păzește-ți dovleacul! Stînga! Stînga !

- Bî, bî, bî! s-a bîlbîit Panurge. Bî, bî, hî, hî! Hu, hu, hu, mă înec ! Nu mai văd nici cer, nici pămînt! Au ! Au ! Din cele patru elemente, n-au mai rămas decît două: focul și apa! Aș binecuvînta numele Domnului, dacă m-aș găsi acum în via de la Seuille sau la plăcintăria lui Inocențiu din Chinon, lîngă

gîrliciul beciului, anevoindu-mă cu mînecele suflecate să scot plăcintele din cuptor. Băiete dragă, n-ai putea să mă arunci dincolo de țarm, pe pămînt sănătos? Ești priceput la toate, după cîte am auzit. Îți dăruiesc moșia mea de la Salmigondinois, cu toate acareturile, dacă mă scoți la mal. Auleu ! Auleu !... Mă înec ! Dragii și iubiții mei prieteni, să nu mai alegem locul, să aruncăm ancora unde o fi! Coboară greutatea, meștere, să măsurăm adîncimea apei. Dă drumul firului cu plumb, prietene, pentru numele lui Dumnezeu cel sfînt, mai repede... O să bem apă de-a-n-picioarele ! Nu mai avem mult...

- Hei, uretac ! La catargul mare ! a strigat cîrmaciul. Uretac ! Țineți cîrma ! Puneți corabia în pană ! Prova în vînt! Jos pînzele ! Hei! Uretac ! Dezlegați parîmele! Corabia în pană! Jos gabia! Țineți bine cîrma!

- Nu mai e nici o nădejde? a întrebă Pantagruel. Bunul Dumnezeu să ne aibă în paza lui!

- Ei, puneți corabia în pană ! a strigat Jamet Brayer, cîrmaciul corăbiei. Jos pînzele! Prova în vînt! Aveți grija sufletelor voastre și rugați-vă lui Dumnezeu să se întîmple o minune !

- Să ne rugăm, a bîlbîit Panurge. Vai și iar vai! Auleo ! Bî, bî, bî! Valeu ! Să ne pocăim, fraților, să dăm de pomană, hai, hai, scoateți fiecare ce aveți în pungă...

- Ei, mișcă, lua-te-ar o mie de draci! a spus fratele Ioan. La tribord ! Dezlegați parîmele, pentru numele lui Dumnezeu ! Strîngeți pînzele ! Puneți corabia în pană ! O să avem ce bea ! Apa sărată face bine la burtă. Ascultă, bucătarule, ia spune ce-ai gătit pentru azi? Ne-am dus dracului! Copilașule, adu-mi tu cartea mea de rugăciuni... Așa, deschide-o aici. A plouat-o și a bătut-o grindina. Ține-o mai sus. Cînd o fi căzînd ziua celor patruzeci de sfinți? Azi e sărbătoarea a patruzeci de milioane de draci!

- Frate Ioane, iar înjuri! Îți vinzi sufletul iadului pe nimic. Ce prieten bun mi se duce ! Valeu, valeu, se îngroașă gluma ! Am căzut din Scila în Caribda! Vai! Vai! Frate Ioane, părintele meu, prietene, meștere filozof, neostenitule călător, Achate al sufletului meu, viața mea! Mă înec, mor! Așteaptă puțin, să-mi fac diata, două vorbe și un cuvînt: *Confiteor...* Stai colea pe scăunel, lîngă mine!

CAPITOLUL XXI

Cum s-a întezit furtuna și despre diatele făcute pe mare

- Să te apuci să-ți faci diata, cînd ar trebui să dai ajutor din toate puterile pentru a scăpa corabia de înec, a spus Epistemon, mi se pare tot atît de nepotrivit, ca și purtarea căpitanilor și băiețandrilor lui Cezar, care, pătrunzînd cu legiunile în Galia, își pierdeau vremea scriindu-și diata și punîndu-i coadă, jelindu-și avutul, tînjind de dorul femeilor și al prietenilor din Roma, în loc să ridice armele și să pornească asupra lui Ariovist, vrăjmașul lor. E o negliobie tot atît de mare ca aceea a cărăușului, care, văzîndu-și căruța cu roțile în sus, ar cădea în genunchi și ar cere ajutorul lui Hercule, în loc să pună umărul la roți și să îndemne boii. La ce slujește să-ți faci acum

diata? Fiindcă, din două, una: sau scăpăm cu viață, sau vom pieri înecați. Dacă vom scăpa, te-ai frământat degeaba, căci ce rost mai are diata, dacă n-ai murit? Iar dacă ne vom îneca, va pieri în valuri o dată cu noi și diata ce-ai scris. Cine s-o ducă moștenitorilor?

- Un val prielnic, a răspuns Panurge, care o va azvîrli la țărm ca pe Ulise; iar fiica unui rege, ducîndu-se cu pași ușori să se scalde, va găsi-o și îmi va împlini dorința din urmă, înălțînd la marginea mării un semn în amintirea mea; ca Didona, soțului ei Siceu; ca Andromaca, lui Hector, în cetatea Butrat; ca atenienii, lui Euripide și lui Aristotel, la Hermias și Eubul; ca romanii, lui Drusus în Germania și împăratului Alexandru Sever în Galia; ca lui Argentin, la Callaica; ca lui Xenocrit, la Lisidicia; ca Ti-mor, fiului său, Teleutagor; ca Eupolice și Aristodicia fiului lor Teotim; ca Onest lui Timocle și Calimah, la Sopolis, fiului său Dioclides; ca Statius, tatălui său; ca Germain de Brie lui Herve, faimosului corăbier al Bretoniei.

- Aiurezi! s-a răstit fratele Ioan. Lua-te-ar cinci sute de milioane de draci, vino și ne-ajută! Dare-ar Dumnezeu să ți se umple bărbia de coșuri coapte, să te pricopsești cu cinci coți de șancru și să-ți faci nădragi noi cu bube la șezut! Corabia a rămas în voia valurilor! Cum s-o cîrmim din loc? Toți diavolii mării s-au năpustit peste noi! Nu mai scăpăm, ne-a luat dracul!

Atunci a răsunat în vârtejul furtunii glasul lui Pantagruel, rugîndu-se:

- Dumnezeu, Doamne, vino și ne mîntuiește, că pierim! Ascultă rugăciunea noastră, milostive, și facă-se voia ta!

- Dumnezeu și maica Domnului să fie cu noi! a spus Panurge. Vai, mă înec! Bî, bî, bî! Gî, gî, gî! *In manus*. Sfinte tare și fără de moarte, trimite-mi pe valuri un delfin, să mă ducă la țărm ca pe micul și drăgălașul Arion. Îți voi cînta din harfă, de n-o avea strunele rupte.

- Să mă ia o mie de draci! a strigat fratele Ioan. (Doamne miluiește... a murmurat Panurge printre dinți.) Cînd vom ajunge la țărm, o să te duc în fața oglinzii să-ți arăt ce desagi de vițel nerod îți atîrnă la fund, încornorat cu coarne ce ești! Vino, blegule, de ne ajută! Nu plînge ca o vacă, lua-te-ar o mie de draci! Vii ori nu vii, vițel de apă sărată? Ptiu, urît mai ești, miorlăitule!

- Alt cîntec nu mai știi?

- Ia-o din loc, sugaciule, dacă nu vrei să te jupoi în răspăr! *Beatus vir qui non abiit*.¹ Să-i spun povestea sfîntului domn Nicolae.

Horrida tempestas montem turbavit acutum.² Tempesta îl chema pe unul din dascălii de la Montaigu, care bătea pe școlari cu biciul. Dacă sînt vrednici de ocară dascălii care bat copii nevinovați, și dacă Ixion stă în Hades la roată biciuind cîinele scurt de coadă care-o trage, cu atît mai vîrtos...

¹ Fericit bărbatul care n-a plecat (lat.)

² Grozavă furtună l-a bîntuit pe Montaigu (lat.) (vezi mai sus, cartea I, cap. XXXVII).

CAPITOLUL XXII

Sfîrșitul furtunii

- Pămînt! Pămînt! a strigat Pantagruel. Se zărește pămîntul! Băieți, inima

sus ! Nu vă lăsați! Sîntem aproape de țărm. Cerul a început să se limpezească la miazănoapte. Priviți spre răsărit.

- Nu vă lăsați, băieți, a strigat cîrmaciul. Furtuna se potolește. La catargul dinainte ! Sus pînzele ! Sus ! Gabia sub vînt! Sus ! Parîmele la cabestan ! Vira ! Vira ! La șarturile catargului din mijloc ! Ține bine cîrma ! Luați seama la buline ! Vira ! Vira ! Murele la babord ! Pînzele în bătaia vîntului! Strînge bulinele la tribord, fecior de lele !

- Bucură-te, băiete, a spus fratele Ioan, o să ai vești de la maică-ta !

- Țineți bine cîrma !

- Cîrma e ținută ! au răspuns corăbierii.

- Prova pe intrare! Țineți-vă beretele, să nu vi le ia vîntul. Sus pînzele !

Sus!

- Foarte bine ! a spus fratele Ioan. Sus ! Sus ! Băieți, dați-i zor ! Așa...

Sus ! Sus ! La babord !

- Furtuna s-a potolit și se apropie de sfîrșit. Lăudat să fie Domnul! Diavolii au început să spele putina.

- Se vede țărmul!

- Ți-a ieșit un porumbel alb din gură ! Țărmul! Ponocrat, voinicule, Dumnezeu să te ție în putere și să-ți dea numai feciori. Eusten, flăcăule, treci la catargul din față.

- Sus pînzele, sus !

- Foarte bine ! Sus pînzele ! Doamne-ajută ! Nici prin minte nu-mi trece, să-mi mai fie teamă.

Azi e zi cu soare,

Azi e sărbătoare!

- Iată un cîntec care îmi place, a spus Epistemon. Ziua de azi e o zi sfîntă.

- Sus pînzele, sus ! Bine !

- Să aveți încredere, a spus Epistemon. Zăresc la dreapta mea pe Castor, fiul cel bun al Ledei.

- Bî, bî, bî! a spus Panurge, mi-e teamă să nu fie tîrfa de Elena.

- E Mixarchahevas, dacă îți sună mai bine în ureche vorbirea argivilor. Fiți veseli! Zăresc pămîntul, zăresc țărmul, zăresc oameni pe mal. Văd lumină în vârful unui obelisc.

- Înainte ! a strigat cîrmaciul. Dublați capul și ocoliți stîncile.

- Am dublat! au răspuns marinarii.

- Corabia înaintează ! a spus căpitanul. Corăbiile din urmă de asemeni. Se face vreme bună.

- Sfînte Ioane! a spus Panurge. Frumoase vorbe știi să rostești!

- Gîl, gîl, gîl! a spus fratele Ioan. Să mă înghită toți dracii, de ți-oi da să înghiți o picătură! Ai auzit, baliga naibii? Ține, prietene, bea din oală, e vin de cel mai bun. Gimnast, adu pahare și cîteva bucăți mai dolofane de plăcintă; cu carne sau cu brînză, e tot aia. Bagă de seamă, să nu torni pe de lături!

- Sus inima, copii! a spus Pantagruel. Să fim veseli! Priviți! Se apropie de noi două luntre, trei corăbii mai mici, cinci bărci englezești, opt caravele, patru gondole și cinci fregate; oamenii de pe țărmul ostrovului apropiat ni le trimit în ajutor. Dar cine-i neisprăvitul care strigă și se văicărește ca o

bocitoare? N-am ținut catargul cel mare cu mâinile mele, mai strîns decît două sute de odgoane?

- Pe diavolul ăsta de Panurge l-au apucat frigurile de baltă, a răspuns fratele Ioan. Așa tremură, de cîte ori se îmbată.

- E adevărat că a fost stăpînit de teamă în timpul cumplitei furtuni care ne-a primejduit viața, și nu s-a gîndit să ne sară în ajutor; eu, totuși, n-am încetat a-l prețui ca și mai înainte. Numai acela e vrednic de a fi socotit mișel, care se teme de nimic; așa era Agamemnon (pe care Ahile îl mustra spunîndu-i că are ochi de cîine și inimă de cerb). Să-ți fie frică în fața primejdiei, nu-i un semn al lipsei de bărbăție. Pot să spun că dintre toate lucrurile de care ne temem în viață, începînd cu mînia lui Dumnezeu, nu moartea e cel mai înfricoșător. Nu vreau să spun, ca Socrate și ca filozofii academici, că moartea nu-i prin ea însăși nici rea, nici de temut; dar a pieri înecat e un sfîrșit chinuitor, groaznic și nefiresc, așa cum îl socotește și Homer. Tot astfel Enea, surprins de furtună în drum spre Sicilia, spunea că mai bine ar fi fost răpus de brațul puternicului Diomed, socotindu-i de trei ori mai fericiți pe cei căzuți în războiul Troiei. Dintre noi n-a pierit nici unul. Bunul Dumnezeu, pavăza zilelor noastre, să fie lăudat în veci! Dar gospodăria noastră e cam răvășită. Trebuie să facem puțină rînduială. Fiți cu grijă, să nu loviți fundul corăbiei de stînci...

CAPITOLUL XXIII

Cum s-a făcut Panurge băiat de treabă, după ce-a trecut furtuna

- Ha! Ha ! a spus Panurge. Merge bine ! Furtuna a trecut. Fraților, să-mi dați voie să cobor cel dintîi. Am puțină treabă... Stați, să vă ajut! Adu încoace parîma s-o înnod ! Ați văzut că nu mi-e frică? Eu am inimă tare ! Dă-mi voie, prietene... Știi, nu mi-e teamă nici cît e negru sub unghie! E-adevărat că un val vrăjmaș m-a plimbat oleacă de la prova la pupa și mi-a cam zdruncinat vinele...

- Strîngeți pînzele !

- Foarte bine ! De ce stai degeaba, frate Ioane? Acum e vreme de băut? Dacă dălhăucii sfîntului Martin stîrnesc din nou vînturile? Iar o să mă chemați să vă ajut! Să fiu al naibii dacă nu-mi pare rău că n-am urmat sfatul cel înțelept al filozofilor care spun că a te plimba pe mare fără să te depărtezi de țărm e tot atît de plăcut și de puțin primejdios, cum ai merge pe drum, ținînd calul de căpăstru. Ha, ha, ha ! Merge bine ! Mai aveți nevoie de mine? Dă-mi voie, băiete, să-ți ajut. Să nu-ți fie teamă, am mîini dibace, fire-aș al dracului!

Epistemon, ținînd cu nădejde parîma, se rănise în palmă și sîngera. Auzind cuvintele lui Pantagruel, a spus:

- Să nu-ți închipui, stăpîne, că mie mi-a fost mai puțin frică decît lui Panurge. Ei și? Teama nu m-a împiedicat să viu în ajutorul corăbierilor. Eu cred cu adevărat că moartea e un sfîrșit pe care nu-l putem înlătura, și numai sfînta voie a lui Dumnezeu hotărăște în ce fel și cînd vom pieri. Iată de ce nu trebuie să încetăm nici o clipă a îndrepta spre el rugăciunile noastre, cerîndu-i îndurare și preamărindu-l. Dar nu-i de ajuns atît: „Ajută-te și

Dumnezeu te va ajuta", a spus Mîntuitorul.

Aduceți-vă aminte de vorbele pe care le-a rostit consulul Flaminius, cînd s-a văzut împresurat de vicleanul Anibal, lîngă lacul Peruziei, care se chema pe atunci Trazimen: „Copii, a spus el ostașilor săi, să nu nădăjduiți a ieși din această încercare chemînd pe zei în ajutor și rugîndu-vă. Nu-i decît o singură scăpare: să ne croim drum cu sabia în mînă prin rîndurile vrăjmașilor!"

Salustiu tot astfel spune, că nu dobîndim ajutorul zeilor rugîndu-i cu umilință și bocindu-ne ca muierile, ci veghind, muncind, străduindu-ne să ducem lucrările noastre la bun sfîrșit. Dacă în fața constrîngerilor și a primejdiei, omul se dovedește leneș, vlăguit de puteri și lăsător, cu cît mai amarnic se va jeli, cu atît zeii vor fi, în mînia lor, mai neînduplecați.

- Să mă ia dracul, s-a jurat fratele Ioan (viu și eu, a spus Panurge) dacă via noastră din Seuille n-ar fi fost jumulită și culeasă de tîlhari, dacă aș fi stat să cînt ca ceilalți diavoli de călugări: *Contra hostium insidias*¹ (cum scrie în cartea de rugăciuni), în loc să-i iau la goană pe prădalnicii din Lerne, punîndu-le prăjina crucii pe spinare.

- Corabia înaintează! a strigat Panurge. Toate sînt bune. Numai fratele Ioan stă degeaba. Trîndăvește ca un porc și se uită la mine cum asud dînd ajutor acestui om de ispravă, cîrmaciul cel dintîi al corăbiei. Ei, prietene! Două vorbe, dacă nu te superi. Ce grosime au pereții corăbiei?

- Două degete, a răspuns cîrmaciul. N-ai nici o teamă.

- Sfinte Dumnezeule ! Mereu la două degete de moarte ! Să fie una din cele nouă plăceri ale omului însurat? Ah, prietene, bine faci că masori primejdia cu cotul. Cît despre mine, nici că îmi pasă! Pe mine mă cheamă Vilhelm-Viteazul, ca să știți. Am mai multă vitejie decît îmi trebuie. Nu vitejie de iepure, vitejie de lup: rup fără milă! Nu mi-e frică decît de primejdie.

CAPITOLUL XXIV

Cum fratele Ioan îl silește pe Panurge să-și mărturisească frica fără rost din timpul furtunii

- Bună ziua, domnilor, a spus Panurge. Bună ziua la toți! Cum vă simțiți? Mulțumesc lui Dumnezeu, eu sînt bine. Dar dumneavoastră? Să coborîm. Vîslași, lăsați jos scara. Apropiați-vă de caravela din dreapta. Mai aveți nevoie de ajutor? Mi-e o foame de lup ! Am muncit cît patru boi ! Ținutul e frumos și oamenii par să fie de treabă. Mai aveți nevoie de mine, copii? Lădat să fie numele Domnului, nu cruțați sudoarea frunții mele! Adam, adică *Omul*, s-a născut pentru a munci, după cum pasărea a fost făcută să zboare. Așa a hotărît Domnul -Dumnezeul nostru, să ne cîștigăm pîinea cea de toate zilele cu truda brațelor, nu ca acest călugăr trîndav, numit fratele Ioan, pe care îl vedeți cum bea și tremură de frică. Vremea s-a îndreptat. Abia acum îmi dau seama cît de bine și de întemeiat a gîndit marele filozof Anacharsis atunci cînd, fiind întrebat pe ce fel de corabie se simte mai puțin primejduit, a răspuns: „Pe corabia care a tras la mal!".

¹ Împotriva uneltirilor dușmanilor (lat.).

- Nu numai atât, a întregit Pantagruel. Îndemnat să spună dacă numărul celor morți întrece pe-al celor vii, el a întrebat: „Pe cei ce călătoresc în largul mării, cum se cuvine a-i socoti?” dînd astfel a înțelege că aceștia, aflîndu-se în veșnică primejdie de a pieri, trăiesc alături de moarte și mor în fiecare clipă. Portius Cato zicea că trei lucruri nu și-a iertat în viață: de cîte ori a încredințat o taină unei femei, de cîte ori a petrecut o zi în trîndăvie și de cîte ori a pornit pe mare, la un drum pe care ar fi putut să-l facă tot atât de bine pe uscat.

- Jur pe sfînta haină ce-o port, a spus fratele Ioan lui Panurge, că ți-a fost frică degeaba, cocoșelule, fiindcă ursita ta nu e să pieri înecat, ci atîrnat în văzduh sau prăjit pe foc, vesel ca un tată. Dorești, măria-ta, o haină bună care să te apere de ploaie? Leapădă blana de lup și de bursuc. Jupoaie-l pe Panurge și fă-ți ipingea din pielea lui. Numai să nu te apropii de foc și să nu treci, Doamne ferește, pe lîngă foalele fierăriei, că se preface ipingea în cenușă și te pomenești dezbrăcat! În ninsoare și sub grindină, poți să stai fără grijă. Aruncă-te în gîrlă și n-ai să te uzi. Fă-ți din Panurge cizme și n-o să-ți intre în ele nici o picătură de apă. Croiește din pielea lui colaci, și învață-ți copiii să înoate: nu-i nici o primejdie !

- Așadar, a spus Pantagruel, pielea lui are aceleași minunate însușiri ca și iarba numită Cosița-lui-Venus, care nu se udă și nu se umezește niciodată. Oricît de adînc ai cufunda-o în apă, rămîne uscată; de aceea îi zice, pe grecește, *adiantos*.

- Panurge, scumpul meu prieten, să nu-ți fie teamă de apă niciodată. Viața ta în flăcări se va sfîrși.

- Adevărat? a spus Panurge. Dar bucătarii iadului nu bagă bine de seamă și greșesc uneori, punînd la fiert ce-ar trebui să meargă la cuptor; cum se întîmplă adesea pe pămînt cu unii, care împănează potîrnichile, porumbeii și pulpele de căprioară, ca să le pună chipurile în frigare, și cînd colo le fierb în oală! Potîrnichile cu varză, porumbeii cu praz și pulpa de căprioară cu sfeclă. Ascultați, prieteni buni! În fața dumneavoastră, mă leg ca biserica pe care am făgăduit s-o închin sfîntului domn Nicolae, s-o zidesc în fundul apei, unde *încă nu s-a mai văzut Bou sau vacă la pascut!*

- Darnic mai ești! a spus Eusten. Nu-i pe lume altul să-ți semene. Vorba italienească:

*Passato el pericolo, gabbato el santo!*¹

¹ După ce-a trecut primejdia, le dai sfinților cu tifla (it. dialect.).

CAPITOLUL XXV

Cum a ajuns Pantagruel după furtună în ostrovul Macreonilor

Tocmai atunci am ajuns la țărmul ostrovului care se cheamă al Macreonilor. Oamenii din partea locului ne-au întîmpinat cu cinste și cu prietenie. Un bătrîn macrob (cum se numea primarul lor) l-a poftit pe Pantagruel în casa de obște a cetății, spre a se întrema și a se odihni după osteneala drumului. Dar

Pantagruel i-a mulțumit și a rămas la țărm, pînă cînd au coborît pe uscat toți oamenii lui. După ce s-a încredințat că nu lipsește nici unul, le-a poruncit să-și schimbe veșmintele și să scoată din cămară toate merindele, ca vîslașii să se ospăteze după pofta inimii. Ceea ce s-a îndeplinit fără zăbavă. Și Dumnezeu știe, cît au mîncat și au băut! Oamenii locului aduceau din belșug de-ale gurii, și nici ai lui Pantagruel nu se lăsau mai prejos. Am avut mare noroc, că merindele nu suferiseră de pe urma furtunii.

Sfîrșindu-se ospățul, Pantagruel a rugat pe fiecare să dea o mînă de ajutor pînă se vor drege stricăciunile corăbiei. Treaba a fost destul de ușoară, fiindcă toți trăitorii aceluia ostrov erau meșteșugari, mai ales dulgheri buni, cum nu se găsesc decît în arsenalul Veneției. Ostrovul era foarte întins, dar nu cuprindea decît trei cetăți la țărmul mării și alte zece parohii; cea mai mare parte a ostrovului era acoperită de o pădure deasă și neumblată, cum sînt la noi codrii Ardenilor.

La rugămîntea noastră, bătrînul macrob ne-a arătat clădirile mai de seamă, vrednice de văzut, ale ostrovului. Pătrunzînd dincolo de pădurea umbroasă și sălbatecă, am întîlnit mai multe altare vechi dărmate, obeliscuri, piramide, morminte strămoșești, cu felurite pisanii și epitafuri. Unele scrise cu hieroglife, altele cu semne arabe, cu slove slavonești și altele.

Epistemon le-a buchisit pe toate cu multă luare-aminte, iar Panurge i-a spus fratelui Ioan:

- Ostrovul acesta se numește al macreonilor. *Macreon*, în grecește, înseamnă bătrîn, om încărcat de ani.

- Numele nu-mi place, dar nu am ce-i face, a spus fratele Ioan. N-am fost de față la botez!

Bătrînul macrob l-a întrebat pe Pantagruel în graiul ionic, prin ce minune a putut să ajungă la țărmul lor, cînd se dezlănțuise în văzduh o furtună atît de aprigă, iar pe mare vîrtejuri de apă atît de cumplite. Pantagruel a răspuns, că Domnul se îndurase de vrednicia și de sufletul curat al oamenilor lui, care nu călătoreau pentru cîștig sau schimb de mărfuri, ci porniseră pe mare cu gîndul cinstit de a cerceta oracolul înțeleptei Bacbuc și de a afla cuvîntul sfintei Butelci într-o grea cumpănă și îndoială a unuia din ei. Totuși călătoria lor n-a fost lipsită de mari încercări și de înfricoșata primejdie a înecului. L-a întrebat, așadar, care putea să fie pricina acelei grozave furtuni și dacă mările vecine ale ostrovului erau bîntuite adesea de asemenea vîltori, cum sînt în Ocean apele repezi de la Saint-Mathieu sau Maumusson, iar în Marea-de-Mijloc vîrtejurile de la Satalia, Montargentan și Plombin, Capul Melio în Laconia, strîmtoarea Gibraltarului, farul din Messina și altele.

CAPITOLUL XXVI

Cum povestește bunul macrob lui Pantagruel despre viața vitejilor și moartea lor

Macrobul îndatoritor a răspuns:

- Prieteni călători, acesta e unul din ostroavele Sporade; nu cele pe care le știți din marea noastră Carpatică, ci ostroavele Sporade ale Oceanului. În

vremile de demult, a fost aici o țară rodnică și ades cercetată, cu mult popor și întinse legături de negoț, supusă cîrmuirii Bretaniei. Astăzi, după trecerea anilor și decăderea lumii, e așa cum o vedeți, săracă și pustie. În aceste păduri adînci, care se întind în fața dumneavoastră pînă la o depărtare de șaptezeci și opt de mii de parasangi¹, trăiesc o mulțime de demoni și de mari războinici, acum foarte bătrîni. Fiindcă steaua cu coadă, care s-a ivit acum trei zile, nu se mai zărește pe cer, bănuim că unul dintre ei ar fi răposat. La moartea lui s-a dezlănțuit furtuna cu care ați avut de luptat. Cît timp sînt în viață, ostrovul nostru și ostroavele vecine au liniște, iar marea e cuminte. Dar cînd pierde unul din ei, se aud pornind din adîncul pădurii bocete grozave și strigăte de jale, iar asupra noastră se abat dintr-o dată nenorociri mari: ciuma și alte urgii. Văzduhul se umple de noapte și peste ape se dezlănțuiesc furtuni cumplite.

- E un miez de adevăr în cele ce spui, a răspuns Pantagruel. O torță, cîtă vreme arde, răspîndește în jurul ei lumină și strălucește în văzul tuturor, bucurîndu-i pe toți și nevătămînd pe nimeni; dar cînd se stinge, otrăvește aerul cu fumul și mirosul ei greu, înăbușînd pe toți cei de față și primejduindu-le sănătatea. Așa se întîmplă cu aceste suflete mari și viteze. Cîtă vreme sînt una cu trupurile lor, casa în care locuiesc e liniștită, plăcută și priincioasă; dar în clipa desprinderii sufletului de trup, se dezlănțuie în văzduh o strașnica tulburare, abătînd asupra lumii întunecime, fulgere și grindină; pămîntul se cutremură și se prăpădește, marea se înfurie și fierbe;

¹ *Parasang* - măsură de lungime la vechii perși, echivalentă cu 30 de stadii, adică cea 5160 m.

popoarele își strigă jalea lor, credințele cad, domniile se schimbă, țările se prăbușesc.

- Am avut și noi o dovadă despre aceasta la moartea viteazului și dregătorului cavalier Guillaume de Bellay; în timpul vieții lui, Franța a fost o țară fericită, temută și pizmută de toți; dar după ce a închis ochii, numai răstriaște și hulă s-a abătut asupra ei, spuse Epistemon.

- Tot astfel s-a întîmplat, a spus Pantagruel, cînd a pierit Anchise la Trapani în Sicilia; o furtună cumplită s-a abătut asupra lui Enea. Irod, regele crud și nemilos al iudeilor, văzîndu-se în pragul unui sfîrșit scîrnăv (căci a murit de *ftiriasis*, ros de viermi și mîncat de păduchi, ca mai demult Sylla, apoi Pherekide din Siria, care a fost dascălul lui Pitagora, poetul grec Alcman și alții) - și prea-bine știind că poporul la moartea lui va aprinde focuri de bucurie în toată țara, a chemat la el din toate cetățile, orașele și castelele iudeii pe căpitani și pe dregătorii săi, mințindu-i că ar avea să ie împărtășească lucruri însemnate pentru nevoile cîrmuirii. Cînd i-a văzut strînși la un loc, a dat poruncă să fie toți închiși în cercul cel mare, spunînd surorii sale Salomeea și bărbatului acesteia, Alexandru: „Știu foarte bine, că iudeii se vor bucura la moartea mea; dar dacă veți face așa cum vă spun, voi fi înmormîntat cu toată cinstea și poporul mă va plînge cu jale și mîhnire. În clipa morții mele porunciți arcașilor, așa cum i-am înștiințat, să ucidă pe toți căpitani și dregătorii închiși. Aflînd despre moartea lor, iudeii, fără să vrea,

se vor întrista și vor plînge; iar străinii își vor închipui că jelesc pierderea marelui și viteazului lor rege."

Un alt tiran ieșit din minți spusese odinioară: „Focul și pămîntul să se amestece, cînd voi muri!" adică să piară lumea întreagă. Neron, după cum arată Suetoniu, a spus la fel: „*Eu* să trăiesc !" Dion Nicanus și Seneca au pus această vorbă urîță în gura împăratului Tiberiu.

CAPITOLUL XXVII

Cum vorbește Pantagruel despre sfîrșitul sufletelor vitejești și cum plitele minuni ce s-au întîmplat înaintea morții răposatului senior din Langey

- Avînd de înfruntat eu însumi cumplita vrăjmășie a valurilor, a spus Pantagruel, nu mă încumet să privesc cu dispreț spusele acestui vrednic macrob. Sînt chiar înclinat a crede tot ceea ce ne-a povestit despre steaua cu coadă, care s-ar fi ivit pe cer în ajunul morții acelui bătrîn războinic; sînt focuri ale cerului, care vestesc cu mai multe zile înainte pierderea sufletelor mari și vitejești. Așa face doftorul cel bun, care, cunoscînd după anumite semne vădite apropiatul sfîrșit al bolnavului, dă de știre femeilor și copiilor, rudelor și prietenilor să fie pregătiți, iar pe cel care mai trăiește încă îl sfătuiește să-și încheie socotelile cu viața, să-și binecuvînteze copiii, să spună un ultim cuvînt femeii, să lase cele convenite pentru creșterea orfanilor, punîndu-și casa și cugetul în bună rînduială. Tot astfel cerul îmbietor aprinde focuri de bucurie, meteoruri și comete în cinstea sufletelor fericite pe care se pregătește să le primească la sînul lui, dînd de știre oamenilor că în puține zile se vor desprinde de trupul lor, părăsind pămîntul.

Înțelepții areopagului din Atena, stînd să chibzuiască ce pedepse se cuvin răufăcătorilor, obișnuiau să folosească anumite semne pentru a arăta hotărîrile ce-au luat: [...] însemna osîndă la moarte, *T* însemna iertare, iar *A* însemna că pricina nu e destul de bine lămurită și, fiind nevoie de noi dovezi, se amîină. Aceste semne erau aduse la cunoștința tuturor, curmînd cu un ceas mai devreme grija și îndoiala rudelor, prietenilor și a tuturor cetățenilor doritori să afle ce soartă îi așteaptă pe cei întemnițați. După cum luminile ce se ivesc pe bolta cerului vor să spună oamenilor: „Ființe muritoare ! Dacă vreți să știți, să aflați și să cunoașteți ceea ce ar putea să vă mai spună, spre folosul vostru și spre binele obștesc, sufletele fericite care se pregătesc să părăsească lumea, grăbiti-vă a le întreba, căci sfîrșitul trecerii lor prin viață se apropie; iar după ce jalnica poveste se va fi încheiat, zadarnice vor mai fi părerile voastre de rău".

Mai mult decît atît. Pentru a dovedi celor ce trăiesc pe pămînt, că sînt nevrednici să stea alături și să se bucure de tovărășia acelor suflete mari, cerul trimite asupra lor semne supraomenești: groază, minuni și prăpăd, așa cum s-a întîmplat la moartea învățatului și viteazului cavalier de Langey, despre care ai pomenit.

- Mă cuprind fiori de spaimă, a spus Epistemon, iar inima mea tremură și acum în găoacea ei, cînd îmi aduc aminte de înfricoșatele semne și minuni

pe care le-am văzut cu ochii noștri, cinci sau șase zile înainte de a-și da obștescul sfârșit. Prietenii și slujitorii lui: seniorii d'Assier, Chemant, Mailly chiorul, Saint-Ayl, Villeneuve, Guyart, meșterul Gabriel, doftorul Savillan, Rabelais, Cohuau, Massuau, Maiorici, Bulou, Cercu zis Burgmaistrul, Francois Proust, Ferron, Charles Girard, Francois Bourre, și atîția alții stăteau înmărmuriți și se priveau în tăcere fără să rostească un cuvînt, stăpîniți de aceleași griji și presimțind că în curînd cerul va chema la el, ca pe un bun al lui, pe cavalerul fără păcat, care fusese al Franței cel mai strălucit ocrotitor.

- Chelului, tichie de mărgăritar îi trebuie ! a spus fratele Ioan. Aș vrea și eu să ajung om învățat la bătrînețe, că minte, slavă Domnului, am destulă.

Deci vă-ntreb cu întrebare,

Cum întreabă fiecare:

Căpitanii pe ostași,

Mamele pe copilași:

E oare cu puțință ca vitejii-vitejilor și cei născuți din zei să coboare ca și noi în mormînt? Nu sînt ei, sfîntă Fecioară, nemuritori ca heruvimii? Dumnezeu să mă ierte, dar parcă reverendisimul macrob ne spunea că și ei, pînă la urmă, mor.

- Nu toți, a răspuns Pantagruel. Filozofii stoici ne arată că orice ființă e pieritoare, afară de una singură, fără moarte, netulburată în veșnicia ei nevăzută. Pindar arată lămurit, că ursitoarele și parcele, atît de pătinoare, au tors din caierul lor și au dăruit zeițelor hamadriade un fir de viață mai lung decît al copacilor pe care îi au în pază și grija lor. (Sînt stejarii, din care ele însele s-au născut, cum cred Calimah și Pausanias, iar după ei Martin Capella.) Cît despre semizeii, satiri, silvani, egipani, spiriduși, zîne, demoni și eroi, viața multora dintre ei, după socoteala lui Hesiod, numără pînă la nouă mii șapte sute douăzeci de ani, adică unu luat de patru ori, înmulțit cu patru și din nou cu cinci pe fiecare latură a triumfiurilor întregi. (Vezi *Cartea Oracolelor* a lui Plutarh.)

- În cartea mea de rugăciuni, a spus fratele Ioan, nu se pomenește nimic despre toate acestea. Eu unul cred, ca să-ți fac duminică plăcere.

- Eu așa spun, a întărit Pantagruel, că foarfecă lui Atropos cruță firul vieții sufletelor atotștiutoare, care sînt fără moarte: ale îngerilor, ale demonilor ca și ale oamenilor. Iată, vă voi povesti o întîmplare cu totul ciudată, dar scrisă și întărită de mai mulți cronicari învățați.

CAPITOLUL XXVIII

Cum povestește Pantagruel trista moarte întîmplată unui viteaz

- Epithersiu, tatăl retorului Emilian, călătorea din Grecia în Italia pe o corabie încărcată cu mărfuri și lume de tot felul. Vîntul, încetînd spre seară, în preajma ostroavelor Echinade, între Moreea și Tunis, corabia s-a oprit la Paxes. Unii călători se culcaseră; alții beau și mînceau; cînd deodată s-a auzit, venind de pe acel ostrov un glas care a strigat: „*Thamun!*” Toți au tresărit înspăimîntați. Thamun îl chema pe cîrmaciul corăbiei, un egiptean; dar prea puțini dintre călători îi cunoșteau numele. Același glas înfricoșat a strigat a

doua oară: „*Thamun!*” Nimeni n-a răspuns. Toți tremurau de groază și tăceau. Glasul a strigat a treia oară și mai puternic: „*Thamun!*” Atunci, Thamun însuși a răspuns: „Aici sînt. Cine ești și ce vrei de la mine?” - „Cînd vei ajunge la Palodes să dai tuturor de veste, că marele zeu Pan a murit!” i-a poruncit glasul necunoscut. Epithersiu povestește că la auzul acestor cuvinte toți oamenii de pe corabie s-au înfricoșat și, cuprinși de o adîncă tulburare, s-au sfătuit ce ar fi mai bine să facă: să ducă vestea, așa cum le poruncise glasul cel tainic, sau să tacă? Văzînd vîntul prielnic, Thamun a hotărît să treacă pe lîngă Palodes ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Marea era liniștită și nu se arăta nici o primejdie. Iată, însă, că în apropierea aceluia ostrov vîntul a căzut și corabia s-a oprit în loc. Întorcîndu-se cu fața spre țărm, Thamun a dat atunci de știre că marele zeu Pan a murit! Nici n-a apucat să sfîrșească vorba și s-au ridicat de pe pămînt puternice strigăte de jale și gemete prelungi, dar nu ale unuia singur, ci ale mai multor glasuri.

Cei care au fost atunci de față au povestit întîmplarea aceasta mai departe, iar vestea a ajuns pînă la Roma. Tiberiu, cezarul Romei, a chemat la sine pe acel Thamun, și, ascultîndu-l a dat crezare spuselor lui. Întrebînd pe învățații de la curtea lui și pe cei din Roma, a aflat de la ei, că Pan era fiul lui Mercur și al Penelopei (după cum scrisese mai demult Herodot, iar mai pe urmă Cicero, în cartea a III-a *Despre zei*.) Eu cred că era vorba mai degrabă despre marele Mîntuitor al credincioșilor, pe care l-au dat morții, în Iudeea, pizma și strîmbătatea saducheilor, fariseilor, popilor și călugărilor legii lui Moise. Această ticluire nu mi se pare greșită, căci, pe bună dreptate, se poate spune despre el în grecește „*Pan*”, adică *Totul*. Toată viața și toată nădejdea noastră e în el, prin el și de la el. E bunul zeu Pan, marele păstor, care (cum spune Corydon), nu iubește numai oile sale, ci și pe ciobanii care le păzesc. La moartea lui au suspinat, au plîns și au gemut cerul și pămîntul, mările și iadul însuși. Potrivirea mi se pare cu atît mai grăitoare, cu cît Mîntuitorul a murit aproape de Ierusalim, în acele zile cînd stăpînea la Roma împăratul Tiberiu.

Sfîrșind povestirea lui, Pantagruel a păstrat o îndelungă tăcere, rămînînd adîncit în gînduri. Am zărit curgînd din ochii lui lacrimi mari, cît oul de struț. Să mă bată Dumnezeu dacă mint, măcar cît e negru sub unghie.

CAPITOLUL XXIX

Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Sobolilor, unde domnea Postul cel Mare

După ce am dres toate stricăciunile corăbiilor și ne-am îmborsărit merindele, lăsînd pe macreoni întru totul mulțumiți de dărnicia cu care Pantagruel îi răsplătise, naierii noștri, mai voioși decît oricînd, au întins pînzele și pornirăm la drum în dimineața următoare, purtați din urmă de un vînt senin și mîngîietor. Pe la amiază, Xenoman ne-a arătat în depărtare ostrovul Sobolilor, unde domnește Postul cel Mare. Pantagruel auzise vorbindu-se despre el și bucuros ar fi voit să-l vadă aieveya, dar Xenoman l-a sfătuit să se lase păgubaș, ținînd seamă, pe de o parte, de ocolul pe care trebuia să-l

facem, iar pe de altă parte de îndoielnica primire cu care am fi fost întâmpinați în acele ținuturi, și mai ales la curtea Postului cel Mare. În loc de orice ciorbă, a spus Xenoman, vă va ieși înaintea un mîncău de mazăre frecată, culegător de scoici, vînător de cîrțițe și cărător de paie; un soi de uriaș cu tuleie în barbă și tunsoare în creștetul capului, neobosit strîngător de mucuri, născut la umbra lumînărilor, staroste al mîncătorilor de pește, căpetenia muștarurilor, bătauș al pruncilor, aprinzător de cenușă, doică și sugaci de doftori, împărțitor de iertări și lătrător de predici. Altminteri, întru totul cucernic. Bocește trei sferturi din zi, iar pe la praznice nu se arată. E drept că un alt meșter mai priceput în grătare și frigărui n-ai să găsești peste nouă mări și țări. Acum șase luni, trecînd prin ostrovul Sobolilor, am luat cu mine o frigare mare și am dus-o măcelarilor din Candes, care mi-au mulțumit pe bună dreptate. Cînd ne-om întoarce acasă, am să vă arăt alte două agățate de ușa bisericii. Gămanul se hrănește cu saramură de coifuri, cu zeamă de zale și fier fier în fiere, din care pricină suferă cîteodată de dureri de bășică. Culoarea veșmintelor lui e foarte veselă: cenușie și rece. Croiala de asemenea: nimic dinainte, nimic în spate, iar mînecele la fel.

- Ți-aș rămîne îndatorat, a spus Pantagruel, dacă, așa, cum mi-ai vorbit despre îmbrăcămintea, despre hrana, despre obiceiurile și deprinderile Postului cel Mare, mi-ai zugrăvi în cîteva cuvinte înfățișarea și diferitele părți ale trupului lui.

- Te rog și eu, cocoșelule, a spus fratele Ioan. Am dat peste el în cartea mea de rugăciuni: l-am găsit înaintea sărbătorilor schimbătoare.

- Bucuros, a răspuns Xenoman. De altfel veți auzi vorbindu-se mai multe despre el, cînd vom trece pe lîngă ostrovul Sălbatic, unde domnesc scrumbiile grase, împotriva cărora Postul cel Mare poartă un război cumplit și fără cruțare. Dacă nu le-ar sări să le apere bunul lor vecin și ocrotitor Lăsatul-secului, pe toate le-ar fi zvîntat și le-ar fi înghițit pînă acum.

- Sînt parte femeiască sau bărbătească? Îngerii sau muritoare? Muieri sau fecioare?

- Sînt parte femeiască, a răspuns Xenoman; născute pentru a muri; unele sînt fecioare, altele nu.

- Să fiu eu al dracului, a spus fratele Ioan, dacă n-am să le viu în ajutor ! E un lucru împotriva firii să te războiești cu femeile. Să ne întoarcem și să-i facem de petrecanie acestui mîrlan!

- Las-o naibii de treabă, a spus Panurge, eu, unul, nu-s nici atît de smintit, nici atît de viteaz, să-mi măsoar puterile cu Postul cel Mare. *Quid juris*¹ dacă ne vom pomeni striviți între Postul cel Mare și scrumbii, ca între ciocan și nicovală? Mulțumesc. Ia-o din loc ! Să ne vedem de cale. Rămîi cu bine, Postule cel Mare ! Ți-l las în grijă scrumbiile, și nu uita nici de cîrnați!

CAPITOLUL XXX

Despre Postul cel Mare și părțile trupului său

- Postul cel Mare, a început Xenoman, are părțile trupului astfel alcătuite (sau cel puțin așa le știam pe vremea mea):

Creierul din aceeași plămadă și de aceeași mărime ca fudulia stingă a unei căpușe de parte bărbătească.

Ventriculul creierului ca un piron.
leșindurile vermiforme ca un mai.
Membranele ca o glugă de călugăr.
Gîtlejul ca o targa de zidar.
Obrazul ca un bostan.
Mădularul bărbăției ca un cimpoi.
Rețeaua vaselor minunate ca un căpăstru.
Sfîrcul țîțelor ca un bocanc.
Timpanele ca o morișcă.
Tîmplele ca un șomoioag.
Ceafa ca un fanar.
Nervii ca o cișmea.
Omușorul ca o țeava.
Cerul gurii ca o macara.
Scuipatul ca uleiul de rapiță.
Amigdalele ca niște ocheane.

¹ Ce hotărîre judecătorească? (lat.).

Gura ca o boltă de biserică.
Beregata ca un coș cu struguri.
Stomahul ca un chimir.
Pilorul ca o furcă de fier.
Artera cea mare ca o custură.
Gîtul ca un ghem de cîlți.
Bojocii ca o pelerină de canonic.
Inima ca un patrafir.
Mediastinul ca un căuș.
Pleura ca o scoabă.
Arterele ca o mantie bearnază.
Diafragma ca o scufie cu cocardă.
Ficatul ca o secure cu două tăișuri.
Vinele ca o răsadniță.
Splina ca o capcană de potîrnichi.
Mațele ca un năvod.
Bășica fierii ca o găleată.
Măruntaiele ca o mănășă.
Mezenterul ca o mitră episcopască.
Mațul-subțire ca un clește.
Mațul-orb ca un pieptar.
Mațul-gros ca un ulcior.
Mațul-curului ca un șip călugăresc.
Rărunchii ca o mistrie.
Șalele ca un lacăt.

Porii ureterului ca un cuier.
Vinele răunchilor ca două țevi.
Vasele spermatice ca foile de plăcintă.
Prostata ca o ulcică.
Bășica udului ca o arbaletă.
Gîtul bășicii ca o limbă de clopot.
Mirachul¹ ca un fes albanez.
Sifachul² ca o mîneacă.
Mușchii ca niște foaie.
Vinele ca laba gîștei.
Încheietura oaselor ca o turbincă.
Oasele ca niște pesmeți.
Măduva ca o desagă.
Zgîrciurile ca o broască țestoasă.
Gîlcii ca un cosor.

¹ Mușchii pîntecelui.

² Membrana stomacului și ficatului.

Bătăile inimii ca niște ghionți.
Puterea de viață ca o plesnitură din degete.
Sîngele, iute ca niște bobîrnaci.
Udul ca un hughenot.
Prăsila lui era un sac de cuie.
Doica lui îmi spunea, că, însoțindu-se cu Jumătatea-Postului, au dat naștere unui șir întreg de zile flămînde.
Avea ținere de minte ca o basma.
Priceperea ca un băț.
Închipuirea ca o bătaie de clopot.
Gîndurile ca un zbor de sticleți.
Cugetul ca un cuib de barză.
Hotărîrea ca niște foaie de orgă.
Remușcarea ca un tun cu două țevi.
Sîrguința ca un fund de corabie.
Mintea ca o carte de rugăciuni zdrențuită,
Înțelegerea ca un melc ieșind din zmeuriș.
Voința ca trei nuci într-o căldare.
Pofta cît șase căpițe de fîn.
Gîndirea ca o limbă de pantof.
Cumpătarea ca un scripete.
Judecata ca un scăunel cu trei picioare.

CAPITOLUL XXXI

Tot despre măduarele Postului cel Mare

- Postul cel Mare, a spus mai departe Xenoman, e destul de bine făcut, iar părțile trupului oarecum potrivite, afară de cele șapte coaste, care depășesc

măsura obișnuită la ceilalți muritori.

Are degetele de la picioare ca un țambal.

Unghiile ca un sfredel.

Picioarele ca o cobză.

Călcîiul ca o măciucă.

Pulpele ca o viță sălbatică.

Genunchii ca un butuc.

Coapsele ca un coif.

Șoldurile ca o coarbă.

Pîntecele încheiat în nasturi, cum se purta mai demult, și petrecut peste piept.

Buricul ca o lăută.

Celelalte părți ca o plăcintă.

Mădularul rușinos ca un papuc.

Desagii ca o damigeana.

Fuduliile ca niște lopeți.

Perineul ca un clarinet.

Gaura șezutului ca o oglindă de cleștar.

Bucile ca o furcă.

Rărunchii ca un gavanoș.

Prapurul ca o masă de biliard.

Spinarea ca un arc încordat.

Șira spinării ca un cimpoi.

Coastele ca o vîrtelniță.

Coșul pieptului ca un polog.

Spata ca o piuă.

Pieptul ca o harmonică.

Țîțele ca un corn de vînătoare.

Subțiorile ca un joc de șah.

Umerii ca o targa.

Brațele ca o glugă.

Degetele ca niște grătare mănăstirești.

Oasele mîinii ca niște picioaroange.

Brațele pînă la cot ca niște seceri.

Coatele ca niște greble.

Mîinile ca o țesală.

Gîtul ca o ceașcă.

Bărbia ca o strecurătoare.

Mărul lui Adam ca un ciubăr de care atîrnau două guși de aramă, rotunde și frumoase, ca un ornic de soare.

Barba ca un felinar.

Bărbia ca un doivleac.

Urechile ca două mitene.

Nasul ca o cizmă pe un blazon.

Nările ca o scufie.

Sprîncenele ca niște frigărui.

Sub sprînceană stîngă avea o aluniță ca o oală de noapte și de aceeași mărime.

Pleoapele ca o cobză.

Ochii ca un toc de pieptene.

Nervii văzului ca o țeava de pușcă.

Fruntea ca o ulcea.

Tîmplele ca o stropitoare.

Obrajii ca două copite.

Fălcile ca două ulcioare.

Dinții ca niște tîrnăcoape. (Unul din ei se găsește astăzi la Colonges-les-Royaux, în Poitou, alți doi sînt la Brosse în Saintonge, la ușa pivniței.)

Limba ca o harfă.

Gura ca un sac.

Fața crestată ca un samar.

Capul răsucit ca un cazan de fiert rachiu.

Țeasta ca o tolă de vînătoare.

Încheieturile ca niște inele de năvod.

Pielea ca o zeghe și găurită ca ciurul.

Părul din cap ca o perie de șters cizmele.

Părul de pe trup, precum am spus.

CAPITOLUL XXXII

Unele obiceiri de-ale Postului cel Mare

- Felul de a se purta al Postului cel Mare, a spus mai departe Xenoman, mi se pare cu totul uimitor și vrednic de a-l cunoaște.

Cînd scuipe, azvîrlă panere întregi de vrăbii.

Cînd își suflă muci, scoate pe nas numai țipari afumați.

Cînd plînge, pică din ochii lui rațe fripte cu sos de lacrimi.

Cînd tremură, aruncă pe jos ficați de iepure.

Cînd nădușește, sudorile lui sînt scoici în unt proaspăt.

Cînd strănută, împrășcă butoaie de muștar.

Cînd tușește, dă din el coșuri de pîine.

Cînd sughiță, icnește grămezi de lăptuci.

Cînd cascadează, scapă printre dinți străchini de fasole frecată.

Cînd suspină, oftările lui sînt limbi de vițel afumate.

Cînd sforăie, zboară pe sus castroane cu mazăre bătută.

Cînd îl apucă greața, varsă picioare de porc cu hrean.

Cînd vorbește, scoate pe gură valuri de postav călugăresc (în loc de mătase purpurie, din care ar fi dorit Parysatis să fie țesute cuvintele celor ce vorbeau fiului său Cyrus, regele perșilor).

Cînd răsuflă, îi ies din adîncul bojocilor tejghele întregi cu iertări de vînzare.

Cînd clipește din ochi, cad pe jos pișcoturi și minciuni.

Cînd se supără, îi țîșnesc din gît cozi de dihor.

Cînd clatină din cap, pornesc căruțe cu roți ferecate.

Cînd strîmbă din nas, se strică vremea.
Cînd mormăie, începe Curtea să judece.
Cînd tropăie din picioare, amîină plata datoriilor pe cinci ani.
Cînd face un pas înapoi, cad din văzduh prepelițe fripte.
Cînd îi lasă gura apă, se duce și-și coace pîinea în cuptoarele seniorilor.
Cînd e răgușit, cheamă să-i joace cadînele.
Cînd pîrîiie, ies din el botfori de vită încălțată.
Cînd îi e greață, varsă cizme de piele de Cordova.
Cînd se scarpină, face legi noi.
Cînd cîntă, scutură fasolea în căldare.
Cînd își face nevoile, dă din el dovleci și mînătărci.
Cînd își iese din fire, bate cîmpii.
Cînd n-are ce face, se gîndește la neaua de mai-an.
Cînd are vreo grijă, o dă s-o mănînce cîinii.
Cînd prinde o broască, o jumulește de păr.
Cînd doarme, visează cai verzi pe pereți.

Lucru foarte ciudat: se trudește nefăcînd nimic, și nefăcînd nimic, ostenește. De teamă să nu tabere asupra lui scrumbiile, cu care se află într-o veche dușmănie, doarme cu ochii deschiși ca preoții Cibelei, coribanții și iepurii din Champagne.

Mușcă rîzînd și rîde mușcînd.

Ajunează ca să nu mănînce; nu mănîncă, fiindcă ajunează.

Rumegă bănuiele și se adapă cu aiureală.

Se scaldă în vîrful clopotniței și se usucă în apă curgătoare.

Pescuiește în văzduh și prinde din zbor raci uriași.

Umblă la vînat pe fundul mării și săgetează în goană, sub apă, cocori, țapi sălbatici și căprioare. Scoate ochii tuturor ciorilor care îi cad în laț.

Nu se teme decît de umbra lui, se joacă cu ciucurii de la brîu și din pumn face măciucă.

Scrive pe piele de vițel cu pană de gîscă, profeții și calendare.

- Cinstit bărbat! a strigat fratele Ioan. E omul meu. De cînd îl caut! Am să-i azvîrl mînușa!

- E o ciudată făptură de om, dacă *om* poate fi numit, a spus Pantagruel. Mi-a venit în minte alcătuirea trupească și felul de a fi al lui Amodunt și al Discordanței.

- Ce purtări aveau și cum erau? a întrebat fratele Ioan. Dumnezeu să mă ierte, dar n-am auzit despre aceste dihanii niciodată.

- Vă voi povesti ce-am citit în cărțile celor vechi, a răspuns Pantagruel. Natura, al cărei nume e Physis, a dat naștere celor doi copii ai ei, Frumusețea și Armonia; fără nici o împreunare trupească, fiind ea însăși din fire puternică și roditoare. Antiphysia, care poartă naturii o ură de totdeauna, a fost cuprinsă de ciudă văzînd nașterea unor odrasle atît de minunate și de plăcute, și împreunîndu-se cu Telumon, a adus și ea pe lume doi copii, dar cu totul deosebiți de-ai lui Physis: pe Amodunt și Discordanța. Capul lor era neted și rotund ca o minge, puțin turtit de-o parte și de alta, căutînd să semene a chip omenesc. Aveau urechi mari de măgar. Ochii, ieșiți din cap,

porneau dintr-un os asemănător cu al călcâiului; n-aveau sprîncene și erau tari ca un șancru. Picioarele le erau umflate ca niște gheme, iar mîinile și brațele răsucite înapoi, peste umăr. Umblau în cap și se dădeau de-a tumba, cu șezutul pe creștet și cu picioarele în sus. După cum bine știți, părinților li se pare totdeauna că pruncii lor sînt minunea lumii. Așijderea și Antiphysia își lăuda plozii în gura mare, silindu-se a dovedi tuturor, că sînt neasemănat mai frumoși și mai plăcuți decît ai lui Physis. Ea zicea anume, că o făptură, care are capul rotund ca o minge, picioarele date la strung și merge rostogolindu-se ca o roată, e întruparea însăși a unei părți din dumnezeiasca desăvîrșire, care în întregimea ei veșnică astfel arată la chip și la înfățișare. Mersul, cu picioarele în văzduh și cu capul în jos, urmează adică pilda ziditorului lumii, căci rădăcinile omului sînt părul lui, iar ramurile lui sînt brațele. Ar putea oare copacii să fie mai bine înfipti în pămînt cu ramurile, decît cu rădăcina? Judecînd astfel, Antiphysia voia să spună că vlăstarele ce născuse semănau cu niște copaci în picioare, pe cînd ai potrivnicei sale creșteau de-a-ndoaselea, ca niște copaci răsturnați. Cît despre brațe (zicea ea), e mai firesc să fie răsucite peste umăr, întrucît apără astfel partea dinapoi a trupului, așa după cum, pentru a-și feri partea dinainte, omul se slujește de dinți fără ajutorul mîinilor, luptînd din mers împotriva celor ce-ar încerca să-l vatăme. Dobîndind sprijinul și mărturia fiarelor sălbatic, Antiphysia a strîns în jurul ei pe toți nebunii și pe toți smintiții, bucurîndu-se de lauda și de prețuirea tuturor celor lipsiți de măsură și dreaptă judecata. Din să-mînta ei s-au prăsit fățarnicii, ipocriții, fariseii, aiuriții, stricații lacap, calviniștii vînduți diavolului, nerușinații Genevei¹, cîinii turbați din Fontevrault, popii cerșetori, bigoții, cotoii călugăriți, canibalii și alte dihănii pocite: rușinea omenirii!

CAPITOLUL XXXIII

Cum a întîlnit Pantagruel lîngă ostrovul Sălbatic un chit uriaș

Spre miezul zilei, pe cînd ne apropiam de țărmul ostrovului Sălbatic, Pantagruel a zărit de departe un chit uriaș, care se îndrepta spre noi, pufnind și sforăind. Era o namilă mai înaltă decît catargul corăbiei, azvîrlind înaintea ei cu gura plină o trîmbă de apă, care se vărsa în mare ca un puhoi rostogolit din vârful muntelui.

¹ Calvinistii (n. trad.).

Pantagruel a arătat-o lui Xenoman și căpitanului corăbiei. Căpitanul a poruncit să sune trîmbițele, și toți corăbierii au fost în picioare, pregătiți pentru luptă. Corăbiile, galioanele, caravelele s-au înșiruit în linie de bătaie, așezîndu-se, după rînduiala războiului pe mare, în chip de Y, semnul lui Pitagora. (Tot astfel zboară și cocorii: în unghi ascuțit.)

Oamenii se pregăteau să înfrunte primejdia, vitejește. Fratele Ioan stătea lîngă tunuri la marginea corăbiei în rînd cu pușcașii, cutezător și hotărît. Panurge a pornit din nou să se vaite, mai înfricoșat ca oricînd.

- Bî-bî-bî! se bîlbîia voinicul, acum o dată am pățit-o ! Să fugim ! Oameni

buni, ăsta e Leviatanul de care pomenește marele profet Moise în cartea despre viața sfântului Iov. O să ne înghită pe toți ca pe-un hap, cum ar lua măgarul pe limbă un bob de muștar. Uite-l cum vine! Să ne grăbim ! Să tragem la mal! E zeul mărilor, pe care îl trimisese Neptun să sfîșie pe Andromeda. Sîntem pierduți! Unde e Perseu, să ucidă fiara?

- Perseu sînt eu ! a spus Pantagruel. Să n-aveți teamă!

- Doamne-ajută ! a strigat Panurge. Scapă-ne de primejdie și ai să vezi cum o să-mi treacă frica.

- Dacă soarta ți-e aceea despre care vorbea fratele Ioan, nu ai a te teme decît de Pyreis, de Heous, de Aethon și de Phlegon, faimoșii telegari ai soarelui, care varsă foc pe nări. Chitul, care azvîrlă pe gură și pe urechi numai apă, nu poate să-ți primejduiască viața. Tu nu de apă vei pieri; apa te apără și te păzește, apa nu ți-e vrăjmașă.

- Vorbă să fie! a spus Panurge. S-o spui la alții! Nu v-am arătat destul de lămurit cum se preschimbă elementele între ele și cît de puțină deosebire e să fii fript sau fiert, fiert sau fript? Aoleo ! Uite-l! Unde să mă ascund? O să pierim cu toții! O văd sus, în vîrfurile catargului, pe ticăloasa de Atropos, cum își ascute foarfecele și stă gata să ne reteze firul vieții! Păzea! Uite chitul! Ah, că urît și groaznic mai ești! Pe mulți i-ai înghițit, și nici unul nu s-a mai întors să se laude ! Măcar de-ar țîșni din tine un vin bun, alb ori porfiriu, plăcut și gustos, nu apă sărată, amară și puturoasă! Ptiu ! Aș îndura moartea mai ușor, ca acel milord englez, care, fiind osîndit la moarte pentru fărădelegile lui și îngăduindu-i-se a-și alege singur felul morții, a cerut să fie înecat într-un butoi cu vin grecesc. Uite-l! Vai! Vai! E Satan! Leviatan! Nu pot să-l privesc în față, prea e pocit și hidos ! Pleacă de te judecă, urîtule! Du-te la cîrcotași!

CAPITOLUL XXXIV

Cum a răpus Pantagruel chitul cel uriaș

Chitul, pătrunzînd în unghiul deschis al șirului de corăbii, azvîrlea asupra lor grămezi de apă, cu mai multă furie decît căderile Nilului din Etiopia. Săgețile, sulile, lăncile și securile zburau asupra lui din toate părțile. Fratele Ioan se silea din răspuțeri; Panurge înghețase de frică. Puștile tunau și fulgerau de mama focului ca la nuntă, dar fără prea mult folos, căci ghiulelele de fier și de bronz, oricît erau de grele, se topeau în pielea chitului ca zăpada pe un acoperiș bătut de soare.

Atunci a socotit Pantagruel că e prilejul nimerit să ridice brațul și să arate ce-i în stare să facă.

- V-am auzit o dată spunînd - și stă scris în cărți - că împăratul Romei, janghinosul Comod, știa să tragă atît de bine cu arcul, încît pune pe copii să ridice mîna în sus și trimitea săgeata printre degetele lor răsfirate, fără să-i vatăme. Ne-ați spus de asemeni o poveste de pe timpul cînd Alexandru cel Mare cuprinsese India, despre acel arcaș indian, care azvîrlea de departe, printr-un inel, săgeți lungi de trei coți și atît de grele, încît retezau în două săbiile, străpungeau scuturile și treceau prin platoșe oțelite, fiind făurite dintr-un fier tare și pătrunzător, cum nu s-a mai văzut. Ne-ați amintit de

minunata dibăcie a vechilor franci, care prețuiau mai mult decît orice meșteșugul de a trage cu arcul. Pornind la vînătoare de sălbăticiuni negre ori roșcate, ei frecau vîrfurile săgeților cu sabur, ca să fie carnea vînatului mai fragedă, mai pătrunsă și mai gustoasă. Ne-ați vorbit așijderea despre părți, care trăgeau în urma lor, fugind, mai bine decît alte neamuri în luptă deschisă. I-ați lăudat pe sciți pentru neasemănata lor îndemînare. O solie a lor s-a înfățișat odinioară lui Darius, regele perșilor, aducîndu-i în dar o pasăre, o broască, un șoarece și cinci săgeți. Darius a întrebato ce însemnau acele daruri, și dacă solul mai avea ceva de spus prin viu grai. Trimisul a tăcut, iar regele a rămas foarte nedumerit și adînc tulburat în gîndurile lui. Unul din cei șapte căpitani care ucisese pe magi, anume Gobryes, a dat această tălmăcire: „Prin darurile ce-au trimis, sciții vor să spună: chiar de veți zbura în văzduh ca păsările, chiar de vă veți furișa pe sub pămînt ca șoarecii, chiar de vă veți ascunde în apă ca broaștele, tot nu veți scăpa cu viață de săgețile noastre”.

În meșteșugul de a trage la țintă, marele Pantagruel era neîntrecut. Cu lăncile și sulile lui - de mărimea bîrnelor pe care se reazimă podurile din Nantes, Saumur, Bergerac, iar la Paris, podul Zarafilor și al Mojarilor (la fel de groase, de lungi, de grele și de bine ferecate), Pantagruel, de la o depărtare de o mie de pași, desfăcea scoica în două fără să-i știrbească muchile, țintea flacăra lumînării fără s-o stingă, lovea pasărea drept în ochi, dezlega snopii fără să-i risipească, dezbrăca pe călugări de glugă fără să-i atingă și întorcea foile din cartea de rugăciuni a fratelui Ioan, fără să le rupă. A prins în mînă una din sulilele cele multe pe care le avea în corabie, i-a pus vîrf de oțel și, de la cea dintîi aruncătură, a izbit chitul drept în frunte, străpungîndu-i deodată amîndouă fălcile și limba, încît fiara n-a mai putut nici să deschidă gura, nici să arunce apă din mare asupra noastră. Cu cea de-a doua lovitură i-a crăpat ochiul drept; cu cea de-a treia pe cel stîng. Toți priveau cu mare bucurie cum se zbătea chitul purtînd în frunte cele trei coarne, care îi spînzurau dinainte ca un triumf cu laturile deopotrivă. Fiara se zvîrcolea cînd pe o parte, cînd pe alta, clătîindu-se pe valuri, zăpăcită, oarbă, trăgînd să moară. Pantagruel, ca și cum nu s-ar fi mulțumit cu atît, i-a mai repezit o sulă în coadă, apoi alte trei în șira spinării, pieziș, la aceeași depărtare una de alta. În sfîrșit, i-a mai înfipt în coaste cincizeci de sulițe de-o parte și cincizeci de alta. Trupul întreg al chitului semăna cu pîntecele unei corăbii și priveliștea lui era foarte plăcută. S-a întors cu burta către cer, cum fac toți peștii cînd mor, și semăna astfel cu scolopendra, șarpele cu o sută de picioare, despre care vorbește bătrînul înțelept Nicandru.

CAPITOLUL XXXV

Cum a coborît Pantagruel pe ostrovul Sălbatic, în țara Scrumbiilor

Vîslașii corăbiei din capăt au legat chitul cu odgoane și l-au cărat pe ostrovul Sălbatic din apropiere, pentru a-l căsăpi și a-i scoate grăsimea de la rărunchi, despre care se zice că folosește la tămăduirea unei boli, numită de ei „sărăcie”. Pantagruel nu s-a mai ostenit să-i urmeze, fiindcă în mările

Franței văzuse balene tot atît de grozave, dacă nu și mai mari. S-a învoit totuși să coboare pe ostrovul Sălbatic, pentru ca oamenii, udați pînă la piele și mînjiți de stropeală, să-și usuce veșmintele și să se întrezeze. Au poposit la marginea unui oraș pustiu, așezat pe țărmul mării cu fața spre miazăzi, lîngă un petic de pădure cu copaci înalți și frumoși, la umbra cărora murmura un pîrîu vesel, cu apă limpede și argintie. Au înălțat corturile, iar bucătarii au aprins focurile, avînd la îndemîină lemne din belșug. Corăbierii și-au schimbat hainele și s-au primenit; iar cînd fratele Ioan a sunat clopotul, oamenii au întins mesele pe țărm și au început să se ospăteze. Pe cînd Pantagrue, plin de voie-bună, stătea la masă cu oamenii lui, a zărit cîteva scrumbii mai mici, care se sileau de zor să se cațăre într-un copac înalt, nu prea departe de locul unde se aflau corăbierii. Neștiind dacă sînt veverițe, mevăstuici, dihuri sau hermine, l-a întrebat pe Xenoman:

- Ce fel de jivine sînt acestea?

- Sînt scrumbii, a răspuns Xenoman. Acesta e ostrovul Sălbatic, despre care v-am vorbit azi-dimineață. Între scrumbii și Postul cel Mare, vechiul și vicleanul lor dușman, dăinuie de multă vreme un război pe viață și pe moarte. Îmi închipui că loviturile de tun pe care le-am tras asupra chitului le-au speriat. Ele se tem, ca nu cumva vrăjmașul, tăbărînd asupra lor pe neașteptate, să le jefuiască ostrovul, cum a mai încercat în atîtea rînduri; fără să izbutească pe de-a-ntregul, fiindcă scrumbiile au sărit și s-au apărut. Amenințate neconținut de un vecin apucător și rău, scrumbiile sînt nevoite să vegheze zi și noapte, pentru a nu fi lovite fără veste.

- Pentru Dumnezeu, iubite prietene, dacă știi vreun mijloc drept și cinstit prin care să curmăm acest război și să facem pace, nu întîrzia a mi-l spune. Îmi voi da toată silința și nu voi cruța nici o osteneală pentru a pune capăt unei vrăjmășii care stăruiește de atîta vreme.

- Nu cred că va fi cu puțință, după cîte știu, a răspuns Xenoman. Răzbind pînă aici acum vreo patru ani, am încercat o împăciuire, măcar pentru o bucată de vreme, căutînd a statornici între cele două tabere vrăjmașe legături de prietenie și de bună vecinătate. I-am îndemnat, și pe unul și pe celelalte, să lase la o parte dușmănia cu care se înfruntă. Dar Postul cel Mare n-a primit să cadă la înțelegere, nici cu cîrnații afumați, nici cu caltaboșii din vale, vechii prieteni și vecini ai scrumbiilor. Scrumbiile ceruseră ca întreaga cetate a Butoiului să treacă sub stăpînirea lor, precum și castelul Saramurii, de unde să fie izgoniți toți tîlharii puturoși care s-au încuibat în el. Postul cel Mare nu s-a învoit, și astfel pacea, fiind socotită nedreaptă de amîndouă părțile, nu s-a mai încheiat. N-am izbutit să curm starea de război, dar parcă în ultima vreme vrăjmașii nu se mai înfruntau cu atîta înverșunare; pînă la răfuiala cea grozavă din sinodul de la Chesil, unde scrumbiile au fost chemate la judecată și scărmanate, iar Postul cel Mare a fost batjocorit și aspru muștrat, că nu vrea să facă pace cu scrumbiile. Acuma izbucnit din nou zîzania, mai înveninată, mai înăcrită și mai nepotolită decît oricînd. Nu-i nimic de făcut. Mai degrabă vei împăca pisicile cu șoarecii și iepurii cu ogarii.

CAPITOLUL XXXVI

Cum a fost pîndit Pantagruel de scrumbiile sălbatice

În vreme ce Xenoman vorbea, fratele Ioan a zărit pe țărm vreo douăzeci și cinci pînă la treizeci de scrumbii, nu prea mari, îndreptîndu-se în grabă spre cetatea lor. Fratele Ioan i-a spus lui Pantagruel:

- O să petrecem bine, după cum se arată. N-ar fi de mirare, ca preacinstitele scrumbii să-și închipuie că măria-ta ești Postul cel Mare, deși n-ai cu el nici o asemănare. Să lăsăm ospățul și să ne pregătim de luptă.

- N-ar fi rău, a spus Xenoman. Scrumbiile sînt femei, și prin aceasta de două ori trădătoare.

Pantagruel s-a ridicat de la locul său pentru a cerceta ce se întîmplă dincolo de liniștea pădurii. Apoi s-a întors, spunînd că a zărit la stînga un pîlc de scrumbii care stăteau la pîndă, iar la dreapta, o armie întreagă de alte scrumbii uriașe sub poalele dealului, venind spre noi cu gînd de luptă, în cîntec de cimpoaie, de fluier, de tobe, de trîmbițe și de surle. Numărînd pînă la șaptezeci și opt de steaguri, am socotit că scrumbiile care ne puseră gînd rău nu erau mai puține de patruzeci și două de mii. Rînduiala pe care o păstrau, umbletul lor apăsător, fețele lor hotărîte ne-au dat a înțelege că nu erau scrumbii începătoare, ci vechi și încercate luptătoare. Așa cum le zăream de departe, de la primele lor rînduri pînă dincolo de steaguri, toate erau înarmate ca pentru război, cu sulite ușoare, bine ascuțite și cu vîrf oțelit. Aripile erau întărite cu caltaboși înfuriați, puternice tobe și cîrnați călări, lungi și binefăcuți, tîlhari cruzi, toți născuți și crescuți pe-acele meleaguri. Pantagruel a fost cuprins de o mare tulburare - și nu fără pricină -deși Epistemon a încercat să-l liniștească, spunînd că poate așa obișnuiesc scrumbiile să-și arate bucuria și să primească pe oaspeții străini, cum cînsitele noastre orașe îi întîmpină pe regii Franței după ungerea și încoronarea lor.

- Poate că sînt străjerele reginei acestui ostrov, care aflînd de la celelalte scrumbii că a poposit la țărm un alai de strălucite corăbii, și închipuindu-și că vine s-o cerceteze un prinț bogat și puternic, a ieșit ea însăși întru întîmpinarea noastră.

Pantagruel nu s-a bizuit pe o asemenea îndoielnică presupunere și a chemat pe oamenii săi cerîndu-le sfatul asupra celor ce-ar fi de făcut în fața primejdiei. Le-a amintit în puține cuvinte că felul acesta de-a ieși cu arme întru întîmpinarea oaspeților ascunde adeseori, sub zîmbetul prieteniei, vicleșug și dușmănie.

- În felul acesta, le-a spus el, a ucis împăratul Antoniu Caracalla pe locuitorii Alexandriei; și tot el a răpus altă dată oastea lui Artaban, regele perșilor, mințind că vine să-i ceară fata de soție. Fapta lui n-a rămas nepe-depsită, căci în scurtă vreme și-a pierdut viața. Fiii lui Iacob, pentru a răzbuna răpirea surorii lor Dina, la fel au prădat și au nimicit pe sichimieni. Folosind aceeași apucătură fățarnică, împăratul Romei, Galien, a răpus oastea Bizanțului. Înșelînd pe Artababa, regele Armeniei, cu mincinoase dovezi de prietenie, Antoniu l-a ademenit în capcană, l-a aruncat în lanțuri și

mai târziu l-a dat morții. Vremurile vechi ne-au lăsat o mie de pilde ase-mănătoare. Și pe bună dreptate, am lăudat în zilele noastre chibzuita purtare a lui Carol VI, regele Franței, care întorcându-se biruitor în frumoasa cetate a Parisului, după ce i-a răpus pe flamanzi și a supus Gândul, aflînd la Bourget că parizienii, în număr de douăzeci de mii, ieșiseră să-l întîmpine înarmați cu ciomege, n-a vrut să intre în oraș, pînă n-au lepădat toți bîtele și nu s-au tras pe la casele lor, deși se juraseră că n-aveau nici un gînd rău, ci veniseră cu arme asupra lor ca să-l primească așa cum se cuvine unui războinic.

CAPITOLUL XXXVII

Cum a chemat Pantagruel în ajutor pe căpitanii Taiecîrnat și Prindepește; și o cuvîntare potrivită despre numele locurilor și ale oamenilor

Sfatul a hotărît ca oamenii să stea pregătiți pentru orice împrejurare. Pantagruel a trimis pe Gimnast și pe Carpalim să cheme de pe corabie ostașii înarmați, printre care se aflau căpitanii Prindepește și Taiecîrnat.

- Aș vrea să-l scutesc pe Gimnast de această osteneală, a spus Panurge. Aici vă va fi de mai mult folos.

- Să n-am parte de haina pe care o port în spinare, a spus fratele Ioan, dar mi se pare, voinicule, că vrei să dai dosul, și n-ai de gînd să te mai întorci ! Nu-i nici o pagubă, fiindcă n-ai face altceva decît să plîngi și să bocești, tulburînd pe ostașii care vor să lupte.

- Mă voi întoarce, frate Ioane, a spus Panurge. Mă voi întoarce cît mai repede, părinte al sufletului meu. Te rog să ai însă grijă ca păcătoasele ace-s-tea de scrumbii să nu năvălească în corabie. Mă voi ruga pentru biruința voastră, după pilda viteazului căpitan Moise, îndrumătorul neamului lui Izrael.

- Numele celor doi războinici, Prindepește și Taiecîrnat, i-a spus Epistemon lui Pantagruel, sînt o cheazășie de biruință, dacă scrumbiile se vor încumeta să ne lovească și vom fi nevoiți să luptăm.

- Ai dreptate, a spus Pantagruel, și îmi pare bine că, bizuindu-te pe vitejia căpitanilor mei, prevestești izbîndă. Prezicerile întemeiate pe nume de mult nu mai găsesc crezare. Odinioară erau folosite de ucenicii lui Pitagora, care le țineau în mare cinste. Mulți oameni de seamă au tras folos și s-au lămurit de pe urma lor. Octavian August, împăratul romanilor, a întîlnit o dată un țăran cu numele de Euthyche (adică: om cu noroc), ducînd de căpăstru un măgar pe care îl chema Nikon (ceea ce în grecește înseamnă: biruitor). Și tălmăcind înțelesul celor două nume, al țăranului și al măgarului, s-a bucurat că îl așteaptă în viață belșug, fericire și izbîndă. Vespasian, înainte de a ajunge împărat al Romei, rugîndu-se într-o zi singur în templul lui Serapis, a înțeles că va dobîndi puterea în clipa cînd a văzut venind spre el, pe neașteptate, unul din sclavi: Bazilide (adică: fiu de rege) pe care îl lăsase bolnav acasă. Regilian, fără nici un alt temei, a fost ales împărat de ostașii lui, numai din pricina numelui pe care îl purta. Citiți dialogurile lui Platon despre *înțelesul numelor*.

- Să-mi ție Dumnezeu setea, a spus Rizotom, ard de nerăbdare să le citesc; te-am auzit în mai multe rînduri vorbindu-mi despre ele.

- Vei vedea cum ucenicii lui Pitagora au dovedit cu ajutorul numerelor și al numelor că Patrocle trebuia să fie omorît de Hector, Hector de Ahile, Ahile de Paris și Paris de Filoclet. Sînt tulburat de puținătatea înțelegerii mele, văzînd minunata știință a lui Pitagora, care, după numărul cu soț sau fără soț al silabelor fiecărui nume, afla care oameni sînt șchiopi, orbi, podagroși, paralitici, ofticoși sau suferinzi de alte boli, așezînd numerele cu soț pe partea dreaptă a trupului, iar cele fără soț pe partea stîngă.

- Acest lucru e adevărat, a spus Epistemon. Am văzut o întîmplare asemănătoare la Saintes, cu prilejul unui alai la care se afla de față bunul, înțeleptul și dreptul președinte Briand Valee, seniorul din Douhet. De cîte ori trecea un șchiop sau o șchioapă, un chior sau o chioară, un cocoșat sau o cocoșată, numai întrebînd despre numele lor, fără să-i vadă, spunea de-a dreptul de care picior șchioapătă, cu care ochi nu vede și pe care parte a umărului poartă cocoșa; pe dreapta, dacă silabele numelui lor erau fără soț, pe stînga, dacă erau cu soț. Și nu s-a înșelat niciodată !

- Cunoscînd această potrivire, a spus Pantagruel, învățații au arătat că Ahile, ingenunchind, a fost rănit în călcîiul drept de săgeata lui Paris, fiindcă numele lui are trei silabe: număr fără soț. Venus, adică Afrodita, a fost rănită la mîna stîngă de Diomed în fața Troiei fiindcă, în grecește, numele ei are patru silabe. Vulcan șchiopăta de piciorul stîng dintr-aceeași pricină. Anibal era chior de ochiul drept. Tot astfel putem să lămurim orice vătămătură, dureri de cap sau de șale, folosind cheia lui Pitagora. Și, ca să ne întoarcem la înțelesul numelor, vă voi spune că Alexandru cel Mare, fiul regelui Filip, a izbutit să-și îndeplinească planurile sale prin tălmăcirea unui singur nume. El împresurase cetatea Tirului și purta război greu de mai multe săptămîni. Toate încercările și toate armele lui dăduseră greș. Tirienii astupau toate spărturile și întregeau din nou zidurile dărîmate. Alexandru hotărîse să ridice tabăra, foarte întristat de știrbirea pe care o suferise faima cuceririlor sale. În prada acestor gînduri tulburătoare, a adormit. Atunci i s-a arătat în vis un satir, care pătrunsese în cort, sărind și țopăind pe picioarele lui de țap. Alexandru a dat să-l apuce, dar satirul se ferea, fugind. Pînă în cele din urmă, l-a încolțit și l-a prins; dar în aceeași clipă s-a trezit. Povestind visul său învățaților și înțelepților de la curte, aceia i-au spus că zeii i-au făgăduit izbînda, și Tirul în scurtă vreme va cădea: căci cuvîntul *Saturos*, împărțit în două, înseamnă: *sa Tyros*, adică *al tău e Tirul*. Într-adevăr, la cea dintîi năvală pe care a pornit-o din nou, a luat cetatea și a supus acel popor îndărătnic. Și dimpotrivă, aduceți-vă aminte cum și-a pierdut nădejdea Pompei, deslușind înțelesul unui singur nume. Învins de Cezar în lupta de la Pharsale, nu-i mai rămăsese altă scăpare decît fuga. Luînd calea mării și ajungînd în insula Cipru, în apropiere de cetatea Paphos, a zărit pe țărm un palat strălucit și bogat. Întrebînd pe cîrmaciul corăbiei despre numele aceluia palat, a aflat că se cheamă „Mormîntul regilor”. La auzul acestui nume a înțeles că nu va mai scăpa cu viață și a fost cuprins de-o spaimă atît de mare, încît corăbierii și ceilalți călători s-au înfiorat auzind gemetele, plînsul

și strigătele lui deznădăjduite. Nu mult după această întâmplare, un țăran necunoscut, anume Achilles, l-a prins și i-a tăiat capul. Aș mai putea să vă povestesc ce i s-a întâmplat lui L. Paulus-Aemilius, când senatul roman l-a ales împărat și a pus sub porunca lui oștile trimise împotriva lui Perseu, regele Macedoniei. În ziua aceea, spre seară, întorcându-se spre casă pentru a se pregăti de plecare, a îmbrățișat pe fiica lui, Tratia, și văzînd-o întristată, i-a spus: - „Ce ai tu, Tratia? De ce ești atît de mîhnită?” „Tată, a murit Persa!” a răspuns ea. Persa era o cățelușă, la care fata ținea mult. Auzind aceste cuvinte, Paulus n-a mai avut nici o îndoială că-l va răpune pe Perseu. Dacă aș avea mai mult răgaz, v-aș vorbi despre cărțile sfinte ale evreilor, unde sînt amintite sute de întâmplări, care dovedesc cît preț puneau aceia pe nume și cu cîtă evlavie căutau să deosebească înțeleșul lor.

În timpul acesta au sosit cei doi căpitani împreună cu ostașii lor, toți înarmați pînă în dinți și pregătiți de război. Pantagruel le-a spus cîteva cuvinte, îndemnîndu-i să fie îndrăzneți în bătaie, dacă va fi nevoie să se lupte (fiindcă nu putea încă să creadă în trădarea scrumbiilor), dar, orice s-ar întîmpla, să nu lovească ei cei dintîi. Drept semn de recunoaștere le-a dat lozinca: *Lăsatul secului!*

CAPITOLUL XXXVIII

Cum se dovedește că scrumbiile nu sînt de disprețuit

Veți rîde de mine, bețivilor, și nu veți da crezare spuselor mele. N-am ce să vă fac. Dacă mă veți crede, cu atît mai bine; dacă nu, duceți-vă și vă încredințați singuri. Eu spun ce-am văzut. Lucrurile s-au petrecut în ostrovul Sălbatic. Vi l-am numit. Și mi-ați adus aminte, fără să vreți, de puterea neasemuită a uriașilor care au pornit o dată să ridice muntele Pelion peste muntele Ossa, iar pe-acesta să arunce adumbritul Olimp, războindu-se cu zeii și izgonindu-i din înaltul cerului. Pentru asemenea ispravă nu era de ajuns o putere obișnuită; dar uriașii aceia, prin o jumătate a trupului lor, erau pești, sau ca să nu mint: șerpi.

Șarpele care a ispitit pe Eva ținea de neamul peștilor și se spune, că era cel mai șiret și mai isteț dintre toate dobitoacele.

Unii învățați mai cred și astăzi că vicleanul ispititor era un țipar, numit *itiphel*, în care se întrupase preacinstul *messer* Priap, mare ademenitor de femei prin toate paradisurile (*paradis*, pe grecește, înseamnă grădină). Cine știe dacă *boșii*, poporul atît de războinic astăzi, n-au fost odinioară *caltaboși*? Eu unul nu pun mîna în foc. Himantopozii, un neam de frunte al Etiopiei, așa cum îi zugrăvește Pliniu, sînt - nici mai mult, nici mai puțin - decît țipari.

Dacă spusele mele n-au darul să vă risipească îndoiala (nici după cîteva pahare), veniți cu mine la Lusignas, Parthenay, Vovant, Mervant sau Ponseuges în Poitou. Veți culege acolo mărturii vechi și de toată încrederea ale unor oameni de vază, care, jurînd pe brațul sfîntului Rigomeu, vă vor spune că Mieluzina, cea dintîi descălecătoare a țării lor, avea trup de femeie pînă la buric, iar de acolo în jos era pește cu coadă, adică avea coadă de pește. Mișcările îi erau legănate și domoale, cum vor să fie astăzi ale

saltimbancilor bretoni, cînd se pornesc deodată să cînte și să dănuiască.

Pentru ce credeți că a născocit Erehteu targa, carul și căruța? Fiindcă Vulcan îl zămislise cu picioare de scrumbie, și voind a le ascunde nu umbla călare, ci în caleașca. (Pe vremea aceea, pasămite, scrumbiile n-aveau căutare.) Zîna sciților Ora avea trupul jumătate femeie, jumătate scrumbie. Dar era atît de frumoasă, încît Jupiter s-a culcat cu ea și i-a făcut un băiat numit Colaxes. Așadar, nu mă mai luați peste picior și dezvățați-vă de a crede numai ce-i scris în Evanghelie.

CAPITOLUL XXXIX

Cum s-a însoțit fratele Ioan cu bucătarii pentru a lupta împotriva scrumbiilor

Văzînd fratele Ioan cu cîtă furie și cu ce repeziciune veneau asupra lor scrumbiile i-a spus lui Pantagruel:

- Vom avea de furcă, după cum bag de seamă ! Dar cîte cîntece de slavă și cuvinte de laudă se vor înălța în cinstea biruinței noastre ! Aș fi dorit să rămîi pe corabie și să privești bătălia ce voi da-o cu oamenii mei.

- Care oameni? a întrebat Pantagruel.

- Cartea de rugăciuni vorbește ! a răspuns fratele Ioan. De ce crezi că Putifar, mai-marele bucătarilor de la curtea lui Faraon - acel Putifar care l-a cumpărat pe Iosif și căruia acesta, dacă ar fi vrut, i-ar fi pus coarne - de ce crezi că era căpetenia călăreților din întreg regatul Egiptului? Pentru ce tocmai Nabuzardan, bucătarul regelui Nabucodonosor, a fost ales dintre toți căpitani de oaste, pentru a bate și a dărîma cetatea Ierusalimului?

- Ascult, a răspuns Pantagruel.

- Aș putea să jur, a spus fratele Ioan, că au luptat pe vremuri cu scrumbiile sau cu alte vietăți tot atît de temute; căci bucătarii știu să spintece, să taie și să toace neasemănat mai bine decît toți ostașii din lume, pedestrași sau călăreți.

- Cele ce îmi spui mi-au adus aminte de un răspuns glumeț al lui Cicero. La Roma, pe timpul războiului civil dintre Cezar și Pompei, Cicero înclina mai mult spre acesta din urmă, deși Cezar căutase să-l cîştige și îl acoperise cu daruri. Într-o zi, după o bătălie în care oamenii lui Pompei suferiseră pierderi grele, Cicero s-a dus în tabăra lor, unde, după cum și-a dat seama, se aflau puteri puține, vitejie mai de loc și neorînduială destulă. Prevăzînd că lucrurile se vor sfîrși rău, cum s-a și întîmplat, a început să-i batjocorească și să-i ia peste picior, cînd pe unul, cînd pe altul, cu vorbe tăioase și usturătoare, cum se pricepea să le ticluiască. Cîțiva căpitani care îl întovărășeau, voind să-și laude voinicia, ca și cum nu s-ar fi îndoit de izbîndă, i-au spus arătînd steagurile: „Vezi cîte acvile purtăm cu noi în luptă?” „V-ar prinde foarte bine, dacă ați merge la război împotriva ciorilor !” a răspuns Cicero. Așadar, fiindcă vom avea de furcă, după cît se pare, cu scrumbiile, dumneata socotești că cei mai buni ostași ar fi bucătarii? Fă cum crezi, eu voi aștepta aici să văd cum ai s-o scoți la capăt.

Fratele Ioan s-a îndreptat spre cortul bucătarilor și le-a spus foarte cuvi-

incios și vesel:

- Băieți, vreau să vă văd astăzi biruind cu cinste și cu strălucire. Veți avea de săvârșit fapte de vitejie nemaipomenite și nemaivăzute. Sus inimile !

Va afla lumea întreagă cine sînt și ce pot bucătarii! Să pornim asupra acestor nerușinate scrumbii! Eu sînt căpitanul vostru. Să bem, prieteni! Înainte !

- Căpitane, au răspuns bucătarii, ai vorbit ca din carte. Sîntem cu toții gata să-ți ascultăm bunele porunci. Vom trăi și vom muri cu tine !

- Veți trăi, a spus fratele Ioan, nu veți muri. Asta-i treaba scrumbiilor. Strîngeți rîndurile. Parola noastră e: „*Nabuzardan!*”.

CAPITOLUL XL

Cum a pregătit fratele Ioan scroafa și despre vitejii bucătari care au intrat în burta ei

La porunca fratelui Ioan, bucătarii au pus pe roate o *scroafă* mare, luată din corabia care purta drept steag șipul călugăresc. Scroafa era o mașină de război minunată, astfel întocmită, încît, de pe șoriciul ei, putea să împoaște jurîmprejur ghiulele mari și săgeți de fier cu vîrf oțelit. În burta ei încăpeau, adăpostiți, pînă la două sute de luptători. Era făcută după chipul și asemănarea scroafei din Reole, cu ajutorul căreia cetatea Bergeracului a fost smulsă din mîinile englezilor, în anii tineri ai regelui Carol al VII-lea.

Iată aici numele vitejilor bucătari, care, după pilda grecilor din calul troian, au intrat în pîntecele scroafei:

Înghitepui	Pielescurtă
Drobdemiel	Pîrjoală
Prăjeală	Piuliță
Mațumplut	Oalăplină
Jumară	Tigaie
Capdebou	Saramură
Falcăprăjită	Limbădulce
Ceapărasă	Ficățel
Pipăruș	Frigăruie
Zeamălungă	Cleștenvînt

(Acești bucătari de neam mare aveau drept stemă a lor: un cîmp de guri căscate, frigărui cu slănină printre ele și o pulpă de căprioară aplecată spre stînga.) Mai erau:

Slăninăfriptă	Taieslănină
Slăninăprăjită	Roadeslănină
Slăninăarsă	Pîșcăslănină
Slăninărîncedă	Înghiteslănină
Slăninăsărată	Șoricideslănină

(Zeamălungă era de felul lui din Rambouillet. Pe marele meșter de ciorbe îl chema de acasă numai: Zeamă, dar i s-a zis Zeamălungă pentru a-l deosebi de ceilalți frați ai săi:

Zeamăchioară

Zeamăacră

Zeamăgoală

Nume necunoscute printre evrei și arabi. Pe alții îi chema:

Fudulie

Varzăcreață

Crăticioară

Dovlecel

Pînișoară

Lingurică

Mațesparte

Fripturică

Crapumplut

Sfarmăoase

Zeamădulce

Zeamădeasă

Zeamăgrasă

Lingeblide

Burtăplină

Bagănoală

Polonic

Străchinel

Curcăbeată

Bobcernut

Gîtuscat

Ciorbărece

Învîrtefrigare

Apoi: Suflănfoc, luat din bucătăriile nobilului cardinal Le Veneur; Gălbenuș (din Mayonne) care a închegat cel dintîi maioneza; și Borcănel, nascocitorul sosului cu muștar (foarte potrivit și foarte sănătos pentru spinarea de iepure la frigare, rața la tavă, ouăle răscoapte, peștele afumat, purcelul de lapte și alte multe feluri de bucate).

Toți acești vrednici și veseli bucătari au intrat în pîntecele *scroafei* împreună cu alții. Fratele Ioan și-a făcut loc cel din urmă, purtînd în mînă paloșul și trăgînd după el porțile ferecate, care aveau încuietori cu arcuri.

CAPITOLUL XLI

Cum a rupt Pantagruel picioarele scrumbiilor

În vremea aceasta scrumbiile se apropiaseră atît de mult, încît Pantagruel le vedea cum își mișcau brațele și cum începuseră să se strecoare pe sub frunzișul pădurii. Atunci l-a trimis pe Gimnast să le întrebe ce gînduri aveau și ce pricină de ceartă nascociseră, ca să ridice armele din senin împotriva unor vechi prieteni, care nu le adusesese nicicînd vreo vătămare?

Gimnast a ieșit în întîmpinarea primelor rînduri, a făcut o adîncă plecăciune și a strigat cît a putut de tare:

- De-ai voștri, de-ai voștri, de-ai voștri! Toți sîntem de-ai voștri și la porunca voastră ! Noi ținem toți cu vechiul vostru prieten Lăsatul secului! (Unii mi-au povestit mai tîrziu, că n-a spus Lăsatul secului, ci Salata lacului.) Oricum ar fi fost, la acest cuvînt, un caltaboș voinic și țăfnos a ieșit din rînduri și a încercat să-l apuce de gît.

- Blestematule ! a strigat Gimnast. Vrei să intri în mine? Așteaptă mai întîi să te fac bucăți!

Scoțînd din teacă pe Pupămăncur (așa își botezase sabia) Gimnast a tăiat caltaboșul în două cît ai zice: pește ! Doamne, gras mai era ! Avea cel puțin două degete de slănină pe burtă! Mi-am adus aminte de *taurul*¹ din Berna, care a fost ucis în lupta de la Marignan, unde au fost înfrînți elvețienii. Văzînd caltaboșul lor spintecat, scrumbiile au sărit asupra lui Gimnast și l-ar fi făcut tocătură, dacă nu-i sărea în ajutor Pantagruel cu oamenii lui. Căpitanul

Frîngecîrnat tăia la cîrnați de mama focului. Căpitanul Taiepește a dat iama prin scrumbii. Pantagruel le prindea de nas și le rupea tîrțița. Fratele Ioan rămăsese ascuns în pîntecele *scroafei* și urmărea mișcările dușmanului. Văzînd că un șir de cîrnați care stăteau la pîndă ieșiseră din pădure și tăbăriseră asupra lui Pantagruel, a deschis ușile *scroafei*, și în fruntea vitejilor săi ostași s-a repezit la luptă. Unii erau înarmați cu frigări de fier, alții cu grătare, cu pirostree, cu fărașuri, cu vătraiuri, cu mături, cu piulițe, cu căldări, cu satîruri, cu frigărui, în cea mai deplină rînduială (ca tîlharii care dau foc la case) și strigau toți deodată cu glas înfricoșat: „*Nabuzardan! Nabuzardan! Nabuzardan!*” Într-un iureș cumplit s-au năpustit asupra cîrnaților, trecînd ca un tăvălug peste caltaboși.

Scrumbiile, în fața noului val de dușmani, au luat-o la goană, cu sufletul la gură, ca și cînd ar fi văzut pe dracul. Fratele Ioan le turtea cu paloșul ca pe muște. Bucătarii le spintecau pe capete. Ce jale și ce prăpăd ! Tot cîmpul era semănat cu scrumbii moarte ori spintecate. Povestea spune că, dacă nu s-ar fi coborît asupra lor, ocrotitoare, mîna lui Dumnezeu, neamul scrumbiilor s-ar fi stins pentru totdeauna în acel măcel dezlănțuit de bucătari. S-a întîmplat însă o minune. Puteți să credeți sau să nu credeți. Iată!

S-a ridicat în zbor dinspre miazănoapte un porc cu coada scurtă, gras pe burtă, rotund ca o turtă, purtat prin văzduh peste pămînt de aripi uriașe, ca ale morilor de vînt. Avea părul roșu ca penele fenicopterelor, cărora în Languedoc li se spune flamanzi. Avea ochii de jărat, ca niște rubine aprinse, urechile verzi ca smaraldul, dinții galbeni ca topazele, coada neagră ca marmura de Lucullus, picioarele albe și străvezii ca diamantul, semănînd cu labele de gîscă ale reginei Pedauque din Toulouse. La gît purta un colan de aur, avînd de jur împrejur scrise o seamă de cuvinte cu buchi grecești, dintre care n-am putut desluși decît: „Porcul vestitor al Minervei”.

¹ Se numea *taur* trîmbițașul care, suflînd în corn, dădea semnalul de luptă.

Vremea era limpede și liniștită, dar la ivirea acestei fiare s-a pornit în stînga noastră un tunet atît de puternic, încît toți am rămas înmărmuriți. Scrumbiile, zăbind arătarea, au azvîrlit armele la pămînt și au căzut toate în genunchi, cu mîinile împreunate, fără să spună un cuvînt, ca și cum i s-ar fi rugat.

Fratele Ioan, cu bucătarii lui, lovea înainte în scrumbii și le lua în frigare. Dar la o poruncă a lui Pantagruel, goarneau au sunat încetarea luptei și măcelul s-a oprit. Fiara din văzduh a mai zburat de cîteva ori între cele două tabere, a aruncat la pămînt douăzeci și șapte de lăzi cu lămîi, apoi s-a făcut nevăzută, strigînd într-una: „Lăsatul de sec ! Lăsatul de sec ! Lăsatul de sec !”

CAPITOLUL XLII

Cum a căzut Pantagruel la înțelegere cu Nifleset, regina scrumbiilor

Fiara zburătoare nu s-a mai zărit, iar cele două oști au rămas nemișcate,

într-o tăcere deplină. Pantagruel a cerut să stea de vorbă cu regina scrumbiilor, doamna Nifleset¹, care rămăsese în caleașca ei, pe locul unde erau adunate steagurile. Răspunsul ei a fost mulțumitor. Regina a coborât din caleașca și s-a înclinat înaintea lui Pantagruel cu o ușoară mlădiere a trupului, mărturisindu-se bucuroasă de această întâlnire. Pantagruel i s-a plîns, că fără nici o pricină s-a văzut nevoit să poarte un război pe care nu-l dorește. Doamna Nifleset și-a cerut iertare, arătînd că lupta pornise de la o greșeală a iscoadelor ei, care au venit să-i dea de veste că Postul cel Mare a coborât pe țarm și s-a apucat să cerceteze udul balenelor. L-a rugat încă o dată să se înduplece și să-i ierte jignirea ce suferise, încredințîndu-l că scrumbiile nu sînt în stare să poarte ură, iar în burta lor poartă mai multe icre decît fiere. Ca o dovadă de prietenie, s-a legat ca atît ea, cît și celelalte Niflesite care îi vor urma să-i închine țara, lui și urmașilor lui, ascultîndu-l cu supunere totdeauna și întru toate, prietenii lui fiind și prietenii ei, dușmanii de-asemeni; ca o dovadă de recunoștință a făgăduit să-i trimită plocon în fiecare an șaptezeci de mii de scrumbii albastre, pentru a sluji la începutul mesei timp de șase luni.

Regina s-a ținut de cuvînt: chiar a doua zi tînăra Nifleset moștenitoarea ostrovului și fiica reginei a pornit să ducă marelui Gargantua scrumbiile pomenite mai sus.

¹ Cuvînt ebraic, desemnînd o anume parte a trupului.

Gargantua le-a trimis în dar regelui din Paris; nu știu însă de ce, din pricina schimbării aerului sau a lipsei de untdelemn, scrumbiile au pierit aproape toate. La porunca regelui, au fost înmormîntate una lîngă alta într-un loc al Parisului, care se cheamă și astăzi Ulița Scrumbiilor. Doamnele de la curte au luat sub ocrotirea lor pe tînăra Nifleset, care, scăpînd cu viață, fusese găzduită la curte cu toată cinstea cuvenită. S-a măritat cu un șalău frumos și de neam bun, cu care a avut, din mila Domnului, o puzderie de urmași.

Pantagruel a mulțumit frumos reginei scrumbiilor și i-a dăruit un cuțitaș de mare preț; apoi a întrebat-o, ce-a însemnat acel balaur înaripat, care s-a arătat în văzduh? Ea a răspuns, că era o întrupare a Lăsatului de sec, zeul lor ocrotitor la vreme de război, întemeietorul și strămoșul întregului neam al scrumbiilor. Se arată în chip de porc, fiindcă grăsimea scrumbiilor de la el se trage. Pantagruel a vrut apoi să știe de ce a aruncat pe pămînt atîtea lăzi de lămîi, la care regina a răspuns că lămîile erau sfîntul Graal al lor și adevărată mănă cerească. Punînd numai cîteva picături pe-o scrumbie spintecată, se înzdrăvenea dacă era numai crestată, și învia dacă era moartă.

Pantagruel și-a luat rămas-bun de la regină și s-a întors la corabie, urmat de toți ceilalți soți de luptă, cu armele și cu *scroafa* lor.

CAPITOLUL XLIII

Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Ruah¹

După două zile de cale am ajuns la ostrovul Ruah. Jur pe cloșca cu pui de pe cer că obiceiurile poporului din acea țară erau mai ciudate decât aş putea să vă spun în cuvinte.

Oamenii aceștia trăiesc cu vînt. Nu beau și nu mănîncă decât vînt. Casa lor e o vîrtelniță. În grădina lor nu seamănă decât două-trei soiuri de păpădie, plivind cu mare grijă izmă creață și alte ierburi care se folosesc împotriva vînturilor. Poporul de jos își potolește foamea făcîndu-și vînt cu evantaie de hîrtie, de pînză sau de pene, după putința fiecăruia. Cei bogați se hrănesc din belșug cu mori de vînt. Se ospătează ca la nuntă, și, mîncînd pe săturate, vorbesc între ei despre gustul, bunătatea și felul deosebit al vînturilor, așa cum dumneavoastră, băutori pricepuți, judecați vinurile și țineți sfat despre însușirile lor.

Unii ridicau în slavă sirocul, alții baltărețul; unii laudau crivățul, alții zefirul, unii mistralul, alții taifunul și așa mai departe. Îndrăgostiții își făceau vînt cu cămășile.

¹ Cuvînt ebraic, care înseamnă: vînt.

Bolnavii înghițeau vîntul în hapuri, cum se iau și pe la noi unele leacuri.

- Ah, îmi spunea unul din ei, umflat în foaie, dacă aş putea să fac rost de-o bășică bună plină cu mistral! Învățatul doftor Scurron, care a călătorit o dată prin țara Languedocului, ne povestea că acest vînt suflă uneori cu atîta putere, încît răstoarnă o căruță încărcată. Ce bine le-ar prinde o copaie cu vînt picioarelor mele bolnave!

- Ar fi mai bună, a spus Panurge, o vadră de vin de Marivaulx-Chanteperdrix sau Frontignan!

Am văzut apoi un bărbat, destul de chipeș și cu pîntecele dolofan, care, cuprins de-o cumplită mînie, bătea de mama focului, cu papucul, pe un trepăduș de-al lui, gras și rotofei de altminteri ca și el. Necunoscînd pricina supărării lui, mi-am închipuit că în țara aceea, după sfatul doftorilor și pentru buna îngrijire a sănătății, stăpînii la necaz își băteau slugile; iar slugile mîncău bătaie ca să se îngrășe. Am aflat însă că acel trepăduș ticălos îi furase o aripă de vînt uscat, pe care o pusese cu grijă la păstrare pentru la iarnă.

Nimeni nu scuipă, nu varsă, nu-și lasă udul și nu-și deșartă mațul pe-acel ostrov; în schimb toți se pîrțîie și trag vînturi, pe întrecute! Ei pătimesc de toate acele boli, care, după cum arată Hipocrate, în *Flatibus*, sînt pricinuite de oprirea vînturilor. O a mai obișnuită și mai răspîndită e pînte-căraia, pe care o tămăduiesc cu pahare la șezut, ușurîndu-și foalele. Toți mor de dropică: bărbații pîrțîindu-se, femeile dezumflîndu-se. Sufletul lor pleacă în veșnicie pe ușa din dos.

Plimbîndu-ne de-a lungul ostrovului, am întîlnit trei zvîntați plecați să privească zborul sitarilor, care trăiesc în mare număr pe aceste meleaguri și se hrănesc de-asemeni cu vînt. Am băgat de seamă că, așa după cum dumneavoastră, băutorii de vin, porniți peste coclauri cu șipuri și butelci în buzunar, aceia purtau toți la cingătoare cîte o pereche de foaie. Dacă se

întîmpla să nu mai bată vîntul, scoteau foalele de la brîu și, suflînd cu ele, se mai întăreau cu un pic de adiere. (După cum știți prea bine, mișcarea aerului se numește vînt.)

Iar pe cînd ne pregăteam de plecare, ne-a venit din partea regelui porunca să nu luăm cu noi pe corabie nici un bărbat și nici o femeie din partea locului, fiindcă nu știu care din ei șterpelise mării-sale o puțină plină cu ultimele resturi din faimosul vînt pe care harnicul suflător Eol îl dăruise odinioară lui Ulise, să-i poarte pînzele pe vreme liniștită. El păstra cu sfințenie acea puțină de vînt, ca pe-un potir făcător de minuni, mulțumită căruia tămăduise multe boli grele, lăsînd să treacă prin vrană o undă ușoară, ca un pîrț de fată mare, sau, cum spun călugărițele, un suspin.

CAPITOLUL XLIV

Cum ploaia mică gonește vîntul mare

Pantagruel a găsit cuvinte de laudă pentru felul de-a trăi al acestor oameni, iar cîrmuitorului lor, Hyphenemian (adică plin de vînt), i-a spus:

- Dacă ați găsi drept înțelepte cuvintele lui Epicur, care spune că nu munca grea, ci plăcerile ușoare dau fericirea deplină, vă socotesc eu însumi ca pe niște făpturi fericite; căci ființa voastră, hrănindu-se cu vînt, nu vă cere nici o trudă sau prea puțină: e de ajuns să suflați.

- E adevărat, a răspuns stăpînul ostrovului, dar în viața noastră pieritoare nimic nu e desăvîrșit. Adesea cînd ne așezăm la masă, ospătîndu-ne din belșug, după obiceiul părinților noștri, cu o aripă de vînt, dulce și sățioasă ca mana cerească, începe să cadă ca din senin o ploaie ușoară și-o gonește. Ospățul se sfîrșește, cînd nu mai sînt bucate !

- Aceasta îmi aduce aminte, a spus Panurge, de povestea lui Jenin din Quinquenain, care, stropind cu puțin ud pe nevastă-sa, a oprit vîntul rău-mirositor care ieșea din ea. Am ticluit cîndva un dizen frumușel despre această întîmplare:

*Jenin, gustînd o dată din vinul lui molan
Care-ncepuse parcă pe drojdie să fiarbă,
I-a spus femeii sale să coacă un bostan,
Să curgă tulburelul mai bine pe sub barbă.
Apoi sfîrșind ospățul, s-au tolănit în iarbă,
Dar n-a putut sărmanul Jenin să ațipească:
Femeia lui, din goarnă, sufla fără-ncetare!
Atunci el a stropit puțin, s-o potolească.
Ea s-a oprit, căci spune o vorbă bătrînească,
Precum că ploaie mică gonește vîntul mare.*

- Mai avem în fiecare an o pacoste care ne lovește, a spus stăpînul ostrovului. Se află în ostrovul Tohu un uriaș numit Branghinărilă, care vine la noi primăvara să-și curețe mațele. Prăpădește morile de vînt, pe care le înghite ca pe niște hauri. Îi plac la nebunie cimpoaiele și le soarbe cu lingura mare, lăsîndu-ne să postim de trei, patru ori pe an, fără slujbe, rugăciuni ori denii.

- Și nu vă puteți apăra? a întrebat Pantagruel.

- Urmînd sfatul doftorilor noștri pricepuți în boalele pîntecelui, am ascuns în fiecare moară găini și cocoși o mulțime. Întîia oară cînd i-a înghițit era să moară. Cocoșii îi cîntau în burtă și băteau din aripi, cutremurîndu-i inima și îngreșoșîndu-l atît de amarnic, ca și cum ar fi înghițit un șarpe.

- Asemănarea nu mi se pare tocmai potrivită, a spus fratele Ioan, căci, după cum am auzit, șarpele care îți alunecă pe gît și ajunge în stomac nu-ți pricinuieste nici o supărare, iar dacă te așezi cu picioarele în sus și duci la gură o strachină cu lapte, șarpele, adulmecînd mirosul, iese la lumină.

- Așa ai auzit, a spus Pantagruel, dar nimeni pînă astăzi n-a văzut și nici n-a citit în cărți că un asemenea leac e cu putință. Hipocrat scrie că în vremea lui a aflat o dată despre o asemenea întîmplare, dar omul a murit numaidecît, în chinuri și zvîrcoliri cumplite.

- Nu numai atît, a vorbit mai departe stăpînul insulei. Vulpile îi intrau pe gît și fugeau după găini; uriașul leșina în fiecare clipă, pînă cînd, folosind leacul unui solomonar, a început să verse vulpile și să se ușureze. Acum a găsit un alt leac. Își face un clistir cu zeamă de grîu și de mei fiert, ademenind găinile să iasă. Dacă amestecă în el ficat de gîscă, atrage vulpile. Mai înghite el și niște hauri, făcute din tocătură de ogari și cîini ciobănești. Puteți să vă închipuiți cît sîntem de amărîți!

- Să nu mai aveți teamă de-aici încolo, oameni buni, le-a spus Pantagruel. Uriașul Branghinari, căpcăunul morilor de vînt, a răposat, pot să v-o spun. A murit sugrumat și înăbușit, mîncînd, la gura cuptorului, o lingură de unt proaspăt, după sfatul doftorilor.

CAPITOLUL XLV

Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Smochinișilor

A doua zi de dimineață am întîlnit în cale ostrovul Smochinișilor, niște oameni care fuseseră o dată bogați și fericiți - pe-atunci li se spunea „voinicii”¹.

Acum sînt săraci, prăpădiți și supuși papimanilor². Iată cum s-a întîmplat:

Într-o zi de sărbătoare, al cărei hram se ținea în fiecare an, primarul voinicilor, cu ceilalți sfetnici ai orașului și cîțiva învățați mai de seamă, s-au dus să vadă cum petrec papimani de pe ostrovul vecin. Unul dintre ei, zărind chipul zugrăvit al papei, cum era obiceiul să fie arătat poporului în zilele de sărbătoare, s-a strîmbat, smochinindu-și obrazul în nasul lui, ceea ce pentru papimani era semn de batjocură și derîdere.

¹ Poreclă dată de Rabelais protestanților.

² Poreclă dată de Rabelais catolicilor, „maniaci adepți ai papei”.

Pentru a răzbuna această jignire, cîteva zile mai tîrziu papimani au pus mîna pe arme și au tăbărit, fără veste asupra voinicilor, au jefuit și au prădat ostrovul, trecînd prin sabie tot ce purta barbă. N-au cruțat decît pe femeile și pe flăcăi, dar numai dacă se vor supune aceleiași încercări rușinoase, la care Frederic Barbăroșie i-a silit odinioară pe milanezi.

În lipsa lui, milanezii se răzvrătiseră și izgoniseră din cetate pe nevastă-sa, împărăteasa, suind-o în bătaie de joc pe-o catîrcă bătrînă, numită Thacor, călare cu dosul spre capul catîrcei și cu fața spre coadă. Întorcîndu-se în Milan, Frederic a pus mîna pe ei și i-a închis pe toți, iar după îndelungate căutări a dat de urma acelei catîrce, Thacor. La porunca lui s-a adunat în mijlocul tîrgului cel mare al orașului tot poporul, dimpreună cu cei osîndiți; apoi călăul, înfigînd o smochină în despicătura rușinoasă a catîrcei, a vestit cu glas de trîmbiți că oricine vrea să scape de moarte va trebui să scoată în văzul tuturor smochina cu dinții și s-o bage la loc tot astfel, fără ajutorul mîinilor. Cei care nu se vor supune vor fi strînși de gît pe loc sau spînzurați. Unii au fost cuprinși de atîta scîrbă și rușine, încît au primit mai bine moartea decît să îndeplinească scîrnava poruncă; aceștia au sfîrșit în ștreang. La alții frica de moarte a fost mai tare decît rușinea. După ce trăgeau smochina cu toți dinții, o arătau călăului s-o vadă, zicînd: *Ecco Io fico!*¹ Aceeași înjosire a mîntuit viața unora dintre voinicii care nu fuseseră tăiați de sabie. Au ajuns robii și șerbii papimanilor, iar numele de smochiniți li s-a dat fiindcă îndrăzniseră să se strîmbe dinaintea chipului papei! De atunci, sărmanii oameni n-au avut decît necazuri și pagube. I-a bătut grindina, i-au bîntuit furtunile și au suferit de foame, loviți de toate nenorocirile, ca o veșnică pedeapsă pentru păcatul strămoșilor lor.

Am intrat într-o bisericuță de pe malul mării; era dărăpănată, jalnică și, asemeni bisericii sfîntului Petru din Roma, fără acoperămînt. Am zărit în agheasmatar, cufundat în apă pînă în gît ca o rață, un bărbat cu mai multe pelerine pe el. În jurul lui stăteau trei preoți cu fața rasă și tunși în creștetul capului, care citeau dintr-o carte de rugăciuni, să gonească pe diavol. Lui Pantagruel i s-a părut priveliștea ciudată și a întrebă ce fel de comedie se juca acolo? Iată ce-a aflat. Cu trei ani mai înainte bîntuise pe acel ostrov o ciumă atît de cumplită, încît jumătate din țară rămăsese pustie, iar pămînturile fără stăpîn. Se stinsese acum molima, și acest om ascuns în agheasmatar, își lucra cu osîrdie ogorul lui rodnic pe care semăna grîu. Un drăcușor împielițat, care nu se pricepea să tune și să fulgere decît asupra verzelor, și care, pe deasupra, nici carte nu învățase, a primit de la Lucifer învoirea de a veni pe ostrovul Smochiniților să se odihnească și să petreacă, așa cum făceau toți ceilalți draci, primiți cu prietenie de femeile și de bărbații din partea locului.

¹ Iacă smochina !

Întîlnindu-l pe cîmp, drăcușorul l-a întrebă pe plugar, cu ce se îndeletnicește? Bietul om i-a spus că seamănă grîu, ca să aibă ce mîncea la anul.

- Bine, i-a spus diavolul cel mic, dar cîmpul nu-i al tău. E al meu, fiindcă din ziua cînd ați batjocorit chipul papei, această țară ne-a fost dată nouă în deplină stăpînire. E adevărat, că eu unul nu mă pricep să semăn grîu; de aceea îți las ție ogorul, dar numai dacă te învoiești să împărțim cîștigul amîndoi.

- Mă învoiesc, i-a răspuns plugarul.

- Adică, uite cum: vom despărți rodul în două, a spus dracul cel mic. Unul va lua ce-a rămas în pământ, celălalt ce-a crescut deasupra. Alegerea mi se cuvine mie, fiindcă eu sînt diavol de spiță veche și aleasă, pe cînd tu ești un mîrlan. Așadar, să știi de pe acum că partea mea va fi cea din pământ; tu vei primi pe cea de deasupra. Cînd va fi culesul?

- La jumătatea lui cuptor, a răspuns plugarul.

- Voi avea grijă să fiu de față, a spus drăcușorul. Tu vezi-ți de treabă și muncește înainte, mîrlane, muncește ! Mă duc acum să ispitesc cu dulcele păcat al desfrînării pe cuvioasele măicuțe de la mănăstirea sfintelor Vînturi, pe habotnici și pe vreo cîțiva călugări. Nu mă îndoiesc de buna lor primire. Ne vom socoti amîndoi la întoarcere.

CAPITOLUL XLVI

Cum a fost păcălit diavolul cel mic de plugarul smochinit

La mijlocul lunii iulie, diavolul cel mic s-a înfățișat la locul știut, însoțit de un pîlc de drăcușori din stranele iadului. Întîlnind pe plugar i-a spus:

- Ei, mîrlanule, purtatu-te-ai bine de cînd nune-am văzut? A sosit vremea să facem împărțeala.

- E drept, a răspuns plugarul.

Plugarul cu oamenii lui au secerat spicele de grîu; drăcușorii smulgeau din pământ paiele rămase pe miriște. Plugarul a dus grîul la arie, l-a treierat, l-a pus în saci și l-a cărat la tîrg. Drăcușorii, socotind că fac la fel, s-au așezat în obor alături de plugar, să-și vîndă și ei paiele. Plugarul a dat grîul lui pe preț bun, iar cu banii primiți și-a umplut vechea pungă ce-o purta la brîu. Drăcușorii au rămas cu paiele nevîndute, alegîndu-se pe deasupra cu batjocura țăranilor, care rîdeau de ei în mijlocul oborului.

După ce s-a spart tîrgul, diavolul cel mic a spus plugarului:

- Mîrlanule, m-ai înșelat de data aceasta, dar a doua oară n-ai să mă mai păcălești.

- Domnișorule drac, cum aș fi putut să te înșel, cînd dumneata singur ai hotărît partea care ți se cuvine? E adevărat, că ți-a fost în gînd să mă tragi pe sfoară, crezînd că pentru mine nu va răsări nimic din pământ, iar ție îți vor rămîne boabele pe care tot eu le-am semănat. Voiai să ispitești cu ele pe cei nevoiași, pe popi și pezgîrciți, ademenindu-i în capcanele tale ! Ești cam prea tinerel pentru un asemenea meșteșug. Sămînța pe care am azvîrlit-o în pământ a putrezit, dar din inima ei au răsărit grăunțele noi, pe care ai văzut că le-am cules. Tu ai ales ce-a fost mai rău, pentru că ești blestemat de cuvîntul Evangheliei.

- Să sfîrșim vorba, a spus puiul de drac. Ce vei semăna la anul pe moșia noastră?

- Pentru a scoate un cîștig mai bun, m-am gîndit să semăn sfeclă.

- Foarte bine, a răspuns drăcușorul, ești un mîrlan de ispravă. Seamănă sfeclă multă, iar eu voi avea grijă s-o păzesc de furtuni și de grindină. Dar, să ne înțelegem. Eu voi culege ce crește deasupra; partea ta va fi ce rămîne în pământ. Muncește, mîrlane, muncește ! Mă duc să ispitesc pe eretici; sînt

suflete dornice de prăjeală. Pe măria-sa Lucifer îl cam doare burta: o să-i prindă bine o zeamă caldă.

Venind din nou timpul culesului, puiul de diavol s-a înfățișat însoțit de-o altă ceată de drăcușori de-acasă. A chemat la împărțeală pe plugar, iar el s-a apucat să taie și să culeagă frunzele de sfecă. În urma lui, plugarul cu oamenii lui au săpat pământul, au scos sfeclele una câte una și le-au pus în saci. Apoi au plecat amândoi la târg.

Plugarul și-a dat sfeclele pe preț bun. Diavolul cel mic n-a vîndut nimic și a rămas de rîsul târgului.

- Văd, mîrlane, că m-ai înșelat și a doua oară, a spus drăcușorul. Des-facem învoiala și vom vedea al cui va fi pământul. Ne vom lupta cu ghearele, și care din noi va birui, va rămîne stăpîn pe toată holda. Mă întorc peste o săptămînă. Pregătește-ți pielea, mîrlane, că ai să vezi pe dracul! Acum mă duc să ispitesc pe niște împricinați cîrcotași, măsluitori de pricini, notari scamatori și advocați hoțomani, care mi-au trimis vorbă că mă așteaptă cu brațele deschise. Sînt oamenii mei. Cum Lucifer nu mistuie ușor sufletele lor, mai ales cînd nu sînt îndeajuns de sărate, le trimite de obicei la bucătărie dracilor spălători de vase.

Am auzit spunîndu-se între oameni, că Lucifer mănîncă dimineața școlari, la prînz advocați, la urmă podgoreni, la cină negustori și înainte de culcare vistiernici; cît despre popi, aceștia nu lipsesc niciodată de la masa lui. E cît se poate de adevărat. Domnul Lucifer gustă cîtiva popi la începutul fiecărei mese, iar dimineața ia totdeauna o tocăniță de școlari. Dar vai! nu știu pentru care nefericită pricină școlarii au început să învețe din Evanghelie și nu putem să mai prindem nici unul. Cred că dacă popii nu ne vor ajuta, smulgînd prin amenințări, prin silă și prin ardere pe sfîntul Pavel din mîinile lor, nu vom avea multă vreme ce ronțai. La prînz mănîncă advocați coțcari și jefuitori de săraci, din care totdeauna găsește cît îi place. Dar ți-e lehamite să te hrănești numai cu pîine ! Ne spunea o dată, în plin sinod, că s-ar înfrupta bucuros din sufletul unui fariseu care a uitat într-o zi să se roage. Ne-a făgăduit răsplată bună și simbrie îndoită, dacă îi vom aduce în dinți unul din aceștia. Am căutat și am răscolit peste tot, dar degeaba. Ei sînt de-altminteri atît de vicleni, încît toate doamnele fac danii pentru mănăstirea lor. Domnul Lucifer mănîncă la cină cu nespusă plăcere cămătari, spițeri, plăsmuitori de bani răi și negustori de marfă stricată. Dacă se simte în voia lui, seara, înainte de culcare, gustă dintr-un pivnicer, care, după ce-a băut vinul stăpînului, umple butoiul cu apă de ploaie. Dă-i zor, mîrlane, dă-i zor! Mă duc să ispitesc pe seminariștii din Trebizunda, să-și părăsească părinții, să se despartă de orice legătură obștească, să nu se mai supună poruncilor regelui, să trăiască în libertate sub pământ, să privească lumea cu dispreț, să-și bată joc de toți, și, îmbrăcînd haina veselă a nevinovăției, să se preschimbe toți în gingași călugări-cerșetori.

CAPITOLUL XLVII

Cum a fost păcălit diavolul de 'o bătrîna smochinită

Plugarul s-a întors acasă trist și gânditor. Femeia lui, văzându-l astfel, și-a închipuit că i-a furat cineva banii la târg. Aflînd însă pricina supărării lui și zărindu-i la brîu punga doldora de bani, l-a îmbărbătat cu blîndețe, liniștindu-l că nu va păți nimic. L-a rugat să se bizuie pe ea, căci va găsi un mijloc să-l scape din încurcătură.

- Oricum ar fi, eu la cea dintîi zgîrietură mă dau bătut și îi las pămîntul.

- Nu, nu, a spus femeia, încrede-te în mine și du-te de te culcă. Lasă-mă să-l surchidesc cum știu eu. Spuneai că e un pui de drac nătăflet; am să-l fac să se lase păgubaș, iar pămîntul ne va rămîne nouă. Dacă ar fi un diavol bătrîn, aș mai sta pe gînduri.

Noi coborîsem pe ostrov tocmai în ziua hotărîtă pentru încăierare. Dis-de-dimineață, plugarul s-a spovedit ca un bun credincios și, după sfatul sfinției-sale, s-a ascuns în agheasmatar, așa cum l-am văzut. Pe cînd ascultam povestea de mai sus, a ajuns la noi vestea că baba păcălise pe drăcușor și dobîndise pămîntul în felul următor.

Puiul de drac a bătut la ușa plugarului, strigînd:

- Ei, mîrlane, mîrlane ! Ți-ai ascuțit ghearele?

Intrînd pe ușă sprinten și bătaios, dracul a băgat de seamă că plugarul lipsește de acasă și a văzut-o pe nevastă-se trîntită la pămînt, bocind și văitîndu-se.

- Ce înseamnă asta? Unde-i mîrlanul? Ce mai așteaptă?

- Of ! a început să se vaite baba. Ticălosul! Tîlharul! Ucigașul! M-a schingiuit! M-a dat gata ! M-a omorît!

- Cum așa? a întrebat diavolul. Am să-l jupoi! Așteaptă puțin !

- Vai! plîngea baba, e un călău, un zbir, un zgîrie-draci! Mi-a spus că trebuie să se lupte azi în gheare cu dumneata, și, ca să-și încerce unghiile dacă sînt ascuțite, m-a atins cu degetul cel mic, aici între picioare...M-a prăpădit! S-a sfîrșit cu viața mea, n-o să mă mai vindec niciodată, ia te uită ! Acum, ca și cînd nu i-ar fi fost de ajuns, a plecat la potcovar să-i mai ascută vîrfurile unghiilor! Ești pierdut, domnișorul drac, șterge-o cît mai e vreme, că te face ferfeniță ! Pleacă, te rog...

Zicînd acestea s-a dezgolit pînă la bărbie, ca mamele din Persia de altădată în fața fiilor care fugeau de luptă, arătîndu-și ce nu se spune.

Diavolul, la gîndul că ar putea s-o pățească la fel, s-a pornit să strige:

- Mahon ! Demiurg ! Megera ! Alecto ! Persefona ! N-o să pună mîna pe mine. Am luat-o din loc. Nu-mi trebuie pămînt!

Aflînd sfîrșitul poveștii, ne-am întors la corăbiile noastre și n-am mai zăbovit mult pe-acele locuri. Pantagruel, văzînd nevoile țării și sărăcia oamenilor, a dăruit pentru trunchiul bisericii optsprezece mii ducați de aur.

CAPITOLUL XLVIII

Cum a ajuns Pantagruel pe ostrovul Papimanilor

Lăsînd în urmă ținutul amărît al Smochinișilor, am mai mers o zi întreagă, pe-o vreme plăcută și senină, cînd am văzut ivindu-se în fața noastră ostrovul Papimanilor. Mai înainte de a fi lăsat ancora și de-a fi legat corăbiile

la țarm, ne-am pomenit lângă noi cu o luntre, în care se aflau patru oameni îmbrăcați felurit. Cel dintîi era un călugăr încotoșmănat, fălos și soios; al doilea, un șoimar, cu momeală pe umăr și mănuși de zale; al treilea, un portărel, ducînd în spinare un sac cu chemări de martori, întîmpinări, răspunsuri și amînări; al patrulea, un podgorean din Orleans, cu obiele frumoase de pînză, cu un paner în mînă și cosor la cingătoare.

Cum s-au apropiat de corabia noastră, au pornit să strige cîteșipatru deodată:

- L-ați văzut, cinstiți călători? L-ați văzut?

- Pe cine? a întreat Pantagruel.

- Pe *el*!

- Care el? a întreat fratele Ioan. Să fiu al naibii de nu i-oi crăpa capul! Fratele Ioan își închipuise că e vorba despre un tîlhar, un ucigaș sau un eretic.

- Cum, cinstiți călători, au întreat cei patru, nu-l cunoașteți pe Cel-Fără-Asemănare?

- Domnilor, a răspuns Epistemon, noi nu pricepem ce voiți să spuneți. Vă rog să aveți bunăvoința a ne lamuri despre cine e vorba și vă vom arăta pe față tot ce știm.

- E cel ce este, au spus cei patru. Nu l-ați văzut nicicînd?

- Cel ce este, a răspuns Pantagruel, după învățătura bisericii noastre e Dumnezeu, care cu aceste cuvinte i s-a dezvăluit lui Moise. Nu l-am văzut, firește, și nici nu va fi vreodată muritor care să-l vadă.

- Nu vorbim despre Dumnezeul care stăpînește în ceruri, au răspuns aceia. Noi vorbim despre Dumnezeul care e mai mare pe pămînt. Nu l-ați văzut?

- Pe cinstea mea, a spus Carpalim, mi se pare că e vorba despre papa !

- Da, da, a răspuns Panurge. În ceea ce mă privește, eu, domnilor, am văzut cu ochii mei vreo trei; dar m-am ales numai cu văzutul.

- Cum așa? au și sărit cei patru. Sfintele canoane spun, că în viață nu poate fi decît unul singur!

- Vreau să spun că am văzut trei, unul după altul, nu pe toți trei deodată.

- O, oameni de trei ori fericiți! Bine ați venit printre noi! au strigat aceia.

Au îngenunchat în fața noastră și au vrut să ne sărute picioarele, ceea ce noi n-am primit, spunîndu-le că nici papa însuși, dacă ar veni să-i cercezeze, n-ar merita atîta cinste.

- Ba da, ba da, au răspuns cei patru; în privința aceasta toate sînt dinainte hotărîte. Îi vom pupa sfîntul-șezut și tot ce sub frunza de viță se ascunde, dar trebuie să fie, căci altminteri, după canoane, nici papă n-ar fi fost ales. Canoanele spun foarte lămurit: „Papei fără fudulii, mitră în cap nu i se va pune”. Dacă toți oamenii s-ar naște fără, nici papă pe lume n-ar mai fi!

Pantagruel a întreat pe un vîslaș de pe luntre, cine erau cei patru?

Vîslașul i-a răspuns că ei înfățișează cele patru stări ale țării, și a mai adăugat că vom fi bine primiți și ospătați, întrucît am avut fericirea de a-l fi văzut pe papa. Panurge i-a șoptit la ureche:

- Domnul să fie lăudat! Toate vin la rîndul lor pentru cine știe să aștepte.

N-am câștigat nimic cînd l-am văzut pe papa. De data aceasta, să fie al dracului, mi se pare că ne vom alege cu ceva folos.

Am coborît pe țarm. Tot poporul, bărbați și femei cu copii în brațe, ca într-un alai de sărbătoare, au ieșit întru întîmpinarea noastră. Cele patru stări vesteau în gura mare:

- L-au văzut! L-au văzut! L-au văzut!

Mulțimea a îngenuncheat în calea noastră și, ridicînd mîinile împreunate spre cer, striga:

- O, fericiți muritori! Prea fericiți!

Au strigat astfel vreme de un sfert de ceas. Apoi ne-a ieșit înaintea mai-marele învățaților lor, cu toți ceilalți dascăli și cu școlarii, care erau purtați din urmă cu biciul, cum se obișnuiește pe la noi să fie bătuți copiii ca să țină minte de cîte ori e dus la spînzurătoare un tîlhar. Pantagruel s-a supărat și le-a spus:

- Domnilor, dacă mai biciuiți copiii, eu plec.

Mulțimea s-a minunat auzind acel glas răsunător, iar unul mic și cocoșat, cu degete lungi, a întrebat pe mai-marele dascălilor:

- Minunea minunilor! Toți cîți îl văd pe papa cresc atît de mari ca acest uriaș care ne amenință? Ah ! De ce nu-l pot vedea și eu, să ajung la fel?

Atîta larmă au stîrnit strigînd, încît episcopul lor, Homenas, s-a grăbit să ne întîmpine la rîndul lui, călare pe-un catîr fără frîu și înveșmîntat în verde. Era însoțit de ajutoarele lui, care duceau crucea, praporii, steagurile, baldachinul, lumînările și potirele cu agheasmă. S-a repezit și preasfinția-sa să ne sărute picioarele, spunînd că unul din hipofeții lor, vînturător și ticlucitor al sfintelor canoane, a lăsat scris, că așa după cum Mesia cel mult așteptat li s-a arătat evreilor, tot astfel papa va coborî într-o zi pe ostrovul lor; iar pînă va sosi acel ceas fericit, să întîmpine cu cînte și cu slavă pe toți cei care îl vor fi văzut la Roma.

Noi însă l-am rugat foarte frumos să ne scutească.

CAPITOLUL XLIX

Cum Homenas, episcopul papimanilor, ne-a lămurit sfintele canoane

Homenas ne-a spus:

- Sfintele canoane ne îndrumă și ne poruncesc să ne ducem mai întîi la biserică, nu la cîrciumă. Iată de ce, pentru a nu călca aceste înalte orînduiri, vom merge acum să ne rugăm și numai după aceea ne vom așeza la masă.

- Omul lui Dumnezeu, a spus fratele Ioan, ia-o înainte, noi te urmăm. Ne-ai cîstit, ca un bun creștin, cu atît de frumoase cuvinte, cum de mult nu ne-a fost dat să auzim. Mi-e inima plină de bucurie și cred că mă voi ospăta cu poftă. E un lucru minunat, să-ți iasă în cale un om al lui Dumnezeu!

În tinda bisericii am zărit o carte mare, îmbrăcată în aur și încrustată cu felurimi de pietre nestemate: rubine, smaralde, diamante și mărgăritare, cel puțin tot atît de frumoase ca cele pe care Octavian August le-a închinat lui Jupiter în Capitoliu. Cartea atîrna legată cu două lanțuri grele de aur sub

bolta de la intrarea bisericii. Am privit-o cu multă încântare. Pantagruel o mînuia și o răsfoia cu ușurință, fiind întocmită parcă pe măsura lui. Ne spunea că, atingînd acele pietre prețioase, simțea o dulce gîdilare în brațe și o poftă nestăpînită de-a lua la bătaie vreo doi-trei paznici, bineînțelese nu din cei tunși în creștetul capului.

Homenas ne-a vorbit astfel:

- Odinioară Moise a dat evreilor legea pe care Dumnezeu cu mîna lui o scrisese. În orașul Delfi, pe fruntea templului lui Apollo, se găseau aceste cuvinte dumnezeiești săpate în marmură: *GNOTHI SE AUTON*¹. Iar după o bucată de timp, o mîna cerească a scris dedesubt: „*EI*”². Chipul Cibelei a coborît din cer pe o cîmpie din Frigia, numită Pasimunt. Tot astfel s-a strămutat în Tauris chipul Diane (dacă credeți ce spune Euripide). Flamura sub care regii creștini ai Franței au pornit la luptă împotriva necredincioșilor tot din cer le-a fost trimisă. Pe timpul domniei lui Numa Pompiliu, al doilea rege al Romei, din cer a căzut scutul cel sfînt, de care a rămas legată soarta cetății. În cetatea Acropolei, la Atena, a coborît din cerul empireu statuia Minervei. Aceste sfinte canoane, pe care le vedeți aici, au fost scrise de mîna unui heruvim. Dumneavoastră, oamenii de dincolo de mare, poate că nu credeți...

- Nu prea, a răspuns Panurge.

¹ Cunoaște-te pe tine însuși (grec). • Tu ești (grec).

- Ele ne-au fost trimise din cer într-un chip cu totul minunat, așa cum spune Homer, părintele filozofiei (dacă lăsăm la o parte sfintele canoane), că a coborît de-a dreptul din Jupiter. Și fiindcă ați văzut pe papa, evanghelistul și veșnicul păzitor al canoanelor, vă vom îngădui să le pipăiți și să le sărutați cuprinsul, dacă veți găsi cu cale. Va trebui mai întîi să postiți însă timp de trei zile, să vă spovediți mărturisindu-vă păcatele, așa cum ne învață sfintele canoane aici de față. S-ar cuveni, așadar, să aveți mai mult răgaz înaintea dumneavoastră.

- Omul lui Dumnezeu, a spus Panurge, de canonit, dacă mi-e îngăduit să spun astfel, ne canonesc și pe noi destule canoane, scrise pe hîrtie sau pe piele de vițel, cu slove de mîna sau trase la tipar; n-aveți nevoie să vă oste-niți a ni le mai arăta pe-ale dumneavoastră. Vă mulțumim pentru bună-voință.

- Mofturi! a spus Homenas, n-ați văzut niciodată pe acestea scrise cu mîna de înger. Ale dumneavoastră sînt măsluite după ale noastre, cum au arătat vechii noștri scriitori canonici. Vă rog să nu-mi cruțați osteneala. Dar trebuie să vă hotărîți, dacă primiți să vă spovediți și să postiți trei zile, scurte și frumoase, de-ale bunului Dumnezeu.

- De spovedit, a răspuns Panurge, ne vom spovedi bucuros. Cu postul, însă, o să fie mai anevoie; fiindcă am ajunat destule zile pe mare, iar printre dinții noștri au țesut păianjenii pînză. Fratelui Ioan Spintecătorul, aici de față (Homenas l-a îmbrățișat părintește), i s-a împietrit gîtlejul și i-a crescut mușchi pe măsele, fiindcă a lăsat prea multă vreme falcile în nelucrare.

- E adevărat, a răspuns fratele Ioan, m-am cocoșat de atîta post!
- Să intrăm în biserică, a spus Homenas. Ne veți ierta dacă nu vom sluji leturghia cea mare. A trecut de amiazi și după sfintele canoane această slujbă nu mai e îngăduită. Vom face o scurtă rugăciune, fără împărtășanie.
- Ce să spun, o gură de vin bun de Anjou ne-ar fi prins bine, a spus Panurge.
- Doamne ajută! a încheiat fratele Ioan. Numai de un lucru îmi pare rău: va trebui să ascult slujba pe nemîncate ! Scurteaz-o cît mai mult, să nu-și mînjească poalele; și încă pentru ceva: mi-e cam foame.

CAPITOLUL L

Cum ne-a arătat Homenas arhetipul unui papă

Sfîrșind slujba, Homenas a scos dintr-un sipet de lîngă altarul cel mare o legătură de chei și a descuiat pe rînd treizeci și două de broaște și paisprezece lacăte, care închideau, deasupra altarului, o fereastră oarbă cu zăbrele de fier; și-a pus cu mare evlavie pe umeri un sac ud și, dînd la o parte o perdea: de mătase roșie, ne-a arătat o icoană (destul de stîngaci zugrăvită, după cum mi s-a părut). A mîngîiat-o ușor cu vîrful unui băț lung, și ne-a dat să pupăm capătul care atinsese icoana. Apoi ne-a întrebat:

- Cu cine seamănă acest chip sfînt?
- E chipul unui papă, a răspuns Pantagruel. Îl cunosc după mitră, după haina ce poartă, după pelerină și după papuc.
- Adevărat, a spus Homenas, e icoana bunului Dumnezeu de pe pămînt, a cărui venire o așteptăm cu smerenie, și pe care nădăjduim să-l vedem într-o zi în țara noastră. O ! mult dorită zi și binecuvîntată ! Voi, fericiți muritori, v-ați născut sub stea norocoasă: voi ați văzut cu ochii voștri fața bunului Dumnezeu de pe pămînt! Noi privim numai chipul lui zugrăvit, spălîndu-ne pe de-a-ntregul de toate păcatele mărturisite, și cam de-a treia parte din cele pe care le-am dat uitării. Nu venim să îngenunchem în fața icoanei lui decît la marile sărbători de peste an.

Pantagruel spunea că e o lucrare vrednică de meșterul Dedal. Deși nefirească și rău-zugrăvită, avea totuși în ea ceva ascuns și vrăjit, ca o tainică putere dumnezeiască de a împărți iertări.

- O droaie de cerșetori din Seuille, a spus fratele Ioan, se ospătau într-o zi de sărbătoare, în fața bisericii. Unul se lăuda că în ziua aceea cîștigase șase albi; altul doi gologani; al treilea, șapte pitaci. Un cerșetor rotofei se ținea mîndru, că partea lui fusese trei arginți. „Ți-a pus Dumnezeu mîna în cap !” au spus ceilalți, ca și cum Dumnezeu ar fi putut să atingă, cu sfînta lui mînă, o scăfîrlie plină de păduchi și de rîie !

- Altă dată cînd vei avea de gînd să mai spui asemenea snoave, s-a supărat Pantagruel, să vii și cu un lighean. Îmi vine să vărs ! Cine a mai pomenit să amesteci numele Domnului cu rîia și cu păduchii! Ptiu ! n-am altceva de zis decît „ptiu !” Și dacă voi, călugării, obișnuiți să spuneți vorbe spurcate, lăsați-vă năravul la mănăstire, nu-l mai purtați prin lume.

- Doftorii cred, a spus Epistemon, că în foarte multe boli se arată oarecum

voința lui Dumnezeu. Neron avea o mare evlavie pentru ciuperci și le numea pâinea zeilor, fiindcă otrăvise cu ajutorul lor pe tatăl lui vitreg, Claudiu, împăratul romanilor.

- Eu găsesc, a spus Panurge, că acest chip aici zugrăvit nu seamănă cu nici unul din papii vremii noastre, care, după cum i-am văzut eu, nu purtau scufie, ci coif oțelit, asemenea unei mitre persane; și în vreme ce pacea și buna-învoire domneau în toate celelalte țări creștine, ei singuri purtau cu sabia în mână, un război sîngeros și mișelnic.

- Se războiau cu nesupușii, cu ereticii, cu protestanții dezmetici, cu răzvrățiții care se împotrivesc voinței sfinte a bunului Dumnezeu de pe pămînt, a spus Homenas. Ceea ce era nu numai drept și îngăduit, ci o îndatorire poruncită de înseși sfintele canoane; căci papii sînt ținuți să treacă prin foc și sabie pe toți împărații, regii, ducii, principii, și republicile care se abat măcar cu o iotă de la poruncile lui: să le ia pămînturile, să-i izgonească din țările lor, să-i afurisească și să-i ucidă pe toți, cu fiii și cu neamurile lor, trimițîndu-le blestem și osîndă, să fiarbă în cazanul cel mai încins din fundul iadului!

- Dracul să le poarte de grijă ! a spus Panurge. După cum bag de seamă, pe la dumneavoastră nu se găsesc eretici de-alde Rimanogrobis, nici de soiul celor care s-au prăsit prin țara nemților și prin Anglia. Sînteți toți creștini cernuți prin sită: bob numărat!

- Slavă Domnului! a răspuns Homenas. Drept aceea toți vom fi mîntuiți. Veniți să luați agheasmă, și să ne așezăm la masă.

CAPITOLUL LI

Cuvinte la ospăț întru lauda canoanelor

Trebuie să vă spun, cinstiți băutori, că în timpul slujbei săvîrșite de Homenas, trei epitropi ai bisericii, cu cîte un taler în mână, au făcut ocolul credincioșilor, spunînd: „în cinstea fericiților călători care i-au văzut chipul!” La ieșirea din biserică i-au adus lui Homenas talerele pline de bani papimani. Homenas ne-a spus că vom avea parte de un ospăț îmbelșugat, hotărînd ca jumătate din ce s-a strîns să meargă pe mîncare, iar cealaltă jumătate pe băutură (după cum stă scris într-o minunată însemnare pe marginea unei file a sfintelor canoane). După cum s-a și făcut. Era acolo un han de toată frumusețea, cam la fel ca al lui Guillet din Amiens. Vă rog să credeți, că mîncarea a fost pe săturate, iar băutură de ajuns. Voi însemna aici două lucruri care mi-au rămas în minte. Mai întîi, că toate felurile de mîncare: căprioară, clapon, rîmător (nicăieri n-am văzut atîți porci ca în țara papimanilor), porumbel, iepure, cocoș de India și celelalte, erau puse pe masă dimpreună cu un adaos bogat de minciuni călugărești. Al doilea, că bucatele, ca și plăcintele, ne-au fost aduse la masă de fete-mari, din partea locului, toate bune de măritat. Erau frumusele, n-am ce zice, sprintene și bălăioare, gingașe și săritoare, înveșmîntate în rochii albe, lungi, cu mijlocul strîns în cîngătoare și cu capul gol, purtînd pe creștet cununi împletite din panglici de mătase viorie, presărate cu flori plăcut mirositoare, trandafiri,

garoafe și maghiran. Cu mișcări mlădioase ne turnau în pahare și ne îndemneau să bem, înclinându-se cu plecăciuni ușoare și pline de cuviință, spre desfătarea ochilor și încântarea inimii tuturor.

Fratele Ioan le privea pe sub sprânceană, cum adulmecă vulpea găinile. După cel dintâi fel de bucate, au cântat cu glasul lor dulce un psalm de preamărire a sfintelor canoane. La al doilea fel, Homenas, bucuros și vesel, a chemat pe mai-marele pivnicerilor și i-a spus:

- Luminăția-ta, luminează-mă!

Una din fecioare i-a înfățișat un potir plin cu vin minunat. Homenas l-a prins cu amândouă mâinile și i-a spus lui Pantagruel:

- Monsenior și iubiți prieteni, beau în sănătatea dumneavoastră din adâncul inimii. Fiți bineveniți!

A golit paharul, apoi l-a înapoiat gingașei copile, spunând cu glas puternic:

- O, sfinte și dumnezeiești canoane ! Mulțumită vouă, vinul cel bun e atât de bun!

- Vinul nu e rău, a încuviințat Panurge.

- Mai vrednice de laudă ar fi sfintele canoane, a spus Pantagruel, dacă ar preschimba vinul cel rău în vin bun.

- O, serafică șesime !¹ a spus Homenas. Cît ești de trebuitoare pentru mîntuirea sufletelor noastre! O, carte clementină², scrisă cu mâini de heruvim! În tine se cuprinde și se lămurește viața adevăratului creștin! O, minuni îngerești! Fără voi s-ar pierde sărmănele suflete, pe care trupurile muritoare le poartă în rătăcire pe această vale a plîngerii! Vai! Cînd le va fi dăruită oamenilor marea bucurie de a lăsa la o parte orice alte gînduri și oricare altă îndeletnicire, pentru a vă citi, a vă învăța, a vă cunoaște, a vă folosi, a vă adînci și a vă cuprinde, binecuvîntîndu-vă și umplînd cu sfințenia voastră adîncul creierului lor, măduva oaselor și întortocheatul labirint al arterelor purtătoare de sînge ! O, atunci, numai atunci și numai astfel, lumea va fi cu adevărat fericită!

La aceste cuvinte, Epistemon s-a ridicat și i-a mărturisit cinstit lui Panurge:

- Scaunul pe care stau n-are gaură și trebuie să ies puțin pînă afară. Mi-am umplut burta cu gogoși; nu pot să le mai țin în mine !

- O ! a vorbit mai departe Homenas, nu vor mai bîntui atunci nici înghețul, nici grindina, nici poleiul, nici alte nenorociri! Bunăstarea și belșugul vor înflori pe pămînt! Pretutindeni va domni pace statornică și de neînfrînt. Vor înceta războaiele, prădăciunile, tîlhăriile. Nimeni nu va mai fi trimis la moarte, afară bineînțelese de eretici și de răzvrățiți. O, ce bucurie, ce voie-bună, ce petrecere și ce desfătare vor fi în toată lumea ! O, măreață și binecuvîntată învățătură! Știință de neprețuit! Dumnezeiască înțelepciune, dăruită nouă de sfintele cărți ale veșnicilor canoane ! Citiți numai un sfert de canon, două șiruri dintr-un paragraf, un singur cuvînt, și veți simți în inima voastră flacăra și jarul iubirii dumnezeiești;

¹ „Șesimea” - a șasea carte a canoanelor, adăugată de papa Bonifaciu al VII-lea.

² Cartea a cincea a canoanelor, decretată de papa Clement al V-lea.

milă pentru aproapele vostru, dacă nu-i cumva eretic; dispreț de neclintit pentru toate deșertăciunile lumești; înălțare suprapământescă sufletelor voastre pînă în al nouălea cer și deplină împăcare îndemnurilor inimii voastre!

CAPITOLUL LII

Alte minuni datorite canoanelor

- Ai vorbit ca un profet! i-a spus Panurge. Dar pe mine nu mă mai ajută credința, din ziua cînd, găsindu-mă la Poitiers în casa învățatului scoțian Canonibus, am citit una din acele cărți laudate. Să mă ia naiba, așa cum mă vedeți, dacă n-am rămas cu mațul încuiat timp de patru-cinci zile! Nu ieșeau din mine decît fărîmituri de găinaț uscat! Cum spunea Catul despre vecinul său Furius:

Fac zece baligi într-un an.

Atît! Dar sînt așa de tari și de uscate,

Că poți să le frămînți în mîini oricît,

Și degetele îți rămîn curate.

- Ah! Ah ! a spus Homenas, aveai, după cum cred, iubite prietene, un greu păcat care-ți stătea pe inimă.

- Asta-i altă mîncare de pește ! a spus Panurge.

- Într-o zi, pe cînd eram la Seuille, a spus fratele Ioan, m-am șters la fund cu o filă din asprele canoane ale papei Clement, pe care părintele Jean Guymard o azvîrlise în tinda mănăstirii. Atît am suferit și am sîngerat, că era cît pe-aici să mă ia dracul.

- Hm! Hm ! a spus Homenas, te-a pedepsit Dumnezeu pentru păcatul ce-ai săvîrșit, spurcînd sfînta carte, pe care trebuia s-o cinstești și s-o săruți ca pe o icoană !

- Jean Chouart, a spus Ponocrat, cumpărase de la călugării mănăstirii Saint-Olary din Montpellier niște frumoase canoane scrise pe piele de vițel, din care și-a întocmit tipare ca să toarne bani de aur. Dar n-a avut noroc. Printr-o neînțeleasă întîmplare tiparele s-au stricat, nici un ban n-a ieșit bun și turnătorul de aur a rămas păgubaș.

- Mînia și pedeapsa lui Dumnezeu ! a spus Homenas.

- La Mans, a început să povestească Eudemon, spițerul François Cornu s-a gîndit să facă pungi de hîrtie din filele rupte ale unor pravili mănăstirești. Să n-am parte de Satana, dacă mint: toate mirodeniile pe care le învelea în acea hîrtie se stricau, se împuteau și se înveninau: tămîia, piperul, cuișoarele, cimbrul, șofranul, scorțișoara, ienibaharul, tamarinul și celelalte.

- Pedeapsa și blestemul lui Dumnezeu! a spus încă o dată Homenas. Să necinstești sfintele scrieri înfășurînd în ele marfă de vînzare!

- La Paris, a spus Carpalim, croitorul Groignet a folosit niște *clementine* vechi, ca să taie din ele tipare. Toate hainele pe care le-a croit astfel, după măsură, le-a greșit și le-a aruncat: rochii, mantale, fuste, scurteici, zăbunuri, gulere, pieptare, cazace, turnuri. Pornea să croiască o pelerină și ieșea un

crac de nădrag. Se apuca să potrivească din foarfeci o jiletcă și se pomenea cu fundul unei pălării țuguiate; din tiparul unui pieptar ieșea o izmană; croia, chipurile, pe măsură, o scurteică de lână și ieșea un burlan. Îl dădea la cusut pe mîna calfelor, care-l mai lărgeau, pînă ajungea să semene aidoma cu o sobiță pe care se coc castanele. Un guler se făcea papuc; dintr-o fustă ieșea o glugă; pornea să croiască o mănăluță și se pomenea cu o tobă elvețiană. Mușteriii l-au pîrît și judecata l-a pedepsit să plătească postavul stricat. Acum n-are după ce bea apă.

- Pedeapsa și mînia lui Dumnezeu ! a zis pentru a treia oară Homenas.

- La Cahusac, a început Gimnast, se hotărîse o întrecere de tras la țintă între seniorul d'Estisac și viconteles Luzun. Unul a rupt o jumătate de filă dintr-un canon în stare bună și a tăiat drept în mijloc un cerc alb pentru semn. Să mă ia dracul pe degeaba și fără arvună, dacă s-a aflat un singur arcaș din țara Guyennei, unde sînt numai trăgători de mîna întîi, care să nimerească în țintă vreo săgeată! Toți au tras pe-alături! Preasfîntul semn alb a rămas neatins, nepîngărit, negăurit! Feciorul cel mai mare al lui Sansounin s-a jurat că a văzut cu ochii lui, lămurit și limpede, cum săgeata lui Carquelin a zburat drept spre mijlocul țintei, dar, cînd să se înfigă, s-a abătut deodată cu o palmă mai jos!

- Minune ! a strigat Homenas, minune, minune! Luminăția-ta, luminează-mă ! Beau în sănătatea tuturor. Văd că sînteți cu toții creștini buni.

Fetele începuseră să se zbenguiască între ele. Fratele Ioan necheza cu nările umflate, gata-gata să se arunce asupra lor, ca un cîine rău sau ca numitul Herbault¹ asupra oamenilor cumsecade.

- Îmi pare că ținta albă n-a fost mai amenințată decît Diogene într-o împrejurare asemănătoare, a spus Pantagruel.

- Cum adică? a întrebat Homenas. Diogene trăia după canoane?

- Nu se potrivește, a spus Epistemon, care se întorsese de la treburile lui de afară.

- Diogene, (a povestit Pantagruel) într-o zi cînd n-avea altceva mai bun de făcut, a ieșit la plimbare să privească arcașii cum trăgeau la țintă.

¹ Aluzie la Puits Herbault, care îl atacase în scris pe Rabelais.

Se afla printre aceia unul, atît de neîndemînatic și de nepriceput, încît toți de primprejur se fereau să nu fie loviți de săgețile lui. Văzînd că cea dintîi săgeată a zburat cam la un stîngen mai departe de semn, iar la a doua, lumea s-a risipit speriată care încotro, Diogene a venit și s-a așezat drept în țintă; singurul loc, zicea el, în care n-avea a se teme că va fi atins !

- Un paj al seniorului d'Estisac, anume Chamouillac, a spus Gimnast, a priceput taina. Ascultîndu-i sfatul, arcașii au schimbat ținta și au tăiat alta, din hîrtille unei pricini care s-a judecat mai demult la Pouillac. De data aceasta toți au nimerit în semn!

- În Landerousse, la nunta lui Jean Delif, a zis Rizotom, fusese un ospăț de pomină, cum se obișnuia pe atunci. Petrecerea s-a prelungit cu jocuri, snoave și tot soiul de comedii vesele; cu danțuri arăbești în cîntec de

clopoței și tamburine; cu tot felul de giumbușlucuri, păcăleli și năzdrăvănii de măscărici. Prietenii mei de școală și cu mine, pentru a cinsti sărbătoarea nunții, ne-am gătit cu panglici albe și albastre, iar spre sfârșitul ospățului am înjghebat un vicleim hazliu, prefăcându-ne în scoici de mare și melci-codobelci. Neavînd la îndemînă nici hîrtie, nici frunze de brustur, ne-am acoperit fața cu foi din cartea a șasea a canoanelor, tăind cîte o gaură pentru ochi, pentru gură și pentru nas. Era o frumusețe ! Am zburdat cît am zburdat, dar după ce am isprăvit cu dănțuitul și ne-am scos măștile, arătam la față mai schimonosiți și mai pociți decît toți dracii iadului, care joacă tontoroii în *Patimile Domnului*, la Doue! Foile din carte ne lăsase pe obraz numai carne vie și semne de boală. Unul avea pojar, altul gălbează, unul vărsat, altul scarlatină, iar al cincilea o puzderie de buboale coapte. Unul singur din noi scăpase mai ușor: nu-i căzuseră decît dinții.

- Minune ! a strigat Homenas, minune !

- Nu-i de rîs și nici de glumă, a spus Rizotom. Surorile mele, Renee și Caterina spălaseră și înălbiseră niște gulerașe de horbotă și niște mînecuțe de-ale lor; le înmuiaseră în scrobeală cum se cuvine și le puseseră să se netezească între filele unor canoane cu scoarțe groase și încuietori ferecate. Dumnezeu...

- Așteaptă puțin, i-a tăiat vorba Homenas, despre ce Dumnezeu vrei să vorbești?

- Nu-i decît unul singur, a răspuns Rizotom.

- Cel care stă în ceruri? a spus Homenas. Dar pe pămînt nu mai avem unul?

- Fîșt! a spus Rizotom. Uitasem. Așadar, pe Dumnezeu din cer și pe trimisul lui de pe pămînt vă jur, că toată horbota, toate gulerașele și toate mînecuțele, albe ca zăpada, săpunite și scrobite, s-au făcut negre ca un șorț de cărbunar!

- Minune! a strigat Homenas. Luminăția-ta, luminează-mă și ține minte aceste frumoase întîmplări.

- Vorba cîntecului, a spus fratele Ioan:

De cînd trăim după canoane,

Și merg ostașii cu zorzoane,

Iar popii umblă de-a călare,

E-n lume rău și zarvă mare!

- Am înțeles, a spus Homenas, acestea sînt glume proaste de-ale unor eretici.

CAPITOLUL LIII

Cum, cu ajutorul canoanelor, Roma fură aurul Franței

- Aș vrea să pot să bag atîtea burți de vin în mine, a spus Epistemon, pînă vom ajunge să cercetăm la izvorul lor faimoasele capitole: *Execrabilis, De multa, Si plures, De Annatis per totum, Nisi essent, Cum ad Monasterium, Quod dilectio, Mandatum*¹ și alte cîteva, mulțumită cărora trec din Franța în buzunarele Romei, an de an, patru sute de mii de ducați și mai bine.

- E ceva mai mult decît nimic, a spus Homenas, și totuși mi se pare puțin,

deoarece Franța drept-credincioasă e doica cea bună a Curiei romane. Dar te rog să-mi arăți, ce alte cărți pe lume, de filozofie, de medicină, de drept, de matematică, de povești, ba chiar, Doamne iartă-mă, sfintele Scripturi, au mai adus vreodată atîta cîștig ! Nici pomeneală ! Nu se potrivește ! O asemenea vînă de aur nu veți afla niciunde ! Iar acei blestemați de eretici mai cutează să nu le citească? Puneți-i pe foc ! Strîngeți-i în clește ! Tăiați-i cu foarfecă ! Înecați-i! Spînzurați-i! Trageți-i în țeapă ! Rupeți-i în bucăți! Spintecați-i! Prăjiți-i! Fierbeți-i! Scurtați-i! Răstigniți-i pe cruce! Zdrobiți-le oasele ! Striviți-i! Ciopîrțiți-i! Ardeți de vii pe acești eretici ticăloși, canonofagi, canonucizi, mai răi decît antropofagii, mai nemernici decît paricizii, canonii-i-ar Satana în adîncurile iadului! Voi toți ceilalți, oameni de treabă, dacă sînteți cu adevărat buni creștini, cum vă știe lumea, să nu credeți, să nu gîndiți, să nu spuneți și să nu faceți altceva decît ceea ce arată sfintele noastre canoane și adaosurile lor: *șesimea* papei Bonifaciu, rînduielile papei Clement și cele întregitoare ale neclintitului nostru *Corpus juris canonici*¹. Toate vă vor fi dăruite: mărire, cinste, înălțare, bogăție, putere, locul cel dintîi între oameni.

¹ Titluri în latină a unor decrete și hotărîri papale. ¹ Întregul dreptului canonic (lat.).

Slăviți de toți veți fi și temuți de fiecare; prețuiți, aleși, binecuvîntați! Căci în orice țară de sub bolta cerului veți merge, nu veți găsi oameni mai vrednici decît aceia, care cu știința lui Dumnezeu și prin nesfîrșita înțelepciune a soartei s-au dedat învățaturii sfintelor canoane. Doriți un rege viteaz, un dibaci căpitan de oaste, un cîrmuitor chibzuit în timp de pace și un bun strateg în vreme de război, care să știe să prevadă toate piedicile, să preîntîmpine toate primejdiile, să ducă pe oameni val vîrtej în luptă, să nu lase nimic la voia întîmplării, să fie învingători totdeauna, să cruțe viața ostașilor lui și să știe să folosească biruința? Căutați un canonit! Nu, nu, vreau să spun un canonic...

- Tot aia e ! a spus Epistemon.

- Aveți trebuință în timp de pace de un bărbat priceput în a cîrmui o republică, un regat, o împărăție? Să reverse asupra nobilimii, poporului, bisericii și senatului pacea, belșugul și prietenia? Să statornicească pretutindeni ascultarea, cinstea și omenia? Chemați la voi un știutor al sfintelor canoane! Doriți un om care prin pilda vieții lui, prin vorbirea lui aleasă, prin cuvioasele lui muștrări, în puține zile și fără vărsare de sînge, să mîntuiască Sfîntul Pămînt, și să aducă la dreapta credință pe păgînii turci, evrei, tătari, moscoviți, mameluci și saraboviți? Alegeți un cititor de canoane! Cine poartă vina, că în atîtea țări poporul e rău-nărvit și îndărătnic, slujitorii sînt lacomi și neascultători, școlarii nerozi și neștiutori? Vinovați sînt cîrmuitorii, stăpînii și dascălii lor, fiindcă nu se țin de canoane.

Și, cu mîna pe inimă, răspundeți: Cine a ctitorit, a ridicat și a sfîntit mărețele biserici care împodobesc, înfrumusețează și luminează pretutindeni lumea creștină, ca stelele cînd răsar pe bolta cerului? Sfintele canoane! Cine a întemeiat, cine ține în viață și hrănește cinul bunilor călugări din schituri și

mănăstiri, fără ale căror neconținute rugăciuni de zi și noapte, omenirea s-ar întoarce fără îndoială în bezna nopții dintru început? Sfintele canoane ! Cine sporește în fiecare zi bunurile lumești și duhul dător de viață veșnică, moștenirea de toți știută și preamărită a sfântului Petru? Sfintele canoane ! Cine dă sfântului-scaun apostolic al Romei de azi și de totdeauna acea putere atât de temută în lume, care face ca toți regii, împărații, domnii și stăpînii să atîrne vrînd, nevrînd de voința lui? Să fie încoronați, înscăunați și împuterniciți de el, să vină să i se închine și să-i sărute papucul, minunatul papuc pe care l-ați văzut zugrăvit? Cine? Sfintele canoane ale Domnului!

Am să vă mai dezvăluiesc o taină. Toate școlile înalte ale lumii voastre au drept semn și lozincă a lor o carte, cîteodată deschisă, alteori închisă. Știți ce carte poate să fie?

- Nu știu, a răspuns Pantagruel. N-am citit în ea niciodată.

- Vă voi spune. Sînt canoanele, fără de care acele înalte școli și-ar pierde toate drepturile lor! Așa-i că nu știai? Aha, ha, ha !

Homenas a început să rîdă și să pîrîie, să scuipe și să asude. A dat scufia lui cu patru buzunare uneia din fete, care și-a pus-o rîzînd pe frumoasele ei cosițe, după ce a pupat-o mai întîi cu iubire, ca un semn de noroc, că se va mărita cea dintîi.

- *Vivat!* a strigat Epistemon. *Vivat, fifat, pipat! bibat!* Tainele Apocalipsului !

- Luminăția-ta, a spus Homenas, luminează-mă ! Fecioarelor, aduceți poamele ! Adevărat vă spun, că dacă veți dăruii zilele voastre buneii învățături a sfintelor canoane, veți fi pe lumea aceasta bogate și cinstite. Tot astfel vă încredințez că veți fi primite toate în împărăția binecuvîntată a cerului, ale cărui chei au fost date spre păstrare sfîntului Dumnezeu al canoanelor. O, bunul meu Dumnezeu, căruia mă închin și pe care nu l-am văzut niciodată, îndură-te de noi și deschide-ne măcar în ceasul morții binecuvîntată comoară a sfintei noastre biserici, căreia îi ești ocrotitor și paznic, darnic chivernisitor și împărțitor de bunuri. Poruncește ca prețioasele cărți de iertare a păcatelor noastre viitoare să nu ne lipsească, pentru ca dracii să nu poată mușca din sufletele noastre, iar gura cumplită a iadului să nu ne înghită ! Iar dacă ne va fi dat să trecem prin Purgatoriu, dă-ne răbdare! Căci a ta e voința și puterea de a ne mîntui, atunci cînd vei socoti că e vremea.

Sfîrșind vorba, Homenas a pornit să plîngă cu lacrimi grele și fierbinți, bătîndu-și pieptul și sărutîndu-și cele două degete mari ale mîinilor, puse unul peste altul în chip de cruce.

CAPITOLUL LIV

Cum a dat Homenas lui Pantagruel perele bunului creștin

Văzînd această întorsătură jalnică, Epistemon, fratele Ioan și Panurge și-au ascuns fața sub șervete și au început să strige: „Miau ! miau ! miau !” ștergîndu-și ochii ca și cum ar plînge. Fetele, dinadins învățate, le-au pus dinainte cîte o cupă cu vin de-al papei Clement și belșug de cofeturi. Ospățul s-a însuflețit din nou.

La sfîrșitul mesei, Homenas ne-a dăruit mai multe pere mari și frumoase, zicînd:

- Luați, prieteni! Perele acestea sînt fără asemănare. Nu veți mai afla altele la fel în toată lumea, căci nu se coc în orice livadă. Fiecare pămînt are rodul lui. Abanosul cel negru ne sosește din India. Tămîia cea bună ne-o dăruiește Saba. Insula Lemnos ne dă lutul sfragitid al sigiliilor. Aceste pere minunate nu se coc decît pe ostrovul nostru. Ar trebui să duceți altoi la voi acasă.

- Cum le spuneți? a întrebat Pantagruel. Sînt foarte bune și zemoase. Tăiate în patru, coapte la tavă cu puțin zahăr și oleacă de vin, sînt priincioase atît bolnavilor cît și celor sănătoși.

- Le spunem pere, ceea ce sînt, a răspuns Homenas. Noi sîntem săraci cu duhul, așa cum a vrut Dumnezeu. Smochinelor le spunem smochine, prunelor, prune, și perelor, pere.

- Într-adevăr, a spus Pantagruel, cînd mă voi întoarce acasă - cît mai curînd să dea Dumnezeu - le voi altoi în grădina mea din Tourraine, pe marginea Loarei, și le voi numi perele „Bunului Creștin”, căci nicăieri n-am întîlnit oameni mai drept-credincioși decît voi, papimanii.

- N-ar fi rău, a spus fratele Ioan, să luăm cu noi și vreo două-trei căruțe cu fete.

- Ce să faceți cu ele? a întrebat Homenas.

- Să le altoim între degetele mari ale picioarelor cu niște pușcași de soi. Vom odrăsli astfel urmași de buni creștini, iar neamul lor se va înmulți în țara noastră, unde bunii creștini au ajuns cam rari.

- Nici pomeneală ! a răspuns Homenas. Nu vi le dăm, fiindcă pruncii lor or să iasă niște deșuchești. Te cunosc după nas, deși nu te-am văzut niciodată. Vai, fiule, ai putea să fii un om cumsecade ! De ce îți vinzi sufletul? De ce nesocotești canoanele? De ce nu încerci să le pătrunzi mai bine?

- Ai răbdare, a spus fratele Ioan. Eu nu mă tem de omul cu barbă, chiar de-ar fi doftor de cucoane ori de canoane, cu trei scufii una peste alta.

Sfîrșindu-se ospățul, ne-am luat rămas bun de la Homenas și de la toți ceilalți, mulțumindu-le cu smerenie și făgăduind drept răsplată pentru buna primire, că o dată ajunși la Roma vom stărui pe lîngă sfîntul-părinte să cerceteze țara lor cît mai degrabă. Apoi ne-am întors la corăbii. Pantagruel, pentru a cinsti chipul papei și drept recunoștință că l-a fost văzut, i-a dăruit lui Homenas nouă valuri de postav întrețesut cu fire de aur, să facă din el perdea la fereastra cu zăbrele. A umplut trunchiul iertărilor cu scuzi mari de aur și a lăsat pentru fiecare fată care ne-a slujit la masă cîte nouă sute paisprezece mii de ducați, ca zestre pentru ziua cînd i-o fi dat să se mărite.

CAPITOLUL LV

Cum a auzit Pantagruel în largul mării niște cuvinte dezghețate

Ne aflam în largul mării, deșertînd pahare, înfulecînd, privind zările și rostind pe rînd scurte și frumoase cuvîntări, cînd Pantagruel s-a ridicat în picioare, ca și cum ar fi vrut să cerceteze ce se petrece în jurul nostru. Apoi a

spus:

- Prieteni, nu auziți nimic? Mie îmi pare că sînt, undeva în văzduh, oameni care vorbesc. Dar nu văd pe nimeni. Ascultați!

Am ciulit toți urechile și am ascultat cu luare-aminte. Sorbeam aerul *ca* pe-o stridie proaspătă, și pentru a nu pierde nici o șoaptă din glasul care ar suna în scoică, pusesem mîinile pîlnie la urechi, ca împăratul Antoniu. Și totuși nu auzeam nimic. Pantagruel stăruia a ne spune, că el prinde din văzduh un zvon de glasuri: unele de bărbat, altele de femeie. Pîna la urmă am spus și noi că sînt, dacă nu cumva ne vîjîiau urechile. Nu înțelegeam nimic lămurit; dar ascultînd mai bine, glasurile se deslușiră din ce în ce mai limpezi. Acum auzeam cuvinte întregi. Toți am rămas înspăimîntați, căci nu zăream pe nimeni. Erau zgomote ciudate, strigăte de bărbați, de femei, de copii, tropot și nechezat de cai. Panurge a strigat:

- Ei, drăcia dracului! Ce fel de glumă o mai fi și asta? Dumnezeu ! la ascultați... Trage cu tunul! Să fugim, sîntem pierduți! Se dă o bătălie undeva, pe-aproape. Frate loane, prietene, unde ești? Stai aici lîngă mine, te rog! Unde ți-e sabia? Vezi, să nu fi înțepenit în teacă. Șterge-o de rugină... S-a sfîrșit cu noi! Să fugim! Nu cu picioarele la spinare, cum spunea Brutus despre ai lui în lupta de la Pharsale, ci cu toate pînzele sus și cu mîinile pe vîsle. Să fugim! Eu, ca să spun drept, nu mă simt la largul meu pe mare. În pivniță am mai mult curaj. Să fugim ! Cît mai repede ! Nu fiindcă mi-ar fi frică ! Totdeauna am spus, că eu nu mă tem decît de primejdie ! Așa zicea și arcașul din Bagnolet. ^x Dar nu-mi place să primesc bobîrnace în nas. Să fugim ! Înapoi! Sucește cîrma, fecior de curvă! Doamne, Doamne! ce bine mi-ar sta în clipa de față la Quinquenais, chiar de-aș fi osîndit să nu mă mai însor niciodată ! Să fugim ! Aici nu-i de noi, sîntem unul împotriva a zece, ascultați ce vă spun ! Ei sînt la ei acasă, iar noi nu cunoaștem locurile. O să ne răpună ! Să fugim, că nu-i de rușine. Demostene spune că toți ostașii fugari se vor reîntoarce la luptă. Cel puțin, să ne dăm puțin mai înapoi. La babord ! La tribord ! La prova ! La mărul catargului! Să fugim ! La mama dracului! Să fugim!

¹ Personaj fricos dintr-un monolog satiric atribuit lui Francois Villon. Vezi și mai sus, cartea a II-a, cap. XXX.

Pantagruel, auzindu-l pe Panurge văicărindu-se, a spus:

- Din ce gaură a ieșit fricosul ăsta? Să vedem mai întîi ce fel de oameni sînt. Poate-s de-ai noștri. Nu văd pe nimeni. Sînt totuși în jurul meu o sută de mii! Să ascultăm... Am citit undeva despre filozoful Petroniu, care credea că hotarele tuturor lumilor alcătuiesc laolaltă un triunghi cu laturile egale: drept în mijlocul acestor lumi se află tărîmul adevărului, unde trăiesc cuvintele, cugetările, chipul și înfățișarea lucrurilor trecute și viitoare; iar în jurul lor se întinde vremea însăși. În unii ani, din cînd în cînd, o parte din aceste taine se desprind și se revarsă asupra oamenilor, ca o cădere de apă sau ca rouă care a căzut pe creștetul lui Ghedeon¹; altă parte rămîne pe seama viitorului, pîna la sfîrșitul veacurilor. Aristotel spune, după cît îmi aduc aminte, că vorbele lui

Homer se mișcă, aleargă și zboară, așadar, sînt însuflețite. Iar Antifan zicea că învățăturile lui Platon seamănă cu niște cuvinte rostite într-un ținut cu iarnă aspră, care ar îngheța în văzduh și nu s-ar auzi. În acest fel vorbea Platon copiilor, așteptînd ca aceștia să-i înțeleagă filozofia, atunci cînd vor ajunge bătrîni.

Ar fi poate prilejul să cercetăm cu gîndul și să căutăm a ști, dacă nu cumva printr-o norocoasă întîmplare, ne aflăm tocmai pe locul unde îngheață cuvintele. Ar fi un lucru minunat, dacă am vedea plutind pe întinderea apei capul și lira lui Orfeu. Aduceți-vă aminte, că femeile din Tracia, tăindu-l în bucăți pe Orfeu, i-au azvîrlit capul și lira în rîul Ebrului, de unde, purtate pe valuri, au ajuns în marea Pontului, iar de aici pe țărmul ostrovului Lesbos. De pe buzele celui mort se desprindea fără încetare un cîntec de jale, în vreme ce lira, atinsă de aripa vîntului, însoțea cîntecul cu tremurul strunelor ei. Să ne uităm, dacă nu zărim prin apropiere ce-a mai rămas din Orfeu.

CAPITOLUL LVI

Cum printre cuvinte înghețate, a găsit Panurge cuvinte învățate

Cîrmaciul corăbiei a spus:

- Stăpîne, să n-ai nici o teamă. Ne aflăm la hotarul Mării înghețate, unde s-a dat iarna trecută o bătălie aprigă între arimaspieni și nefelibai².

Vorbele și strigătele oamenilor, bărbați și femei, învălmășeala oștilor, ciocnirea platoșelor de fier și a securilor, nechezatul cailor, toată larma cumplită a bătăliei a rămas înghețată în văzduh.

¹ După *Biblie*, al cincilea judecător al evreilor, care a învins pe madianiți.

² Popoare din vechime, menționate de Pliniu (VII,2) și, respectiv, Herodot (V,27).

Acum greul iernii a trecut, vremea s-a înmuiat și sub cerul înseninat zgomotele se topesc și se aud.

- Eu, unul, a spus Panurge, nu cred, Doamne ferește. Doar dacă am putea să le și vedem. Mi-aduc aminte să fi citit că pe muntele, unde Moise a primit legea evreilor, poporul zărea foarte limpede glasuri...

- Priviți! a spus Pantagruel, mai sînt unele, care nu s-au topit încă ! Pantagruel a cules cu amîndouă mîinile și a aruncat pe puntea corăbiei un morman de cuvinte înghețate, care semănau cu niște mărgelile de culori felurite. Erau cuvinte însîngerate, cuvinte de cer albastru, cuvinte de nisip, cuvinte aurite, și toate se topeau în mîinile noastre ca niște fulgi de zăpadă. Atunci am prins să le auzim mai bine, dar nu le-am înțeles fiindcă erau ale unei limbi barbare. Un cuvînt înghețat, destul de mare, pe care fratele Ioan îl încălzise în palme, a trosnit ca o castană coaptă. Toți am tresărit de spaimă.

- Aceasta a fost odată o lovitură de tun, a spus fratele Ioan. Panurge l-a rugat pe Pantagruel să-i dăruiască și lui cîteva cuvinte.

- Daruri de cuvinte nu fac decît îndrăgostiții, i-a răspuns Pantagruel.

- Atunci vinde-mi unul, a spus Panurge.

- Numai advocații sînt negustori de cuvinte, a răspuns Pantagruel. Ți-aș

vinde mai degrabă, pe preț bun, un adînc de tăcere, cum obișnuia cîteodată să facă Demostene.

A azvîrlit, totuși, pe punte trei-patru pumni de cuvinte. Le-am văzut. Erau rupte și sfîrtecate; după cum căpitanul corăbiei ne-a spus, ele încercau să se întoarcă în pieptul celor ce le rostiseră; aceștia aveau însă gîtul tăiat. Erau strigăte de spaimă și hidoase la vedere. Pe măsură ce se topeau, amauzit: *hin, hin, his, tic, troc, lurg, bred, bredac, fr, frrr, bu, bu, bu, bu, bu, bu, trac, trac, tr, trr, trrr, trrrr, trrrrr, un, un, un, on, on, on, got, magot* și alte cîteva sunete barbare, care semănau a strigăte de luptă și nechezat de cai: apoi am auzit altele, mai prelungi, care, topindu-se, sunau asemenea tobelor, fluierelor, trîmbițelor și surlor. Vă rog să credeți, că am stat și le-am ascultat vreme îndelungată.

Am vrut să pun cîteva cuvinte spre păstrare, în untdelemn, așa cum se învelește de obicei gheața în cîrpe curate. Dar Pantagruel m-a oprit, spunînd că n-are nici un rost să strîngi și să pui deoparte ceea ce niciodată nu-ți lipsește și ai la îndemînă oricînd, cum ar fi vorbele dezghețate, pe care le rostesc bunii și veselii pantagrueliști.

Fratele Ioan s-a supărat puținel pe Panurge, fiindcă a încercat să-i ia înapoi un cuvînt pe care i-l dăduse.

- Ai să pățești cum a pățit G. Jousseau, cînd a încercat să ia înapoi postavul pe care îl vînduse preacinstului Patelin; sau ca un bărbat înșelat, care ar vrea să scape de coarne și nu mai poate !

Panurge s-a strîmbat la el în bătaie de joc și i-a spus:

- Poate că dă Dumnezeu să aud aici cuvîntul sfintei Butelci, și să nu fim nevoiți a porni mai departe.

CAPITOLUL LVII

Cum a ajuns Pantagruel în țara domnului Gaster, meșterul cel mai iscusit din lumea întreagă

În ziua aceea, Pantagruel a ajuns la un ostrov minunat între toate, atît prin așezarea lui, cît și prin cîrmuitorul care îl stăpînea. La cea dintîi privire, acel ostrov ni s-a părut a fi un ținut aspru, pietros și sterp; tot atît de sălbatic și cu urcușuri tot atît de grele ca și muntele Dauphine, care are înfățișarea unui dovleac, și în vîrfurile căruia, de cînd e lumea, nimeni n-a izbutit să ajungă; afară de Doyac, căpitanul pușcașilor de sub regele Carol al V-lea. Acest Doyac, urcînd muntele cu ajutorul unui scripete ce nu se mai văzuse, a găsit pe culme un berbec bătrîn. Nimeni nu știa să spună cum ajunsese acolo. Unii povesteau că vulturul răpise odinioară un miel, care, scăpîndu-i din gheare, a căzut într-un tufiș, unde a trăit de atunci în singurătate. Am suit cu multă trudă țărnul stîncos, și asudînd din greu am ajuns pe culmea muntelui, într-un loc atît de plăcut, de rodnic, de sănătos și de îmbietor încît părea să fie însuși acel rai pămîntesc, a cărui așezare se anevoiesc s-o găsească învățații cărților sfinte. Pantagruel ne-a spus că ar putea fi țara Areteii (adică a virtuții) despre care pomenește Hesiod; să creadă fiecare așa cum socotește mai potrivit.

Ostrovul era cîrmuit de domnul Gaster¹, cel mai mare meșter din întreaga lume. Dacă vă închipuiți că cel dintîi meșter al omenirii a fost focul, cum scrie Cicero, vă înșelați. (Și nici Cicero nu credea ce spune.)

Dacă socotiți că Mercur e născocitorul tuturor meșteșugurilor, cum spuneau odinioară vechii noștri preoți druizi, sînteți de asemenea pe un drum greșit. Adevărul adevărat l-a rostit scriitorul de satire, care a spus că cel mai mare meșter din lume e domnul Gaster. Alături de el stăpînește doamna cu inimă bună, Penia, adică Nevoia, mama celor nouă muze, cea care în însoțire cu Porus, seniorul Belșugului, a născut pentru noi iubirea, frumoasa copilă, care, cum ne încredințează Platon, poartă solia de pace între Cer și Pămînt.

¹ Stomacul (lat.).

În fața aceluia rege mistuitor trebuie să ne închinăm. Să-i jurăm ascultare și să-i dăm întreaga cinste, fiindcă știe să poruncească; e aprig, împlinit, zdravăn, greu de mulțumit și neîndurător. Degeaba încerci a-l amăgi; nu vei putea să-l îndupleci și nici să-l cîștigi cu vorbe. Nu aude ! Și după cum egiptenii spuneau despre Harpocras, zeul tăcerii, că e *astomat*, adică n-are gură, tot astfel Gaster a fost zămislit fără urechi, așa cum se vede cioplit în Creta chipul lui Jupiter. Nu vorbește decît prin semne, dar acestor porunci tăcute toată lumea li se supune, mai grabnic decît unui edict al pretorului sau unor porunci regești. Meșterul Gaster își cere dreptul lui și nu îngăduie nici un răgaz! Știți că toate dobitoacele se înfioară cînd aud în apropierea lor răgetul leului; stă scris, e adevărat, am văzut. Așa tresare întreaga omenire și se cutremură tot pămîntul, cînd se ridică amenințător și fără glas, domnul Gaster. Porunca lui a fost dată: o îndeplinești fără șovăire, sau mori!

Cîrmaciul corăbiei ne-a povestit că într-o zi, urmînd pilda picioarelor care se răzvrătiseră împotriva stomacului (cum scrie în pilda lui Esop), întreg regatul somaților¹ s-a ridicat împotriva domnului Gaster, jurînd să nu-i mai dea ascultare. Dar au avut mult de suferit și s-au pocăit, întorcîndu-se cu supunere la îndatoririle lor. Altminteri ar fi pierit de foame. Oriunde s-ar afla, i se dă locul dintîi și toată cinstea cuvenită. El trece înaintea regilor, a împăraților, chiar înaintea papei! La sinodul de la Bale, el s-a înfățișat cel dintîi, și, după cum ați auzit spunîndu-se, zarva cea mare s-a iscat din pricina nerăbdării primilor veniți. Toată lumea se trudește și își dă silința de a-l sluji. Drept răsplată, el a născocit toate artele, toate mașinile, toate meșteșugurile, toate uneltele și toate îndemănările. A izbutit să dea pînă și fiarelor sălbatice o istețime cu care firea nu le înzestraseră. Pe corbi, pe gaițe, pe papagali și pe grauri i-a făcut oratori, coțofenei i-a dat ghiers și a deprins-o să cînte și să vorbească omenește. Și toate acestea numai pentru pîntec!

Îmblînzește cu vorbe dulci păsările călătoare, sălbatice și răpitoare: vulturii, șoimii, ereții, vultanii, ulii, și, luîndu-le libertatea cerului, le învață să se ridice în văzduh după voința lui, să se oprească din zbor, să plutească deasupra norilor și să se arunce la pămînt ca o săgeată. Și toate acestea numai pentru pîntec!

Îi pune pe elefanți, pe lei, pe rinoceri, pe urși, pe cai, pe cîini, să joace, să

sară, să lupte, să înoate, să se ascundă, să înhațe tot ce-i place, să-i aducă tot ce dorește. Și toate acestea numai pentru pîntec !

Scoate afară din adînc peștii de mare și de apă dulce, gonește pe lupi din pădure, pe urși din peșteri, pe vulpi din vizuina lor, pe șerpi de sub pămînt. Și toate acestea numai pentru pîntec!

E atît de cumplit în pornirea lui, încît mănîncă tot: dobitoace și chiar oameni; cum s-a întîmplat pe timpul războaielor lui Sertorius, cînd Metelus i-a lovit pe vasconi, cum s-a întîmplat cînd Anibal i-a împresurat pe sagontini, iar romanii pe evrei în Ierusalim, cum s-a mai întîmplat de atîtea sute de ori.

¹ Trupul, mîinile și picioarele.

Și toate acestea numai pentru pîntec !

Cînd locțiitoarea lui, Nevoia, pornește în lume, oriunde se arată ea judecățile nu se mai țin, edictele amuțesc, poruncile rămîn zadarnice. Nevoia nu cunoaște lege, trece peste legi! Toți fug și se feresc din calea ei, înfruntînd furtunile mărilor, trecînd prin viitoarea focului, cățărîndu-se pe culmile munților și coborînd în prăpăstii - orice mai bine decît să-i cadă în gheare !

CAPITOLUL LVIII

Cum îi judeca Pantagruel pe engastrimiții și pe gastrolatrii de la curtea marelui meșter

La curtea acestui mare meșter iscoditor, Pantagruel a întîlnit două soiuri de oameni plicticoși și nepoftiți, din acea tagmă pe care niciodată nu putuse să-i sufere.

Unii se numeau *engastrimiți*¹, ceilalți *gastrolatri*². Engastrimiții se lăudau că sînt coborîtori din vechea spiță a lui Euricle, și își întemeiau spusele lor pe mărturia lui Aristofan din comedia *Tăunii sau Viespile*. De aceea, în vremea veche, li se zicea *euricleni* (cum scrie Platon și după el Plutarh în cartea sa despre oracoli). În legile sfinte ei poartă numele de *ventriloci*. Așa îi numește în limba grecească Hipocrate, fiindcă vorbesc din burtă. Sofocle îi numește *sternomanți*³. Ei se dădeau drept ghicitori, umblau cu farmece și înșelau poporul sărman, lăsîndu-l să-și închipuie că nu vorbesc pe gură, ci din burtă.

Așa era italianca Iacoba Rodogina, o femeie de neam prost, pe care am cunoscut-o în anul Domnului 1513. Am auzit cu urechile mele, cum din burta ei ieșea glasul unui duh necurat, șovăitor și firav, dar îndeajuns de limpede și de lămurit, răspunzînd unor principii bogați și seniori ai Galiei Cisalpine, care o chemaseră să le ghicească. Aceștia, pentru a se încredința că nu folosește nici un fel de vicleșug ascuns sau vreo scamatorie, o dezbrăcaseră pînă la piele, astupîndu-i nasul și gura. *Creață* sau *Cincinata*, cum îi plăcea să i se zică, dădea răspuns la toate întrebările lor. Despre întîmplările trecute sau ale timpului de față vorbea foarte limpede și foarte hotărît, umplînd de uimire pe toți cei care o ascultau.

¹ Ventriloci.

* Robii pîntecului,

* Prezicători din piept

Despre întâmplările viitoare nu spunea decât minciuni; adevărul-adevărat, niciodată. Adeseori își mărturisea singură neștiința și, în loc de orice ghicire, trăgea un pîrț sau mormăia vorbe neînțelese cu iz de limbă barbară.

Ceialți gastrolatri umblau laolaltă, în cete vesele sau triste, unii sprintari și rotofei, alții încruntați și amărîți, trăind toți în trîndăvie, nefăcînd nimic, ca o povară netrebnică a pămîntului, temîndu-se neconținut (cum spunea Hesiod) să nu le sufere pîntecele vreo slăbiciune ori vreo vătămare, își smoleau fața în fel și chip, își preschimbau înfățișarea și purtau veșminte atît de ciudate, încît îți făcea plăcere să-i privești. Ați văzut, după cum ați învățați și filozofi din vremile vechi au scris, în ce fel de fețe și culori i-a plăcut firii să îmbrace scoicile mărilor, dîndu-le o strălucire și o frumusețe neîntrecută; nici îmbrăcămintea, atît de felurită și mereu înnoită a gastrolatrilor sidefați, nu era mai prejos. Gaster era zeul lor cel mare. I se închinau lui și îi aduceau jertfe, ca unei zeități atotputernice, singura în care credeau, singura pe care o slujeau, iubind-o mai presus de toate și slăvind-o ca pe Dumnezeu însuși. S-ar părea, că despre ei a vorbit trimisul Domnului, cînd a scris în *Filipini* (III): „Mulți sînt aceia despre care v-am mai amintit de atîtea ori: vrăjmași ai lui Cristos și ai Crucii, care se vor istovi în moarte și al căror Dumnezeu e pîntecele”.

Pantagruel îi asemuia cu ciclopul Polifem, pe care Euripide îl face să vorbească astfel: „Nu aduc jertfe zeilor, ci numai mie și pîntecului meu, cel mai mare dintre zei!”

CAPITOLUL LIX

Despre chipul cioplit al Gămanului și jertfele pe care i le aduc gastrolatrii

Pe cînd priveam mutrele și portul acestor gastrolatri lacomi și temători, am auzit spre marea noastră uimire, un puternic glas de clopot. Toți s-au înșiruit ca pentru luptă, fiecare după treapta, rostul și vechimea lui. Unul după altul au ieșit întru întâmpinarea domnului Gaster, care venea urmat de un flăcău gras și burtos, purtînd învîrf un băț lung, suflat cu aur, un chip de lemn, cioplit grosolan și zugrăvit fără îndemînare, așa cum ni l-au înfățișat în scrierile lor Plaut, Juvenal și P. Fertus, numindu-l *Gămanul* (La Lyon, în sărbătorile cîșlegilor, îi zice *Linge-Blide*). Era un chip caraghios, schimonosit și hidos, sperietoare pentru copiii mici, cu ochii mai umflați decît burta, cu capul mai mare decît restul trupului, cu fălci uriașe și două rînduri de dinți ascuțiți. Prin lăuntru prăjinii aurite trecea o sfoară, care mișca fălcile, făcîndu-le să clănțănească din dinți, ca balaurul sfîntului Clement din Metz.

M-am apropiat de gastrolatri și i-am văzut înconjurați de o mulțime de slujitori, care purtau cu ei panere, lăzi, oale, traiste și cratițe. Avînd în fruntea lor pe marele Găman, deschideau mereu panerele și cratițele, cîntînd un soi de psalmi, imnuri de slavă în cinstea lui Bachus și alte cîntece de laudă. Aduceau dinaintea zeului lor bunătăți felurite, caracatiță fragedă și bine

friptă, pâine albă, pâine poaspătă, pâine de secară, chifle, cărnuri la grătar, mușchi de căprioară, capac de vițel rece cu sos de ienupăr, cușcuș, măruntaie, nouă feluri de tocană, plăcintă la tavă, trufandale în zeama lor, ciorbă de dafin, varză umplută cu măduvă, clapon cu castane și ghiveci la cuptor.

Toate aceste mâncăruri soseau însoțite de vinuri fără istov; la început un vin alb, plăcut și ușor, apoi un porfiriu rece ca gheața turnat în cești mari de argint. După care au urmat: țipari tăvăliți în muștar, cu tarhon, cîrnați, limbi de vițel afumate, pastramă, mușchi de porc pe mazăre, pulpă de vițel împănată, caltaboși, tobă de creier, salamuri, șuncă, cap de mistreț cu verdețuri, vînat cu sos de napi, ficat de gîscă, măslina murate.

Alte băuturi de viață lungă urmau. Apoi au început să-i vîre zeului pe gît: spinare de berbec cu mujdei de usturoi; aluaturi în sos fierbinte; costițe de purcel cu ceapă prăjită; claponi îndopați și fripți în sucul lor; știuci umplute; friptură de căprioară, de cerb și de ied; iepuri și șoldani, prepelițe, fazani și făzănițe; stîrci și cocostîrci; becațe și becaține; granguri; cocoși, găini și pui de India; porumbei și porumbițe; porcei la tavă; rațe cu sosuri felurite; mierle; găinușe; rațe sălbatice; pescăruși albi; lișițe; cufundari; bîtlani; pescăruși; ciocîrlii; bursuci; spinare de miel; fleici de vacă; piept de vițel; rasol de găină și piftii de clapon; bibilici; pui de găină; potîrnichi; iepuri de casă; berze; dropii; ciute; turturele; porumbei; gîște și gîscani; boboci de rață sălbatică; lopătari; flamanzi și lebede; vrăbii; cocori; stăncuțe; cormorani; sitari; melci; arici bine stropiți cu oțet.

La sfîrșit veneau plăcintele: cu carne de vînat, de ciocîrlie, de căprioară, de porumbel, de clapon, gogoși cu jumări, picioare de porc în grăsimea lor, claponi întregi, piersici de Corbeil, brînzeturi, anghinare, plăcintă în foaie, măruntaie de vițel, clătite, șaisprezece feluri de turte, colaci, plăcintă cu miere, gutui coapte, lapte covăsit, smîntînă dulce, fructe zaharisite, peltele și magiunuri, siropuri albe și roșii, minciuni, douăzeci de soiuri de torturi, dulcețuri de șaptezeci de feluri, cofeturi în o sută de culori, cașcaval, uscațele cu praf de zahăr.

La urmă de tot veneau vinurile care sînt bune împotriva gîlcilor; *idem** fripturile.

CAPITOLUL LX

Ce fel de jertfe aduceau gastrolatrii zeului lor în zilele de post

Privind această puzderie de jertfitori cu grămezile lor de jertfe, Pantagruel s-a scîrbit și a vrut să plece; dar Epistemon l-a rugat să mai rămînă pentru a vedea cum se sfîrșește vicleimul.

- Ce jertfe aduc acești mîrlani zeului lor ventripotent în zilele de post? a întrebat Pantagruel.

- Vă voi spune, a răspuns cîrmaciul corăbiei. La începutul mesei îi dau icre negre, unt proaspăt, jumări de ouă, mazăre bătută, spanac, scrumbii proaspete, scrumbii sărate, sardele, stridii, obleți, ghiveci de legume, o sută de feluri de salate, lăptuci, unțisor, mălură, rușinea-țigăncii, clopoței, spa-

ranghel, caprifoi, apoi somoni și țipari afumați, morun în untdelemn și varză murată. (Zeul simte nevoia să bea, că altminteri îl ia dracul; toți au grijă să-l adape, și udătura nu-i lipsește.) După aceea îi pun dinainte țipari de mare cu sos, stacoji, cegă și nisetru, somotei, raci, scrumbii albastre, păstrăvi, știuci, bibani, zvîrlugi, cambule, lufari, barbuni, ursini, labani, roșioară, păstrugă proaspătă și afumată, mreie, crape, ciortani, carași, stavrizi, șalăi, scoici prăjite, scoici, lin, langustă, ton, caracudă, chefali, plătică, guvizi, melci, caracatiță și picioare de broască.

După atîta pescărie, dacă zeul n-ar bea din nou, ar fi la doi pași de moarte. Și-ar fi păcat să se prăpădească! Vine apoi rîndul batogului, al peștelui uscat și al moluștelor de tot soiul, al porcușorilor, al știucilor marinate și al ouălor coapte în spuză, prăjite, înăbușite, cătrănite.

Pentru mistuirea mai ușoară a ouălor, zeul toarnă peste ele oțet cu nemi-luita. Iar ca încheiere, mai înfulecă ceva orez, păsat, unt de migdale, fisticuri, smochine, struguri, alune, prune, frișca bătută, nuci și anghinare.

Și peste toate, mereu și totdeauna, băutură pe săturate !

Toți își dădeau silința să aducă zeului lor, Gaster, jertfe mai scumpe și mai îmbelșugate decît Heliogabal pe altarul idolului lui, sau decît regele Baltazar zeului Baal din Babilon.

¹ De asemenea (lat.).

Și cu toate acestea, Gaster nu se recunoaște a fi zeu, ci o biată ființă becnică și păcătoasă; după cum regele Antigon-întîiul, sătul de laudele unuia Hermodotus, care în cîntecele lui de slavă îl numea zeu și fiu al soarelui, i-a răspuns: „Slujitorul, care îmi duce oala de noapte, nu te va crede !”

Tot astfel, Gaster trimite pe închinătorii lui să-i cerceteze scaunul cu gaură, pentru a vedea mai bine și a cugeta mai adînc asupra duhului sfînt care sălășluiește în resturile bogatului său ospăț.

CAPITOLUL LXI

Cum a născocit Gaster pîinea și meșteșugul de a o păstra

Diavolii aceia de gastrolatri s-au împrăștiat, iar Pantagruel a rămas să privească mai de aproape, cum arată și cu ce se îndeletnicește marele meșter Gaster.

Știți că după rînduiala firii, pîinea cu miezul și coaja ei i-a fost dăruită drept hrană și întărire, iar cerul l-a binecuvîntat cu puțința de-a o dobîndi și a o păstra. El a născocit dintru început mijlocul de a lucra pămîntul și de a culege spicele de grîu. A născocit armele și știința de-a le mînuși pentru a-și apăra grăunțele; medicina și astrologia, cu matematicile lor, pentru a păstra sămînța veacuri de-a rîndul și de-a o pune la adăpost de stricăciunea aerului, de năvala fiarelor sălbatice și de prădăciunea tîlharilor. A născocit morile de apă și de vînt, ca și pe cele purtate de brațul omului, apoi o sumedenie de unelte pentru a măcina boabele și a le preface în făină. A născocit drojdia

care face să crească aluatul, și a găsit sarea care îi dă gust (știind că nimic pe lume nu primejduiește mai mult sănătatea omului decât pâinea nesărată și nedospită). A născocit focul pentru a coace pâinea, fiica cea mai bună a spicului de grâu, și a făurit ceasornicul, care măsoară timpul potrivit pentru rumenirea ei.

Văzînd că adesea se întîmplă într-o țară să lipsească grăunțele, a născocit mijlocul de a le purta dintr-o parte în alta. Prin istețimea minții lui a împreunat două soiuri de dobitoace: iapa și măgarul, aducînd la viață pe-al treilea: catîrul, un dobitoc mai puternic și mai puțin gingaș, mai răbdător la muncă decît celelalte. A născocit carul și căruța, pentru a purta grîul la moară și făina la cuptorul brutarului; pentru a aduce prisosul de grăunțe din țările barbare și depărtate, a născocit galerele, corăbiile, caravelele, uimind natura însăși cu îndrăzneala lui.

S-a întîmplat în anii din urmă, ca ogoarele arate să nu aibă ploaie la vreme și boabele puse în pămînt uscat să se piardă. În alți ani s-au revărsat prea multe ploi și-au înecat semănătura, apoi a bătut-o piatra, au risipit-o vînturile, a împietrit-o înghețul. Cu mult înainte de sosirea noastră, meșterul cel mare născocise mijlocul de a chema ploaia din cer, cosind pe întinsul pășunilor o iarbă prielnică, pe care ne-a arătat-o. Ne-a încredințat că e aceeași iarbă, din care pontiful Jovial puneă odinioară un singur fir în fîntîna Agriei de pe muntele Lycian din Arcadia; sub arșița zilei firul ierbii scotea aburi, aburii se adunau pe cer în nori grei, care stropeau cu ploaie întreaga cîmpie, atît cît cerea pămîntul însetat. Meșterul Gaster a născocit apoi mijlocul de a opri ploaia în văzduh, ori s-o trimită să cadă în mare. A născocit mijlocul de-a abate grindina, de a ține în frîu vînturile, de a pune zăgaz furtunilor, la fel cum izbuteau metamensienii¹ din Trezena.

S-a ivit mai tîrziu o altă nenorocire. Tîlharii furau de pe lanuri grăunțele și pâinea. Atunci a născocit meșteșugul de a zidi orașe, cetăți și metereze, pentru a pune pâinea și grăunțele la adăpost.

Iar cînd, nemaigăsind boabele pe cîmp, a înțelese că fuseseră luate și duse în alte orașe, cetăți și hambare, unde erau păzite cu mai multă grijă decît merele de aur din grădina Hesperidelor, a născocit meșteșugul de-a dărîma zidurile acestor cetăți și a făurit mașini de război, ca berbecii, catapulturile și carele de luptă. Ne-a arătat cîteva din ele, pe care nici arhitecții și meșterii lui Viturviu nu se pricepuseră să le pună pe roate (cum ne-a dovedit *messir* Philipert Delorme, marele arhitect al regelui Franței). Iar după ce în jurul cetăților s-au ridicat întărituri puternice, și uneltele de război cunoscute n-au mai fost îndeustulătoare, a născocit altele: puști, serpentine, șopîrle, bombarde și bazilice, care azvîrlă ghiulele de fier, de plumb și de bronz cîntărind mai greu decît o nicovală, cu ajutorul unei pulberi cumplite, de puterea căreia natura însăși s-a înspăimîntat, mărturisindu-se învinsă de dibăcia omului, după ce disprețuise știința acelor oxidraci din India, care cu foc de pulbere, cu trăsnete, cu grindină, cu furtună și cu fulgere își ucideau într-o clipă dușmanii, pe întregul întins al cîmpului de luptă.

Cu atît mai groaznice, mai înfricoșătoare și mai drăcești, sînt armele care sfărîmă, sparg, zdrobesc și omoară, stîrnind spaimă și uimire în mințile

omenești; o singură lovitură de tun, dărimă ziduri mai tari decât cele pe care ar fi în stare să le doboare o mie de trăsnete.

¹ Locuitorii cetății Metena din Peloponez: astăzi Modona.

CAPITOLUL LXII

Cum a născocit Gaster mijlocul de a nu fi atins de ghiulele

S-a întâmplat o dată ca Gaster, aducându-și acasă grăunțele, să se trezească împresurat de vrăjmași, iar cetatea să i-o nimicească acea de trei ori blestemată și drăcească unealtă de război. O putere neînvinsă i-a răpit pâinea și i-a răvășit ogoarele. Atunci a născocit mijlocul, nu numai de-a feri zidurile, făcându-le să înfrunte bătaia puștilor, ci de a opri ghiulele în văzduh: și chiar dacă ar cădea, să nu vatăme nici pe apărători, nici întăririle lor. Izbutise în această privință cum nu se poate mai bine. A făcut o încercare de față cu noi. Veți vedea în ce stă născocirea. De-acum înainte puteți să-i dați crezare lui Plutarh, care spunea, că atunci când o turmă de capre o ia la goană, dacă pui un scaiete în botul celei din urmă, toate se opresc pe loc numaidecât.

Într-un tun de bronz, după ce a scos pucioasa din amestecul prafului de pușcă și i-a adăugat o cîtime de camfor, a așezat o ghiulea de fier potrivită pe măsura țevii, dimpreună cu alte douăzeci de grăunțe de fier, unele rotunde ca un bob, altele prelungi ca o lacrimă. Apoi, ținând în plin de la o depărtare de șaizeci de pași asupra unuia din pajii săi, cam la jumătatea drumului dintre paj și gura tunului, în linie dreaptă, a legat cu sfoară de un stîlp, o piatră mare *siderită*, adică de fier, numită și *herculană*, ce s-a găsit odinioară, după cum arată Nicandru, în Ida din țara Frigiei, de un oarecare Magnu. Noi îi spunem astăzi: magnet.

A dat foc prafului de pușcă. Și fiindcă prin arderea pulberii se face dintr-o dată un gol, pe care natura nu-l îngăduie (altminteri toată mașinăria lumii: cerul, aerul, marea și pămîntul s-ar întoarce în hău), ghiuleaua și grăunțele de fier au pornit în aceeași clipă afară din țeava, pentru ca aerul să poată pătrunde înăuntru și să umple golul rămas după ce pulberea a fost mistuită de foc. Glonte și grăunțele de fier zvîrlite cu putere în aer păreau că-l vor ucide pe paj, dar în clipa când au ajuns în dreptul pietrei sus-amintite și-au pierdut iuțeala și au rămas în aer, învîrtindu-se în jurul magnetului; cu toată puterea cu care porniseră, nu ajungeau la țintă !

Mai mult. A născocit mijlocul de a face ca ghiulelele dușmanului să se întoarcă asupra lui însuși, dezlănțuind același prăpăd ca și cum ar fi fost trase de-a dreptul. Nu i-a fost greu să izbutească, dacă ținem seama că iarba numită *etiopis*, iarba fiarelor, descuie toate lacătele, iar peștele numit *echineis*, altminteri nu prea isteț, oprește pe loc în mijlocul furtunii corăbiile cele mai mari (după cum carnea lui păstrată în sare atrage aurul din văgăunele cele mai adînci ale pămîntului).

Democrit a scris despre aceasta, iar Teofrast le-a văzut cu ochii lui. Etiopis e o iarbă care printr-o singură atingere scoate afară din cel mai tare lemn colțul de fier cel mai adînc împlîntat în el; o folosesc ciocănitorele de

cîte ori, întorcîndu-se la cuibul lor, pe care și-l scobesc în trunchiul copacilor bătrîni, îl găsesc astupat cu vreo bucată de fier.

Cerbii și căprioarele, purtînd în trupul lor săgețile vînătorului, dacă izbutesc să găsească undeva pe-aproape iarba numită *dictam*, foarte răspîndită în Creta, și dacă ronțăie această iarbă, săgețile se desprind singure, cad și nu lasă nici o urmă de rană. Așa a vindecat Venus pe fiul ei iubit Enea, lovit în coapsa dreaptă de săgeata surorii lui Turnus Juturna.

Trăsnetul nu cade niciodată asupra dafinilor, smochinilor și cîinilor de mare, din pricina miresmei pe care aceștia o răspîndesc în jurul lor. Tot așa, elefanții îndîrjiți se liniștesc la vederea unui berbec; taurii înfuriați se opresc pe loc și rămîn încremeniți, cînd întîlnesc în goana lor un smochin sălbatic; furia viperei se potolește dacă o atingi cu o creangă de fag. În ostrovul Samos, înainte de a se fi ridicat acolo altarul Junonei, trăiau *neadele*, la al căror glas, cum scrie Euforion, pămîntul se despica în prăpăstii adînci. Socul, din al cărui lemn se cioplesc fluierile cele plăcute, crește mai frumos în țările unde nu se aude cîntecul cocoșului, ca și cum, după spusele lui Teofrast, cîntecul cocoșului ar înmuia și ar vătăma lemnul socului; și tot astfel leul, auzind cocoșul cîntînd, se oprește din mers, tulburat și înmărmurit.

Unii mi-au vorbit despre un soi de soc sălbatic, care crește în locurile depărtate de sate și orașe, unde cîntecul cocoșului nu se aude. Din lemnul acelui soc sălbatic se taie flaute cu sunet mult mai frumos decît din socul care crește în preajma caselor sau a colibelor.

Alții au dat acestor întîmplări ciudate un înțeles mai adînc și un tîlc mai tainic, urmînd gîndirea filozofiei lui Pitagora. Așa se spune, că nu din orice fel de lemn se poate ciopli chipul lui Mercur, iar Dumnezeu este a se cinsti cu sfințenie, nu după măsura obișnuită a vieții de toate zilele. Oamenii înțelepți și dăruți învățăturii, nu stau să asculte cîntecele lumești, greoaie și grosolane, ci caută muzica dumnezeiască a sferelor cerești, mai înaltă și venind mai de departe, din locurile unde nu se aude cîntecul cocoșului. După cum, în vorbirea noastră, cînd voim să amintim un ținut neumblat, spunem că pe acele tărîmuri nu s-au auzit niciodată cocoșii cîntînd.

CAPITOLUL LXIII

Cum a adormit Pantagruel în apropiere de ostrovul Șanefului și ce întrebări si-a pus, trezindu-se din vis

În ziua următoare, pornind mai departe, am ajuns la ostrovul Șanefului¹. Corabia lui Pantagruel n-a putut să tragă la țarm, fiindcă vîntul stătuse. Marea era liniștită. Înaintam foarte încet, cînd de la tribord spre babord, cînd de la babord spre tribord, cu toate că înălțasem săgețile velelor. Rămăseserăm toți pe gînduri, pleoștiți și supărați, fără să spunem unul altuia vreo vorbă. Pantagruel ațipise pe un scăunel lîngă tambuchiu, ținînd între degete un *Eliodor* scris în limba greacă. Acesta era obiceiul lui: adormea mai ușor citind, decît spunînd pe dinafară. Epistemon, cu astrobalul în mînă, cerceta pe care cerc al pămîntului ne aflăm. Fratele Ioan o luase spre bucătărie și socotea, după zodia frigăruilor și cu horoscopul tocanei, cîte ceasuri mai

puteau să fie pînă la prînz.

Panurge sufla printr-o tulpină de *pantagruelion* și făcea pungi și bășici în aer. Gimnast tăia scobitori dintr-un lemn de mastic. Ponocrat, cu gîndul departe, se gîdila ca să rîdă și se scărpină după ceafă cu degetul cel mic. Carpalim înjghebase dintr-o coajă de nucă o morișcă pitică, potrivindu-i patru aripioare din așchii de anin. Eusten își plimba buricele degetelor pe țeava unei flinte, ca și cum ar fi cîntat pe strunele lăutei. Rizotom meșterea la un capac de broască țestoasă, încercînd să-și facă din ea un căuș. Xenoman cîrpea cu undrea un felinar ponosit. Căpitanul corăbiei trăgea de limbă pe năierii lui.

Întorcîndu-se de la bucătărie, fratele Ioan l-a zărit pe Pantagruel, care se trezise din somn. Rupînd tăcerea care se lăsase peste noi, a întrebat cu tot glasul și foarte vesel, ce-am putea să facem ca să ne treacă timpul mai ușor? Panurge l-a întrebat: care e leacul împotriva ciumei? Epistemon, mai glumeț, voia să știe cum poate să dea drumul udului, unul care nu simte nevoia. Gimnast, ridicîndu-se de la locul lui, a cerut un leac împotriva amețelii. Ponocrat, frecîndu-și ușor fruntea și ciulind urechile, a întrebat ce-ar trebui să facă pentru a nu mai dormi cîinește.

- Așteaptă puțin, a spus Pantagruel. Iscușiții filozofi peripatetici ne învață, că orice întrebare trebuie să fie limpede, lămurită și bine înțeleasă. Ce înseamnă: a dormi cîinește?

- Adică: la soare și cu burta goală, cum dorm cîinii, a răspuns Ponocrat.

¹ În ebraică, legat de cuvîntul care înseamnă „ipocrizie”.

Rizotom stătea pe vine lîngă pupă. A ridicat capul și a căscat. Unul de la altul molipsindu-se, au început să caște toți. Rizotom a întrebat, care-i leacul împotriva căscatului? Xenoman, slab și jigărit ca felinarul pe care îl ținea în mîină, a întrebat dacă s-a născocit vreun mijloc pentru a ține în cumpănă cimpoiul pîntecului, oprindu-l să se aplece prea mult într-o parte sau alta. Carpalim, jucîndu-se cu morișca, a întrebat care sînt semnele care îl vestesc pe om că începe să-i fie foame. Eusten, auzind larma glasurilor, a venit pe puncte și, din dreptul cabestanului, a întrebat de ce omul flămînd mușcat de un șarpe nemîncat, e într-o primejdie mai mare de moarte, decît un om bine-hrănit mușcat de un șarpe sătul; apoi, de ce scuipatul unui om cu burta goală otrăvește șerpii veninoși?

- Prieteni, a spus Pantagruel, la toate întrebările voastre nu-i decît un singur răspuns, iar la toate bolile un singur leac. Iată dezlegarea, fără vorbă multă și tocmeală: burta flămîndă n-are urechi s-audă ! Mulțumiți-vă să-i înțelegeți semnele, pentru a fi pe deplin lămuriți. În Roma de altădată, (începînd Pantagruel să povestească, a sunat clopotul și fratele Ioan a zbughit-o la bucătărie), Tarquiniu cel Trufaș, ultimul ei rege, a răspuns printr-un singur semn fiului său Sextus, care, aflîndu-se în cetatea gabinetelor, a trimis un călăreț să-l întrebe, ce să facă pentru a ține sub ascultarea lui pe vrăjmașii învinși. Regele, avînd îndoieli despre credința ostașului trimis de fiul său, nu i-a dat nici un răspuns. L-a dus în grădina palatului și, în văzul lui, a

început să reteze cu sabia capetele macilor care se înălțau în mijlocul pajiștii înflorite. Trimisul s-a întors așa-zicînd fără răspuns, dar povestind lui Sextus toată întîmplarea, acesta a înțeles că tatăl său îl sfătuisese să taie capetele frunțașilor cetății, pentru a înspăimînta poporul și a-l sili să i se supună.

CAPITOLUL LXIV

Pentru ce n-a dat răspuns Pantagruel la întrebările ce i s-au pus

Pantagruel a întrebat apoi:

- Ce fel de oameni locuiesc pe acest ostrov cîinesc al Șanefului?

- Ei se numesc ipocriți, a răspuns Xenoman. Habotnici, fățarnici, farisei și pustnici. Niște prăpădiți, care trăiesc ca sihastrul de la Lormont de lîngă Bordeaux, cerînd de pomană călătorilor de pe aici.

- Să știi că eu nu cobor! a spus Panurge. Să-mi sufle dracul pe gaura șezutului, dacă cobor ! Eremiti, fățarnici, habotnici, farisei să nu văd în ochi! Mi-amintesc cîta zarvă au stîrnit arhirăii soborului de la Cesil¹; ar fi trebuit să-i ia Belzebut, Astarot și Proserpina pe toți, atîtea furtuni și blestemății îndurărăm din pricina lor! Ascultă, dolofanule, căprare Xenoman, spune-mi, rogu-te, acești ipocriți, pustnici, pomanagii, care trăiesc pe-aici, sînt flăcăi sau oameni însurați? Ceva muieri nu se găsesc? Nu-i nici o față femeiască printre fățarnicii bărbați?

- Iată o întrebare veselă și drăgălașă, a spus Pantagruel.

- Ba da, a răspuns Xenoman. Sînt destule ipocrite, habotnice și pustnice, nostime și frumușele, cucernice și drept-credincioase...

- Află de la mine o vorbă, a spus fratele Ioan: în orice călugăr tînăr stă ascuns un drac bătrîn. Înseamnă să nu uiți!

- ...din care s-au prăsit mici fățarnice, habotnice și pustnice. Altminteri, ostrovul Șanefului ar fi rămas de mult pustiu.

Pantagruel le-a trimis prin Gimnast o danie de șaptezeci de mii de jumătăți de scuzi. Apoi a întrebat:

- Cît e ceasul?

- Nouă trecute, a răspuns Epistemon.

- E ceasul prînzului, a spus Pantagruel. Ne apropiem de hotarul pe care îl pomenește Aristofan într-o comedie a lui care se numește *Preotesele*: umbra are o lungime de două picioare. Odinioară, în țara perșilor, numai regele avea un timp al lui, anume hotărît pentru prînz: ceilalți se așezau la masă după ornicul din burtă. Într-o comedie a lui Plaut, nu știi care parazit tună și fulgeră împotriva celui ce-a născocit cadranul și săgeata ceasului, fiindcă nici o altă măsurătoare nu arată mai bine timpul, decît pîntecetele flămînd. Diogene, întrebat o dată, la care ceasuri ale zilei trebuie omul să se hrănească, a răspuns: „Bogatul cînd simte că îi e foame; săracul, cînd are ce mînca”. Felcerii dau un răspuns mai lămurit la această întrebare, spunînd:

Scularea la cinci,

prînzul la nouă;

Cina la cinci,

culcarea la nouă.

- Faimosul rege Petosiris avea altă socoteală...

Pantagruel n-a apucat să-și înceapă povestea. Sufragiile întinseseră mesele, așternuseră peste ele pânzături plăcut mirositoare, apoi talere, farfurii, ștergare și solnițe, aduseseră ploști, pahare, butelci, cești, potire, tălășuri, străchini, ulcioare. Fratele Ioan, ajutat de bucătari, sufragii, pivniceri și ceilalți slujitori, a căror grijă era să împartă pâinea, să taie fripturile și să toarne în pahare, a venit purtând patru șunci uriașe, coapte în aluat, care mi-au adus aminte de cele patru turnuri ale cetății Turinului.

¹ Consiliul de la Trente.

Doamne, Doamne, zdravăn am mai mâncat și am băut! Nici nu ajunsesem încă la dulciuri, și vîntul de apus a început să umfle pînzele, trinca dinainte, straiul zburătorului și balansinele catargului din față. Am pus deoparte paharele și am cîntat un imn de laudă și de mulțumire lui Dumnezeu din cer. După ce s-au adus poamele, Pantagruel a întrebat:

- Spuneți-mi, prieteni, dacă îngrijorările voastre s-au risipit.
- Slavă Domnului, m-a lăsat căscatul, a spus Rizotom.
- N-am să mai dorm cîinește, s-a bucurat Ponocrat.
- Nu mai am amețeli, a spus Gimnast.
- Nu mai simt burta goală, a încheiat Eusten. Nu mai au a se teme de scuipatul meu nici viperele, nici nevăstuicile, nici șopîrlele, nici cantaridele, nici omizile, nici crocodilii, nici broaștele rîioase, nici cîinii turbați, nici șoarecii, nici salamandrele, nici balaurii, nici scorpionii, nici lipitorile, nici scolopendrele !

CAPITOLUL LXV

Cum își petreceau vremea Pantagruel și însoțitorii săi

- În rîndul căror jivine veninoase o punem pe viitoarea nevastă a lui Panurge? a întrebat fratele Ioan.

- Vorbești de rău femeile, ai? Javră călugărească! Maimuțoiule ! a strigat Panurge.

- Euripide scrie, și Andronache la fel, a spus Epistemon, că omul, cu ajutorul zeilor, a găsit leac împotriva tuturor fiarelor veninoase; numai împotriva femeii n-a născocit nici unul.

- Nerodul ăla de Euripide, a spus Panurge, a clevetit totdeauna împotriva femeilor. De-aceia l-a ajuns pedeapsa zeilor și a fost mâncat de cîini, cum îl ocărăște Aristofan. Să pornim cu vorba mai departe. Al cui e rîndul? Spune!

- De-acum încolo, voi da drumul udului oricînd și oriunde.

- Am un stomac pus pe cîntar, a spus Xenoman. Nu atîrnă mai greu în nici o parte.

Cu pâinea și cu vinul n-am ce face;

Am pus, cu foamea și cu setea, pace!

- Mulțumită lui Dumnezeu și vouă, mi-a trecut supărarea, a spus Panurge. Sînt vesel ca un pițigoi.

*Voios ca pasărea în zbor
Ca fluturile de ușor.*

- Euripide al vostru, drăguțul de el, scrie, iar Silen, băutorul băutorilor, așa zice:

*Își face sânge rău și se prostește,
Cel care bea și nu se-nveselește.*

Să preamărim deci pe Domnul, tatăl nostru, mîntuitorul și păzitorul vieții noastre, care ne-a dat pîinea cea bună, vinul cel bun, mîncarea cea bună, ferind trupul și sufletul nostru de orice tulburare; fără să mai punem la socoteală plăcerea și bucuria pe care le simțim, bînd și mîncînd. Dar n-ați răspuns la întrebarea pe care a pus-o blajinul nostru frate Ioan: Ce-am putea să facem ca să ne treacă timpul mai lesne?

- Fiindcă v-ați mulțumit atît de ușor cu răspunsul pe care l-am dat nedumeririlor voastre, a spus Pantagruel, nici eu nu voi merge mai departe. Altă dată și aiurea vom vorbi mai pe larg, dacă veți găsi cu cale. Așadar, să dezlegăm întrebarea fratelui Ioan: Ce-am putea să facem ca să ne pară timpul mai lesne? Au trecut pînă acum zilele, după pofta inimii noastre, nu-i așa? Priviți măru! catargului! Priviți unduirea pînzelor ! Priviți încordarea parîmelor ! Priviți cum strălucește tambuchiul! Vinul curgea în pahare, iar timpul, printr-o tainică legătură a firii, făcea la fel. Nici Atlas și nici Hercule nu și-au petrecut vremea altminteri, dacă se cuvine să dăm crezare înțelepților care ne-au învățat mitologia. Atît numai că ei au întrecut măsura cu o jumătate de treaptă: Atlas bea de dragul oaspei său, iar Hercule din pricina setei pe care o îndurase în deșertul Libiei.

- Aia e ! a spus fratele Ioan, tăindu-i vorba. Am auzit pe mai mulți învățați de seamă spunînd că Sfredeluș, unul din pivnicerii bunului dumitaie părinte, pune deoparte an de an mai mult de opt sute de vedre de vin pentru a da de băut oaspeților lui și slujitorilor, mai înainte de a li se face acelora sete.

- Cămilele, care duc în spatele lor povara caravelor, beau pe seama setei lor de ieri, de azi și de mîine, a spus Pantagruel. Așa făcea și Hercule. În felul acesta însă, printr-o depășire a timpului, se stîrnește o mișcare nouă în lumea cerească, șovăiri și cutremure, dînd nebunilor de astrologi prilej de neînțelegere și ceartă.

- Vorba cîntecului, a spus Panurge:

*Pe cînd golim la masă paharele cu vin,
Trec vremurile grele și vremuri bune vin.*

- Dar nu ne-am trecut vremea numai bînd și mîncînd, ci am ușurat într-un chip simțitor încărcătura corăbiei; nu cum și-a descărcat panerul Esop, răsturnînd pe jos merindele, ci, dimpotrivă, încetînd de a mai ajuna.

Căci așa după cum trupul omului mort e mai greu decît al celui viu, omul flămînd trage la cîntar mai mult decît cel sătul. Și nu greșesc cei care, pornind la drum, încep să bea și să mănînce dis-de-dimineată, „ca să tragă caii mai bine”.

Vă aduceți aminte, că amicleienii de altădată preamăreau mai presus de toți zeii pe tata Bachus, și pe bună dreptate îl numeau *Psila*, ceea ce în limba dorică înseamnă aripi. Căci după cum păsările, slujindu-se de aripi, se ridică

și zboară în înaltul cerului, tot astfel pe aripile lui Bachus (vinul cel bun și gustos) sufletele oamenilor se înalță, trupurile lor se fac mai ușoare și tot ceea ce e pămîntesc în ei se limpezește și se mlădiază.

CAPITOLUL LXVI

Cum am dat binețe muzelor, trecînd pe lîngă ostrovul Ganabin¹

Vîntul prielnic stăruia să ne poarte și călătorii depanau în voie poveștile lor vesele, cînd Pantagruel a zărit în depărtare umbra unui țarm muntos. L-a chemat pe Xenoman și l-a întrebat:

- Vezi înaintea noastră, la babord, acea stîncă înaltă, ai cărei umeri seamănă aidoma cu ai muntelui Parnas?

- Foarte bine. E ostrovul Ganabin. Dorești să ne oprim?

- Nu, a răspuns Pantagruel.

- Ai dreptate, a spus Xenoman. Nu ai ce vedea. Oamenii din partea locului sînt hoți și potlogari. Totuși, pe umărul din dreapta al muntelui se află cea mai frumoasă fîntînă din lume, în mijlocul unei păduri mari. Vîslașii noștri ar putea să coboare să aducă apă proaspătă și lemne pentru foc.

- Înțelepte cuvinte, a spus Panurge. Ah! Ah! Ah! Ce să căutăm în țara hoților și a potlogarilor? Vă încredințez că nici n-ar trebui să poarte alt nume. Am văzut mai demult ostroavele Cerq și Herm între Bretania și Englitera; am văzut Poneroplisul² lui Filip în Tracia: ostroave pline de hoți, de tîlhari, de ucigași, drojdia închisorilor. Să nu coborîm, vă rog! Țineți seamă de sfatul bunului și înțeleptului Xenoman. Să mă fulgere, dacă nu sînt mai răi decît mîncătorii de oameni! Or să ne frigă de vii! Vă rog, să nu coborîm ! Ar fi mai bine pentru dumneavoastră toți să poposim la Averna. Aud bătînd clopotele în dungă, cumplite sunete de clopot, clopotele pe care le trăgeau odinioară gasconii din Bordeaux împotriva perceptorilor și a zapciilor!

¹ în limba ebraică *ganabin* - pungaș.
Cetatea oamenilor răi (grec).

Îmi vîjiie urechile ! Să ne vedem de drum. Ei! Înainte !

- Coboră, a spus fratele Ioan, coboră ! Hai! Hai să mergem. Nu vom duce lipsă de gazde. Îi snopim pe toți! Să coborîm.

- Să coboare dracul! a spus Panurge. Diavolul ăsta de călugăr, călugărul ăsta vîndut diavolului e turbat. Nu se teme de nimic. E cutezător ca orice diavol, iar la alții nu se gîndește. Își închipuie că toți sîntem călugări ca dumnealui!

- Ia-o din loc, viteazule, lua-te-ar o mie de draci, a spus fratele Ioan. Măcar de ți-ar crăpa capul și ți-ar face creierii tocană ! Bezmeticul ăsta e atît de fricos și de rău, că se scapă pe el de spaimă în fiecare clipă ! Dacă ți-e teamă și de umbra ta, nu coborî, rămîi aici și păzește lăzile sau du-te mai bine de te ascunde sub fustele Proserpinei, printre miile de draci ai iadului!

Auzind aceste aspre cuvinte, Panurge s-a făcut nevăzut, ascunzîndu-se în cămara corăbiei, printre resturile de pîine, coji și fărîmituri.

- Simt parcă în mine, a spus Pantagruel, o strângere de inimă, un glas venind de departe care îmi spune că nu trebuie să coborîm. De cîte ori am simțit în inima mea o asemenea prevestire, m-am bucurat că am ascultat-o. Nu m-am căit niciodată.

- E demonul lui Socrate, a spus Epistemon. Academicii credeau în el.

- Ascultați, a spus fratele Ioan, în vreme ce vîslașii coborîseră să ia apă, Panurge a coborît în pîntecele corăbiei și face pe mortul în păpușoi. Vreți să rîdem puțin? Dați foc tunului celui mare de lîngă cabestan. Să întîmpinăm sărbătorește muzele din acest nou Parnas. Și așa se umezește pulberea, stînd degeaba.

- Foarte bine! a răspuns Pantagruel. Să vie la mine primul tunar.

Pantagruel a poruncit să dea foc tunului celui mare, încărcîndu-l cu pulbere proaspătă. Ceea ce s-a îndeplinit. La prima lovitură a tunului de pe corabia lui Pantagruel, au început să tragă toate celelalte galioane și caravele din urmă. Vă rog să mă credeți, că a fost o petrecere dintre cele mai frumoase.

CAPITOLUL LXVII

Cum s-a scăpat pe el Panurge de frică și cum a crezut că motanul e dracul

Ca un țap lovit în moalele capului, Panurge a ieșit din cămară numai în cămașă, pe jumătate dezbrăcat, cu fărîmituri de pîine în barbă, ținînd în mînă un cotoi mare, cu părul lucios, care i se agățase cu ghearele de ciorap.

Bătînd din buze ca o maimuță care se purică, tremurînd și clănțănind din dinți, s-a repezit spre fratele Ioan, care ședea pe un spiraj la tribord, rugîndu-l cu glas plîngător să-i fie milă de el și să-l ia sub paza săbiei lui, jurîndu-se pe partea lui de papimanie, că văzuse cu ochii dănțuind în jur toți dracii iadului.

- Privește, prietene, iubite frate, bunul meu părinte sufletesc, diavoli au astăzi nuntă, n-ai mai văzut de cînd ești un asemenea ospăț drăcesc ! Uite, colo, aburul de la bucătăriile iadului! (Și arăta cu mîna fumul prafului de pușcă, plutind deasupra corăbiilor.) Ai mai pomenit vreodată atîtea suflete osîndite? Privește, prietene, cît sînt de gingașe, de rotunjoare și de bălaie: ai zice că e ambrozia Styxului! Am crezut, Dumnezeu să mă ierte ! că sînt suflete de englezi. Mă gîndeam că poate chiar azi-dimineață, seniorii de Termes și Dessay vor fi trecut prin foc și sabie ostrovul Cailor din Scoția, dimpreună cu toți englezii care se aflau pe el.

Fratele Ioan, apropiindu-se de Panurge, a simțit un oarecare miros, care nu era al prafului de pușcă. L-a scuturat puțin și a băgat de seamă că își spurcase cămașa. Puterea de reținere a mușchiului numit sfincter (adică borta șezutului) amorfise cu totul de frica grozavă pe care o simțise în năzdrăvanele lui vedenii. S-a mai adăugat la acestea și tunetul împușcăturilor, care face totdeauna să se cutremure mai tare pîntecele corăbiei decît puntea ei.

Tot așa a pățit *signor* Pantolfo din Cassin, care trecînd cu căruța poștei prin Chambry și intrînd în curtea unui gospodar cumsecade, numit Vinet, a

pus mîna pe o furcă din grajd și i-a spus:

- *Da Roma in qua, io non son andato del corpo. Di grazia, piglia in mano questa forcha et fami paura*¹.

Vinet a luat furca din mîna lui Pantolfo și a început s-o poarte, ca și cum ar fi vrut să-l lovească dinadins. *Signor* Pantolfo i-a spus:

- *Se tu non fai altrimenti, tu non fai nulla. Pero sforzati di adoperlarli piu guagliardamente*².

Vinet l-a pălit atunci zdravăn cu furca în gît și l-a azvîrlit la pămînt, cu potcoavele în sus. Apoi, rîzînd cu poftă mare, i-a spus:

- Ține minte, voinicule, asta se cheamă *Datum Camberiaci*³.

Noroc că seniorul și-a descheiat repede nădragii, fiindcă dintr-o dată a dat din el mai mult decît s-ar fi slobozit nouă bivoli și paisprezece episcopi din Hostia. I-a mulțumit cît mai frumos lui Vinet spunîndu-i:

¹ De la Roma, pînă aici, n-am avut unde să-mi fac nevoile. Fie-ți milă, ia furca ia mînă și sperie-mă (it.).

² Numai cu atît, n-ai făcut nimic. Ia-o mai voinicește! (it.). ³ Dată în Chambry (latinizat).

- *Io ti ringratio, bel niessere. Così facendo tu m'hai esparmiata la speza d'un servitiale*¹.

Regele Engliterei, Eduard al V-lea, ne-a lăsat amintire o altă întîmplare.

Meșterul Francois Villon, surghiunit din Franța, i-a cerut adăpost. Eduard al V-lea l-a primit cu atîta prietenie, încît i-a îngăduit să cerceteze cele mai ascunse încăperi ale locuinței lui regești. Într-o zi, aflîndu-se pe celălalt tron al său, regele i-a arătat lui Villon stema regelui Franței, zugrăvită pe un perete.

- Vezi, cîtă cinste port regelui tău. Am așezat stema lui în acest loc tainic, lîngă scaunul găurit, unde îmi fac nevoile.

- Foarte bine, a răspuns Villon. Ești un bărbat înțelept și prevăzător, măria-ta, iar învățatul doftor Thomas Lincer, care poartă grija sănătății măriei-tale, a știut ce face. Văzînd că în anii bătrîneții ți s-a lenevit mațul și că în fiecare zi e nevoit să-ți bage un spițer pe ușa din dos - adică un clistir - te-a sfătuit să zugrăvești pe perete stema regilor Franței. Numai văzînd-o în față, te cuprinde o frică atît de cumplită, încît dai din măria-ta cît optsprezece vaci din Peonia. Dacă ai fi zugrăvit-o în altă încăpere, în odaia de culcare, în sala tronului, în paraclis, sau aiurea, te-ai fi scăpat pe măria-ta oriunde ai fi dat cu ochii de ea. După cum cred, că de-ai fi zugrăvit și steagul cel mare al Franței, ți-ai fi dat afară toate mațele !

Fratele Ioan, ținîndu-se de nas cu mîna stîngă, îi arăta lui Pantagruel cu mîna dreaptă cămașa lui Panurge. Pantagruel, văzîndu-l astfel înfricoșat, prăpădit, tremurînd, abia putînd să vorbească, spîrcîit și zgîriat de ghearele cumplitului cotoi Rodeslănină, nu s-a putut opri să nu rîdă și l-a întrebat:

- Ce vrei să faci cu cotoiul?

- Care cotoi? a întrebat Panurge. Să fiu eu al dracului, dacă n-am crezut că-i un pui de diavol cu puf în barbă, pe care l-am înhățat pe furiș din lada de pîine a iadului. Să-l ia dracul de drac, că mi-a făcut pielea ferfeniță !

Foarte supărat, a aruncat cît colo cotoiul.

- Haide, haide, l-a îmbărbătat Pantagruel, ce Dumnezeu! Freacă-te și spală-te, pune-ți o cămașă curată, primenește-te și vino-ți în fire.
- Hai să bem !

Îți mulțumesc, frumosul meu domn, mi-ai cruțat cheltuiala unui clistir (it).

SFÎRȘITUL CELEI DE-A IV-A CĂRȚI A FAPTELOR ȘI PILDELOR MARI ALE VREDNICULUI PANTAGRUEL

A CINCEA • ȘI CEA DIN URMĂ CARTE • DESPRE FAPTELE ȘI PILDELE
MARI ALE BUNULUI PANTAGRUEL • ALCĂTUITĂ DE DOMNUL FRANCOIS
RABELAIS • DOCTOR ÎN MEDICINĂ • CUPRINZÎND ORACOLUL SFINTEI
BACBUC • ÎMPREUNĂ CU RĂSPUNSUL BUTELCII • PENTRU AFLAREA CĂRUIA
S-A ÎNTREPRINS • LUNGA CĂLĂTORIE • ÎNFĂȚIȘATĂ AICI AȘA CUM A FOST

E p i g r a m ă
*Rabelais **nu-i** mort!*
Ne dă o nouă carte,
Iar mintea lui mai vie strălucește!
L-am regăsit și scrisul său trăiește,
Căci el e, printre noi, cel fără moarte.
NATURE QUTTE *

* Semnătură considerată ca fiind o anagrama a lui Jean Turquet, obscur poet din acea vreme.

PRECUVÎNTAREA SCRIITORULUI CĂTRE CITITORII DE BUNĂVOIE

Băutori neosteniți și voi, sfrințiți mult prețuiți, întrucât văd că vă bucurați de puțin răgaz (și nici eu n-am altceva mai bun de făcut), am să vă pun o întrebare întrebătoare: De ce se spune azi pretutindeni, că lumea s-a deșteptat? Dacă s-a deșteptat, înseamnă că s-a trezit din somn și nu mai doarme; dar înseamnă, în același timp, că e mai cuminte, vede și judecă mai bine, e mai înțeleaptă. Ați putea să-mi răspundeți, ce ne îndreptățește să spunem că lumea e mai cuminte astăzi decât înainte? Ce-o făcea pînă acum să fie proastă? Ce ar fi trebuit să îndeplinească, pentru a se deștepta? De ce era neroadă? De ce e acum înțeleaptă? După ce se cunoștea nerozia ei de ieri? După ce se vede istețimea ei de astăzi? Cine o ținea nepricepută? Cine a trezit-o din prostie ? Și care sînt mai mulți? Cei care o voiau năîngă sau cei care o doresc luminată? De unde îi venea sminteala dinainte? De unde a izvorît înțelepciunea de acum? De ce tocmai în zilele noastre a luat sfîrșit prostia și n-a mai zăbovit? Ce rele veneau din nerozia de ieri? Ce bunătăți va rodi deșteptăciunea care i-a urmat? Cum s-a risipit zăpăceala de altădată? În ce fel s-a instăpînit dreapta judecată de acum?

Răspundeți dacă găsiți cu cale. Nu vă iau cu zorul, ca să nu stîrnesc setea luminăților-voastre. Nu vă sfiți. Judecați-l cu toată asprimea pe Herr del Tyfel, dușmanul raiului, protivnicul adevărului. Sus inima, flăcăi! Dacă sînteți de-ai mei, beți de trei ori pe rînd, ca să vă dregeți glasul și apoi cuvîntați. Dacă sînteți din tabăra vrăjmașă, vă zic Avalisque Satanas¹! Cărați-vă ! Iar dacă nu-mi veți da o mîna de ajutor întru dezlegarea întrebărilor ce v-am spus, vă jur pe barba tuturor

sfinților că mă voi simți foarte mîhnit. E ca și cum m-ați lăsa să apuc singur lupul de urechi. Ați spus ceva? Nu v-ați hotărît să-mi răspundeți? Vă voi arăta aici, nepricopsiților, cele scrise de un prea cinstit învățat, în cartea lui care se cheamă Cîmpoierul fețelor bisericești. Ce spune, păcătosul? Ascultați, capete de măgari, și luați aminte:

Veni-va Anul Jubiliar cu rost,
După 30, dar nu va fi an prost,
Cum lumea l-a bîrfit în neștiință;
Ci stăruind în lege și-n credință,
Nici rău, nici lacom, anul nu va fi;
Iar floarea primăverii timpurii
Rodi-va poame dulci, cum n-au mai fost.

Ați auzit? Ați înțeles? Învățatul care a scris stihurile acestea a trăit demult; cuvintele sînt puține, dar înțelesul lor e plin de taine și de ascunzișuri, căci gîndurile pe care vrea să le înfățișeze sînt adînci și anevoioase. Unii tălmăcitori pricepuți ai bătrînului înțelept spun, că precizarea lui urmează să se îndeplinească între anul 1530 și anul în care ne aflăm, 1550. Așadar, la primăvara viitoare lumea va înceta de a mai fi proastă ! Smintii, al căror număr, după cum spune Solomon, e nesfîrșit, vor muri de turbare, și orice soi de nebunie va înceta. Căci smintelile, cum arată Avicena, sînt fără număr: Maniae infinitae sunt species. Iarna, ele se trag mai la adînc, dar mustează și ies din nou la iveală ca sucii din tulpina copacilor. Cercetați și veți vedea că bătrînul Hipocrate avea dreptate. Lumea se va cumîni (puteți s-o credeți cu ochii în lacrimi și cu paharul în mînă); nu se va mai teme să vadă înflorind fasolea primăvara, adică în postul mare. Puzderia de cărți, care umblau printre noi ca un roi de fluturi, mai plicticoase, mai primejdioase și mai spinoase decît ale lui Heraclit (mai neînțelese decît chiar numerii lui Pitagora, cel dintîi care a dat cu bobii, după spusele lui Horațiu) - vor pieri fără urmă și nu se vor mai citi. Așa le-a fost scris!

¹ Piei, Satană! (lat.). (Imprecăție magică.)

În urma lor vor curge din păstăi boabele pline: cărțile vesele și roditoare despre Pantagruel, care, pînă să vină așteptatul An Jubiliar, se vînd pretutindeni ca pîinea caldă, spre deplina mulțumire a cititorilor. (Toată lumea spune, că sînt încărcate de înțelepciune.) Acesta e răspunsul la întrebare. Așadar, binevoii a vă face oameni de treabă. Tușiți bine o dată și beți de nouă ori paharul plin, fără grijă, fiindcă viile făgăduiesc rod bogat, iar cămătarii au început, unul cite unul, să se spînzure. O să mă coste cam scump frînghia, fiindcă nu vreau să le-o vînd pe bani, le-o dau degeaba, oricîți vor voi să-și pună lațul de gît. (Cruțăm, va să zică, plata călăului.)

Așadar, dacă voiți să vă înfruptați din înțelepciunea zilei de mîine tămăduindu-vă de orice sminteală, dați afară din casa voastră icoana bătrînului filozof cu bucle de aur, care vă oprește să mîncăți defrupt. E în afară de orice îndoială - lucru adevărat și mărturisit între toți bunii prieteni de pahar - că opreliștea lui nu se deosebește de aceea a doftorului de apă chioară, Amer, nepotul avocatului din Camelotiere, care nu dădea voie bolnavilor lui să se înfrupte din aripi de potîrnice, tîrîță de găină și piept de porumbel, zicînd: ala mala, cro-pium dubium, collum bonum pelle remota¹. În schimb, punea la o parte pentru el bucățile bune, lăsînd pe suferinzi să roadă oasele. Tot astfel unii popi, care i-au urmat pilda, vă opresc să mîncăți de dulce, adică să gustați din cărțile lui Pantagruel. Așa făceau Filoxen și

Gnato Sicilianul, gămani ai desfătării burții lor călugărești, care în mijlocul ospățului, când cele mai gustoase feluri erau aduse la masă, scuiپau în bucate, ca ceilalți, de scîrbă, să nu se mai atingă de ele. Așa fac toți acești fățarnici hidoși, răpciugoși, băloși și găunoși, care, în auzul lumii ca și între patru ochi afurisesc cărțile mele plăcute și, cu gură spurcată scuiپă asupra lor, fără rușine. Dar eu, unul, deși văd că se tipăresc acum în limba noastră franțuzească atîtea scrieri minunate, și de toate felurile, rămînînd prea puține resturi din fățarnicia veacului gotic, mi-am pus în gînd să fluier și să gîngăvesc partea mea, ca o gîscă printre lebede, ca să nu rămîn mut în fața atîtor cîntăreți cu viers plăcut și alături de atîți iscusiți meșteri ai cuvîntului. Mai bine să mă aflu în treabă, asemeni unui țaran prost printre cărturari pricepuți, decît să fiu pus în rîndul celor care fac degeaba umbră pămîntului, și cască gura după muște, mulțumindu-se să miște din urechi la auzul cîntecului, ca măgarii din Arcadia.

Alegînd această cale, socot că nu fac un lucru de disprețuit, dînd de-a dura butoiul lui Diogene; n-o să mai spuneți că pierd vremea fără nici un rost. Mă uit la atîți poeți și povestitori francezi, ca Marot, Drouet, Colinei, Saint-Gelais, de Salel, Massuel, și alți o sută ca ei. După ce, de-a lungul anilor, au învățat meșteșugul de-a potrivi stihurile la școala lui Apolo sub îndrumarea voioaselor muze, și s-au adăpat din belșug la fîntîna Cabalină, cînd au pornit să înfrumusețeze vorbirea noastră cea de toate zilele au folosit numai marmură de Păros, alabastru, porfir și pietre nestemate.

¹ Aripa e rea, tîrîța îndoielnică, gîtul e bun dacă-i scoți pielea (lat.).

Ei povestesc fapte de vitejie și isprăvi îndrăznețe, lămuresc gîndiri adînci și pline de tîlc, într-un grai mlădios și colorat. Scrisul lor e asemenea nectarului zeiesc: un vin minunat, rîzător, aromat, dulce și desfătător. Iar din această faimă nu s-au împărtășit numai bărbații, ci și unele doamne, printre care se cuvine a fi amintită în locul cel mai de cinste acea coborîtoare a regilor Franței¹, care a uimit veacul nostru cu scrierile ei adînc gîndite, înveșmîntate în podoaba graiului celui mai strălucit. Urmați-i pilda, cei ce sînteți vrednici. Eu nu mă simt în stare. Nu-i dat oricui în lume să vadă Conntul! La zidirea templului lui Solomon a adus fiecare un siclu de aur; atît cît a putut. Și fiindcă văd că a face la fel nu sînt în stare, m-am hotărît să dau ajutor la înălțarea clădirii, după pilda lui Regnault de Montauban: slujind pe zidari și pregătindu-le de mîncare. Tovarăș neputînd a le fi, voi rămîne cititorul plin de rîvnă al minunatelor lor scrieri.

N-aveți decît să plesniți de ciudă, voi toți, Zoili clevetitori și pizmași! Alegeți-vă singuri craca pe care să vă spînzurați; frînghia n-o să vă lipsească. Jur aici, înaintea Heliconului meu și în auzul muzelor cerești, că de-mi va fi dat să trăiesc sănătos și zdravăn măcar vîrsta unui cîine și a trei ciori laolaltă - ca sfîntul căpitan al evreilor Xerofil-Cîntărețul sau ca Demonax cel înțelept - mă voi strădui, cu pilde de nezdruncinat și cu dovezi grăitoare, să dovedesc sub nasul tuturor cîrpacilor de petice, de sute de ori cusute și descusute, în ciuda tuturor strîngătorilor de fiare vechi latinești și a tuturor vînzătorilor de cuvinte moarte, reci și mucegăite, că graiul poporului nu-i atît de sărac, atît de grosolan și atît de nevrednic, după cum îl disprețuiesc dumnealor. De aceea, cu toată smerenia îi rog, ca așa cum altădată Apolo, împărțindu-și darurile sale, i-a găsit lui Esop o slujbă de pilduitor, să se milostivească a mă primi și pe mine ca pe un biet ucenic de-al zugravului Pyreicus². Nu mă vor izgoni, că sînt toți, pînă la unul, buni, darnici și drăgălași, cum nu se mai găsesc alții pe lume! Iată de ce, bețivilor, iată de ce, hodorogilor, voind dumnealor

să se bucure pe de-a-ntregul de aceste cărți, le citesc în adunările lor, le învață pe dinafară și tot scotocind adîncul lor înțeles, năzuiesc la acel renume pe care și l-a cîștigat Alexandru cel Mare cu cele dintîi scrieri de filozofie ale lui Aristotel.

Burtă peste burtă! Ce mai ticăloși! Ce mai cîrpaci!

Așadar vă vestesc din bună vreme, sugacilor, să puneți la o parte spre păstrare cît mai multe din aceste cărți, de îndată ce veți afla că sînt de vînzare; să nu le răsfoiți în pripă, ci să vă înfruptați din ele ca dintr-un leac întăritor, lăsîndu-le să vă pătrundă de-a dreptul în inimă; veți vedea ce bucurie le-a fost dată culegătorilor de boabe pline! Vă pun aici dinainte cîteva coșuri adunate din aceeași grădină ca și celelalte, rugîndu-vă ca darul meu să-l primiți cu plăcere și să așteptați în liniște întoarcerea rîndunelelor.

¹ Margareta de Navaria.

* Pictor roman, despre care pomenește și Pliniu.

CAPITOLUL I

Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Clopotelor

Urmîndu-ne mai departe calea pe mare, am mai mers încă trei zile, fără să întîlnim alte ținuturi. A patra zi am zărit uscatul, iar căpitanul corăbiei ne-a spus că am ajuns la ostrovul Clopotelor. Am deslușit un zgomot care venea de departe, năvalnic și stăruitor. Ascultîndu-l, ni se părea că sînt clopote. Clopote mari și mici, cîntînd toate deodată, ca la Paris, la Tours, la Jargeau sau la Nantes, în zilele de sărbătoare mare. Cu cît ne apropiam, cu atît larma lor se întea.

Ne întrebam ce putea să fie? Dodona cu ale ei căldări? Poarta Heptafonului din Olimpia? Murmurul neînterupt al uriașului ridicat deasupra mormîntului lui Memnon la Teba? Sau, poate, același freamăt care se auzea odinioară lîngă cripta din Lipari, unul dintre ostroavele eoliene? Înfățișarea locurilor era însă alta.

- Bănuiesc, a spus Pantagruel, că e vremea cînd albinele roiesc pe-aceste meleaguri, iar oamenii, pentru a le opri zborul, au pornit să sune din căldări, din cratițe și din lighene, ca din talgerele preoților coribanți ai Cibelei, bunica tuturor zeilor.

Apropiîndu-ne mai mult, am auzit străbătînd prin glasul clopotelor un cîntec stăruitor, pesemne al oamenilor care trăiau în acele părți. Pantagruel a găsit de cuviință, ca înainte de a pune piciorul pe pămînt, să îndreptăm corabia în apropierea unei stînci mai mici, unde se zărea așezarea unui schit, în mijlocul unei grădini. Aici am dat peste un pustnic puțintel și bătrîn, care ne-a spus că îl cheamă Prohabus și e de fel din Glenay. Pustnicul ne-a dat lămuriri depline asupra sunetelor ce auzisem și s-a îmbiat să ne găzduiască, dar într-un chip foarte ciudat. Ne-a pus să ajunăm patru zile de-a rîndul, spunîndu-ne că altminteri nu vom fi primiți pe ostrovul Clopotelor. Nimerisem tocmai în postul celor Patru-Timpuri!

- Nu pricep cum vine vorba, a spus Panurge. Ar trebui să-i zică mai degrabă postul celor Patru-Vînturi, căci de patru zile, de cînd ajunăm, numai vînt am înghițit. Cum adică? Nu știți să vă petreceți vremea pe aici, decît postind? Slabă treabă ! Mi se pare că o să ne lăsăm păgubași de ospățul care

ne așteaptă la palat.

- În gramatica lui Donatus, a spus fratele Ioan, n-am găsit decît trei timpuri: timpul de față, timpul trecut și viitorul. Al patrulea ar fi să fie timpul cînd li se dă vin slugilor.

- Al patrulea timp, a spus Epistemon, e mai mult decît imperfectul grecilor și al latinilor. E un trecut umflat și răsuflat. Răbdare ! cum spun leproșii.

- E așa cum v-am arătat, a răspuns pustnicul. Cine crede altfel e un eretic și bun de pus la foc.

- Înțelegi, părinte, a spus Panurge că, fiind călători pe mare, noi ne temem mai mult să nu ne udăm decît să ardem. O să postim, cu ajutorul lui Dumnezeu, dar de atîta post ce-am ținut, am ajuns numai piele și os. S-ar putea, pînă la urmă, să slăbească stîlpii de tot și să se dărîme șandramaua! Și mai am o teamă, să nu-ți aduc vreo supărare; fiindcă de cînd ajunez m-am făcut cam cîrcotaș. Mi-au mai spus-o cîtiva și îi cred.

Dinspre partea mea, ajunez cît poftiți și nici nu-mi pasă! Nimic nu-i mai lesne și mai la îndemînă decît să nu mănînci. Mi-e teamă însă că, neavînd cu ce să leg gura pînzei și ce să macin la moară, se duce postul pe copcă !

Să răbdăm, cu voia și cu ajutorul lui Dumnezeu, dacă am nimerit tocmai în sărbătorile Postului. E multă vreme de cînd nu le mai ținusem !

- Iar dacă vom fi nevoiți să ajunăm, a spus Pantagruel, n-avem altceva de făcut, decît să căutăm a ajunge cu bine la capăt, ca pe un drum desfundat, între timp, voi cerceta cărțile mele pentru a vedea dacă știința despre apă e tot atît de folositoare ca aceea despre uscat, fiindcă Platon, voind să înfățișeze pe omul nerod, nepriceput și neștiutor, îl aseamănă cu unul care ar trăi într-un butoi și ar privi lumea prin crăpătura doagelor.

Postul nostru a fost lung și cumplit: în prima zi am ajunat pe apucate, a doua zi cu săbiile îndoite; a treia zi ca fierul dat la tocilă, iar a patra zi, ca pe jeratic. Așa era rînduiala sărbătorilor.

CAPITOLUL II

Cum era locuit ostrovul Clopotelor de bocitoare și cum s-au prefăcut în păsări

Sfîrșindu-se cele patru zile de post, pustnicul ne-a dat la mînă o dovadă către un oarecare Albion Camat, zis *Aeditus*¹, paracliserul ostrovului, pe care Panurge l-a botezat *Antitus**.

¹ Paracliser, paznic.

Era un biet unchiaș pleșuv, cu nasul stacojiu și îmbujorat la față. Ne-a primit bine, fiindcă pustnicul îl înștiințase că ținusem postul cu toată strășnicia.

După ce ne-a ospătat cum nu se poate mai bine, ne-a vorbit depre unele ciudățenii ale ostrovului. Vechii lui locuitori fuseseră *siticinii*, adică bocitori și bocitoare, dar cum toate pe lume sînt schimbătoare, s-au prefăcut în păsări. Abia atunci am înțeles cele spuse de Atteius Capito, Paulus, Marcellus, Aulu-

Gellu, Atheneu, Suidas, Amonius și alții, despre bocitorii *siticini* și dănțuitorii *siciniști*; și nu mi-a mai fost greu să cred în întrupările lui Nyctimen, Prognu, Itys, Alcmena, Antigona, Tereus² și alte zburătoare. Nu m-am mai îndoit că fetele Matabrunei au fost preschimbate în lebede și că oamenii care se scaldă de nouă ori în mlaștinile lui Triton din Tracia, la Palena, se prefac în păsări.

Paracliserul ne-a vorbit apoi despre colivii și despre păsări. Coliviile erau arătoase, bogate, împodobite cu multă îndemânare și bine clădite. Păsările erau mari, frumoase, vesele și binecrescute, semănând aidoma cu oamenii de pe la noi. Mînceau și beau ca oamenii, se găinătau ca oamenii, mistuiau ca oamenii, zburdau, dormeau și pîrîiau ca oamenii. Într-un cuvînt, uitîndu-te la ele, ai fi putut să-i iei drept oameni. Dar nu erau. Cel puțin așa ne-a încredințat paracliserul, care a spus că nu sînt nici laici, nici mireni. Frumusețea penelor lor era de asemeni, uimitoare. Unele aveau pene albe; altele în întregime negre; altele, cenușii; unele, jumătate albe, jumătate negre, altele în întregime roșii; altele, jumătate albe, jumătate albastre. Ți-era mai mare dragul să le privești! Bărbătușii se numeau: călugărei, stăriței, episcopoi, cardinalăi și papagău, acesta din urmă fiind numai unul singur. Femeiuștile se numeau: călugărele, stăritele, episcopele, cardinaline și papagaite. Precum însă printre albine se amestecă și trîntorii, care nu știu decît să mănînce și să spurce stupul, tot astfel, de vreo trei sute de ani se abătuse asupra acestor păsări vesele o puzderie de jivine fățarnice, care din cinci în cinci luni murdăreau și necinsteau întreg ostrovul. Atît erau de pocite și de hidoase, încît toate celelalte păsări fugeau să nu le vadă. Aveau gîtul strîmb, labele păroase, gheare și pîntece de scorpie, tîrțiță de stimfalidă³. Zadarnic au încercat să scape de ele: omorau una, și răsăreau în loc alte douăzeci și patru!

Le-am urat să aibă parte de un alt Hercule, care să le stîrpească. Fratele Ioan, văzîndu-le, își ieșise din minți, iar Pantagruel, a pățit ca *messir* Priap, cînd a stat să se uite la jertfele zeiței Ceres și i s-a scurtat pielea.

* Antitus de Cressoniere, un erou ridicol al anecdotelor vremii.

Personaje mitologice, prefăcute de zei în plante sau păsări.

¹ Păsări cu o groaznică diaree (Virg. f., VIII, 214).

CAPITOLUL III

Cum în ostrovul Clopotelor nu se află decît un singur papagău

Am întrebat apoi pe meșterul Aeditus, paracliserul, de ce printre atîtea cinstite păsări de toate soiurile, care se împerechează și se înmulțesc, nu se află decît un singur papagău. Ne-a răspuns că așa a fost, de la începutul-începutului, hotărîrea și destinul stelelor: din călugărei se nasc stăriței (fără împreunare trupească, așa cum după spusa lui Aristeu, albinele pot să nască un tăuraș cu aripioare); din stăriței se nasc episcopoi, din aceștia cardinalăii, iar cardinalăii, dacă nu mor cu zile, ajung papagăi. Papagăul nu-i însă decît unul singur, după cum într-un stup de albine nu se află decît o singură matcă și pe cer un singur soare. Cînd moare papagăul, se zămislește altul în locul

lui, dintre cardinalăi: dar Țineți minte, fără împreunare trupească! Acest neam de pasăre, mărginindu-se la o singură făptură, se reînnoiește astfel neconținut, ca pasărea Fenix din Arabia. E drept, că acum vreo două mii șapte sute șazeci de ani s-au ivit pe lume doi papagăi, dar aceea a fost cea mai mare pacoste ce s-a abătut vreodată asupra ostrovului.

- Căci, ne spunea meșterul Aeditus, toate păsările s-au încăierat și s-au jumulit între ele, iar bălălia a ținut atît demult, încît ostrovul părea amenințat să rămînă pustiu. Unele păsări Țineau cu papagăul cel dintîi și se băteau pentru el; altele se dăduseră cu cel de-al doilea și-l apărau pînă la moarte; multe din ele tăceau ca peștii, iar clopotele amuțite n-au mai cîntat. În timpul acelei răzmerițe, păsările din amîndouă taberele au chemat în ajutorul lor pe împărați, pe regi, pe duci, pe marchizi, pe conți, pe baroni și cetățile de pe uscat; iar dihonă n-a încetat, pînă în ceasul cînd nu știu care din cei doi papagăi a răposat, lăsînd din nou pe celălalt de unul singur.

Am întregat apoi, ce anume le îndemna pe-acele păsări să cînte și mereu să cînte, fără oprire. Paracliserul ne-a lămurit, că Țin isonul clopotelor care atîrnă deasupra coliviilor lor. Apoi ne-a întregat:

- Doriți să auziți cum cîntă acești călugărei bardocuculiți¹, care poartă pe cap o glugă, ca ciocîrliile?

- Cu plăcere ! am răspuns noi.

Paracliserul a sunat de cinci ori din clopot, iar călugăreii s-au strîns numaidecît laolaltă și au început să cînte.

- Dacă trag și eu clopotul, a întregat Panurge, cîntă? Aș vrea să-i aud pe ăia cu pene de culoarea scrumbiei afumate.

- Bineînțeles, a răspuns paracliserul.

¹ Călugări purtînd glugile numite *bardocucullus*.

Panurge a tras clopotul și păsările cu pricina au început să cînte. Glasul lor era însă răgușit și supărător. Paracliserul ne-a lămurit că erau al cincilea soi de jivine fățarnice, care se aciuiaseră de curînd pe ostrov și se hrăneau CU pește, ca stîrcii și cormoranii. Robert Valbrigue, care trecuse pe-acolo venind din Africa, le-a dat de veste, nu de mult, că se va abate asupra lor, în curînd, al șaselea neam, al capușinilor, mai prăpădit, mai ciufut și mai rău decît toți ceilalți musafiri nepoftiți ai ostrovului.

- Africa are însușirea de-a scoate la iveală tot felul de lucruri nemaivăzute și pocite, a spus Pantagruel.

CAPITOLUL IV

Cum toate păsările de pe ostrovul Clopotelor sînt călătore

Pantagruel a vorbit mai departe:

- Ne-ai arătat cum cardinalăii zămislesc pe papagău, cum cardinalăii, la rîndul lor, purced din episcopoi, episcopoi din stăriței, iar stăriței din călugărei. Aș vrea să știu cum se ivesc pe lume călugăreii?

- Sînt păsări călătore și vin de pe alte meleaguri, a răspuns paracliserul.

Unele sînt dintr-o țară foarte întinsă, care se cheamă a Flămînzilor. Altele dintr-un ținut de la Soare-Apune, numit al Nepricopsiților. În fiecare an, călugăreii sosesc în stoluri, părăsindu-și părinții, rudele și prietenii. Aceasta se întîmplă mai ales, cînd în acele părți ale lumii se nasc prunci prea mulți: băieți și fete. Cum, după voia lui Dumnezeu și după legea firii, averea părintească urmează să se împartă între toți deopotrivă, moștenirea s-ar fărîmița curînd; de aceea țările leapădă din ce prisosește, trimițînd pe călugărei în acest ostrov, pe care l-au poreclit al gheboșilor, fiindcă toți sînt cocoșați, chiori, șchiopi, ciungi, boșorogi, schilozi, răpciugoși, făcînd degeaba umbră pămîntului.

- Fecioarele vestale se alegeau cu totul altminteri, spuse Pantagruel. Labeo Antistius arată, că în această tagmă a preoteselor nu era primită nici o fată care să fi avut sufletul întunecat de patimi, vreunul din simțuri în scădere sau vreo meteahnă trupească oricît de neînsemnată.

- Mult mă mir, a spus mai departe paracliserul, cum mamele din acele părți ale lumii poartă nouă luni odraslele lor în pîntece, iar după ce le-au dat naștere, nu pot să le sufere pe lîngă ele mai mult de nouă ani, cîteodată nici șapte. Le îmbracă într-o singură cămașă, le taie nu știu cîte smocuri de păr din creștetul capului, bolborosesc niște descîntece de pocăință, ca egiptenii, și, fără nici o vătămare sau însîngerare, prin metempsihoză lui Pitagora, le preschimbă de-a dreptul în păsări așa cum le vedeți. Un singur lucru nu l-am deslușit încă: de unde vin femeiuștile :călugărelele, stărițelele, papagaițele și toate celelalte? Pentru ce în loc să cînte imnuri închinare grațiilor sau motete luminoase cum se obișnuia pe timpul lui Oromasis, se oțărăsc în tînguiri jalnice și în blesteme, parcă s-ar închina diavolului Ariman? Și de ce - vorbesc despre cele tinere ca și despre cele bătrîne - se roagă neconținut pentru neamurile și prietenii lor, care le-au prefăcut în păsări?

Aproape toate vin din țara Flămînzilor, unde trăiesc oamenii cei mai mulți. Ei se numesc *asafizi*, adică întunecați. Cînd nu mai au ce să mănînce și cînd foamea rău-sfătuitoare îi chinuiește, în loc să învețe un meșteșug sau să slujească unui om de ispravă, fiindu-le silă să muncească, nu se apucă de nici o treabă, ci vin aici să trăiască la adăpost de griji. Tot așa se întîmplă cu cei care n-au avut noroc în dragoste, ori au dat greș în cele ce-au întreprins; cu cei care au săvîrșit vreo fărădelege și sînt căutați pentru a fi dați unei morți mișelești. Toți aleargă și se adăpostesc aici, unde li-e traiul îndestulat; vin slabi ca niște ogari și se îngrașă ca niște porci, găsind prea lesne ceea ce căutau: tihnă, simbrie și iertare.

- Dar toate aceste mîndre păsări care se aciuiază aici, nu se mai întorc niciodată în lumea unde s-au născut? a întrebat Pantagruel.

- Cîte unele, a răspuns Aeditus. Mai demult plecau foarte puține; tîrziu și cu părere de rău. De la o vreme încoaie, de cînd au început să fie tot mai dese întunecimile de stele, au început să ia drumul întoarcerii din ce în ce mai multe. Dar nu-i nici o supărare, fiindcă în aceeași măsură crește tainul celor care-au rămas; iar cele ce își iau zborul își lasă penele prin urzici și mărăcini.

Am zărit și noi vreo cîteva, printre care, căutînd mai bine, am găsit, cu

vîrful în sus, pana unui grămătic.

CAPITOLUL V

Despre căpeteniile ostrovului Clopotelor, lipsite de grai

Abia și-a sfîrșit vorba paracliserul și am văzut zburînd în apropierea noastră vreo douăzeci și cinci-treizeci de păsări, împodobite cu pene în fel și fel de culori, cum nu mai întîlnisem încă pe tot ostrovul. Veșmîntul lor împănăt se schimba la față din ceas în ceas, ca pielea cameleonului sau ca floarea de tripolion. Toate purtau sub aripa stîngă un semn, alcătuit din două linii

întretăiate, una culcată și alta în picioare. Acest semn nu lipsea nici uneia, dar era de culori deosebite: la unele alb, la altele verde, la altele roșu, vioriu sau albastru.

- Ce sînt aceste păsări și cum le numiți? a întreat Pantagruel.

- Sînt corciturii! a răspuns paracliserul. Noi le zicem: cavaleri. Aveți și pe la voi din aceștia, de diferite soiuri.

- Fă-le, rogu-te, să cînte. Aș dori să le aud ghiersul.

- Cavalerii nu cîntă niciodată ! a răspuns Aeditus. În schimb, mănîncă de două ori mai mult.

- Femeiuștile unde sînt? am întreat eu.

- N-au parte femeiască.

- Cum așa? s-a mirat Panurge. Or fi, poate, plini de rîie sau mîncăți de sfrînție, te pomenești?

- În adevăr, aceste racile sînt foarte obișnuite la acest neam de păsări, din pricina aerului de mare care nu le priește. S-au apropiat de noi, ca să vadă dacă nu se află printre dumneavoastră vreuna din acele păsări răpitoare, care nu-s încă deprinse să apuce momeala, nu cunosc mănășa șoimarului și, după credința lor, trăiesc în lumea de unde veniți dumneavoastră. Unele din aceste păsări de pradă poartă sub genunchi o panglică frumoasă și de preț, cu un inel pe care scrie: „Afurisit să fie cine se gîndește la rău”¹! Altele poartă pe fulgii gîtului un diavol răpus în luptă². Altora, în sfîrșit, le atîrnă pe piept o blană de berbec³.

- Meștere paracliser, a spus Panurge, o fi cum le tălmăcești dumneata, dar noi nu le-am văzut niciodată.

- Am vorbit destul, a încheiat Aeditus. Hai să bem!

- Pe nemîncate? a întreat Panurge.

- Să bem și să mîncăm; să mîncăm și să bem. Nimic nu-i mai prețios decît timpul. Se cuvine, deci, să-l folosim pentru cele bune.

Ne-a dus mai întîi să ne îmbăiem, în feredeu cardinalăilor, care e cu adevărat minunat și încîntător. Băieșii ne-au uns pe trup cu uleiuri îmbalsămate, dar Pantagruel spunea că ar fi băut și-alminteri cu destulă sete. Paracliserul ne-a poftit apoi într-o sufragerie foarte frumoasă și ne-a spus:

- Am aflat de la pustnicul Prohabus că ați ajutat timp de patru zile. De acum înainte va fi dimpotrivă. Veți bea și veți mîncă fără încetare, patru zile împlinite.

- Fără să dormim? a întrebat cu îngrijorare Panurge.
- Voia dumneavoastră! a spus paracliserul. Cel ce doarme - bea. Doamne, Dumnezeule, ce-am mai băut și-am mai mâncat! Nimerisem peste un om cumsecade.

¹ Aluzie la ordinul Jartierei: „Honni soit qui maly pense”.

¹ Ordinul arhanghelului Mihail.

⁸ Ordinul Linii de aur.

CAPITOLUL VI

Cum se hrănesc păsările din ostrovul Clopotelor

Pantagrue se întunecase la față și nu părea de fel împăcat cu acel ospăț de patru zile, la care ne osîndise Aeditus. Acesta a cam băgat de seamă și i-a spus:

- Înălțimea-ta, precum bine știi, șapte zile înainte și șapte zile după ceață, nu-i niciodată furtună pe mare. Aceasta e o înlesnire, pe care văzduhul o dăruiește *alcionilor*, păsările închinat lui Thetis. În timpul de față ele își clocesc ouăle pe țărm și puii lor ies din găoace. Apoi marea se răzbună după o liniște atît de lungă, și patru zile în șir se frămîntă amarnic, ori de cîte ori sosesc pe țărmul nostru călători străini. Iar aceștia sînt nevoiți să rămînă în mijlocul nostru, fiind bine găzduiți și înfruptîndu-se din bunurile ostrovului Clopotelor. Să nu vă temeți însă că veți fi siliți a pierde vremea fără folos. Veți rămîne vrînd-nevrînd, dacă nu doriți să vă războiți pe apă cu Junona, Neptun, Doris, Eol și ceilalți zei răzbunători. Hotărîți-vă, așadar, să beți și să mâncați din plin.

După cele dintîi îmbucături, fratele Ioan l-a întrebat pe paracliser:

- N-am văzut pe acest ostrov decît păsări și colivii. Nici o pasăre nu ară, nici una nu seamănă; zburdă, ciripesc și cîntă. De unde se revarsă asupra lor, acest corn al belșugului, încărcat cu atîtea bunătăți de soi?

- De pe tărîmul celălalt, a răspuns paracliserul; numai unele ținuturi de la miazănoapte ne pun, de cîteva ani, bețe în roate.

- Mac, mac ! a spus fratele Ioan. Ce-or să se mai căiască, și pe dinainte și pe dinapoi. Să bem, fraților !

- Dumneavoastră din care țară sînteți? a întrebat paracliserul.

- Din Tourraine, a răspuns Panurge.

- Bună cloșcă ați avut, dacă-n Tourraine v-ați născut! Binecuvîntată țară ! Ne trimite în fiecare an atîtea bogății! Am auzit de la un om din partea locului, călător pe-aici, că ducele de Tourraine s-a văzut nevoit să-și mai strîngă brăcinarul, în urma darurilor pe care le-au trimis înaintașii lui acestor sfinte păsări, îndopîndu-le cu fazani, potîrnichi, prepelițe, găini de India, claponi grași, vînat de toate felurile, cu pene și cu păr.

Să bem, prieteni! Priviți această mulțime de păsări dolofane și grăsuțe; din daniile primite s-au îngrășat și în cinstea celor care le-au trimis cîntă atît de frumos. Nici privighetorile nu ronțăie mai dulce mîncarea lor ca aceste cîntărețe, cînd trag clopotul cel mare din turla coliviei! Să bem, prieteni! Ziua de azi e prielnică băuturii ca și toate celelalte. Să bem ! Beau în sănătatea

dumneavoastră din toată inima. Bine-ați venit!

- Să nu vă fie teamă că vor lipsi bucatele și vinul. Chiar de s-ar fereca bolta cerului și s-ar preface pământul în aramă, sîntem îndestulați pentru un șir lung de ani, de-ar fi șapte, de-ar fi opt, mai mult decît a ținut pe vremuri foametea în Egipt. Să bem împreunăși iubirea de oameni să ne ținăstrînși laolaltă.

- Ei, drăcia dracului, bine o mai duceți pe lumea asta ! a spus Panurge.

- Pe lumea cealaltă va fi și mai bine, a răspuns paracliserul. Cîmpiile elizee ne-așteaptă. Să bem, prieteni! Închin paharul în sănătatea voastră!

- Duhul cel sfînt a coborît asupra strămoșilor voștri, bocitorii, dezvăluindu-le mijlocul de a avea din belșug tot ceea ce, îndeobște, oamenii doresc. Această înlesnire n-a fost dată multora; sau, ca să vorbim drept, nimănui. O, fericiți muritori! O, zei din oameni născuți! Al vostru e raiul pe pămînt și va fi și pe lumea cealaltă. Să-mi dea și mie Dumnezeu la fel.

CAPITOLUL VII

Panurge povestește paracliserului întâmplarea cu măgarul și armăsarul

După ce am mîncat și am băut zdravăn, Aeditus ne-a poftit într-o încă-pere frumos dichisită cu așternut de covoare și cu pereții înveșmîntați în aur. Ne-a pus dinainte fructe uscate, dulciuri, ienupăr zaharisit, băuturi felurite și un vin minunat. Ne-a poftit să gustăm din acele leacuri, care, ca și apa rîului Lete ne vor face să uităm toată osteneala ce-am îndurat în lungul nostru drum pe mare. A trimis de asemeni merinde din plin corăbiilor trase la țarm. Ne-am lăsat odihnei; dar n-a fost chip să ațipim, din pricina clopotelor care cîntau fără istov.

La miezul nopții, Aeditus a venit să ne trezească și ne-a poftit să bem. Ridicînd cel dintîi paharul, a spus:

- Voi, vietățile de pe tărîmul celălalt, spuneți că neștiința e mama tuturor relelor. Adevărat! Și cu toate acestea, n-ați izgonit-o cu totul din mintea voastră. În ea trăiți. Cu ea și prin ea. Iată de ce vă încearcă zi de zi atîtea suferințe. Mereu vă plîngeți și mereu vă tînguți. Nicicînd nu sînteți îndestulați. Și tot astfel văd că se întîmplă în clipa de față, căci numai neștiința vă ține în așternut, cum Vulcan l-a legat odinioară în lanțuri pe zeul războaielor. Nu înțelegeți, că sînteți datori să cruțați somnul și să nu lăsați să se irosească belșugul acestui ostrov minunat? S-ar fi convenit să vă ospătați pînă acum de trei ori. Luați aminte la cele ce vă spun: pentru a vă înfrupta din toate bunătățile ostrovului Clopotelor, cuvine-se cu adevărat să vă sculați o dată cu zorile. Mîncînd, bucatele sporesc. Lăsîndu-le la o parte, se împutinează. Iarba cosită în primăvară crește mai deasă și aduce mai mult folos; lăsată în voia ei, tînjește și o năpădește mușchiul. Să bem, prieteni! Să bem cu toții! Păsările noastre cele mai gingașe cîntă în cinstea dumneavoastră. Să bem, dacă nu vă supărați, în sănătatea lor. Luați și beți! Cu cît veți bea mai mult, cu atît veți scuipa mai bine. Să bem ! O dată, de două ori, de nouă ori! *Non zelus, sed charitas*!

În zorii zilei ne-a trezit din nou și ne-a poftit la o ciorbă de burtă. Apoi ne-am așezat din nou la masă și am lungit ospățul toată ziua, trecînd din una în alta, fără popas de odihnă, de la gustare la ojină, de la ojină la prînz, de la prînz la cină și așa mai departe. Din cînd în cînd mai dădeam o raită pe cărările ostrovului, ca să privim acele binecuvîntate zburătoare și să ascultăm cîntecele lor voioase.

Spre seară, Panurge i-a spus paracliserului:

- Prietene, îngăduie-mi să-ți povestesc o întîmplare cu haz, care s-a petrecut la Chatelleraudois, acum vreo douăzeci și trei de luni:

Într-o dimineață de aprilie, grăjdarul unui cavaler plimba caii pe cîmp, cînd s-a întîlnit cu o păstoriță, care

stînd la umbra unui tei,

își păzea turma de miei,

cu măgarul lîngă ea și vreo cîteva capre.

Intrînd în vorbă cu păstorița, grăjdarul a poftit-o să se urce cu el în șa, îmbiind-o să-i arate grajdurile și să ia împreună o fărîmă de gustare, la botul calului. În vreme ce glumeau amîndoi despre cîte toate, calul i-a șoptit măgarului la ureche (căci în anul acela, dobitoacele, pe alocuri, vorbeau): - „Mi-e milă de tine, urecheatule, și te plîng. Ești mic și prăpădit, muncești cît e ziua de mare și de atîta trudă, ți s-a ros spinarea. N-ai ce face, dacă așa te-a lăsat Dumnezeu, să fii slugă la oameni. Ești un măgar cumsecade. Dar - oricum ! - să nu fii țesălat niciodată, decît în răspăr, să porți pe greabăn o povară atît de grea și să flămînzești mereu, mi se pare un lucru nedrept și fără noimă. Te vād ciufulit, deșelat, costeliv și hrănit ca vai de lume, numai cu ciulini și cu rogoz. întinde pasul, măgarule, și hai cu mine să-ți arăt cum sîntern ținuți și îngrijiți noi, cei care ne-am născut pentru războaie și luptă. Nici n-o să-ți vină să crezi, cînd vei vedea porția mea de ovăz !" - „Viu bucuros, domnule cal". - „Zi «domnule armăsar», măgarule!" - „Iertați-mă, domnule armăsar, noi ăștia de la țară nu prea știm să potrivim vorbele cum se cuvine. Fiindcă sînteți însă atît de bun să mă poftiți, voi veni bucuros în urma dumneavoastră, ceva mai departe, să nu mă loviți (vă rog să mă credeți că mi-e pielea ferfeniță!)"

¹ Nu rîvnă, ci milostenie! (lat.).

Păstorița s-a suit călare, iar măgarul a luat-o după armăsar, în nădejdea că, ajungînd acasă, o să-i facă și lui parte din traista de ovăz. Grăjdarul, vîzîndu-l, a poruncit însă argaților să-l ia la goană cu furca și cu ciomege pe spinare. Măgarul a luat-o la sănătoasa, chemînd în ajutor pe Neptun, zeul ocrotitor al călăreților. „Are dreptate, spunea în gîndul lui. Nu se cuvine măgarului să meargă în rînd cu domnii cei mari. Soarta mea e să slujesc pe cei săraci. Așa m-a învățat Esop, și ar fi din partea mea o îndrăzneală prea mare. N-am altceva de făcut decît s-o iau din loc, și cît mai repede, pînă nu începe să-mi joace ciomagul pe spinare !" Și măgarul a început să fugă, sărînd, tropăind și pîrînd.

Păstorița, zărindu-l cum fuge, a spus grăjdarului că măgarul e al ei, și

dacă nu se poartă frumos cu el, se lasă păgubașă de gustare. Ca să-i facă pe voie, grăjdarul a poruncit să i se dea măgarului cât o putea să mănânce, chiar de-ar rămîne caii fără ovăz timp de opt zile. A fost însă mai greu să-l cheme pe măgar înapoi. Degeaba îl îmbiau băieții: - „Hai, măgărușule ,hai! Vino, să-ți dăm ovăz !” Măgarul zicea: - „Nu viu, că mi-e rușine”. Cu cât îl poșteau mai drăgălaș, cu atât sărea și pîrția mai tare. Și dus ar fi fost, dacă păstorița nu i-ar fi îndemnat pe argați să sune în mers ovăzul pe fundul baniței. Ceea ce au și făcut. Măgarul s-a întors dintr-o dată cu urechile spre ei și le-a spus: - „Ovăz? Vreau ovăz. Numai furca să n-o văz ! Stați! Stați că viu !” Și măgarul a venit, cîntînd cu acel glas frumos și mlădios, pe care, după cum știți, îl au dobitoacele din Arcadia.

L-au luat și l-au dus în grajd, alături de armăsar; l-au șters, l-au frecat, l-au țesălat și l-au periat; i-au așternut pe jos culcuș de paie pînă sub burtă, i-au umplut ieslele cu fîn și i-au pus dinainte o baniță de ovăz, pe care argații au avut grijă să-l cearnă. Măgarul mișca din urechi, voind să spună că i se face o cinste prea mare și că el ar fi mîncat ovăzul, cu aceeași poftă, și necernut. După ce s-au săturat bine amîndoi, calul l-a întrebat pe măgar: - „Ei, urechiatule, cum te simți? Plăcutu-ți-a ovăzul? Și mai făceai mofturi! Ce zici?” - „Jur pe smochinele pe care le-a mîncat strămoșul meu făcîndu-l pe Filimon să moară de rîs, că nici regii și împărații nu prînzesc mai bine. Un singur lucru mai lipsește, ca să fie plăcerea întregă. Dumneavoastră, domnilor cai, vă rog să iertați, unde vă bălegați?” - „Ce vorbă e asta? s-a supărat armăsarul. Ți s-au încins creierii? Mă iei drept măgar?” - „I-a! I-a ! a spus măgarul pe limba lui. Sînt cam tare de cap și n-am învățat să vorbesc pe ocolite, ca domnii cai. Să fie cu iertare, unde vă faceți nevoile, domnilor armăsari? Aici în grajd, e voie?” - „Vorbește mai încet ,mintosule, că te aud domnii argați și-or să-ți tragă vreo cîteva cu furca, să-ți treacă pofta de bălegat! Noi, nici udul nu îndrăznim să ni-l lăsăm în grajd, de frica bătaii! Altminteri, după cum vezi, trăim ca în sînul lui Avram !” - „Jur pe muchea samarului pe care îl port în spate, ca mă lipsesc de așternutul, de fînul și de ovăzul vostru. Trăiască ciulinii cîmpului, unde poți să-ți faci nevoile cum îți place ! Eu am o vorbă: mîncarea e fudulie, bălegatul e ce e ! E fînul și ovăzul nostru. Hei, domnule armăsar, dacă ne-ai vedea cînd ne adunăm la sfat în zilele de tîrg, cu ce voie bună ne ușurăm, în timp ce stăpînele noastre își vînd gîștele și puii. Și cu asta, basta ! Am zis.”

Panurge a tăcut. Pantagruel l-a rugat să ne spună tîlcul povestirii. Dar paracliserul a răspuns:

- Pentru cine știe să priceapă e de-ajuns. Am înțeles foarte bine unde vrei să bați cu pilda calului și a măgarului. S-ar cuveni să ai puțină rușine ! Ce dorești dumneata nu se poate. Să nu mai vorbim.

- Văzui adineauri pe-aici, a spus Panurge, o stareță albă, pe care mai bucuros aș umbla călare, decît s-o port de mînă. Atît e de frumoasă și de curată, încît aș păcătui cu ea fără grijă, o dată sau de două ori. Nu m-am gîndit la nimic rău, Doamne ferește ! Să dea Dumnezeu să m-ajungă în orice clipă, răul la care m-am gîndit!

Cum am izbutit cu mare greutate să-l vedem pe papagău

A treia zi am petrecut-o ca și pe cele două dinainte: mîncînd și bînd. Pantagruel a cerut cu stăruință să-l vadă pe papagău, dar paracliserul a răspuns că nu-i lucru atît de ușor.

- Cum adică? a întreat Pantagruel. Poartă coiful lui Pluto pe cap, inelul lui Gyges în gheară sau un cameleon în sîn, ca să se facă nevăzut?

- Nu, dar prin firea lucrurilor e anevoie să ajungă cineva pînă la el. Voi face totuși astfel ca să-l vedeți, dacă va fi cu putință.

Spunînd acestea, ne-a lăsat sa ne luptăm cu paharele. După vreun sfert de ceas s-a întors, spunînd că papagăul poate fi văzut la acea vreme. Ne-a dus în tăcere și pe furiș pînă la colivia unde papagăul ședea pe vine, înconjurat de doi cardinalăi mai mărunței și vreo șase episcopoi înfoiați și grași. Panurge i-a privit cu uimire înfățișarea, mișcările, statura, apoi a strigat:

- Ducă-se pe pustii! Seamănă cu o pupăză !

- Vorbește mai încet, pentru Dumnezeu ! a spus paracliserul. E o pasăre cu urechi, cum bine a băgat de seamă înțeleptul Michel din Macon.

- E o pu-pă-ză... a șoptit Panurge.

- Dacă v-aude cum îl bîrfiți sînteți pierduți, oameni buni! Vedeți în colțul coliviei o căldărușă?

În ea sînt numai fulgere și trăsnete, tunete și furtună, e diavolul însuși, pe care îl va asmuți asupra dumneavoastră și într-o clipă vă veți prăvăli în prăpastie, la douăzeci de stînjeni sub pămînt!

- Ar fi mai bine, a spus fratele Ioan, să ne așezăm din nou la masă.

Panurge rămăsese într-o adîncă smerenie în fața papagăului și a celorlalți sfetnici ai lui, cînd a zărit deasupra coliviei o cucuvea. Atunci a spus:

- Ajută-ne, Doamne, că ne ia dracul! Sîntem pierduți! Am murit! Ne cîntă cucuvaia ! Asta-i țara ielelor, nu-i a păsărelelor ! E țara belelelor, țara cucuvelelor!

- Vorbește mai încet, s-a răstit paracliserul. Nu-i o cucuvea, e un cuvios !

- Dar papagăul nu cîntă? a întreat Pantagruel. Mult am dori să-i auzim sfîntul glas.

- Are zilele lui cînd cîntă și ceasurile lui cînd se așază la masă, a răspuns Aeditus.

- Mie nu mi se potrivește, a spus Panurge. Pentru mine toate ceasurile sînt bune. Hai să bem !

- Iată, acum ai grăit înțelepțește. Vorbind astfel, nu vei cădea în erezie niciînd. Ai dreptate. Să mergem!

Întorcîndu-ne la paharele noastre, am zărit stînd turcește un bătrîn episcopoi cu moțul verde, însoțit de un suflegau și trei onocrotali¹, păsări vesele; episcopoiul sforăia la umbră. Lîngă el ședea o stărețică nostimioară, care atît de dulce cînta, încît am fi vrut să fim numai urechi din cap pînă în picioare, să nu pierdem nici o picătură din viersul ei.

- Stărețică își sparge pieptul cîntînd, a spus Panurge, iar episcopoiul sforăie ca un porc. Să vedeți, cum o să-l fac eu acum să cînte !

Panurge a început să tragă clopotul cel mare care atârna deasupra coliviei, dar cu cât suna mai tare, cu atât episcopoiul sforăia mai cu nădejde, și nici gând să cînte.

- Stai, cimpoi bătrîn, că am eu ac de cojocul tău ! s-a supărat Panurge, și ridicînd un bolovan de pe jos, a vrut să i-l azvîrle în burtă. Dar paracliserul a strigat:

- Ce faci, omule? Lovește, turtește, ucide pe toți regii și împărații din lume; juipoaie-le pielea și dă-le otravă, cînd vrei și cum vrei; ia la goană îngerii din cer; pentru toate te va ierta papagăul. Dar să nu te atingi de păsările sfinte, dacă ții la viața ta și a neamurilor tale, la sufletele prietenilor tăi morți sau vii; căci nici urmașii urmașilor lor nu vor scăpa de urgia osîndeii! Privește căldărușă asta...

--Ar fi mai bine să bem și să mîncăm, a spus Panurge.

¹ Un sufragant și trei protonoiari.

- Așa e, domnule paracliser, a întărit fratele Ioan. Privind aceste păsări drăcești, ispițiți sîntem a cîrti și a striga blesteme; bînd vinul din ulcea, pe Domnul vom lăuda. Să bem din pahar, ce vorbă cu har !

Trei zile de-a rîndul ne-am războit cu paharele (așa după cum bănuți), după care paracliserul ne-a dat voie să plecăm. I-am dăruit o custură frumoasă, care i-a făcut mai multă plăcere decît ulciorul cu apă proaspătă pe care un țaran, odată, i l-a întins lui Artaxerxe, dîndu-i să bea. Ne-a mulțumit cu vorbe din adîncul inimii și ne-a încărcat corabia cu toate de care aveam nevoie. Ne-a poftit călătorie bună și ne-a urat să ajungem sănătoși la capătul drumului. Ne-a pus să jurăm pe Jupiter-Petru, că la întoarcere ne vom opri din nou la ei. Cînd să ne despărțim, ne-a spus:

- Prieteni, nu uitați, că în lumea aceasta sînt mai multe păcate decît oameni. Să țineți minte!

CAPITOLUL IX

Cum am ajuns la ostrovul Ferecat

Am pornit din nou la drum, cu burta plină și cu vîntul în spate. Am întins pînzele și în mai puțin de două zile am ajuns la ostrovul Ferecat. Era un ținut pustiu, în care am văzut cu ochii o sumedenie de copaci purtînd pe crengile lor: tîrnăcoape, cazmale, hîrlețe, seceri, sape, mistrii, securi, cosoare, ferăstraie, foarfeci, custuri, clești, lopeți, sfredele și burghie.

În alți copaci am zărit pumnale, junghere, paloșe, bricege, sule, săbii, iatagane, spade, cuțițe și săgeți.

N-aveai decît să scuturi copacii, și toate acele fiare cădeau ca prunele, iar din cădere nimereau într-un fel de trestie, ce-i mai zice și teacă. Trebuia să bagi bine de seamă să nu-ți pice vreunul în cap, peste picioare sau altă parte a trupului, fiindcă, așa cum pornea cu vîrful în jos, putea să te sfîrtece. Sub niște alți arbori, nu știu cum le spune, am văzut un alt soi de ierburi, care semănau cu niște sulițe, lănci, halebarde, baltaguri, furci, țepi și țepoaie.

Creșteau atît de înalte, încît creștetul lor atingea ramurile copacilor, unindu-se cu tăişurile și vîrfurile care li se potriveau. Copacii le țineau dinadins pregătite, cum păstrezi la îndemînă hainele copilului, cînd a crescut și vrei să-l scoți din scutece. Mai mult decît atît. Ca și cum ar fi voit să adeverească spusele lui Platon, Anaxagora și Democrit (filozofi de lepădat să fi fost aceștia?) copacii de pe ostrovul Ferecat semănau cu niște vietăți ale pămîntului, deosebindu-se de ele nu fiindcă n-ar fi avut carne, grăsime, vine, artere, încheieturi, nervi, zgîrciuri, oase, măduvă, sînge, mitră, creieri sau alte mădulare, căci pe acestea, cum a arătat Teofrast, le aveau; ci fiindcă stăteau cu capul (adică tulpina) în jos, cu părul (adică rădăcina) în pămînt și cu picioarele (adică ramurile) în văzduh: întocmai ca un om care s-ar răsturna cu crăcii în sus.

Așa cum podagroșii se pricep să spună cînd se strică vremea ori se îndreaptă, după durerile pe care le simt în genunchi sau prin șale, tot astfel acei copaci, datorită rădăcinilor, sucului și măduvei lor, știu ce fel de teci vor crește sub ei, pregătindu-le fierul nimerit. E drept că în toate (afară de cele ale lui Dumnezeu) se întîmplă uneori cîte o greșeală. Natura însăși n-o nimește totdeauna și dă la iveală cîteodată lucruri și ființe pocite sau hidoase. Copacii ostrovului Ferecat au și ei cîteva cusururi, pe care le-am însemnat, așa cum le-am văzut: un crîmpei de suliță, care creștea pe o creangă purtătoare de felurite fiare, s-a împreunat cu o mătură. (Nu-i nici o pagubă, va sluji la curățatul hornurilor.) Un cuțit s-a lipit de-o foarfecă. (Bună îmbinare pentru curățatul omizilor.) Un mîner de halebardă a atins un tăiș de seceră, parcă ar fi fost un fătălău ! (Sculă potrivită pentru cositul ierbii.) Mare lucru e să crezi în Dumnezeu !

Întorcîndu-ne la corăbiile noastre, mi s-a năzărit că în dosul nu știu cărui tufiș erau niscava oameni, care ascuțeau parcă niște fiare, pe care le țineau nu știu unde și nici n-aș putea să spun în ce fel.

CAPITOLUL X

Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Norocului

Părăsind ostrovul Ferecat, ne-am urmat călătoria mai departe, iar a doua zi am ajuns la ostrovul Norocului. Acest ținut seamănă aidoma cu Fontainebleau-ul, iar pămîntul lui e atît de sărac, că oasele (adică stîncile) îi ies prin piele. E un ostrov nisipos, sterp, nesănătos și urît. Cîrmaciul ne-a arătat două stînci pătrate, însemnate pe fiecare față cu niște puncte mici și negre, iar în întregimea lor atît de albe, încît mi s-au părut a fi tăiate în alabastru sau acoperite pe de-a-ntregul cu zăpadă. Cîrmaciul ne-a spus că sînt zaruri. Ne-a mai lămurit că în acele stînci cu șase fețe se află cuibul celor douăzeci și patru de diavoli ai norocului, atît de temuți în țara noastră. Cei mari, doi frați gemeni, merg alături și se numesc Șase-Șase. Celor mai mici le zice: Unu-Unu, Doi-Doi, Trei-Trei, Patru-Patru, Cinci-Cinci ; pe ceilalți îi cheamă: Șase-Cinci, Șase-Patru, Șase-Trei, Șase-Doi, Șase-Unu, Cinci-Patru, Cinci-Trei și așa mai departe. Mi-am adus aminte, că prea puțini

sînt jucătorii care nu-l pomenesc pe dracul, aruncînd cele două zaruri cu

ceașca și strigînd, de pildă: „*Senes*¹, prietenul meu ! (adică dracul cel mare), *Ambezar*², puștiule ! (adică diavolul cel mic) „Patru-Doi, băiețașii mei" și așa mai departe, fiecare cu porecla și cu numărul lui. Nu numai că jucătorii le spun tuturor pe nume, dar sînt cu ei prieteni și cunoscuți. E drept că dracul nu vine totdeauna cînd îl chemi, ba adeseori trimite pe altul în loc, el fiind în altă parte, unde fusese poftit mai din vreme. Aceasta nu înseamnă că dracii au simțurile tocite și că nu aud. Dimpotrivă.

Ne-a mai spus, că de jur împrejurul ostrovului aceleuia și prin apropierea stîncilor, s-au înecat mai multe corăbii și au pierit mai multe vieți decît pe meleagurile tuturor Caribdelor, Sirtelor, Sirenelor, Scilelor, Strofadelor și celorlalte vîrtejuri și genuni ale mării. L-am crezut fără greutate, amintindu-mi că odinioară înțelepții Egiptului scriau cu ieroglife numele lui Neptun pe o față a zarurilor. Apoi, pe rînd: Apolo era *unu*, Diana *doi*, Minerva *șase* și așa mai departe. Am mai aflat că se găsea pe ostrov un șip cu sînge din vasul sfîntului Graal, moaște dumnezeiești, pe care puțini le cunosc. Panurge s-a rugat cu atîta stăruință de paznici, încît aceștia s-au înduplecat să ni-l arate, cu pregătiri și închinăciuni de trei ori mai mari decît la Florența pentru *Pandectele* lui Justinian sau la Roma pentru sfînta Veronica. N-am văzut de cînd sînt atîtea lumînări și atîtea făclii. Toate acestea, ca să ne arate, ce? O buză de iepure fript. Altceva vrednic de luare-aminte n-am văzut, decît pe mucalitul Haz, fiul tristului cavaler de Necaz; apoi găoacele celor două ouă pe care le-a clocit pe vremuri Leda și din care au ieșit Castor și Pollux, frații frumoasei Elena. Paznicii ne-au dăruit cîte o așchie, s-o bem cu apă neîncepută. La plecare, am cumpărat o ladă cu fesuri, niște tichii și broboade din care se poartă pe ostrovul Norocului. Nu cred că o să am vreun cîștig din vînzarea lor. Puțini o să se grăbească să le cumpere, și nimeni n-o să vrea să le poarte.

CAPITOLUL XI

Cum am coborît în vizuina Pisihoțului, mai-marele cotoilor îmblăniți

Cîteva zile mai tîrziu, după ce era cît pe-aici să ne ducem la fund de vreo două-trei ori, am trecut pe lîngă ostrovul Pedepselor - un ținut tot atît de pustiu - și am ajuns la ostrovul Judecăților.

¹ Șase-șase. ² Iec.

Pantagruel n-a vrut să coboare din corabie și foarte bine a făcut, fiindcă pe noi ne-a prins și ne-a închis căpetenia cotoilor-îmblăniți, Pisihoțul, pe cuvînt că cineva din ai noștri ar fi încercat să vîndă unui polițai fesuri din ostrovul Norocului. Cotoii îmblăniți sînt niște fiare cumplite și înfricoșătoare: mănîncă copii mici și pasc pe trepte de marmură. Puteți să vă închipuiți, bețivilor, cît de cîrn le e nasul! Nu le crește părul pe piele, ci sînt îmblăniți pe dinăuntru, iar fiecare din ei poartă, ca semn de recunoaștere și drept lozincă o turbincă larg deschisă. N-o poartă însă toți în același fel. Unii și-o leagă la gît, ca pe-o băsmăluță; alții o încing peste burtă; unii și-o atîrnă pe șold; alții

la șezut, nu se știe de ce. Au gheare atît de puternice, de lungi și de ascuțite, că nimic nu le scapă, cînd apucă. Unii poartă pe cap o tichie cu patru streșini și în patru colțuri; alții, o scufie cu marginile răsfrînte; alții un fel de coif de catifea neagră, ca un potcap turtit.

Intrînd în vizuina lor,

ne-a spus așa un cerșetor,

căruia i-am dat o lețcaie la ieșirea din biserică:

- Oameni buni, să vă ajute Dumnezeu, să nu vă lăsați oasele pe-aici ?

Uitați-vă la mutrele acestor strașnici împărțitori ai dreptății încotoșmănite. Luați seama ! Numai șase olimpiade de veți mai avea de trăit, înainte de a împlini vîrsta a doi cîini la un loc, o să vedeți cum acești cotoi-îmblăniți vor pune gheara pe toată Europa și vor stăpîni după poftă toate bunurile ei, afară numai dacă prin vreo pedeapsă a cerului nu se vor irosi în mîinile urmașilor lor cîștigurile ce-au dobîndit prin vicleșug și strîmbătate. Ascultați vorba unui cerșetor cinstit. S-a sălășluit printre ei un al șaselea simț, cu ajutorul căruia înhață, înfulică și spurcă tot. Pun pe rug. Trag pe roată. Taie capetele. Aruncă în temniță. Schingiuiesc, prigonesc și sărăcesc lumea, fără să mai deosebească binele de rău. Păcatul la ei se cheamă cinste ; cruzimea se numește omenie; trădarea îmbracă veșmintele credinței; hoția e dărnicie. Legea lor e jaful, iar cînd îl săvîrșesc, toți oamenii se închină, afară deeretici. Stăpînirea lor e atotstăpmitore; judecata lor n-are judecător. Uitați-vă la ei și veți vedea, că troaca lor stă în grajd, deasupra ieslelor. Să vă aduceți aminte despre aceasta, iar dacă veți vedea abătîndu-se asupra lumii: ciuma, foametea, războaiele, cutremurele de pămînt, atîtea nenorociri și sfîșieri între oameni, să știți că nu-i de vină nici așezarea rău prevestitoare a stelelor, nici volniciile Curiei de la Roma, nici tirania prinților care stăpînesc pămîntul, nici fățarnicia fariseilor, a ereticilor și a profetilor mincinoși, nici lăcomia cămătarilor, nici îndrăzneala plăsmuitorilor de bani, nici neștiința, nerușinarea și nesocotința felcerilor sau a spițerilor, nici stricăciunea femeilor desfrînate, care își otrăvesc bărbații și își sugrumă pruncii, nu! Pricina nefericirilor omenești căutați-o în răutatea fără margini a acestor cotoi-îmblăniți, care ascunși în vizuinile lor, mai tainice decît cabala evreilor, nu sînt nici îndeajuns de disprețuiți, nici bine ținuți în frîu și nici pedepsiți cum s-ar cuveni. Dar dacă, într-o zi, poporul va ajunge a-i cunoaște așa cum sînt, nu se va găsi pe lume nici vorbitori atît de pricepuți, nici legiuiri atît de aspre, nici judecători atît de puternici, ca să-i poată ocroti, cruțîndu-i de a fi arși de vii fără milă în hrubele lor ! Înșiși copiii lor, puii de cotoi, ca și celelalte neamuri ale lor, se vor lepăda de ei și îi vor blestema. Precum Anibal, la porunca tatălui său Amilcar, a jurat în fața zeilor că va prigoni pe romani, din toate puterile lui, pînă la ultima suflare a vieții, tot astfel am primit de la fieriatul meu părinte îndemnul de a sta departe de acești cotoi-îmblăniți, așteptînd să cadă asupra lor trăsnetul din cer și să-i prefacă în cenușă, ca pe ceilalți titani păgîni, vrăjmași ai lui Dumnezeu. Oamenii au ajuns atît de puțin simțitori, încît nu-și mai amintesc despre suferințele pe care le-au îndurat și nu se gîndesc la răul pe care îl vor mai suferi; și chiar dacă și-ar duce aminte, nu îndrăznesc, nu vor sau nu pot să-l stîrpească.

- Așa stau lucrurile? a spus Panurge. Să fugim ! Hai, hai! Pentru numele lui Dumnezeu-sfântul, aici nu-i de noi. S-o ștergem !

*Acest calic de treabă atît m-a minunat,
De parcă-n plină iarnă în cer ar fi tunat.*

Voind să ne întoarcem la corabie, am găsit poarta încuiată. Am aflat astfel că, de intrat, se putea intra ușor în vizuinea cotoilor-îmblăniți, dar de ieșit, nu era chip fără o dovadă de descărcare. Din bîlciul care ține o zi întreagă, nu poți să pleci, murdar și cu picioarele pline de praf, tot atît de lesne ca dintr-o dugheană în care tîrguiești la repezeală. Mai rău a fost cînd ne-am înfățișat la judecată, ca să ne dea hîrtie la mînă pentru plecare. Ne-am pomenit în fața unei fiare mai hidoase decît se poate spune. Îi zicea Pisihoțul. N-aș putea să-l asemăn decît cu Himera, cu Sfinxul, cu Cerberul infernului sau cu chipul lui Osiris, așa cum l-au închipuit egiptenii, avînd trei capete lipite unul de altul: un cap de leu care rage, altul de cîine care înoată și al treilea de lup cu gura căscată, iar toate trei înlănțuite de un balaur care își mușcă coada și împrăștie raze scînteietoare în jurul lui. Avea mîinile pline de sînge; gheare de scorpie, botul ca un plisc de corb, colții unui mistreț de patru ani și ochii învăpăiați ca o gură de iad. Jețul în care ședea, ca și al cotoilor din dreapta și din stînga lui, avea înfățișarea unor iesle, deasupra cărora atîrna o troacă frumoasă și încăpătoare, așa cum ne spusese cerșetorul. Deasupra jețului din mijloc se zărea chipul unei femei bătrîne, care ținea în mîna dreaptă *o seceră*¹, iar în cea stîngă *o cumpănă*. Pe nas purta ochelari. Talgerele cumpenei erau întocmite din două tolbe de catifea, una plină de bani, atîrnînd greu, cealaltă ridicată mult deasupra limbii cîntarului, și goală. Era, după cum socot eu, icoana dreptății încotoșmănite, pe care vechii tebani o blestemau. Ei ciopleau în aur, argint sau marmură chipul judecătorilor răposați, amintindu-l pe fiecare după vrednicia lui. Dar pe toți îi înfățișau fără mîini!

Am fost duși, așadar, înaintea Pisihoțului. Un soi ciudat de oameni, purtînd saci și tolbe pline cu vrafuri de hîrtie, ne-au poftit să ne așezăm pe-o laviță. Panurge le-a spus:

- Golanilor și iubiți prieteni, dați-mi voie să rămîn în picioare. Lavița asta e prea joasă pentru unul care poartă izmene noi și pieptarul scurt.

- Stai jos și nu mai lungi vorba, s-a răstit unul din ei. O să vă înghită pămîntul de vii, dacă nu veți răspunde cum se cuvine !

CAPITOLUL XII

Cum ne-a cerut Pisihoțul să-i dezlegăm o ghicitoare

După ce ne-am așezat cu toții la rînd, Pisihoțul, care avea alături pe cotoii lui îmblăniți, s-a răstit la noi cu glas furios și răgușit:

- Ascultați aici, care va să zică ! („Care va să zică, toarnă în ulcică”, a murmurat Panurge, cîntînd printre dinți.) Ascultați:

*O tînără fetiță bălăioară
A zămislit un negru fără tată,
Și facerea i-a fost, oricum, ușoară.*

*Dar pruncul, ca o viperă-nsetată,
Nerăbdător să iasă la lumină
I-a sfîrtecat din burtă o bucată.
Căi multe-a mers apoi, fără hodină
Zburînd prin ceruri și pe jos umblînd,*

¹ *O seceră*, în loc de tradiționala spada. Atributele simbolizează aici Justiția hrăpăreață și venala

*Uimind pe înțeleptul fără vină,
Ce-l socotea drept om, la trup și-n gînd.*

- Care va să zică, a spus Pisihoțul, vă poftesc să răspundeți la această întrebare, și cît mai grabnic, care va să zică.

Eu am răspuns:

- Dacă aș ține, ca să zic așa, ca Verres¹, un sfînx la mine acasă, aș ști, ca să zic așa, cum să răspund. Dar habar n-am și, prin urmare, ca să zic așa, sînt bun nevinovat.

- Altceva n-ai de spus? O să-ți pară rău, care va să zică. Mai bine ajungeai în iad, pe mîna lui Lucifer, care va să zică, decît să cazi în ghearele noastre. Privește aici!... Așadar și prin urmare, susții, derbedeule, că ești nevinovat; ca să scapi de pedeapsă ! Hm ! Trebuie, care va să zică, să știi, că legile noastre sînt ca niște pînze de păianjen; fluturii și gîzele se prind lesne, care va să zică, numai bondarii cei răi și puternici rup pînza și trec prin ea. Tîlharii cei mari și tiranii nu-s pentru noi, care va să zică. Sînt greu de mistuit, care va să zică, și ne-ar face să ne pierdem mințile. Nouă ne place fragedă și nevinovată, fără vine care va să zică ! Așadar și prin urmare, s-a sfîrșit cu voi! Satana o să vă cînte prohodul!

Întăritat de vorbirea Pisihoțului, fratele Ioan a spus:

- Hei, diavol îmbrobodit, cum vrei să-ți răspundă omul, dacă nu știe? Nu te mulțumești cu adevărul?

Pisihoțul a sărit ca ars:

- Îndrăznești, care va să zică? Află că de cînd domnesc peste aceste judecăți, nu mi s-a întîmplat, care va să zică, să răspundă cineva neîntrebat. Cine l-a adus aici pe nebunul ăsta?

- Ai mințit, a spus fratele Ioan, fără să miște buzele.

- Ce îți închipui, mîrlane, că te găsești, care va să zică, în grădinile lui Akademos, laolaltă cu vînătorii pierde-vară și cu hăitașii care umblă după adevăruri prin tufișuri și le iau la goană? Noi avem altceva de făcut, care va să zică ! Nouă să nu ne spui ce știi, să ne spui ce nu știi, ai înțeles? Să mărturisești ce n-ai făcut. Să răspunzi ce n-ai învățat. Să stai pe ghimpi și să ai răbdare. Să smulgi, care va să zică, pana din coada gîștei, fără s-o doară ! De ce vorbești, dacă n-ai împuternicire, scutura-te-ar frigurile și însura-te-ai cu ele?

- O mie și unu de draci, de arhidraci, de protodraci și de papadraci! Te-ai apucat să-i însori pe călugări? Hu ! Hu ! Hu ! Ereticule!

¹ *Verres (C. Licinius)* (sec. II î.e.n.) - militar roman cu funcțiuni administrative, de tristă memorie: delapidator de importante bunuri publice ori particulare, implicat în procese celebre.

Pisihoțul, ca și cum n-ar fi auzit vorbele fratelui Ioan, l-a întrebat pe Panurge:

- Dar tu, maț-umplut, n-ai, care va să zică, nimic de spus? Panurge a răspuns:

- Văd că ne-am întâlnit cu ciurma, și ca să zic așa, o să ne ia dracul, de vreme ce dreptatea noastră a fost pusă sub obroc, iar Satana o să ne cînte, care va să zică, prohodul. Așadar și prin urmare, vă rog să-mi dați voie să plătesc pentru toți, și să ne îngădui să plecăm. Sînt sătul de dracul, ca să zic așa, pînă peste cap !

- Să plecați? s-a zborșit Pisihoțul. De trei sute de ani, care va să zică, nu s-a întîmplat pînă acum să scape vreunul de-aici, fără să lase, care va să zică, măcar un smoc de păr, sau o bucățică de piele. Aveți nerușinarea să spuneți că ați fost aduși în fața noastră fără temei, iar noi, care va să zică, vă facem nedreptate? Ești destul de prăpădit și-altminteri, care va să zică; dar nenorociri mult mai mari te vor ajunge, dacă nu vei izbuti să dezlegi ghicitoarea pe care ți-am pus-o. Așadar și prin urmare, ce răspunzi?

- E un gîndac negru, care s-a născut, ca să zic așa, dintr-un bob de fasole albă, ieșind prin gaura pe care a ros-o, a răspuns Panurge. Cîteodată zboară, altă dată, ca să zic așa, umblă pe pămînt. Căci, după cum arată Pitagora ,cel dintîi iubitor de înțelepciune nevinovată (grecii îl numeau filozof), gîndacul acesta e întruparea, ca să zic așa, prin metempsihoză, a unei ființe omenești. După credința lui Pitagora, dacă voi înșivă ați fi oameni, ca să zic așa, și moartea v-ar răpune, sufletele voastre, ca să zic așa, s-ar întrupa într-un gîndac: căci după cum în viața de-acum ați ros și ați mîncat, într-o altă viață va fi, prin urmare, la fel:

Ca o năpîrcă ce pîndește-n cale,

Mușca-vei însuși sînul maicii tale.

- Dă, Doamne ! a spus fratele Ioan. Aș vrea să-mi crească un bob de fasole unde nu mă arde soarele și să mi-l roadă gîngăniile astea!

Panurge, sfîrșindu-și vorba, a azvîrlit pe podea o pungă de piele plină cu galbeni însoriți. Auzind punga sunînd toți cotoii îmblăniți s-au repezit asupra ei, parcă s-ar fi pornit să cînte cu ghearele pe-o lăută fără gît. Apoi au început să strige:

- Sînt dovezi! Dovezi întemeiate ! Judecata e luminată: oamenii aceștia sînt nevinovați.

- E aur curat, a spus Panurge. Galbeni însoriți.

- Așadar și prin urmare, Curtea a hotărît, a spus Pisihoțul. Să trecem mai departe. Ați văzut că dracul, care va să zică, nu-i atît de negru cum credeți? Sînteți liberi, care va să zică !

Ne-am întors la corăbii, însoțiți de cîțiva dulăi. Înainte de a ne despărți, dulăii ne-au spus, că nu vom putea ridica ancora pînă nu vom trimite unele daruri doamnei Pisihoața și celorlalte mîțe îmblănite. Altminteri au poruncă

să ne întoarcă din nou la judecată.

- Pîrț ! a spus fratele Ioan. Vom scotoci pe fundul lăzii și vom face așa ca toată lumea să fie mulțumită.

- Și să nu uitați aldămașul nostru, au spus dulăii.

- În nici o țară și la nici o vreme, a răspuns fratele Ioan, aldămașul nu lipsește !

CAPITOLUL XIV

Cum trăiesc din vînat cotoii îmblăniți

Bine vorba nu sfîrșise, cînd fratele Ioan a văzut trăgînd la mal șaizeci și opt de galere și alte corăbii mai ușoare. S-a îndreptat în grabă spre ele și cercetînd încărcătura lor, a băgat de seamă că erau pline cu vînat: iepuri, claponi, porumbei, mistreți, căprioare, sitari, pui, rațe, boboci de gîscă și alte sălbăticiuni și orătănii. A mai ochit de-asemeni mai multe valuri de catifea, de mătase și de damasc. Iscodind pe corăbieri și voind să știe pentru cine au fost aduse atîtea bunătăți și scumpeturi, a aflat că sînt trimise Pisihoțului, cotoilor și mîțelor îmblănite.

- Ce sînt aceste bunătăți și scumpeturi, care se văd aici? a întrebat fratele Ioan.

- Vînat! au răspuns corăbierii.

- Vînat? a spus fratele Ioan. Nu s-au mai săturat, Doamne iartă-mă? Nu-i multă vreme, de cînd părinții lor i-au mîncat pe acei vrednici cavaleri, care după felul îndeletnicirii lor vînau cu șoimii și trăgeau cu arcul, pregătindu-se astfel pentru ostenele războiului și mînuirea armelor. Căci vîna-toarea nu-i altceva decît o deprindere a luptei, iar Xenofon n-a mințit cînd a spus că toți vitejii căpitani de oaste, care au coborît din burta calului în Troia, fuseseră vînători dibaci. Eu nu sînt mare cărturar, dar am auzit lucrurile acestea de la alții și nu le pun la îndoială. Așadar, Pisihoțul crede că sufletele acelor cavaleri răposați s-au întrupat după moarte în mistreți, cerbi, cocori, potîrnichi și în tot soiul de alte sălbăticiuni, pe care ei, în timpul vieții, le-au îndrăgit și le-au căutat. Acum, după ce cotoii aceștia îmblăniți le-au prăpădit și le-au înghițit castelele, pămînturile, bunurile, cîștigurile și tot bănetul, umblă să le mai sugă încă o dată sîngele și să le mănînce sufletul, într-o altă viață. O, cîtă dreptate avea acel cerșetor de omenie, și cît de bine știa ce spune, cînd ne-a arătat troaca lor așezată deasupra ieslelor !

- Bine, bine, a spus Panurge, dar după cîte știu, marele nostru rege a dat poruncă să fie spînzurați toți cei care s-ar mai atinge de mistreți, cerbi, capre și căprioare.

- E adevărat, a răspuns pentru ceilalți unul din corăbieri, dar marele nostru rege e atît de bun și de îngăduitor ! Iar acești cotoi îmblăniți sînt atît de turbați și atît de lacomi de sînge omenesc, încît mai bine călcăm poruncile regești, decît să-i lăsăm fără vînatul pe care-l rîmnesc. Mai ales că mîine Pisihoțul își mărită pe una din mîțișoarele lui cu un motan de seamă, cotoi bine îmblănit. Mai demult, acești cotoi îmblăniți se mulțumeau să roadă hîrtie. Acum mănîncă iepuri, potîrnichi, becațe, fazani, pui, căprioare, porci ;

nici nu vor să mai audă de alte bucate.

- Măi, să fie al dracului! a spus fratele Ioan. La anul o să mănânce găinaț, baligă și așa mai departe. Nu credeți?

- O fi, au răspuns aceia.

- Iată ce vom face: vom pune mîna mai întîi pe tot vînatul care se află aci. Mi s-a urît și mie de atîtea cărnuri sărate ! Mi s-au aprins vintrele ! Vă vom plăti, bineînțeles, prețul convenit. În al doilea rînd, ne vom întoarce la Judecată să-i scărmanăm puțin pe toți diavolii ăștia de cotoi îmblăniți!

- Eu nu merg ! a spus Panurge. Sînt cam temător din fire...

CAPITOLUL XV

Cum voia fratele Ioan să-i scarmene pe cotoii îmblăniți

- Anafura și anteriorul! a strigat fratele Ioan, ce fel de călători sînteți voi? Niște căcăcioși! Vă pîrîiți, vă cufuriți, vă spîrcîiți și trîndăviți. Atîta știți. Ei, drăcie cu pălărie ! Eu sînt obișnuit altminteri. Dacă trece o zi fără să fac o faptă vitejească, nu pot să dorm toată noaptea. M-ați luat cu voi la drum să vă țiu slujbe și să vă spovedesc? Pastele și grijană voastră ! Pe cel dintîi care o veni la împărtășanie o să-l trimit cu capul în jos să bată mătănii în fundul mării și să dea arvună Purgatoriului! Care au fost isprăvile

nepieritoare care i-au adus lui Hercule faimă și cinste peste toate veacurile? A călătorit în toată lumea și a dezrobit popoarele, scăpîndu-le de tirani, de prigoană, de primejdii și de minciună. A stîrpit pe tîlhari și pe căpcăuni, șerpii veninoși și fiarele răpitoare. A răpus, de-a rîndul, păsările sălbătice de pe lacul Styμφaiului, hidra din Lerna, pe uriașii Cacus și Anteu, pe Centauri. Așa spun învățații; eu nu sînt învățat. De ce să nu-i urmărim pilda și să nu facem la fel, ori pe unde vom trece? De ce să nu-i răpunem, ca Hercule, pe acești cotoi îmblăniți, scărmanîndu-i bine? Sînt niște cutre de draci împielițați. Să mîntuim lumea de pacostea lor ! Ah, dacă aș avea puterea lui Mahomet - afurisit să-i fie numele ! N-aș mai cere sprijinul și ajutorul vostru. Ei, mergem? Fiți încredințați că-i vom stîrpi lesne și fără împotrivire. Au înghițit de la noi mai multe ocări, decît zece scroafe dintr-un hîrdău de lături. Haidem!

- De ocări, am spus eu, nici că le pasă, iar galbenii pe care i-au pus în turbincă i-ar fi cules și din lături. I-am răpune, după pilda lui Hercule, dacă am avea un căpitan ca Euriteu; și aș dori ca Jupiter să dea o raită printre ei, vreo două ceasuri, în felul cum i-a apărut ibovnicei sale Semela, mama cea dintîi a drăgălașului Bachus.

- Să mulțumim lui Dumnezeu că am scăpat teferi din ghearele lor! a spus Panurge. Eu, unul, nu mă mai întorc să dau ochii cu ei. Mă simt foarte tulburat și m-a ajuns o arșiță cumplită pe urma ostenețelor ce-am avut. Nu mă mișc de-aici, din trei anumite pricini: mai întîi fiindcă sînt supărat, al doilea fiindcă sînt foarte supărat și al treilea fiindcă niciodată n-am fost atît de supărat. Frate Ioane, fudulia mea stîngă, ascultă-mă cu urechea dreaptă și crede-mă, că oricînd și de cîte ori vei dori să te duci dracului, în fața judecății lui Minos, a lui Eac, a lui Radamante și a lui Dis, sînt gata să te însoțesc cu

credință; să trec cu tine dimpreună Acheronul, Stixul și Cocitul; să beau cu găleata din apa Letei, să plătesc pentru amîndoi trecerea cu luntrea lui Caron; dar dacă vrei să te întorci la cotoii îmblăniți, de ți-a trăsnet prin cap una ca asta, alege-ți un alt tovarăș de drum, eu nu merg ! Hotărîrea mea e nestrămutată, ca un zid de aramă! Doar să mă duci pe sus, cu puterea, sau mort pe năsalie, altminteri nu mă mișc de aici, cum nu pornește Calpa să se întîlnească cu Abila¹! Mă rog dumitale: întorsu-s-a Ulise să-și mai caute sabia în peștera Ciclopului? Ferit-a sfîntul! Eu n-am uitat nimic în ieslele Pisihoțului. Nu merg!

- O, inimă miloasă și prieten de nădejde ! Mortăciune ! a spus fratele Ioan. Ascultă, scotistule² iscusit și învățat, ce ți-a venit să scoți punga cu galbeni? Ne dau afară banii din casă? Nu era destul să le fi aruncat cîțiva sfanți găuriți?

¹ Promontorii stîlcoase pe coastele Asiei Mici, pomenite frecvent în literatura antică, cum sînt pomenite Scila și Caribda.

• Adept al filozofului englez Duns Scot (1274-1308).

- Ce mi-a venit? a spus Panurge. Tu n-ai văzut că la fiecare zece vorbe, care va să zică, Pisihoțul deschidea mereu turbinca lui de catifea? Am pri-ceput, așadar și prin urmare, că pentru a scăpa trebuia să-i arunc în față, care va să zică, bani de aur. Într-o turbincă de catifea nu poți să bagi sfanți găuriți, nici mărunțiș. Catifeaua cere aur ! Mă înțelegi, frate Ioane? Cînd ți-o fi pielea argăsită ca a mea, o să vorbești o altă limbă, cocoșelule ! Cît despre amenințările lor, să nu mai pomenim !

Smoliții care ne însoțeau rămăseseră pe țărm în așteptarea aldămașului. Văzînd că întindem pînzele și ne pregătim de drum, s-au apropiat de fratele Ioan, spunîndu-i că nu ne dau voie să plecăm, pînă nu vom plăti băutura cuvenită aprozilor pentru treaba ce făcuseră.

- Auleo ! Sfinte Sisoie ! Tot aici sînteți, dulăii dracului? Nu sînt destul de necăjit, mai veniți și voi să mă stîrniți? Mamă-Doamne ! O să vă dau o băătură să vă iasă pe nas !

Trăgînd sabia, a coborît din corabie, hotărît să-i taie în bucăți fără nici o milă. Dar voinicii au luat-o la sănătoasa și s-au făcut nevăzuți.

Am mai avut între timp și un alt necaz. Pe cînd noi ne găseam la judecata cotoilor îmblăniți, cîțiva din vîslașii noștri, cu învoirea lui Pantagruel, intraseră într-un han din apropiere să-și ude gîtlejul și să se ospăteze puțin. Nu știu dacă plătiseră sau nu mîncarea și băutura, dar hangița, o babă colțoasă, zărindu-l pe fratele Ioan, a început să se văicărească în gura mare, aducînd ca martori pe un polițist, ginere de cotoi îmblănit, și pe alți doi portărei, că oamenii noștri o păgubiseră. Fratele Ioan, plictisit de plîngerile și de larma lor, a spus:

- Cum adică, prăpădiților? Vreți să spuneți că oamenii noștri sînt pungași? Eu zic altfel, și am să vă dovedesc cu sabia că am dreptate.

Fratele Ioan a început să învîrtească paloșul printre ei, iar gloata care se strînsese a intrat în pămînt. A rămas numai baba care acum întorsese vorba, spunînd că oamenii de pe corabie erau mușterii cinstiți, dar au uitat să

plătească patul în care se odihniseră după-masă. Nu cerea mai mult de cinci soli.

- Nu-i prea scump, a spus fratele Ioan. Rău au făcut că n-au plătit. Un pat atît de ieftin n-or să mai găsească nicăieri. Voi plăti eu pentru ei, dar mai întîi să văd patul.

Bătrîna hangioaică l-a dus în casă și i-a arătat patul. L-a lăudat în toate felurile, mai spunînd o dată că n-a cerut mult cinci soli. Fratele Ioan i-a numărat banii, apoi a sfîrtecat cu sabia fața plăpumii și a pernei, aruncînd fulgii pe fereastră în bătaia vîntului. Fără să-i pese de viscoalea fulgilor care zburau prin văzduh și pierzîndu-și urma în mijlocul ninsorii, a luat plapuma, salteaua și două cearșafuri, dîndu-le oamenilor de pe corabie. Iar lui Pantagruel i-a spus că așternuturile erau mult mai ieftine în țara aceea decît în Chinonais, cu toate că la noi cresc faimoasele gîște din Pautile. Hangioaică nu ceruse pentru pat decît cinci soli, pe cînd în Chinonais nu l-ar fi luat fără doisprezece franci.

De îndată ce fratele Ioan și ceilalți vîslași s-au întors pe corabie, Pantagruel a dat poruncă să se ridice ancora. S-a abătut însă asupra noastră un vînt atît de aprig, încît am rătăcit drumul. Pornisem parcă înapoi spre ostrovul cotoilor îmblăniți, cînd am intrat într-un vârtej adînc și involburat, iar unul din corăbieri, suit în vîrfurile catargului dinainte, ne-a strigat că zărește din nou spurcatele case ale Pisihoțului. La care, Panurge, tremurînd de spaimă, a strigat:

- Prietene, stăpîne, ține calea dreaptă, peste valuri și împotriva vîntului! Nu cumva să ajungem iar în țara aceea blestemată, unde mi-am lăsat punga!

Vîntul ne-a purtat apoi pînă în preajma unui alt ostrov, unde n-am mai îndrăznit să coborîm. Am tras lîngă un șir de stînci înalte, la o milă depărtare de țărm.

CAPITOLUL XVI

*Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Apedefților¹ cu degete
încîrligate și despre
grozăviile ce-a văzut aici*

Am aruncat ancora și am pus corabia la adăpost; apoi am coborît luntrea și după ce bunul nostru Pantagruel a mulțumit Domnului că ne-a ajutat să scăpăm dintr-o mare primejdie, ne-am îndreptat cu toții spre țărm. Marea era cuminte și vîntul contenise. Am ajuns repede și fără nici o piedică la stîncile din apropiere. Am pus piciorul pe uscat, iar Epistemon, privind așezarea locurilor acelora și înfățișarea ciudată a stîncilor, a zărit cîțiva oameni, trăitori pe acel ostrov. Cel dintîi cu care am intrat în vorbă purta, o haină scurtă, de culoarea purpurii, un pieptar din piele de căprioară, cu mîneci de mătase, și o scufie cu stemă în frunte. Părea să fie un om de seamă. Am aflat mai tîrziu că îl chema Pungăplină. Epistemon l-a întrebat cum se numeau acele ținuturi ciudate. Pungăplină a răspuns că era așezarea unor oameni veniți din țara împuternicirilor, iar locul se numea al Condiciilor. Dincolo de stînci, trecînd printr-un vad nu prea adînc, am ajuns la ostrovul Apedefților.

¹ Neștiutori de carte (elină).

- Mare-i grădina lui Dumnezeu ! a spus fratele Ioan. Oameni buni, voi cu ce trăiți pe-aici? O să ne dați să gustăm din vinul vostru? Nu văd alte scule, decât condeie, suluri de hîrtie și pergamente.

- Din acestea trăim, a răspuns Pungăplină, căci toți cei care vin cu treburi în ostrovul vecin trec mai întâi prin mîinile noastre.

- De ce? a întrebat Panurge. Sînteți bărbieri și-i tundeți pe toți?

- Da, a răspuns Pungăplină, le tundem buzunarele.

- Păzește-mă, Doamne ! a spus Panurge. De la mine n-o să scoateți nici o firfircă ! Frumosule cavalier, vrei să ne duci la acești apedești? Venim din țara Cărturarilor, unde n-am cîștigat nimic.

Astfel vorbind, am trecut vadul și am ajuns la ostrovul Apedeștilor.

Pantagruel a fost cuprins de o mare uimire văzînd cum trăiesc acești oameni. Locuiau unii peste alții, de-a valma, într-un teasc, ridicat pe cincizeci de trepte. Înainte de a ajunge la teasc, dincolo de care am zărit, în depărtare, ziduri prăbușite și dărîmături aduse din lumea întreagă, tîlhari în ștreang, unelte de caznă și o puzderie de spînzurători. Simțeam fiori de groază privindu-le.

Pungăplină, văzîndu-l pe Pantagruel atît de tulburat, i-a spus:

- Domnul meu, să mergem mai departe, aici nu-i mare lucru de văzut.

- Nu-i mare lucru? a izbucnit fratele Ioan. Să n-am parte de brăcinarul nădragilor mei, dacă mă mai țin pe picioare de foame ! Panurge, asemenea. Am vrea mai bine să bem decât să privim aceste grozăvii!

- Veniți cu mine, a spus Pungăplină.

Ne-a dus la un teasc mai mic, care se afla în spatele celorlalte și căruia oamenii din partea locului îi spuneau: *pithies*¹. Nu e nevoie să vă mai spun cu cîtă poftă s-au înfruptat Panurge și fratele Ioan din bunătățile ce-au găsit pe rînsă: claponi, dropii, vin dulce din ostroavele grecești, fel de fel de mîncăruri și băuturi, gata pregătite și cu meșteșug dichisite. Un sufragiu mic și drăgălaș, văzînd pe fratele Ioan ochind o butelcă plină pusă mai la o parte alături de suratele ei, i-a spus lui Pantagruel:

- Domnul meu, văd că unul dintre oamenii dumneavoastră dă tîrcoale acestei butelci. Vă rog să-i spuneți să nu se atingă de ea. E pusă la păstrare pentru seniorii noștri.

- Cum? a întrebat Panurge. Aveți și seniori pe aici? De unde i-ați cules?

Pungăplină ne-a dus pe-o scară dosnică într-o încăpere a catului de sus, unde seniorii cu pricina stăteau în jurul teascului. Nimeni n-avea voie să pătrundă în acea odaie, fără încuviințare scrisă. Abia ni s-a îngăduit să privim printr-o fereastră, de unde am putut să vedem ce se petrece înăuntru, fără ca să fim văzuți.

Burduf (elină).

În jurul teascului erau vreo douăzeci și cinci-treizeci și cinci gealați, printre care un gîde pîntecos în straie verzi. Toți aveau picioare lungi de cocostîrc și unghiile crescute cel puțin de-un cot. Fiindcă n-aveau voie să și le roadă, li se încovoiaseră ca niște iatagane sau ca niște vîrfuri de ancoră.

N-am avut mult de așteptat și am văzut venind un ciorchine mare de strugure, dintr-un soi de viță care crește pe pămîntul celor spînzurați pentru jafuri de război. Gealații au pus strugurele la teasc și din fiecare bob a început să curgă o zeamă de aur. Atît au strîns teascul, pînă n-a mai rămas în ciorchinele uscat și strivit nici un strop de must.

Pungăplină ne-a spus că asemenea ciorchini nu le sosesc în fiecare zi; totdeauna găsesc însă ce să pună sub teasc.

- Vă sosesc multe soiuri din acest altoi, cumetre? I-a întrebat Panurge.

- Destule, a răspuns Pungăplină. Vezi ciorchinele ăla mic, pe care îl pun acum la teasc? E din soiul zeciuielilor. L-au mai stors o dată ieri, dar dumnealor nu le place; dă zeamă puțină și are un iz de ladă bisericească.

- Atunci de ce-l mai pun la teasc? a întrebat Pantagruel.

- Să vadă dacă n-a mai rămas puțin must în drojdie, a răspuns Pungăplină.

- Minunea lui Dumnezeu! a spus fratele Ioan. Pe aceștia îi numiți dumneavoastră neștiutori? Sînt în stare să stoarcă vin și din piatră seacă!

- Așa se și întîmplă uneori, a spus Pungăplină. Pun la teasc ziduri de cetate, livezi, păduri și din toate scot aur curat.

- Aur furat, vrei să spui! I-a îndreptat Epistemon.

- Am spus: aur curat, adică bun de băut, din care se umplu atîtea butelci, cîte nici nu izbutesc dumnealor să bea. Sînt atît de multe soiuri de viță, încît le-am pierdut socoteala. Luați-o pe aici și priviți podgoria: mii și mii de ciorchini își așteaptă rîndul la teasc. Sînt soiuri obișnuite și soiuri alese. Altoiuri din zidurile cetăților, din împrumuturi, din danii, din cîștiguri întîmplătoare, din pămînturi, din jocuri, din poștalioane, din daruri ale regelui.

- Dar acea viță bătrînă, în jurul căreia cresc toate celelalte?

- E un tămîios-de-ciorap, cel mai bun altoi din țara întreagă, a răspuns Pungăplină. Cînd punem la teasc cîțiva ciorchini din aceștia, au ce sa bea seniorii timp de șase luni.

Isprăvindu-și gealații lucrul lor, Pantagruel l-a rugat pe Pungăplină să ne arate teascul cel mare. Pungăplină s-a învoit bucuros. Îndată ce am ajuns, Epistemon, care vorbește toate limbile, i-a arătat lui Pantagruel devizele scrise pe teasc. Teascul era frumos și cuprinzător, cioplit din lemnul pe care a fost răstignit Isus Cristos (după cum ne-a încredințat Pungăplină). Pe fiecare parte alcătuitoare a teascului era scris cîte un cuvînt în limba țării aceleia. Pe șurub scria: „încasări", pe uluc: „Bani datorăți și neprimiți" pe jgheab: „în așteptare", pe berbeci: „*Radietur*", pe mîner: „*Recuperetur*", pe cadă: „Prisosuri", pe toarte: „Condica datornicilor", pe storcător: „Dovezi de primire", pe coșuri: „Drepturi", pe care: „Hotarîri", pe ciubere: „Puterea", pe pîlnii: „*Quitus*".

- Pe mărita regină a scrumbiilor! a strigat Panurge, nici ieroglifele

Egiptului nu erau mai greu de înțeles. Dar ia spune, cumetre dragă, de ce li se spune acestor oameni: neștiutori?

- Fiindcă n-au nici voie, nici nevoie, să fie învățați, a răspuns Pungăplină. Aici totul se îndeplinește sub semnul neștiinței. Un singur cuvânt hotărăște despre toate, fără ajutorul gândirii: Domnii au spus! Domnii au voit! Domnii au poruncit!

- Doamne miluiește ! a zis Pantagruel. Dacă strugurii dau must atît de mult, înseamnă că lăstarii sînt sănătoși.

- Mai ai vreo îndoială? Viile noastre dau lăstari în fiecare lună, nu ca ale voastre, numai o dată pe an.

Am cercetat apoi alte o mie de teascuri mai mărunte, avînd fiecare cîte un gîde mai mărunțel, ajutat de patru-cinci nerozi, jegosi și țifnoși ca niște măgari cărora le-ai pus iască aprinsă sub coadă. Strîngeau teascul și mai storceau o dată drojdia rămasă din ajun. Pe limba țării aceleia se numesc: secătuitori².

La o puzderie de alte teascuri, am văzut cum culegătorii adunau boabele cu ajutorul unei scule, care se cheamă strîngătoare de biruri. În sfîrșit, am ajuns într-o încăpere scundă, unde stătea de pază o cățea zdravănă, cu două capete, cu pîntece de lup, păroasă ca un drac, pe care o hrăneau cu lapte de migdale dulci. Așa dăduseră poruncă stăpînii, fiindcă prețuia pentru fiecare cît o moșie. În limba Neștiinței se numea: *Dobîndă*. Cățeaua cea bătrînă, care o fătase, îi semăna aidoma, dar avea patru capete și îi ziceau: *Amenda*. Nu era în partea locului o fiară mai cumplită și mai primejdioasă, afară de bunică-sa, pe care o țineau legată în cușcă și pe care o chema: *Întârzierea*.

Fratele Ioan, care avea totdeauna în burtă zece coți de mațe goale, foarte încăpătoare pentru o tocană bună de advocați, începuse să dea semne de supărare, spunînd mereu lui Pantagruel că ar fi vremea să se așeze la masă. Ieșind pe ușa din dos, însoțiți bineînțeles de Pungăplină, am zărit un bătrîn în lanțuri, pe jumătate neștiutor, pe jumătate învățat, un fel de diavol-fătălău. Era înzăuat cu ochelari ca o broască-țestoasă, și se hrănea cu un fel de mîncare numită Judecată.

Dînd cu ochii de el, Pantagruel l-a întrebat pe Pungăplină din ce neam era acel mare-notar și cum se numea? Pungăplină i-a spus că din vremuri vechi, de cînd se ține minte, fusese ținut în lanțuri, spre marele necaz al seniorilor, care bucuroși l-ar fi lăsat să moară de foame. Numele lui era Revisit¹.

¹ *Radietur* etc - încasări, etc (lat.), termeni din vocabularul profesional al podgorenilor și al contabililor.

* Socotitori.

- Pe sfintele fudulii ale papei, a spus fratele Ioan, nu mă mir că toți seniorii neștiutori de pe-aici îl urăsc pe acest fariseu. Ia uită-te la el, frate Panurge, mie mi se pare, Doamne iartă-mă, că seamănă cu Pisihoțul! Neștiutorii aceștia se pricep la răutăți mai bine decît mulți alții. I-aș trimite pe toți de unde au venit, cu biciul pe spinare.

- Să n-am parte de ochelarii mei dinspre răsărit, a spus Panurge, dacă nu-ți dau dreptate. Privește mutra acestui viclean Revisit. E mai neghiob și mai

rău decît toți ceilalți, pe care i-ai văzut culegînd via fără multă vorbă, punînd ciorchini la teasc fără judecată lungă; ceea ce cotoilor împlăniți cîtuși de puțin nu le place.

CAPITOLUL XVII

Cum am trecut prin țara îmbuibaților si cum Panurge era să fie omorît

N-am mai zăbovit mult și ne-am urmat calea mai departe, povestind împlirile noastre lui Pantagruel, care cu multă bunăvoință a stat să ne asculte; ca să-i treacă timpul mai ușor s-a apucat să le aștearnă pe hîrtie. Ajungînd la ostrovul îmbuibaților ne-am oprit să ne întremăm puțin, să luăm apă proaspătă și să căutăm lemne pentru foc. Judecînd după înfățișarea lor, trăitorii de prin partea locului ni s-au părut a fi oameni de ispravă și bine hrăniți. Toți erau umflați și plesneau de grași. Am văzut (ce nu mai pomenisem nicăieri) cum unii își creștau pielea și lăsau să se scurgă osînză, ca acei mîrlani de pe la noi, care își retează poalele nădragilor ca să se vadă pe dedesubt căptușeala de mătase. Îmbuibații ne-au spus că ei nu se ciopîrțesc din trufie sau ca să pară mai frumoși, ci fiindcă nu-și mai încap în piele. În felul acesta cresc mai repede, ca pomii cărora grădinarii le scurtează ramurile ca să se înalțe mai sus tulpina.

Nu prea departe de țarm se afla un han frumos, cu multă grijă ținut, spre care am zărit îndreptîndu-se o mulțime de îmbuibați de toate vîrstele și de toate treptele, bărbați și femei. Am crezut mai întîi că se duc la vreo cumetrie sau la vreo petrecere de zile mari. Am aflat însă că toată lumea aceea se grăbea să ia parte la crăpătorea gazdei, unde fuseseră poftiți toți prietenii și rudele mai apropiate. Necunoscînd felul de a vorbi al oamenilor din țara aceea, ne-am închipuit că ospățul lor se cheamă crăpătoare, cum se spune la noi în surătoare, șezătoare, mulsoare, tunsoare, sărbătoare și așa mai departe.

¹ Revizuit, judecat din nou (lat.).

Ne-am dumirit însă că gazda, care fusese la vremea lui un chefliu-renumit, mare mîncău și ciorbagiu fără pereche, priceput să socotească timpul stînd zi și noapte la masă, dădea afară, de vreo zece ani, atîta grăsime, încît acum, după obiceiul pămîntului, își sfîrșea zilele crăpînd. De-atîtea spintecături, nici pielea de pe pîntece și nici praporul nu mai puteau să țină măruntaiele, iar mațele se revărsaseră din el ca dintr-un butoi desfundat.

- De ce nu i-ați legat burta, oameni buni? a întrebat Panurge. Să-l fi încins cu un brăcinar de piele, cu nuiiele de corn sau cu cercuri de fier, la nevoie. I-ați fi strîns mațele în chingi și n-ar mai fi crăpat atît de repede.

Nici n-a apucat să sfîrșească vorba și am auzit brăzdînd văzduhul un sunet pătrunzător și ascuțit, ca și cum un lanț greu ar fi plesnit, rupîndu-se în două ! Cei din jurul nostru ne-au spus că în clipa aceea se săvîrșise

crăpătoreea; iar acea grozavă pîrîitură fusese ultima suflare a mortului.

Mi-am amintit de cucernicul părinte din Casilliers care nu-și înghesuia niciodată slujnicele decît înveșmîntat în odăjdii, și care, spre sfîrșitul zilelor sale, fiind îndemnat de rude și de prieteni să lase parohia, a răspuns că vrea să moară slujind, așa ca cel din urmă pîrț al sfinției-sale să miroasă a tămîie.

CAPITOLUL XVIII

Cum s-a împotmolit corabia noastră și cum am fost ajutați de niște călători din țara Chintesenței

Împuținînd din pînze și strîngînd parîmele, ne-am lăsat purtați mai departe pe aripile ușoare ale zefirului. Dar abia străbătusem vreo 222 de mile, cînd s-a pornit un vîrtej repede și vînturi potrivnice, în rotirea cărora ne-am potolit mersul, păstrînd numai vela mică a catargului dinainte. Am ascultat sfatul cîrmaciului, care ne spusese, pentru a ne liniști, că vînturile erau blînde, jocul lor o glumă și valurile potolite; ceea ce nu ne ajută, dar nici nu ne primejduiește. Ne-am adus aminte de vorba unui vechi filozof, care zicea că sînt multe împrejurări ale vieții, cînd trebuie să-ți păstrezi cumpătul și să rabzi, în așteptarea clipei prielnice. Totuși această încrîncenare de vînturi a ținut atît de mult, încît, la rugămintea noastră, cîrmaciul a încercat să iasă din volbură și să-și urmeze calea mai departe. A ridicat, așadar, pînzele catargului cel mare și, vîzînd că acul busolei se abătea spre stînga, a ținut strîns cîrma și, printr-o smucitură puternică, a ieșit din învălmășeala vuiturilor. Norocul însă nu ne-a ajutat. Ca și cum ,ferindu-ne de vîrtejul Caribdei, ne-am fi ciocnit de stîncile Scilei, la două mile mai departe corabia noastră s-a împotmolit în nisip.

Năierii noștri se dădeau de ceasul morții și vîntul umfla zadarnic pînzele. Fratele Ioan, care nu se pierduse cu firea, trecea de la unul la altul, îmbărbătîndu-i cu vorbe prietenoase; le-a spus că a zărit steaua gemenilor lucind deasupra catargului, semn că cerul în curînd ne va ajuta.

- De-ar da Dumnezeu să mă văd odată pe uscat! a strigat Panurge. Mai mult nu doresc. Tuturor celor care ați îndrăgit marea, Domnul să vă dăruiască cîte două sute de mii de scuzi. Eu, în cinstea întoarcerii voastre, voi tăia vițelul cel mai gras și voi pune să se răcească o sută de vedre din vinul cel mai bun. Uite, jur să nu mă mai însor niciodată dacă mă veți scoate la uscat și îmi veți da un cal să ajung acasă. De ține-cal n-am nevoie. Încalec mai bine fără ajutor. Plaut n-a mințit cînd a spus că toate supărările, nefericirile și mîniile noastre ni le pricinuiesc slugile, chiar cînd sînt lipsite de limbă {care e partea lor cea mai rea și mai primejdioasă}. Drept pedeapsă pentru păcatele slugilor s-au născocit caznele, tragerea pe roată și focul Gheenei, deși tălmăcitorii de legi ai vremii noastre le-au schimbat rostul într-un chip cu totul nepotrivit și fără noimă.

În vremea aceasta văzurăm venind spre noi o corabie încărcată cu tamburine. Am recunoscut pe punte cîțiva călători de neam bun, printre care și pe Henri Cotiral, un vechi prieten al meu. Purta la cingătoare un cap de

măgar, cum poartă femeile de la noi mătăniile ; în mîna stîngă ținea o scufie mare, soioasă, veche și murdară, plină de mătreață, iar în mîna dreaptă un cocean de varză.

Cînd a dat cu ochii de mine, a strigat bucuros:

- Mă vezi? Uite aici pe adevăratul Algamana¹ (și mi-a arătat capul de măgar). Această scufie de doftor e izvorul tămăduirii: *Elixo*². (Apoi mi-a arătat miezul de varză.) Acesta se numește *lunaria major*³. Vom găti-o la întoarcerea noastră.

- De unde veniți? I-am întrebat. Încotro vă îndreptați? Ce duceți cu voi? Cum a fost marea?

- Din țara Chintesenței. Spre Tourraine. Alchimie pînă în borta șezutului.

¹ Numele unui zeu oriental, cu atributele lui Mercur.

* Elixir.

¹ Plantă din familia cruciferelor.

- Ce fel de oameni aveți pe punte?

- Cîntăreți, muzicanți, poeți, astrologi, alchimiști și ceasornicari. Toți se întorc din țara Chintesenței și au asupra lor măgulitoare scrisori de recunoaștere.

N-a sfîrșit bine vorba, și Panurge i-a strigat, plin de mînie:

- Hei, tu, ăla, care te pricepi să faci copii și vreme frumoasă, cum treci așa pe lîngă noi, fără să ne dai o mînă de ajutor ca să ieșim din adînc?

- Tocmai aveam de gînd, a răspuns Henri Cotiral. Așteptați o clipă. Vă despotmolesc numaidecît.

A dat poruncă să se desfunde șapte milioane cincizeci și două de mii opt sute zece tamburine și le-a îndreptat cu partea spartă spre puntea din față; le-a înnodat zdravăn pe toate de parîme, apoi, luînd prova corăbiei noastre în pupa corăbiei lui și legînd parîmele de cabestan, ne-a scos afară din nisip, nu numai cu mare ușurință, ci în chipul cel mai plăcut, căci sunetul dulce al tamburilor, împletindu-se cu murmurul valurilor și cu poruncile strigate ale năierilor, alcătuiau laolaltă o muzică mai frumoasă decît a stelelor (pe care Platon spune că ar fi auzit-o în vis nopți de-a rîndul).

Nevoind a întîrzia să le dovedim recunoștința noastră pentru binele ce ni-l făcuseră, am împărțit cu ei scrumbiile, le-am umplut tamburinele cu cîrnați și le-am suit pe punte șazeci și două de butoaie cu vin. Din nefericire, două balene uriașe au trecut valvîrtej pe lîngă corabia lor, revărsînd peste punte mai multă apă decît curge pe Viena de la Chinon pînă la Saumur. Toate tamburinele s-au umplut de apă, pînzele s-au udat learcă, iar călătorilor le-a pătruns marea în nădragi, pe la ceafă.

Panurge a rîs atît de tare, și atît de rău, i s-a zdruncinat splina, că l-au ținut durerile aproape două ceasuri.

- Mă gîndisem să le dau vin, dar apa le-a sosit tocmai la vreme. Apa dulce nu le place: abia dacă se spală cu ea pe mîini. Apa sărata însă are în ea borax, salpetru și țipirig: e tocmai potrivită pentru bucătăria lui Jeber¹.

N-am avut răgaz să schimbăm cu ei mai multe cuvinte. Vîrtejul prin care trecusem ne stricase cîrma și nu era timp de zăbavă. Căpitanul ne-a rugat

să-l lăsăm de-acum înainte să poarte corabia singur, noi mulțumindu-ne să bem și să mâncăm după pofta inimii. Era vorba, zicea el, să se ferească de volbura valurilor și să taie de-a curmezișul creasta lor, dacă voiam să ajungem cu fața curată în țara Chintesenței.

¹ *Geber* - (Abu Mussah Jafar al Sofi) (si. sec. VIII - Snc. sec. IX) - alchimist arab.

CAPITOLUL XIX

Cum am ajuns cu bine în țara Chintesenței, căreia îi mai zice și Entelehia

Ocolind cu băgare de seamă vârtejul timp de-o jumătate de zi, ne-am urmat calea, iar a treia zi vîntul s-a mai potolit și am ajuns pe țărmul Matheotehniei¹, la o mică depărtare de palatul Chintesenței.

Am coborît pe uscat și ne-am trezit deodată întîmpinați de-o mulțime de arcași și alți oameni înarmați, care, pasămite, păzeau cetatea. La început ne-a încercat puțină teamă, fiindcă ne-au cerut să punem jos armele și cu un glas aspru ne-au întrebat:

- De unde veniți, fraților?

- Dragă vere, a răspuns Panurge, sîntem de felul nostru din Tourraine și am părăsit pămîntul Franței, doritori de a ne închina măriei sale Chintesența și a vedea prearenumitul regat al Entelehie².

- Cum ai spus: Entelehia sau Endelehia³?

- Iubite vere, a spus Panurge, noi sîntem niște oameni proști și săraci cu duhul, de aceea te rugăm să ne ierți pentru nepriceperea noastră. Inimile noastre sînt curate și cinstite.

- Nu v-am întrebat fără temei despre această deosebire, căci mulți din țara voastră au trecut pe-aici și ni s-au părut oameni de treabă, vorbind fără greșală, dar de prin alte țări venira unii neobrazati și fuduli ca niște scoțieni, încercînd să se ia la hartă cu noi; dar pe cît s-au arătat de îndărătnici pe-atît i-am scărmanat de bine; să se învețe minte ! Aveți, după cît se vede, atîta vreme de pierdut în lumea voastră, încît, în lipsa altor îndeletniciri , n-ați găsit altceva mai bun de făcut, decît să bîrfiți fără rușine pe regina noastră, scriind tot felul de minciuni despre ea ! Era oare nevoie, ca Cicero să lase la o parte cartea lui despre *Republică*, și să se apuce de asemenea treburi? Iar în urma lui, Diogene Laerte, Teodor Gaca, Argirofil, Besarion, Politian, Buda, Lascaris și toți diavoli de filozofi țicniți, al căror număr, ca și cînd n-ar fi fost destul de mare, a mai sporit cu Scaliger, Brigot, Chambrier, Francois Fleury și nu mai știu cîți alți derbedei cu lumînări la nas. Li s-a încuibat în gît anghina și li s-a pus de-a curmezișul omușorului. Noi, care...

-Ei comedie! a murmurat Panurge printre dinți. Țsta s-a apucat acum să-i tîmîieze pe diavoli!

¹ *Metheotehnie* - știință zadarnică (elina). ² *Entelahlia* - desăvîrșire (elină). * *Enitlahia* - stăruință (elină).

- Nu cred că ați venit aici să le apărați sminteala și, după cum se pare,

nici nu vi s-a dat vreo împluternicire pentru aceasta; aşadar, să nu mai vorbim despre ei. Aristotel, cel dintîi dintre oameni şi întruparea desăvîrşită a înţelepciunii, a fost naşul reginei noastre. El a botezat-o: *Entelehia*, căci acesta e numele ei cel adevărat. Să-i crape maţul cui i-o spune altfel şi să se plimbe prin toate vămile văzduhului! Dumneavoastră domnilor, fiţi bine-veniţi.

Ne-am îmbrăţişat cu toţii şi ne-am bucurat. Panurge mi-a suflat la ureche:

- Frate-meu, nu te-a îngrijorat puţin această primire?

- Oarecum, am răspuns eu.

- Am simţit mai multă teamă decît ostaşii lui Efraim, cînd fură ucişi şi înecaţi galadiţii, fiindcă au spus *Şiboloth*, în loc de *Siboleth*¹. Ca să mărturisesc adevărat, mi s-a părut că mă scap pe mine!

Căpitanul care ne-a întîmpinat ne-a dus pe tăcute, cu tot alaiul, pînă la palatul reginei. Pantagruel ar fi vrut să-i vorbească, dar căpitanul, neputînd să-i ajungă pînă la umăr, a cerut o scară sau măcar nişte picioaroange. Apoi i-a spus:

- Dacă regina noastră ar da poruncă, am creşte şi noi, tot atît de înalţi ca şi tine; aşa va fi, cînd ea va voi.

Pătrunzînd în palat am văzut în mai multe încăperi o puzderie de oameni bolnavi, împărţiţi după felul suferinţelor lor: de o parte leproşii, de altă parte cei otrăviţi, alături ciumaţii, în cele dintîi rînduri sfrînţiţii şi aşa mai departe.

CAPITOLUL XX

Cum vindeca Chintesenţa bolile cu ajutorul cîntecelor

În a doua încăpere, căpitanul ne-a arătat o doamnă tînă, de vreo o mie opt sute de ani, cel puţin; frumoasă, gîngaşă, cu grijă înveşmîntată, care aştepta înconjurată de mai multe domnişoare şi de cavalerii ei. Căpitanul ne-a spus:

- Nu-i vorbiţi, ci priviţi cu luare-aminte ceea ce face. În ţara noastră au fost mulţi regi, care ca prin minune, printr-o singură atingere a mâinilor, vindecau fel de fel de boli, precum gîlcii, ducă-se pe pustii, frigurile de baltă şi altele! Regina noastră tămăduieşte bolnavii fără să-i atingă, cîntîndu-le după felul racilei de care sufăr. Ne-a arătat apoi orga, cu ajutorul căreia vindecase atîţi suferinzi.

¹ E vorba de legenda biblică din *Cartea judecătorilor* (XII, 6).

Orga aceasta era alcătuită într-un chip destul de ciudat: ţevile erau făcute din păstăi de mană, lada din rădăcină de gaiac, clapele din revent, pedalele din siminichie, claviatura din sacîz.

În vreme ce priveam cu uimire înjghebarea ei minunată, au fost aduşi leproşii. În urma lor veneau slujitorii credincioşi ai Chintesenţei: abstractori, alchimişti, gustători, bucătari, înalţi dregători, tineri prinţi, spătari, cavaleri, eunuci, căpitani. Regina a început să cînte nu ştiu ce cîntec, şi leproşii s-au tămăduit de-ndată. Apoi au intrat otrăviţii. Le-a cîntat alt cîntec şi s-au

înzdrăvenit toți. Au venit la rînd: orbii, surzii, muții și la urmă ologii. Ne-am simțit atît de cutremurați, încît am căzut cu fața la pămînt, pătrunși de o adîncă evlavie, văzînd minunile pe care regina le săvîrșise. N-am fi fost în stare să rostim nici un cuvînt. Am rămas așa, înmărmuriți, cu fruntea plecată, pînă cînd regina, atingînd pe Pantagruel cu un mănunchi de trandafiri albi, ne-a adus în fire și ne-am ridicat de la pămînt. Apoi în cuvinte mătăsoase, ca acelea pe care Parysalis le folosea cînd vorbea fiului său Cyrus, ne-a spus:

- Strălucita cinste pe care o văd luminînd în jurul ființei dumneavoastră, mă încredințează despre însușirile tainice pe care le purtați în adîncul sufletului. Văzînd plăcuta mlădiere a cuviincioaselor dumneavoastră plecăciuni, am înțeles că inima dumneavoastră nu e stricată de patimi și nici de stearpa deșertăciune a științei disprețuitoare, ci plină de acele învățături alese, pe care, cunoscînd relele deprinderi ale poporului neluminat, mai mult le dorim decît le vedem înflorind. Iată pentru ce vă întîmpin cu aceste cuvinte, care izvorau altădată dintr-o simțire curată, dar care au ajuns astăzi o urare cu prea multă ușurință folosită: „Fiți bine, și mai mult decît bineveniți!”

- Răspunde tu, mi-a șoptit Panurge, eu nu mă pricep.

N-am răspuns nimic. Nici Pantagruel. Toți am rămas fără cuvînt. Atunci regina a vorbit din nou:

- Din tăcerea voastră am înțeles că sînteți din școala lui Pitagora, leagănul în care au văzut lumina zilei, pe rînd, toți strămoșii mei. După pilda înaltă a filozofilor din Egipt, v-ați mulțumit să vă roadeți unghiile și să vă scărpinăți cu degetul după ceafă. Învățătura lui Pitagora spune că tăcerea e semnul recunoștinței; egiptenii o socoteau drept o laudă adusă cerului; la Hieropolis preoții închinau jertfe zeului lor cel mare, fără să rostească un singur cuvînt, departe de orice larmă lumească. Dorința mea nu e să pătrund în cugetul vostru pentru a vă sili să-mi fiți mulțumitori, ci, desprinzîndu-mă din alcătuirea mea trupească, să vă împărtășesc, printr-o mărturisire vie, gîndurile mele.

Vorbind astfel, s-a întors spre slujitorii ei și le-a spus: „*Tabachini!* La panaceu!”

¹ Bucătari (ebr.).

Bucătarii ne-au rugat să nu ne supărăm dacă regina nu va veni să prînzească împreună cu noi, căci ea nu mănîncă decît abstracțiuni, diferite categorii, înțeleșuri, subînțeleșuri, antiteze, metempsihozes și judecăți transcendente. Am fost duși într-o mică încăpere, ai cărei pereți erau împodobiți de jur împrejur cu clopoței. Dumnezeu ne e martor cît de bine ne-am ospătat!

Se spune că Jupiter a însemnat toată povestea lumii pe pielea caprei care l-a alăptat în Creta, și care i-a slujit drept scut cînd s-a războit cu titanii (pentru care a fost supranumit Egiuchus). Jur pe sfînta mea Sete, bețivilor și iubiți prieteni, că nici optsprezece piei de capră, chiar dacă aş scrie cu slove mai mărunte decît ale *Iliadei* pe care zice că a citit-o Cicero (atît de mici încît

le puteai acoperi pe toate cu o coajă de nucă) - tot nu mi-ar ajunge să vă înșir bucatele gustoase și dulciurile minunate ce ne-au fost puse dinainte, nici să vă arăt cu de-amănuntul ospățul îmbelșugat cu care am fost omeniți.

În ceea ce mă privește, chiar de-aș avea o sută de limbi, o sută de perechi de buze, glas de aramă și graiul dulce ca mierea al lui Platon, n-aș putea nici în patru cărți să vă povestesc măcar o treime de clipă din ceasurile petrecute atunci. Pantagruel spunea că, după tălmăcirea lui, regina, poruncind bucătarilor : „La *panaceu!*”, a dat acestui cuvânt un înțeles adânc, adică de putere atotstăpînitoare. Tot astfel rostea Luculus numele lui Apolo, de cîte ori ospăta sărbătorește pe prietenii lui, chiar atunci cînd picau la masă pe neașteptate, cum se întîmpla cîteodată cu Cicero și cu Hortensiu.

CAPITOLUL XXI

Cum își petrecea regina ceasurile de după-masă

Sfîrșindu-se ospățul, am fost duși de un slujitor în iatacul reginei. Am găsit-o stînd, cum obișnuia după-prînz, în mijlocul domnițelor și al prinților de la curte, alegînd și cernind timpul printr-o sită de mătase albă și albastră. Am mai văzut că, reînviind datina din vremuri străvechi, tineri și fete petreceau jucînd frumoasele danțuri de odinioară ca emelia, coradacul, sicina, iambica, persana, frigiana, nicatina, tracica, calabreza, moloșița, cornoforul, mongasa, florula și încă alte o mie.

Regina a poruncit apoi unui slujitor să ne arate palatul, unde am văzut lucruri atît de nevăzute, de minunate și de ciudate, încît, numai amintindu-mi-le, sufletul meu e cuprins de încîntare. Mai mult ne-a uimit slujba cavalierilor de la curtea reginei - abstractorii, alchimiștii și ceilalți - care ne-au spus că regina nu ia pe seama ei decît racilele fără leac, dîndu-și toată silința pentru a le tămădui, iar ei, căpitanii, îngrijesc și vindecă pe toate celelalte.

Am văzut cum un tînăr alchimist vindeca pe bolnavii de sfrintie (pe cei de mîna-ntîi, cum spuneți dumneavoastră la Rouen) atingîndu-le de trei ori noada șirei spinării cu o așchie dintr-o copită.

Am văzut pe altul care vindeca dropica, lovind bolovanii pe burtă de trei ori în șir cu o secure cu două tăișuri.

Un altul vindeca orice soi de friguri, atîrnînd o coadă de vulpe în partea stîngă a cingătorii bolnavului.

Un altul lua cu mîna durerea de măsele, stropind rădăcina dureroasă cu oțet de flori de soc și lăsînd-o să se înfierbînte jumătate de ceas la soare.

Un altul vindeca toate felurile de podagră, caldă ori rece, mai veche sau mai nouă, punînd pe bolnav să caște ochii și să închidă gura.

Am văzut pe unul vindecînd în cîteva ceasuri nouă cavaleri care sufereau de boala sfîntului Francisc¹, curățindu-i frumos de toate datoriile și atîrnînd de gîtul fiecăruia cîte o pungă cu zece mii de galbeni.

Un altul, printr-o armă făcătoare de minuni, arunca odăile pe fereastră și împrăpăta aerul stricat din casă.

Un altul, fără băi, fără lapte, fără prafuri, fără siropuri sau altfel de leacuri, vindeca pe slăbănogi, pe stafidiți și pe neputincioși, călugărindu-i pe

timp de trei luni. Dacă nici la mănăstire nu se întreamează, spunea el, nici un alt leac nu le mai putea ajuta!

Am văzut pe altul, care venea urmat de o mare mulțime de femei, împărțite în două cete. Unele erau fetișcane drăguțe, plăcute, bălăioare, sprintene, și (după cum mi s-a părut) îmbietoare. Celelalte, niște babornițe știrbe, răpciugoase, zbîrcite, gălbejite, adevărate mortăciuni. Alchimistul i-a spus lui Pantagruel că el întinerea pe cele bătrîne cu atît meșteșug, încît păreau toate fete-mari, ca și cele de-alături, pe care chiar în ziua aceea le înnoise și le redase frumusețea, statura și zveltețea, potrivindu-le boiul și toate mădularele trupului așa cum le avuseseră la cincisprezece ani. Numai călcîiele le rămîneau mai scurte decît în cea dintîi tinerețe. De aceea, la întîlnirile lor cu bărbații, cădeau mult mai lesne pe spate decît înainte. Ceata babelor aștepta cu nerăbdare să le vină rîndul la retopit, spunînd că e o nedreptate a firii ca frumusețea să lipsească unor șolduri atît de bucuroase de oaspeți.

Vraciul își îndeplinea meșteșugul fără nici o clipă de odihnă, iar cîștigul lui era neînsemnat. Pantagruel l-a întrebat dacă în cuptoarele și în alambicurile lui ar putea să întinerească și pe bărbați. Acela i-a răspuns că nu, dar bărbații pot să-și îmborsăvisească puterea, viețuind cu una din femeile întinerite. Molipsindu-se de la ele cu acel (al cincilea) soi de sfrintie care se cheamă șerpăriță (pe grecește *ophisias*) li se schimbă părul și pielea, ca șerpilor o dată pe an. Renasc întocmai ca pasărea Fenix din Arabia. Cei care astfel fac, găsesc fîntîna Tinereții, la al cărei izvor, orice bătrîn, cît de hodorogit, își redobîndește bărbăția, vioiciunea și frăgezimea, cum spune Euripide că i s-a întîmplat lui Iolaus.

¹ Sărăcia.

Tot astfel, binecuvîntat de Venus, a întinerit frumosul Phaon, iubitul lui Safo; apoi Titan, cu ajutorul Aurorei, iar mai tîrziu Eson, vrăjit de Medeea, aceeași care l-a atras în mrejele ei și pe Iason, redîndu-i tinerețea, după cum arată Ferikide și Simonide. Eschil spune că tot așa au întinerit doicile lui Bachus, dimpreună cu bărbații lor.

CAPITOLUL XXII

*Cu ce se îndeletniceau slujitorii Chintesenței și cum am fost primiți în tagma
abstractorilor*

Am văzut pe unii vraci cum albeau în cîteva ceasuri pielea etiopienilor, frecîndu-i pe burtă cu fundul unui paner.

Alții, cu trei perechi de vulpi în jug, arau nisipul de pe țărm și semănau fără să piardă nici un bob. Alții spălau cărămizile și le puneau la înălbit. Alții scoteau apă din piatră seacă, pisînd-o îndelung într-o piuă de marmură și preschimbîndu-i substanța. Alții tundeau măgarii și strîngeau o lînă destul de bună. Alții culegeau struguri de pe scaieți și smochine de prin ciulini. Alții

mulgeau țapii și strîngeau laptele într-un ciur, pentru trebuințele gospodăriei. Alții spălau în hîrdău capete de măgari și păstrau cu grijă lăturile. Alții pescuiau cu năvodul pe undele vîntului și prindeau niște raci cît toate zilele.

Am văzut un tînăr alchimist, care scotea pîrțuri dintr-un măgar mort și le vindea cu cinci gologani cotul.

Altul puna melci la putrezit. Ah ! cît erau de fragezi!

Panurge a vărsat ca un porc, văzînd pe un slujitor al Chintesentei așezînd la dospit baligă de cal, într-o puțină cu ud de creștin drept-credincios. Ptiu ! Să-i fie rușine golanului. Dar tot golanul ne-a spus că din acea licoare binecuvîntată dădea de băut regilor și prinților, lungindu-le viața cu cel puțin doi stîneni.

Unii tundeau părul de pe broască și prindeau peștii de călcîi. Alții tăiau flacăra cu ferăstrăul și cărau apă cu ciurul. Alții împleteau site de mătase din coadă de cîine și topeau din nori zurgălăi de aramă. Am văzut doisprezece inși care se desfătau la umbră, bînd din cupe frumoase patru feluri de vin rece și gustos în sănătatea cui se nimerea. Așa își petreceau vremea, după obiceiul pămîntului, la fel ca Hercule cînd s-a întîlnit cu Atlas.

Unii dădeau cinstea pe rușine; schimbul era bun și le aducea folos.

Alții făceau alchimie cu dinții și tot nu izbuteau să umple oalele de noapte.

Cîtiva, pe cuprinsul unei pajiști, măsurau cît sare puricele. După spusa lor, această socoteală era de o mare însemnătate pentru buna cîrmuire a împărățiilor și gospodărirea republicilor. Ei porneau de la învățătura lui Socrate, care cel dintîi a coborît filozofia din cer pe pămînt, dîndu-i un rost folositor, și și-a petrecut jumătate din viață măsurînd săritura purecelui (după cum ne încredințează chintesențialul Aristotel).

Am văzut în vîrfurile unui foișor doi vlăjgani care stăteau de strajă; ne-au spus că păzesc luna să n-o mănînce lupii.

Am întîlnit pe alți patru într-un colț al grădinii: se ciorovăiau de mama focului și cît pe-aici să se încaiere. I-am întrebat din ce pricină se sfădeau? Mi-au răspuns că de patru zile încheiate vînturau trei mari întrebări, făgăduindu-și unul altuia munți de aur, dacă vor putea să le dezlege. Cea dintîi era o nedumerire cu privire la umbra măgarului. A doua privea fumul felinarului. A treia, dacă părul de capră se numește lînă. Tot ei ne-au spus că două cugetări care par potrivnice, dacă sînt amîndouă adevărate în timp și în înțeles, ajung să se împace între ele foarte bine. Iată ceea ce sofistii din Paris, decît să recunoască, mai bucuroși s-ar răsboteza.

CAPITOLUL XXIII

Cum a fost slujit ospățul reginei și ce bucate am mîncat

Regina s-a întors către slujitorii ei și le-a spus:

- Punga stomacului, care împarte hrana trebuincioasă tuturor mădularelor noastre, așteaptă cu nerăbdare să-i dăm înapoi ceea ce prin ardere fără răgaz s-a istovit. Alchimiști! credincioșii mei slujitori, vouă vi se cuvine cinstea de a întinde cît mai repede mesele și de a le încărca din belșug cu

de-ale gurii. Voi așijderea, iscusii gustători, mi-ați arătat, cu ajutorul harnicilor sufragii, atâtea dovezi despre îndemînarea și priceperea voastră, încît nu am nevoie a vă mai da porunci pentru îndeplinirea grijilor și îndatoririlor ce aveți. Urmați mai departe ca și pînă acum.

Spunînd acestea, s-a depărtat pentru cîtăva vreme împreună cu celelalte domnițe. Am aflat că s-a dus să se îmbăieze. În vremurile mai vechi această deprindere era tot atît de răspîdită cum e azi la noi obiceiul de a te spăla pe mîini înainte de a te așeza la masă. Mesele s-au întins degrabă, iar sufragiile au așternut deasupra pînzături scumpe și frumos împodobite. Regina, lăsînd la o parte celelalte feluri de bucate, n-a gustat decît puțină ambrozie zeiască și n-a băut decît nectar ceresc. Cavalerii și domnițele de la curte s-au ospătat ca și noi, cu bucate alese, atît de gustoase, atît de bine potrivite, cum nici Apicius n-a visat.

La începutul prînzului ne-a fost pus dinainte un fel de ghiveci măreț, cu feluri de bucate amestecate, pentru pofta de mîncare a celor flămînzî. Era o oală atît de cuprinzătoare, încît n-ar fi acoperit-o pe de-a-ntregul nici tava de aur pe care Pythius Bitynius o dăruise cîndva regelui Darius. În oala aceea erau fel de fel de ciorbe, salate, tocane, fripturi de căprioară, carne fiartă, fleici la grătar, felii de mușchi afumat, șuncă fragedă, bucăți alese de pește prăjit, aluaturi, turte, cușcuș, brînzeturi, dulciuri și fructe de felurite soiuri. Toate mi s-au părut minunate. N-am mîncat prea mult, fiindcă eram și- altminteri sătul și îmbuibat. Trebuie să vă spun însă că am văzut ce nu mai văzusem: un aluat copt în alt aluat, din care bineînțeles că am luat. Pe fundul tăvii erau rînduite cîteva perechi de zaruri, cărți de joc și de taroc, table de șah și de țintar, precum și o cîtime de farfurioare cu scuizi de aur înșoriți, pentru cei care voiau să-și încerce norocul.

În același timp am zărit în curte un mare număr de catîri frumos înșăuați cu teltii de catifea, precum și buiestrași cu șei pentru bărbați și femei; apoi nu mai știu cîte lectice cu perne de mare preț și carete italienești, pentru cei care aveau poftă să se plimbe.

Toate acestea nu mi-au părut prea ciudate; m-a mirat numai felul cum se hrănea regina. Nu mesteca mîncarea: nu fiindcă n-ar fi avut dinți buni, sau bucatele n-aveau nevoie să fie mestecate, ci fiindcă așa îi era obiceiul. Gustătorii încercau bucatele și le treceau căpitanilor. (Gîtul lor era înfășurat în mătase roșie, țesută cu fire de aur, iar în gură aveau dinți albi și strălucitori, de fildeș.) Căpitanii mestecau cu grijă mîncarea și o turnau pe gîtlejul reginei printr-o pîlnie de aur, de-a dreptul în stomac. Am auzit de asemenea că regina nu se punea pe oală niciodată; se ușura printr-un împuternicit.

CAPITOLUL XXIV

Cum s-a ținut în fața reginei un bal, în chip de întrecere la luptă

Sfîrșindu-se ospățul, s-a desfășurat în fața reginei un danț în chip de întrecere la luptă, nu numai vrednic de a fi privit, ci într-adevăr de neuitat.

Înainte de a începe danțul, slujitorii au așternut pe pardoseala sălii un

covor mare de catifea, împărțit ca o tablă de șah, adică în pătrate de aceeași mărime, jumătate albe, jumătate galbene, avînd fiecare latură a pătratului o lungime de trei coți.

Treizeci și doi de dănțuitori s-au înșirat înaintea reginei. Șaisprezece erau înveșmîntați în postav țesut cu fire de aur. Opt dintre ei purtau aceeași îmbrăcăminte ca și nimfele pe care cei vechi și le închipuiau ca însoțitoare ale Diane; mai erau de față un rege, o regină, doi călăreți, doi arcași și doi străjeri.

Ceilalți șaisprezece erau îmbrăcați la fel, în straie de argint.

Dănțuitorii s-au rînduit în felul următor: regii, față în față, pe șirul de pătrate de la marginea covorului, și anume pe al patrulea pătrat; regele de aur stătea pe pătratul alb, iar regele de argint pe pătratul galben; reginele s-au alăturat regelui lor, regina de aur pe pătratul galben, iar regina de argint pe pătratul alb. Cei doi arcași stăteau de o parte și de alta, păzind pe regele și regina lor. Lîngă arcași au trecut călăreții, iar lîngă călăreți, străjerii. În fața acestora, pe un singur rînd, s-au înșiruit nimfele, opt de o parte și opt de cealaltă, lăsînd între cele două tabere patru pătrate goale.

La spatele fiecărei tabere de jucători se aflau muzicanții, îmbrăcați la fel, unii în damasc portocaliu, alții în damasc alb: erau cîte opt de fiecare parte, purtînd în mîini instrumente plăcute, minunat potrivite la sunet între ele, schimbînd cîntecul, timpul și măsura după cum cerea desfășurarea danțului. Pașii înainte, pașii înapoi, salturile în lături și săriturile, întoarcerile, alergările, pîndeale, surprinderile și retragerile mi s-au părut de o mare frumusețe. Era cu adevărat uimitor cît de repede înțelegeau jucătorii sunetul după care trebuiau să meargă înainte sau să dea înapoi: nici nu începea bine cîntecul, și ei se găseau la locul convenit, deși acest loc nu era niciodată același. Nimfele care stăteau înșirate în rîndul întîi al oastei, gata să înceapă lupta, mergeau de-a dreptul împotriva dușmanului de pe un pătrat pe altul, afară de cea care, pornind cea dintîi, putea să înainteze cu două pătrate; nimfele nu păseau niciodată înapoi. Dacă vreuna din ele pătrundea pînă în rîndul regelui dușman, era încoronată regina regelui ei, avînd aceleași drepturi ca și prima regină; nimfele nu loveau dușmanul decît pieziș, și numai înainte. Nu li se îngăduia însă să doboare pe vreunul din potrivnici, dacă mergînd asupra lui, lăsa regina fără apărare, amenințată de a fi prinsă.

Regii mergeau și își loveau dușmanii în toate cele patru părți, dar nu treceau decît de pe un pătrat pe altul, de pe cel alb pe cel galben, sau de pe cel galben pe cel alb; înainte de a fi făcut o altă mișcare, cînd între rege și unul din străjeri rămîneau toate pătratele goale, putea să aducă lîngă el pe străjer și să sară pe deasupra lui pe pătratul rămas gol.

Reginele aveau voie să alerge mai mult decît toți, în linie dreaptă, cît de departe voiau, înainte și înapoi, la dreapta și la stînga, dacă nu întîlneau în cale vreunul din proprii lor supuși. Același drum puteau să-l facă și pieziș, înaintînd sau dînd înapoi, fără să treacă însă de pe o culoare pe alta.

Arcașii mergeau atît înainte cît și înapoi, dar numai pieziș și numai pe pătratele de aceeași culoare cu a pătratului de unde porneau la început.

Călăreții săreau și loveau în chip de spînzurătoare, trecînd adică peste un

pătrat - chiar dacă se afla pe el un dușman - iar ajungînd la pătratul al doilea, o luau spre dreapta ori spre stînga, schimbînd culoarea, ceea ce era destul de primejdios și cerea mare băgare de seamă.

Străjerii mergeau și loveau de-a dreptul în față, la dreapta sau la stînga, înainte sau înapoi, cît de departe voiau, de cîte ori găseau drumul deschis.

Lupta dintre cele două tabere se sfîrșea în clipa cînd unul din regi era împresurat și prins, fără ca vreunul din ai lui să-i poată veni în ajutor. Pentru a-l feri de această înfrîngere, fiecare din supușii lui era gata oricînd să-și dea viața. Se doborau unii pe alții oriunde îi trimitea cîntecul. Cînd unul prindea în luptă pe dușman, făcea o închinăciune, îl bătea ușor pe umăr cu mîna dreaptă, îl așeza dincolo de marginea covorului și îi lua locul. Dacă se întîmpla ca regele să fie primejduit, dușmanul n-avea dreptul să-l lovească, iar cel care îl amenința era ținut să facă o plecăciune și să-l vestească, spunîndu-i: „Dumnezeu să te aibă în pază!” pentru ca supușii lui să-i poată veni în ajutor, sau, dacă acesta n-ar fi în stare să se ferească singur, mutîndu-se în alt loc. Regele nu era lovit niciodată și i se da toată cinstea cuvenită, chiar cînd era prins. Biruitorul îi spunea: „Bună-ziua” ! și aceasta însemna că lupta se sfîrșise.

CAPITOLUL XXV

Cum s-au luptat între ei cei treizeci și doi de jucători

Cele două oști s-au așezat față în față, iar muzicanții au început să cînte un imn măreț și înfricoșător, ca o chemare la război. Jucătorii au ridicat frunțile și și-au încordat puterile, hotărîți să lupte vitejește. Dintr-o dată, muzicanții din spatele taberei de argint au tăcut; cei din spatele taberei de aur au cîntat mai departe. Aceasta însemna că oastea de aur avea să înceapă lupta. Ceea ce s-a și întîmplat fără întîrziere. La un semn al cîntecului, una din nimfele de aur a făcut o întoarcere la stînga spre regele ei, ca și cum i-ar fi cerut învoire, apoi, după ce a trimis un salut soților ei de luptă, a înaintat două pătrate, făcînd o plecăciune în fața taberei dușmane. Muzicanții taberei de aur au tăcut. Muzicanții taberei de argint au început să cînte. N-aș vrea să uit să vă mai spun că nimfa de aur, închinîndu-se înaintea regelui ei și a întregii tabere, a înțeleaș a le da de veste să fie pregătiți de luptă. Ceilalți au răspuns întorcîndu-se spre stînga, afară de regină, care s-a întors spre dreapta, către regele ei. Astfel s-au salutat jucătorii tot timpul danțului, și dintr-o parte și dintr-alta.

În cîntecul muzicanților albi, nimfa de argint din fața reginei s-a închinat înaintea regelui și a întregii tabere. Soții de luptă au răspuns la fel ca cei din tabăra de aur, cu singura deosebire că s-au întors spre dreapta, iar regina la stînga. Nimfa de argint s-a așezat pe al doilea pătrat dinaintea ei, față în față cu nimfa potrivnică, fără nici o depărtare între ele, ca și cum ar fi fost gata să-și măsoare puterile. Celelalte nimfe din amîndouă taberele le-au urmat. S-au strecurat unele printre altele, începînd lupta. Nimfa de aur, care dăduse semnalul bătăliei, a atins cu mîna nimfa de argint din stînga ei și a scos-o din cîmpul de luptă, luîndu-i locul. Dar, la un alt semnal al muzicii albe, fu ea

însăși lovită de unul din arcașii de argint. O nimfă de aur l-a silit pe arcaș să dea înapoi; călărețul de argint a ieșit din stînga taberei. Regina de aur s-a așezat în fața regelui.

Regele de argint și-a schimbat locul, temîndu-se de mînia reginei de aur și s-a așezat în dreapta, după străjerul lui, socotindu-se astfel mai adăpostit.

Cei doi călăreți din stînga, atît cel de aur, cît și cel de argint s-au pus în mișcare și au făcut prăpăd printre nimfele potrivnice, care nu mai puteau să dea înapoi. Călărețul de aur, mai cu seamă, s-a dovedit plin de avînt.

Călărețul de argint a făcut o mișcare isteasă și, lăsînd să treacă pe lîngă el o nimfă de aur, pe care ar fi putut s-o doboare, s-a așezat în fața oastei dușmane într-un loc de unde a trimis regelui de aur închinarea: „Dumnezeu să te aibă în pază !”

Oastea de aur, văzînd primejdia, s-a cutremurat toată, nu fiindcă n-ar fi fost în stare să-și apere regele, ci pentru că unul din străjeri, sărind în luptă, se jertfise, fără putința de a mai fi mîntuit. Regele de aur a făcut un pas la stînga iar călărețul de argint a pus mîna pe străjerul de aur. Aceasta era o pierdere simțitoare. Hotărîtă să răzbune pierderea străjerului, oastea de aur a împresurat din toate părțile pe călărețul de argint, ca să nu mai poată fugi. S-a silit în fel și chip să iasă la larg, ai lui i-au sărit în ajutor cu fel de fel de vicleșuguri, dar în cele din urmă regina de aur l-a scos din luptă.

Oastea de aur, lipsită de unul din stîlpii ei, s-a înverșunat, și într-o îndrăzneală învălmășeală a pricinuit dușmanului pierderi grele. Dar oastea de argint, prefăcîndu-se că stă în apărare, aștepta clipa prielnică să lovească.

A trimis în calea reginei de aur pe una din nimfe, întinzîndu-i o capcană; în așa fel încît, scoțînd din luptă nimfa, regina de aur era cît pe-acî să fie prinsă de călărețul de argint. Călărețul de aur s-a îndreptat atunci spre regina și spre regele de argint, spunîndu-le: „Bună-ziuă!” Călărețul de argint i-a scăpat de primejdie, dar a fost doborât de o nimfă de aur, care la rîndul ei a căzut atinsă de o nimfă de argint. Străjerii au sărit în ajutor și s-a încins o învălmășeală cumplită. Oastea de argint a înaintat pînă aproape de cortul regelui de aur, dar a fost repede împinsă înapoi. Din partea cealaltă, regina de aur a făcut minuni de vitejie, a doborât de-a dreptul pe unul din arcașii dușmani, apoi, izbind pieziș a scos din luptă pe străjerul de argint. Văzînd primejdia, regina de argint și-a luat avînt și, repezindu-se ca un fulger, a prins pe ultimul străjer de aur dimpreună cu mai multe nimfe.

Cele două regine s-au luptat îndelung, încercînd să se surprindă, pentru a se pune la adăpost ele înșile și pentru a păzi fiecare pe regele ei. În cele din urmă, regina de aur a scos din luptă pe regina de argint, dar a fost ea însăși atinsă de arcașul dușman. Nu-i mai rămăsese regelui de aur decît trei nimfe, un arcaș și un străjer. Regele de argint mai avea numai trei nimfe și călărețul din dreapta. Lupta s-a mai domolit și războinicii s-au făcut mai prevăzători.

Cei doi regi păreau foarte mîhniți de pierderea reginelor lor multiubite, de aceea și-au încordat toate puterile pentru a ridica la această treaptă pe una din nimfe, făgăduindu-le dragostea lor deplină dacă vor izbuti să ajungă pînă la marginea cea mai depărtată a taberei dușmane.

Nimfele de aur au izbutit cele dintîi. Una din ele, ajungînd regină, și-a pus

coroana pe frunte și și-a schimbat veșmintele. Noua regină de aur și-a început domnia cu fapte mari și îndrăznețe. S-a avîntat cu mult curaj pe cîmpul de luptă; dar între timp călărețul de argint a pus mîna pe străjerul de aur care păzea marginile taberei. Astfel s-a încoronat o nouă regină de argint, care s-a străduit să se arate tot atît de vitează ca și protivnica ei. Lupta a pornit din nou cu o sporită înverșunare. Fel de fel de viclășuguri, fel de fel de loviri, fel de fel de pînde au urmat și de o parte și de alta. Regina de argint a pătruns pe neașteptate în cortul regelui de aur, strigînd: „Dumnezeu să te aibă în pază !” iar regele de aur cu greu a fost scăpat de primejdie de noua lui regină.

Călărețul de argint, în mai multe sărituri, a venit lîngă regina lui și împreună au tăbărit asupra regelui de aur, punîndu-l într-o cumpănă atît de grea, încît acesta a fost silit să-și jertfească regina; regele de aur a doborît pe călărețul de argint. Arcașul de aur și cele două nimfe ce-i mai rămăseseră au apărut cu toată puterea pe regele lor, dar au fost prinși pînă la urmă și scoși afară din luptă. Regele de aur a rămas singur. Toată oastea de argint i-a făcut o adîncă plecăciune, zicîndu-i: „Bună-ziua!”

Regele de argint biruise. Cele două muzici au pornit să cînte deodată, vestind izbînda. Prima parte a danțului s-a încheiat în mijlocul unei veselii a tuturor. Mișcările atît de plăcute ale jucătorilor, ținuta lor atît de cuviincioasă și întreaga lor înfățișare atît de atrăgătoare ne-au umplut sufletul cu o negrăită mulțumire. Ni se părea, într-adevăr, că ne aflăm sub cerul Olimpului, înfruptîndu-ne din înaltele și zeieștile lui desfătări.

Sfîrșindu-se întîia parte a luptei, ostile s-au înșiruit din nou pe cele două rînduri ale taberei lor, stînd gata să-și măsoare încă o dată puterile. Pasul muzicii s-a scurtat cu o jumătate de timp, iar desfășurarea bătăliei a fost și ea cu totul alta. Am privit cum regina de aur, voind parcă să răzbune înfrîngerea pe care o suferise mai înainte oastea ei, s-a ridicat în sunetul cîntecului și a pornit în frunte, însoțită de un arcaș și un călăreț. Puțin a lipsit ca regele de argint să nu fie încolțit în mijlocul căpitanilor săi. Văzînd că cea dintîi încercare a ei n-a izbutit, regina de aur s-a pornit să hărțuiască rîndurile dușmane și a doborît atîtea nimfe și atîți căpitani, încît te cuprindea jalea. Ai fi zis că e Penthesilea, trecînd ca un fulger prin tabăra grecească.

Această răfuială n-a ținut mult, căci oastea de argint, adînc zguduită de pierderile îndurate, dar înfrînîndu-și durerea, a întins reginei de aur o capcană într-un colț mai îndepărtat, unde a fost prinsă de un arcaș și un călăreț dușman, care au azvîrlit-o dincolo de cîmpul de luptă. Restul oastei a fost repede înfrînt. Regina a învățat minte, ca altă dată să stea mai aproape de regele ei, sa nu se depărteze atît de mult și, mai ales, să nu plece neînsoțită. Oastea de argint a rămas pentru a doua oară biruitoare.

La a treia și cea din urmă întrecere, ostile s-au avîntat cu și mai multă înverșunare. Muzica a pornit pe o măsură și mai repede, dînd cîntecului acel vitejesc răsnet frigian, pe care Marsias cel dintîi l-a chemat la viață. Jucătorii se mișcau cu atîta sprinteneală, încît într-un timp al cîntecului făceau cîte patru pași. Săreau, se încurau și alergau necontenit. Îi priveam cum se răsucesc într-un picior și îi asemuiau în gînd cu sfîrlezele pe care copiii le fac

să se învîrtească, plesnindu-le cu sfîrcul biciului. (Sfîrleaza se învîrtește atît de repede, încît pare că ar sta pe loc, iar stropul de vopsea de pe muche se mișcă cu atîta iuțeală, încît se ajunge din urmă pe el însuși alcătuiind o linie neîntreruptă. (Nicolae Cusanul a fost cel dintîi care a băgat de seamă această ciudățenie și a trecut-o în însemnările sale atotștiutoare.)

Am văzut și am auzit apoi, de-o parte și de alta, vesele bătaii din palme și felurite mișcări mereu reînnoite. Caton cel neînduplecat dacă ar fi fost de față, sau bătrînul Crassus care nu rîdea niciodată, Timon din Atena, dușmanul oamenilor, sau Heraclit care ura cea mai firească însușire a omului: rîsul, oricare din ei și-ar fi uitat felul, privind în sunetul muzicii săltărețe acele sute și sute de mișcări sprintene ale tinerilor, care în danț, în salt, în învîrtiri și în alergare, jucau alături de reginele și nimfele lor, cu atîta dibăcie, că niciodată nu se stinghereau unii pe alții.

Cu cît era mai mic numărul celor rămași pe cîmpul de luptă, cu atît mai multă vioiciune arătau, născocind tot felul de vicleșuguri și apucături istețe, pentru a se surprinde unii pe alții, după cum îi îndruma cîntecul.

Vă voi mai aminti încă ceva: dacă acea priveliște, mai presus de orice închipuire, ne-a încîntat cu adevărat simțurile, ne-a uimit și ne-a făcut să ne uităm pe noi înșine, mai mult încă ne-a înfiorat și ne-a cucerit inimile glasul cîntecului. Așa cred că i-a cîntat Ismeneu lui Alexandru cel Mare, cînd l-a făcut să se ridice de la ospăț, să lase bucatele începute și să-și părăsească tihna, ca să prindă în mîini armele și să pornească la luptă, în a treia încercare a biruit regele de aur.

Pe nesimțite, în timpul danțului, regina, gazda noastră, s-a făcut nevăzută și nici nu s-a mai arătat ochilor noștri. Ajutoarele marelui Geber ne-au arătat drumul la bucătărie, unde am fost trecuți în catastife, după cum regina însăși poruncise. Am coborît pe țărmul Mateotenei și am intrat în corăbii. Văzînd că se ridică un vînt prielnic și aflînd că nu-l vom mai avea decît peste trei pătrare de lună, am hotărît să-l folosim fără întîrziere și am plecat mai departe.

CAPITOLUL XXVI

Cum am ajuns la ostrovul Odelor, unde drumurile umblă

Călătorind pe mare încă două zile, am ajuns la ostrovul Odelor. Aici am văzut un lucru vrednic de a fi amintit: drumurile ostrovului sînt vii! (Dacă e adevărată gîndirea lui Aristotel, care spunea cu hotărîre că tot ce se mișcă de la sine are viață.)

Așadar, ca niște ființe însuflețite, drumurile din ostrovul Odelor umblă. Unele sînt drumuri rătăcitoare ca planetele; altele sînt drumuri de răspîntie, drumuri care se întretaie. Am auzit, cum unii călători străini, ca și oamenii din partea locului, întrebau: „Unde *duce* drumul ăsta? Dar celălalt?” Și primeau răspunsul: „De la Midi la Fontenelle; la biserică, la gîrlă, în oraș”. Apoi, apucînd drumul cel bun, fără nici o grijă sau osteneală, se pomeneau ajungînd la locul dorit, așa cum ai pleca, să zicem, din Lyon la Avignon sau la Arles, cu luntrea pe Ron. Dar, după cum bine

știți, nici un lucru nu e fără cusur, și nici mulțumirea nu se găsește pe toate drumurile; astfel am aflat că mișunau, prin partea locului, un soi rău de oameni, care bat cîmpii și pîndesc pe la răscruci. Sărmanele drumuri se temeau și se fereau de acești tîlhari, așa cum se tem și se feresc lupii de capcane și potîrnichile de clei. Am văzut pe unul judecat foarte aspru, fiindcă trecînd pe lîngă Pallas, greșise și, ocolind, apucase drumul școlii; un altul se lăuda că a ales calea armelor, care i se părușe mai lesnicioasă pentru a-l purta unde rîvnise.

Am zărit drumul de țară care duce la Bourges, și l-am recunoscut ușor, după umbletul lui de popă; l-am văzut cum a luat-o la goană, ferindu-se de căraușii care îl prindeau sub pasul cailor și-i treceau cu căruțele peste burtă. (Cum a trecut Tullius cu carul peste pieptul tatălui său, Servius Tullius, cel de-al șaselea rege al Romei.)

Am văzut bătrînul drum, care duce de la Peronne la Saint-Quentin, și mi s-a părut că arată încă destul de bine.

Am văzut, printre stînci, celălalt drum, cuminte ca un bunic, mergînd spre Ferrata călare pe un cogeamite urs. L-aș fi asemuit, de departe, cu chipul zugrăvit al sfîntului Jerome, dacă în loc de urs ar fi călărit pe un leu. Era slab și vlăguit, cu o barbă mare, albă și încîlcită, semănînd cu niște turturi de gheață; purta mătănii noduroase din lemn de molift sălbatic; nu stătea nici în picioare, nici culcat, ci în genunchi; se bătea în piept cu niște bolovani grei și colțuroși. Ne cuprinsese mila și spaima deodată.

În timp ce-l priveam, un băiețandru care venea de-acasă ne-a arătat un alt drum, neted, alb, presărat cu paie, spunîndu-ne:

- De-acum înainte să nu mai nesocotiți adevărul dovedit de Thales din Milet, care ne-a învățat că apa e începutul tuturor lucrurilor, și nici vorbele lui Homer, care spunea că lumea s-a născut din valurile mării. Drumul pe care îl vedeți a răsărit din adîncul apei, după cum în apă se va întoarce. Pînă acum două luni purta pe unda lui corăbii; acum duce căruțe.

- Nu-i cine știe ce minune mare, a spus Pantagruel. În lumea noastră se întîmplă în fiecare an sute de asemenea prefaceri.

Pe cînd priveam astfel curgerea drumurilor călătore, Pantagruel ne-a împărtășit credința lui că în acel ostrov veniseră pe vremuri să caute adevărul filozofii Philolaus și Aristarc, după ce Seleucus arătase că pămîntul se învîrtește în jurul osiei sale, iar nu cerul, cum am fi îndemnați să credem. Cînd plutim pe apa Loarei, ni se pare că arborii de pe mal se fugăresc, dar ei nu se mișcă, ci luntrea în care noi plutim.

Întorcîndu-ne la corăbiile noastre, am văzut în apropierea țărmului cum erau trași pe roată trei răufăcători care fuseseră dovediți că tăiaseră un drum; tot acolo se prăjea pe foc scăzut un derbedeu, care scurta drumurile tăindu-le coastele. Am aflat mai tîrziu că era vorba de calea care trece de-a lungul Nilului, în Egipt.

CAPITOLUL XXVII

Cum am coborît pe ostrovul Galenților și despre călugării fredoni

Am coborât apoi pe ostrovul Galenților, ai cărui locuitori se hrăneau numai cu ciorbă de pește. Regele aceluia ostrov, Benius, al treilea cu acest nume, ne-a primit și ne-a găzduit cum se cuvine. După ce ne-a dat de băut ne-a dus să vedem noua mănăstire a fraților fredoni, întemeiată și ridicată după îndrumările lui. Lămurindu-ne pentru ce i-a numit astfel pe călugări, ne-a spus că pe uscat trăiau frații prieteni și slujitori ai sfintei Stăpîne Yitm vredniciei și frumoșii frați minoriți, născuți dintr-o jumătate de bulă a papei, frații minimiști, mari mîncăi de scrumbii afumate, și frații dominicani, cei lungi de mînă. Voind să le scurteze măcar numele, le-a zis fredoni. În temeiul legilor și al încuviințării primite din partea Chintesenței, frații fredoni sînt înveșmîntați ca niște salahori, dărmători de case. Așa după cum, în Anjou, meșterii care învelesc casele poartă genunchiere, frații fredoni își pingelesc burțile și nici unul nu umblă altminteri decît cu pîntecele argăsit. Nădragii lor au două prohaburi, croite ca niște papuci; unul în față și altul în spate, spunînd că în această îndoită despicătură se ascunde un tîlc plin de tainic și tulburător înțeles. Purtau încălțări cu talpă ferecată, rotunde ca niște străchini, cum se obișnuiește pe țărmurile nisipoase. Barba și-o rad. Voind să arate cît de puțin se sinchisesc dacă norocul le întoarce spatele, își smulg părul de pe partea dinapoi a capului, rămînînd din creștet pînă în ceafă golași ca niște porci. Părul, de la frunte în sus pe-o jumătate de scăfîrlie, îl lasă să crească în voie. Vor să arate în felul acesta că disprețuiesc bunurile pămîntești.

Pentru a dovedi și mai bine că înfruntă puterea Fortunei schimbătoare, poartă, dar nu în mînă ca zeița, ci la brîu ca pe mătânii, un brici al cărui tăiș îl ascut de două ori pe zi și îl trag pe curea de trei ori pe noapte.

Își leagă o ghiulea peste laba piciorului, fiindcă Fortuna are și ea una sub picioare. Gluga o poartă atîrnînd pe dinainte și își acoperă cu ea obrazul, bătîndu-și joc de noroc și de norocoși, cum fac domnișoarele noastre, cînd își ascund chipul sub mască. Așa cum umblăm noi cu fața descoperită, ei își descoperă partea dinapoi a capului. Umblă cu fundul sau cu burta dinainte, după cum poftesc. Văzîndu-i mergînd cu fundul dinainte, ai zice că e umbletul lor firesc, atît din pricina încălțărilor rotunde, cît și a despicăturii de la spate a nădragilor. Își încondeiază ceafa, zugrăvind pe ea ochi și gură, semănînd aidoma cu niște nuci de India. Cînd umblă cu burta înainte, parcă sînt niște băiețandri care se joacă de-a baba-oarba. E o priveliște foarte plăcută.

Iată cum i-am văzut trăind:

De îndată ce lumina luceafărului de seară răsărea deasupra pămîntului, frații fredoni își trăgeau cizmele și, milostivi cum sînt, își potriveau unul altuia pîntenii. Astfel încălțați și împintenați, se culcau și dormeau (sau cel puțin sforăiau), iar în somn purtau pe nas ochelari (cu hulube, dacă nu găseau alții).

Această deprindere ni s-a părut cu totul ciudată, dar ei ne-au răspuns că judecata de apoi îi va apuca pe ceilalți oameni dormind și odihnindu-se. Pentru a fi gata să se înfățișeze Judecătorului laolaltă cu cei fericiți, ei își trăgeau cizmele și își puneau pîntenii, ca să încalece numaidecît ce vor auzi

sunînd vestirea trâmbiței.

Cînd bătea ceasul de amiază (trebuie să vă spun că toate clopotele mănăstirii, ale bisericii, ale ceasornicului și ale prînzitorului erau făcute din puf, iar limba dintr-o coadă de vulpe), așadar, cînd erau chemați la masă, se trezeau din somn și se descălțau. Care își făcea nevoile, care tușea, care strănuta, după plac. Toți însă, fără deosebire, erau ținuți să caște cît mai mult, cu gura pînă la urechi, ospătîndu-se căscînd. Priveliștea mi s-a părut foarte hazlie. Rînduindu-și cizmele și pintenii la rastel, coborau în arhondaric, se spălau cu grijă pe mîini și își clăteau gura, apoi se așezau în șir pe o laviță lungă și se apucau să se scobească în dinți, pînă cînd starețul făcea un semn și sufla în palme. Atunci deschideau toți gura cît puteau mai mare și mai căscau o dată vreme de o jumătate de ceas, uneori mai mult, alteori mai puțin, cum socotea starețul că trebuie să țină prînzul, după sfîntul din calendarul zilei aceleia. După aceea se înșirau în alai, purtînd în frunte doi prapuri. Pe unul din ei era zugrăvit chipul Virtuții, pe celălalt al Norocului. Cel dintîi frate care deschidea alaiul ducea prapurul Norocului. În urma lui pășea al doilea, purtînd prapurul Virtuții și ținînd în mînă busuiocul înmuiat în apă de argint-viu, de care pomenește Ovidiu în *Fastele* lui; cu acea sfîntă agheasmă stropea tot timpul pe fratele dinaintea lui.

- Această rînduială a alaiului, a spus Panurge, e potrivnică învățaturii lui Cicero și a filozofilor academici, care spun că Virtutea trebuie să aibă pasul înaintea Norocului.

Frații ne-au lămurit că Virtutea trebuie să lase întîietate Norocului, ca să-l poată ajunge cu biciul din urmă.

În timpul cît treceau în alai, frații murmurau un cîntec printre dinți, dar nu știu ce axion era, fiindcă nu înțelegeam limba pe care o vorbeau. Ascultîndu-i mai bine, am băgat de seamă că nu cîntau decît din urechi. Ce muzică plină de frumusețe ! Cît de bine se împletea cu sunetul clopotelor! Nu se ivea nici o nepotrivire.

Pantagruel a rostit cîteva vorbe înțelepte despre alaiul lor:

- Ați băgat de seamă, ce minte subțire au acești frați? Au ieșit cu alaiul lor pe o ușă a bisericii și s-au întors pe alta. Îți dau cuvîntul meu că sînt oameni subțiri: subțiri și suflați cu aur, subțiri ca un jungher de plumb, subțiri, nu subțiați, cenuși prin sită subțire.

- Această subțirime izvorăște dintr-o filozofie prea ascunsă, a spus fratele Ioan. S-o ia dracul! Nu pricep nimic.

- Tocmai de aceea mi se pare de temut, fiindcă e neînțeleasă. Căci subțirimea văzută, cunoscută și de toți știută, pierde nu numai însușirea, dar și numele ei: se cheamă grosolănie. Nici vorbă despre așa ceva la aceștia.

Alaiul încheindu-se, ca o plimbare sau ca o mișcare prielnică sănătății, frații fredoni au trecut în prînzitor și s-au așezat în genunchi sub masă, sprijinindu-și pieptul și burta pe un felinar. Atunci intra marele Galent, purtînd în mînă o furcă cu care le dădea să mănînce. Începeau masa cu brînză și o sfîrșeau cu muștar și lăptuci, după obiceiul celor vechi, pe care îl amintește Marțial. La sfîrșitul mesei primea fiecare cîte o porție bună de muștar.

Mîncărurile lor erau acestea:

Duminica: scrumbii, caltaboși, cîrnați, fripturi felurite, ficat de gîscă la frigare, potîrnichi, și, ca de obicei, brînză la începutul mesei și muștar la sfîrșit.

Lunea: mazăre cu slănină și bogate adnotări între boabe.

Marțea: anafura, plăcintă, dulciuri, pesmeți și pișcoturi.

Miercurea: capete de miel, de vițel, de bursuc (bursuci se găsesc mulți în acele locuri).

Joia: șapte feluri de ciorbe și, ca încheiere, nelipsitul muștar.

Vinerea: nimic decît coarne, și (după cum le-am văzut la față) nu tocmai bine coapte.

Sîmbăta rodeau oase, dar nu fiindcă ar fi fost săraci sau suferinzi; dimpotrivă, toți erau înzestrați cu burți bine împlinite.

Băutura lor era un vin „împotriva-norocului”, cum îl numeau ei.

Cînd voiau să mănînce sau să bea, își lăsau glugile pe piept cum se lasă în jos fereastra coifului.

După masă se rugau lui Dumnezeu murmurînd. În restul zilei așteptau judecata de apoi și făceau fapte de milostenie. Duminica se luau la bătaie. Luni își dădeau bobîrnace. Marți se scărpinau unii pe alții. Miercuri se trăgeau de limbă. Joi își suflau unii altora nasul. Vineri se gîdilau între ei. Sîmbătă se biciuiau care pe care.

Așa trăiau în cuprinsul mănăstirii. Iar cînd, la porunca starețului, ieșeau în lume, nu aveau voie, sub amenințare de cumplită pedeapsă, nici să se atingă de pește, nici să-l mănînce (dacă se aflau pe mare sau în altă parte pe apă) și nici carne oricare ar fi fost (dacă se găseau pe uscat). Era bine știut pentru fiecare că, întrucît aveau parte la ei acasă de toate bunătățile, nu le era îngăduit să fie nici hrăpitori, nici lacomi. În privința aceasta erau de neclintit, ca Stînca Marpeziană. Pe toate le făceau cu măsură și la timp potrivit, cîntînd din urechi, așa precum am spus. Cînd soarele apunea în mare, își trăgeau cizmele și își potriveau unul altuia pintenii; își așezau ochelarii pe nas și se pregăteau de culcare. La miezul nopții, Galentul intra în dormitor și toată lumea călugărească era în picioare. Frații își ascuteau bricele, iar după săvîrșirea slujbei își așezau mesele dinainte și mîncău așa cum am spus.

Fratele Ioan Retezătorul, privind pe veselii călugărași și văzînd rînduiala mănăstirii, nu s-a putut stăpîni și a strigat cît a putut:

- Ah, ce mai șobolani de bucătărie ! Frînge-le-aș gîtul și duce-m-aș după ei! Of, de ce nu-i aici Priap, ca în sărbătoarea de noapte a Canidiei, să-i asculte cum murmură din șezut, cu basul și cu contrabasul! Abia acum îmi dau seama că ne găsim la capătul pămîntului. În țara nemțească se dărimă mănăstirile și se răspopesc călugării; aici ei sînt sfințiți de-a-n-doaselea și în răspăr !

CAPITOLUL XXVIII

Cum Panurge, punînd întrebări unui frate fredon, a primit răspunsuri scurte

În timpul acesta Panurge n-a făcut altceva decît să privească

nutrișoarele acestor minunați fredoni. Apucînd de mîneacă pe unul din ei, sfrijit ca o scrumbie afumată, l-a întrebat:

Panurge - *Fraier* fredon fredonel, unde-s fetele?

Fratele a răspuns scurt - Jos.

Panurge - Sînt multe?

Fratele - Nu.

Panurge - Cîte sînt cu toate?

Fratele - Opt.

[.....]

Fratele - Albi.

Panurge - Ciorapii?

Fratele - Lungi.

Panurge - Cu ce se îndeletnicesc toata ziua?

Fratele - Stau.

Panurge - Ies cîteodată sa se plimbe?

Panurge - Să trecem acum în bucătăria fețelor. Nu te grăbi .

Panurge - Ce fac mai înainte?

Fratele - Foc.

Panurge - Ce le trebuie ca sa aprindă focul?

Fratele - Jar.

Panurge - Ce le dați să ardă?

Fratele - Lemn.

Panurge - Ce fel de lemn?

Fratele - Fag.

Panurge - Și pentru surcele?

Fratele - Brad.

Panurge - Dar în chilii ce fel de lemn ardeți? Să știi că eu fac parte pe din două cu fetele; cît e tainul lor?

Fratele - Mult.

Panurge - Ce le dați?

Fratele - Pîini.

Panurge - De grîu sau de secara?

Fratele - Grîu.

Panurge - Dimineața ce le dați?

Fratele - Terci.

Panurge - La prînz ce carne manîncă?

Fratele - Miel.

Panurge - Cum îl gătesc?

Fratele - Fript.

Panurge - Ce fel de ciorba?

Fratele - Borș.

Panurge - Ce fel de pește?

Fratele - Crap.

Panurge - Alt pește, nu?

Fratele - Somn.

Panurge - Și mai ce?

Fratele - Raci.

Panurge - Afară de raci?

Fratele - Scoici.

Panurge - Cum le plac fetelor ouăle?

Fratele - Tari.

Panurge - Asta-i tot ce mănîncă?

Fratele - Nu.

Panurge - Dar ce mai mănîncă?

Fratele - Pui.

Panurge - Și altceva?

Fratele - Porc.

Panurge - Numai atît?

Fratele - Curci.

Panurge - Alte păsări?

Fratele - Gîști.

Panurge - Pentru prăjeală ce le dați?

Fratele - Unt.

Panurge - Și ce fel de plăcinte?

Fratele - Dulci.

Panurge - Struguri mănîncă?

Fratele - Mulți.

Panurge - Cum le place să fie?

Fratele - Copti.

Panurge - Alte poame, nu le dați?

Fratele - Nuci.

Panurge - De băut, beau?

Fratele - Rar.

Panurge - Ce beau mai bucuros?

Fratele - Vin.

Panurge - Ce fel de vin?

Fratele - Bun.

Panurge - Alb sau roșu?

Fratele - Alb.

Panurge - În timpul iernii, ce fel de vin beau?

Fratele - Sfînt.

Panurge - Primăvara?

Fratele - Nou.

Panurge - Vara?

Fratele - Vechi.

Panurge - Și toamna, la culesul viilor?

Fratele - Must.

Panurge - Mulțumesc.

- Ei drăcie cu pălărie ! a strigat fratele Ioan, dar bine mai trăiesc
ștrengărițele ! Grăsuț trebuie sa le fie fredonețul și grăbit la așternut, după

atîta belșug de băutură și de mîncare,

- Așteaptă puțin, a spus Panurge, că n-am sfîrșit.

Panurge - Care-i ceasul la care se culcă fetele?

Fratele - Opt.

Panurge - Iar la sculare?

Fratele - Opt.

- Uitați-vă la el! a spus Panurge. E cel mai drăguț fredonel, pe care o să umblu călare la vară. Să dea Dumnezeu și binecuvîntatul sfîntul Fredon și binecuvîntata cuvioasa Fredonica, să ajungi într-o zi cel dinții judecător al Parisului! Maica ta, Cristoase ! Cum ai mai grăbi judecățile ! Cum ai mai scurta pricinile ! Cum ai mai vîntura hîrțile ! Cum ai mai da peste cap dovezile ! Ei, să trecem acum la alte bunătăți și să vorbim mai pe șleau despre milostivele noastre surori sus-pomenite.

Panurge - Cum e trupul lor?

Fratele - Plin.

Panurge - Și mai cum?

Fratele - Cald.

Panurge - Pîntecele?

Fratele - Larg.

Panurge - Buricul?

Fratele - Mic.

Panurge - Sub buric ce au?

Fratele - Păr.

Panurge - Ce fel de păr?

Fratele - Creț.

Panurge - Ce culoare?

Fratele - Blond.

Panurge - Iar cele bătrîne?

Fratele - Alb.

Panurge - Cum sînt la așternut?

Fratele - Iuți.

Panurge - Sînt rele de muscă?

Fratele - Cam.

Panurge - De cîte ori le cercetați?

Fratele - Des.

Panurge - Și cum le țineți în brațe?

Fratele - Strîns.

Panurge - Și ele ce spun?

Fratele - Tac.

Panurge - Copii fac?

Fratele - Nu.

Panurge - Cum vă culcați?

Fratele - Goi.

Panurge - Gîndește-te la jurămîntul pe care l-ai făcut și spune: cîte binecuvîntări pe brînci le dați fetelor în fiecare zi?

Fratele - Cinci.

Panurge - Și noaptea?

Fratele - Opt.

- Ia te uită, păcătosul! a spus fratele Ioan. Parcă s-ar teme să nu treacă peste treisprezece. Mai mare rușinea!

Panurge - Să fie cu puțință, frate Ioane? Tu te-ai încumeta să te masori cu vitejia lui? Ceilalți fac la fel?

Fratele - Toți.

Panurge - Care-i cel mai harnic dintre toți?

Fratele - Eu.

Panurge - Și nu dai greș niciodată?

Fratele - Nici.

Panurge - Mărturisesc drept că m-ai cam pus pe gânduri și nu mai știu ce să cred. Ia spune, după ce ți-ai vărsat tot focul în ajun, mai ai și pentru a doua zi?

Fratele - Mai.

Panurge - Ați găsit faimoasa iarbă din India, despre care pomenește Teofrast? Dar dacă, zic, printr-o împrejurare oarecare, ești nevoit să scurtezi numărul rugăciunilor, cum te simți?

Fratele - Rău.

Panurge - Și fetele, ele ce zic?

Fratele - Cer.

Panurge - Adică mai vor?

Fratele - Vor.

Panurge - Și dacă nu le binecuvîntați, ce fac?

Fratele - Plîng.

Panurge - Și ce le dați?

Fratele - Pumni.

Panurge - Iar ele ce fac ca să se apere?

Fratele - Pîrț !

Panurge - Amintește-ți de jurământul ce-ai făcut și spune: în care zi a săptămînii te simți mai moleșit?

Fratele - Luni.

Panurge - Și care-i luna anului în care ești mai în putere?

Fratele - Mai.

Panurge - Am înțeles.

Panurge a zîmbit și a spus:

- Aveți în fața dumneavoastră pe fratele cel mai strîmtorat din lume. L-ați auzit cît e de scurt, de strîns la vorbă și de zgîrcit în răspunsuri. Cred că ar fi în stare să împartă în patru un fir de muștar!

- O fi, a spus fratele Ioan, dar cu fetele lui vorbește mai pe îndelete. Zici că ar fi în stare să taie un fir de muștar în patru? Sfinte Sisoie ! Cred că ar înfulica o pulpă de vițel din două înghițituri și ar da de dușcă dintr-o dată o vadră de vin ! Uită-te la el, cît e de deșelat!

- Călugării ăștia, a spus Epistemon, sînt soi rău. Se arată lacomi la mîncare și spun că n-au altceva pe lume decît viața. Ce naiba mai au atunci regii și împărații?

- L-ați auzit pe acest mîrlan de frate, că luna martie e cea mai prielnică destrăbălării?

- Da, a spus Pantagruel, deși martie nu lipsește niciodată din post, iar postul a fost rînduit tocmai pentru a potoli poftele trupului, a pune stavilă simțurilor și a înfrîna pornirile cărnii.

- Așadar, poți să-ți dai seama ce anapoda a judecat papa care cel dintîi ne-a poruncit să postim, deoarece acest prăpădit de călugăr mărturisește că în nici un alt timp al anului nu se simte mai îmboldit de ispita plăcerilor trupești. Și e firesc să fie așa întrucît, după cum toți bunii și pricepuții doftori spun, bucatele cele mai ațîțătoare la dragoste trupească se mănîncă tocmai în timpul săptămînilor postului, precum mazărea, fasolea, ceapa, scoicile, scrumbiile, sălățile și toate celelalte verdețuri, prielnice împreunării, ca varza creată, lăptuca, tarhonul, loboda, macul, unișorul, păpădia; de asemeni, hameiul, smochinele, orezul și strugurii.

- Te va cuprinde mirarea aflînd, a spus Pantagruel, că bunul nostru papă a așezat dinadins postul cel mare în acel timp al anului, cînd căldura păstrată în sînul pămîntului de-a lungul lunilor înghețate ale iernii iese la iveală și se răspîndește în toate măduarele odată cu suculele care mustește în carnea copacilor; astfel, el a poruncit credincioșilor să mănînce în post tocmai acele bucate care, cum spuneai, ajută la înmulțirea neamului omenesc. Acum îmi amintesc că în catastiful de botezuri din Thouars, după cum am văzut cu ochii, numărul celor nou-născuți e mai mare în octombrie și în noiembrie decît în toate celelalte zece luni ale anului. Socotind vremea înapoi, înseamnă că au fost zămisliti în timpul postului!

- Am ascultat cu multă plăcere vorbele ce-ai rostit, a spus fratele Ioan, dar popa din Jambert credea altminteri. El zicea că femeile sînt mai puioase la vremea aceea, nu din pricina mîncărilor amintite, ci numai și numai fiindcă toți duhovnicii răpănoși, predicatorii încălțați și alți pleșcari mai mărunți amenință cu blestemul iadului și cu ghearele lui Scaraoțchi pe bărbații însurați care săvîrșesc în post păcatul preacurviei, iar aceștia, neîndrăznind să se mai întindă cu slujnicele, sînt nevoiți a rămîne pe lîngă muierile lor. Am zis!

- Tălmăciți fiecare așezarea postului după cum vă trăsnește prin cap, a spus Epistemon, născocind tot felul de pilde în sprijinul susținerilor dumneavoastră. Adevărul e că dacă s-ar șterge posturile, ceea ce găsesc că ar fi cu cale, cei dintîi care s-ar împotrivi ar fi, după cît cunosc, tocmai doftorii. Fiindcă oamenii nemaipostind nu s-ar mai îmbolnăvi, iar doftoricescul meșteșug nemaifiind la preț, felcerii ar muri de foame. Toate bolile se prădesc în timpul postului. Postul e răsadnița și patul prielnic, în care încolțesc toate racilele ! Nu numai atît. Ajunarea nu slăbește numai sănătatea trupului, dar mai ales tulbură liniștea sufletelor. Diavolii își găsesc de lucru, habotnicii scot capul și popii își fac mendrele cu puzderia lor de

sinoade, predici, spovediri, iertări, canoane, afurisenii. Nu vreau să spun că arismaspienii¹ ar fi în privința aceasta mai buni decât noi. Vorbesc numai ce e drept.

- Ascultă, cocoșel cocoșat, fredonel fredonat, omul acesta nu ți se pare că e un eretic?

Fratele - E!

Panurge - Și pentru a-și primi pedeapsa ce-ar trebui să fie?

Fratele - Ars!

Panurge - Și cât mai repede?

Fratele - Cît.

Panurge - Fără să-l mai fierbem?

Fratele - Da.

Panurge - Și cum să-l punem pe foc?

Fratele - Viu.

Panurge - Și cum să-l scoatem?

Fratele - Mort.

Panurge - Te-a supărat rău?

Fratele - Rău.

Panurge - Și ce ți se pare a fi?

¹ Popor din nord. Probabil aluzie la faptul că, primind Reforma, nu mai țineau postul catolic.

Fratele - Drac.

Panurge - Mai rău decât nebun?

Fratele - Mai.

Panurge - Cum trebuie să piară, așadar?

Fratele - Fript.

Panurge - Au mai fost și alții ca el?

Fratele - Mulți.

Panurge - Și au fost arși?

Fratele - Toți.

- Nu pricep ce plăcere îți face, a spus Epistemon, să stai la sfat cu acest călugăr janghinos, și te-aș ține de rău dacă nu te-aș cunoaște.

- Ba nu ,zău, a spus Panurge, flăcăul îmi place și bucuros l-aș duce să i-l arăt lui Gargantua. Când mă voi însura îl voi da nevestei mele să-l țină pe lângă ea.

- Adică să se țină cu ea, a spus Epistemon.

- Panurge, iubitule, ce-ai căutat ai găsit, a spus fratele Ioan. De ce ți-a fost scris n-ai să scapi. Ai să porți coarne pînă și-n călcîie !

CAPITOLUL XXX

Cum am ajuns în țara Mătăsurilor

Bucuroși că am cunoscut credința cea nouă a fraților fredoni, ne-am urmat calea pe apă încă două zile. A treia zi, cîrmaciul nostru a deslușit în zare un alt ostrov, mai frumos și mai plăcut decât toate cele întîlnite pînă

atunci. Ostrovul se numește al Postavurilor, fiindcă toate drumurile lui sînt așternute cu postav. Tot acolo se afla și ținutul Mătăsurilor, cel mult lăudat de pajii de la curte. Copacii și ierburile mari nu-și leapădă niciodată podoaba florilor, nici frunzele lor, care sînt de catifea și de damasc. Dobitoacele și păsările sînt țesute la gherghef. Multe din ele, ca și copacii de altminteri, semănau cu păsările și dobitoacele de la noi. Mai erau și altele pe care nu le văzusem niciodată: elefanți mișeîndu-se greu - șase de parte bărbătească, șase de parte femeiască - dintre cei arătați de împlînzitorul lor în circ, la Roma, pe timpul lui Germanicus, nepotul împăratului Tiberiu. Am văzut elefanți știutori de carte, muzicanți, dănțuitori, filozofi. Stăteau la masă în bună rînduială, mîncau și beau în tăcere, ca niște călugări cumiți în prînzitorul lor mănăstiresc. Au un nas lung de doi coți (noi îi zicem trompă) cu care beau apă, apucă prune, curmale și altele de-ale gurii. Se apără și lovesc cu el, cum lovim și ne apărăm noi cu brațul. Cînd pornesc la luptă, azvîrlă oamenii în văzduh și-i lasă să cadă la pămînt, făcîndu-i să crape de rîs. Au urechi mari și frumoase, ca niște tărăboanțe. Îndoaie picioarele și din genunchi și din glezne. Cei care îi înfățișează altfel nu i-au văzut niciodată, decît zugrăviți pe pînză. În gură, printre dinți, poartă două coarne. Așa le numește Juba, iar Pausanias spune de asemeni că sînt coarne, nu sînt dinți; Filostrat, dimpotrivă, că sînt dinți, nu coarne. Mie totuna mi-e, dar trebuie să aflați că sînt de fildeș curat, au o lungime de trei pînă la patru coți și pornesc din falca de sus, iar nu din cea de jos. Dacă v-ați lăsat amăgiți de cei care spun altfel, ați nimerit-o mai rău decît Elian, șoimanul minciunilor. Pliniu a văzut elefanți cu clopoței jucînd pe frînghie ca saltimbancii și călcînd peste mese, în plin ospăț, fără să facă vreun rău băutorilor.

Am văzut un rinocer aidoma cu cel pe care mi l-a arătat oarecînd Henri Clerberg: nu se deosebea mult de un vier bătrîn pe care l-am văzut în tîrg la Limoges, atît numai că avea deasupra botului un corn ascuțit la vîrf, lung de vreun cot, cu care se bizuia să lupte chiar împotriva elefantului, spintecîndu-i burta (care-i partea lui cea mai slabă) și lăsîndu-l mort-înțepenit.

Am văzut treizeci și doi de inorogi. Inorogul e o fiară de-o cruzime nemaipomenită; seamănă la trup cu un armăsar voinic, are capul ca al cerbului, picioare de elefant, coada în sfredel ca mistrețul, iar în frunte poartă un corn negru și ascuțit, lung de vreo șase sau șapte picioare, atîrnîndu-i ca creasta unui cocoș de India. Cînd pornește la luptă sau vrea să se slujească de el în alt chip, îl ridică în sus, iar cornul se întărește ca un os. Am văzut pe unul într-o haită de alte fiare sălbatice, dărîmînd cu cornul o fîntînă.

Panurge îmi spunea că unul din mădularele lui ar semăna cu acel corn, dar nu în lungime, ci în cealaltă însușire a lui.

Am văzut lîna de aur pe care a răpit-o Iason. Cei care spun că nu era lînă, ci un măr de aur, n-au fost niciodată pe ostrovul Postavurilor.

Am văzut un cameleon, așa cum îl zugrăvește Aristotel și cum mi l-a arătat și mie o dată Charles Marais (un felcer de mare renume de pe Ron). Cameleonul se hrănea cu aer ca și alții de soiul lui.

Am văzut trei hidre, aidoma cu cele pe care le știam din alte părți; sînt

niște șerpi avînd fiecare cîte șapte capete.

Am văzut paisprezece fenicși. În cărți scrie că nu-i pe lume decît unul singur; dar după slaba mea judecată, cei care spun astfel, numească-se ei chiar Firmien Lactance, n-au văzut fenicși decît în țara basmelor.

Am văzut pielea măgarului lui Apuleius. Am văzut trei sute nouă pelicani și șase mii șaisprezece păsări ale paradisului, mergînd în șir și ciugulind lăcustele din grîu; am văzut pasărea cu cap de cîine, pițigoi, mulgătoarea-caprelor, ulii, crotonotari (vreau să spun: onocrotali) cu gîtul lung, stimfalide, scorpii, pantere, dorcade, cerbi, cinocefali, satiri, cartozoni, tauri negri, monopede, pefagi, cefagi, neari, steri, cercopiteci, bizoni, musimoni, bituri, ofiri, păsări de noapte și grifoni.

Am văzut Jumătatea-Postului călare; Mărțișor și Cireșar îi țineau scara. Am văzut oameni-lupi, centauri, tigri, leoparzi, hiene, camelo-pardali, licorni.

Am văzut un pește mic, numit opritor (grecii îi spun *echeneis*). Se proptise înaintea unei corăbii mari și o ținea pe loc, deși corabia plutea în larg cu toate pînzele sus, desfășurate în bătaia vîntului. Cred că era corabia lui Periandru, tiranul pe care un peștișor l-a împiedicat să-și urmeze calea. Mutianus l-a văzut tot în țara Mătăsurilor, nu în altă parte. Fratele Ioan spunea că în grădinile Parlamentului, unde se țin judecățile, trăiesc două soiuri de pești. Unii care rod carnea și otrăvesc inimile împričinaților, seniori și țărani, bogați și săraci, mari și mici; aceștia sînt rechinii. Ceilalți sînt pești-opritori, care se pun de-a curmezișul judecăților și le țin în loc la nesfîrșit.

Am mai văzut maimuțe, pantere, rîși și cefalopozi (care au picioarele dinainte ca niște mîini și laele dinapoi ca niște picioare de om); apoi cucurute și eali, mari ca niște hipopotami, cu coada ca a elefantului, cu fălci ca ale mistrețului și coarne mișcătoare ca urechile de măgar. Cucurutele sînt niște dobitoace foarte sprintene, de mărimea catîrilor din Mirebalais, au gîtul, coada și pieptul de leu, picioare de cerb, botul despicat pînă la urechi, iar în gură numai doi dinți, unul sus și altul jos. Se zice că au glas de om, dar eu nu le-am auzit vorbind. (Unii spun că nimeni n-a văzut vreodată un cuib de vultur; eu am văzut unsprezece, să țineți minte.)

Am văzut halebarde potrivite dinadins pentru mîna stîngă, ceea ce nu știam să fie.

Am văzut manticori, niște animale foarte ciudate: au trup de leu, părul roșu, fața și urechi de om, trei șiruri de dinți petrecîndu-se unii într-alții, cum vîri degetele de la o mînă printre degetele celeilalte. Poartă un ac în coadă, împungînd cu el, ca scorpia, și au glasul frumos.

Am văzut catoblepi, alte fiare sălbatice, cu trupul mic și capul peste măsură de mare, abia se pot ridica de la pămînt. Ochii le sînt atît de veninoși, încît oricine îi privește moare pe loc, ca cei trăsniți de căutătura șarpelui-bazilic.

Am văzut dobitoace cu două spinări, care mi s-au părut nespuse de vesele și de jucăușe; își săltau tîrîțele în vînt ca niște cozi de codobatură.

Am văzut - ce nu mai pomenisem pînă atunci - raci de apă dulce mergînd ca soldații în rînd, unul lîngă altul. Nu mă mai săturam privindu-i !

Cum am văzut în țara Mătăsurilor pe Se-Zice și despre școala martorilor

Trecînd mai departe prin țara Mătăsurilor, am văzut înaintea noastră, despicîndu-se pînă în adînc valurile Mării-de-Mijloc, așa cum, în largul noianului de ape al Arabiei s-a despărțit în două Marea Roșie, ca să lase calea deschisă evreilor la ieșirea lor din Egipt. Am zărit pe Triton cîntînd din scoica lui uriașă, pe Glauco, pe Proteu, pe Nereu și pe ceilalți zei și balauri ai mărilor. O puzderie fără număr de pești de tot soiul jucau, zburdau, săltau, se războiau, răsuflau, se împreunau, vînau, se hărțuiau, se pîndeau, se sfătuiau, se sfădeau, se împăcau, se hîrjoneau și petreceau.

În alt loc, nu prea departe, am zărit pe Aristotel cu un felinar în mînă, aidoma pustnicului zugrăvit de Saint-Cristophe: privea în jurul lui cu luare-aminte și însemna tot ce vedea. În spatele lui stăteau ca niște ciraci ai lui alți filozofi: Apian, Eliodon, Atheneu, Porfir, Pancrațiu, Arhadian, Numenius, Poseidonius, Ovidius, Opian, Olympius, Seleucus, Leonida, Agatocle, Teofrast, Demonstrat, Mutianus, Nimfodor, Elian și alți cinci sute de oameni fără treabă, ca Chrysip și Aristarc din Sola, care vreme de cincizeci și opt de ani a privit zborul albinelor, fără ca altceva să mai facă. Am zărit printre ei pe Pierre Gilles, care ținea în mînă o oală și cerceta cu multă luare-aminte udul peștilor.

Privind încă o dată minunata țară a Mătăsurilor, Pantagruel a spus:

- Privirile mele s-au îmbătat de atîtea frumuseți, dar de săturat, nu m-am săturat. Îmi chiorăie mațele de foame!

- Să încercăm, am spus eu, să gustăm din aceste frunze de anacam-serote*, care ne sînt la îndemînă. Ptiu! nu-s bune de nimic!

Am cules cîteva corcodușe care atîrnau pe un colț de covor, dar n-am izbutit nici să le mestec, nici să le înghit. Aș fi jurat că-s jurubițe de mătase! N-aveau nici un fel de gust. Îmi vine să cred că în acest loc învățase Heliogabal să ospăteze pe flămînzii. După ce-i ținea neînfrițați făgăduindu-le feluri alese, îmbelșugate, împărătești, le punea dinainte bucate plăsmuite din ceară, din marmură și din lut sau zugrăvite pe fața de masă.

Cutreierînd, așadar întreg ținutul pentru a găsi ceva de mîncare, am auzit deodată un zgomot răsunător și împrăștiat, ca și cum ne-am fi aflat la Bazacle, lîngă Toulouse, unde spală femeile rufe cu lopățica.

*Plantă închipuită, reaprinzînd o dragoste stinsă.

Fără să mai stăm pe gînduri, ne-am îndreptat spre partea de unde pornea larma aceea. Am dat peste o babă cocoșată, strîmbă și pocită. Numele ei era Se-Zice. Avea gura lăbărțată pînă la urechi, în gură îi jucau șapte limbi și fiecare limbă era despicată în alte șapte. Vorbea neconținut despre orice, cu toate limbile și în toate graiurile lumii. Întreg trupul ei, din cap pînă-n picioare, era numai urechi; avea atîtea urechi, cîți ochi avea pe vremuri Argus. Baba era oarbă și oloagă de picioare.

Am văzut în jurul ei o mulțime nemăsurată de bărbați și de femei, ascultînd-o cu luare-aminte. Am deosebit printre ei cîțiva care păreau a fi oameni în toată firea; unul ținea în mînă un glob al pămîntului și, arătîndu-l celorlalți, le împărțea lămuriri despre tot ce vedea pe el. În cîteva ceasuri, ascultătorii ajungeau învățați. Omul acela avea o ținere de minte nemaipomenită și vorbea frumos despre o seamă de lucruri minunate, pe care, dacă ai vrea să le cunoști tu însuți, nici o viață de om nu ți-ar ajunge și nici a o suta parte din ele nu le-ai ști: despre piramidele Nilului și ale Babilonului, despre troglodiți, himantopozi, blemiți, pigmei, canibali, despre munți hiporboreeni; despre oegipanzi și alte drăcii pe care le aflase de la doamna Se-Zice.

Am văzut, tot acolo, pe Herodot, pe Pliniu, pe Solon, pe Filostrat, pe Mela, pe Strabon și pe alții din cei vechi; apoi pe marele iacobin Albert, pe Pierre Temoin, papa Pius II, Volateran, pe bărbatul viteaz Polo Iovio, Jacques Cartier, Șafton Armeanul, Marco-Polo Venețianul, Ludovic Romanul, Pietro Alvarez și nu mai știu pe cîți alții dintre cronicarii de astăzi, ascunși după un covor și scriind pe furiș fel de fel de isprăvi mari, toate auzite de la Se-Zice.

În dosul unei perdele de catifea, pe care erau zugrăvite frunze de izmă-creață, se strînseseră în jurul lui Se-Zice o mulțime de școlari silitori și destul de tineri, din Perche și din Manceau. Întrebîndu-i ce învață, am aflat că din frageda lor pruncie se pregătesc și se deprind să fie martori. Ei ajung să stăpînească atît de bine acest meșteșug, încît, întorcîndu-se acasă, reușesc să trăiască în chip cinstit din meseria de martor, vînzînd mărturiile învățate de la Se-Zice, celor care le plătesc mai mult ziua de lucru.

Puteți să-mi spuneți despre ei orice veți vrea, dar nouă ne-au dat să ne înfruptăm din pîinea lor și ne-au îmbiat să bem din ulciorul lor, pe săturate. Ne-au sfătuit apoi prietenește să mai ocolim adevărul, pe cît ne va fi cu putință, dacă dorim să ajungem binevăzuți la curtea marilor seniori.

CAPITOLUL XXXII

Cum am nimerit în țara Luminilor

Răuprimiți și prostrăniți în țara Mătăsurilor, am pornit mai departe pe mare și am mers astfel vreme de trei zile. A patra zi, dis-de-diminează, ajungînd în apropiere de ostrovul Luminilor, am zărit pe deasupra valurilor un joc ușor de focuri zburătoare. În ceea ce mă privește, mi-am închipuit că sînt nu felinare, ci pești, ale căror cozi înflăcărâte se zbăteau peste ape; sau poate licurici care scînteiau de departe, cum lucesc către asfințit, la noi în țară, boabele de orz cînd dau în pîrg. Cîrmaciul ne-a spus însă că erau felinare de strajă. Întreg ținutul era luminat de jur împrejur de aceste felinare din partea locului, care călăuzeau alte felinare străine, de cordelieri și iacobini, venite să ia parte la conciliul ce se ținea acolo.

Ne-am temut să nu fie vreun semn de furtună; dar cîrmaciul ne-a liniștit, spunîndu-ne să n-avem nici o grijă.

CAPITOLUL XXXIII

Cum am coborât pe țărmul Lihnobienilor și am intrat în țara Luminilor

Ajungînd la ostrovul Luminilor, Pantagruel a zărit în vîrfurile unui foisor înalt fanarul de la Rochelle, care ne-a luminat calea. Am mai văzut fanarul de la Păros din Nauplia, și pe cel din Atena, aprins pe Acropole în cinstea Minervei. Aproape de țărm se află un mic sat unde locuiesc lihnobienii, un neam de oameni care trăiesc din lumină, ca în țara noastră călugării-cerșetori din pantahuza maicilor. Sînt oameni cumsecade și harnici. (Demostene tot aici s-a luminat.) Din satul acela și pînă la palat am fost însoțiți de trei obeliscolihniți care sînt străjile înarmate ale țărmului, purtînd fesuri înalte ca albanezii. Le-am arătat pricina călătoriei noastre și dorința ce-aveam de a primi din partea reginei Luminilor un felinar, care să ne lumineze calea și să ne călăuzească pînă la oracolul Butelcii. Ne-au făgăduit că ne vor sta în ajutor, adăugînd că am sosit într-un ceas priincios, cînd vom putea să alegem un felinar de mîna întîi, întrucît tocmai atunci se ținea un sinod al lor.

Ajungînd la palatul domnesc, ne-am înfățișat reginei, însoțiți de două felinare de onoare: unul era felinarul lui Aristofan, celălalt, felhuarul lui Cleante. Panurge, care cunoștea graiul lor, le-a arătat, în puține cuvinte, ținta călătoriei noastre. Regina ne-a făcut parte de-o primire prietenoasă și ne-a poftit în seara aceea la masă, avînd a ne alege totodată felinarul dorit. Ne-am bucurat și am primit poftirea, fără să uităm însă a cerceta și a însemna cu grijă îmbrăcămintea, purtarea, mișcările ei, precum și întreaga rînduială a ospățului.

Regina era înveșmîntată într-un strai de cleștar limpede, frumos șlefuit și încrustat cu diamanturi mari. Felinarele de sînge regesc erau îmbrăcate, unele în sticlă limpede și sclipitoare, altele în marmoră străvezie de Capadochia. Celelalte, în așchii subțiri de unghie, în foi de hîrtie și în pînză ceruită. Lămpile erau înșiruite după tagma și vechimea neamului lor. Am văzut una plămădită din lut, ca o oală, stînd printre cele mai de frunte; mult m-am mirat cînd am aflat că era lampa lui Epictet, pe care odinioară nimeni nu voia să dea trei mii de drahme.

Am privit cu luare-aminte întocmirea și înfățișarea lămpii cu mai multe fitiluri a lui Marțial, ca și lampa cu douăzeci de flăcări, pe care a închinat-o zeilor fiica lui Tisias, Canope. N-am trecut fără să privim lampa care atîrna altădată la Teba în altarul lui Apolo Palatinul, și strămutată mai tîrziu de Alexandru Cuceritorul la Cumes în Eolida. Am mai zărit o alta, vrednică de luare-aminte din pricina ciucurelui frumos de mătase roșie pe care îl purta: am aflat că e lampa lui Bertol, lumina legilor. Am mai însemnat pe răbojul minții alte două, diferite de celelalte, fiindcă aveau la brîu două clistire. Mi s-a spus că una era *lumînarea-mare*, cealaltă *lumînarea-mică*¹, a spițerilor.

Venind ceasul de cină o dată cu asfințitul, regina s-a așezat în fruntea mesei, iar celelalte lămpi și felinare, după treapta slujbelor lor. Fiecăruia i s-a pus dinainte, drept gustare, o lumînare groasă, afară de regină, pentru care s-a adus o făclie aprinsă, de ceară albă, mare și vînjoasă, puțin înroșită la capăt. Felinarele de sînge regesc și-au primit și dumnealor partea ce li se

cuvenea; felinarului episcopesc din Mirebalais i s-a dat o lumînare -din unt de nucă, iar celui din Poitou o lumînare ferecată. Dumnezeu mi-e martor cîta lumină puteau să răspîndească feștilele lor! Nu mai vorbesc -despre alte felinare mai tinerele, care păreau să stea sub ascultarea unei lămpi bătrîne, și luminau într-un fel deosebit de celelalte, în niște culori care mie mi s-au părut cam deșucheate.

După cină ne-am dus să ne odihnim. A doua zi dimineața, cu învoirea reginei, ne-am ales drept călăuză unul din felinarele cele mai de seamă. Apoi ne-am luat rămas bun și am pornit mai departe.

¹ *Luminare majus* și *Luminare apothecarium* (lat.) - celebre farmacopei, apărute la sfîrșitul sec. al XVI lea.

Mi s-a dus vestea de prost .
Unde ești, iubita mea?
Fie-ți milă!
Nu mai cred în iubire.
M-am despărțit de ea plîngînd în dragoste am suferit.
Cînt și oftez.
Nu știu de ce?
Hai, iubito, hai!
Rumenă și argăsită Frumoasa Francoise.
Așa gîndesc.
Nădejdea mea.
Așa-mi place!
Mielul pocăit.
Daruri din Spania.
Rămas bun.
Să nu-ți fie frică .
Cu ce-a greșit iubirea mea?
A sosit vremea să plîng
M-a făcut mama să-ți seamăn
Mărturisesc
Mă voi întoarce *Dulcis amica*
Pampeluna
Ai mințit!
Bucuria mea
Pe jumătate
Verișoara Revino !
Cîntecele mele dragi
Vîră-te-n mine
Castelul De-a-ndoaselea!
Norocul chior Nemțoaica
Gîndul dragii mele Frumoasa mea, n-ai făcut bine !
Doamne, rea-i muierea mea
Cînd inima va vorbi

Măntăluța verde
Tulburelul
Triste plăceri
Durerea mea
Țesătoarea
Păstorito,
draga mea Pavana
La anii ce-au trecut
Freamăt de pădure
Va veni ziua aceea
Mixandra
La căldurică
Ce bine-i să iubești
Pe toate părțile

I-am mai văzut jucînd după un cîntec din Poitou, pe care-l cînta un felinar din Saint-Maxent și o gură-cască din Parthenay-le-Vieux. Trebuie să mai aflați, bețivilor, că felinarele țineau foarte bine pasul danțului și țopăiau cum nu se poate mai frumos pe piciorul lor de lemn.

La sfîrșit, am mai închinat un pahar la botul-calului, iar regina ne-a dat să ne călăuzească pe unul din felinarele ei, care ne-o plăcea. Am ales unul, pe care-l știam prieten de-al cuviosului părinte Lamy și pe care îl cunoșteam ca pe un om de ispravă. El m-a recunoscut de asemeni, și mi s-a părut a fi cel mai luminat, cel mai săritor, cel mai învățat, cel mai chibzuit, cel mai bun vorbitor, sufletul cel mai ales și felinarul cel mai potrivit dintre care se aflau acolo.

La ieșirea din palat am auzit glasul unui felinar cu picior răsucit, care spunea că nu s-ar lipsi de o noapte bună, să-i dea cineva atîtea bună-dimineața, cîte castane au intrat în tocătura de ficat de gîscă, de la potop încoace. Voia să ne lase a înțelege că nu poate să mănînce și să bea cu poftă decît noaptea, cînd felinarele sînt la locul lor, în tovărășia lămpilor drăgălașe. Soarele nu vede cu ochi buni asemenea ospete, dovadă că Jupiter, cînd a fost să se culce cu Acmena, mama lui Hercule, l-a ținut ascuns vreme de două zile, după ce, nu demult, aflase că Venus s-a dat în dragoste cu Marte.

CAPITOLUL XXXIV

Cum am ajuns la oracolul Butelcii

Luminați și călăuziți cu multă voieșie de acel vrednic felinar, am sosit la ostrovul căutat, unde sălășluia oracolul Butelcii. Punînd piciorul pe uscat, Panurge s-a învîrtit o dată ca o sfîrlează și i-a spus lui Pantagruel:

- După atîtea osteneli și atîta trudă, iată-ne ajunși la locul ce-am dorit!

A mulțumit cu multă cuviință felinarului, iar acesta ne-a îndemnat să avem încredere și să nu ne înspăimîntăm de cele ce vom vedea.

Pentru a pătrunde pînă la templul sfintei Butelci, a trebuit să trecem printr-o întinsă podgorie, în care se aflau cele mai felurite soiuri de viță, Falern, Malvoise, Muscadet, Tago, Beaune Mireveaux, Orleans, Picardent,

Arbois, Coussi, Anjou, Graves, Vierron, Nerac și altele. Via fusese sădită odinioară de însuși Bachus, care a hărăzit-o să poarte frunze, flori și ciorchini în toate timpurile anului, ca portocalii din San Remo. Bunul nostru felinar ne-a îndemnat să gustăm fiecare câte trei struguri, să ne învelim încălțărilor în foi de viță și să prindem în mîna stîngă câte o coardă verde. La capătul podgoriei am trecut pe sub o poartă bătrînă, pe care era cioplit cu multă gingășie chipul unui băutor. De o parte stăteau rînduite tot felul de șipuri, butelci, clondire, butoaie, poloboace, oale, vedre și amfore; apoi, atîrnînd la umbra unei bolți de viță, de partea cealaltă grămezi de usturoi, de arpagic, de ceapă, de șunci, de caltaboși, de brînzeturi, de limbi afumate și un fel de magiun amestecat cu foi de viță. Chipul era înrămat cu multă migală într-un chenar împletit din coarde de viță. Alături erau înșirate vreo sută de feluri de pahare: pahare cu picior, pahare cu talpă, ulcioare, pocale, potire, găvane, căușuri, ploști, ulcele și alte arme de-ale lui Bachus. Pe pragul de sus al porții, sub zoofor¹, erau scrise aceste două stihuri:

De vrei să treci această poartă,

Să ții un felinar de toartă!

- Am avut grijă, a spus Pantagruel; în toată țara Luminilor nu-i un felinar mai bun și mai sfînt ca al nostru.

Poarta dădea spre o boltă largă și frumoasă de viță, încărcată cu struguri în cinci sute de culori și de cinci sute de soiuri, potrivite și alese de meșteșugul podgoreanului: galbeni, albaștri, ruginii, portocalii, liliachii, negri, albi, verzi, viorii, bulbucăți, pistruiați, lungi ca țîța-vacii, bășicați, înspicați, despicați, țuguiăți, brumați, înflorați. La capătul ei, bolta era perdeluită cu trei tulpini de iederă bătrînă, iar printre frunze se deschideau o puzderie de luminișuri. Ajunși aici, strălucitul nostru fanar ne-a poftit să ne întocmim câte un fes albanez din frunze de iederă și să ni-l punem pe cap. Ceea ce, fără zăbavă, am făcut.

- Niciodată, în cele trecute vremuri, preotesele lui Jupiter nu s-ar fi încumetat să treacă pe sub această boltă de viță ! a spus Pantagruel.

- Credința lor însăși le-ar fi oprit, a răspuns luminatul nostru felinar. Trecînd pe sub bolta cu struguri, le-ar fi stat vinul deasupra capului, și ar fi însemnat să se lase stăpînite de puterea lui; preoții, ca și toți cei ce-și închină viața lor adîncind tainele dumnezeirii, trebuie să-și păstreze sufletul liniștit, departe de tot ce-ar putea să le răscolească simțurile; iar dintre toate patimile trupești, cea mai tulburătoare de minte e beția. Nici voi, trecînd pe sub această boltă, nu veți fi vrednici a pătrunde în altarul sfintei Butelci dacă marea preoteasă Bacbuc nu va vedea frunze de viță pe talpa picioarelor voastre, ca semn că nu vă e teamă de puterea vinului, ci, tocmai dimpotrivă, călcînd peste ea, o stăpîniți.

- Nu sînt un mare învățat, a spus fratele Ioan, și îmi pare rău; dar în cartea rugăciunilor mele, în Apocalips, scrie, ca despre un lucru minunat, cum o femeie mergea avînd luna sub picioarele ei: aceasta vrea să însemne, după cum Bigot ne-a lămurit, că nu era din soiul celor cu capul în lună, adică lunatice cum s-ar zice. Iată de ce mă simt îndemnat să cred cele ce-ai spus, domnule felinar și iubite prietene.

¹ Friză împodobită cu reprezentări de animale.

CAPITOLUL XXXV

Cum am coborât sub pământ pentru a pătrunde în altarul Butelcii și pentru ce Chi-non e cel dintâi oraș din lume

Am coborât apoi sub pământ, pe un drum sfredeluit în stînci de var. Pe peretele alb era zugrăvit, fără prea multe podoabe, un alai de femei și de satiri, însoțind pe bătrînul Silene, care trecea rîzînd, călare pe măgar. I-am spus lui Pantagruel:

- Tinda aceasta îmi amintește o hrubă care se află în cel mai vechi oraș din lume, și unde se găsesc chipuri tot atît de frumos zugrăvite ca și cele de aici.

- Unde? a întrebat Pantagruel. Care e cel mai vechi oraș din lume despre care vorbești?

- Chinon! am răspuns eu. Sau cum i se mai spune: Cainon, în Tourraine.

- Știu unde e Chinon-ul, a spus Pantagruel. Cunosc și acel beci cu chipuri zugrăvite. Am deșertat acolo multe cupe de vin bun și rece. Nu mă îndoiesc că e un oraș foarte vechi, după cum arată stema lui, pe care scrie:

Chinon, Cainon, străveche așezare,

E mic orașul, faima lui e mare.

Sus, străjuiesc pădurile-nverzite

Jos, curge Viena-n unde liniștite.

Dar de unde ai scos-o, că e cel mai vechi oraș din lume? Scrie undeva? Ce dovadă ai?

- Am citit în Sfînta Scriptură, că cel mai vechi ziditor de orașe a fost Cain; și nu e greu de înțeles că a dat numele lui cetății pe care a întemeiat-o mai întîi: Cainon. După cum, mai tîrziu, urmîndu-i pilda, toți ceilalți ctitori de orașe și cetăți au făcut la fel. Astfel, Atena și-a primit numele ei de la Minerva, căreia grecii îi spun Atena, Alexandria de la Alexandru; Constantinopol de la Constantin; Pompeiopolis din Cilicia, de la Pompei; tot astfel s-au numit Canaaenii de la Cana; Sabeianii de la Saba; Asirienii de la Asur; apoi Ptolemais, Cezareea, Tiberium și Herodium din Iudeea.

În timp ce schimbam între noi aceste cuvinte, am văzut ieșind un clondir mare -(felinarul nostru spunea că e filozof, sfetnicul sfîntei Butelci), însoțit de străjile altarului, niște butelcuțe franțuzești. Văzîndu-ne înarmați cu coarde de viță și încununați cu frunze de iederă (așa cum am arătat), cunoscînd de-așemeni pe renumitul nostru felinar, ne-a poftit să intrăm fără sfială, dînd poruncă să fim duși de-a dreptul la prințesa Bacbuc, însoțitoarea sfîntei Butelci și marea preoteasă a tuturor tainelor lumii. Ceea ce s-a îndeplinit.

CAPITOLUL XXXVI

Cum am coborât treptele numerelor și despre spaima care l-a cuprins pe Panurge

Am coborât o scară de marmură, care ducea sub pământ: aici am ajuns la

un loc neted și ne-am oprit puțin. După aceea au urmat alte patru scări la fel. Panurge a întrebat:

- Am ajuns?
- Cîte scări ați numărat?
- Una, două, trei, patru, a răspuns Pantagruel.
- Adună aceste numere, a spus felinarul. Cît fac?
- Zece, a răspuns Pantagruel.
- Urmează socoteala căreia Pitagora i-a spus *tetradă*, și înmulțește aceleași numere cu zece.
- Zece, douăzeci, treizeci, patruzeci.
- Adună-le și pe acestea.
- O sută.
- Înmulțește cu opt, și cînd vei ajunge la acest număr predestinat, vom fi la poarta templului. Aceasta e adevărata *psihogonie* a lui Platon, atît de lăudată de învățații academici, și totuși atît de puțin înțeleasă: fiecare jumătate a ei e alcătuită din unitatea a două numere prime, din două ridicate la pătrat și două la cub.

De mare folos la coborîrea acestor trepte ne-au fost mai întîi picioarele, căci altminteri ne-am fi dus la vale de-a rostogolul, ca niște butoaie, iar în al doilea rînd, felinarul nostru neprețuit, căci nici o altă lumină n-am zărit. Parcă ne-am fi aflat în hruba sfîntului Patriciu în Hibemia sau în groapa lui Trofoniu din Beoția.

Coborîsem cam șaptezeci și opt de trepte, cînd Panurge a început să strige deodată către luminatul nostru felinar:

- Minunate domn, te rog din adîncul inimii mele îngrijorate să ne întoarcem! Maică, măicuța mea, mor de frică ! Jur că nu mă mai însor! Ți-ai dat destulă osteneală pentru mine, Dumnezeu te va răsplăti pe lumea cealaltă și nici eu nu te voi uita dacă voi scăpa cu viață din această vizuină de troglodiți; dar să ne întoarcem ! Fie-ți milă! Mi-e teamă să nu fi ajuns pe țărmul Tanarei, unde coboară drumul în iad. Mi se pare că aud pe Cerber cum latră. El e ! Au început să-mi vîjîie urechile ! N-am pentru javra asta nici o evlavie. De cîte ori văd un cîine repezindu-se la picioarele mele să mă înhațe, mă apucă o durere cumplită de măsele. Am nimerit în groapa lui Trofoniu, o să ne mănînce de vii strigoi și vîrcolacii, cum l-au înghițit odinioară pe unul din arcașii lui Demetrius, fiindcă nu luase cu el nimic de mîncare... Unde ești, frate Ioane? Borțosule, stai aici lîngă mine, că mor de frică. Unde ți-e sabia? Eu n-am nici o armă: nici ca să dau, nici ca să mă apăr. Să ne întoarcem !

- Aici sînt, a răspuns fratele Ioan, nu-ți fie teamă. Te țin bine de chică și nici optsprezece draci nu vor fi în stare să te smulgă din mîinile mele, măcar că n-am sabia la mine. De sabie n-ai nevoie niciodată, cînd ți-e brațul voinic și inima tare. Primi-vom întru ajutor armele cerului! Așa a plouat cu pietre (care se mai văd și astăzi în Provența, pe cîmpul de la Crau, lîngă gropile Mariane) - cînd Hercule n-a mai avut la îndemîină alte arme să lupte împotriva celor doi fii ai lui Neptun. Cum, adică? Am ajuns în stihiiile unde se duc sufletele nou-născuților care mor nebotezați? (Păzește-ne, Doamne, or să ne spîrcîie pe toți!) Sîntem la talpa iadului, în bîrlogul diavolilor? Las' pe

mine, am să le frîng oasele la toți, că am foi de viță pe tălpi! Nu mă dau ! Unde sînt? Să-i văd ! Nu mi-e teamă decît de coarnele lor. Dar cînd mă gîndesc la coarnele pe care le va purta Panurge cînd s-o însura, mă simt la adăpost. Cu duhul meu cel prevestitor, îl și văd ca pe Acteon, încornorat, cornificat.

- Ia seama, *frater*, a spus Panurge, pînă li s-o îngădui călugărilor să se însoare, nu cumva să te cununi cu frigurile. Eu am să-ți fiu nașul, dacă voi scăpa cu viață din gaura asta ! Mă tem că frigurile nu sînt neveste tocmai vesele. După cum mi-aduc aminte, și Pisihoțul voia să te însoare cu ele, cînd l-ai făcut eretic.

Strălucitul nostru felinar ne-a curmat cearta, spunîndu-ne că în acel loc trebuia să păstrăm tăcerea, punînd strajă gurii și înghițindu-ne vorbele. Totodată ne-a liniștit, încredințîndu-ne că n-avem a ne teme și vom auzi oracolul Butelcii, de vreme ce sîntem încălțați cu foi de viță.

- Să mergem, a spus Panurge. Să înfruntăm mînia diavolilor ! O singură dată moare omul. Eu, unul, spun drept, aș fi dorit să cad în luptă. Înainte ! Înainte ! Am curaj cît îmi trebuie și chiar mai mult. Adevărat că-mi cam tremură inima, dar de răceala și umezeala beciului. Nu de frică, ci de frig. Înainte și fără teamă să bă... Eu sînt Panurge-Inimă-de-Leu!

CAPITOLUL XXXVII

Cum s-au deschis singure porțile templului

La capătul scărilor am dat peste o poartă tăiată în piatră de matostat, sprijinită pe colonne dorice. Pe pragul de sus scria cu litere de aur această cugetare: *in vino veritas* (în vin e adevărul). Cele două aripi ale porții erau făurite din aramă de Corint și împodobite cu chipuri frumos turnate și șlefuite după legile minunatului meșteșug al sculpturii. Ușile, prinse în țîțînile lor, se îmbinau fără lacăt, zăvor sau altă legătură. Deasupra lor atîrna un diamant indian de mărimea unui bob de fasole egipteană, încrustat în aur curat; iar de fiecare parte, către pereți, atîrna cîte o funie de usturoi.

Felinarul nostru și-a cerut iertare că nu ne poate însoți mai departe, dar de-acum încolo nu vom mai avea altceva de făcut decît să ne supunem îndrumărilor mării preotese Bacbuc. După cum am înțeles, acelui felinar nu-i era îngăduit să pătrundă în templu, dintr-o pricină pe care nu găsea cu cale s-o împărtășească muritorilor de rînd. Pentru orice întîmplare, ne-a sfătuit să nu ne pierdem cu firea și să n-avem nici o teamă; ne-a mai spus că putem să ne bizuim din nou pe ajutorul lui, cînd vom dori să ne înapoiem. Apoi a luat diamantul care atîrna la împreunarea celor două uși și l-a aruncat într-o cutie de argint, dinadins pregătită pentru a-l primi. Pe pragul fiecărei uși a tras de un șnur de mătase roșie, lung de vreun stîngen și jumătate, la capătul căruia spînzura o căpățîină de usturoi. A legat șnurul de două inele de aur (care se aflau acolo), apoi s-a depărtat.

Ca prin farmec, poarta s-a deschis singură, fără a scoate acel sunet ascuțit, pe care îl fac, scrîșnind, porțile grele de aramă, ci numai un murmur ușor și dulce, care a tremurat prelung sub bolta templului. Pantagruel a înțeles

fără greutate de unde venea murmurul acela, văzînd pe muchea dinspre perete a fiecărei uși, de-a lungul pervazului, un mic cilindru, care se învîrtea cu ușa deodată, pe o lespede de marmură, tare și netedă, lustruită de-atîta frecare.

Mult m-am mirat privind cum se deschid porțile, fără ca cineva să le fi împins; și pentru a dezlega taina, m-am apropiat să văd cu ce putere sau prin ce mașinărie se închiseseră din nou, bănuind că îndatoritorul nostru felinar, deschizîndu-le, folosise iarba-fiarelor, numită *ethiopis*, care deschide orice încuietore. Dar, în partea unde cele două aripi ale porții se prindeau în canatul lor, n-am deosebit decît o lamă de oțel subțire, îmbucată în țîțîna de bronz.

Am mai zărit două bucăți lungi de magnet indian, groase de o jumătate de palmă, de culoarea cerului, netede și bine lustruite, care erau înfipite pe toată lărgimea lor în pereții templului, unde porțile, deschizîndu-se, întîlneau zidul și se opreau.

Așadar, atrase cu putere de acel magnet, lamele de oțel, printr-o minunată și tainică lege a naturii, porneau mișcarea ușilor. Dar nu oricînd și oricum; căci atunci cînd magnetul era scos de la locul lui, oțelul nu i se mai supunea; după cum, dimpotrivă, căpățînilile de usturoi (care ucid puterea magnetului și îi răpesc puterea de a atrage), trebuiau înlăturate; ceea ce felinarul nostru făcuse trăgînd de funia în care erau legate.

Pe magnetul din dreapta era scris, cu litere latine frumos săpate, acest stih în metru iambic:

*Ducunt volentem fata, nolentem trahunt*¹.

Pe celălalt magnet am citit această cugetare însemnată cu litere mari: TOATE LUCRURILE SE ÎNDREAPTĂ SPRE SFÎRȘITUL LOR.

CAPITOLUL XXXVIII

Cum era alcătuită pardoseala templului și înstemată cu pietre rare

După ce am citit acele pisanii ale mărețului templu, am stat și am privit minunata întocmire a pardoselii, cu care nici o altă lucrare a mîinilor omenești nu se poate asemui; nici pavelele templului Fortunei din Perenesta, zidit pe vremea lui Sylla, nici podeaua pe care a așternut-o Sosistrat la Pergam, și căreia grecii îi spun *Asarotum*². Era un mozaic îmbinat din lespezi de piatră rară, tăiate în patru muchii și frumos lustruite, păstrînd fiecare culoarea ei firească. Unele de jasp roșu, stropit cu felurite culori plăcute ochiului; altele de ofită; unele de porfir; altele de licoftalm, cu scilipiri de aur lucitor, mărunte ca firele de nisip; unele de agată cu rîuri șerpuitoare de culoarea laptelui; altele de caledoni, piatră de mare preț; altele de matostat verde, cu vine galbene și roșii. Se înșirau unele lîngă altele și se întretăiau în linii piezișe, îmbinate și potrivite fiecare la locul ei.

În dreptul stîlpilor porții se afla un alt mozaic, alcătuit din fărîme de piatră, adunate laolaltă cu atîta dibăcie, încît întocmeau împreună chipul pe care meșterul îl dorise. Ai fi zis, văzîndu-le, că o mînă azvîrlise pe pardoseală, în neorînduială, o risipă de frunze de viță. În unele părți căzuseră mai multe,

în alte părți mai puține, dar aceeași podoabă de frunze se vedea pretutindeni.

¹ Destinul îl poartă pe cel ce i se supune, pe cel ce-i stă împotrivă îl Urăște (lat.).

² Nemăturată (din elină).

În lumina scăzută se zăreau, ici și colo, melci suindu-se pe ciorchini, șopîrle alergînd printre ramuri, struguri pe jumătate copleșiți și alții pîrguiți, potriviți cu atîta iscusință de meșterul pietrar, încît graurii și oricare alte păsări ale cîmpului s-ar fi înșelat, tot atît de lesne ca și surioarele lor, pe care le-au amăgit chipurile zugrăvite de Zeuxis din Heracleea. Noi înșine ne-am înșelat, căci ajungînd pe locul unde pietrarul așternuse frunze mai dese, temîndu-ne să nu le luăm în picioare, am început să facem pașii mari, cum am fi mers pe un drum desfundat de ploi și semănat cu pietre. Am privit apoi bolta templului, ai cărui pereți, împodobiți cu mozaicuri de marmură și porfir, înfățișau un șirag întreg de chipuri minunate, începînd din partea stîngă a intrării. Aici era închipuită bătălia în care vrednicul Bachus i-a biruit pe indieni; și anume în felul următor.

CAPITOLUL XXXIX

Cum era înfățișat războiții biruitor pe care Bachus l-a purtat împotriva indienilor

Mai întîi erau înfățișate orașele, satele, castelele, cetățile, cîmpiile și pădurile mistuite de flăcări. Am văzut o mulțime de femei dezmetice și hămesite, care spintecau viței, miei și mioare vii, mușcînd cu lăcomie din carnea lor însîngerată. Toate acestea voiau să însemne, după cum am înțeles, că Bachus, pătrunzînd în India, a lăsat în urma lui numai foc și sînge.

La început, indienii nu l-au luat în seamă și nu i-au aștinut calea, înștiințați fiind de iscoadele lor că le-a călcat hotarul nu o oaste de războinici, ci numai un bătrînel dolofan ca o muiere și mereu beat, însoțit de o ceată de tineri pădureți, goi, cu coarne și cu coadă ca iezii, sărind și topăind, de gît cu o haită de femei bete. Indienii hotărîseră să-i lase să treacă și să nu li se împotrivească în luptă, gîndind că o biruință asupra unei asemenea gloate n-ar fi fost un lucru de cinste, ci mai degrabă de rușine. Astfel disprețuit, Bachus a pătruns tot mai adînc în inima țării, punînd pretutindeni foc și vîrsînd valuri de sînge. Foc, fiindcă focul și pulberea care arde sînt armele părintești ale lui Bachus. El de la naștere a fost întîmpinat de fulgerele lui Jupiter, pe cînd casa mamei sale Semeia se mistuia în flăcări. Sînge, fiindcă Bachus sînge dăruiește în vreme de pace și sînge varsă în timp de război. Dovadă stau cîmpiile ostrovului Samos, numite Panena (adică pline de sînge), unde Bachus, ajungînd din urmă amazoanele fugite de pe meleagurile Efesului, le-a răpus însîngerînd întreaga cîmpie. Aceste spuse, veți înțelege mai bine decît din vorbele lui Aristotel tîlcul vechii înțelepciuni: „Pe timp de război, nici să nu mănînci, nici să nu semeni izmă”. Și iată de ce, în învîlmășeala luptei, lovit poate fi oricare, fără deosebire; dar nu-i cu putință, sau

e foarte greu, să oprești sîngele unui rănit care în ziua aceea a cules sau a băut izmă.

Pe-acel perete Bachus era înfățișat, așadar, pornind la război într-un car măreț, tras de trei perechi de leoparzi tineri, înhămați unul lîngă altul. Obrazul lui era al unui copil, arătînd astfel ca bețivii adevărați nu îmbătrînesc niciodată; avea obrazul roșu ca al heruvimilor, fără un fir de păr în barbă. Purta pe frunte coarne ascuțite, iar peste ele o cunună împletită din frunze de viță și struguri, cu o mitră roșie pe creștet. Încălțările lui erau de aur.

În jurul lui Bachus nu se zărea nici un bărbat. Straja și toată oastea lui se alcătuia din femei deșănțate, zălude și turbate: *basaride, evande, euniade, edonide, trieteride, ogide, mimalone, menade, tiade* și *bachide*¹. Purtau la cingătoare șopîrle și șerpi vii; umblau cu părul despletit și cu năframe în foi de viță. Erau înveșmîntate în piei de cerb și căprioare, țineau în mîini securi, tirsuri, împodobite cu iederă și viță, cîrlige de fier și halebarde, aidoma știuleților de brad. Unele purtau scuturi ușoare, care răsunau la cea mai ușoară atingere; băteau cu ele toba ca în niște tamburine.

Femeile erau în număr de șaptezeci și nouă de mii două sute douăzeci și șapte. Vîrfurile oastei stătea sub porunca lui Silen, în care Bachus avea o încredere deplină; îi pusese de multe ori la încercare vitejia, mărinimia și chibzuință. Era un bătrîn mărunțel, burtos și hodorogit, adus din spate rotund, ca un samar de măgar. Avea urechi mari și țuguiate, nas vulturesc și ascuțit, sprîncene lungi și aspre, umbla fudul călare pe un măgar și ținea în mîna o bîtă, rezemîndu-se în ea, gata de bătaie. Cînd umbla pe jos se îmbrăca muiereste și purta o rochie galbenă. Oastea lui era alcătuită din flăcăi pădureți, cu coarne de cerb, cruzi ca niște lei, care jucau, săreau și topăiau în pielea goală. Se numeau *titiri* sau *satiri* și erau în număr de optzeci și cinci de mii o sută patruzeci și trei.

Pan, un fel de om strîmb și pocit, venea cu cea din urmă ceată. De la brîu în jos semăna cu un țap, coapsele îi erau acoperite de păr și purta coarnele în sus. Fața îi era roșie și aprinsă, barba stufoasă ca a unui bărbat îndrăzneț și viteaz, necugetat și grabnic la mînie; în mîna stîngă ținea un fluier, iar în mîna dreaptă o cîrjă; ostașii lui erau *satirii, hemipanii, egipanii, argipanii, silvanii, faunii, lemurii, larii, farjadeții* și *spiridușii*, în număr de șaptezeci și opt de mii o sută paisprezece. Deviza lor era un singur cuvînt: *Evohe** !

¹ Diferite nume de bacante.

* Strigătul bacantelor în cinstea lui Bachus

CAPITOLUL XL

Cum s-a luptat Bachus cu indienii

Bachus era înfățișat, așadar, lovind cu război pe indieni. După cum mi-am dat seama, Silen, căpetenia călărimii, era asudat leoarcă, iar măgarul îl necăjea cumplit, suflînd greu, zbătîndu-se, zvîcnind și smucindu-se de mama focului, ca și cum i-ar fi vîrît cineva un tăun sub coadă.

Satirii, căpitanii, sutașii, căprarii sunau din corn strigări de luptă, dădeau

ocol în goană grosului oastei, sărind, pufnind, năvălind, pîrîind și îndemnîndu-și soții la luptă. [...] au năpustit cele dintîi asupra indienilor, scoțînd țipete înfricoșate, în larma cumplită a scuturilor și tobelor lor; tot cerul răsuna de strigătul lor ! Să nu mai spuneți că numai Apelle, Aristide din Teba și ceilalți meșteri se pricepeau să zugrăvească fulgerele, trăsnetele, tunetul, furtunile, cuvintele, firea oamenilor și gîndurile lor!

Indienii au fost înștiințați că Bachus face prăpăd pe unde trece. Atunci s-au urnit în luptă elefanții, purtînd în spinare turnuri de cetate, cu un număr neînchipuit de războinici în ele. Întreaga oaste s-a pus în mișcare, iar înaintea și în urma ei mergeau elefanții, întîmpinați de strigătele grozave ale bacan-telor care, înspăimîntate, își pierduseră capul.

Să-l fi văzut pe Silen înfuriat, dînd de zor pinteni măgarului și învîrtind bîta ca pe-un paloș ! Măgarul dădea tîrcoale elefanților, gîfîia cu gura căscată și zbiera semnalul de luptă. (Tot atît de vitejește s-a trezit din somn și nimfa Lotis, în timpul bacanalelor de altădată, apărîndu-se împotriva lui Priapcare încerca s-o priapuțuiască pe cînd dormea.)

Să-l fi văzut pe Pan, cum sălta pe picioarele lui strîmbe în jurul mena-delor, îndemnîndu-le cu fluierul la luptă ! Să fi văzut cum un satir mai tînăr înhățase șaptesprezece regi și cum o bacantă încolăcise cu șerpîi ei patruzeci și doi de căpitani indieni; cum un faun numai de-o șchioapă ducea pe brațe douăsprezece steaguri smulse dușmanului și cum nenea Bachus se plimba în carul lui fără să-i pese, de-a lungul cîmpului de bătaie, rîzînd, glumind și bînd în sănătatea tuturor.

La sfîrșit era închipuită biruința veselului Bachus și prada luată în război. Carul lui de învingător era împodobit cu iederă culeasă de pe muntele Meros; iederă care în India nu se află. Tot astfel s-a înfățișat și Alexandru, după ce i-a supus pe indieni: carul lui era tras de patru elefanți înhămați în șir, unul după altul. Așa a intrat și Pompei-cel-Mare în Roma, cînd s-a întors biruitor din Africa. Bachus, stînd în carul lui, bea dintr-o amforă (ca și Caius Marius mai tîrziu, după izbînda lui asupra cimbrilor la Aix, în Provența). Toți din oastea lui Bachus purtau pe frunte cununi de iederă. Toate scuturile, toate tobele, toate buzdugienele erau împodobite cu iederă; pînă și măgarul lui Silen se îmbrăcase în frunză verde.

În dreapta și în stînga carului lui Bachus mergeau regii prinși în luptă, cu lanțuri de aur la picioare. Întreaga oaste înainta în alai de sărbătoare, fremătînd de bucurie, cărînd o pradă nesfîrșită și cîntînd cîntece voioase de război, doine păstorești și imnuri răsunătoare de slavă.

Tot pe-acel perete era arătată țara Egiptului: cu Nilul lui, cu crocodilii lui, cu maimuțele lui fără coadă, *cercopitecii*, *ibișii*, *ihneumonii*, *hipopotamii* și celelalte fiare îmblînzite de Bachus. Iar Bachus străbătea aceste ținuturi tras de doi boi: pe unul scria cu litere de aur *Apis*, iar pe celălalt, *Osiris*.

Înainte de venirea lui Bachus, nu se pomeniseră în Egipt nici boi, nici vaci.

CAPITOLUL XLI

Cum era templul luminat de o lampă minunată

Înainte de a vă împărtăși răspunsul Butelcii, voi încerca a vă vorbi despre o lampă minunată, a cărei lumină se răspîndea cu atîta dărnicie în toată încăperea templului, încît, deși ne aflam sub pămînt, vedeam ca în plină amiază, cînd soarele limpede și netulburat îmbrățișează cu razele lui zarea întreagă a pămîntului. În mijlocul bolții atîrna un inel de aur greu; de mări-mea unui pumn de bărbat, de care erau legate trei lanțuri frumos împletite, mai subțiri decît inelul, lungi de două picioare și jumătate, cuprinzînd într-un triunghi o tăblie de aur rotundă, al cărei diametru depășea doi coți. Tăblia de aur avea patru găuri și în fiecare din ele se afla cîte un glob scobit pe dină-untru, cu o deschizătură pe partea de deasupra ca o mică lampă, măsurînd de jur împrejur două palme. Globurile erau tăiate din piatră nestemată: unul de ametist, al doilea de marmură străvezie de India, al treilea de opal, al patrulea de antracit. Fiecare glob era umplut cu apă-de-foc¹, trecută de cinci ori prin alambic și care, ca uleiul lămpii de aur a lui Pallas din acropola Atenei, nu scade niciodată. În apă pluteau cinci fitiluri, făcute din azbest (la fel cu cele din templul lui Jupiter-Amon, pe care cică le-ar fi văzut istețul filozof Cleombrat) și din in carpazian, pe care flacăra nu le mistuie, ci mai degrabă le înprospătează.

¹ Rachiu.

Cam la două picioare sub această lampă, cele trei lanțuri de aur treceau prin cele trei toarte ale unei lămpi mai mari, de cleștar curat, măsurînd în lărgimea ei un cot și jumătate. Un vas mai mic de cleștar asemănător, avînd înfățișarea unui dovleac, sau mai degrabă a unei oale de noapte, cobora pînă în fundul lămpii celei mari, cu atîta cîtime de apă, ca flacăra azbestului să se ridice pînă în mijlocul lămpii celei mari. Astfel părea că întreaga sferă a acesteia ardea, fiindcă flacăra se afla tocmai în punctul ei mijlociu.

Așa precum nu te poți uita la soare, era cu neputință să privești de-a dreptul acea lampă. Datorită alcătuirii meșteșugite a lucrării, lumina de-o limpezime desăvîrșită a celor patru lămpi mici, cu răsfrîngerea felurilor culori ale pietrelor prețioase, era trimisă în lampa cea mare de sub ele. Strălucirea luminii umplea cu tremurul ei neînterupt toate ungherele templului, iar pe luciul marmurei care acoperea pereții încăperii, jucau culorile curcubeului, ca în zilele cînd soarele atinge cu razele lui coama norilor purtători de ploaie.

Era o născocire minunată. Și mai mult m-a umplut însă de uimire bălălia sprintenă și glumeață a unor copii, cu care meșterul împodobise, de jur-imprejur, brîul de cleștar al lămpii celei mari. Copiii stăteau călări pe căișori de lemn, purtînd în mîini sulite din cîrcei de viță și scuturi înjghebate din ciorchini împlețiți cu frunze. Pornirea lor la luptă și mișcările lor ștregărești erau cu atîta dibăcie arătate, cum natura însăși n-ar fi izbutit mai bine. Nu păreau a fi numai tăiate pe fața cleștarului, ci păreau cioplite pe de-a-ntregul, ca o sculptură de chipuri vesele, însuflețite de lumina care pătrundea prin ele dinlăuntrul lămpii.

Cum ne-a arătat marea preoteasă Bacbuc fîntîna luminoasă din mijlocul templului

Pe cînd priveam cu sufletul înfiorat de uimire acea lampă nemaivăzută și acel templu minunat, s-a apropiat de noi, bucuroasă și surîzătoare, prea-cinstita mare preoteasă, însoțită de toate ajutoarele ei. Văzîndu-ne înveșmîntați așa cum înțeleptul felinar ne sfătuisese, ne-a dus numaidecît pînă în mijlocul templului, sub lampa amintită, unde se afla o fîntînă mai măreață și mai minunată decît ar fi visat vreodată Dedal însuși. Ghizdurile fîntînii, pereții și temelia ei erau tăiate din cel mai curat și mai străveziu alabastru. Fîntîna, înaltă de trei palme, avea șapte laturi și era împodobită de jur

împrejur cu stilobate, arulete, cimeze și frize dorece. Peretele dinăuntru al fîntînii era rotund. La unghiurile de întîlnire ale celor șapte laturi, pe marginea fîntînii, se înălța cîte o columnă, îngroșată spre mijloc, alcătuiind o balustradă de fildeș (pe care meșterii de azi o numesc *protri*). Erau cu totul șapte columne, după cum șapte erau și colțurile fîntînii. Înălțimea lor de la temelie pînă la arhitrave era de cel puțin șapte palme, la o depărtare potrivită de linia de mijloc a cercului și a rotundului dinafară.

Cea dintîi columnă ce s-a ivit privirii noastre la intrarea în templu era tăiată în safir albastru ca lumina cerului.

A doua, de hiacint, amintind culoarea florii în care s-a prefăcut sîngele mîniat al lui Ajax.

A treia, de diamant vrăjit, izbăvitor de otravă, care scînteia și lucea ca un fulger.

A patra, de rubin străveziu, cu răsrîngeri de ametist, ale cărui flăcări se topeau într-o lumină de purpură viorie.

A cincea, de smarald; de cinci sute de ori mai măreață decît a zeului Serapis din labirintul Egiptului și mai strălucitoare decît smaraldele înfipite în ochii leului care străjuiește mormîntul regelui Hermias.

A șasea, de agată; mai veselă și în mai felurite culori decît aceea la care atît de mult ținea Pirus, regele Epirului.

A șaptea, de selenit străveziu cu limpezimi de smarald alb, strălucitor ca mierea albinelor de pe muntele Hymet, răsfrîngînd în apele lui chipul lunii cum se ivește pe cer: plină, nouă, în creștere, în descreștere.

După credința vechilor caldeieni și a magilor de odinioară, aceste șapte nestemate sînt semnele celor șapte planete ale cerului.

Pe columna cea dintîi, deasupra capitelului, se înălța chipul turnat în plumb curat al lui Saturn, care ținea în mînă coasa și avea la picioare un cocor cu totul și cu totul de aur, smălțuit în culorile firești ale păsării saturnine.

Pe a doua, de hiacint, în partea stîngă se ridica Jupiter, turnat în cositor și purtînd pe piept un vultur de aur, smălțuit cum îi sînt penele adevărate. Pe a treia se înălța Febus, plămădit din aurul cel mai curat și ținînd în mînă un cocoș alb.

Pe a patra stăpînea Marte, îmbrăcat în cupru de Corint, cu un leu culcat

la picioare.

Pe a cincea, apărea Venus în veșmînt de aramă (metalul pe care l-a folosit Aristot, cînd a turnat chipul lui Athamos, voind să înfățișeze îmbujorarea rușinii ce-a simțit, văzînd pe fiul său Learh mort dintr-o nepricepută cădere). La picioarele lui Venus se afla o porumbiță.

Pe a șasea strălucea Mercur, învăluit în argint viu și așteptînd în nemișcare, cu un cocostîrc la picioare.

Pe a șaptea, lumina Luna, avînd la picioarele ei un ogar.

Statuile depășeau cu o treime înălțimea columnelor pe care erau așezate. Măsurile erau atît de bine socotite după planurile geometriei, încît nici Policlet cu toată știința lui, n-ar fi putut să izbutească mai bine.

Temelia columnelor, capitellurile, arhitravele, frizele și cornișele erau alcătuite după tiparele grecești, din aurul cel mai curat, mai ales, cum nu se găsește nici în nisipul Ledei, lîngă Montpellier, nici în Gangele din India, nici în apele Padului din Italia, nici ale Hebrului din Tracia, ale Tagului din Spania sau ale Patoclului din Lidia.

Aripile care legau columnele între ele erau tăiate din aceleași pietre prețioase ca și columnele în felul următor: aripa de safir se arcuia pînă deasupra columnei de hiacint, aripa de hiacint se întindea pînă la columna de diamant și așa mai departe.

Pe partea dinăuntru a acestor aripi arcuite și între capitellurile columnelor se întindea o boltă de cleștar, care acoperea fîntîna. Temelia ei avea șapte laturi, ca și fîntîna, apoi se rotunjea spre creștet în chipul unei jumătăți de sferă. Cleștarul era atît de limpede și de curat, atît de bine șlefuit și atît de desăvîrșit în apele lui, fără umbre, fără brumă, fără aburi și fără vine, încît pot să spun că nici Xenocrat însuși n-a cunoscut un altul asemănător.

Pe marginea boltii de cleștar erau înfățișate, în chipuri și slove cu meșteșug tăiate, cele douăsprezece semne ale Zodiacului, cele douăsprezece luni ale anului cu însușirile lor, cele două solstiții, cele două echinoxuri, calea pe care o urmează pămîntul și cele mai frumoase stele de pe cerul polului de miazăzi și de-aiurea; cu atîta meșteșug, cu atîta adevăr redată, încît părea să fie lucrarea regelui Necepsos sau a bătrînului astrolog Petosiros.

Pe creștetul boltii, tocmai deasupra mijlocului fîntîinii, atîrnau trei nestemate, șlefuite în chip de pară, limpezi ca lacrima și alcătuiind prin înclinarea lor o floare de crin de mărimea unei palme. Din potirul crinului răsărea o piatră de granată, mare cît un ou de struț, tăiată în șapte fețe (care e numărul cel mai prielnic), atît de minunată și de strălucitoare, încît ridicînd privirea pentru a o cuprinde, era să pierdem lumina ochilor. Nici fulgerul, nici flacăra focului, nici soarele însuși nu revarsă atîta orbitoare văpaie ! Pe bună dreptate am socotit cu gîndul că Asia întreagă, Africa și Europa laolaltă nu cuprind atîta bogăție și atîtea minuni nemaivăzute, ca acea fîntînă și acele lămpi ale templului. Scînteietorul potir de lumină ar fi lăsat în umbră pînă și *pantarbul*, faimoasa piatră de mare preț a vrăjitorului Iarhac din India, tot așa cum se ascund stelele cînd lucește pe bolta cerului soarele de amiază. Nici Cleopatra, regina Egiptului, n-ar putea să se mai laude cu cele două diamanturi de India, care îi spînzurau la urechi. Pe unul din ele, dăruit de

triumvirul Antoniu, l-a băut topit în apă neîncepută; fusese prețuit la o sută de sesterți.

Zadarnic se fudulea Lullia Paulina cu haina ei țesută în mărgăritare și smaralde, stîrnind cu acel scump veșmînt uimirea întregii Rome (despre care se spunea că ar fi fost vizuina și hambarul tîlharilor biruitori al lumii întregi).

Apa fîntîinii curgea prin trei țevi și trei jgheaburi, alcătuite din mărgăritare și așezate închipui a trei unghiuri cu laturile egale. Jgheaburile aveau înfățișarea unei spirale retezată în două.

Ne pregăteam să ne îndreptăm privirile în altă parte, cînd Bacbuc ne-a îndemnat să ascultăm curgerea apei. Am prins cu urechea, la început, un sunet minunat, dar încă nedeslușit și întrerupt, ca și cum ar fi venit de sub pămînt și de departe. Murmurul acesta tainic nu ni s-ar fi părut atît de plăcut, dacă l-am fi ascultat mai de aproape și mai lămurit.

Precum inima noastră se bucurase la vederea atîtor lucruri minunate, asemenea ne încînta sufletul acea muzică desfătătoare pe care o ascultam.

Bacbuc ne-a spus:

- Filozofii voștri nu vor să creadă că priveliștile sînt născătoare de mișcare. Priviți, ascultați și vă veți încredința. Aceste jgheaburi în chip de melc, pe care le vedeți tăiate în două, alcătuint o încincită împerechere, sînt puse în mișcare de fiecare val pornind din adînc, și așa cum ar pătrunde în vîna cavă în loc de a intra în ventricolul drept al inimii, fac să curgă apa sfintei fîntîni; iar curgerea ei trezește acea cîntare minunată, care străbate pînă la mările lumii voastre.

CAPITOLUL XLIII

Cum apa din fîntînă lua gustul vinului dorit de băutor

Bacbuc a poruncit să ni se împartă pocale, căni și ulcele: de aur, de argint, de cleștar și de porțelan; apoi ne-a poftit să bem apă din fîntînă, ceea ce am făcut bucuroși.

E de prisos să vă mai spunem că nu sîntem nici din neamul acelor păsărele care nu mănîncă pînă nu le mîngîi pe coadă, nici al vițelilor, care nu beau și nu mănîncă pînă nu le pui ciomagul pe spinare. Nimeni nu s-a ostenit pînă acum degeaba poftindu-ne să bem.

I-am răspuns că apa acelei fîntîni ni s-a părut mai proaspătă și mai plăcută, mai limpede și mai cristalină decît a Argirondei din Etolia, a Peneului din Tesalia, a Axiului din Migdonia și a Cidnului din Cilicia (pe care Alexandru, văzînd-o atît de îmbietoare și mai ales atît de rece pentru timpul verii, a fost ispitit să se scalde în undele ei, cu toate că avea să plătească scump această plăcere de-o clipă).

- Ah, a spus Bacbuc, cît de mult greșesc cei care nu privesc în ei înșiși, ca și cei care nu stau să asculte mișcările pe care le face limba, cînd vinul se prelinge de-a lungul ei, pentru a coborî, nu în plămîni prin artera-neegală, cum credea Platon, Plutarh, Macrob și alții, ci prin esofag în stomac. Călătorilor, aveți oare gîtul argăsit, pardosit sau smălțuit (ca altădată Phitilus, despre care pomenește Theutus) de n-ați deosebit gustul și buchetul acestei

licori cerești? Aduceți aici răzătoarele pe care le știți (a spus ea ajutoarelor ei), să răzuim, să spălăm și să curățim cerul gurii acestor nepricepuți !

Așadar, ni s-au adus două șunci frumoase, plinuțe și vesele, urmate de câteva limbi afumate, vesele și plinuțe și frumoase, săraturi felurite, caltaboși, icre, cîrnați vînătorești și alte răzătoare ale gîtlejului. După porunca ce-am primit am mîncat, am mîncat, am mîncat, pînă cînd ne-am simțit stomacurile bine răzuite și ne-a cuprins o sete aprigă.

Bacbuc ne-a spus:

- Un căpitan al evreilor, înțelept și cutezător, a călăuzit odinioară prin deșert poporul său, care suferea de-o foame cumplită. El s-a rugat, și din ceruri a căzut mană; iar mana atît de bună li s-a părut, încît își închipuiau că e carne. Tot astfel, bînd din această licoare vrăjită, veți simți pe limbă gustul vinului la care vă veți gîndi fiecare. Dați aripi închipuirii, și beți!

Ceea ce am făcut. Panurge a strigat:

- Dumnezeu să mă ție ! E cel mai bun vin din Beaune pe care l-am băut în viața mea. Să mă ia o sută unu de draci dacă mint! Ca să-i simt mai îndelung gustul, ar trebui să am un gîtlej de trei coți, cum l-ar fi vrut Filoxen, sau măcar ca un cocostîrc, cum și-l dorea Melantius !

- Pot să jur pe fitilul felinarului nostru, a spus fratele Ioan, că beau vin din Graves, voios și săltăreț ! Pentru numele lui Dumnezeu, învață-mă și pe mine, surato, cum faci?

- Mie îmi pare că beau vin de Mirevaux, pentru că la el m-am și gîndit. Atît numai, că e mult prea rece; mai rece decît gheața, mai rece decît apa fîntînii Contoporiei din Corint, care îți îngheța stomacul și toate măruntaiele nutritoare.

- Luați și beți! a spus Bacbuc. O dată, de două ori, de trei ori! Schimbîndu-vă dorința, se va schimba și vinul, luînd gustul, buchetul și tăria pe care vi le închipuiți. Să mai spuneți de-acum încolo că la Dumnezeu nu-i totul cu putință !

- Asemenea vorbe n-am rostit niciodată. Noi spunem și credem că Dumnezeu e atotputernic.

CAPITOLUL XLIV

Cum l-a înveșmîntat Bacbuc pe Panurge pentru a primi cuvîntul Butelcii

Sfîrșindu-se deodată și vorbele și băutura, Bacbuc a întrebat:

- Care dintre voi dorește să afle cuvîntul Butelcii?

- Eu, nevrednicul tău băutor, a răspuns Panurge.

- Prietene, n-am a-ți da decît un singur sfat. Înfățișîndu-te oracolului, să-l ascuți numai cu o ureche.

- Urechea la care duce vinul, a spus fratele Ioan.

Bacbuc i-a dat lui Panurge să îmbrace o zeghe țărănească, i-a pus în cap o glugă albă și frumoasă, i-a dat să tragă niște nădragi de viață lungă, de care a atîrnat un ciucure cu trei obeliscuri, i-a dat niște mănuși făcute din două buzunare vechi, l-a încins cu trei cimpoaie legate unul de altul, l-a pus

să-și spele fața în fîntînă de trei ori, i-a azvîrlit în obraz un pumn de făină, i-a înfipt trei pene de cocoș în pulpana din dreapta a nădragilor, l-a trimis să ocolească fîntîna de nouă ori, să sară în sus de trei ori, l-a dat de șapte ori cu fundul de pămînt, murmurînd nu știu ce cuvinte vrăjite în limba etruscă și citind de cîteva ori dintr-o carte pe care i-o ținea dinainte una din ajutoarele sale.

Nici Numa Pompiliu, al doilea rege al Romei, nici preoții din Toscana de altădată și nici sfîntul căpitan al evreilor nu-și îndeplineau slujbele închinare cerului, după un tipic mai sărbătorec; nici profeții zeului egiptean Apis din Memfis, nici euboienii din cetatea lui Ramnes în Ramnuzia, nici slujitorii altarului lui Jupiter-Amon, nici cei din Feronia, nu păzeau cu atîta grijă rînduiala sfintelor lor închinăciuni.

Panurge, astfel dichisit, s-a despărțit de ceata noastră, iar Bacbuc, prinzîndu-i mîna dreaptă, l-a scos afară din templu pe-o poartă de aur, într-un paraclis rotund zidit din marmură străvezie de Capodochia, prin care, fără uși și fără ferestre, lumina soarelui pătrundea cu atîta strălucire și cu atîta ușurință, ca și cum ar fi izvorît dinăuntru, nu dinafară. Lucrarea nu era mai puțin minunată ca templul sfînt din Ravena de odinioară, nici mai prejos decît acela din ostrovul Chemnis al Egiptului. Voi spune numai atît, că acest locaș rotund era cu atîta măiestrie zidit, încît lărgimea temeliei nu întrecea nici cu un vîrf de unghie înălțimea bolții.

În mijloc se afla o altă fîntînă frumoasă de alabastru, cu șapte laturi, pe ghizdurile căreia erau încrustate felurite frunze, care de care mai ciudate. Fîntîna era plină cu o apă limpede, iar în apă stătea cufundată pînă în brîu sfînta Butelcă, în cel mai luminos veșmînt de cleștar, rotunjoară la trup și cu mijlocul puțin mai împlinit decît s-ar fi potrivit cu statura ei.

CAPITOLUL XLV

Cum s-a înfățișat Panurge înaintea sfintei Butelci

Marea preoteasă Bacbuc, după ce l-a pus pe Panurge să facă o adîncă închinăciune și să sărute ghizdurile fîntîinii, i-a poruncit să se ridice și să joace trei danturi repezi în cîntecul lui Bachus. Apoi l-a așezat cu fundul pe pămînt, între două șei. A deschis o carte de rugăciuni și, suflîndu-i la urechea stîngă, l-a învățat să cînte astfel:

*Butelcă sfîntă,
Ce porți în tine
Marea minune,
Privește-n mine,
Și-n taină-mi spune
Veștile bune,
Pe care, smerit, le aștept,
În pîntecul tău înțelept
Se-ascunde nectarul în care
Bătrînul Bachus cel Mare
A spus adevărul cel drept,
În vinul ce curge-n pahare*

*Urîta minciună lipsește,
Iar arca lui Noe plutește
Departă de orice-ntristare.
Licoare cerească, vorbește!
Durerea din mine-o răpune,
Zîmbește în cupele pline,
Vin alb, ca și roșu mă-ncîntă!
Butelcă sfîntă,
Ce porți în tine
Marea minune,
Taina ți-o spune,
Vino spre mine,
Vorbește și cîntă!*

După acest cîntec, Bacbuc a aruncat nu știe ce în fîntînă, și **dintr-o dată** apa a început să fiarbă, asemeni cratiței celei mari din Bourgeuil **cînd pornesc** călugării cu crucea în frunte cu prapurii în vînt. Panurge asculta **în tăcere**, cu o singura ureche.

Bacbuc stătea în genunchi lîngă el. Cînd, deodată, din adîncul Butelcii a pornit un zumzet ca al albinelor care s-au născut din trupul taurului ucis și grijit după pilda lui Aristeu; ca săgeata care pornește din arbaletă vîjîind, sau ca ropotul de ploaie, care se pornește vara, fără veste. Am deslușit atunci cuvîntul „Gîl-gîl!”

- Pentru numele lui Dumnezeu ! a spus Panurge. Să știți că s-a spart! Mai bine zis: a crăpat... Așa vorbesc la noi butelcile, cînd pleznesc la foc.

Bacbuc s-a ridicat, l-a prins pe Panurge de braț și i-a spus:

- Prietene, mulțumește lui Dumnezeu cum se cuvine. Sfînta Butelcă și-a rostit cuvîntul ei. Cuvîntul cel mai vesel, cel mai zeiesc dintre toate, cel mai lămurit din cîte am auzit de cînd mă găsesc în slujba sfînteii. Ridică-te ! Să mergem și să căutăm în Cartea cea Mare pagina unde se găsește tîlcuirea acestui cuvînt.

- Să mergem, a spus Panurge. N-am fost niciodată un copil mai ascultător ca astăzi. Luminează-mă: unde-i Cartea cea Mare? Arată-mi pagina! Unde-i mica și drăgălașa tîlcuire?

CAPITOLUL XLVI

Cum a tălmăcit Bacbuc cuvîntul Butelcii

Bacbuc a mai azvîrlit nu știe ce în apă, și dintr-o dată fierberea apei s-a domolit. L-a dus apoi pe Panurge în templul cel mare, pe locul unde se găsește fîntîna cea luminoasă.

- Filozofii, predicatorii și învățații lumii voastre vă hrănesc cu vorbe frumoase, care vă intră pe-o ureche și ies pe alta. Noi vă turnăm înțelepciunea noastră pe gît. De aceea, nu te voi îndemna să citești cu glas tare această pagină, nici să ascuți tîlcuirea cărții, ci îți voi spune: ridică această carte și soarbe tălmăcirea ei! Un profet evreu din trecutele vremi a rumegat o dată o carte și a ajuns cărturar din tălpi și pînă în creștet. Eu îți voi da una s-o bei, și vei fi învățat pînă în măduva oaselor. Deschide gura !

Panurge a căscat ciocul și Bacbuc a luat în mână o carte de argint. Adică așa ne-am închipuit că ar fi: o carte de rugăciuni. Era însă un șip plin cu vin de Falern, din care i-a dat lui Panurge să bea.

- Iată o carte înțeleaptă și o tălmăcire limpede ! a strigat Panurge. Aceasta vrea să însemne cuvântul Butelcii de trei ori sfinte? Sînt foarte mulțumit!

- Atît și nimic mai mult, a răspuns Bacbuc. *Gîl-gîl* e un cuvînt pe care-l înțeleg toate neamurile lumii. înseamnă: Bea ! Voi, cei din lumea voastră, spuneți că vorba *sac* se găsește în toate limbile și e primită de toate popoarele. Căci, după cum spune Esop în pilda lui, toți oamenii vin pe lume cu un sac de gît, săraci din naștere, cerșind unul de la altul. Nu-i sub cerul atotputernic nici un împărat, care să n-aibă nevoie de nimeni; nici un sărac atît de fudul, ca să nu primească de la altul mai bogat, numească-se el Hippian, filozoful care știa să le facă pe toate. De sac poți să te lipsești însă mai lesne decît de băutură. Firea omului nu e să rîdă, ci să bea: înțeleg prin aceasta vin bun - și rece ! Nu uita, prietene, că însuși cuvîniul *divin* purcede *de la vin* (căci un pahar *de vin* e *divin*), iar puterea harului e-n fundul paharului. Academicii noștri spun, cercetînd obîrșia cuvîntului [...], îl caută în grecește în [...] ceea ce pe latinește se spune *vis*, adică putere. Căci vinul e putere [...] umple sufletul cu adevăr, știință și înțelepciune. Dacă ai citit cu băgare de seamă cele scrise cu litere grecești deasupra porții acestui templu, ai putut înțelege că adevărul în vin se ascunde. Sfînta Butelcă te îndrumă ea însăși cu-aceste cuvinte, în care vei găsi tîlcul celor ce vrei să întreprinzi.

- Nici nu se pot închipui vorbe mai înțelepte decît cele pe care le rostește această preacinstită preoteasă, a spus Pantagruel. Am înțeles acest lucru de la început și nu vi l-am ascuns. Așadar: *Gîl-gîl*! Ce-ți spune inima însuflețită de puterea lui Bachus?

- Să bem! a spus Panurge.

Trăiască Bachus ! Hai să bem !

De bucă lată nu mă tem!

Voi mîngîia-o peste burtă

C-un retevei de piele scurtă,

Voi pune zurgălăii mei

La jucăria dumneaei,

Și vesel o să joace patul

Cum o să-i cînte subsemnatul!

Îmi spune inima curat

Că-s numai bun de însurat;

Femeia mea abia așteaptă

Să ne luăm la luptă dreaptă,

Și se va-ncinge între noi

Al dragostei plăcut război.

Din cîți au fost pe lume soți,

Voi fi mai harnic decît toți,

Cel mai voinic, mai năzdrăvan!

Pan să trăiască! Io Pan!

*Trăiască partea bărbătească,
însurătoarea să trăiască!
Oracolul ce-am auzit
Adevărat a prevestit,
Ehei,ascultă, frate Ioane,
îți jur pe sfintele canoane,
Că vorba lui se va-mplini:
Așa e scris și-așa va fi!*

CAPITOLUL XLVII

Beția poetică a lui Panurge și a celorlalți

- Ai căpiat sau te-a deocheat careva? a spus fratele Ioan. Uite-l cum face clăbuci la gură și scoate stihuri pe nas ! O mie de draci! Ce-ai mâncat azi? Dai ochii peste cap, ca o capră când îi vine să moară! Dă-te mai încolo și fă-ți nevoile în altă parte! Mestecă iarba-cîinelui, să te ușurezi, sau, după obiceiul mănăstiresc, bagă-ți pumnul pe gît, pînă în cot, și deșartă-ți hipocondrii! Ia și afumă părul cîinelui care te-a mușcat!

Pantagruel l-a muștrat pe fratele Ioan astfel:

Beția lui poetică te miră?

*Vinul e bun, și Bachus îl inspiră,
în stihuri dîndu-i glas de cîntăreț.*

Dulcea licoare îmbietoare,

Amețitoare,

Mintea i-o-ncîntă;

Vesel făcîndu-l,

Și îndemnîndu-l

Să-și schimbe gîndul,

îi spune: Cîntă!

Ca o regină,

Inima-i plină

Ne dă lumină.

Cînd versul lui e-atît de îndrăzneț,

Cum pot să las să fie scărmănat

Un cîntăreț atît de minunat?

- Cum? a spus fratele Ioan, face și măria-ta stihuri? Martor mi-e Domnul, că am rămas cu gura căscată ! Să mulțumim lui Dumnezeu că bunul Gargantua nu ne vede în această stare ! Mă întreb dacă aș fi cu adevărat vrednic să-mi măsoar puterile cu măria-ta? Cum văd, am nimerit cu toții la stihărie. Sfinte Ioane, voi face și eu rime ca toată lumea, și să iertați dacă stihurile mele nu roșesc.

Părinte, sfinte Dumnezeu,

Ce-ai prefăcut, din apă, vinul,

Fă un fanar din fundul meu,

Să pot să-mi luminez vecinul!

Panurge, la rîndul său, și-a depănat stihurile mai departe:

Nici Pithia, în templul ei,

Pe vremea anticilor zei
N-a dat, de cind s-a pomenit,
Răspuns mai bine lămurit.
Ai crede că-n acest izvor
Stă duhul ei prevestitor
Și-ai fi îndreptățit să zici
Că Delfi s-a mutat aici!
Aici Plutarh să fi băut,
N-ar fi-ntrebat, nepriceput,
De ce la Delfi a rămas
Acel oracol fără glas,
De ce e mut și nu vorbește,
Ci tace, tace ca un pește?
Acum Plutarh s-ar lămuri
Că Delphes, Delfi e aci!
Vrăjitul scaun din altar,
Menit cu-al profeției dar,
Cum însuși Atheneu spunea
Chip de Butelcă, zău, avea,
Umplută pînă-ntr-o ureche
Cu vin ales, de viță veche,
Cu tainic înțeles divin;
Căci Adevărul e în Vin!
Nu e pe lume ghicitor,
Mai fără greș prezicător,
Ca vorba fără-asemănare
Ce din Butelcă doar răsare!
Deci, frate Ioane, eu te-ndemn
Să-i ceri Butelcii tale-un semn
Să afli și să știi curat,
Dacă ești bun de înșurat.
Iar dacă, vrînd să-ți iei muiere,
Te temi de-a dragostei plăcere
Și ți-e puterea prea puțină,
Azvîrle-o mînă de făină!
Fratele Ioan a răspuns cu mînie:
Să mă însor? Fac jurămînt
Pe cizma lui Benoit cel Sfînt,
Și martori iau pe cîți mă știu,
Că ras în cap aș vrea să fiu,
De rîsul lumii-ntregi,
decît Juvățul să mi-l pun de gît!
Știu eu prea-bine ce-i aceia,
Să-ți iei pe cap, stăpîn, femeia.
Eu n-aș primi poruncitor
Asupra mea, nici un senior,
Să fie el suit pe tron,
Ca Alexandru Machedon,
Și nici pe Cezar, pot s-o spui,
De-aș fi chiar ginerele lui!

Panurge și-a scos din cap gluga pe care o purta de când se juruise, și a răspuns:

*Așa vei fi, dulău scîrbos,
Ca cel din urmă păcătos,
Zvîrlit în iad, spurcată marfă!
Pe cînd, serafic ca o harfă,
Eu mă voi duce drept în rai,
Și, răsfățat în vesel trai,
De sus, m-oi ușura pe tine!!
Iar tu, așa cum se cuvine,
Cînd vei ajunge printre draci,
Și Proserpinei o să-i placi,
(Că nici această întîmplare
N-ar fi un lucru de mirare),
Vei altoi-o pe sub burtă,
Din cele trei cu cea mai scurtă;
Cînd pe-a infernului podea
Vei face dragoste cu ea,
Și cînd o vei pofti la cină
Pe pofticioasa Proserpină,
Vei bea din vinul blestemat
Pe datorie cumpărat
La crîșma unde Lucifer
E cîntăreț și temnicer.
Așa cum știu și-mi stă în gînd,
Cu drăgălașii frați, nicicînd
N-a fost zgîrcită Proserpina;
Și e frumoasă, bat-o vina!*

- Ajunge ! a strigat fratele Ioan. La naiba ! Nu mai pot! Atîta-m stihărit, că mi-au rămas stihurile în gît. Să le udăm!

CAPITOLUL XLVIII

Cum ne-am despărțit de Bacbuc și de sfînta Butelcă

- Să plătim acum ce-am băut, a spus fratele Ioan.

- Grija aceasta să vă lipsească, a răspuns Bacbuc. Plata noastră e să vă știți mulțumiți. În cerul lumii noastre, al cărui punct de mijloc e oriunde, plăcerea cea mai mare e de a da, nu de a primi; ne socotim fericiți, nu cînd apucăm de la alții (cum e deprinderea lumii voastre), ci cînd dăruim altora cît mai mult. Vă rugăm numai atît, să scrieți în această carte numele vostru și țara de unde veniți.

A deschis înaintea noastră o condică mare și frumoasă, în care cuvintele noastre vorbite s-au înșirat prin mijlocirea uneia din preotesele lui Bacbuc, ca și cum ar fi fost scrise cu un stilet de aur; dar ceea ce rămăsese scris nu se vedea.

Bacbuc ne-a umplut trei vase din acea apă vrăjită și ne-a spus:

- Mergeți cu bine, iubiți prieteni, sub paza sferei gînditoare pe care o numim Dumnezeu, și care e în tot locul și pretutindeni. Întorcîndu-vă în

lumea voastră, să puneți mărturie despre comorile și minunile pe care le-ați întâlnit sub pământ. Ceres (cea preamărită în lumea întreagă, fiindcă a învățat pe oameni să semene grâul, dezvățându-i de a mânca ghindă) n-a jelit degeaba când fiica i-a fost răpită și dusă în ținuturile noastre subpămîntene - știa zeița că va găsi aici bunuri pe care nici ea, maică-sa, nu i le dăruise pământului! Voi ce-ați făcut cu puterea de-a smulge fulgerul din cer și cu focul născocit odinioară de Prometeu? Nepricepuți ați fost și le-ați pierdut; au coborât în pământ și sînt în folosința noastră. Zadarnic vă mirați, văzînd cum ard cîteodată orașele aprinse de fulgerele și de focul care vouă vi se pare că se revarsă din văzduh. Voi nu știți de unde vine această urgie care vă înspăimîntă, dar pe care noi o găsim prielnică și trebuitoare.

Filozofii voștri se plîng că toate cele ce se pot ști au fost cunoscute mai demult de cei vechi, iar lor nimic nu le-a mai rămas de aflat. Greșesc ! Tot ce se întîmplă în cer - și pe care voi le numiți *fenomene* - tot ce v-arată pământul și tot ceea ce mările și rîurile cuprind nu se poate asemăna cu ceea ce se mai află încă ascuns în pământ.

De aceea stăpînul din adîncul pământului e numit în fel și chip de neamurile lumii. Cînd filozofii voștri se vor trudi și își vor da silința să caute adevărul cu ajutorul lui Dumnezeu cel atotputernic (cărui egiptenii în limba lor îi spuneau Abscons, adică cel ascuns, și astfel numindu-l îl rugau să li se dezvăluiască) - cunoașterea lor va spori, iar ei vor fi călăuziți de inima lor bună. Căci filozofii cei vechi, pentru a străbate mai repede calea înțelegerii celor sfinte și spre a culege mai ușor roadele înțelepciunii, socoteau că sînt de trebuință două lucruri: ajutorul lui Dumnezeu și tovărășia oamenilor.

Iată pentru ce, în căile pe care le-a cercetat, filozoful Zoroastru și-a luat ca însoțitor pe Arimasp; Esculap, pe Mercur; Orfeu, pe Muzeu; Pitagora, pe Agleofem. Războinicii și regii, la fel: Hercule, în cele mai grele încercări ale sale l-a avut alături pe Tezeu; Ulise, pe Diomed; Enea, pe Achate,

Voi ați făcut la fel, luînd drept călăuză pe strălucitul vostru însoțitor, Felinarul. Mergeți cu bine, Dumnezeu să vă aibă în paza lui!

Încheind aceste cuvinte, ne-a încredințat scrisori întărite cu peceti și, după mulțumirile aduse atotputernicului, ne-a însoțit pînă la poarta templului.

Am străbătut apoi un ținut plin de încîntătoare frumuseți, mai blînd decît Tempe din Tesalia; mai sănătos decît acea parte a Egiptului care privește spre Libia; mai verde decît Thermishria; mai mănos decît valea apărută de crivăț a muntelui Taurus sau decît ostrovul Hiperboreu din Marea Iudaică; tot atît de înflorit, de senin și de rîzător ca țara Tourraine-i.

Astfel am ajuns la țarmul unde așteptau corăbiile noastre.

SFIRȘITUL CĂRȚII A CINCEA DESPRE FAPTELE ȘI PILDELE VITEJEȘTI ALE VREDNICULUI PANTAGRUEL

GARGANTUA ȘI PANTAGRUEL CARTEA ÎNTÎI

Preaînfricoșata viață a Marelui GARGANTUA, tatăl lui PANTAGRUEL, așa cum a fost

alcătuită mai demult de Domnul ALCOFRIBAS, Abstrăgător de chintesență. Scriere plină de pantagruelism.

Către cititori

Cuvîntul înainte al scriitorului

Cap. I Despre obîrșia și vechimea neamului lui Gargantua

Cap. II „Farafasticurile doftoricești” găsite într-un mormînt străvechi

Cap. III Cum a fost purtat Gargantua unsprezece luni în pîntecele maică-si

Cap. IV Cum a mîncat Gargamela o porție zdravănă de tusalama înainte de a naște

Cap. V Vorbe de pahar

Cap. VI în ce fel neobișnuit a venit pe lume Gargantua

Cap. VII Ce nume i-au dat lui Gargantua și cum a început el să tragă la măsea

Cap. VIII Ce fel de veșminte purta Gargantua

Cap. IX Despre culorile veșmintelor lui Gargantua

Cap. X Despre ceea ce arată culorile alb și albastru

Cap. XI Copilăria lui Gargantua

Cap. XII Caii de lemn ai lui Gargantua

Cap. XIII Cum și-a dat seama Grandgousier despre istețimea fiului său, aflînd despre ștergătoarea pe care o născocise

Cap. XIV Cum a învățat carte Gargantua de la un teolog care știa latinește

Cap. XV Despre alți dascăli ai lui Gargantua

Cap. XVI Cum a fost trimis Gargantua la Paris, purtat de o iapă uriașă, și cum această iapă a stîrpit bondarii din pădurea Beauce

Cap. XVII Cum a mulțumit Gargantua parizienilor pentru primirea ce i-au făcut și cum a dus cu el clopotele de la Notre-Dame

Cap. XVIII Cum a fost trimis Janotus de Baligardo să ceară înapoi lui Gargantua clopotele cele mari

Cap. XIX Cuvîntarea meșterului Janotus de Baligardo către Gargantua pentru înapoierea clopotelor

Cap. XX Cum a primit meșterul Janotus o bucată de postav și cum s-a judecat cu sorbonarii

Cap. XXI Rînduiala la care a fost ținut Gargantua după chibzuință dascălilor săi sorbonari

Cap. XXII Jocurile lui Gargantua

Cap. XXIII Cum l-a îndrumat Ponocrat pe Gargantua, învățîndu-l să nu piardă nici un ceas din zi

Cap. XXIV Cum își petrecea ziua Gargantua pe vreme de ploaie

Cap. XXV Cum s-a iscat sfada dintre plăcintarii din Lerne și oamenii din țara lui Gargantua, și cum a pornit de aici un război cumplit

Cap. XXVI Cum au năvălit fără veste locuitorii din Lerne asupra ciobanilor lui Grandgousier, la porunca regelui Picrocol

Cap. XXVII Cum un călugăr din Seuille a scăpat via mănăstirii de jaful dușmanilor

Cap. XXVIII Cum a luat Picrocol cu asalt La Roche-Clermaud și cu cîtă părere de rău a pornit Grandgousier la război

Cap. XXIX Scrisoarea lui Grandgousier către fiul său Gargantua

Cap. XXX Ulric Gallet duce solie lui Picrocol

Cap. XXXI Cuvîntarea lui Gallet către Picrocol

Cap. XXXII Cum a dat Grandgousier plăcintele înapoi, ca să aibă pace

Cap. XXXIII Cum unii din sfetnicii lui Picrocol l-au adus în mare primejdie prin îndemnuri necugetate

Cap. XXXIV Cum a părăsit Gargantua Parisul pentru a-și apăra țara și cum s-a întîlnit Gimnast cu dușmanul

Cap. XXXV Cum a ucis Gimnast pe căpitanul Mațegoale și pe ceilalți oameni ai lui Picrocol

Cap. XXXVI Cum a dărîmat Gargantua castelul de la Vede și cum au trecut ai lui prin vad

Cap. XXXVII Cum i-au căzut lui Gargantua ghiulelele din păr ,pieptănîndu-se

Cap. XXXVIII Cum a mîncat Gargantua șase pelerini în salată

Cap. XXXIX Cum l-a primit Gargantua cu cinste pe fratele Ioan și ce vorbe frumoase a spus acesta ospătându-se

Cap. XL Pentru ce lumea nu vede cu ochi buni pe călugări și pentru ce unii oameni au nasul mai mare decât alții

Cap. XLI Cum l-a adormit călugărul pe Gargantua și ceva despre cartea lui de rugăciuni

Cap. XLII Cum i-a îmbărbătat călugărul pe tovarășii lui și cum a rămas spînzurat de un copac

Cap. XLIII Cum s-a întâlnit Gargantua cu vîrful oastei lui Picrocol și cum călugărul a răpus pe căpitanul Tragevînt, fiind apoi prins de dușmani

Cap. XLIV Cum a doborât fratele Ioan pe cei doi arcași și cum a fost înfrîntă potera lui Picrocol

Cap. XLV Cum i-a însoțit călugărul pe pelerini și ce vorbe frumoase le-a spus Grandgousier

Cap. XLVI Cum s-a purtat de omeneste Grandgousier cu prinsul său Taielemne

Cap. XLVII Cum și-a strîns Grandgousier ostile sale, cum a răpus Taielemne pe Repezel și cum a fost ucis la rîndu-i, din porunca lui Picrocol

Cap. XLVIII Cum l-a împresurat Gargantua pe Picrocol și i-a nimicit toată oastea

Cap. XLIX Cum a fugit Picrocol, ce nenorociri l-au ajuns și ce-a hotărît Gargantua după sfîrșitul luptei

Cap. L Cuvîntarea lui Gargantua către învinși

Cap. LI Cum au fost răsplătiți luptătorii după biruință

Cap. LII Cum a ctitorit Gargantua mănăstirea din Telem pentru fratele Ioan

Cap. LIII Cum a fost zidită și înzestrată mănăstirea telemiților

Cap. LIV Pisania scrisă pe poarta cea mare a mănăstirii din Telem

Cap. LV Cum era împărțită clădirea mănăstirii din Telem

Cap. LVI Cum erau îmbrăcați călugării și călugărițele din Telem

Cap. LVII Cum trăiau telemiții în mănăstirea lor

Cap. LVIII Profetia găsită la temelia mănăstirii telemiților

CARTEA A DOUA

PANTAGRUEL Regele Dipsozilor, înfățișat așa cum a fost, cu faptele și isprăvile lui înfricoșate, de fie-iertatul ALCOFRIBAS, Abstrăgător de chintesență.

Dizen alcătuit de meșterul Hugues Salel în cinstea scriitorului acestei cărți

Cuvîntul înainte al scriitorului

Dizen scris de curînd în cinstea duhului vesel al scriitorului cărții acesteia

Cap. I Despre obîrșia și vechimea neamului marelui Pantagruel

Cap. II Despre nașterea preatemeului Pantagruel

Cap. III Despre jalea care l-a cuprins pe Gargantua la moartea soției sale

Cap. IV Despre copilăria lui Pantagruel

Cap. V Isprăvile din tinerețe ale neasemuitului Pantagruel

Cap. VI Cum a întâlnit Pantagruel pe unul din Limoges, care stîlcea limba franțuzească

Cap. VII Cum a ajuns Pantagruel la Paris, și despre frumoasele cărți din librăria Sfîntul Victor

Cap. VIII Scrisoarea pe care a primit-o Pantagruel la Paris de la tatăl său Gargantua

Cap. IX Cum a întâlnit Pantagruel pe Panurge, îndrăgindu-l pentru tot restul vieții sale

Cap. X Cum a judecat Pantagruel o pricină încurcată, dovedindu-se mai înțelept decât Solomon

Cap. XI Cum s-au apărut singuri cavalerii de Pupăndos și Soarbezeamă, înaintea lui Pantagruel

Cap. XII Cuvîntarea seniorului Soarbezeamă

Cap. XIII Hotărîrea ce-a dat Pantagruel în pricina celor doi seniori

Cap. XIV Panurge povestește cum a scăpat din mîinile turcilor

Cap. XV Cum a născocit Panurge un nou fel de a întări cetatea Parisului

Cap. XVI Despre firea și obiceiurile lui Panurge

Cap. XVII Cum cumpăra Panurge iertările, cum mărita babele și cu cîți s-a judecat la

Paris

Cap. XVIII Cum a venit din Anglia un mare cărturar, să se măsoare cu Pantagruel, și cum a fost biruit de Panurge

Cap. XIX Cum a răspuns Panurge englezului care îi vorbea prin semne

Cap. XX Thaumast laudă știința și iscusința lui Panurge

Cap. XXI Cum s-a îndrăgostit Panurge de o nobilă doamnă din Paris

Cap. XXII Cum s-a răzbunat Panurge împotriva doamnei care l-a izgonit

Cap. XXIII Cum a plecat Pantagruel din Paris, aflînd că dipsozii au năvălit în țara amoroșilor, și pentru ce în Franța leghe le sînt mai mici

Cap. XXIV Răvașul trimis lui Pantagruel de o doamnă din Paris și tîlcul unui cuvînt înscris într-un inel de aur

Cap. XXV Cum Panurge, Carpalim, Eusten și Epistemon, oamenii lui Pantagruel, au răpus prin dibăcie șase mii șaizeci de călăreți

Cap. XXVI Cum s-au plictisit oamenii lui Pantagruel să mănînce carne sărată și cum a plecat Carpalim după vînat

Cap. XXVII Cum a ridicat Pantagruel un semn de cinstire a biruinței, iar Panurge un altul în amintirea iepurilor

Cap. XXVIII Cum a biruit Pantagruel pe uriașii dipsozi

Cap. XXIX Cum a răpus Pantagruel pe cei trei sute de uriași înarmați cu pietre și pe căpitanul lor, Căpcăunul

Cap. XXX Cum l-a vindecat Panurge pe Epistemon, care avea gîtul tăiat, și ce vești a adus Epistemon din iad

Cap. XXXI Cum a pătruns Pantagruel în cetatea amoroșilor și cum l-a însurat Panurge pe regele Anarhie

Cap. XXXII Cum a adăpostit Pantagruel sub limbă o oaste întreagă și ce-am văzut în gura lui

Cap. XXXIII Cum s-a îmbolnăvit Pantagruel și ce fel de leacuri a folosit

Cap. XXXIV Încheierea cărții acesteia și cuvîntul de iertare al scriitorului

CARTEA A TREIA

Despre faptele și pildele mari ale bunului PANTAGRUEL, alcătuită de Domnul Francois Rabelais, Doctor în medicină și monah al ostroavelor Hiere

Francois Rabelais către duhul reginei din Navara

Cuvînt înainte la Cartea a Treia

Cap. I Cum a strămutat Pantagruel pe utopieni în țara dipsozilor

Cap. II Cum a ajuns Panurge castelan la Salmigondin în țara dipsozilor și cum nu s-a priceput să-și chivernisească averea

Cap. III Cum laudă Panurge pe datornici și pe împrumutători

Cap. IV Urmarea cuvîntării lui Panurge întru lauda datornicilor și a împrumutătorilor

Cap. V Cum îi judecă Pantagruel pe datornici și pe împrumutători

Cap. VI De ce sînt iertați de a merge la război tinerii însurăței

Cap. VII Ce fel de gărgăuni avea Panurge și cum și-a lepădat nădragii

Cap. VIII Cum se cuvine ca la război să fie apărați mai întîi nădragii

Cap. IX Panurge întreabă pe Pantagruel dacă ar face bine să se însoare

Cap. X Cum îi arată Pantagruel lui Panurge că nu-i ușor să dai sfaturi despre însurătoare, și ce prevestiri

pot face Homer și Virgiliu

Cap. XI Cum a dovedit Pantagruel că a da cu zarurile nu-i lucru cinstit

Cap. XII Cum a căutat Pantagruel să citească în *Eneida* soarta lui Panurge

Cap. XIII Cum l-a sfătuit Pantagruel pe Panurge să-și ghicească norocul și nenorocul în cartea visurilor

Cap. XIV Visul lui Panurge și tîlcul acestui vis

Cap. XV Apărarea lui Panurge și cabala mănăstirească despre afumături

Cap. XVI Cum l-a sfătuit Pantagruel pe Panurge să întrebe pe ghicitoarea din Panzust

Cap. XVII Cum i-a vorbit Panurge ghicitoarei din Panzust

Cap. XVIII Cum au tălmăcit Pantagruel și Panurge în chip felurit stihurile ghicitoare
 Cap. XIX Cum l-a îndemnat Pantagruel pe Panurge să ceară sfatul unui mut
 Cap. XX Cum i-a răspuns Nasdecapă lui Panurge, prin semne
 Cap. XXI Cum a cerut Panurge sfatul unui bătrîn cîntăreț francez, numit Rimanogrobis
 Cap. XXII Cum a luat Panurge apărarea călugărilor-cerșetori
 Cap. XXIII Panurge vrea să se întoarcă înapoi la Rimanogrobis
 Cap. XXIV Cum a cerut Panurge sfatul lui Epistemon
 Cap. XXV Cum a cerut Panurge sfatul lui Herr Trippa
 Cap. XXVI Cum a cerut Panurge sfatul fratelui Ioan
 Cap. XXVII Ce sfaturi vesele i-a dat fratele Ioan lui Panurge
 Cap. XXVIII Cum l-a liniștit fratele Ioan pe Panurge în privința coarnelor
 Cap. XXIX Cum a chemat Pantagruel un popă, un felcer, un judecător și un filozof,
 pentru a-i întreba asupra
 îndoielilor lui Panurge
 Cap. XXX Ce sfaturi i-a dat părintele Hipotadeu lui Panurge în privința însurătorii
 Cap. XXXI Ce sfaturi i-a dat lui Panurge doctorul Rondibilis
 Cap. XXXII Cum a dovedit Rondibilis că toți bărbații au dreptul să fie înșelați
 Cap. XXXIII Rondibilis cunoaște un leac împotriva coarnelor
 Cap. XXXIV Cum rîmnesc de obicei femeile la lucrul oprit
 Cap. XXXV Cum privește filozoful Gaurigan însurătoarea
 Cap. XXXVI Răspunsurile lui Gaurigan, filozoful sceptic și ucenicul lui Pyron
 Cap. XXXVII Cum l-a îndemnat Pantagruel pe Panurge să ceară sfatul unui nebun
 Cap. XXXVIII Ce porecle i-au dat Pantagruel și Panurge lui Tribulet
 Cap. XXXIX Cum a fost judecat în fața lui Pantagruel judele Bridoye, care dădea
 hotărîrile după cum picau zarurile
 Cap. XL Cum arată Bridoye pentru ce judeca pricinile dînd cu zarurile
 Cap. XLI Bridoye povestește pățania unui împăciuitoare de pricini
 Cap. XLII Cum se nasc pricinile și cum ajung să se coacă
 Cap. XLIII Cum îndreptățește Pantagruel hotărîrile pe care Bridoye le da cu ajutorul
 zarurilor
 Cap. XLIV Cum povestește Pantagruel o întâmplare ciudată privitoare la strîmbătatea
 judecării omenesci
 Cap. XLV Cum a cerut Panurge sfatul nebunului Tribulet
 Cap. XLVI Cum au tălmăcit Pantagruel și Panurge în chip deosebit cuvintele lui Tribulet
 Cap. XLVII Cum s-au înțeles Pantagruel și Panurge să întrebe oracolul sfintei Butelci
 Cap. XLVIII Cum arată Gargantua că nu li-e îngăduit copiilor să se însoare fără învoirea
 părinților
 Cap. XLIX Cum s-a pregătit de drum Pantagruel și despre iarba care îi poartă numele
 Cap. L Cum se pregătește și se lucrează iarba lui Pantagruel
 Cap. LI Pentru ce iarba lui Pantagruel se numește astfel și despre minunatele ei însușiri
 Cap. LII Cum un anumit soi de iarbă a lui Pantagruel nu poate fi mistuit de flăcări

CARTEA A PATRA

*Despre faptele și pildele mari ale vrednicului PANTAGRUEL, alcătuită de Domnul
 Francois Rabelais, Doctor în medicină*

Precuvîntare

Cap. I Cum a pornit Pantagruel pe mare pentru a întreba oracolul sfintei Butelci
 Cap. II Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Medamoti și ce lucruri minunate a cumpărat
 acolo
 Cap. III Cum a primit Pantagruel vești de la tatăl său și despre felul minunat cum se pot
 trimite scrisori în țări depărtate
 Cap. IV Cum a răspuns Pantagruel tatălui său, trimițîndu-i o seamă de lucruri frumoase
 și rare
 Cap. V Cum a întîlnit Pantagruel o corabie care venea din țara Luminilor
 Cap. VI Cum, după ce s-a potolit cearta, Panurge a cerut negustorului să-i vîndă un

berbec

Cap. VII Cum s-a târgruit Panurge cu negustorul de oi

Cap. VIII Cum a înecat Panurge în mare pe negustor și toate oile lui

Cap. IX Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Enasinilor și despre ciudatele înrudiri ale oamenilor de-acolo

Cap. X Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Plăcintelor, unde stăpînea regele Panigon cel Sfînt

Cap. XI De ce se grăbesc călugării la bucătărie

Cap. XII Cum a trecut Pantagruel prin țara Gîlcevilor și despre ciudatele obiceiuri ale numiților cîrcotași

Cap. XIII Cum, după pilda lui Francois Villon, seniorul Basche i-a lăudat pe oamenii lui

Cap. XIV Urmare la chelfăneala cîrcotașilor în casa lui Basche

Cap. XV Cum au reînviat cîrcotașii vechile obiceiuri ale logodnelor de altădată

Cap. XVI Cum a dat pe față fratele Ioan firea adevărată a cîrcotașilor

Cap. XVII Cum a ajuns Pantagruel la ostroavele Tohu-Bohu și despre ciudata moarte a lui Bringhinariilă, căpcăunul morilor de vînt

Cap. XVIII Cum a înfruntat Pantagruel o furtună cumplită

Cap. XIX Cum s-au luptat Panurge și fratele Ioan cu furtuna

Cap. XX Cum părăsesc năierii corabia în toiul furtunii

Cap. XXI Cum s-a întetît furtuna și despre diatele făcute pe mare

Cap. XXII Sfîrșitul furtunii

Cap. XXIII Cum s-a făcut Panurge băiat de treabă, după ce-a trecut furtuna

Cap. XXIV Cum fratele Ioan îl silește pe Panurge să-și mărturisească frica fără rost din timpul furtunii

Cap. XXV Cum a ajuns Pantagruel după furtună în ostrovul Macreonilor

Cap. XXVI Cum povestește bunul macrob lui Pantagruel despre viața vitejilor și moartea lor

Cap. XXVII Cum vorbește Pantagruel despre sfîrșitul sufletelor vitejești și cumplitele minuni ce s-au întîmplat înaintea morții răposatului senior din Langey

Cap. XXVIII Cum povestește Pantagruel trista moarte întîmplată unui viteaz

Cap. XXIX Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Sobolilor, unde domnea Postul cel Mare

Cap. XXX Despre Postul cel Mare și părțile trupului său

Cap. XXXI Tot despre măduarele Postului cel Mare

Cap. XXXII Unele obiceiuri de-ale Postului cel Mare

Cap. XXXIII Cum a întîlnit Pantagruel lîngă ostrovul Sălbatic un chit uriaș

Cap. XXXIV Cum a răpus Pantagruel chitul cel uriaș

Cap. XXXV Cum a coborît Pantagruel pe ostrovul Sălbatic, în țara Scrumbiilor

Cap. XXXVI Cum a fost pîndit Pantagruel de scrumbiile sălbatice

Cap. XXXVII Cum a chemat Pantagruel în ajutor pe căpitani Taiecîrnat și Prindepește; și o cuvîntare potrivită despre numele locurilor și ale oamenilor

Cap. XXXVIII Cum se dovedește că scrumbiile nu sînt de disprețuit

Cap. XXXIX Cum s-a însoțit fratele Ioan cu bucătarii, pentru a lupta împotriva scrumbiilor

Cap. XL Cum a pregătit fratele Ioan scroafa, și despre vitejii bucătari care au intrat în burta ei

Cap. XLI Cum a rupt Pantagruel picioarele scrumbiilor

Cap. XLII Cum a căzut Pantagruel la înțelegere cu Nifleset, regina scrumbiilor

Cap. XLIII Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Ruah

Cap. XLIV Cum ploaia mica gonește vîntul mare

Cap. XLV Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Smochiniților

Cap. XLVI Cum a fost păcălit diavolul cel mic de plugarul smochinit

Cap. XLVII Cum a fost păcălit diavolul de o bătrînă smochinită

Cap. XLVIII Cum a ajuns Pantagruel pe ostrovul Papimanilor

Cap. XLIX Cum Homenas, episcopul papimanilor, ne-a lămurit sfintele canoane

Cap. L Cum ne-a arătat Homenas arhetipul unvii papă

Cap. LI Cuvinte la ospăț întru lauda canoanelor
 Cap. LII Alte minuni datorite canoanelor
 Cap. LIII Cum, cu ajutorul canoanelor, Roma fură aurul Franței
 Cap. LIV Cum a dat Homenas lui Pantagruel perele bunului creștin
 Cap. LV Cum a auzit Pantagruel în largul mării niște cuvinte dezghețate
 Cap. LVI Cum printre cuvinte înghețate, a găsit Panurge cuvinte învățate
 Cap. LVII Cum a ajuns Pantagruel în țara domnului Gaster, meșterul cel mai iscusit din lumea întreagă
 Cap. LVIII Cum îi judeca Pantagruel pe engastrimiții și pe gastrolatrii de la curtea marelui meșter
 Cap. LIX Despre chipul cioplit al Gămanului și jertfele pe care i le aduc gastrolatrii
 Cap. LX Ce fel de jertfe aduceau gastrolatrii zeului lor în zilele de post
 Cap. LXI Cum a născocit Gaster pâinea și meșteșugul de a o păstra
 Cap. LXII Cum a născocit Gaster mijlocul de a nu fi atins de ghiulele
 Cap. LXIII Cum a adormit Pantagruel în apropiere de ostrovul Șanefului și ce întrebări și-a pus trezindu-se din vis
 Cap. LXIV Pentru ce n-adat răspuns Pantagruel la întrebările ce i s-au pus
 Cap. LXV Cum își petreceau vremea Pantagruel și însoțitorii săi
 Cap. LXVI Cum am dat binețe muzelor, trecând pe lângă ostrovul Ganabin
 Cap. LXVII Cum s-a scăpat pe el Panurge de frică și cum a crezut că motanul e dracul

A CINCEA ȘI CEA DIN URMĂ CARTE

Despre faptele și pildele mari ale bunului PANTAGRUEL, alcătuită de Domnul François Rabelais, Doctor în medicină, cuprinzând oracolul sfintei Bacbuc, împreună cu răspunsul Butelcii, pentru aflarea căruia s-a întreprins lunga călătorie înfățișată aici așa cum a fost

Epigramă
 Precuvântarea scriitorului către cititorii de bunăvoie
 Cap. I Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Clopotelor
 Cap. II Cum era locuit ostrovul Clopotelor de bocitoare și cum s-au prefăcut în păsări
 Cap. III Cum în ostrovul Clopotelor nu se află decât un singur papagău
 Cap. IV Cum toate păsările de pe ostrovul Clopotelor sînt călătoare
 Cap. V Despre căpeteniile ostrovului Clopotelor, lipsite de grai
 Cap. VI Cum se hrănesc păsările din ostrovul Clopotelor
 Cap. VII Panurge povestește paracliserului întâmplarea cu măgarul și armăsarul
 Cap. VIII Cum am izbutit cu mare greutate să-l vedem pe papagău
 Cap. IX Cum am ajuns la ostrovul Ferecat
 Cap. X Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Norocului
 Cap. XI Cum am coborât în vizuina Pisihoțului, mai-marele cotoilor îmblăniți
 Cap. XII Cum ne-a cerut Pisihoțul să-i dezlegăm o ghicitoare
 Cap. XIII Cum a dezlegat Panurge ghicitoarea Pisihoțului
 Cap. XIV Cum trăiesc din vînat cotoii îmblăniți
 Cap. XV Cum voia fratele Ioan să-i scarmene pe cotoii îmblăniți
 Cap. XVI Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Apedefților cu degete încîrligate și despre grozăviile ce-a văzut aici
 Cap. XVII Cum am trecut prin țara îmbuibăților și cum Panurge era să fie omorît
 Cap. XVIII Cum s-a împotmolit corabia noastră și cum am fost ajutați de niște călători din țara Chintesenței
 Cap. XIX Cum am ajuns cu bine în țara Chintesenței, căreia îi mai zice și Entelehia
 Cap. XX Cum vindeca Chintesența bolile cu ajutorul cîntecelor
 Cap. XXI Cum își petrecea regina ceasurile de după-masă
 Cap. XXII Cu ce se îndeletniceau slujitorii Chintesenței și cum am fost primiți în tagma abstractorilor
 Cap. XXIII Cum a fost slujit ospățul reginei și ce bucate am mîncat

Cap. XXIV Cum s-a ținut în fața reginei un bal, în chip de întrecere la luptă
Cap. XXV Cum s-au luptat între ei cei treizeci și doi de jucători
Cap. XXVI Cum am ajuns la ostrovul Odelor, unde drumurile umblă
Cap. XXVII Cum am coborât pe ostrovul Galenților și despre călugării fredoni
Cap. XXVIII Cum Panurge, punînd întrebări unui frate fredon, a primit răspunsuri scurte
Cap. XXIX De ce lui Epistemon nu-i plac posturile
Cap. XXX Cum am ajuns în țara Mătăsurilor
Cap. XXXI Cum am văzut în țara Mătăsurilor pe Se-Zice și despre școala martorilor
Cap. XXXII Cum am nimerit în țara Luminilor
Cap. XXXIII Cum am coborât pe țărmul Lihnobienilor și am intrat în țara Luminilor
Cap. XXXIII Ce fel de bucate s-au adus la cina doamnelor Felinare
Cap. XXXIV Cum am ajuns la oracolul Butelcii
Cap. XXXV Cum am coborât sub pămînt pentru a pătrunde în altarul Butelcii și pentru ce
Chinon e cel dintîi
oraș din lume
Cap. XXXVI Cum am coborât treptele numerelor și despre spaima care l-a cuprins pe
Panurge
Cap. XXXVII Cum s-au deschis singure, porțile templului
Cap. XXXVIII Cum era alcătuită pardoseala templului și înstemată cu pietre rare
Cap. XXXIX Cum era înfățișat războiul biruitor pe care Bachus l-a purtat împotriva
indienilor
Cap. XL Cum s-a luptat Bachus cu indienii
Cap. XLI Cum era templul luminat de o lampă minunată
Cap. XLII Cum ne-a arătat marea preoteasă Bacbuc, fîntîna luminoasă din mijlocul
templului
Cap. XLIII Cum apa din fîntînă lua gustul vinului dorit de băutor
Cap. XLIV Cum l-a înveșmîntat Bacbuc pe Panurge pentru a primi cuvîntul Butelcii
Cap. XLV Cum s-a înfățișat Panurge înaintea sfintei Butelci
Cap. XLVI Cum a tălmăcit Bacbuc cuvîntul Butelcii
Cap. XLVII Beția poetică a lui Panurge și a celorlalți
Cap. XLVIII Cum ne-am despărțit de Bacbuc și de sfînta Butelcă